

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

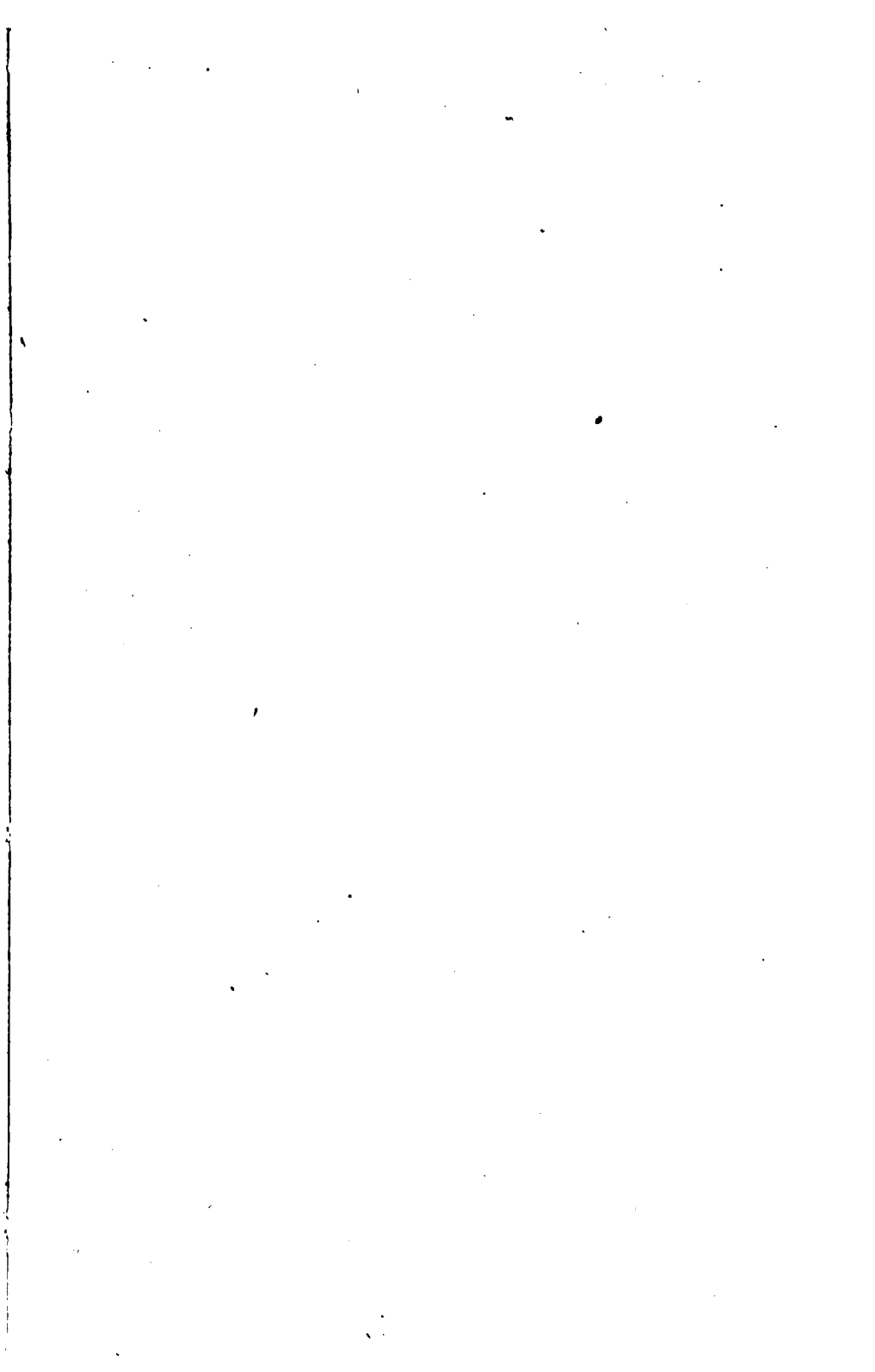
SOURCE DES IMAGES
Google Livres

HERODOTI
HISTORiarUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

TOMUS I.
Liber I et II. cum Varietate Lectionis.

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

Bronz del. et sculpt. par.

HERODOTI

MUSAE

SIVE

HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM

DENUO RECENSUIT

LECTIONIS VARIETATE

CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA

ADNOTATIONIBUS

WESSELINGII ET VALCKENARII

ALIORUMQUE ET SUIS

ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.

ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS PRIMUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS

APUD TREUTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.

MDCCCXVI.

Collegio S. Francesco 327/1

IOH. SCHWEIGHAEUSER
MUSARUM AMICIS SALUTEM.

LIBERARE posse fidem publice datam, promissumque absolvere opus, clementer nobis adspirante Dei Opt. Max. numine, per multiplices tempestatum turbines contigit. Sextus hic agitur annus, ex quo Bibliopolae quorum periculo in lucem hoc opus exit, schedâ in publicum emissâ, meis verbis professi sunt, non esse me alienum a consilio, si favisset studiosorum hominum voluntas, et vita viresque suppetiissent, *Wesselingianam Herodoti Editionem* ea lege *instaurandi*, ut, si quid vel in graeco exemplo, vel in adiecta latina versione, vel in Wesselingii Valckenariiue Adnotationibus desideraretur, quod aut commodius poni posse aut suppleri debere videretur, id ita corrigeretur supplereturque, ut nihil tamen eorum, quae a summis illis Duumviris in Historiae parentem collata sunt, neglectum abiectumve lateret Lectores.

IN manibus iam tunc meis erant *e quinque Codicibus Mssis Parisiensibus*, cum exemplo Wesselingiano ab erudito iuvene *Georgiade* Thessalonicensi, cuius et fidem et industriam mihi BOISSONADUS Vir clarissimus commendaverat, diligenter collatis, excerpta *Lectionis Varietas*. Accesserunt
Praef. T. I. P. I.

deinde *Lectiones e sexto* quodam *Regio Codice* enotatae, qui quidem nonnisi Fragmenta nonnulla, satis tamen illa notabilia, Historiarum Herodoti complectitur: accesseruntque, primum, *e membranae-
ceo vetusto Codice Italico*, integrum Scriptoris nostri opus exhibente, neque umquam antea excusso, excerptae Lectiones, a CREUZERO, Heidelbergensis Academiae decore, penes quem tunc is codex erat, ultio mihi oblatae; moxque, veniâ ab illustri membranarum possessore, LIBERO BARONE DE SCHELLERSHEIM, *Eisbergae aliorumque in Westphalia locorum domino*, per eiusdem Creuzeri apud illum gratiam et in me benevolentiam impetratâ, ipsae illae praestantissimae Membrae ad me transmissae, earumque usura in tantum temporis spatium, quantum mihi ipsi commodum visum fuisset, supra quam dici potest liberaliter concessa.

HISCE munitus praesidiis, de quibus in Praefatione alteri Parti huius Tomi praemissa uberius exponam, ac *praecipuarum* quarumque *Herodoti Editionum* exemplo instructus, postquam intellexi haud ingrata fore doctis studiosisve hominibus operam nostram Herodoto navandam, primam in eo diligentemque posui curam, ut ex collatis inter se *diversis Lectionibus*, quas ad quemque Scriptoris nostri locum vel Wesselingianus adparatus vel nostrae nobis copiae offerebant, eam seligerem adoptaremque, quae aut citra controversiam repraesentare *genuinam Auctoris scripturam* aut ad eam proxime accedere videretur; quo admirabili huic antiquitatis monumento nativus suus color atque habitus, quoad fieri posset, restitueretur. Quod quum

mihi fuerit propositum, ridiculus sim utique, si cunctis in locis, quae difficultatem habere aliquam videntur, acu (quod aiunt) rem tetigisse mihi persuadeam; qui saepenumero ipse, quid adoptarem, quid seponerem, incertissimus haeseram: abunde mihi gratulandi erit materia, si maiori ex parte, et his quidem maxime in locis quae sunt potioris cuiusdam momenti, doctorum iudicio Virorum satisfecero.

DE ratione quam in constituendo graeco exemplo sive contextu, quem vulgo vocant, secutus WESSELINGIUS est, sic ipse Vir doctus exposuit: *) *Ex scriptis Codicibus Ionici sermonis, quoties licuit, formam et habitudinem reformavi; in integrum nullo suo merito possessione deiecta restitui: innumera mendis liberavi, sed parcissime de coniectura, atque illis duntaxat in vocabulis, quae dictionis indoles aversabatur. Qua re nonnullis, quod aperte mendosa et levi brachio concinnanda reliquerim, iusto visus fui cautior: verum illud malui; satis habens, si ad medicinam via monstraretur.* **) Haec ille. Nos probas multas Lectiones, quae videri poterant haud satis certa auctoritate a Viro doctissimo receptae, accedente nostrorum Codicum testimonio firmavimus; plurimas alias, ab illo sepositas, partim nunc primum, partim praeceuntibus aliis ante aut post illum Editoribus, vindicavimus auctori; nonnullas etiam, Wesselingi ne memoratas quidem, nunc primum e Co-

*) In Praefationis postrema pagina.

**) Nempe id frequenter in Adnotationibus a Viro praestantissimo praestitum.

dicibus nostris productas, quum verissimae nobis visae essent, Herodoto restituimus; denique haud pauca loca, quae vel Wesselingio, vel Valckenario praesertim, aut corrupta aut prorsus adulterina et ab aliena manu inculcata visa erant, demonstrasse mihi videor aut omnino sollicitari non debuisse, aut leniore quadam medicina, ab ipsis vetustis libris indicata, persanari. Coniecturas vero, ut Wesselingius, sic et nos non nisi rarissimis quibusdam in locis in contextum recepimus, ubi et manifesto corrupta esse librorum omnium scriptura nobis videbatur, et emendatio occurrebat, quae non modo probabilis, sed et certa atque ita evidens videretur, ut ipsa per se sui faceret fidem.

P O R R O, quum ionica dialecto scriptae hae Historiae sint, consentaneum utique fuit, ut, sicubi loco formarum communi Graecorum sermone tritarum ionicas verborum formas libri veteres exhiberent, eae non negligerentur, sed ionice loquenti restituerentur Scriptori: atque in hoc etiam genere largam messem nobis reliquam fecit Wesselingii industria. Nec vero putandum est, cunctis eis in locis, ubi etiam nunc formae verborum communes praeceuntibus libris omnibus supersunt, quum alibi in eisdem verbis formâ Ionibus propriâ usum esse videamus Scriptorem, per librariorum aut temeritatem aut socordiam esse illas invectas. Licitum fuit ionico scriptori communibus verborum formis promiscue atque illis uti quae Ionibus propriae erant: et haud dubiis documentis intellexisse mihi videor, ut olim Homerum, sic etiam *Herodotum*, si quis alius, hanc sibi veniam sumsisse; et, quamvis idem *optima ionicae*

dialecti norma merito dicatur, *) tamen, ut aliis multis modis, **) sic et hoc ipso in genere *variationem* consulto esse secutum. Quo minus causae esse equidem iudicavi, cur perspicua in hanc partem *Hermogenis* verba, †) *non pura, sed mixta dialecto scripsisse Herodotum* docentis, cum doctissimo *Wesselingio* nostro ††) aliam in partem interpretaremur.

AD *Varietatem Lectionis* quod spectat, idem *Wesselingius* in sua *Praefatione*, continuo post verba superius adposita, haec subiecit: *Ex contextu, uti vocant, quae exterminavi, relegata in Variantes sunt Lectiones; copiosissime, quod censendi facultas foret, adpositas. Qua quidem in re nihil novi praeterque consuetudinem machinatus fui. Conquirimus sollicita cura et in pensis amplis diversas membranarum scripturas; cui tandem bono, si uti illis nefas putetur? — Nos, eandem cum Viro doctissimo rationem secuti, Lectionibus ab illo prolati has, quas nostri, insuper Codices et notabiliores offerebant Editiones, larga manu adiecimus. Qui artem criticam attigerunt, et*

*) Ἡρόδοτος, τῆς Ἰαδοῦ δια-
 • μικτοῦ ἀριστεροῦ κανόν. *Dionys. Halic. Epist. ad Pompei. Opp.*
T. VI. ed. Reisk. p. 775.

**) Vide eundem *Dionys.*
de Compos. Verbor. cap. 19.
T. V. p. 133 seq.

†) *Hermog. de Formis Ora-*
tionis lib. II. pag. 513. coll.
p. 406.

††) *Dissert. Herodotea,*
p. 147 seq. Schaeferum, vi-
rum de Scriptore nostro prae-
clare meritum, postquam in
edendis Musis coepisset, ex-
pulsis ubique formis verbo-
rum communibus, ionicas
substituere formas, mox me-
liora edoctum abiicisse no-
vimus istud consilium.

in tractandis vetustis codicibus vel mediocriter sunt versati, satis hi norunt, etiam vitiosissimarum notationem Lectionum multiplicem posse usum praestare; et ex medio fumo tenebrisque, quas librariorum vel oscitantia vel temeritas vel ignorantia obfudit genuinae auctoris scripturae, inopinatam subinde lucem oriri. Constitutum mihi erat initio, eis in locis, ubi de selectu ex diversis Lectionibus faciendo incertus fuisset ipse, aut ubi ambigi ab aliis non sine causa posse videretur, illas Lectiones, quae a me sepositae forent, ipsi statim contextui qualibet in pagina subiicere. Sed tanta fuit huius generis multitudo, ut in hac praesertim minori forma, qua prodit haec editio, nimium spatii absumptura fuisset illa ratio, magno incommodo taedioque plerorumque Lectorum; qui in legendo Scriptore, seriei nexuique rerum intenti, graviter ferunt, si criticis notulis, ad singulorum verborum selectum plerumque spectantibus, interrumpitur attentio animi et ad minuta, quae quidem ipsis videntur, distrahitur. Quare, abiecto illo consilio, consultissimum duxi universum simul adparatum *Variarum Lectionum*, quae ad quemque Editionis huius *Tomum* pertinerent, separata *Parte* ita complexi, ut illarum *Partium* quaeque, pro Lectorum arbitrio, vel simul cum ea *Parte*, quae *Contextum* continet, uno eodemque volumine posset compingi, vel seorsim per se compacta sive seponi posset ab his qui haec talia minus curant, sive inter legendum a latere prioris *Partis* poni commodiusque inspicere ab eis, qui in locis quibusque difficilioribus, aut si qua loca suspecta ipsis videntur, continuo cognoscere cupiunt quid sit quod ibidem aliae Editiones aliive Codices ma-

nuscripti praeferant. Rarioribus tamen nonnullis in locis ipsi statim contextui criticam Notulam placuit subiicere; ibi praesertim ubi aut ex coniectura aliquid in contextu positum est, nullius veteris Codicis auctoritate firmatum, aut ubi diversae Lectiones, quae de principatu inter se contendere posse videbantur, non ad singula verba idem significantia, aut ad solam verborum formam seriemve, sed ad rem ipsam sententiamque pertinebant.

Post Graeci exempli constitutionem proxima nobis cura in *Latinam Versionem* impendenda visa erat; quam a se paene prorsus neglectam esse WESSELIUS his verbis professus est:*) *Vallae Latina*, inquit, *praeuentium more Graecis adiunxi; non illa profecto optima, sed à clariss. Gronovio multifariam purgata, et, sicubi in rariis aliquid innovatum, a me quoque. Maluissem equidem, ut suavissimus Scriptor ea dialecto ab omnibus tereretur, qua agnosci voluit. Sed, uti seculum est, Latina postulantur; maneat proinde hoc Catone per me contentum.* — Iam fuit quidem *Laurentius* ille *Valla* elegantiarum Latinarum inprimis callens, at non proinde Graeci sermonis scientia imbutus; cuius adipiscendae multis etiam tunc subsidiis, quae nobis hac aetate in promptu sunt, destituti erant doctissimi viri. Quare, quum admodum etiam corrupto usus esset Herodoti codice, ita Scriptorem hunc latine convertit, ut incredibile dictu sit quam multis in locis aut prorsus ab auctoris mente aberret illius Versio, aut ita ambigua

*) Sub finem Praefationis.

sit et parum dilucida, ut haud raro, quid sit quod vel graecus Scriptor vel eius Interpres dicere voluerit, perinde incertus haereas. Denique videtur ille etiam non tantam curam, quantam potuerat, in hanc conficiendam Herodoti Versionem impendisse, sed totam admodum deproperasse operam. Et *Gronovius* quidem multa *Vallae* errata passim correxit, sed longe tamen plurima intacta reliquit: nonnulla etiam ita mutavit, ut pervertisse magis quam correxisse videatur. Quae vero *Wesselingius* in eadem Versione correxit, oppido pauca sunt; caetera a Viro longe doctissimo, maiora spectante, consulto neglecta. Ita fit ut vix ullus exstet Graecus auctor, cuius *Latina versio* tam male misereque comparata sit, quam ea quae ad hunc usque diem suavissimis *Herodoti Musis* comes iuncta erat. Quare, quum hac nova Editione propositum nobis fuerit, non solum doctorum hominum, qui tali adminiculo non indigerent, inservire studiis, verum etiam ab eis Musarum amicis inire gratiam, quibus in hoc mari, quamvis placido, non sine cortice natare datum est; illusurus mihi visus eram Lectoribus, si *Latinam Versionem*, qualis adhuc fuit, repetitam exhibuissem. In qua quidem emendanda postquam primum ita constitueram versari, ut, intacta relinquens quaecumque ferri utcumque possent, ea demum mutarem, quae aut obscuriora, aut ad sensum minus commode posita, aut quae ab auctoris mente prorsus essent aliena; mox intellexi, et ad aequabilitatem orationis aptius fore, et alioqui multo commodius, si totam de integro refingerem. Atque hoc ita peregi, ut, absoluta pro mei captu ingenii singulorum capitum versione, *Latina nostra* cum *Lau-*

rentianis et cum his quae in illis vel ab *Henr. Stephano* in ora suae editionis mutanda proposita, vel quae a *Gronovio* aut *Wesselingio* mutata sunt, plerumque conferrem; et, si quid in his rectius commodiusve positum videretur, id ipsum, deletis nostris, adoptarem. Ita in conficienda hac Latina versione idem prorsus secutus sum consilium, quod *Reizio* olim clarissimo Viro propositum fuisse deinde demum animadverti:*) cui si exsequi quod constituerat licuisset, plurimum ille otii nobis hac parte erat factururus. *Larcheri* praestantissimam gallicam *Versionem* in locis difficilioribus consului: e qua ut multum passim me profecisse gratus profiteor, sic ab eadem haud raro in diversum mihi discedendum putavi: cuius dissensionis causas, sicubi opus esse videbatur, in Adnotationibus exposui. Alias vernaculas Herodoti versiones, non quod eas spernam, sed otio parciturus, consulere supersedi.

Ad *Adnotationes* quod pertinet, Tomo quinto sextoque huius Editionis comprehensas, iam initio professus sum, illud mihi primum fuisse propositum, quod etiam magno numero studiosorum hominum imprimis gratum fore intellexeram, ut eorum, quae vel a *Wesselingio* vel a *Valckenario* ad Herodotum adnotata in *Wesselingiana* Editione exstant, nihil praetermitterem. *Iacobi Gronovii* Notas, quas eadem Editio repetitas exhibet, indignas iudicavi quibus bonae chartae denuo contaminarentur. Quodsi illas subinde laudavit *Wesselingius*, non eo id factum quod per se magni fecerit, sed, (qui

*) Vide *Reizii* Praefationem, Herodoti Historiis ab illo edi coeptis praemissam p. xxix.

praestantissimi Viri candor et humanitas fuit) quod daret aliquid et praeceptoris olim sui memoriae, et omnino nomini *Gronoviano*, quod ob paterna maxime merita magno apud Batavos in honore erat. Si quando tamen bonae frugis quidpiam, quod per raro quidem mihi usu venire memini, in Notis huius viri reperi, quod ad illustrandum faceret Scriptorem nostrum, non id negligendum putavi, sed fideliter inde excerptum adposui Lectoribus. Reliqua quae *Wesselingianis* aut *Valckenarii* Adnotationibus adieci, partim ex Virorum doctorum scriptis publice editis (quorum quemque, uti par erat, suo loco laudavi) excerpta sunt; de multis etiam privatim me eruditi Amici monuerunt, in quibus prae caeteris *Boissonadi* mei et singularis benivolentia, et exquisitissima doctrina, et indefessum de me et de Herodoto nostro bene merendi studium eminuit. Quae de meo adiunxi, in his illud maxime spectavi, ut partim receptam a me scripturam, sicubi dubia nonnullis posset videri, nec illam iam satis in *Var. Lect.* adscripsissem, quoad fieri posset vindicarem stabiliremq; partim ut Scriptoris sententiam mentemque, quam haud paucis in locis parum recte perceptam vulgo aut prorsus in alienam partem detortam vidi, patefacere enuclearemq;. In disquisitiones ad reconditiorem veterem Historiam, ad Chronologiam, ad Geographiam spectantes, et quae sunt alia genera in quibus illustrari eruditorum Commentatorum solertia solet, rarius me immersi: atque eo etiam magis ab his talibus consulto me abstinui, quod iam pluribus abhinc annis eam provinciam

idem Vir doctissimus, cuius in hanc nostram Editionem praeclarissimum meritum supra praedicavi, sibi designavit. *)

LIBELLUS de *Vita Homeri*, vetustus, ille quidem, sed falso *Herodoti* nomen in fronte gerens, ab hac Editione non debuit abesse; quum praesertim haud indignum *Wesselingius* iudicaret quem eruditus suis Notis illustraret. De *Ctesiae Excerptis*, quae praeter idoneam causam pleraeque onerant *Herodoti* Editiones, omissis aliis, satis habui reliquias *Rerum Persicarum* ad ea usque tempora, in quibus *Herodotus* desinit, adposuisse.

POSTERIORI Parti quarti Tomi adiectus est *Index Rerum et Personarum*; quem, per *Iungermani* industriam satis commode confectum, superiores exhibebant Editiones, nostri autem causâ denuo recensuit, partimque auxit, partim melius passim digessit et ordinavit meus in corrigendis specimenibus typographicis socius *Daniel Waetien*, *Bremensis*, qui humaniorum divinarumque literarum et scientiarum curriculum, quibus per quatuor continuos annos in *Argentoratensi Academia* et in *Seminario theologico Protestantium* apud nos strenue incubuit, his ipsis diebus multa cum laude absolvit.

GLOSSARIUM *vetus Vocabul Herodotearum*, ad quod in *Wesselingii Adnotationibus* et in *Varietate Lectionis* subinde provocatur, in fine posterioris

*) Vide *GEORG. FRID.* corum (*die Historische Kunst* *CREUZERI* Praefationem *der Griechen*) *Lips.* 1803. *bro de Historica arte Graec-* praemissam, p. 7 seq.

Partis sexti Tomi cum eiusdem *Wesselingii* in illud Animadversionibus repraesentavi. Vellem etiam nunc continuo comitem huic Herodoti Editioni dare potuissem *Lexicon Herodoteum*, in quo instruendo iam a plusculis inde annis operam collocavi, sed cui elaborando perficiendoque ad hunc diem defuit otium. Quod si et vita et corporis animique suffecerint vires, poterit illud, interiecto quodam temporis spatio, separatim in lucem emitti: quae res multis Herodoti Lectoribus eo etiam gratior, ut equidem coniicio, erit futura, quoniam eadem haec veluti *Clavis Herodotea*, quam meditor, ad omnes Musarum Editiones, quae inde a Iuhgermaniana prodierunt, perinde erit adcommodata. Igitur, postquam et probari studiosis hominibus intellexero hanc operam adhuc a nobis Herodoto impensam, et postquam (id quod factum iri cupio speroque) de his, quae in tractando hoc Scriptore melius a me administrari debuerant, a doctis Viris fuero admonitus; tunc quidem, Bono cum Deo, ultimam illi operi adiiungere manum constitui, nisi interim aut *Schaeferus*, Vir doctissimus diligentissimusque, promissio steterit iam ante hos sedecim annos in Praefatione splendidae Editionis Herodoti interposito, aut ab alio erudito Viro provincia haec fuerit occupata. Quod si nobis contigerit ut Lexicon istud in lucem emittere liceat, transferre in illud decrevi, suisque inserere locis, quidquid continet Wesselingianae editioni adiectus *Index Vocum et Dictionum graecarum* de quibus in *Adnotationibus* tractatur, commodeque adiiici poterit *Index veterum Scriptorum*

PRAEFATIO.

XVII

in Adnotationibus ad Herodotum emendatorum aut illustratorum.

* * *

HIS praemissis, iam quae de HERODOTI *Persona, Vita et Scriptis* in introitu operis praefanda videntur, ea non rectius certiusque expositum iri putavi, quam si, quae huc spectant, ex WESSELINGII *Praefatione* ipsis doctissimi Viri verbis, cum eiusdem Notulis in ima paginarum ora adpositis, repraesentarem.*) Sic igitur ille praefari infit.

A E Q U O L E C T O R I

S. D.

P E T. W E S S E L I N G I U S.

Facturus mihi operae pretium videor, si prius nonnulla de HERODOTO eiusque libris, quam instituti mei rationes, exposuero. Magni viri, Ios. Scaliger, Ger. Io. Vossius, Io. Alb. Fabricius, et novissime Io. Bouherius, erudite ea in resuerunt occupati; saepe tamen discordes, et nonnunquam etiam lapsi. Seligam inde veritati maxime adsimilia, et electa adfirmabo.

*) Quae istis adiecta a nobis sunt, et de *Codicibus Manuscriptis*, quibus vel Wesselingius usus est vel nobis licuit uti, ea commodius in introitu alterius Partis primi huius Tomi, qua *Varietas Lectionis* continetur, exposita fore existimaui.

Praef. T. I. P. I.

b

I. HERODOTI VITA.

ΠΑΤΜΑΝ praeclarissimi Scriptoris Halicarnassum primis verbis Clio; illustre genus, et parentes Lyxen et Dryonem, Suidas a) vetusque Epigramma b) ostendunt. Aetas ac natalis annus testimonio Pamphilae cognoscitur, c) perhibentis principio belli Peloponnesiaci annos illum habuisse tres et quinquaginta: quod bellum Olympiadis LXXXVI. anno secundo cum coepêrit, primam utique lucem adspexit ineunte Olympiade LXXIV., quatuor annis ante Xerxis in Graeciam expeditionem. Educatum edoctumque liberaliter fuisse, quamquam de praeceptoribus altum silentium, dubitare nefas. Adultior Halicarnassum, tyrannidem Lygdamidis non ferens, reliquit, seque in insulam Samum contulit; ubi Ionici sermonis Veneres amplexus animum ad scribendum adpulit, in foro et caussis agendis nihil omnino versatus, teste Cicerone. d)

Ante id tempus in publicum edita fuisse Hecataei Milesii Περὶ τῆς Ἀσίας fertur: hinc, quae Aegyptum, descriptionem phoenicis, hippopotami, et crocodilorum venationes spectant, ἑκαταταεινά, mutatis paucis, nisi a Porphyrio fallimur, e) mutuatus est. Et fallimur fortasse: namque valde dubium est, fuerit-ne eius Περὶ τῆς Ἀσίας Hecataeus auctor. Callimachus, cui tali in negotio iusta caussae dictio est, eam Hecataeo abiudicatam obscuriori homini tribuit apud Athe-

a) In Ἡρόδοτος et Παύσανης. d) In libro II. de Orat.

b) In scholiis ad Aristoph. c. 13. e) In Eusebii Praep.

Nub. vs. 331. c) Apud Gel- Evang. X. 2. [lib. X. c. 3.]
lium Noft. Attic. XV. 23. p. 466.

naeum. f) *Non addo, quod Cl. Valckenarius verissime monuit, g) nihil huiusmodi ab alijs, ne quidem a Plutarcho, exprobratum Herodoto fuisse. Vulgata quoque Xanthi Ἀνθίου fuerant, dederantque illi τὰς ἀφορμὰς, sive ansam et occasionem ad res Lydorum exponendas: neque enim opinor Ephori apud Athenaeum verba h) ulterius posse porrigi. Multa sane Herodotus i) de Lydis earumque in Italiam coloniis, de quibus nihil Xanthus, aut omnia alia; Dionysio, Herodoti populari, docente. k) Erant praeterea in doctiorum manibus et celebritate Hellanici Milesii et Charontis Lampsaceni Πισυμά, aut l) similis certe argumenti commentaria. Quorum quidem libris a scribendo de-*

f) Deipnos. lib. II. p. 70. n. viros tum Larcherum. T. I. [cap. 82. nuperae edit. Conf. p. 381. et Creuzerum lib. cit. Creuzeri Fragmenta Histori- p. 142 seq. consentientes ha- cor. Graecor. Antiquiss. p. 21 beo. S.] 1) Vid. Dionysii seq.] g) Ad Musae II. 77. Halic. Epist. ad Pompeium p. 129. [Dionys. Hal. Vol. h) lib. XI. 3. [c. 11.] p. 615. VI. ed. Reisk. p. 769. De Hel- i) Vid. lib. I. 94. k) Antiq. Rom. lib. I. p. 22. [c. 28. lanico vero, post Sturzium, At, quod in narratione de qui illius Fragmenta collec- Lydorum colonia in Italiam ta edidit, monuit Creuzerus deducta discedit a Xantho in libro de Historica arte Grae- Herodotus, non inde effi- corum p. 96 seq. fuisse illum citur, nihil e Xantho pro- quidem natu paulo maiorem fecisse Nostrum: neque du- Herodoto, caeterum post hunc bitandum mihi videtur, τὰς scripta sua edidisse. Charo- ἀφορμὰς, quas Herodoto de- nis Lampsaceni, Hecataei, et disse Xanthum Ephorus ait, Xanthi Fragmenta collecta, non modo ansam et occasio- commentariisque illustrata, nem, (haec foret. ἡ ἀφορμή) edidit idem Creuzerus in li- sed materiam scribendi argu- bro paulo superius (notā f.) mentumque intelligi debere: laudato, qui Heidelb. 1806. in quo quum alios doctos prodit. S.]

territus non est, sed cōmnotus, ut auderet uberius, quam superiores, et ornatius dicere; quae Ciceronis verba: m) Dionysii autem, οὐκ ἀπειράπετο, ἀλλ' ἐκστρεφεν αὐτῶν κρείττονα τὰ ἱστορεῖν.

Hunc in finem, ut singula expiscaretur et regionum situs atque habitus coram intueretur et exploraret, taedium ac aerumnas longae peregrinationis non recusavit. Lustrata omni Graecia et Epiro, visaque Macedonia et Thracia, in Scytharum ultra Istrum et Borysthenem n) oras transiit. Neque ab Asia abstinuit, cuius peragrata multo maxima parte, adiit Syriam, ubi Tyrum, o) Phoenicum nobilissimam urbem, et Palaestinam maritimam p) inspexit diligenter. Hinc commodum in Aegyptum iter; quam visendi cupiditate oberasse, Euterpē loquitur. Ex Aegypto in Libyam excucurrit, Cyrenenque vidit, q) forsitan et alia amplissimae regionis oppida. Africae ab Aegypto ad promontorium Soloëntem sollicita descriptio et crebri cum Carthaginensibus habiti sermones t) hoc possent persuadere, neque valide tamen. An Babylonem et uberrimos eius agros inviserit, venit in disputationem. Vir doctissimus, Des Vignoles, sed Herodotus saepius, quam par erat, iniquior, eo profectum vehementer infitatur. s) Non nego, quod illi opinioni obtentui fuit, itineris Babylonici districtam a Musis mentionem abesse. At sunt de verissima Ampl. Bouherii t) observatio-

m) Orator. c. 12. n) Vid. 168 etc. et ibid. cap. 43. et lib. IV. 81 etc. o) Libro II. 195. 196. s) Chronol. 44. p) Lib. III. 5. et II. 106. lib. IV. 4, 5. et VI. 3, 10. q) Lib. II. 181. r) Lib. IV. t) Dissert. Herod. cap. 1.

ne conplura, quae illud sibi desiderant: in his repetita cum Chaldaeis u) colloquia, vix ea tempestate extra Babyloniae fines conserta: tum amplissimae urbis operosa et accurata delineatio, templorum praeterea et statuarum, quibus illa merito superbiebat. Ait in suam usque aetatem Babylone durasse Iovis Beli fanum aereis portis, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόφυλον, x) καὶ ἐς ἡμὲν τοῦτο ἔτι ἶδν. Contra ea non vidisse sese isthic statuam duodecim cubitorum ex solido auro, quod eam Xerxes aliorum. asportasset, ἡγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον. y) Porro declarata cultissimis verbis soli Babylonici ubertate, ἐκ z) δὲ κήχερου καὶ σπασάμου ὅσον τι δένδρον μέγαθος γίνεται, ἔξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἔχοντα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίκται. Ex milio autem et sesamo quantae proceritatis arbor surgat, etsi probe mihi comperta, memorare supersedeo; benegnarus, ἴς, qui nunquam Babylonicam regionem adierunt, quae de frugibus dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Talia commentantem negabimus earum rerum testem fuisse oculatum? Verum ista erudito viro, nimio Ctesiae amore in transversum abrepto, condonemus.

HERODOTUS, visis tot regionibus, urbibus et hominum moribus, in Samum reversus, quae ad sedulae apes instar undique collegerat, scriptis consignare, Suida auctore, ingressus fuit. Intento autem isti negotio spes Halicarnassum tyrannico dominatu liberandi adfulsit; quorsum delato res

u) lib. I. 183. x) Ibid. c. 181. y) Ibid. c. 183. z) Ibid. c. 193.

bene cessit. Expulsus enim Lygdamis est, et civibus aequa rediit libertas; sed, uti fit, factiones civitatem miscuerunt, invidiaque liberatorem, factionis fortasse gravem, incessit. Tum patriam reliquit, inque Graeciam tetendit. Huc pertinent Luciani ista, a) difficilia quibusdam intellectu visa, πλείους γὰρ εἰκόθεν Herodotus in τῆς Κασίας ἐνθὺ τῆς Ἑλλάδος, ἐκκοπιῖτο, videlicet, qua tandem ratione et minimo labore insignis ac celebris evaderet. Instabat per illi commodum Olympiorum tempus sollemne: properavit ad illud certamen, atque in magno Graecorum consessu recitavit Historias suas. Namque ea non docent, absolvisse Herodotum historiarum libros Halicarnassi, sed compositos in Samo insula, quod ex Suida adsciscendum, ex Caria ad Olympicum conventum secum portasse, et Graecis, ut illis innotesceret, praelegisse. Eligunt ad eam recitationem Olympiadem εἴκοσι viri docti, quippe aetati Herodoti egregie congruam: neque mihi refragari animus est, eoque minus, quod pueriles Thucydidi anni Elidensem hanc Olympiadem sibi postulent. Aderat Thucydides una cum patre Oloro admodum adolescens, b) ἵτι παῖς ὦν, in summo Graecorum plausu recitanti, illacrymavitque, aemulatione quadam iam tum ad consimile laudis studium accensus; quo Herodotus animadverso, ad Olorum, c) ὁρῶν ἢ φύσις τοῦ υἱοῦ σου πρὸς τὰ μαθήματα, optime de puero xv. annorum, et gloriae desiderio lacrymante. Atque hic non obliviscor secundae recitationis,

a) In Herodoto cap. i. p. 832. [T. IV. ed. Bipont. p. 116.] b) Suidas in Θευκυδίδης. c) Marcellinus Vit. Thucyd. p. 9.

Athenis Olymp. LXXXIII. anno tertio institutae; quam Thucydidem auscultare potuisse, certum quidem est, sed iam virili aetate, non puerum. Erudite hoc H. Dodwellus exsecutus, d) adprobavit Ed. Corsino, e) sibi tamen non constanti, et eandem praelectionem in Olymp. LXXXIV. conicienti. Lucianus et Plinius, quorum auctoritate in illas partes abiit, nihil iuvant. De priore dictum supra est; de Plinio deinceps. Ubi vero post Olympiadem LXXXI., et qua Graeciae in urbe conmoratus fuerit, an peregre denuo abierit, dicere non habeo. Auctor Dio Chrysostomus est, f) Corinthum venisse, scriptas a se Historias attulisse, grande expectasse praemium ob adpersas bello Persico Adimanti et Corinthiorum laudes: frustratum ea spe, delevisse plura, et civitatis ducisque gloriam inminutum ivisse. Quae, etsi in Corinthiorum et Adimanti rebus laudandis mire parvus fuerit, g) criminationes videntur hominum aevi serioris. Certius habetur, Athenis suos cum libros legisse in consilio, uti Hieronymus scribit, et honoratum fuisse, idque festo Panathenaeorum die anni tertij Olympiadis LXXXIII., quae elegans ill. Scaligeri h) doctrina.

Sub idem tempus Athenis colonia in Magnam Graeciam deducta Thurios fuit, i) cui sponte sua comitem se Herodotus addidit, Quippe ea propter

d) Appar. ad Annales Thucydid. p. 23. e) Fast. Attic. T. III. p. 203. et p. 213. f) Orat. Corinth. p. 456. g) Vid. ad Lib. VIII. 33. [immo ad VIII. 94.] h) Ad Eusebii Chronic. pag. 104. i) Diodorus Sicul. lib. XII. 7. et 10.

saepe dictus, διὰ τὸ κοινοῦ ἔχει τῆς εἰς Θουρίους ἀποιμίας, ut apud Strabonem. k) Ibi per otium Historias recensuit, multaque illis adstruxit. Nam, quod in Plinio est, l) Thuriis in Italia condidisse Historiam anno urbis trecentesimo decimo, aliter si accipiat, erroneum erit. Condidit Historiarum libros alibi, eosdemque ante Italicum iter semel atque iterum in frequenti Graecorum mercatu praelegit; isthic vero illos eliminavit, nonnulla adiecit, alia fortasse retexuit. Addidisse autem, ea argumento sunt, quae projectione in Magnam Graeciam longe sunt posteriora. Talis est, neque latuit Ampl. Bouherium, Thebanorum in Plataeenses invasio, m) et caedes Eurymachi, Leontiadae filii, principio belli Peloponnesiacy τὴν Ὀνβαλῶν ἐμβολὴν εἰς τὴν Πλάταιαν, Marcellinus n) vocat, frustra ibi doctis viris adhaerescantibus. Talis etiam Spartanorum in Asiam legatio, et infelix eius (fraude Sitalcae; Thracum reguli) eventus. Verissime Herodotus, o) ταῦτα μὲν νῦν πολλοῖσι ἔτισι ὑστερον ἔλυντο τοῦ βασιλέως στόλου. Contigerunt quippe anno Olympiadis lxxxvii. tertio, sive annis post Xerxis in Graeciam transitum duobus et quinquaginta. Pertinerent ad hunc quoque censum, quae de Amyrtaeo et filio eius Pausiri perscripta meminimus, si, quod viro amplissimo in opinionem venit, rege, Persarum Dario Notho evenissent: at eam falli, videor mihi clare ostendisse. p) Iustior locus erit fugae Zopyri, filii Megabyzi, ad Athe-

k) Lib. XIV. p. 970. A. [p. 656. ed. Casaub.] l) Nat. Hist. lib. XII. c. 4. [segm. 8.] m) Lib. VII. 233. n) Vid. Thucyd. p. 9. Edit. Dukeri. [T. I. p. xxviii. ed. Bipont.] o) Lib. VII. 137. p) Vid. ad lib. III. 15.

nienses, q) quem Ctesias sub Olymp. lxxxviii. non multo ante Artaxerxis obitum ab rege defecisse atque Athenas abiisse, r) commemoravit. Verum de his abunde.

Quo usque vitam extenderit, et ubi eius finem fecerit, partim scriptorum taciturnitas, partim discordia, in dubio relinquit. Suidas s) Thuriis supremum obiisse diem et in foro urbis contumelatum perhibet; esse tamen, qui Pellae in Macedonia decessisse de vita, aiant. Si Marcellino fides constat, t) sepulcrum Herodoti ad portas Athenarum Melitidas in Coela, ubi Κιμώνια μνήματα, ostendebatur olim. Quae de mea quidem sententia expediri nequeunt, nisi cenotaphia tumulique honorarii in auxilium vocentur. Τάφες tamen Marcellino, quo de H. Dodwelli u) luculenta est animadversio.

I I.

SCRIPTA HERODOTI.

Ex Scriptis summi viri solae ad nos iucundissimae ix. MUSAE devenerunt. Nam, Ἐξήγησιν de vita Homeri titulum ementiri et Herodotum auctorem perperam edere, liquidis rerum argumentis evicisse me puto. Ipse-ne Historiarum libris Musas inscripserit, non liquet. Lucianus, x) cuius Vossius et Fabricius obliti non sunt, hominum ad-

q) Lib. III. c. ult. r) Persic. cap. 42. s) In Ἡρόδοτος.
t) Vita Thucyd. p. 3. [p. ix. ed. Bip.] u) Appar. ad Annal. Thucyd. Sect. xi. [immo Sect. xx. p. 15. ed. Duk.] x) In Herodoto c. i.

mirationi, ex narrationum et dictionis iucunditate progenitae, eos adscripsit titulos. In more ipsi fuit, γ) τὸν πρῶτον λόγον, τοὺς πρώτους λόγους primores libros, et sequentes τοὺς ὀπίσθιους, τοὺς ὀπίσθω λόγους, posthabito Musarum, tametsi iustissimo, nomine adpellare. Quid enim illis ex cuncta Graecia iucundius, quid suavius, elegantiusve? Veracitatis tamen amor, sine quo historiae nihil nisi nugae et Siculae gerrae, pluribus olim et nostri aevi hominibus abesse visus est. Scripserat Ael.

γ) Vid. lib. V. 36. VII. 93. et 213. I. 75. [Nec vero in hisce locis, aut horum similibus, vocabulum λόγος ita intelligi debet, quasi singulos e novem Historiarum suarum libri singulos λόγους diceret: sed λόγος in huiusmodi locis nihil aliud nisi narrationem, vel historiam, ut nos vulgo vocamus, significat: quā ratione etiam Hecataeus, ut hoc utar, λογοποιός Nostro dicitur, II. 143. V. 36. et 125. id est, Historiarum scriptor; de eodemque Hecataeo loquens idem Noster VI. 157. ait, Ἐκαταῖος ἐν τοῖσι λόγοις, Hecataeus in suis Historiis; denique VII. 152. ubi πάντα τὸν λόγον ait, universam suam Historiam intelligit. Itaque, ubi se ait de re quadam ἐν ἄλλῳ λόγῳ esse dicturum, non semper alium ex novem Historiarum suarum Libris intel-

ligit, verum subinde etiam aliam eiusdem Libri partem; veluti, quae Lib. VI. c. 39. profitetur se ἐν ἄλλῳ λόγῳ expositurum, ea cap. 108. eiusdem sexti Libri exposita leguntur. Eodem modo Pausanias lib. III. cap. 2. quum ait Ἡρόδοτος ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἑ; Κροῖσῳ, non hoc dicit, Herodotus in Libro de Croeso, sed Herodotus in ea narratione (sive, in ea Historiarum suarum parte) quae ad Croesum spectat. Similiterque idem Pausanias lib. V. cap. 26. p. 447. ait, Ἡρόδοτος ἐν τοῖς λόγοις, Herodotus in suis Historiis. Sed de hoc usu vocabuli λόγος; vide mox ipsum Wesselingium verissime monentem. — De Musarum nominibus, quae singulis Herodoti libris inscribi vulgo solent, in Varietate Lectionis ad Inscriptionem libri primi nonnihil diximus. S.]

Harpocratio 1) περί τοῦ κατασκευάσαι τὴν Ἡροδότου Ἱστορίαν. *Quid carpserit, et quibus in rebus fabulosam iudicaverit, ignoratur. Id novimus, in rhetorum olim usu fuisse, cum clari nominis famam aucupabantur, aliorum meritis detrachere: quod eo non dicitur, ut de Harpocratiōne adseveretur. Fieri potuit, ut ad nonnulla, quae veri fidem videbantur excedere, offenderit. Multos in consimilem fraudem fabellae induerunt, Musis saepenumero innexae, quibus Scriptor ipse adsensum negavit, crebro obtestatus, se a) ἀπαρ' ἀλγειν, fando accepta referre, neque omnia sibi πιστὰ videri: immo hanc sibi legem dixisse, ut audita enarret, neque cunctis adstipuletur tamen, atque hoc inculcatum omnibus cupere lectoribus. Εἰ δ' b) δὲ ὁ Θεὸς ἀλγεινὰ τὰ λεγόμενα, πέθεσθαι μὲν οὐ πᾶσι ὀφείλω καὶ μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἔχτω ἐς πάντα τὸν λόγον. Quod eius monitum si criminatores habuissent in promptu, uti aequitas postulabat, taxandi r'lique modum facissent, debuissent profecto. Acrid' tamen, eius non ignarus, insurrexit Plutarchus, vir eccellente eruditione, non falsi, sed et malignitatis c) Herodotum traducendo. Actio docta est, verum mirifide colorata, saepissime fallax, et arecscita adeo, ut culpam, qua illum nimio patriae studio onerare gestit, ipse sustineat. Ioach. Camerarius et H. Stephanus id non dissimularunt, neque nos eorum exemplo, illis praesertim in rebus, quae suggillabantur.*

Atque hic laudibus ferre debeo doctissimi Ab-

1) Suidas in Ἀρποκρατίων. a) Vide lib. II. 29. et cap. 121, 5. III. 116. IV. 5. 25. etc. b) In lib. VII. 152. c) De Malignitate Herodoti, Operum T. II. p. 855. etc.

batis Geinonii in vindictis et defensione Herodoti ab accusationibus Plutarchi et aliorum studium, cuius partem nobis Academiae Inscriptionum Acta sistunt. d) Fuit Herodotus, vitio humani ingenii, obnoxius erroribus; lapsus veri ignorantia haud raro est, saepius etiam ab aliis deceptus. Manetho, referente Iosepho, e) iactitabat, Herodotum πολλά τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἐψευσμένον, in rebus Aegyptiis propter ignorantiam crebrius aberrasse: vere fortasse: mallem tamen locupletiolem, quam Manetho vulgo habetur, huius accusationis auctorem. At enim plurima olim in fabulis et figmentis deputabantur, quorum iustissime numero nunc eximuntur. Fabulosa censebantur de Afrorum institutis et moribus prodita, de circumnavigata ea nostri orbis parte, de Aegyptii soli genio et Pyramidibus, de Scythis, succini origine, Caspio mari, innumerisque aliis, quae senior aetas et peregrinatorum frequentia veritati animadvertit congrua. Enimvero, horum omnium memoriam replicare, nihil attinet.

Istud haeret in dubio, truncatae-ne Musae sint, et an alios similis argumenti commentarios Herodotus digesserit? Mutilationis et defectus suspicionem de Athenada, viro Trachinio, indicata movent: f) οὗτος ἀπείκτειν μὲν Ἐπιάλτεια δι' ἄλλαν αἰτίαν, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖς ὀπίσθιν λόγοις σημανέω: hic Epialtem aliam ob causam, quam ego sequentibus in libris [sive. in sequenti narratione] reddam, interemit. Reddidit autem nusquam, non octavo, nedum li-

d) Tom. XIX. Edit. Paris. p. 115. e) lib. I. contr. Apion. c. 14. f) lib. VII. 213.

bro nono. Ergo-ne ea excidit commemoratio? an promissi oblitio eius animum incessit? an decimum adiungere meditatus fuit librum? Utrumque fieri quitum est. Nam hiatus illis in Musis nullum se mihi indicium prodidit. Similis fluctuatio, sed expeditu pronior, de libris Libycis, Λιβυκοῖσι λόγοις, quorum meminit ipse. g) Io. Alb. Fabricius h) elaboratos non censuit, sed intra promissum stetisse. Iustior veriorque Raphelii et Bouherii coniectura, innuisse Scriptorem extimam Musae quartae partem, sedulo rebus Libycis occupatam, et sectionem in primis centesimam quinquagesimam nonam, ubi de Apriae, Aegyptii regis, suscepta in Cyrenen expeditione et infau-
sto eius eventu, multo tamen parcius quam promiserat: quod quī contigerit, et an aliquid de prio-
re sententia demutaverit, non temere dixero. Possum adfirmare, veterum neminem λόγους He-
rodoti Λιβυκοῖς ad testimonium excitasse. contra
ex libro quarto res Afras depromsisse plures: im-
mo solere illum partem libri λόγον et λόγους adpella-
re: de nece Cimonis, patris Miltiadae, τὸν μὲν ἰγὰρ
ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημαίνω: i) dixit autem eiusdem Musae
cap. 103. Geminum illi Libri primi cap. 75. *)

Hoc itaque bene habet. Quam autem vellem de
Rerum Assyriarum libris idem adseri dieique pos-
set. Sic de illis: k). Τῆς δὲ Βαβυλωνίων ταινίας πολλοὶ μὲν καὶ
καὶ ἄλλοι ἔχοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖς Ἀσσυρίοις λόγοις

g) lib. II. 161. h) Biblioth. Gr. lib. II. 20. i) lib. VI. 39.

*) [Scilicet, quam rem lib. I. c. 75. ait se ἐν τοῖς ἐπίσω λό-
γοις declaraturum, eam non in sequentium librorum ali-
quo, sed in eodem lib. I. cap. 124. declaratam videmus. S.]

k) lib. I. 184.

μνήμην ποιήσομαι, quorum ego regum in libris Rerum Assyriarum mentionem faciam, *Tum de Nino a Medis occupata*: 1) καὶ τὴν Νίνον εἶλον' ὥς δὲ, ἐν ἱστορίαις λόγῳ εἰσι δηλώσω καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ἐποίησαντο: et Ninum expugnarunt, (ut autem ceperint, in aliis libris indicabo,) Assyriosque suam in ditionem redegerunt. *Conposuit ergo rerum Assyriarum libros, aut animo scriptionem agitavit eorum, neque absolvit: posterius* Io. Alb. Fabricius, quoniam nusquam illorum recurrit memoria, *elegit; neque displicuerat* Ger. Io. Vossio, m) *opportune tamen atque ex vero adfirmanti, apud Aristotelem quidpiam reperiri, n) quod ex Herodoti Assyriacis fluxisse videatur. Deposuit Philosophus pro certissimo, τὰ γαμψώνυχα ἄπαντα εἶναι: culpavit Herodotum, in Nini obsidionis descriptione, τῇ θυρίδι περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίνου, aquilam bibisse memorantem, cum illa avis, sicuti reliquae aduncis unguibus, potu abstineat. Quod quidem in Musarum opere nusquam nunc obvium, capessere locum in Historia Assyria commodissimum potuit, siquidem Ninus, ut Vossius optime, Assyriae metropolis. Non equidem nescio, Cel. Fabricium de integrioribus, quam nostrae sunt, Musis, ab Aristotele versatis et lectis, suspicatum: quae suspicio, si verum amamus, litem lite resolvit. Ostendi enim oportuerat, ubi et quibus rebus fuerint decurtatae. Liber utique primus, Babylonici et Assyrii rebus abundans, adeo aptus et nexus co-*

1) Libro eodem cap. 106. m) De Historicis Graec. lib. I. c. 3. n) Histor. Animal. lib. VIII. 1. — [Immo lib. VIII. c. 18. quod aliis est cap. 20. At ibi alii libri, quos Camus et Schneiderus secuti sunt, non Herodotum, sed Hesiodum edunt auctorem.]

haeret, ut locum τῇ διγνώσει περὶ τὴν πολιορμίαν τῆς Νίβου adpositum concedat nullum. Δέγνῃ proinde Ἀσσιρία, nisi memoria Philosophum deceperit, absoluti editique fuerunt. Quorum quidem editio tanto certior et omnibus dubiis in posterum foret libera, si fragmentum inde, quod Io. Bouherii sollertiam advertit, perduraret. Apud auctorem Chronici, cui Paschale nomen, o) Sesostis, rex Aegypti, continuo victoriarum cursu Assyrios, Chaldaeos, Persas Babylonem usque, Asiam praeterea, omnem Europam, Scythiam et Mysiam domat: in Aegyptum reversurus xv. millia Scythicae iuventutis in Perside, assignata illis fertili et comoda sede, collocat: postea illi Parthi de Persico sermone, aliqui Scythae, virtute bellica longe praestantissimi, καθὼς additur Ἡρόδοτος ὁ σοφώτατος ταῦτα εὐρυψύχῳ, sicuti sapientissimus Herodotus haec tradidit. Ubi tandem? Musae tacent. Ergo ex libris, uti coniiicitur, p) rerum Assyriarum. Quod equidem valde demiror. Herodotus de Sesostride multo scripsit diversiora: q) Assyriaca eius post Aristotelis fata Historicos, Geographos et Grammaticos latuerunt omnes, nec quisquam hilum inde decerpsit; et obscurum hominem seculi post Christi natales septimi ea lectitasse putabimus? Immo cuncta cum pulvisculo Chronici sartor corrasit ex Io. Malala, r) quem Suidas s) sibi ducem optavit, haud sane fidelem, et in Herodoti tempore finiendo t) plane stultum. Sed poenarum ille satis Rich. Bentleio, V. Cl., in eruditissima ad Io. Mil-

o) Chr. Pasch. p. 38. d. Edit. Venet. p) Vid. Bouherii Diss. Herodot. cap. 1. q) Lib. II. 103. r) Chronograph. p. 28. s) In Πάσης et Σώστρις. t) Chronogr. p. 200.

lium *Epistola dedit, et sperni potest. At plurima* Is. Vossius *fragmenta Herodoti detexit, quae nihil nostras ad Musas; ea promi ex commentariis Rerum Assyriacarum potuisse, u) suspicantur. Fateor ultro, talia in Grammaticorum scholiis et Lexicis inveniri, quae Is. Vossius, modo ea curate excussisset, Herodoto citra dubium abiudicasset. Conpendiario scriptiois modo, in scriptis codicibus non parce obvio, HP, HPO, HPOA. notare Herodotum, Herodorum, Herodianum, queunt. Inde error et confusio: hinc iactata toties Herodoti fragmenta, verae Herodori aut Herodiani laciniae; quemadmodum in Dissertatione Herodotea liquidissime, ut opinor, patefeci: questus ibidem sum de doctissimi Des Vignoles v) imprudente decreto super interitu Assyriacorum, de quibus hactenus.*

HAEC de *Herodoti Vita Scriptisque* WESSE-
LINGIUS. Idem argumentum erudite copioseque
Larcherus etiam in introitu Gallicae versionis
pertractavit. De universo vero harum Historiarum
instituto, et de mirabili arte qua illud exsecutus est
suavissimus Scriptor, in primis legi meretur supra
laudatus *Creuzeri* nostri liber qui de *Historia*
Arte Graecorum inscribitur. *)

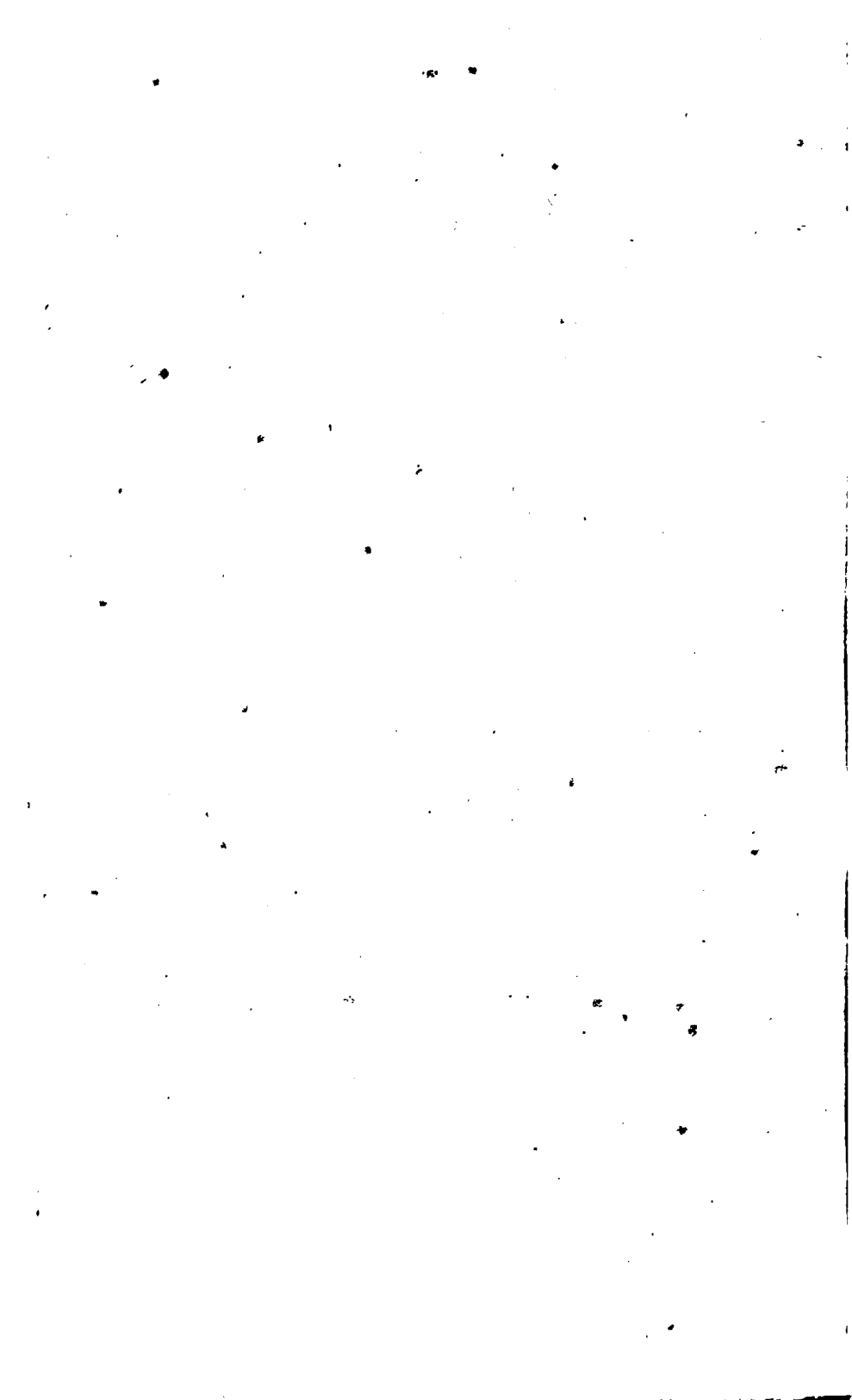
u) *Bouherius* Dissert. Herod. c. 1. *Colomesius* Oper. p. 325.
Berkelius in Steph. Byz. voc. 'Ανδρία. v) Chronolog. lib.
IV. 4, 6. etc. *) Consuluisse etiam iuvabit duas Com-
mentationes, auctore *Meierotto*, Sur *Hérodote et le but*
de son Histoire, Actis Acad. Reg. Berolin. ann. 1792. et
1793. p. 574 seqq. et p. 599 seqq. insertas.

HERODOTI HISTORIAR.

T. I. P. I.

LIBER PRIMUS ET SECUNDUS

GRAECE ET LATINE.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

ΚΛΕΙΩ.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ Ἀλικαρνησοῦς ἱστορίας ἀποδείξις
ἥδε ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ
ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θαυμα-
στά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχθέντα,
5 ἀκλεᾶ γένηται· τὰ τε ἄλλα, καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέ-
μησαν ἀλλήλοισι.

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER PRIMUS.

C L I O.

HERODOTUS Halicarnasseus, quae quum caeteris
de rebus, tum de causa bellorum Graecos inter Bar-
barosque gestorum, perquirendo cognovit, ea his
libris consignata in publicum edit; ne, quae ab ho-
minibus gesta sunt, progressu temporis oblivione
deleantur, neve praeclara mirabiliaque facta, quae
vel a Gracis edita sunt vel a Barbaris, sua laude
fraudentur.

Herod. T. I. P. I.

A 2

1 ΠΕΡΣΕΩΝ μὲν νυν οἱ λόγιοι Φοίνικας αἰτίουσι Φασί
γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γάρ, ἀπὸ τῆς Ἐρυ-
θρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν
θαλάσσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χώρον τὸν καὶ
νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλήσι μακρῇσι ἐπιβῆσθαι. 5
ἀπαγινέοντας δὲ φορτία Αἰγυπτία τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ
τε ἄλλῃ χώρῃ ἐσταπικνέσθαι, καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος.
τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἅπασιν τῶν ἐν
τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένη χώρῃ. ἀπικομένους δὲ τοὺς
Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο, διατίθεσθαι τὸν φόρτον. 10
πέμπτη δὲ ἢ ἑκτὴ ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολη-
μένων σφι σχεδὸν πάντων, εἰλθεῖν ἐπὶ τὴν θαλάσσαν
γυναικας, ἄλλας τε πολλὰς, καὶ δὴ καὶ τοῦ βασι-
λῆος θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι, κατὰ τὸ αὐτὸ τὸ

(1.) Iam *Persarum* quidem literatos si audias, ini-
micitiarum primi auctores *Phoenices* fuere. Hos
enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum voca-
tur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regio-
nem quam etiam nunc incolunt, coepissent habitare,
continuo navigationibus longinquis dedisse operam,
et transvehendis mercibus Aegyptiis Assyriisque quum
alias Graeciae partes, tum vero et Argos adiisse. Ar-
gos enim illis temporibus inter alia eius regionis op-
pida, quae Graecia nunc nominatur, rebus omnibus
eminebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulissent
Phoenices, ibique merces suas venum exposuissent,
quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere re-
bus omnibus, mulieres ad mare venisse, quum alias
multas, tum vero et regis filiam, quam quidem eo-
dem nomine Persae adpellant atque Graeci, *Ἰο Ἰνα-*

15 καὶ Ἕλληνες λέγουσιν, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. ταύτας στά-
 σας κατὰ πρύμνην τῆς νηὸς ὠνέσθαι τῶν Φορτίων,
 τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα· καὶ τοὺς Φοίνικας διακε-
 λευσαμένους ὀρμῆσαι ἐπ' αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῦνας
 τῶν γυναικῶν ἀποφυγέειν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀφ-
 20 πασθῆναι. ἐσβαλομένους δὲ εἰς τὴν νέα, οἴχεσθαι ἀπο-
 πλέοντας ἐπ' Αἰγύπτου. Οὕτω μὲν Ἰοῦν εἰς Αἴγυπτον 2
 ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, αὐκ ὥς Ἕλληνες· καὶ
 τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἀρξάι πρῶτον. μετὰ δὲ ταῦτα,
 Ἕλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τούνομα ἀπηγγέσασθαι) *
 5 φασὶ τῆς Φοινίκης εἰς Τύρον προσσχόντας, ἀρπάσαι τοῦ
 βασιλῆος τὴν θυγατέρα Εὐρώπην. (εἶψαν δ' αὖ οὔτοι
 Κρήτες.) ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι.
 Μετὰ δὲ ταῦτα, Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρας ἀδικίης
 γενέσθαι. καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ εἰς Αἴαν τε

chi. Quae dum ad puppim navis stantes mercarentur
 merces quae illarum maxime animos advertissent,
 Phoenices interim mutuo sese cohortatos impetum in
 illas fecisse: et maiorem quidem mulierum nume-
 rum profugisse, Io vero cum aliis fuisse raptam: qui-
 bus in navem inpositis, soluta navi Phoenices Aegy-
 ptum versus vela fecisse. (2.) Hac quidem ratione
 in Aegyptum pervenisse Io aiunt Persae, secus atque
 Graeci, idque primum fuisse iniuriarum initium.
 Deinde vero Graecos nonnullos, quorum nomina
 non possunt memorare, (fuerint hi autem Cretenses)
 Tyrum Phoeniciae aiunt adpulisse, filiamque regis
 rapuisse *Europam*; ac sic quidem par pari fuisse ab
 his repensum. Post haec autem Graecos secundae in-
 iuriæ fuisse auctores: etenim longa navi Acam, Col-

τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, δια- 10
 πρηξαμένους καὶ τὰλλα τῶν εἰκεν ἀπίκατο, ἀρπάσαι
 τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα Μηδείην. πέμψαντα δὲ
 τὸν Κόλχον εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα, αἰτέειν τε δίκας
 τῆς ἀρπαγῆς, καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. τοὺς δὲ
 ὑποκρίνασθαι, ὡς οὐδὲ ἐκείνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργείης ἔδοσαν 15
 σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς, οὐδὲ ὦν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.
 3 Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν
 Πριάμου, ἀκηκοῦτα ταῦτα, ἐβελῆσαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλ-
 λαδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάν-
 τως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκείνους διδόναι. οὕτω
 δὲ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἑλλήσι δόξαι, 5
 πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτέειν τε Ἑλένην,
 καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. τοὺς δὲ, προῖσχομέ-
 νων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν ὡς

chidis oppidum, ad Phasin profectos, perfectis cae-
 teris rebus quarum caussa advenissent, rapuisse in-
 de regis filiam *Medeam*; quumque ad poenas raptus
 huius repetendas et ad reposcendam filiam caducea-
 torem in Graeciam misisset Colchus, respondisse
 Graecos, *quemadmodum illi de raptu Argivae Ius*
sibi non dedissent poenas, sic ne se quidem illis
datuos. (3.) Tum deinde, proxima aetate, *Alex-*
andrum Priami filium, quum ista audivisset, cupi-
 dinem incessisse uxoris sibi e Graecia per rapinam
 comparandae; existimantem utique se non daturum
 poenas, quoniam nec illi dedissent. Ita quum is ra-
 pisset *Helenam*, visum esse Graecis primum missis
 nunciis Helenam repetere et poenas de raptu po-
 scere; illos vero hisce, postulata sua exponentibus,

οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτούντων, βου-
 λοίατό σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι. Μέχρι μὲν αὖν 4
 τούτου, ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων· τὸ δὲ
 ἀπὸ τούτου, Ἕλληνας δὴ μεγάλας αἰτίους γενέσθαι.
 5 προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι εἰς τὴν Ἀσίην, ἢ σφέας
 εἰς τὴν Εὐρώπην. τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας, ἀνδρῶν
 αἰδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι· τὸ δὲ ἀρπασθεισῶν σπου-
 δὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν, ἀνστήτων· τὸ δὲ μηδεμίαν ὥρην
 ἔχειν ἀρπασθεισῶν, σωφρόνων. δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι, εἰ
 μὴ αὐταὶ ἐβουλέατο, οὐκ αὖν ἵσπαζόντο. σφέας μὲν
 10 δὴ, τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, λέγουσι Πέρσαι, ἀρπαζομε-
 νέων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι· Ἕλληνας
 δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στέλων μέγαν συνα-
 γεῖραι, καὶ ἔπειτα ἐλθόντας εἰς τὴν Ἀσίην, τὴν Πριά-

raptum exprobrasse Medcae, ut qui, quum ipsi nec
 poenas dedissent, nec illam reposcentibus reddi-
 dissent, vellent ab aliis poenas sibi dari. (4) Huc-
 usque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab il-
 lo vero tempore Graecos utique graviorum iniuria-
 rum exstittisse auctores; hos enim prius Asiæ coepisse
 bellum inferre, quam Persæ intulissent Europæ. Et
 mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum
 esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio
 persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam
 habere, prudentium: quippe manifestum esse, nisi
 ipsæ voluissent, non futurum fuisse ut raperentur.
 Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persæ
 raptarum mulierum nullam habuisse rationem; Grae-
 cos autem mulieris Laconicae causa ingentem con-
 traxisse classem, et mox in Asiam profectos Priami

μου δύναμιν κατελεῖν. ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ
Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον. Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ 15
τὰ ἐνοικέοντα ἐθνεα βάρβαρα οἰκειῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν
δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἡγήνται κεχωρίσθαι.

- 5 Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν
Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εἶναι τὴν ἀρχὴν τῆς
ἔχθρης τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. Περὶ δὲ τῆς Ἰούς οὐκ ὁμο-
λογέουσι Πέρσησι οὕτω Φοίνικες. οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφέας
χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' 5
ὥς ἐν τῷ Ἀργεὶ ἐμίσητο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νηὸς ἐπεὶ
δὲ ἔμαθεν ἔγκυος εἶναι, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω
δὴ ἐβελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὥς αὖ
μὴ κατὰδηλος γένηται. ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ
Φοίνικες λέγουσι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι 10

regnum evertisse: ab eo tempore se constanter Graeciae populos sibi esse inimicos existimasse. Nam Asiam, et barbaras gentes eam incolentes, ad se pertinere autumant Persae; Europam vero et Graecos nihil secum commune habere.

(5.) Hunc in modum Persae quidem gestas res esse memorant, et ab Ilia excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Graecos initium. De Io vero cum Persis non consentiunt *Phoenices* rem isto modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Aegyptum abduxisse: sed Argis eam cum nauclero ainnt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritatem parentum iram, sic volentem ipsam cum Phoenicibus enavigasse, ne comperta foret. Haec sunt igitur, quae partim a Persis, partim a Phoenicibus memorantur. Ego vero, utrum tali modo haec gesta

3. 79.

ἐρεῶν ὡς οὕτως ἢ ἄλλως καὶ ταῦτα ἐγένετο· τὸν δὲ αἶδα
 αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἕλλη-
 νας, τοῦτον σημήνας, προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ
 λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων
 15 ἐπέξκω. τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ
 αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ, ἦν μεγάλα,
 πρότερον ἦν σμικρὰ. τὴν ἀνθρωπότην ὧν ἐπιστάμενος
 εὐδαιμονίην οὐδαμᾶ ἐν ταῦτῳ μένουσαν, ἐπιμνήσομαι
 ἀμφοτέρων ὁμοίως.

οὐδαμᾶ, πανταπ.
 ὅθεν. in lx.

ΚΡΟΙΣΟΣ ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάτ- 6
 τει, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἄλως ποταμοῦ· ὃς
 ῥέων ἀπὸ μεσαμβρείης μεταξὺ Σύρων καὶ Παφλαγό-
 νων, ἐξίει πρὸς βορρῇν ἀνεμὸν ἐς τὴν Εὐξείνου καλεόμενον
 5 πόντον. οὗτος ὁ Κροῖσος, βαρβαρῶν πρῶτος, τῶν ἡμεῖς

sint, an alio, non adgredior disceptare: sed, quem
 ipse novi *primum* fuisse *iniuriarum Graecis inla-
 tarum auctorem*, hunc ubi indicavero, tunc ad reli-
 qua exponenda progrediar, perinde et parvarum ci-
 vilitatum et magnarum res persecuturus. Etenim quae
 olim fuerant magnae, earum plurimae parvae factae
 sunt: et quae nostra memoria magnae fuere, cac-
 dem prius exiguae fuerant. Itaque, henc gnarus hu-
 manam felicitatem nequaquam in eodem fastigio
 manere, perinde utrarumque faciam mentionem.

(6.) CROESUS, genere Lydus, Alyattis filius,
 rex fuit populorum intra Halyn fluvium incolen-
 tium; quod flumen, a meridie Syros inter et Paphla-
 gonas interfluens, ad septentrionem in Euxium qui
 vocatur Pontum se exonerat. Hic Croesus e barbaris,
 quos novimus, primus alios Graecorum imperio suo

ἴδμεν, τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς φόρου ἀπα-
 γωγὴν, τοὺς δὲ, Φίλους προσεποιήσατο. κατεστρέψατο
 μὲν Ἰωνάς τε καὶ Αἰολίαις, καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ·
 Φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς
 Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι. τὸ γὰρ 10
 Κιμμερίων στρατεύμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον,
 Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον, οὐ καταστροφὴ ἐγένετο τῶν πε-
 7 λίων, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῇ. Ἡ δὲ ἡγεμονίη οὐ-
 τε περιῆλθε, εὐῶσα Ἡρακλειδέων, ἐς τὸ γένος τὸ Κροί-
 σου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. Ἦν Κανδαύλης,
 τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον ἐνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων,
 ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέως. Ἀγρων μὲν γὰρ 5
 ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τοῦ Ἀλκαίου, πρῶτος Ἡρακλει-
 δέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων· Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρ-
 σου, ὕστατος. οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες

subiecit et ad tributum pendendum adegit, alios si-
 bi socios et amicos adiunxit. Subegit Ionas et Aeoles
 et Dorienses Asiam incolentes; amicos autem sibi
 conciliavit Laedaemonios. Ante Croesi vero impe-
 rium Graeci omnes liberi fuerunt: nam Cimmerico-
 rum expeditio adversus Ioniam, ante Croesi aetatem
 suscepta, non oppidorum fuerat redactio in potesta-
 tem, sed rapina ex incursione. (7.) Caeterum re-
 gnum illud, quum Heraclidarum antea fuisset, ad
 Croesi genus, qui *Mermnadae* nominabantur, tali
 modo pervenerat. CANDAULES, quem Graeci *Myrsi-*
lum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcaeo oriundus,
 Herculis filio. Nam Agron, Nini filius, Beli nepos,
 Alcaci pronepos, primus ex Heraclidis rex fuerat
 Sardium; Candaples vero, Myrsi filius, postremus.

4. 7.
 ταύτης τῆς χώρης, ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄτυος·
 10 ἀπ' οὗ οὗτος ὁ δῆμος Λυδῖος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον
 • Μήων καλεόμενος. παρὰ τούτων Ἡρακλεῖδαι ἐπιτρα-
 Φέντες, ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ Θεοπροπίου, ἐκ δούλης
 τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέος. ἀρξάντες μὲν
 ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἔτεα πέντε τε καὶ
 15 πεντακόσια, παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν,
 μέχρι Κανδαύλειω τοῦ Μύρσου. Οὗτος δὲ ὢν ὁ Καν- 8
 δαύλης ἠράσθη τῆς ἐαυτοῦ γυναικός· ἐρασθεὶς δὲ, ἐνό-
 μιζέ οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. ὥστε
 δὲ ταῦτα νομίζων· ἦν γὰρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ
 5 Δασκύλου ἀρεσκόμενος μάλιστα· τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ
 τὰ σπουδαιότερα τῶν πηγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Καν-
 δαύλης, καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικὸς ὑπερπαίνεων.

Qui vero ante Agronem in eadem regione regnave-
 rant, a Lydo Atyis filio erant oriundi, a quo uni-
 versus populus *Lydorum* nomen invenit, quum
 prius *Maones* fuissent nominati. Ab his priscis re-
 gibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto ob-
 tinuerunt Heraclidæ, Iardani ancillâ et Hercule
 prognati; regnantes, per duas et viginti virorum ge-
 nerationes, annos quinque et quingentos, continua
 serie filius patri succedens usque ad Candaulem
 Myrsi filium. (8) Hic igitur CANDAULES uxoris suæ
 amore tenebatur, eamque deperiens arbitrabatur es-
 se sibi uxorem mulierum omnium formosissimam.
 Quod quum ei esset persuasum, apud *Gygen* Da-
 scyli filium, unum e corporis custodibus, quem ma-
 xime acceptum habebat, ut de rebus etiam gravissi-
 mis cum eo communicaret, formæ laudem uxoris

χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος, (χρῆν γὰρ Κανδαύλῃ
 γενέσθαι κακῶς,) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιαύτῃ· „Γύγη,
 „οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδεος 10
 „τῆς γυναικὸς· (ὅτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα
 „ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν) ποίει ὅπως ἐκείνη θεήσεται
 „γυμνῇ.“ Ὁ δὲ μέγα ἀμβώσας, εἶπε· „Δέσποτα,
 „τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγίεια, κελεύων με δέσποιναν
 „τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνῇ; ἅμα δὲ κιβῶνι ἐκδυο- 15
 „μένω συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. πάλαι δὲ τὰ
 „καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ. ἐν
 „τοῖσι ἐν τούτῳ ἐστὶ, σκοπέειν τινὰ τὰ ἐωυτοῦ. ἐγὼ δὲ
 „πείθεμαι ἐκείνη εἶναι πασῶν γυναικῶν καλλίστην·
 9 „καὶ σοε δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων.“ Ὁ μὲν δὴ, λέ-
 γων τοιαῦτα, ἀπεμάχετο, ἀρρωδέων μὴ τι οἱ ἐξ αὐ-

supra modum extulit. Nec multo post (erat enim in fa-
 tis ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen
 est adlocutus: *Gyge, videris tu mihi de forma ux-
 oris meae verba facienti fidem non adhibere; auribus
 enim minus fidere amant homines quam oculis: fac
 igitur ut nudam illam spectes.* At ille, vehem-
 enter exclamans, *Domine, inquit, quemnam ser-
 monem haudquaquam sanum profers, iubens me
 heram meam nudam spectare! Mulier enim tuni-
 cam exuens, simul etiam verecundiam exuit. Iam
 olim vero honestatis praecepta inventa sunt ab ho-
 minibus, a quibus discere oportet: quorum unum
 est, Sua quemque debere inspicere. Ego vero per-
 suasum habeo esse illam mulierum omnium pulcer-
 rimam; teque oro, ne postules illicita.* (9.) His
 usus verbis repugnavit Gyges, veritus ne quid sibi

τίων γένηται κακόν. ὁ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε· „Θάρσει
 „Γύγη· καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμὲ, ὥς σεο πειρώμενος
 5 „λέγω λόγον τόνδε· μήτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν, μὴ τι τοι
 „ἔξ αὐτῆς γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανή-
 „σομαι οὕτω; ὥστε μὴδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσαν ὑπὸ σεῦ.
 „ἐγὼ γὰρ σε εἰς τὸ οἶκημα, ἐν τῷ κοιμώμεθα, ὅπισθε
 „τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα,
 10 „παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἢ ἐμὴ εἰς κοῖτον. κεῖται δὲ ἀγχοῦ
 „τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τοῦτον τῶν ἱματίων κατὰ ἐν ἑκα-
 „στον ἐκδύνουσα θήσῃ· καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὰ παρέ-
 „ξι τοι θεήσασθαι. ἐπεὰν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στείχῃ ἐπὶ
 „τὴν εὐνὴν, κατὰ νώτου τε αὐτῆς γένη, σοὶ μελέτω τὸ
 „ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε εἴψεται ἰόντα διὰ θυρίων.“ Ὅ 10
 μὲν δὴ, ὥς οὐκ ἠδύνατο διαφυγείν, ἦν ἐτοῖμος. ὁ δὲ

ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, *Confide*,
 inquit, *Gyge*; neque aut me time, quasi te tenta-
 turus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne
 quid tibi ex illa detrimenti creetur. Omnino enim
 eas rationes equidem inibo, ut illa ne intellectura
 sit quidem, esse se a te conspectam. Te enim post
 apertam ianuam cubiculi, in quo cubamus, col-
 locabo. Postquam ego ero ingressus, aderit et
 uxor mea in cubiculum: posita est autem prope
 introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post
 aliam exuens, deponet: ibi tunc licuerit tibi multo
 cum otio eam spectare. Deinde, quum e sella in le-
 ctum conscendet et tu a tergo eius eris, reliquum
 est ut tu cures ne illa te conspiciat foras exeuntem.
 (10.) Igitur Gyges, quum effugere non posset, pa-
 ratus fuit: quem Caudales, postquam cubandi tem-

Κανδαύλης, ἐπεὶ ἐδόκεε ἄρῃ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε
τὸν Γύγεα εἰς τὸ οἶκημα· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πα-
ρῆν καὶ ἡ γυνή. ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα 5
ἐβηεῖτο ὁ Γύγης. ὡς δὲ κατὰ νώτου ἐγένετο, ἰούσης τῆς
γυναικὸς εἰς τὴν κοίτην, ὑπεκδύς ἐχώρει ἔξω. καὶ ἡ γυ-
νή ἐπορᾷ μιν ἐξίοντα. μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ
ἀνδρός, οὔτε ἀνέβωσεν αἰσχυνηῖσρα, οὔτε ἔδοξε μα-
θεῖν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεια. παρὰ 10
γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοις
βαρβάροις, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνόν, εἰς αἰσχύνῃ
11 μεγάλην φέρει. Τότε μὲν δὴ οὕτω, οὐδὲν δηλώσασα,
ἡσυχίην εἶχε· ὡς δὲ ἡμέρῃ τάχιστα ἐγεγόνεε, τῶν οἰκε-
τέων τοὺς μάλιστα ἄρα πιστοὺς ἑόντας ἑωυτῇ, ἐτοίμους
ποιησαμένη, ἐκάλεε τὸν Γύγεα. ὁ δὲ, οὐδὲν δοκέων αὐ-
τῇ τῶν πρηχθέντων ἐπίστασθαι, ἦλθε καλεόμενος· ἐὰν 5

pus visum est adesse, in cubiculum introduct; pauloque post uxor etiam adfuit. Ingressam et vestimenta ponentem Gyges quum spectasset, mox ubi aversa illa in lectum se contulit, clam ipse foras se subduxit: at egredientem conspicata est mulier. Quae ut intellexit quid a marito actum esset, neque exclamavit, pudore retenta, et se animadvertisse dissimulavit, in animo habens ultionem capere de Candaulo. Apud Lydos enim, ac fere apud caeteros quoque barbaros, etiam viro magnum in probum vertitur nudum conspici. (11.) Itaque tunc quidem nihil aperiens, silentium tenuit illa: simul ac vero illuxit, praesto esse iussis famulis quos maxime fidos sibi cognoverat, Gygen ad se vocavit. Et ille, nihil eam nosse ratus eorum quae gesta essent, arcessitus

10 „Φε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασιλεια καλέοι, Φο-
 τᾶν. ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπύκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τὰδε· „Νῦν
 „τοὶ δυοῖν ὁδοῖν παρευσεῖαν, Γύγη, δίδωμι αἵρεσιν, ὅκο-
 „τέρην βούλει τραπέσθαι. ἡ γὰρ Κανδαύλεα ἀπο-
 „κτείνας, ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλὴν ἔχε τὴν Λυδῶν, ἡ
 „αὐτὴν σὲ αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκειν δεῖ· ὡς ἂν μὴ,
 „πάντα πειθόμενος Κανδαύλῃ, τοῦ λοιποῦ ἴδῃς τὰ μὴ
 „σε δεῖ. ἀλλ' ἤτοι κείνόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ
 „ἀπόλλυσθαι, ἡ σέ, τὸν ἐμὲ γυμνὴν θησάμενον, καὶ
 15 „ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα.“ Ὁ δὲ Γύγης τέως μὲν
 ἀπεθώμαζε τὰ λεγόμενα· μετὰ δὲ, ἰκέτευε μὴ μιν
 ἀναγκαίῃ ἐνδεῖν διακρίναι ταιαύτην αἵρεσιν. οὐκ ὦν δὴ
 ἔπειθε, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθέως προκειμένην, ἡ
 τὸν δεσπότηα ἀπολλύναι, ἡ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυ-
 20 σθαι. αἰρέεται αὐτὸς περιεῖναι. ἐπειράτω δὴ λέγων τὰδε·

venit; quippe et antea solitus, quoties regina voca-
 ret, eam convenire. Ut venit, his verbis eum adlo-
 cuta est mulier: *Gyge, nunc duarum viarum tibi*
aperturam optionem concedo utram ingredi volue-
ris: aut enim, interfecto Candaule, et me et re-
gnum Lydorum habeto; aut te ipsum protinus
sic mori oportet, ne posthac, Candauli in om-
nibus obsequens, spectes quae te spectare nefas
est. Enimvero aut illum, qui ista molitus est, in-
terire oportet, aut te, qui nudam me es conspicat-
us et illicita fecisti. Ad haec verba Gyges primum
 stupere, tum deinde obsecrare illam ne se necessitati
 illigaret diiudicandae talis optionis. Nec vero ei per-
 suasit; sed vidit necessitatem utique sibi propositam
 aut perdendi herum aut per alios percundi. Elegit

- „Επεὶ με ἀναγκάζεις δεσπότεα τὸν ἐμὸν κτείνειν, οὐκ
 „ἐθέλοντα, φέρε ἀκούσω τέω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν
 „αὐτῷ.“ Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη „Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν
 „χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται, ὅθεν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμὲ ἐπεδέξα-
 12 „το γυμνήν· ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχείρησις ἔσται.“ Ὡς
 δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γινομένης, (οὐ γὰρ
 μετίετο ὁ Γύγης, οὐδὲ αἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμίη, ἀλλὰ
 ἔδωκε ἡ αὐτὸν ἀπολωλέναι, ἡ Κανδαύλεια,) εἶπετο εἰς τὸν
 θάλαμον τῇ γυναικί. καὶ μιν ἐκείνῃ, ἐγχειρίδιον δοῦσα, 5
 κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. καὶ μετὰ ταῦτα,
 ἀναπαυομένου Κανδαύλειω, ὑπείσδύς τε καὶ ἀποκτείνας
 αὐτὸν, ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιληίην Γύγης
 τοῦ καὶ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γε-
 13 νόμενος, ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη. Ἔσχε δὲ τὴν

itaque ut ipse superesset: et illam percontans, *Quandoquidem invitum me*, inquit, *adigis ad herum meum occidendum, age audiam ecquo illum modo adgressuri simus?* Et illa excipiens, *Ex eodem loco*, inquit, *adoriendus erit, unde ille nudam me tibi ostendit: in sopitum somno impetus fiet.* (12.) Ita quum de faciendis insidiis inter se constituissent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque ullum ei effugium erat, sed aut ipsum intrare oportebat aut Candaulem) secutus est mulierem in cubiculum; ubi eum illa, tradito pugione, post eandem ianuam occultavit. Deinde quiescente Candaule leniter accessit, illoque obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges; cuius etiam *Archilochus* *Parius*, qui eadem vixit aetate, in iambis trimetris meminit. (13.) Obtinuit autem regnum, in

Βασιληίην, καὶ ἐκρατύνθη, ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστη-
 ρίου. ὡς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω
 πάθος, καὶ ἐν ἔπλοις ἦσαν, συνέβησαν ἐς ταῦτό οἱ τὸ
 5 τοῦ Γύγως στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοί, ἣν μὲν δὴ τὸ
 χρηστήριον ἀνέλε μιν βασιλεία εἶναι Λυδῶν, τόνδε βασι-
 λεύειν ἦν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδαν τὴν
 ἀρχήν. ἀνείλε τε δὴ τὸ χρηστήριον, καὶ ἐβασίλευσεν οὕτως
 Γύγης. τοσόνδε μόντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὡς Ἡρακλείδῃσι
 10 τίσις ἤξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγως. τοῦτου τοῦ
 ἔπεος Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα
 ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελεσθῇ.

Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτως ἔσχον οἱ Μερμνάδαι, τοὺς 14
 Ἡρακλείδαν ἀπελόμενοι. Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέ-
 πεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα. ἀλλ' ὅσα
 μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἔστι οἱ πλεῖστα ἐν Δελφοῖσι

eoque confirmatus est, ex Delphici oraculi effato. Nam quum indigne ferrent Lydi casum Candaulis, essentque in armis, convenit inter Gygae factionem et reliquos Lydos, ut, si respondisset oraculum hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret; sin minus, Heraclidis restitueret regnum. Accepto igitur oraculo, Gyges ita regnum obtinuit. Verumtamen hoc simul edixcrat Pythia, ultionem venturam esse Heraclidis in quintum ex posteris Gygis: quod quidem vaticinium nec Lydi, nec eorum reges, ullius momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

(14.) Tali igitur modo ad Mermnadas pervenit Lydiae regnum, Heraclidis ereptum. Gyges autem, regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca. Et argentea quidem eius donaria quam plurima Del-
 Herod. T. I. P. I.

παρέξ δὲ τοῦ ἀργύρου, χρυσὸν ἄπλετον ἀνέθηκεν, ἄλλον 5
 τε, καὶ, τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, κρητῆρες
 οἱ ἀριθμὸν ἐξ χρύσειοι ἀνακέαται. ἐστᾶσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαν-
 τα· ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ, οὐ Κορινθίων τοῦ δημο-
 σίου ἐστὶν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος. 10
 Οὗτος δὲ ὁ Γύγης, πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν,
 εἰς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα, μετὰ Μίδην τὸν Γορ-
 δίῳ, Φρυγίης βασιλῆα. ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν
 βασιλῆϊον θρόνον, εἰς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, ὄντα ἀξιο-
 θέητον. κείται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἔνθα περ οἱ τοῦ Γύγεω 15
 κρητῆρες. ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς, τὸν ὁ Γύγης
 ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀνα-
 θέντος ἐπινυμῖν. Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατὴν καὶ οὗτος,

phis exstant: praeter argentum vero, auri etiam im-
 mensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum
 vero (quod praecipue memoratu dignum) crateres
 aurei numero sex ab eodem dedicati exstant talento-
 rum triginta pondo, repositi in Corinthiorum the-
 sauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non
 publicus civitatis Corinthiorum est, sed Cypseti,
 Eetionis filii. Est autem hic Gyges barbarorum quos
 novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post
 Midam Gorgiae filium, Phrygiae regem. Dedicave-
 rat enim *Midas* etiam regiam sellam, in qua prae-
 sidens ius dicere consueverat, spectatu dignam; posi-
 taque est haec sella ibidem ubi Gygae crateres. Au-
 rum vero istud et argentum, quod a Gyge dedica-
 tum est, *Gygadas* [id est, *Gygaeum*] vocatur a Del-
 phensibus de illius nomine qui dedicavit. Et hic

ἐπεὶ τε ἤρξε, ἐς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολο-
 20 φῶνος τὸ αὐτοῦ εἴλε. ἀλλ', οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ'
 αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τεσσε-
 ράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσομεν, τοσαῦτα ἐπιμνη-
 σθέντες. Ἄρδυος δὲ τοῦ Γύγῃ μετὰ Γύγην βασι- 15
 λεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Πριηνέας τε εἴλε,
 ἐς Μίλητόν τε ἐσέβαλε. ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρ-
 δίων, Κιμμέριοι ἐξ ἡθέων ὑπὸ Σκυθέων τῶν Νομάδων
 5 ἐξαναστάντες, ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ Σάρδις πλὴν
 τῆς ἀκροπόλεως εἶλον.

Ἄρδυος δὲ βασιλεύσαντος ἐνὸς δέοντα πεντήκοντα 16
 ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος, καὶ ἐβασί-
 λευσεν ἔτεα δωδέκα· Σαδυάττῃ δὲ, ἈΛΥΑΤΤΗΣ.
 Οὗτος δὲ Κυαξάρῃ τε τῷ Δηϊόκῃ ἀπογόνῳ ἐπολέμησε,
 6 καὶ Μήδοισι· Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε·

quidem, postquam regno est potitus, arma etiam
 intulit Mileto et Smyrnae, et Colophonem arce ex-
 ceptâ cepit: caeterum, quum per octo et triginta,
 quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eo-
 dem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc
 faciemus. (15.) *Ardyis* vero, *Gygae* filii, qui post
 illum regnavit, mentionem iniciam. Hic Prienenses
 expugnavit, et Miletum invasit: eodemque regnum
 Sardium obtinente, Cimmerii suis sedibus a Scythis
 nomadibus pulsi, in Asiam venerunt, Sardesque prae-
 ter arcem ceperunt.

(16.) *Ardys* postquam undequinquaginta annos
 regnasset, successorem habuit filium *Sadyatten*, qui
 annos regnavit duodecim. *Sadyattae* successit *ALYAT-*
TES; qui cum *Cyaxarc*, *Deiocae* nepote, et cum

Σμύρην τε τὴν ἀπὸ Καλοφῶνος κτισθεῖσαν εἴλε, ἐς
 Κλαζομένας τε ἐπέβαλε. ἀπὸ μὲν νυν τούτων. οὐκ ὡς
 ἤθελε ἀπῆλλαξε, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως. ἄλ-
 λα δὲ ἔργα ἀπέδεξάτο ἔων ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπηγῆς-
 17 τατα τὰδε. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος
 τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρός. ἐπελαύνων γὰρ ἐπο-
 λιορκεε τὴν Μίλητον τρόπῳ τοιῷδε· ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ
 γῇ καρπὸς ἀδρός, τηνικαῦτα ἐπέβαλλε τὴν στρατὴν.
 ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων, καὶ 5
 αὐλοῦ γυναικίου τε καὶ ἀνδρηίου. ὡς δὲ ἐς τὴν Μι-
 λησίην ἀπίκαιτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε
 κατέβαλλε, οὔτε ἐνεπίμπρη, οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἔα
 δὲ κατὰ χώρην ἐστάμεναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν
 καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅπως διαφθείρειε, ἀπαλλάσσετο 10

Medis bellum gessit. Idem Cimmerios ex Asia eie-
 cit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit;
 et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non
 ita ut voluerat discessit, sed cladem haud medio-
 crem passus. Verum et alias res, dum regnum te-
 nuit, gessit; quarum memoratu dignissimae hae sunt.
 (17.) Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum.
 Oppugnabat autem incursione facili Miletum tali mo-
 do: quando terrae fruges adultae erant, tunc exerci-
 tum in regionem immittebat, expeditionem faciens
 ad cantum fistularum fidiumque, ac tibiae tam mu-
 liebris quam virilis. Ubi vero in fines Milesiorum
 pervenerat, aedificia in agris nec diruebat nec in-
 cendebat, neque fores abstrahabat, sed intacta sta-
 re omnia sinebat; verum arboribus et terrae frugibus
 corruptis domum se recipiebat: quum enim mare

9, 54.

ὀπίσω. τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτειον,
 ὥστε ἐπέδρως μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. τὰς δὲ οἰκίας
 οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδ' εἵνεκα, ὅπως ἔχοιεν ἐν-
 θεῦτεν ὀρμεῶμενοι τὴν γῆν σπείρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι
 15 οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχοι τι
 καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλων. Ταῦτα ποίεων, ἐπολέμει 18
 ἕτεα ἑνδεκά' ἐν τοῖσι τρώματι μεγάλα διφάσια Μι-
 λησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενῆϊώ χώρῃ τῆς σφετέρης
 μαχεσαμένων, καὶ ἐν Μαιανόρου πεδίῳ. τὰ μὲν νυν
 5 ἕξ ἕτεα τῶν ἑνδεκά Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἔτι Λυδῶν
 ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλλων τῆνικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν
 στρατιήν· (Σαδυάττης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον
 ἦν συνάψας·) τὰ δὲ πέντε τῶν ἑτέρων τὰ ἐπόμενα τοῖσι
 10 ἕξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττει ἐπολέμει, ὃς παραδε-
 ξάμενος (ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται) παρὰ τοῦ

obtinerent Milesii, nil adtinebat circumsedere ur-
 bem cum exercitu. Aedificia autem non diruebat
 Lydus hoc consilio, ut possent inde progressi Mile-
 sii terram serere colereque, ipse vero, postquam illi
 terram coluissent, haberet quod incursione facta po-
 pularetur. (18.) Hoc maxime modo per undecim
 annos bellum gerebatur; intra quos duo ingentia
 vulnera Milesii acceperere, unum praelio ad Lime-
 neum in ipsorum finibus commisso, alterum in
 Maeandri campo. Horum undecim annorum sex ad-
 huc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnave-
 rat, qui per id tempus cum exercitu fines Milesio-
 rum incursabat; Sadyattes enim hic conflaverat id
 bellum: quinque vero insequentibus annis Alyattes,
 Sadyattis filius, bellum gerebat, qui illud, a patre

πατρός τὸν πόλεμον, προσεῖχε ἐντεταμένως. τοῖσι δὲ
 Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπε-
 λάφρουν, ὅτι μὴ Χίοι μῶνοι. οὗτοι δὲ τὸ ὁμοῖον ἀν-
 ταποδιδόντες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλή-
 σιοι τοῖσι Χίοισι τὸν πρὸς Ἑβρῆαίους πόλεμον συνδιήνει- 15
 19 καν. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει λήϊον ἐμπιπραμένου ὑπὸ
 τῆς στρατιῆς, συνηνείχθη τι τοιόνδε γενέσθαι πρῆγμα·
 ὡς ἄφθῃ τάχιστα τὸ λήϊον ἀνέμῳ βιώμενον, αἶψα το-
 νθοῦ Ἀθηναίης, ἐπὶ κλησιν Ἀσσησίης. αἶφθεις δὲ ὁ νηός,
 κατεκαύθη. καὶ τὸ παραυτίκα μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγέ- 5
 νετο· μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδεις,
 ἐνόσησε ὁ Ἀλυάττης. μακροτέρης δὲ οἱ γενομένης τῆς
 νόσου, πέμπει ἐς Δελφοὺς Θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμ-
 βουλευσάντες τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέλψαντα τὸν
 θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νόσου. τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπι- 10

(ut supra etiam memoravi) sibi traditum, intente
 persecutus est. Quo in bello nulli e Ionibus subleva-
 runt Milesios, praeterquam Chii soli: hi autem,
 opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et Mi-
 lesii antea Chiiis, in bello cum Erythracis, sociam
 praestiterant operam. (19.) Sed anno duodecimo,
 succensis ab exercitu segetibus, hoc rei accidit. Si-
 mulatque incensae segetes erant, valido coorto ven-
 to, Minervae templum cognomine Assesiae corripuit
 flamma, eoque incendio templum conflagravit. Quae
 res principio nullius momenti est habita; deinde ve-
 ro, postquam Sardes rediisset exercitus, in morbum
Alyattes incidit. Diuturnior quum esset morbus,
 Delphos misit qui Deum de valitudine consulerent,
 sive alieno consilio ad mittendum inductus, sive suo.

9, 84.

κομένοισι εἰς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χρήσειν, πρὶν ἢ τὸν νηὸν
 τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν χάρις τῆς
 Μιλησίας ἐν Ἀσσησῶ. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκού- 20
 σας γενέσθαι. Μιλήσιοι δὲ τὰδε προστιθεῖσι τούτοις·
 Περίανδρον τὸν Κυψέλου, εἶντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε
 Μιλήτου τυραννέοντι ξείνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον
 3 τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γενόμενον, πέμψαντα
 ἄγγελον κατεπιπεῖν, ὅπως ἂν τι προσιδῶς πρὸς τὸ παρὲν
 βουλευῆται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.
 Ἀλυάττης δὲ, ὡς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλῃ, αὐτίκα ἔπεμπε 21
 κήρυκα εἰς Μίλητον, βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι
 Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοις χρόνον ὅσον ἂν τὸν
 νηὸν οἰκοδομή. ὁ μὲν δὲ ἀπόστολος εἰς τὴν Μίλητον ἦν·
 5 Θρασύβουλος δὲ σαφέως προπετυσμένος πάντα λό-

Hi quum Delphos venissent, negavit Pythia se responsum eis reddituram priusquam Minervae templum restituisent, quod Assesi in Milesiorum agro cremassent. (20.) Haec ita acta esse equidem ex Delphensibus audire memini: sed Milesii istis hoc adiiciunt, Periandrum Cypseli filium, quum audisset oraculum Alyattae redditum, ea de re Thrasybulum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, hospitio et amicitia sibi in primis coniunctum, misso nuncio fecisse certiolem; quo ille, re ante cognita, consilium aliquod ad rem pertinens caperet. Ita quidem Milesii rem gestam narrant. (21.) *Alyattes* vero, nunciato Pythiae responso, praeconem protinus Miletum misit, inducias cum Thrasybulo et Milesiis ad tempus pacturus dum templum aedificaret. Miletum dum se confert legatus, Thrasybulus de tota re

γον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσῃν, μηχανᾶται τοιάδε. ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄστει σίτος καὶ ἐαυτοῦ καὶ ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν, προεῖπε Μιλησίοισι, ἐπεὰν αὐτὸς σημήνῃ, τότε πίνειν.

22 τε πάντας καὶ κώμῳ χρέεσθαι ἐς ἀλλήλους. Ταῦτα δὲ ἐποίησε τε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκέν, ὅπως αὖ δὴ ὁ κήρυξ ὁ Σαρδηνὸς, ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἑόντας, ἀγγείλῃ Ἀλυάττῃ. τὰ δὴ καὶ ἐγένετο. ὥς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκεῖνα ὁ κήρυξ, καὶ εἶπας πρὸς Θρασύ- 5 βουλον τὰς ἐντολὰς τοῦ Λυδοῦ, ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδεις, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλαγὴ. ἐλπίζον γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδείην τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ, καὶ τὸν λεῶν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον

liquido antea certior factus, nec ignarus quid moliretur *Alyattes*, haec machinatur. Quidquid frumenti in urbe erat, tam suum, quam privatorum, id omne in forum comportari iussit, praedixitque Milesiis, ut, ubi signum ipse dedisset, tunc computationes comestationesque mutuas cuncti instituerent. (22.) Id fecit praedixitque Thrasybulus hoc consilio, ut Sardinianus legatus, postquam ingentem frumenti acervum in foro profusum et homines vidisset oblectationibus vacantes, Alyattae rem renunciaret. Quod et factum: nam postquam ista vidit caduceator, expositusque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit, nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax composita est. Quum enim existimasset *Alyattes* vehementem frumenti penuriam Mileti esse, populumque ad extremum malorum esse redactum, audivit

10, 13.

10 κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλή-
του τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει. μετὰ
δὲ, ἢ τε διαλλαγὴ σοφίᾳ ἐγένετο, ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλ-
λήλοισι εἶναι καὶ συμμάχους. καὶ δύο τε ἀντὶ ἐνὸς
νηοῦς τῇ Ἀθηναίᾳ ἀποδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσ-
15 σησῶ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. κατὰ μὲν τῶν
πρὸς Μιλησίου τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάτ-
τη ὥδε ἔσχε.

Περίανδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ 23
Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας. ἐτυράννευε δὲ ὁ
Περίανδρος Κορίνθου. τῷ δὲ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολο-
γέουσι δὲ σοφίᾳ Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θάυμα μέγιστον
5 παραστήναι Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελφίνος ἐξε-
νιχθέντα ἐπὶ Ταίναρον, ὄντα κιθαρωδὸν τῶν τότε ὄν-
των οὐδενὸς δεύτερον καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀμβράπων

ex caduceatore domum redeunte contraria eorum
quae erat opinatus. Inde paullo post pax inter illos
conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent so-
ciique: et, pro uno Minervae templo ad Assesum,
duo aedificavit Alyattes, ipseque e morbo convaluit.
Haec igitur ratio exitusque belli fuit, quod *Alyattes*
cum Milesiis et Thrasybulo gessit.

(23.) PERIANDER vero, Cypseli filius, is qui Thra-
sybulum de edito oraculo certiore fecit, Corinthi
fuit tyrannus: cui maximum, quod umquam inter
homines evenit, oblatum fuisse miraculum narrant
Corinthii, hisque Lesbii adsentiuntur; scilicet *Ario-*
nem Methymnaeum delphino insidentem ad Taenaron
fuisse delatum. Citharoedus is erat, nulli suae aetatis
secundus; primusque hominum, quos novimus, di-

τῶν ἡμεῖς ὕμειν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ
 24 διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι,
 τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περιάνδρῳ,
 ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην· ἐργα-
 σάμενον δὲ χρήματα μεγάλα, θελῆσαι ὀπίσω ἐς Κό-
 ρινθον ἀπικέσθαι. ὀρμαῖσθαι μὲν νυνὶ ἐκ Τάραντος, πι- 5
 στεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι, μισθώσα-
 σθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγῳ
 ἐπιβουλεύειν, τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας, ἔχων τὰ χρή-
 ματα. τὸν δὲ, συνέντα τοῦτο, λίσσεσθαι, χρήματα
 μὲν σφι προίεντα, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. οὐκ ἔστι δὲ 10
 πείθειν αὐτὸν τούτοις· ἀλλὰ καλεῖται τοὺς πορθμέας ἢ
 αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὡς αὖν ταφῆς ἐν γῇ τύχῃ, ἢ
 ἐκπηδᾷ ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. ἀπειληθέντα
 δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην, παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι

thyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthi.
 (24.) Hunc *Arionem* aiunt, postquam plurimum
 temporis apud *Periandrum* esset versatus, in Italiam
 Siciliamque cupivisse navigare; ingentique pecuniâ
 ibi comparatâ, voluisse Corinthum reverti. Igitur
 quum Tarento esset profecturus, nec ullis magis
 quam Corinthiis fidem haberet, navigium conduxis-
 se hominum Corinthiorum: at hos, ubi altum te-
 nuere, consilium agitasse de illo in mare proiicien-
 do, quo pecuniâ potirentur. Tum illum, quid age-
 retur intelligentem, ad preces confugisse; et, pecuniâ
 omni nautis oblatâ, vitam esse deprecatum: nautas
 vero, precibus viri nil commotos, iussisse ut aut
 sibi manus inferret, quo in terra sepulturam nanci-
 sceretur, aut ut illico in mare se proiiceret. Has in

- 15 οὕτω δοκέοι, περιϊδέειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, αἰεῖσαι· αἰέσας δὲ, ὑπιδέκετο ἑαυτὸν
κατεργάσασθαι. καὶ, τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν, εἰ μέλ-
λοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰδοῦ, ἀναχω-
ρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης εἰς μέσσην νέα. τὸν δὲ, ἐνδύντα τε
20 πᾶσαι τὴν σκευὴν, καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, διεξελθεῖν νόμον τὸν ὄρθιον· τελευτῶν-
τος δὲ τοῦ νόμου, ρίψαι μιν εἰς τὴν θάλασσαν ἑαυτὸν,
ὥς εἶχε· σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν
εἰς Κόρινθον· τὸν δὲ, δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξε-
25 νῆκαι ἐπὶ Ταίναρον. ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν εἰς
Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγγέσθαι
πᾶν τὸ γεγονός. Περίανδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστίας Ἀρίωνα
μὲν ἐν Φυλακῇ ἔχειν, οὐδαμῇ μετιέντα, ἀπακῶς δὲ ἔχειν

angustias et consilii inopiam redactum *Arionem* oras-
se, ut, quandoquidem ita eis placitum esset, sine-
rent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis
foro stantem, canticum canere; quo facto polliceba-
tur sibi se manus inlaturum. Tunc nautas, cupidine
captos audiendi praestantissimi omnium cantoris,
e puppi mediam in navem concessisse; et illum,
omni ornatu indutum, captâ citharâ, in summo na-
vis foro stantem, carmen quod *orthion* vocatur per-
egisse; peractoque cantu, ita ut erat, cum omni or-
natu in mare se comiecisse. Tum illos, continuato
cursu, Corinthum navigasse: hunc vero, aiunt, a
delphino exceptum dorso, Taenaron fuisse delatum;
ubi quum in terram esset egressus, Corinthum inde
eodem habitu perrexisse, ibique quid accidisset enar-
rasse. *Periandrum* vero, quum fidem non haberet,

τῶν πορθέμεων ὡς δὲ ἄρα παρῆναι αὐτοὺς, κληθέντας
 ιστορέεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. Φαμένων δὲ ἐκεί- 30
 νων ὡς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην, καὶ μὴ εὖ πρῆσσοντα
 λίποιν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ
 ἔχων ἐξεπήδησε καὶ τοὺς, ἐκπλαγέοντας, οὐκ ἔχειν
 εἶτι ἐλεγχομένους ἀρνέεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν Κορίνθιοί
 τε καὶ Λεσβιοὶ λέγουσι. καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα 35
 χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταινάρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἐπεὶ ἀν-
 θρωπος.

- 25 Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον
 διενείκας, μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἔτεα ἑπτὰ
 καὶ πενήκοντα. ἀνέθηκε δὲ, ἐκφυγὼν τὴν νοῦσον, δεύ-
 τερος οὗτος τῆς οἰκῆς ταύτης, ἐς Δελφοὺς κρητῆρά τε

XXIV. 36. οὐ μέγα. *Alii μέγα, magnum, absque particula
 negante; quod verum videtur.*

tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret, cae-
 tērum curam intendisse in nautas. Nautae ut Corin-
 thum advenerunt, accitos ad se percontatum esse
 Periandrum, ecquid de Arione memorarent: quibus
 dicentibus salvum illum in Italia esse, et fortuna-
 tum Tarenti a se relictum, adparuisse *Arionem* co-
 dem cultu quo in mare prosiluerat; et illos, perter-
 ritos convictosque, non potuisse amplius ire inficias.
 Haec quidem et Corinthii narrant et Lesbii; et ex-
 stat Taenari donarium Arionis aeneum, non magnum
 illud quidem, homo insidens delphino.

(25.) *Alyattes* Lydus, confecto cum Milesiis bel-
 lo, deinde, quum septem et quinquaginta annos re-
 gnasset, vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus
 ex hac familia, postquam e morbo convalescerat,
 Delphis craterem argenteum ingentem, et basin cra-

5 ἀργύρεον μέγαν, καὶ ὑποκρητήριδιον σιδήρεον κολλητὸν, θύης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων Γλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, ὃς μῦθος δὴ πάντων ἀνθρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε.

Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω, ἐξεδέξατο τὴν βασι- 26
 λειάν ΚΡΟΪΣΟΣ ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἑὼν ἡλικίην πέντε καὶ τριήκοντα ὃς δὴ Ἑλλήνων πρώτοις ἐπεβήκατο Ἐφεσίοις. ἔνθα δὴ οἱ Ἐφέσιοι πολιορκούμενοι ὑπ' αὐτοῦ, 5
 ἀνέβησαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξάψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μεταξύ τῆς τε παλαιῆς πόλεως, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ, ἑπτὰ στάδιοι. πρώτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος· μετὰ δὲ, ἐν μέρει ἐκάστοις Ἰώνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλ- 10
 λοῖσι ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρειν· τῶν μὲν ἐδύνατο μέζονας παρρυθίσκειν, μέζονα ἐπαυτιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτέων καὶ

teris ferream ferruminatam, spectatu dignam inter omnia quae sunt Delphis donaria; Glauci Chii opus, qui primus ferruminationem ferri, invenit.

(26.) Mortuo Alyattae successit in regnum CROESUS, Alyattae filius, annos natus quinque et triginta: qui Graecorum primos Ephesios armis invasit. Ibi tunc Ephesii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam Dianae dedicarunt, fune ex illius templo ad murum adligato: est autem inter veterem urbem, quae tunc obsidebatur, et Dianae templum, septem stadiorum intervallum. Hos igitur primos adgressus est Croesus; deinde vero, per vices, singulos quosque Ioniae et Aetoliae populos, aliis alias causas inferens, graviora causatus adversus hos in quibus graviores reperire causas poterat, nonnullis etiam levia admo-

27 Φαῦλα ἐπιφέρων. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες
κατεστράφατο ἐς Φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε,
νέας ποιησάμενος, ἐπιχειρέειν τοῖσι νησιώτησι. ἔόντων
δὲ οἱ πάντων ἐτοίμων ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βίαντα
λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρδεις, οἱ δὲ Πιτ- 5
τακὸν τὸν Μιτυληναῖον, εἰρομένου Κροΐσου εἴ τι εἴη νεώ-
τερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τάδε, καταπαῦσαι
τὴν ναυπηγίην. „ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνω-
„νέονται μυρίην, ἐς Σάρδεις τε καὶ ἐπὶ σέ ἔχοντες ἐν νῶ
„στρατεύεσθαι.“ Κροῖσον δὲ, ἐλπίσαντα λέγειν ἐκείνον 10
ἀληθέα, εἰπεῖν. „Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσειαν ἐπὶ νόον
„νησιώτησι, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι.“
Τὸν δὲ, ὑπολαβόντα φάναι. „ὦ βασιλεῦ, προθύμως
„μοι φαίνεται εὐξασθαι νησιώτας ἵππευομένους λαβεῖν

dum exprobrans. (27.) Deinde, postquam Asiam incolentes Graeci ad pendendum tributum erant subacti, constituit aedificatis navibus insularum adgredi. Ad quas compingendas quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Priensem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mitylenaeum, interrogatum a Croeso *ecquid maxime novi gereretur apud Graecos*, ea respondisse quae illum ne classem conficeret inhibuerunt. Dixisse enim: *Insulani, ó rex, decem millia equitum conducunt, expeditionem adversus Sardes atque te molientes*. Croesus autem, ratum vera cum dicere, respondisse: *Utinam dii hanc mentem dent insularis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint!* Tum illum excipientem dixisse: *Videris mihi, rex, cupide vota facere ut insularum equis vectas deprehendas in continente, haud*

- 25 „ ἐν ἡπείρῳ, οἰκότες ἐλπίζων· νησιώτας δὲ τί δοκέεις
 „ εὐχεσθαι ἄλλο, ἢ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντό σε μέλ-
 „ λοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγέσθαι νέας, λαβεῖν αἰεράμενοι
 „ Λυδοὺς ἐν θαλάσῃ, ἥα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκη-
 „ μένων Ἑλλήνων τίσωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις; “
- 20 Κάρτα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ· καὶ οἱ (προσ-
 Φυέως γὰρ δοῖται λέγειν) πειθόμενον, παύσασθαι τῆς
 ναυπηγίης. καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι
 ξενίην συνέθηκετο.

Χρόνου δὲ ἐπιγινομένου, καὶ κατεστραμμένων σχε- 28
 δὲν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλυος ποταμοῦ οἰκημένων· πλὴν
 γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων, τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ’
 ἰωντῷ εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος· εἰσὶ δὲ οἷδε,
 5 Λυδοί, Φρύγες, Μυσοί, Μαριανδυνοί, Χάλυβες, Πα-

XXVII. 17. αἰεράμενοι ex nostra coniect. Vulgo ἀρώμενοι.
 Nonnulli codd. ἀράσθαι.

*absurda spe; insulanos vero quid putas, ex quo pri-
 mum aedificare te contra se classem audiverunt,
 exoptare aliud, nisi ut, postquam vela dederint
 ventis, in mari deprehendant Lydos, teque pro
 Graecis continentem incolentibus, quos tu in ser-
 vitute contineres, ulciscantur? Cuius conclusionem
 orationis admodum delectatum Croesum, paruisse
 illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a
 fabricanda classe destituisse. Atque ita cum Ionibus
 insulas incolentibus hospitium contraxit.*

(28.) Insequente tempore, subactis fere omnibus
 populis intra Halyn fluvium incolentibus: (nam, ex-
 ceptis Cilicibus ac Lyciis, caeteros omnes suae po-
 testati subjectos *Croesus* tenebat; sunt autem populi
 hi, Lydi, Phryges, Mysi, Mariandyni, Chalybes,

Φλαγόνες, Θρήκες, οἱ Θυνοὶ τε καὶ Βιβυνοὶ, Κάρες,
 29 Ἴωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι· κατεστραμμέ-
 νων δὲ τούτων, καὶ προσπικταμένου Κροίσου Λυδοῖσι,
 ἀπικνέονται ἐς Σάρδις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε
 οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σαφισταὶ, οἱ τοῦτον τὸν χρό-
 νον ἐτύγχανον ἔόντες, ὡς ἕκαστος αὐτέων ἀπικνέοιτο· καὶ 5
 δὴ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους
 κελεύσασι ποιήσας, ἀπεδήμησε ἕτεα δέκα, κατὰ Θεω-
 ρίης πρόφασιν ἐκπλώσας, ἵνα δὴ μὴ τινα τῶν νόμων
 ἀναγκασθῇ λῦσαι τῶν ἕβετο. αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοί τε
 ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὀρκίοισι γὰρ μεγάλουσι 10
 κατεύχοντο, δέκα ἕτεα χρῆσθαι νόμοισι ταῖς αὖ σφι
 30 Σόλων θῆται. Αὐτῶν δὴ ἂν τούτων καὶ τῆς Θεωρίας ἐκ-

Paphlagones, Thraces quum Thyni, tum Bithyni,
 Carcs, Iones, Dorienses, Aeolenses, Pamphyli:) (29.) hos igitur postquam sub potestatem suam Croe-
 sus redegisset, eaque accessione regnum Lydorum
 auxisset, adveniebant Sardes, urbem divitiis floren-
 tem, quum alii omnes e Graecia viri sapientiae laude
 clari, ut cuique commodum erat eo proficisci, tum
 vero etiam S O L O N, Atheniensis: qui postquam
 Atheniensibus iussu ipsorum scripsisset leges, navi
 profectus, causam interserens velle se alias spectare
 regiones, decem annos peregrinatus est; ne scilicet
 quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare cogere-
 tur. Nam ipsis Atheniensibus per se id facere nefas
 erat, quippe qui gravissimo iureiurando sese ob-
 strinxerant, per decem annos eis legibus, quascum-
 que ipsis Solon tulisset, esse usuros. (30.) Hanc
 ipsam igitur ob causam, tum vero etiam spectandi

δημήσας ὁ Σόλων εἴνεκεν, εἰς Αἴγυπτον ἀπίνετο παρὰ
 Ἀμασιν, καὶ δὴ καὶ εἰς Σάρδεις παρὰ Κροῖσον. ἀπικό-
 μενος δὲ, ἐξενίζετο ἐν τοῖσι βασιλείοισι ὑπὸ τοῦ Κροῖ-
 5 σου· μετὰ δὲ, ἡμέρῃ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, καλεῦσαντος
 Κροῖσου, τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς
 θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ἑόντα μεγάλα τε
 καὶ ὀλβια. θησάμενον δὲ μὴ τὰ πάντα καὶ σκεψά-
 μενον ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶπετο ὁ Κροῖστος τάδε·
 10 „Εἴτῃς Ἀθηναῖε, παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπὶ
 „κται πολλὸς, καὶ σοφίης εἴνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης,
 „ὥς φιλοσοφίῳ γῆν πολλὴν θεωρίας εἴνεκεν ἐξελέλυ-
 „θας. νῦν ὦν ἡμέρος ἐπιεισεβαί μοι ἐπῆλθε, εἴ τινα ἤδη
 „πάντων εἶδες ὀλβιώτατον;“ Ὁ μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀν-
 15 θρώπων ὀλβιώτατος, ταῦτα ἐπιειράτα. Σόλων δὲ, οὐ-

gratia, peregre profectus Solon, in Aegyptum se con-
 tulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Croesum. Quo
 ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Croeso.
 Tum tertio aut quarto post die, iussu Croesi, ministri
 regis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et
 quidquid inibi magni et opulenti inerat, ostentantes.
 Quae quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commo-
 dum fuerat, esset contemplatus, tali modo eum per-
 cunctatus est Croesus: *Hospes Atheniensis*, inquit,
multa ad nos de te fama manavit, quum sapientiae
tuae caussa, tum peregrinationis, ut qui sapien-
tiae studio incumbens multas terras spectandi
caussa obieris. Nunc igitur incessit me cupido ex
te sciscitandi, ecquem tu adhuc videris omnium
hominum beatissimum. Nempe, quod se ipsam ho-
 minum beatissimum esse putaret, idcirco hanc illi
 quaestionem proposuit. At Solon, nulla usus adsent-
 Herod. T. I. P. I.

δὲν ὑποβαπτύσας, ἀλλὰ τῷ ἔόντι χρησάμενος, λέγει·
 „ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον“ Ἀποθωμιάσας δὲ
 Κροῦτος τὸ λεχθὲν, εἶρετο ἐπιστροφίῳ· „Κοίη δὲ κρή-
 „ναις Τέλλον εἰναρόλβιότατον;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Τέλλον
 „τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὖ ἠκούσης, παῖδες ἦσαν καλοὶ 20
 „τε κούραθα, καὶ σφι εἶδε ἅπασι τέκνα ἐκγενόμενα,
 „καὶ πάντα παραμέναντα· τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὖ ἤκοντι,
 „ὥς τὰ παρ’ ἡμῖν, τελευταίη τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπε-
 „γένετο. γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς
 „Ἀστυγείτονας ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας, καὶ τροπὴν ποιή- 25
 „σας τῶν παλεμίων, ἀπέθανε κάλλιστα. καὶ μὲν Ἀθη-
 „ναῖοι δημοσίῃ τι ἔθαψαν αὐτοῦ τῇ περ ἐπίσει, καὶ ἐτί-
 „μησαν μεγάλως.“

31 Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρεψάτο ὁ Σόλων

tionem, sed ut res erat respondens, *Ego vero*, inquit,
beatissimum vidi Tellum Atheniensem. Quod dictum
 miratus Croesus, concitate quaerit: *Qua tandem ra-*
tione Tellum beatissimum iudicas? Cui ille: *Tellus*,
 inquit, *florante civitate, filios habuerat bonos viros*
honestosque, et illis cunctis prognatos viderai li-
beros, eosque omnes superstites: idemque, quum re-
familiari satis lauta, ut apud nos, usus esset, vi-
tae finem habuit splendidissimum; nam in prae-
lio, quod Athenienses cum finitimis ad Eleusinem
commiserunt, postquam fortiter pugnavit, hostem-
que in fugam vertit, honestissima morte defun-
ctus est; et eodem loco, quo cecidit, publice ab
Atheniensibus sepultus est et magnifice honoratus.

(31.) Hisce quum Solon, quae de Tello eiusque felicitate copiose exposuit, admonuisset Croesum,

14, 55.

- τὸν Κροῖσον, ἔπας πολλά τε καὶ ἄλβια, ἐπειρώτα
 τίνα δεύτερον μετ' ἐκείνον ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα
 γῶν αἰσθῆναι. ὁ δὲ εἶπε· „Κλέοβιν τε καὶ Βίτωνα. τού-
 5 „ τοῖσι γὰρ, εὖσι γένος Ἀργείοισι, βίος τε ἀρκέων
 „ ὑπῆν, καὶ πρὸς τούτῳ, ῥώμῃ σώματος ταῖδε· ἀεθλο-
 „ φόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται
 „ ὅδε ὁ λόγος. εὐσθης ἀρτῆς τῇ Ἥῃ τοῖσι Ἀργείοισι,
 „ ἔδει πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι ἐς
 10 „ τὸ ἱόν· οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο
 „ ἐν ὥρῃ ἐκκληϊόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεηταί, ὑπεδύντες
 „ αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλιν, εἰλκον τὴν ἀμάξαν, ἐπὶ τῆς
 „ ἀμάξης δὲ σφι ὀχέετο ἡ μήτηρ. σταδίους δὲ πέντε
 „ καὶ τεσσαράκοντα διακομίσαντες, ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱόν.
 15 „ ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι, καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανη-
 „ γύριος, τελευτῇ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο. διέδεξέ

interrogare hic institit, *quemnam secundum ab illo vidisset beatissimum?* existimans utique secundas certe partes sese laturum. At ille, *Cleobin*, inquit, *et Bitonem*. *His enim, genere Argivis, et victus suppetebat probabilis, et robur corporis erat tale, ut et uterque pariter certaminum praemia abstulerit, et de eisdem haec etiam narretur historia.* Quum festus dies ageretur Iunonis, oportetque omnino matrem horum bigis in templum vehi, nec vero in tempore ex agro adessent boves; tunc iuvenes, urgente hora, iugum ipsi subeuntes, plaustrum traxerunt quo mater vehebatur, eoque per quadraginta quinque stadia tracto ad templum pervenerunt. Quo facto quum oculos universi coetus in se convertissent, optimus eisdem obtigit vi-

„τε ἐν τούτοις ὁ Θεός, ὡς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπῳ τεθνή-
 „σαι μᾶλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες
 „ἐμακάριζον τῶν νενηϊέων τὴν ῥώμην· αἱ δὲ Ἀργεῖαι,
 „τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷον τέκνων ἐκύρησε. ἡ δὲ μήτηρ 20
 „περιχαρῆς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ Φήμῃ, στᾶσα ἀν-
 „τίον τοῦ ἀγάλματος, εὐχέτο, Κλέοβί τε καὶ Βίτωνι,
 „τοῖσι ἐωυτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως; δοῦ-
 „ναι τὴν Θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστόν ἐστι. μετὰ
 „ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ὡς ἔβυσάν τε καὶ εὐωχῆθησαν, 25
 „κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νεηῖαι, οὐκέτι ἀν-
 „στησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δέ
 „σφραν εἰκόνας ποιησάμενοι, ἀνέθεσαν εἰς Δελφούς, ὡς
 „ἀνδρῶν ἀρίστων γινομένων.“

32 Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔημε τούτοις.

XXXI. 19. ῥώμην. Al. γνώμην, consilium, animum.

*tae exitus; ostenditque in his Deus, melius esse
 hominibus mori, quam vivere. Nam quum circum-
 stantes Argivi laudarent iuvenum robur, mulieres
 vero felicem praedicarent matrem quod tales ha-
 beret filios; mater, et facto vehementer gavisā et
 omine, stans ante simulacrum precata est deam,
 ut Cleobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magni-
 fice honorassent, id daret quod optimum esset
 contingere homini. Post hanc precationem, pera-
 cto sacrificio, laute epulati iuvenes, quum in ipso
 templo somno se dedissent, non amplius resurre-
 xerunt, sed hoc vitae exitu sunt perfuncti. Eo-
 rumdem dein imagines, ut qui homines fuissent
 praestantissimi, fieri curarunt Argivi, Delphis-
 que dedicarunt.*

(32.) Istis igitur secundum felicitatis locum Solon

- Κροῖσος δὲ σπερχθεῖς, εἶπε· „ὦ ξῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ
 „ἡμετέρῃ εὐδαιμονίῃ οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδὲν,
 „ὥστε αὐτὸς ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;“
 5 „Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν
 „ἰὸν Φθοιρὸν τε καὶ ταραχῶδες, ἐπειρωτὰς ἀνθρωπίνων
 „περγμάτων πέρι; ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ
 „μὲν ἐστὶ ἰδεῖν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ πα-
 „θεῖν. ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτη οὖρον τῆς ζῆς ἀν-
 10 „δράσθω προτίθημι. οὗτοι εἶντες ἐν αὐτοῖς ἐβδομήκοντα,
 „παρέχονται ἡμέρας δημοσίας καὶ πνυτακισχλίας καὶ
 „δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου. εἰ δὲ δὴ
 „ἐθελήσει τούτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι,
 „ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον,
 15 „μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτη οἱ ἐμβόλιμοι
 XXXII. 11 seq. δημοσ. καὶ πνυτακ. etc. rursusque l. 19 seq.
 πνυτακ. καὶ διηκ. etc. Erratum haud dubie in dierum numeris.
 Priori loco videntur numerari debuisse 24500, posteriori
 25550.

tribuebat. Tum vero subiratus Croesus: *Hospes Atheniensis*, ait; *nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum proiicitur, ut ne privatis quidem hominibus aequiparandos nos existimes?* Cui ille: *Me, ὁ Croese*, inquit, *gnarum invidam omnino et turbulentam Fortunam esse, interrogas de rebus humanis? In diuturno tempore multa videre est quae quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitae ad septuaginta annos. Hi septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito. Sin velis alternos ex illis annis interiecto mense fieri longiores, quo tempestatum vicissitudines iusto tempore redeant, men-*

„ γίνονται τριήκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν
 „ τούτων, χίλιαι πενήκοντα. τούτων τῶν ἀπασῶν
 „ ἡμερέων, τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἔτια εὐσεῶν πεν-
 „ τήκοντα καὶ διηκοσίαν καὶ ἑξακισχιλίαν καὶ δις μυ-
 „ ριάων, ἡ ἑτέρα αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν 20
 „ οὐδὲν ὅμοιον προσάγει πρῆγμα. οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσι,
 „ πᾶν ἐστὶ ἄνθρωπος συμφερόν. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλου-
 „ τέειν μὲν μέγα φαίνεται, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολ-
 „ λῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶσέ με, οὐκ ἔγωγε
 „ λέγω, πρὶν αὖ τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἶῶνα πύ- 25
 „ θωμαι. οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ’
 „ ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιωτέρος ἐστὶ· εἰ μὴ οἱ τύχη ἐπί-
 „ σκοπο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον.
 „ πολλοὶ μὲν γὰρ ζᾶπλουτοὶ ἀνθρώπων, ἀνέλβιστοι εἰσι·

*ses intercalares per annos septuaginta conficien-
 tur triginta quinque, dies autem ex his mensibus
 mille et quinquaginta. Horum autem dierum om-
 nium, qui in septuaginta annis sunt numero du-
 centi et quinquaginta supra viginti sex millia,
 nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio
 adducta est, adducat. Itaque, Croese, homo quan-
 tus est, fortunae casibus est obnoxius. Iam te
 quidem ego et opulentum video, et multorum ho-
 minum regem; istud vero, quod ex me quaeris,
 de te nondum praedicabo priusquam te vitā bene
 defunctum audiero. Neque enim beatior est ma-
 gnis opibus praeditus, quam is cui in diem victus
 suppetit, nisi eidem omnibus bonis praedito for-
 tuna concesserit vitā bene defungi. Etenim multi
 homines perquam opulenti, non idcirco beati*

- 30 „ πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίον, εὐτυχέες. ὁ μὲν δὴ
 „ μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δυοῖσι πράχει τοῦ εὐτυ-
 „ χέος μούνοισι· οὗτος δὲ, τοῦ πλουσίου καὶ ἀνόλβιου
 „ πολλοῖσι. ὁ μὲν, ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι, καὶ ἄτην με-
 „ γάλην προσπεισοῦσαν ἐνεῖκαι δυνατώτερος. ὁ δὲ, τοισίδε
 35 „ πράχει ἐκείνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυ-
 „ νατός ἐκείνῳ ἐνεῖκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχία οἱ ἀπερούκει·
 „ ἄπληρος δὲ ἐστί, ἄνουςος, ἀπαλῆς κακῶν, εὐπαις, εὐει-
 „ δής. εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἐτι τελευτήσῃ τὸν βίον εὖ,
 „ οὗτος ἐκείνος τὸν σὺ ζητεῖς, ὀλβιος κεκλησθαι ἄξιός
 40 „ ἐστί. πρῶν δ' ἂν τελευτήσῃ, ἐπισχέειν, μηδὲ καλέειν
 „ καὶ ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχία. τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα
 „ συλλαβεῖν ἄνθρωπον ὄντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χροῖον

sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. Iam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem; hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates, et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum, validior est. Hic vero illum superat hisce rebus; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed haec incommoda ab illo abigit felicitas; est vero membris integris, prospera fruens valitudine, malorum exsors, lactus liberis, formosus. Quod si praeterea diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem tu quaeris, dignus qui beatus praedicatur. Priusquam vero diem obierit, differendum est; nec dum beatus hic nominandus, sed felix. Iam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest; quem

„οὐδεμὴ καταρκέει πάντα ἐαυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ
 „ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ἐπιδέσται· ἢ δὲ αὖ τὰ πλεῖ-
 „στα ἔχει, ἀρίστη αὐτῇ. ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν 45
 „οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές
 „ἐστι. ὃς δ' αὖ αὐτίαν πλείστα ἔχων διατελέη, καὶ ἐπι-
 „τα τελευτῇσιν εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ
 „ὄνομα ταῦτο, ὃ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκο-
 „πέειν δὲ χρὴ παντὸς χρημάτων τὴν τελευτὴν καὶ ἀπο- 50
 „βήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεός,
 33 „προῖόντας ἀνέτρεψε.“ Ταῦτα λέγοντι Κροῖσος οὐ
 πως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενός,
 ἀποπέμπεται· κατὰ δόξας ἀμαθία εἶναι, ὃς τὰ πα-
 ρέοντα ἀγαθὰ μετὶς, τὴν τελευτὴν παντὸς χρημάτων
 ὁρᾶν ἐκέλευε.

XXXIII. 1. λέγοντι Κροῖσος. Vulgo λέγων τῷ Κροῖσῳ. Et dein
 l. 3. ἀμαθῆς ed. Weiss. et seqq.

admodum nulla est terra quae cuncta sibi suppe-
ditet, sed aliud habet, alio indiget; quae vero
plurima habet, ea optima est. Nempe eodem modo
etiam hominum nemo est omnium, cui uni omnia
cumulate adsint, sed alia habet, aliorum vero
indiget: qui vero eorum plurima ad vitae usque
exitum habuit, ac deinde placide finiit vitam, hic,
ὁ rex, me iudice, nomine isto praedicari dignus
est. Denique in omni re respiciendus finis est, in
quem sit res exitura: multos enim deus, postquam
felicitatem illis ostendit, funditus dein evertit.
 (33.) Haec dicentem Croesus nec munere ullo donavit,
 et nullam eius rationem habens a se dimisit; incertum
 admodum esse hominem ratus, qui praesentia bona
 omittens, finem omnisque rei iuberet respicere.

Μετὰ δὲ Σόλωνα εἰχόμενον, ἔλαβε ἐκ Θεοῦ νέμεισι 34
 μεγάλη Κροῖσόν· ὡς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἐωυτὸν εἶναι
 ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δὲ οἱ εὐδοντι
 ἐπίστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀληθινήν ἔφαινε τῶν μελλόν-
 5 των γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροί-
 σω δύο παῖδες· τῶν οὐτερος μὲν διέφθαρτο· ἦν γὰρ δὴ
 κακός· ὁ δὲ ἕτερος, τῶν ἡλικίων μακρῷ τὰ πάντα πρῶ-
 τος· σὺνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἄτυν ση-
 μαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὡς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σι-
 10 θηρήν βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεί τε ἐξεγέρθη, καὶ ἐωυτῷ λό-
 γον ἔδωκε, καταρρωδῆσας τὸν ὄνειρον, ἄγεται μὲν τῷ
 παιδί γυναικί· ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν,
 οὐδαμῇ ἔτι ἐπὶ τοιοῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ
 καὶ δοράτια, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς
 15 πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδραῶνων ἐκκαμέσας, ἐς τοὺς

(34.) Post Solonis discessum, gravis divinitus vin-
 dicta Croesum excepit; hac caussa (ut conlicere
 licet) quod se ipsum hominum beatissimum iudica-
 ret. Ac statim quidem per quietem oblatum ei som-
 nium est, veritatem indicans malorum quae filio eius
 essent eventura. Erant enim Croeso filii duo; alter
 corporis vitio laborabat, erat enim mutus; alter inter
 aequales rebus omnibus primus, cui nomen erat Atys.
 Hunc Atyn, Croeso significat somnium, fore ut amit-
 tat ferreâ cuspide ictum. Expergefactus ille, re secum
 versata, pertimescens somnium, capit filio uxorem;
 eumque, quum solitus esset exercitum ducere Lydo-
 rum, nusquam porro ad tale munus emittit: iacula
 vero et hastas, et cuiusque generis tela quibus ad
 bellum utuntur homines, e virorum habitatione in

θαλάμους συνήντη, μή τι οἱ κρημνόμενον τῷ παιδί ἐμ-
 35 πύσῃ. Ἐχούτος δὲ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον,
 ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀπὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ
 οὐ καθαρὸς χεῖρας ἔων, Φρύξ μὲν γενεῇ, γένος δὲ τοῦ
 βασιλείου. παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροῖσου οἰκία,
 κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίου εἰδέτο κυρῆσθαι 5
 Κροῖσος δὲ μιν ἐκάβηρε. ἔστι δὲ παραπλησίη ἡ καθα-
 ρισ τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἕλλησι. ἐπὶ τε δὲ τὰ νο-
 μιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ
 τίς εἴη, λέγων τάδε· „Ὠνέρωπε, τίς τε ἔων, καὶ κό-
 „θεν τῆς Φρυγίης ἦκων, ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε 10
 „ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο·
 „ὦ βασιλεῦ, Γορδία μὲν τοῦ Μιδεῶ εἰμι παῖς, οὐνο-
 „μάζομαι δὲ Ἀδρηστος· φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμῶν

interiora conclavia congeri iubet, ne quid suspensum
 in filium suum incidat. (35.) Interim, dum nuptias
 filii parat Croesus, advenit Sardes vir calamitate ob-
 strictus, cui manus non erant purae, natione Phryx,
 regio de genere. Qui quum ad aedes Croesi venisset,
 orassetque ut ritu patrio expiari sibi contingeret,
 expiavit eum Groesus: est autem modus expiandi
 apud Lydos similis ei quo Graeci utuntur. Peractis
 legitimis, percontatur Croesus hominem, unde veni-
 ret, quisve esset, his usus verbis: *Quis tu es, homo,*
et quonam e Phrygiae loco veniens, ad meos lares
supplex te recepisti? et quam virum, quamve foe-
minam occidisti? Cui ille respondit: *O rex, Gor-*
diae sum filius, Midae nepos; est autem nomen
mihi Adrasto. Fratrem meum occidi inuitus; unde
eiectus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus.

„τοῦ ἀέκων, πάρειμι ἐξεληλαμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς
15 „καὶ ἐστέρημένος πάντων.“ Κροῖσος δὲ μιν ἀμείβετο
τοῖσδε „Ἀνδρῶν τε Φίλων τυγχάνεις ἔκγονος ἑὸν, καὶ
„ἐλήλυθας ἐς Φίλους· ἔνθα ἀμνηχανήσεις χρημάτων
„οὐδενός, μένων ἐν ἡμετέρου. συμφορὴν δὲ ταύτην ὡς
„κουφώτατα φέρων, κερδανεύεις πλεῖστον.“ Ὁ μὲν δὲ
20 δίαυταν εἶχε ἐν Κροίσου.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ, ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμῳ-36
πρὸς τοῦτο γίνεται μέγα ὀρμεώμενος δὲ αὐτός ἐκ
τοῦ οὐρεὸς τούτου, τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκει.
πολλὰ μὲν οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξαλθόντες, ποιέουσιν
5 μὲν οὐδὲν κακόν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ,
αἰπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι,
ἔλεγον ταῦτα· „ὦ βασιλεῦ, ὅς σε χρημάτων μέγιστον ἀνε-
„φάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦ-
„τον προθυμώμενοι ἐλέειν, οὐ δυνάμεθα. νῦν ὦν προσδέο-

Tum Croesus: *Ex viris amicis*, inquit, *oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris.* Ita ille in Croesi aedibus vitam agebat.

(36.) Per idem tempus in Olympo Mysio aper exstitit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum saepe egressi essent Mysi, nihil ei mali inflixerant, sed male ab illo fuerant accepti. Ad extremum. venere ad Croesum Mysorum legati, haec dicentes: *Adparuit, o rex, in regione nostra immanni magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cuius ut potiamur studiosi operam dantes, nihil profi-*

„μεθὰ σευ, τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηρίας καὶ κύνας 10
 „ συμπέμψαι ἡμῖν, ὡς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας. “
 Οἱ μὲν δὴ τούτων ἐδέοντο. Κροῖσος δὲ, μνημονεύων τοῦ
 ὀνείρου τὰ ἔπεα, ἔλεγε σφί τάδε: „ Παιδὸς μὲν πέρι
 „ τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέμ-
 „ ψαιμι· νεόγαμός τε γάρ ἐστι, καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. 15
 „ Λυδῶν μὲντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμ-
 „ πέμψω· καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι, εἶναι ὡς προ-
 „ θυμοτάτοισι συνεξελέειν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας. “

- 37 Ταῦτα ἀμείψατο. ἀποχρεωμένων δὲ τούτοισι τῶν Μυ-
 σῶν, ἐπισέρχεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς, ἀκηκοὺς τῶν
 ἐδέοντο οἱ Μυσοί. οὐ φαιμένου δὲ τοῦ Κροίσου τὸν γε
 παῖδά σφί συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηρίας
 τάδε: „ ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν κοτε καὶ 5

*cimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et se-
 lectos iuvenes canesque nobiscum emittas, quo bel-
 luam e terra nostra tollamus. Haec illis precan-
 tibus Croesus, recordatus eorum quae per somnum
 ipsi praedicta erant, ita respondit: Filii quidem mei
 nolite amplius facere mentionem: nec enim illum
 emittere vobiscum possum, est enim novus nup-
 tus, et haec res ei nunc curae est. Lydorum au-
 tem selectam manum et venaticum omne ministe-
 rium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam
 promptissime vobiscum belluam e terra submoveant.
 (37.) Haec Croesus respondit; quibus quum con-
 tenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quae Mysi
 precarentur. Pernegante vero Croeso, se filium cum
 illis missurum, haec inquit ad eum adolescens: At
 antehac, o pater, hoc mihi honestissimum et no-*

- „γενναϊότατα ἡμῖν ἦν, ἔς τε πολέμους καὶ ἐς ἀγρας
 „φοιτῶντας εὐδοκιμεῖν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων
 „ἀποκληϊσας ἔχεις, οὔτε τινα δειλὴν μοι παριδὼν, οὔτε
 „ἀθυμίην. νῦν τε τέισί με χρὴ ὄμμασι ἔς τε ἀγορὴν
 10 „καὶ ἐξ ἀγορῆς φοιτῶντα φαίνεσθαι; κοῖος μὲν τις
 „τοῖσι πολήτησι δοῶν εἶναι; κοῖος δὲ τις τῇ νεογάμῳ
 „γυναικί; κοῖω δὲ ἐκείνῃ δοῶν ἀνδρὶ συναικέων; ἐμὲ ὦν
 „σὺ ἢ μέβες εἶναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπεισον
 „ὅπως μοι ἀμείνω ἔσθι ταῦτα οὕτω ποιόμενα.“ Ἀμεί- 38
 βεται Κροῖσος τοῖσδε· „ὦ παῖ, οὔτε δειλὴν, οὔτε
 „ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδὼν τοι, ποιῶ ταῦτα· ἀλλὰ
 „μοι ὄψις ὀνείρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστάσα ἔφη σε ὀλι-
 5 „γοχρόνιον ἔσεσθαι, ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρῆς ἀπο-
 „λέεσθαι. πρὸς ὧν τὴν ὄψιν ταύτην, τὸν τε γάμον τοι

*bilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo
 gloriam parare: nunc vero utroque horum exclu-
 sum me tenes, nullā in me cognitā ignaviā aut
 animi deiectione. Nunc ergo quibus oculis me con-
 spici oportet euntem in forum, aut ex foro re-
 deuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis
 videbor novae nuptae? cui illa viro putabit se con-
 nubio esse iunctam? Proinde me tu aut sinas ve-
 natum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius
 mihi hoc esse quod tu ita facis. (38.) Cui respon-
 dens Croesus, Non quod ignaviam, inquit, ὁ fili,
 aut aliud quidquam parum mihi gratum in te co-
 gnoverim, hoc facio; sed quod mihi somnii species
 per quietem oblata dixit brevi aevi te futurum,
 quippe ferrea perituum cuspide. Cuius visi causa
 et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quae nunc*

- „τούτον ἴσπευσα, καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ
 „ἀποπέμψω, Φυλακὴν ἔχων εἰ καὶ δυναίμην ἐπὶ τῆς
 „ἐμῆς σε ζῆς διακλέψαι. εἰς γὰρ μοι μῶνος τυγ-
 „χάνεις ἐὼν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον, διεσθαρμένον 10
 39 „τὴν ἀκοήν, οὐκ εἶναι μοι λογίζομαι.“ Ἀμείβεται
 ὁ πατήρ τοιςδε· „Συγγνώμη μὲν, ὦ πάτερ, τὰ,
 „ιδόντί γε ὅψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ Φυλακὴν ἔχειν· τὸ
 „δὲ οὐ μανθάνεις, ἀλλὰ λέλθῃ σε τὸ ὄνειρον, ἐμὲ
 „τοὶ δίκαιόν ἐστι φράζειν. Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ 5
 „αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμὲ τελευτήσειν· ὅς δὲ κοῖται
 „μὲν εἰσι χεῖρες, κοίῃ δὲ αἰχμῇ σιδηρῇ, ἣν σὺ φο-
 „βέαι; εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἶχε τελευτήσειν με,
 „ἢ ἄλλου τευ ὅ τι τούτῳ ἔοικε, χεῖρ δὴ σε ποιέειν τὰ
 „ποιέεις· νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεὶ τε αὖν οὐ πρὸς αἶ- 10
 40 „δρας ἡμῶν γίνεται ἡ μάχη, μέθες με.“ Ἀμείβεται

XXXVIII. 11. τὴν ἀκοήν *suspecta verba viris docuit.*

suscipiuntur te emitto; et custodio te, si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. (39.) Ibi rursus adolescens: Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas: sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspide me periturum: at apro quaenam sunt manus, quaeve ferrea cuspis, quam tu timeas? Quod si enim a dente me periturum dixisset, aut ab alia re similitum hoc, quod agis, agere te oporteret; nunc vero a cuspide dixit. Quare, quum non sit nobis cum viris proposita pugna, abire me patere. (40.) Tum

19. 31.

Κροῖσος· „ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾷς, γνώμην ἀπο-
 „Φάνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὡς ὦν νενικημένος ὑπὸ σέο,
 „μεταγινώσκω, μετήμῃ τε σε ἵεναι ἐπὶ τὴν ἀγρην.“

Εἶπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος, μεταπέμπεται τὸν Φρύ- 41
 γα Ἀδρηστον, ἀπικομένῳ δέ οἱ λέγει τάδε· „Ἀδρηστοε,
 „ἐγώ, σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀχάρι, τὴν τοι οὐκ ὄνει-
 „δίζω, ἐκάθηρα, καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, πα-
 5 „ρίχων πᾶσαν δαπάνην· νῦν ὦν (ὁ Φεῖλεις γάρ, ἐμοῦ
 „προποιήσαςτος χρηστὰ ἐς σέ, χρηστοῖσί με ἀμείβε-
 „σθαι) Φυλακα παιδός σε τοῦ ἐμοῦ χρητίζω γενέσθαι,
 „ἐς ἀγρην ὀρμεομένου· μή τινες κατ' ὁδὸν κλῶπες κα-
 „κούργοι ἐπὶ δηλήσει Φανέωσι ὑμῖν. πρὸς δὲ τούτῳ,
 10 „καὶ σέ τοι χρεῶν ἔστι ἵεναι ἔνθα ἀπολαμπρύνει τοῖσι
 „ἐργοῖσι πατρῴϊόν τε γὰρ τοι ἔστι, καὶ προσέτι ράμην

Croesus: Fili, ait, aliquatenus me vincis, senten-
 tiam insomniū declarans. Itaque, tamquam a te
 victus, sententiam muto, et veniam tibi do venatū
 exeundi.

(41.) Quibus dictis, Adrastum Phrygem iubet vo-
 cari; eumque, ubi adfuit, sic est adlocutus: *Adraste,*
ego te funesta calamitate obstrictum, quam tibi
non exprobro, expiavi, et domum meam recepi, in
quā etiam nunc omnium rerum sumtum tibi sup-
pedito. Nunc ergo (debes enim de me, prius de te
bene merito, in vicem bene mereri) rogo te ut cu-
stos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui in itinere
cooriantur malefici grassatores qui illum interī-
mant. Ad haec, tuā etiam ipsius interest ut eas ubi
splendorem ex rebus gestis possis parare; nam
et patrium hoc est tibi, et praeterea robur inest.

- 42 „ὑπάρχει.“ Ἀμείβεται ὁ Ἄδρηστος· „ὦ βασιλεῦ,
 „ἄλλως μὲν ἔγω γε ἂν οὐκ ἦία ἐς ἀέθλον τοιονδεῖ· οὔτε
 „γὰρ συμφορῇ τοιῷδε κεχωρμένον οἶκός ἐστι ἐς ὁμήλε-
 „κας εὖ πρήσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα·
 „παραλλοχῇ τε ἀνίσχον ἑμαυτόν. νῦν δὲ, ἐπεὶ τε σὺ 5
 „σπειύεις, καὶ θεῖ τοι χαρίζεσθαι, (ὁ Φεῖλω γὰρ σε
 „ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι,) ποίειν εἰμὶ ἐτοῖμος ταῦτα.
 „παῖδά τε σὸν, τὸν διακαλεῦσαι φυλάσσειν, ἀπήμονα
 „τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν.“
- 43 Τοιοῦτοις ἐπεὶ τε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἦσαν
 μετὰ ταῦτα ἐξηρτυμένοι λογάσι τε νηϊνήσι καὶ κυσί.
 ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπου τὸ ὄρος, ἐζήτηον τὸ θη-
 ρίον· εὐρόντες δὲ, καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ, ἐσηκόν-
 τισιν. ἔνθα δὴ ὁ ξένος, οὗτος δὴ ὁ καθαρθείς τὸν Φόνον, 5
 καλεόμενος δὲ Ἄδρηστος, ἀκοντίζων τὸν σὺν, τοῦ μὲν

(42.) Cui Adrastus: *Alioquin, inquit, rex, in istud certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum calamitate fas est aequalibus se immiscere fortunatis, neque id ego cupio; atque etiam aliàs saepe me continui. Nunc vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere debeo, paratus sum exsequi mandatum: tuque filium tuum, quem custodire me iubes, rediturum esse incolumem, quod quidem penes custodem fuerit, expecta.*

(43) Haec postquam Croeso ille respondisset, proficiscuntur deinde selectis iuvenibus stipati canibusque. Ubi ad Olympum pervenerunt, indagant belluam, et inventam circumfusi iaculis incessunt. Ibi tum hospes, idem ille qui a caede fuerat purgatus, cui Adrasto nomen, vibrato in aprum iaculo, ab illo aher-

αἵμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. ὁ μὲν
 δὴ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ, ἔξεπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν Φήμην.
 ἔβρε δὲ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμα-
 10 νος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις, τὴν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παιδός
 μέρος ἐσήμηνέ οἱ. Ὁ δὲ Κροῖσος, τῷ θανάτῳ τοῦ 44
 παιδός συντεταραγμένος, μᾶλλον τι ἐδεινολογέτο, ὅτι
 μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς Φόνου ἐκάθησε. περιημεκτέων
 δὲ τῇ συμφορῇ θειῶς, ἐκάλεε μὲν Δία Καθάριστον,
 5 μαρτυρούμενος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθῶς εἶη· ἐκάλεε
 δὲ Ἐπίστιόν τε καὶ Ἐταιρήιον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομά-
 ζων θεόν· τὸν μὲν Ἐπίστιον καλέων, διότι δὴ οἰκίοισι
 ὑποδεξάμενος τὸν ξεῖνον, Φονέα τοῦ παιδός ἐλάνθανε βό-
 σκων· τὸν δὲ Ἐταιρήιον, ὡς Φύλακα συμπέμψας αὐτὸν,
 εὐρήκοι πολεμικώτατον. Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυ- 45
 δοὶ φέροντες τὸν νεκρόν· ὅπισθε δὲ εἶπετό οἱ ὁ Φονεύς.

rans, Croesi filium feriit: atque ita ille, cuspide ictus,
 somnii effatum explevit. Quod factum nunciaturus
 aliquis Croeso cucurrit, veniensque Sardes et pugnam
 ei et fatum filii indicavit. (44.) Croesus, morte filii
 consternatus, tanto gravius eam tulit, quod is eum oc-
 cidisset quem ipse expiaverat a caede. Et calamitatem
 eam gravissime lamentans, *Iovem Expiatorem* invo-
 cavit, testificans quae ab hospite esset passus; et *Larem*
 quoque et *Sodalitium* invocavit, eundem deum adpel-
 lans. Nempe *Larem* (sive *Focorum praesidem*) vo-
 cavit, quod, quem hospitem domi suae receperat,
 eundem imprudens interfectorem filii sui aluisset:
Sodalitium vero, quod, quem custodem adiunxis-
 set filio sup, eundem inimicissimum deprehendisset.
 (45.) Post haec Lydi venerunt cadaver ferentes, quos
Herod. T. I. P. I.

στὰς δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ, παρεδίδου ἑαυτὸν Κροῖσῳ, προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάζαι μιν κελεύων τῷ νεκρῷ λέγων τὴν τε προτέρην ἑαυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς 5 ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καλῆραντα ἀπολαλεκώς εἶη, οὐδέ οἱ εἶη βιώσιμος. Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας, τὸν τε Ἄδρηστον κατοικτεῖρει, καίπερ ἑὸν ἐν κακῷ οἰκητῶν τοσούτῳ, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν. „Ἐχω, ὦ ξένε, παρὰ σεῦ „πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεαυτοῦ καταδικάζεις θά- 10 „νατον. εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἵτιος, εἰ „μὴ ὅσον αἰκῶν ἐξεργάσας· ἀλλὰ θεῶν κου τις, ὅς „μοι καὶ πάλαι προσήμεινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι.“ Κροῖσος μὲν νυν ἔβαλε ὡς οἶκός ἦν τὸν ἑαυτοῦ παῖδα. Ἄδρηστος δὲ ὁ Γορδῖῳ τοῦ Μίδαο, οὗτος δὲ ὁ Φονεύς 15 μὲν τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφιοῦ γενόμενος, Φονεύς δὲ τοῦ κα- θήραντος, ἐπεὶ τε ἡσυχίῃ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ

pone sequebatur intersector. Et hic quidem, ubi ad-
fuit, stans ante cadaver tradidit sese Croeso, manus
protendens, oransque ut se super cadavere mactaret;
non esse sibi vivendum, dicens, qui, post superio-
rem calamitatem, expiatorum etiam suum perdi-
disset. Quibus auditis Croesus, tanto licet domestico
in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi:
*Habeo abs te, hospes, omnem vindictam. quo-
niam te ipse morte condemnas; nec tu mihi huius
mali auctor es, nisi quatenus invitatus illud fecisti,
sed deorum nescio quis; qui mihi iampridem hoc
futurum ante significavit.* Croesus igitur filium
prout iustum erat sepeliendum curavit. Adrastus vero,
Gordiae filius, Midæ nepos, hic idem qui et fratris sui
fuerat intersector, et sui expiatoris, ubi silentium fuit

τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτῶς
 ἦϊδε βαρυσυμφορώτατος, ἑαυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ
 20 τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔττα ἐν πένθει μεγάλην
 κατήστο, τοῦ παιδὸς ἐστέρημένος.

Μετὰ δὲ, ἡ Ἀστυάγεος τοῦ Κυαξάρειο ἡγεμονίᾳ κα- 46
 ταρθεύσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσεω, καὶ τὰ τῶν
 Περσέων πρήγματα αὐξανόμενα, πένθος μὲν Κροῖσον
 ἀπέπαυσε· ἐνέβησε δὲ ἐς Φροτίδα, εἴ πως δύναιτο,
 5 πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐ-
 τῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν
 ταύτην αὐτίκα ἀπεπειράτο τῶν μαντηίων τῶν τε ἐν
 Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ· διαπέμψας ἄλλους ἄλλῃ,
 τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἰέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φω-
 10 κέων, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ
 τε Ἀμφιάρεων καὶ παρὰ Τροφώνιον· οἱ δὲ, τῆς Μιλη-

hominum circa sepulcrum, agnoscens se esse homi-
 num quos ipse novisset calamitosissimum, super busto
 se ipse iugulavit. Croesus vero, filio orbatus, duos
 annos ingenti in luctu desedit.

(46.) Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxarae
 filii, a Cyro Cambysis filio eversum, resque Persa-
 rum crescentes, luctui Croesi finem fecerunt, curam-
 que iniecerunt et cogitationem, si qua ratione posset
 crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium
 invalesceret, coërcere. Ab hac igitur cogitatione sta-
 tim tentare oracula coepit, tum quae apud G ræcos
 erant, tum id quod in Libya: aliosque alio dimisit,
 quorum alii Delphos irent, alii Abas, Phocensium
 oppidum, alii Dodonam. Alii item ad Amphiarum
 mittebantur, et ad Trophonium; alii ad Branchidas

σίης ἐς Βραγχίδας. ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικά μαν-
 τήϊα, ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος. Λι-
 βύης δὲ παρὰ Ἄμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησόμε-
 νους. διάπεμπε δὲ πειρεώμενος τῶν μαντήϊων ὅτι Φρο- 15
 νέον· ὡς, εἰ Φρονέοντα τὴν ἀληθινήν εὐρεθείη, ἐπιέρηταί
 σΦεα δεύτερα πέμπων, εἰ ἐπιχειροί ἐπὶ Πέρσας στρα-
 47 τεύεσθαι. Ἐντειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε, ἀπέ-
 πεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων· ἀπ' ἧς ἂν ἡμέ-
 ρης ὀρμηθῶσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμεραλογέον-
 τας τὸν λοιπὸν χρόνον, ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρῆσθαι τοῖσι
 χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὅτι ποιέων τυγχάνοι ὁ Λυ- 5
 δῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττει. ὅσσα δ' ἂν ἑκα-
 στα τῶν χρηστηρίων θεοπίσῃ, συγγραψαμένους ἀνα-
 φέρειν παρ' ἑωυτόν. Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρη-
 στηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἐν δὲ

ditionis Milesiae. Haec graeca sunt oracula, ad quae Croesus misit consulenda: in Libyam vero ad Hammonem alios misit, qui ab illo responsa peterent. Misit autem tentaturus oracula quid saperent; ut, si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret qui ex illis quaererent, *an expeditionem adversus Persas deberet suscipere.* (47.) Ad tentanda igitur oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex eisque quaererent, *quid esset quod illo die ageret rex Lydorum Croesus, Alyattae filius;* et quidquid a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto mandarent, ad seque deferrent. Iam, quid fuerit quod caetera responderint oracula, a nemine memoriae

- 10 Δελφοῖσι ὡς ἐσῆλθον τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ
χρησόμενοι τῷ θεῷ, καὶ ἐπειρώτειον τὸ ἐντεταλμένον,
ἥ Πυθίη ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε·

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
καὶ κοφῶ συνήμι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.

- 15 Ὀδμή μ' ἐς Φρύνας ἦλθε κραταιόνοιο χελώνης
εἰφομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀργείοισι κρέεσσι,
ἥ χαλκὸς μὲν ὑπείστανται, χαλκὸν δ' ἐπίεσται.

Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεοπιστάσης τῆς Πυθίης συγγραψά- 48
μενοι, οἷχοντο ἀπιόντες ἐς τὰς Σάρδεις. ὡς δὲ καὶ ὦλ-
λοι οἱ περιπεμφθέντες παῖσσαν φέροντες τοὺς χρησμούς,
ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπώρα τῶν συγ-
5 γραμμάτων. τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσίστό μιν· ὁ δὲ, ὡς
τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσεύχετο τε καὶ προσ-

proditum est: Delphis autem, simul atque Lydi, Deum
consulturi, penetrare templi intrassent, et quod ipsis
mandatum erat interrogassent, Pythia hexametro te-
nere haec respondit:

*Aequoris est spatium et numerus mihi notus
arenarum,*

mutum percipio, fantis nihil audio vocem.

Venit ad hos sensus nidor testudinis durae,

quae simul agnina coquitur cum carne lebetes,

aere infra strato, et stratum cui desuper aes est.

(48.) Hoc Pythiae responsum quum scripto man-
dassent Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cae-
teri quoque, quos circum miserat Croesus, rediere
vaticinia ferentes, singula scripta evolvens Croesus
inspexit. Ac horum quidem nullum advertebat eius
animum, praeter id quod Delphis erat adlatum: quoti-

- θέξατο, νομίσας μόνον εἶναι μαντήιον τὸ ἐν Δελφοῖσι,
 ὅτι οἱ ἐξευρήκει τὰ αὐτὸς ἐπιθήσει. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ διέ-
 πειψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας
 τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατο τοιαύδε· ἐπινοήσας 10
 τὰ ἣν ἀμήχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι· χαλαρὴν
 καὶ ἄρα κατακόψας, ὁμοῦ ἔψαε αὐτὸς ἐν λάβητι
 49 χαλκίῳ, χάλκεον ἐπίθημα ἐπιθήεις. Τὰ μὲν δὴ ἐκ
 Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τῆς Ἀμ-
 φιαρεῖς τοῦ μαντήιου ἀπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἶπαι ὅ τι
 τοῖσι Λυδοῖσι ἐχρησε ποιήσασι περὶ τὸ ἱερὸν τὰ νομιζέ-
 μενα. οὐ γὰρ ὦν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι 5
 καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήιον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι.
 50 Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι
 θεὸν ἱλάσκατο. κτήνιά τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρις-

simul atque cognovit, adoravit probavitque, unum
 existimans esse oraculum illud Delphicum, quippe cui
 compertum fuisset, quid ipse fecisset. Postquam enim
 emisisset homines qui oracula consulerent, statutum
 diem observans, tale quidpiam machinatus erat, ea
 commentus quae nemo cognoscere aut hariolari pos-
 set: testudinem et agnum in frusta concidit, et unâ
 coxit ipse aeneo in lebetes, aeneo imposito operculo.
 (49.) Hoc igitur Delphis responsum accepit Croesus:
 quid sit vero quod ab Amphiarai oraculo Lydis fue-
 rit responsum, postquam in illius templo legitimis
 caerimoniis essent perfuncti, non habeo dicere: nec
 enim de hoc aliud quidquam memoratur, nisi quod
 hoc etiam oraculum Croesus verax se esse nactum
 existimaverit.

(50.) Post haec autem ingentibus sacrificiis Delphi-

43, 49.

χίλια ἔθυσε, κλίνας τε ἐπιχρυσούς καὶ ἐπαργύρους,
 καὶ Φιάλας χρυσείας, καὶ εἴματα πορφύρεα, καὶ κι-
 5 θῶνας, νηήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε· ἐλπίζων τὸν
 θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσθαι· Λυδοῖσί τε
 πᾶσι προεῖπε, θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅ τι ἔχοι
 ἕκαστος. ὡς δὲ ἐκ τῆς θυσιῆς ἐγένετο, καταχεάμενος
 χρυσὸν ἄπλετον, ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυνε· ἐπὶ
 10 μὲν τὰ μακρότερα, ποιέων ἐξαπάλαιστα· ἐπὶ δὲ τὰ
 βραχύτερα, τριπάλαιστα· ὕψος δὲ, παλαισιταῖα·
 αἰθιρὸν δὲ, ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατόν· καὶ τούτων,
 ἀπέφθου χρυσοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἕκα-
 στον ἔλκοντα· τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια, λευκοῦ χρυσοῦ,
 15 σταβμὸν διτάλαντα. ἐποίηετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα

Cap. L. lin. 13. τρίτον ἡμιτάλαντον. Vulgo omnes τρία ἡμιτά-
 λαντα, id est, unius talenti cum dimidio.

cum deum propitium sibi reddere instituit. Lectas
 enim victimas ter millenas de quoque genere immo-
 lavit; praeterea lectulos auro argentove obductos,
 et phialas aureas, et purpureas vestes tunicasque, in-
 ingenti pyrâ exstructâ, concremavit, hisce sperans
 Deum magis sibi se conciliaturum; Lydisque cun-
 ctis edixit, ut de suo, quidquid quisque haberet, ei-
 dem deo sacrificaret. Tum peractis sacrificiis, conflata
 immensâ vi auri, dimidiatos lateres ex eo procudi ius-
 sit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum
 in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et
 septemdecim. Horum quatuor ex purissimo auro
 erant, singuli pondo duorum talentorum cum dimi-
 dio; reliqui semilateres ex albido auro, pondo bino-
 rum talentorum. Fecit etiam leonis effigiem ex auro

χρυσοῦ ἀπέφθου, ἔλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα.
 αὗτος ὁ λέων, ἐπὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νῆος,
 κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλυνθίων· ἐπὶ γὰρ τούτοις ἴδρυτο
 καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθ-
 μὸν ἑβδομον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρ- 20
 51 τον ἡμιτάλαντον. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖστος ταῦτα ἀπέ-
 πεμπε εἰς Δελφούς· καὶ τὰδε ἄλλα ἅμα τοῖσι κρη-
 τήρας δύο μεγάθυοι μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον·
 τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἐκέετο ἐπὶ δεξιᾷ ἐσιόντι εἰς τὸν νηόν,
 ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερᾷ. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι 5
 ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαίοντα· καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν
 τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑννατον ἡμι-
 τάλαντον καὶ ἔτι δυώδεκα μνέας· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ
 τοῦ προηίου τῆς γωνίης, χωρίων ἀμφορέας ἑξακοσίους.

purissimo, cuius pondus decem talenta colligebat.
 Hic leo, quo tempore deflagavit Delphicum tem-
 plum, de semilateribus decidit, (super illis enim erat
 collocatus) et nunc in Corinthiorum thesauro est re-
 positus, pondusque eius sex talentorum est cum dimi-
 dio; periire enim liquefacta talenta tria cum dimidio.
 (51.) Haec Croesus postquam confecta habuit, Del-
 phos misit, cum eisq̃ue simul haecce: crateres duos
 ingenti magnitudine, alterum aureum, argenteum al-
 terum; quorum aureus ad dextram positus erat intran-
 tibus templum, argenteus ad sinistram. Sed et hi, quo
 tempore conflagavit templum, loco moti sunt: et
 aureus quidem, cuius pondus octo talenta cum dimi-
 dio colligit duodecimque insuper libras, in Clazome-
 niorum thesauro positus est; argenteus vero in atri-
 i angulo, capiens amphoras sexcentas; miscetur enim

- 10 ἐπικρίναται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι. Φασὶ δὲ
 μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι· καὶ ἐγὼ
 δοκέω, οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι.
 καὶ πίθους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ ἑστᾶσι· καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέ-
 15 θηκε, χρυσίον τε καὶ ἀργύρεον· τῶν τῷ χρυσίῳ ἐπιγέ-
 γραπται, ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, Φαμένων εἶναι ἀνάθη-
 μα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροίσου.
 ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι βου-
 λόμενος χάρισσθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ ὄνομα, οὐκ
 20 ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ
 ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἔστί· οὐ μέντοι τῶν γε περιρραν-
 τηρίων οὐδέτερον. ἀλλὰ τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολ-
 λα ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις· ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα
 ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἰδῶλον χρύ-

in eo vinum a Delphensibus festo Theophaniorum die.
 Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Samii;
 quod etiam ego existimo, esse enim fabricam haud
 vulgarem adparet. Praeterea quatuor dolia misit ar-
 gentea, quae in Corinthiorum thesauro reposita sunt.
 Duas item urnas lustrales dedicavit, auream alteram,
 alteram argenteam: quarum illa, quae ex auro est, titu-
 lum praefert LACEDAEMONIORUM, dicuntque Lace-
 daemonii suum esse donarium, falso; nam et hoc
 Croesi est, titulum autem inscripsit Delphensium non
 nemo, Lacedaemoniis gratificaturus; cuius nomen,
 bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem,
 cuius per manum effluit aqua, Lacedaemoniorum
 donarium est, at urnarum neutra. Alia denique multa
 donaria nullo titulo signata simul cum istis misit

- σιον τρίπηχυ, τὸ Δαλφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροΐσου εἰ- 25
κὼνα λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς
τὰ ἀπὸ τῆς διωφῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος, καὶ τὰς ζώνας.
- 52 Ταῦτα μὲν εἰς Δελφοὺς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιάρεω,
πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε
σάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶ-
σαν χρυσεήν, τὸ ξυστόν τῃσι λόγχῃσι ἐὼν ὁμοίως χρύ-
σειον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω εἰς ἐμὲ ἦν καίμενα ἐν Θήβῃσι, 5
καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος.
- 53 Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα
εἰς τὰ ἱερά ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπιρωτᾶν τὰ χρηστή-
ρια, εἰ στρατεύεται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος, καὶ εἴ τινα
στρατὸν ἀνδρῶν προσθήοιτο φίλον; Ὡς δὲ ἀπικόμενοι
εἰς τὰ ἀπεπέμψθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήμα- 5
τα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστηρίοις, λέγοντες· „Κροῖσος,
,, ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνῶν βασιλεὺς, νομίσας ταῦτα

Croesus: in his guttos argenteos orbiculatâ formâ; et
praesertim mulieris simulacrum aureum tricubitale,
quam Delphenses aiunt effigiem esse pistricis Croesi.
Ad haec uxoris etiam suae collare dedicavit, eiusdem-
que cingula. (52.) Ista igitur dona Delphos Croe-
sus misit. Amphiarao vero, cuius et virtutem et cala-
mitatem fando audierat, clypeum dedicavit totum ex
auro; item hastam ex solido auro totam, hostile pa-
riter aureum atque spiculum: quae donaria ad meam
usque aetatem Thebis reposita sunt, nempe Thebano-
rum in templo Ismenii Apollinis.

(53.) Haec dona ad deorum templa delaturis Ly-
dis iniunxit Croesus, ut interrogarent oracula, *An
adversus Persas expeditionem susciperet Croesus,*

25, 9.

„μαντήϊα εἶναι μούνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῖν τε ἄξια δῶ-
 „ρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾷ,
 10 „εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀρ-
 „δῶν προσθίγοι σύμμαχον;“ Οἱ μὲν ταῦτά ἐπει-
 ράτεον. τῶν δὲ μαντήϊων ἀμφοτέρων ἐς ταῦτό αἱ γινώμαι
 συνάδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἥν στρατεύηται ἐπὶ
 Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μὴ καταλῦσαι. τοὺς δὲ Ἑλ-
 15 λήνων δυνατωτάτους συμβούλευόν εἰ ἐξευρόντα φίλους
 προσέειπαι. Ἐπεὶ τι δὲ ἀνευχθέντα τὰ θεοπρόπια 54
 ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοισι· πάγ-
 χυ τε ἐλπίσας καταλύσει τὴν Κύρου βασιλείην, πέμ-
 ψας αὐτῆς ἐς Πυθῶ, Δελφοὺς δωρεῖται, πυθόμενος
 5 αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἄνδρα δύο στατήρσι ἕκαστον

et an copiarum auxilium manum sibi adiungeret? Qui ut eo quo missi erant pervenere, dedicatis donariis, oracula consuluerunt his verbis: Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, existimans haec sola vera esse oracula hominibus, dona vobis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quaerit, an adversus Persas suscipere expeditionem, tum equum exercitum socium armorum debeat sibi adiungere? Quae quum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad eandem sententiam collinearunt; nempe praedicebant Croeso, si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magnum imperium; simulque ei consulebant, ut Graecorum exquireret potentissimos, eosque sibi socios adiungeret. (54.)
 Ea oracula postquam ad se relata Croesus cognovit, responsis istis vehementer est gavisus: prorsusque existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis

χρυσού. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδωκαν Κροίσῳ καὶ
 Λυδοῖσι προμαντήϊν καὶ ἀτελείην καὶ προειδίην, καὶ
 ἑξῆς τῷ βουλομένῳ αὐτέαν γενέσθαι Δελφὸν εἰς τὸν
 55 αἰὶ χρόνον. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφοὺς ὁ Κροῖσος,
 ἐχρησθηριάζετο τὸ τρίτον. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ
 μαντήϊου ἀληθείην, ἐνέφορέετο αὐτοῦ. ἐπειρώτα δὲ τὰδε
 χρησθηριάζομενος, εἴ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μοναρχία.
 ἢ δὲ Πυθίῃ οἱ χρᾶ τὰδε·

Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
 καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρεῖ, πολυλήφιδά παρ' Ἑρμον
 Φεύγειν, μὴδὲ μένειν, μὴδ' αἰδέϊσθαι κακὸς εἶναι.
 56 Τούτοις ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπειτα ὁ Κροῖσος παλλόν τι μέ-

rursus Delphos legatis, Delphensium singulos, nu-
 merum illorum percontatus, viritim duobus stateri-
 bus auri donavit. Vicissimque Delphenses Croeso Ly-
 disque in omne futurum temqus primas detulerunt
 in consulendo oraculo partes, immunitatemque, et
 primum in consessibus locum, denique ius civitatis
 cuique qui numero Delphensium voluisset adscribi.
 (55.) Caeterum donis istis Delphenses prosecutus Croe-
 sus, tertio oraculum consuluit; quippe veracitatem
 eius expertus, largiter sibi in eo consulendo indulge-
 bat. Interrogavit autem oraculum, *an diuiternum*
sibi futurum esset imperium? Cui Pythia haec re-
 spondit:

Regis apud Medos mulo iam sede potito,
Lyde, fugam mollis scruposum corripe ad Her-
mon,

neve mane; ignavus posito sis, Lyde, pudore!

(56.) Quibus verbis ad Croesum perlatis, longe

λυστα πάντων ἦσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμᾶ ἀντ' ἀν-
δρὸς βασιλεύσειν Μήδων· οὐδ' ὦν αὐτὸς, οὐδὲ οἱ ἐξ
αὐτοῦ, παύσεσθαι κοτε τῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα
5 ἐφρόντιζε ἱστορέων, τοὺς αὖ Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἐόν-
τας προσκτιῆσαιο Φίλους. ἱστορέων δὲ, εὗρισκε Λακε-
δαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς μὲν τοῦ
Δωρικῆς γένους, τοὺς δὲ τοῦ Ἴωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν
τὰ προκεκριμένα ἔοντα τὸ ἀρχαῖον· τὸ μὲν, Πελασγι-
10 κόν· τὸ δὲ, Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν, οὐδαμῇ κα-
ἐξεχώρησε· τὸ δὲ, πολυπλάνητον κάστα. ἐπὶ μὲν γὰρ
Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε γῆν τὴν Φθιώτιν· ἐπὶ δὲ
Δάρου τοῦ Ἑλληνος, τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν
Οὐλύμπου χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαιωτίν· ἐκ δὲ τῆς
15 Ἰστιαιωτίδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε ἐν Πίν-

omnium maxime gavisus est, ratus nunquam apud Medos mulum pro viro esse regnaturum, adeoque nec ipsum, nec suos posteros, umquam privatum iri imperio. Deinde curam suam eo convertit, ut inquireret quinam essent Graecorum potentissimi, quos socios sibi adiungeret. Sciscitatus igitur reperit, *Lacedaemonios* et *Athenienses* praeter caeteros emine-
re, illos quidem *Dorico* in genere, hos vero in *Io-
nico*. Hi enim duo populi antiquitus praecipui habebantur; alter, *Pelasgius* populus; alter *Hellenicus*: et alter quidem numquam solo suo excesserat, alter vero valde multumque erat vagatus; nam sub Deucalione rege Phthiotin terram habitaverat; sub Doro vero, Hellenis filio, regionem Ossae et Olympo subiectam occupavit, quae Histiaeotis vocatur; tum ex Histaeotide eiectus a Cadmeis, Pindum incoluit, et Maced-

δω, Μακεδὸν καλούμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὶς εἰς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως εἰς Πελοπόννησον ἑλθὼν, Δωρικὸν ἐκλήθη.

- 57 Ἦν τινα δὲ γλῶσσαν ἴσαν οἱ Πελασγοὶ, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι. εἰ δὲ χρῆν' ἐστὶ τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἐτι εὐοῖσι Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Τυρρηγῶν Κρηστώνη πόλιν οἰκούντων, οἱ ὅμοιοί ποτε ἦσαν τοῖσι νῦν Δωριεῦσι καλούμενοι, οἴκον δὲ τηλικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλούμενην καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικά ἐόντα πολισμάτα τὸ ὄνομα μετέβαλε· εἰ τούτοις 10 τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάββαρον γλῶσσαν ἰέντες. εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀπτικὸν ἔθνος, εἰὸν Πελασγικόν, ἅμα τῇ με-

nus populus est nominatus; inde rursus in Dryopidem transit; et ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, et Doricus est adpellatus.

(57.) Iam *Pelasgi* quamam lingua usi sint, pro certo adfirmare non possum. Sed si fas est coniecturam capere ex his qui etiam nunc supersunt Pelasgi, qui supra Tyrrhenos Crestonem oppidum incolunt, qui eam terram olim, quae nunc Thessalia vocatur, habitaverant, finitimique per id tempus fuerant eorum qui *Dorienses* hodie nominantur; item ex illis Pelasgis qui Placiam et Scylacen in Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus unà habitaverant; sive quae sunt alia oppida, quae nomen mutarunt: ex his si coniecturam capere fas est, barbarā linguā usi sunt Pelasgi. Quod si igitur eadem ratio fuit universi Pelasgici generis, statuen-

ταβολῇ τῇ ἐς Ἑλλήνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε.
καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρησιωνιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν
15 σφείας περιοικεόντων εἰσὶ ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακιη-
νοί σφίσι δὲ, ὁμόγλωσσοι. δηλοῦσί τε, ὅτι, τὸν ἡνείκαν-
το γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ
χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν Φυλακῇ. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν 58
γλώσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ δια-
χρέεται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι. ἀποσχισθὲν μὲν-
τοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, εἰς ἀσθενές, ἀπὸ σμικροῦ
5 τοῦ τὴν ἀρχὴν ὁρμεώμενον, αὐξήται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων
πολλῶν, μάλιστα προσκαχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων
ἐθνέων βαρβάρων συχῶν. ὡς δὴ ὦν ἐμοὶ τε δοκέει οὐδὲ

LVIII. 7. ὡς δὴ etc. Alii πρὸς δὴ.

dum fuerit *Atticum* populum, cum sit *Pelasgici* ge-
neris, ex quo in *Hellenum* nomen transiit, simul lin-
guam suam dedidicisse et cum *Hellenum* lingua per-
mutasse. Etenim neque *Crestoniatarum* lingua cum ul-
lis eorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque
Placianorum; inter ipsos autem convenit: et satis
adparet, servasse utrosque eandem sermonis formam,
quam secum adtulerant quum in has, quas nunc in-
colunt, regiones immigrarunt. (58.) *Hellenicum*
vero genus, ex quo ortum cepit, linguā quidem sem-
per utitur eadem, ut mihi quidem prorsus videtur:
sed discretum a *Pelasgico* genere, quum esset infirmum
et ab exiguis profectum initiis, in hanc tamen popu-
lorum multitudinem adcrevit; compluribus maxime
populis, atque etiam barbaris haud paucis, sese illi
adiungentibus. Quo nimirum, ut mihi etiam videtur,

τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐν βάρβαρον, οὐδαμᾶ μεγά-
λως αὐξήθηται.

- 59 Τούτων δὴ ὧν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμε-
νόν τε καὶ δισπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖστος ὑπὸ Πει-
σιστράτῳ τοῦ Ἰπποκράτεος, τοῦτον τὸν χρόνον τυραν-
νεύοντος Ἀθηναίων. Ἰπποκράτει γὰρ, ἐόντι ιδιώτῃ, καὶ
θεωροῦντι τὰ Ὀλύμπια, τέρας ἐγένετο μέγα. Θύσαν- 5
τος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱερά, οἱ λέβητες ἐπέστεϊντες, καὶ
κρεῶν τε ἐόντες ἐμπλεῖ καὶ ὕδατος, ἀνευ πυρὸς ἔξεσαν,
καὶ ὑπερέβαλον. Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυ-
χῶν, καὶ θεησάμενος τὸ τέρας, συμβούλευε Ἰπποκρά-
τει, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἀγεσθαι εἰς τὰ 10
οἰκία· εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερα τὴν γυναῖκα ἐκ-
πέμπει· καὶ εἴ τις οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπεί-
πασθαι. οὐκὼν, ταῦτα παρανέσαντος Χίλωνος, πείβε-

factum est, ut Pelasgicum genus, barbarum quum
esset, numquam magnos fecerit profectus.

(59.) Horum igitur populorum *Atticum* quidem
rescivit Croesus occupatum distractumque teneri a
PISISTRATO, Hippocratis filio, qui ea tempestate
tyrannus erat Atheniensium. Hippocrati enim, quum
esset privatus spectaretque Olympia, ingens oblatum
prodigium fuerat. Sacra quum fecisset, in propinquo
stantes lebetes, carnibus et aquâ repleti, absque igne
fervere cœperant et exundare. Itaque Chilon Lace-
daemonius, qui forte aderat prodigiumque erat con-
spicatus, suasit Hippocrati, primum quidem, *ne do-
mum duceret uxorem ex qua liberos procrearet: sin
iam haberet*, secundo loco, *ut repudiaret uxorem;
filiumque, si forte ei iam natus esset, abdicaret.*

27, 91.

σθαι θέλειν τὸν Ἱπποκράτεια. γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα
 15 τὸν Πεισίστρατον· τοῦτον, ὃς, στασιαζόντων τῶν παρά-
 λων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προε-
 στεῶτος Μεγακλέος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ
 πεδίου Λυκούργου Ἀριστολαΐδew, καταφρονήσας τὴν
 τυραννίδα, ἤγειρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώ-
 20 τας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστάς, μηχανᾶ-
 ται τοιάδε. τραμάσας ἑαυτὸν τε καὶ ἡμίονους, ἤλασε
 ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεῦγος, ὥς ἐκπεφευγὼς τοὺς ἐχθροὺς,
 οἱ μὴ ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν·
 εἰδέτο τε τοῦ δήμου Φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι·
 25 πρότερον εὐδοκμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένῃ
 στρατηγίῃ, Νισαίαν τε ἐλὼν, καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος
 μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς,

Cuius consilio parere nolenti Hippocrati natus post-
 hac est hic Pisistratus; qui in seditione litoralium
 Atheniensium, quibus praeerat Megacles, Alcmaeo-
 nis filius, et campestrium, quibus Lycurgus praece-
 rat Aristolaidae filius, tertiam concitavit factionem,
 tyrannidem adfectans. Contractis enim seditiosis qui
 secum facerent, per causam tutandi montanos, huius-
 cemodi rem machinatus est. Se ipsum ac mulos quum
 vulnerasset, agitavit iumenta in forum, quasi elapsus
 esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus profici-
 scentem interimere nimirum voluissent; precatusque
 est populum, ut aliquid custodiae ab illo obtineret:
 iam enim prius in existimatione apud populum fuerat,
 quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu ge-
 sto, cepisset Nisaeam, et alia praeclare facta edidis-
 set. Sic deceptus populus Atheniensium adiunxit ei.

Herod. T. I. P. I.

E

ἔδωκέ οἱ τῶν αὐτῶν καταλέξας ἄνδρες τούτους, οἱ δορυ-
 Φόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δέ.
 ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἶποντό οἱ ὅτιςθε. συνεπα- 30
 ναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρό-
 πολιν. ἔνθα δὴ ὁ Πεισιστράτος ἤρχε Ἀθηναίων, οὔτε
 τιμὰς τὰς εἰούσας συνταράξας, οὔτε θῆσμα μεταλλά-
 ξας· ἐπὶ τε τοῖσι κατεστῆασι ἔνεμε τὴν πόλιν, κοσμίῳ
 60 καλῶς τε καὶ εὖ. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον ταῦτό
 φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλέους στασιῶται καὶ οἱ
 τοῦ Λυκούργου, ἐξαλαύνουσί μιν. οὕτω μὲν Πεισιστρά-
 τος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὕτω
 κάρτα ἐρρίζωμένην ἔχων, ἀπέβαλε. οἱ δὲ ἐξελάσαντες 5
 Πεισιστράτον, αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν.
 περὶελαυνόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλῆς, ἐπεκηρυ-
 καύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν

delectos viros, qui ut satellites non quidem hastis
 eum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavas ge-
 stantes, a tergo eum sequebantur. Idem vero simul
 eum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. Inde
 igitur imperio Atheniensium potitus *Pisistratus*, nul-
 lis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque
 legibus mutatis, sed priore statu integro, administra-
 vit civitatem, ac bene recteque ordinavit. (60.) Sed
 haud multo post Megaculis factio, et factio Lycurgi,
 factâ consensione, eum eiecerunt. Ita Pisistratus, post-
 quam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem
 nondum satis firmatam rursus amisit. Sed, qui eum
 eiecerant, mox denuo inter se dissidium fecerunt.
 Fatigatus autem seditione Megaeles, misso ad Pisi-
 stratum caduceatore, sciscitatus est *velletne filiam*

- γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ
 10 ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται
 δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐθέςτατον, ὥς ἐγὼ εὐρί-
 σκῳ, μακρῷ ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρ-
 βάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν, εἶν καὶ δεξιώτερον, καὶ
 εὐθής ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· εἰ καὶ τότε γε
 15 οὗτοι ἐν Ἀθηναίοις, τοῖσι πρώτοις λεγομένοις εἶναι
 Ἑλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιάδῃ. Ἐν τῷ δήμῳ τῷ
 Παιανίῃ, ἣν γυνή, τῇ οὐνομα ἦν Φύη, μέγας ἀπὸ
 τεσσέρας πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ
 ἄλλως εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανο-
 20 πλῆ, ἐς ἄρμα ἐσβαδάσαντες, καὶ προδέξαντες σχῆμα
 οἷόν τι ἔμελλε εὐπρεπέστατον φανέσθαι ἔχουσα, ἤλαν-
 νον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμφαντες, οἱ

suam ducere uxorem, tyrannidis praemio. Quem sermonem ubi admisit Pisistratus, eaque conditione pactionem cum Megacle iniit, machinantur hi ad illum reducendum rem, ut mihi quidem plane videtur, longe stultissimam. Quandoquidem enim iam a priscis inde temporibus a barbarico genere distinctum Graecum fuit, utpote dexterius et a stolidi fatuitate magis abhorrens, stultum utique debet videri, usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui inter Graecos feruntur sapientiâ principes. Erat in pago Paeaniensi mulier, nomine Phya, quatuor cubitorum staturâ minus tribus digitis, et alioqui formosa. Hanc mulierem quum universâ instruxissent armaturâ, in currumque sustulissent edoctam prius eum adsumere vultus corporisque habitum quo maxime decora esset adparitura, in urbem agunt, praemissis

τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον εἰς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιαύδε· „ὦ Ἀθηναῖοι, δέξασθε ἀγαθῶ νόῳ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων 25 „μάλιστα, κατάγει εἰς τὴν ἐαυτῆς ἀκρόπολιν.“ Οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφροσύνοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ εἰς τε τοὺς δῆμους Φάτις ἀπίκετο, ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατάγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστει πειθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν Θεὸν, προσεύχοντο τε τὴν ἀνθρωπον, καὶ ἐδέ- 30 κοντο τὸν Πεισίστρατον.

- 61 Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα. οἷα δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νενηϊέων, καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γένεσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσχοντο οἱ οὐ 5

qui praecurrerent praeconibus, qui ubi in urbem venissent haec mandata edicerent: *Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa praecipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem!* Hi igitur passim circumeuntes haec praedicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui in urbe erant, persuasi hanc mulierem esse ipsam Minervam, adorarunt eam, Pisistratumque receperunt.

(61.) Hunc igitur in modum, quem diximus, recuperatâ tyrannide, *Pisistratus* ex pacto cum Megacle inito filiam Megaculis duxit uxorem. Verum quum et filii essent ei adolescentes, et Alcmaeonidae dicerentur obnoxii esse piaculo, nolens ex novo coniugio liberos suscipere, non uti fas est coibat cum

κατὰ νόμον. τὰ μὲν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή·
 μετὰ δὲ, εἴτε ἱστορεύσῃ, εἴτε καὶ οὐ, φράζει τῇ ἑωυτῆς
 μητρὶ ἡ δὲ, τῷ ἀνδρὶ. τὸν δὲ δεινὸν τι ἔσχε, ἀτιμάζε-
 10 σθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὀργῇ δὲ, ὡς εἶχε, καταλλάσ-
 σετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτῃσι. μαθὼν δὲ ὁ Πεισί-
 στρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἑωυτῷ, ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς
 χώρας τὸ παράπαν. ἀπικόμενος δὲ ἐς Ἐρετρίαν, ἐβου-
 λεύετο ἅμα τοῖσι παισὶ. Ἰππῖεω δὲ γνώμην νικῆσαντος,
 15 ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐμβαῦτα ἤγχιον δω-
 τίνας ἐκ τῶν πολιῶν, αἱ τινὲς σφι προεδέατό κού τι.
 πολλῶν δὲ μεγάλα παρσχόντων χρήματα, Θεβαῖοι
 ὑπερεβάλλοντο τῇ δόσει τῶν χρημάτων. μετὰ δὲ, οὐ πολ-
 λῷ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφυ, καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο
 20 ἐς τὴν κάτοδον. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπῆκοντο ἐκ

uxore. Atque id quidem primum celavit mulier : de-
 inde vero, sive interrogata a matre, sive minus, ma-
 tri suae adperuit, atque illa cum marito rem commu-
 nicavit. Megacles vero inique ferens se a Pisistrato
 ludibrio haberi, per iram e vestigio cum adversae
 factionis hominibus, positis inimiciis, in gratiam
 rediit. Tum Pisistratus, ubi quid contra se ageretur
 rescivit, prorsus e terrâ Atticâ discessit : et Eretriam
 profectus, ibi cum filiis de rebus suis deliberavit.
 Ubi vincente Hippiae sententiâ, *tyrannidem postli-*
minio occupandam oconsentis, munera colligebant ex
 eis civitatibus, quae illos superiori tempore obser-
 vantia quadem erant prosecuti. Quarum quum mul-
 tae magnas conferrent pecunias, Thebani prae cacte-
 ris liberalitate eminuere. Posthaec, ut brevi sermo-
 ne absolvam, interiecto tempore, omnia ad reditum

Πελοποννήσου· καὶ Νάξιος σφι ἀνὴρ ἀπιγμένος ἐβελον-
 τῆς, τῷ οὐνομα ἦν Λύγδαμις, προθυμίην πλείστην πα-
 62 ρύχαιτο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἄνδρας. Ἐξ Ἐρε-
 τρίας δὲ ὀρμηθέντες, διὰ ἐνδεκάτου ἔτους ἀπίκοντο ὀπί-
 στω. καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἰσχυοσι Μαραθῶνα. ἐν
 δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευομένοισι, οἳ τε ἐκ
 τοῦ ἄσπεος στασιῶται ἀπίκοντο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δῆμων 5
 προσέρρεον, οἷσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστό-
 τερον. οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἳ ἐκ τοῦ
 ἄσπεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ
 μεταυτίς ὡς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον. ἐπεί
 τε δὲ ἐκύβοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ 10
 τὸ ἄστυ, οὕτω δὲ βοηθέουσι ἐπ' αὐτόν. καὶ οὗτοί τε

eis parata fuere: nam et Argivi mercenarii advene-
 rant ex Peloponneso, et Naxius vir, cui Lygdamis
 nomen, ultro eos convenerat, et quum pecuniis col-
 latis, tum adductis militibus, propensam inprimis
 animi voluntatem probaverat. (62.) Itaque Eretriā
 profecti, undecimo anno in patriam redierunt, et pri-
 mum in Atticā terrā Marathonem occuparunt. Quo
 loco quum castra posuissent, mox partim ex urbe qui
 cum illis sentiebant ad eos conveniebant, partim e
 pagis alii confluebant; quibus regnum libertate erat
 optabilius. Atque ita hi quidem congregabantur.
 Athenienses vero in urbe, quam diu Pisistratus pecu-
 niam cogebat, ac deinde rursus quum Marathonem
 teneret, nullam eius rationem habuerant: sed ubi
 resciverunt, Marathone eum urbem versus movere,
 tum vero ei occurrendum statuerunt. Hi igitur cum
 omnibus copiis adversus redeuntē egressi sunt:

29. 77.

πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πει-
 σίστρατον, ὡς ὀρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὸ
 ἄστυ, εἰς τὸ αὐτὸ συνιόντες ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος
 15 Ἀθηναίης ἱρὸν, καὶ ἀγτία ἔθεντο τὰ ὅπλα. ἐνθαῦτα θείῃ
 πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισιστράτῳ Ἀμφίλυτος
 ὁ Ἀκαρναν, χρησμολόγος ἀνὴρ, ὅς οἱ προσίων χρεῶν ἐν
 ἑξαμέτρῳ τόνῳ, τάδε λέγων·

Ἐρρίπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται·

20 Θύνου δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρεῶν τάδε· Πεισίστρατος δὲ, συλ- 63
 λαβὼν τὸ χρηστήριον, καὶ Φας δέκεσθαι τὸ χρηστὸν,
 ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς
 ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τηνικαῦτα· καὶ μετὰ τὸ
 5 ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ μὲν, πρὸς κίβους, οἱ δὲ,

LXII. 17. Ἀκαρνάν) Rectius Ἀχαρνῆς, Acharnensis.

simulque Pisistratus et qui cum eo erant, ut Mara-
 thone profecti contra urbem ivere, illis occurrentes
 ad templum pervenerunt Pallenidos Minervae, ibique
 castra ex adverso posuerunt. Ibi tum divinitus missus
 adstitit Pisistrato Amphilytus Acarnan, [sive potius
 Acharnensis,] vir vaticinia edere doctus; qui illum
 adiens, hexametro tenore vaticinium edidit his verbis:

Iactum est verriculum nunc, est tibi rete repa-
sum:

nocte aderunt thynni claro sub sidere lunae.

(63.) Sic ille divino adflatu concitatus cecinit:
Pisistratus vero, percepto oráculo, accipere se omen
 dicens, exercitum in hostes duxit. Athenienses autem
 urbani per id tempus ad prandium se converterant,
 et a prandio alii ad tesserarum ludum, alii ad som-

πρὸς ὕπνον. οἱ δὲ ἀμὲν Πεισίστρατον ἐσπεύοντες, τοὺς
 Ἀθηναίους τρέψουσι. Φεύγοντων δὲ τούτων, βουλὴν ἐν-
 θαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅπως
 μήτε αἰσθῆναι ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκαδασμένοι τε εἶεν.
 ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους, προέπεμπε· οἱ 10
 δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς Φεύγοντας, ἔλεγον τὰ ἐντε-
 ταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσύνειν τε καλεῖν, 5
 64 καὶ ἀπιέναι ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ. Πειδομένων δὲ
 τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὴ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχὼν
 Ἀθήνας, ἐρρίξωσε τὴν τυραννίδα ἐπικούροισι τε πολλοῖσι,
 καὶ χρημάτων συνόδοισι, τῶν μὲν, αὐτόθεν, τῶν δὲ, ἀπὸ
 Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων· ὁμήρους τε τῶν παρα-
 μεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα Φεύγοντων παῖδας
 λαβὼν, καὶ καταστήσας ἐς Νάξον· (καὶ γὰρ ταύτην
 ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ, καὶ ἐπέτρεψε

num. Hos igitur Pisistratus cum suis, facto impetu,
 in fugam vertit. Qui dum profugiunt, ibi tum pru-
 dentissimo consilio usus est Pisistratus, quo minus
 ordines redintegrarent Athenienses, sed dispersi ma-
 nerent. Filios suos equis impositos praemisit; qui
 consecuti fugientes, Pisistrati verbis *bono animo esse*
iuberent, et ad sua quemque abire. (64.) Ita, dicto
 parentibus Atheniensibus, *Pisistratus* tertio potitus
 Athenis, tyrannidem firmavit quum auxiliaribus mul-
 tis, tum pecuniarum redditibus, quae partim ex ipsa
 regione, partim a Strymone fluvio cogebantur. Filios
 quoque eorum Atheniensium, qui restiterant, nec e
 vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos
 Naxum transtulit: nam etiam hanc Pisistratus bello
 subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam.

- Λυγδάμει) πρὸς γε ἔτι τούτοισι, τὴν νῆσον Δῆλον κα-
 10 θήρας ἐκ τῶν λογίων. καθήρας δὲ ᾧδε. ἐπ' ὅσον ἔπο-
 ψις τοῦ ἱεροῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας
 τοὺς νεκροὺς, μετεφέρει εἰς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου.
 καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευ Ἀθηναίων· Ἀθηναίων
 δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ
 15 Ἀλκμαιωνίδεω ἔφευγον ἐκ τῆς οἰκίης.

Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον 65
 ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος κατέχοντα· τοὺς δὲ Λακεδαιμο-
 νίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγτάς, καὶ ἔοντας
 ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερέτους Τεγεατέων. ἐπὶ γὰρ
 5 Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ, τοὺς
 ἄλλους πολέμους εὐτυχέοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς
 Τεγεάτας μόνους προσέπταιον. τὸ δὲ ἔτι πρότερον τού-
 των, καὶ κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων,

Ad haec Delum insulam ex oraculi responso expiavit.
 Expiavit autem hoc modo: quousque prospectus tem-
 pli pertinet, ex tota ea regione effodienda cadavera
 curavit, et in alium insulae locum transferenda. Ita
Pisistratus Athenis regnabāt: Atheniensium autem
 alii in praelio ceciderant, alii cum *Alcmaeonida* e
 patria terra profugerunt.

(65.) Talem igitur rerum statum per id-
 tempus apud Athenienses obtinere audiverat *CROESUS*. *Lace-
 daemonios* vero rescivit, magnis malis defunctos,
 bello iam superiores esse Tegeatis. Quippe, regnan-
 tibus Sparta Leone et Hegesicle, quum caeteris in
 bellis feliciter rem gessissent *Lacedaemonii*, a Tegea-
 tis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem
 temporibus et inter se invicem legibus usi erant pes-

κατά τε σφείας αὐτοὺς, καὶ ξίνοισι ἀπρόσμικτοι. με-
 τεβαλον δὲ αὐτὸς εἰς εὐνομίην. Λυκούργου, τῶν Σπαρ- 10
 τητῶν δοκίμου ἀνδρὸς, ἐλθόντος εἰς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ
 χρηστήριον, ὡς ἐσήϊε εἰς τὸ μέγαρον, εὐθὺς ἡ Πυθίη λέ-
 γει τάδε·

Ἦκεις, ὦ Λυκούργε, ἐμὸν ποτὶ πῖονα νηὸν,

Ζηνὶ φίλος, καὶ πᾶσι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι. 15

διζῶ ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον.

ἀλλ' ἐτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκούργε.

Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐ-
 τῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιάτῃσι.
 ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτρο- 20
 πεύσαντα Λεωβώτῃ, ἀδελφιδέῳ μὲν ἑωυτοῦ, βασι-
 λεύοντος δὲ Σπαρτιητῶν, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦ-

simis fere omnium Graecorum, et cum aliis populis
 nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in
 melius mutatae sunt hoc modo. *Lycurgo*, viro inter
 Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto,
 simulatque penetrare ingressus est, protinus Pythia
 haecce profatur:

*Ad mea venisti praepinguta templa, Lycurge,
 grate Iovi et cunctis qui tecta tuentur Olympi.*

*Ambigo, te - ne deum iam nunc, hominemve,
 salutem:*

sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.

Nonnulli praeter haec aiunt Pythiam eidem leges
 etiam et instituta ea tradidisse, quae nunc apud Spar-
 tanos obtinent. At Lacedaemonii ipsi narrant, *Ly-*
curgum, quum fuisset tutor filii fratris sui *Leobotae*,
 Spartanorum regis, e Creta haec adtulisse. Simulat-

τα. αἷς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετίστησε τὰ νόμι-
μα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. μετὰ
25 δὲ, τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ
συσσίτια, πρὸς τε τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας
ἔστησε Λυκούργος. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομή- 66
θῃσαν. τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱερὸν εἰσάμνοιο,
σέβονται μεγάλως. οἷα δὲ ἐν τε χώρῃ ἀγαθῇ, καὶ πλη-
θεὶ οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίλα, καὶ
5 εὐθηνήθησαν. καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν,
ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρείσσοις εἶναι, ἐχρη-
στηριάζοντο ἐν Δελφοῖσι ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
ἡ δὲ Πυθίη σφι χρεῖα τὰδε·

Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
10 πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι,

que enim tutor factus est, omnia iura immutavit,
operamque dedit ne quis ea quae ab ipso constituta
essent transgrederetur. Deinde quae ad bellum per-
tinent ordinavit, enomotias, triacadas et syssitia: ad
haec ephoros et senatores instituit Lycurgus. (66.)
Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi
sunt Lacedaemonii: vita autem functo Lycurgo tem-
plum statuerunt, et magnopere eumdem colunt. Tum
vero bonitate soli et cultorum frequentia factum est,
ut Brevi incrementum caperent, opibusque augeren-
tur. Iamque quietem agere non contenti, quum Ar-
cadibus praestantiores esse arbitrarentur, de universa
Arcadum regione oraculum Delphis consuluerunt.
Quibus Pythia haecce respondit:

*Me petis Arcadium? Magnum petis: haud tibi
tradam.*

Multi apud Arcadium vescentes glande viri sunt,

οἱ σ' ἀποκωλύσουσιν. ἐγὼ δέ τοι οὐ τι μεγαίρω·

δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι,

·καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀρ-
κάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο· οἱ δὲ, πέδας Φερό- 15
μενοι, ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῶ κιβδηλῶ
πίσυντοι, ὡς δὴ ἑξαφραποδιούμενοι τοὺς Τεγεήτας. ἐσ-
σωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτέων ἐζωγρήθησαν, πέ-
δας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοὶ, καὶ σχοίνῳ διαμε-
τρησάμενοι τὸ πεδίον τὸ Τεγεητέων, ἐργάζοντο. αἱ δὲ 20
πέδαι αὐται, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν
σῶσαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης κρε-
μᾶμεναι.

67 Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχῶς αἰεῖ

*qui te reiiciunt. Nec vero invidero prorsus:
saltandam Tegeam plantâ plaudente daturus,
utque queas campum metiri fune feracem.*

Quod responsum ubi accipere Lacedaemonii, a cae-
teris quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero
bellum intulerunt, compedes secum ferentes; vide-
licet captioso oraculo freti, tamquam redacturi Tegea-
tas in servitutem. Verum praelio victi, quicumque
eorum vivi sunt capti, hi eisdem compedibus vincti,
quas ipsi secum adtulerant, campumque Tegeatarum
fune metientes, opus facere sunt coacti. Compedes
autem illae, quibus hi vincti erant, ad meam usque
aetatem Tegeae servatae sunt, circa Minervae Alcae
templum suspensae.

(67.) Ita quidem priore bello infelicitèr semper

- κακῶς ἀέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεάτας. κατὰ δὲ τὸν κατὰ
 Κροῖσον χρόνον, καὶ τὴν Ἀναξανδρίδῳ τε καὶ Ἀρίστω-
 νος βασιληίῃ ἐν Λακεδαίμονι, ἥδη οἱ Σπαρτιῆται κα-
 5 τυπέρτεροί τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῷδε γε-
 νόμενοι. ἐπειδὴ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσούντο ὑπὸ Τεγε-
 τέων, πέμψαντες θεοπρόπους εἰς Δελφοὺς, ἐπειρώτεον,
 τίνα ἂν θεῶν ἱλασάμενοι, κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τε-
 γετέων γενοίαιτο. ἡ δὲ Πυθίη σφί ἐχρησε, τὰ Ὁρέ-
 10 στεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστέα ἐπαγαγομένους. ὥς δὲ
 ἀνευρεῖν οὐκ οἶοί τε ἐγνέατο τὴν θήκην τοῦ Ὁρέστω,
 ἐπεμπὼν αὐτῖς τὴν εἰς θεὸν ἐπειρησόμενους τὸν χώρον ἐν
 τῷ κέοιτο ὁ Ὁρέστης. εἰρωτᾷσι δὲ ταῦτα τοῖσι θεοπρό-
 ποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε·
 15 Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγὴ λευρᾷ ἐνὶ χώρῳ,
 ἐνὲν ἄνεμοι πνέουσιν δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,

pugnaverant cum Tegeatis : sed Croesi aetate, regnum
 Lacedaemone tenentibus Anaxandrida et Aristone, su-
 periores iam bello fuerant Spartani, idque tali ratione
 erant consecuti. Quum in bello numquam non supe-
 rarentur a Tegeatis, missis Delphos consultoribus
 sciscitati sunt oraculum, *quemnam deorum placarent, ut bello superiores Tegeatis essent futuri.*
 His Pythia respondit, *tum futuros, quum ossa*
Orestis, filii Agamemnonis, Spartam adtulissent.
 At loculum Orestis postquam reperire nullo pacto
 potuerunt, rursus ad Deum mittunt sciscitatu-
 ros, *quonam loco situs Orestes esset?* Id interroganti-
 bus haec respondit Pythia :

*Est quaedam Arcadiae Tegea in regione patenti:
 hic duo flant venti, vi pervehemente citati;*

καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κεῖται.

ἐνθ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει Φυσίζοος αἷα·

τὸν σὺ κομισσάμενος, Τεγέης ἐπιτάρροδος ἔσση.

Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπείχοντο

τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασσαν, πάντα διζήμενοι· ἐς οὗ δὴ

Λίχης, τῶν ἀγαθοεργῶν καλεισμένων Σπαρτιητέων,

αἰεῦρε. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξίοντες ἐκ τῶν

ἱππέων αἰεὶ οἱ προσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἐκάστου· τοὺς

δὲ τοῦτον τὸν ἑνιαυτὸν, τὸν αὖ ἐξίωσι ἐκ τῶν ἱππέων,

Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους, μὴ ἐλινύειν,

68 ἄλλους ἄλλη. Τούτων ὦν τῶν ἀνδρῶν Λίχης αἰεῦρε

ἐν Τεγέῃ, καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. εὐούσης

γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμίσξης πρὸς τοὺς Τεγεήτας,

ἐλθὼν ἐς χαλκήϊον, ἐθήετο σιδήρον ἐξελαυνόμενον· καὶ

forma hostis formae, et noxae superindita noxa.

Hic Agamemnonides terrâ omniparente tenetur;

quo tu sublato, Tegeae sperabere victor.

Ubi haec quoque audierunt Lacedaemonii, nihilo magis reperire potuerunt, omnia licet disquirentes: donec tandem Lichas, unus ex iis Spartanis qui *benemeriti* (*Agathoërgi* graece) vocantur, invenit. Sunt autem *Benemeriti*, cives e militiâ equestri egressi, aetate semper maximi, quinque quotannis: qui eo anno, quo ex equitibus exeunt, non debent otium agere, sed rei publicae causâ Spartanorum aliis alio dimittuntur. (68.) Ex horum igitur hominum numero Lichas id quod quaerebatur invenit Tegeae, quum fortunâ usus, tum solertiâ. Nam quum eo tempore ius commercii esset Lacedaemoniis cum Tegeatis, intrans ille Tegeae in ferrariam officinam, specta-

5 ἐν θάσματι ἦν, ὁρέων τὸ ποιούμενον. μαθὼν δὲ μιν ὁ
χαλκεὺς ἀποδυμάζοντα, εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου·
„Ἦ κου ἂν, ὦ ξεῖνε Λάκων, εἴ περ εἶδες τό περ ἐγώ,
„κάρτα ἂν ἐβώμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θάσμα
„ποιούμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε
10 „θέλῳ τῇ αὐλῇ Φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων ἐπέτυχον
„σορῶ ἐπταπῆχει· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι
„μηδαμᾶ μέζοντας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνῶξα αὐτήν, καὶ
„εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἑόντα τῇ σορῶ. μετρήσας
„δὲ, συνέχρῳσα ὀπίσω.“ Ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε τὰ περ
15 ὁπῶπες· ὁ δὲ, ἐννώσας τὰ λεγόμενα, συνεβάλλετο τὸν
Ὀρέστεα κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμβαλλεόμενος· τοῦ χαλκεὸς δύο ὁρέων φύσας, τοὺς ἀνέμους εὔρισκε ἑόντας· τὸν δὲ ἄκμονα καὶ τὴν σφύραν, τὸν

bat ibi procudendi ferri rationem, mirabaturque id quod fieri videbat. Cuius admirationem animadver- tens faber, cessans ab opere ait: *Profecto magis quodammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id quod ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem ferri ita admiraris. Hac ipsa enim in aula puteum quum facere voluisses, fodiendo incidi in loculum septem cubitorum. Ego vero, quum persuadere omnino mihi non potuisses, fuisse umquam maiores quam nunc sunt homines, aperui loculum, et vidi cadaver eadem cum loculo longitudine: cuius postquam mensuram cepi, rursus terrā loculum obrui. Hac illo quae viderat referente, Lichas narrata animo volvens, coniectabat esse hunc Orestem, quem oraculum dixisset. Coniectabat autem hac ratione. Duos videns fabri ferrarii folles, hos esse ventos illos*

τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον· τὸν δὲ ἐξελαινόμενον σίδηρον, τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον· κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων, 20
ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρηται. Συμβαλλέο-
μενος δὲ ταῦτα, καὶ ἀπελθὼν εἰς Σπάρτην, ἔφραζε Λα-
κεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ, ἐκ λόγου πλαστοῦ
ἐπινίκαντες οἱ αἰτίην, ἐδίωξαν. ὁ δὲ, ἀπικόμενος εἰς
Τεγέην, καὶ φράζων τὴν ἑαυτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν 25
χαλκέα, ἐμίσθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν. χρό-
νῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοικίσθη. ἀγορεύσας δὲ τὸν τάφον,
καὶ τὰ ὁστίᾳ συλλέξας, οἶχετο φέρων εἰς Σπάρτην. καὶ
ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως ἐπιχειρώατο ἀλλήλων,
πολλῷ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαι- 30
μόνιοι· ἤδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν
κατιστραμμένη.

reperiebat: incudem verò et malleum, formam (*sive*
ictum) et formae (*sive* ictus) repercussionem: pro-
cussum vero ferrum, noxam superinditam noxae;
quod quidem ex ea coniectabat ratione, quod in
noxam hominis inventum esset ferrum. Quae quum
ita ille coniectasset, Spartam abiit, totamque rem La-
cedaemoniis exposuit. Tum illi ex composito fictum
crimen homini inferentes, exilio eundem mulcant.
Qui Tegeam profectus, calamitatem suam retulit fa-
bro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret: cui diu
quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset,
inibi habitavit; moxque effosso sepulcro ossa collegit,
Spartamque remigrans transportavit. Quo ex tem-
pore, quoties vires suas invicem tentarunt, semper
superiores bello excessere Lacedaemonii: eisdemque
iam maior etiam pars Peloponnesi erat subiecta.

ΤΑΥΤΑ δὴ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος, 69
ἐπεμπε εἰς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας, καὶ
δεησομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν.
οἱ δὲ, ἐλθόντες ἔλεγον· „Ἐπεμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ
5 „Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τὰδε·
„ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Ἕλληνα
„φίλον προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προστά-
„ναι τῆς Ἑλλάδος, ὑμέας ὦν κατὰ τὸ χρηστήριον
„προσκαλέομαι, φίλος τε θέλων γινέσθαι καὶ σύμ-
10 „μαχος ἄντι τε δόλου καὶ ἀπάτης.“ Κροῖσος μὲν δὴ
ταῦτα δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο. Λακεδαιμόνιοι δὲ,
ἀκηκόετες καὶ αὐτοὶ τὸ θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γενόμενον,
ἡσθήσαν τε τῇ ἀφίξει τῶν Λυδῶν, καὶ ἐποίησαντο ὅρ-
κια ξεινίης περὶ καὶ συμμαχίης· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς
15 εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροίσου πρότερον ἔτι γεγονυῖαι. πέμ-

(69.) Haec igitur cuncta quum Croesus comperisset, legatos Spartam misit dona ferentes, societatemque petentes, quibus quae dicerent mandavit. Qui ubi advenere, his usi sunt verbis: *Misit nos Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, haec dicens: O Lacedaemonii, quoniam deus me per oraculum monuit, ut Graecum adsciscerem socium, vosque audio principatum tenere Graeciae, vos idcirco ex oraculi mandato invito, amicus esse cupiens et socius absque dolo et fraude.* Haec Croesus per legatos nunciavit. Quorum aduentu gavisii Lacedaemonii, qui et ipsi oraculum Croeso editum cognoverant, hospitium et societatem pacto foedere cum eo contraxerunt; nam et antea iam beneficia nonnulla Croesi in illos exstiterant. Sardes enim
Herod. T. I. P. I.

ψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς Σάρδεις, χρυσὸν αἰνέοντο, εἰς ἀγαλμα βουλόμενοι χρήσασθαι, τοῦτο τὸ νῦν τῆς Λακωνικῆς ἐν Θέρνακι ἴδρυται Ἀπόλλωνος· Κροῖστος δὲ 70 σφί ἀνιομένοισι ἔδωκε δαπάνην. Τούτῳ τε ὦν εἴκεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ πάντων σφίρας προκρίνας Ἕλληνας, αἰρέτο φίλους. καὶ τοῦτο μὲν, αὐτοὶ ἔσαν ἐτοῖμοι ἐπαγγέλλασθαι· τοῦτο δὲ, ποιησάμενοι κρητῆρα χάλκεον, ζωδιον τε ἔξωθεν πλη- 5 σαυτες περὶ τὸ χεῖλος, καὶ μεγάθυοι τρηπασίους ἀμφορέας χωρεόντα ἄγον, δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροίσῳ. οὗτος ὁ κρητὴρ οὐκ ἀπῆκετο εἰς Σάρδεις, δι' αἰτίας διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, ὡς ἐπεὶ τε ἀγόμενος εἰς τὰς Σάρδεις ὁ κρητὴρ ἐγί- 10 νετο κατὰ τὴν Σαμῖν, ποθέμενοι Σάμιοι ἀπελάιστο αὐτὸν, νηυσὶ μακρῇσι ἐπιπλωσάντες. αὐταὶ δὲ Σάμιοι

quum misissent Lacedaemonii ad emendum aurum, quo usuri erant in statuam, hanc quae Apollini posita nunc est in Thornace Laconiae, Croesus illud emturis dono dederat. (70.) Quum hanc igitur ob causam, tum quod ipsos reliquis omnibus praeferens Graecis selegisset amicos, societatem admiserunt Lacedaemonii. Ac non modo parati erant denunciandi mittere auxilia, verum etiam craterem aeneum fabricandum curarunt, multis imagunculis circa exterius labium ornatum, ea magnitudine ut trecentas caperet amphoras, quem ad Croesum miserunt, dono hoc illum remuneraturi. Hic vero crater Sardes non pervenit, cuius rei causa dupliciter narratur. Lacedaemonii quidem aiunt, quum Sardes veheretur crater et prope Samum esset, Samios, re cognita, na-

λέγουσι, ὡς ἐπεὶ τε ὑστέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαι-
μονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδεις τε καὶ Κροῖ-
15 σον ἡλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας
δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναθεῖναι μιν ἐς τὸ Ἡραῖον· τά-
χα δὲ ἂν καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν, ἀπικόμενοι ἐς
Σπάρτην, ὡς ἀπαιρεθῆισαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μὲν
νυν τὸν κρητῆρα οὕτως ἔσχε.

Κροῖσος δὲ ἀμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ, ἐποιεῖτο στρατήν 71
ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταλήσειν Κῦρόν τε καὶ
τὴν Περσέων δύναμιν. παρασκευαζομένου δὲ Κροίσου
στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν, νομιζόμε-
5 νος καὶ πρόσθεν εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης
καὶ τὸ κάρτα οὐνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συμβούλευσε
Κροίσῳ τάδε· (οὐνομά οἱ ἦν Σάνδανις) „Ω βασιλεῦ,

vibus longis advectos, eum interceptisse. Ipsi vero
Samii aiunt, Lacedæmonios craterem advehentes,
quum sero venissent, et Sardes expugnatas regemque
captum esse comperissent, craterem in Samo insula
vendidisse, privatosque homines suo aere emtum in
Iunonis templo consecrasse: fortasse autem hos, qui
eum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse
illum a Samiis vi ablatum. Ac de craterē quidem ita
res se habet.

(71.) Croesus vero, quum ab oraculi sententia ab-
errasset, Cappadociam bello invasit, Cyrum et Per-
sarum potentiam eversurum se sperans. Dum vero bel-
lum adversus Persas Croesus parabat, Lydorum ali-
quis, qui et iam ante habitus erat sapiens, et ab hac,
quam tunc dixit, sententiā vel maxime etiam nomen
est adeptus, (Sandanis homini nomen erat) his ver-

„ἐπ' ἄνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζει, αἱ
 „σκυτῖνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆ-
 „τα φορέουσι· σιτεύονται δὲ οὐκ ἴσα ἐθέλουσι, ἀλλ' 10
 „ὅσα ἔχουσι, χῶρην ἔχοντες τρηχέην· πρὸς δὲ, οὐκ
 „οἶνω διαχρίονται, ἀλλὰ ὑδροποτεύουσι· οὐ σῦκα δὲ
 „ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν
 „δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφίεας ἀπαιρήσεται, τοῖσί γε μὴ ἔστι
 „μῆδέν; τοῦτο δὲ, ἣν νικῆθῃς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀπο- 15
 „βαλέεις. γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, πε-
 „ριέξονται, οὐδὲ ἀπωστοὶ ἔσονται. ἐγὼ μὲν νῦν θεοῖσι
 „ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιεῖουσι Πέρσῃσι στρα-
 „τεύεσθαι ἐπὶ Λυδούς.“ Ταῦτα λέγων, οὐκ ἔπειθε
 „τὸν Κροῖσον. Πέρσῃσι γὰρ, πρὶν Λυδούς καταστρέψα- 20
 72 σθαι, ἦν οὔτε ἀβρὸν, οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Οἱ δὲ Καπ-

his Croesum admonuit: *O rex, inquit, tales adver-*
sus homines tu bellum paras, qui coriacea subliga-
cula et ex corio reliquam vestem gestant: qui co-
medunt non quantum volunt, sed quantum habent,
aspero solo utentes: adhaec non vino utuntur, sed
aquam bibunt: non ficos habent quas comedant,
nec aliud bonum ullum. Hos igitur sive viceris,
quid eis auferes, nihil habentibus? sin victus fue-
ris, vide quot quantaque bona sis amissurus. No-
stra enim bona postquam degustaverint, nolent ea
e manibus dimittere. neque se abigi patientur.
Equidem nunc diis habeo gratias, quod Persis non
in animum inducunt bello invadere Lydos. Haec
ille dicens, Croeso non persuasit: [quamvis vere
dicta:] etenim Persis, priusquam Lydos subegissent,
nihil delicati, nihil boni fuerat. (72.) Cappadoces

35, 76.

παδόκαι ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι ὀνομάζονται· ἔσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι, τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἀρξαι, Μηδων κατήκοι, τότε δὲ Κύρου. ὁ γὰρ οὗρος ἦν τῆς τε
 5 Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυς ποταμός· ὃς ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὗρος διὰ Κιλικῶν· μετὰ δὲ, Ματιη-
 νούς μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύ-
 γας· παραμειβόμενος δὲ τούτους, καὶ ῥέων ἄνω πρὸς
 βορέην ἄνεμον, ἔνθεν μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπέργει,
 10 ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας. οὕτω ὁ Ἄλυς ποταμός
 ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς Ἀσίας τὰ κάτω ἐκ θα-
 λάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον· ἔστι
 δὲ αὐχὴν οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπάσης· μήκος ὁδοῦ,
 εὐζώνω ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι ἀναισιμῶνται.

Ἐστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶν 73
 δὲ εἰνκα· καὶ γῆς ἡμέραι, προσκλήσασθαι πρὸς τὴν

illi a Graecis Syrii nominantur. Fuerant autem hi Syrii, priusquam Persae obtinuissent imperium, Medorum potestati subiecti: tunc vero Cyro patebant. Limes enim Medici imperii et Lydici fluvius Halys erat; qui ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde a dextra Matienos habet, a sinistra Phrygas; quos practerlapsus versus boream sursum fluens, ab altera parte Syrios Cappadocas, a laeva vero Paphlagonas disiungit. Ita Halys fluvius omnem fere inferiorem disterminat Asiam, a mari quod Cypro oppositum est ad Pontum usque Euxinum; estque haec cervix totius huius regionis: longitudinem quod adtinet itineris, expedito viro quinque dies insumuntur.

(73.) Bellum autem Croesus Cappadociae intulit his de caussis: partim quidem potiundae regionis

ἑαυτοῦ μοῖρην βουλόμενος· καὶ μάλιστα, τῷ χρηστηρίῳ
 πίσυνος εἶναι, καὶ τίσασθαι θέλων ὑπὲρ Ἀστυάγας Κῦ-
 ρον. Ἀστυάγας γὰρ, τὸν Κυαξάρειν, ἔοντα Κροίσῳ 5
 μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλῆα, Κῦρος ὁ Καμβύ-
 σιος καταστρεφάμενος εἶχε, γενόμενον γαμβρὸν Κροίσῳ
 ᾧδε. Σκυθίων τῶν νομάδων εἴλη ἀνδρῶν στασιάσασα,
 ὑπέβηλθε εἰς γῆν τὴν Μηδικήν. ἐτυράννευ δὲ τὸν χρόνον
 τοῦτον Μήδων Κυαξάρης, ὁ Φραόρτις, τοῦ Δηϊόκειω· ὃς 10
 τοὺς Σκυθὰς τοὺτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ, ὡς ἔον-
 τας ἰκέτας· ὡς τε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμενος αὐτοὺς,
 παῖδάς σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσάν τε ἐκμαθῆναι, καὶ
 τὴν τέχνην τῶν τέξων. χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ
 Φοιτιόντων τῶν Σκυθίων ἐπ' ἄγρην, καὶ αἰεὶ τι Φερόν· 15
 των, καὶ κοτε συνήντικε ἐλεῖν σφέας μηδέν· νοστήσαν-
 τας δὲ αὐτοὺς κινήσει χροσὶ, ὁ Κυαξάρης (ἦν γὰρ, ὡς

illius desiderio, quam suae adiicere ditioni cupiebat;
 maxime vero, quod oraculo confisus ultionem capere
 de Cyro vellet Astyagis caussâ. Astyagem enim, Cya-
 xaris filium, Croesi adfinem, Mediae regem, *Cyrus*
Cambysis filius bello victum captumque tenebat. Ad-
 finis autem Croesi factus erat *Astyages* hac ratione.
Scytharum nomadum turma per seditionem in ter-
 ram Medicam secesserat, quo tempore Medis impera-
 bat *Cyaxares*, *Phraortae* filius, *Deiocis* nepos, qui *Sey-*
thas istos, ut supplices advenientes, benigne excepe-
 rat. Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem
 tradidit, qui et linguam eorum et sagittandi artem
 addiscerent. Interiecto tempore, quum venatum sem-
 per exirent *Scythae*, et numquam non aliquid adfer-
 rent, accidit aliquando ut nihil caperent: quos vacuis

διόδεξε, ὄργην ἄκρος) τηρχέας κάρτα πεμέσπε αἰκμή.
 οἱ δὲ, ταῦτα πρὸς Κυαξάρῳ παθόντες, ὡς τε ἀνάξια
 20 σφῶν αὐτῶν πεπονθότες, ἐβούλευσαν τῶν παρὰ σφίσι
 διδασκομένων παίδων ἓνα κατακόψαι· σκευάσαντες δὲ
 αὐτὸν ὥσπερ ἐώθησαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυα-
 ξάρει δοῦναι φέροντες, ὡς ἄγαν δῆθεν· δόντες δὲ, τὴν
 ταχίστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττεα τὸν Σαδυάττεω
 25 ἐς Σάρδις. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο. καὶ γὰρ Κυαξάρης
 καὶ οἱ παριόντες δαιτυμόνες τῶν κριῶν τούτων ἐπάσαν-
 το· καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες, Ἀλυάττεω ἰκέ-
 ται ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάτ- 74
 τῆς ἐξείδου τοὺς Σκύθας ἐξαιτέοντι Κυαξάρει) πόλε-
 μος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μήδοισι ἐγγεγόνε ἐπ' ἔττα
 πέντε· ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς

LXXIII. 18. ὄργην ἄκρος. *Alii* ὄργην οὐκ ἄκρος, pusillo in-
 genio.

manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad
 iram praeceps, aspere admodum et contumelioso ac-
 cepit. Tum illi, indigne secum actum aegerrime feren-
 tes, consilio habito decreverunt unum ex eis pueris,
 qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frusta con-
 cidere, et eodem modo paratum quo ferinam parare
 consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam
 adferre, protinusque inde ad Alyatten, Sadyattis filium,
 Sardes sese recipere. Atque ita etiam, ut illi deoreve-
 rant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo
 erant convivae, carnes istas gustarunt; et Scythae,
 perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt.
 (74.) Post haec, quum *Alyattes* repetenti Cyaxari
 Scythas tradere nollet, bellum Lydos inter et Medos

ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους· ἐν δὲ, 5
 καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποίησαντο. διαφέρουσι δὲ σφι
 ἐπὶ ἴσης τὸν πόλεμον, τῷ ἕκτῳ ἔτι συμβολῆς γενομέ-
 νης, συνήντικε ὥς τε, τῆς μάχης συνεστειώσης, τὴν ἡμέ-
 ρην ἐξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύ-
 την τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγό- 10
 ρευσε ἕσθαι, οὗρον προθέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον, ἐν ᾧ
 δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι
 ἐπὶ τε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε
 ἐπαύσαντο, καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέροι
 εἰρήνην ἑαυτοῖσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτοὺς, 15
 ἔσαν οἷδε, Σύννεσις τε ὁ Κίλιξ, καὶ Λαβύνητος ὁ Βα-
 βυλώνιος· οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπείσαντες γενέ-
 σθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάτι

gestum est per quinque continuos annos: quo in bello
 Medi saepe de Lydis, saepe vero etiam de Medis Lydi
 victoriam retulerunt; semel etiam nocturno quodam
 praelio dimicarunt. Scilicet pari utrimque fortuna bel-
 lum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam
 signa contulissent, iamque ferveret pugna, subito dies
 in noctem converteretur: quam diei mutationem *Tha-*
les Milesius Ionibus praedixerat, hunc ipsum annum
 praefiniens, quo facta est illa immutatio. Lydi vero
 et Medi, quum loco diei subito noctem ingruere viderent,
 pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam
 magis utrique componendae paci coeperunt studere.
 Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix,
 et Labynetius Babylonius; quibus rem urgentibus fa-
 ctum est, ut et foedus inter partes pangeretur, et mu-
 tum iungeretur matrimonium: decreverunt quippe,

20 τεα γὰρ ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀστυά-
 20 γει τῷ Κυαζάρειω παιδί. ἄνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς
 συμβάσεις ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. Ὅρκια δὲ
 ποιεῖται ταῦτα τὰ ἔθνη τὰ περ τε Ἕλληνες καὶ πρὸς
 τούτοις, ἔπειτὰ τοὺς βραχίονας ἐπιτάμονται ἐς τὴν
 ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

Ταῦτον δὲ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κῦρος, ὄντα ἑαυτοῦ 75
 μητροπάτορα, καταστρεφάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ
 ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοισι σημαίνω. τὰ Κροῖσος ἐπιμεμ-
 φόμενος τῷ Κῦρῳ, ἐς τε τὰ χρηστήρια ἔπεμπε, εἰ
 5 στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρησ-
 μῶν κηδόμενος, ἐλπίσας πρὸς ἑαυτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι,
 ἐστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων μοῖρην. Ὡς δὲ ἀπίκετο ἐπὶ
 τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὡς μὲν ἐγὼ
 λέγω, κατὰ τὰς εἰούσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρα-

ut Alyattes filiam suam Aryenin Astyagi, Cyaxaris
 filio, daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis
 vinculo non solent conventiones firmae manere. Foe-
 dus autem sanciant hi populi eodem ritu atque Graeci,
 nisi quod praeterea brachia incidunt summâ in cute,
 et sanguinem mutuo lingunt.

(75.) Hunc igitur Astyagen, avum suum mater-
 ternum, Cyrus regno deiectionem in sua potestate tene-
 bat, eam ob causam quam in sequentibus exponam.
 Quo nomine Croesus ei infensus, ad oracula miserat
 qui consulerent an bellum Persis inferret; et ambi-
 guum responsum nactus, ratus sibi favere responsum,
 expeditionem in Persarum ditionem suscepit. Ubi
 vero ad Halyn fluvium pervenit Croesus, deinde, ut
 ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, copias

τὸν ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μι- 10
λήσιος διεβίβασε. ἀπορέοντες γὰρ Κροίσου ὅπως οἱ δια-
βήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατός, (οὐ γὰρ δὴ εἶναι καὶ
τούτων τὸν χρόνον τὰς γεφυράς ταύτας,) λέγεται πα-
ρόντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ποιῆσαι αὐτῷ τὸν
ποταμὸν, ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ῥέοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ 15
ἐκ δεξιῆς ῥεῖν· ποιῆσαι δὲ ὥδε. ἀνωθεν τοῦ στρατοπέδου
ἀρξάμενον, διώρυχα βαθεὴν ὀρύσσειν, ἄγοντα μπουκιῖα,
ὅπως, ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νότον λάβοι,
ταύτῃ κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων
ῥέθρων, καὶ αὐτὶς παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον, εἰς 20
τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι. ὡς τε, ἐπεί τε καὶ ἐσχίσθη τά-
χιστα ὁ ποταμὸς, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. οἱ δὲ
καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ῥέθρον ἀποξη-
ρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσέμεται· κῶς γὰρ ὁπίσω

traduxit; ut vero vulgo Graeci narrant, Thalcs eas
Croeso traduxit Milesius. Dubitante enim rege quo
pacto flumen transmitterent copiae (necdum enim eo
tempore pontes hos exstitisse) Thaletēm aiunt, cum
in castris adesset, effecisse ut flumen, quod a laeva
exercitus fluebat, a dextra etiam fluere. Effecisse au-
tēm aiunt hunc in modum: exorsum ab ea fluvii parte,
quae supra castra erat, altam effodisse fossam, et lu-
natâ specie ita duxisse, ut, postquam castra ad flu-
vium locata circuisset a tergo, flumen illac ex pristino
alveo per fossam aversum, et castra rursus praeterlap-
sum, in pristinum alveum influeret. Ita, simulatque
divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile
factum esse: nonnulli vero etiam aiunt, pristinum
alveum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non

πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν; Κροῖσος δὲ, ἐπεὶ τε διαβὰς 76
 σὺν τῷ στρατῷ ἀπίκητο τῆς Καππαδοκίης εἰς τὴν Πτε-
 ρίην καλουμένην· ἡ δὲ Πτερίη ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ
 ισχυρότατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόν-
 5 τῷ μάλιστα καὶ κειμένη· ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο,
 Φθείρων τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. καὶ εἴλε μὲν τῶν
 Πτερίων τὴν πόλιν, καὶ ἡνδραποδίσατο· εἴλε δὲ τὰς
 περιοικίδας αὐτῆς πάσας· Συρίους τε, οὐδὲν ἔοντας αἰ-
 τίους, ἀναστατάους ἐποίησε. Κῦρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑαυτοῦ
 10 στρατὸν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάν-
 τας, ἠγτιοῦτο Κροίσῳ. πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὀρμῆσαι τὸν
 στρατὸν, πέμψας κήρυκας εἰς τοὺς Ἴωνας, ἐπειράτο
 σφείας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάμεναι. Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπέ-
 θοντο. Κῦρος δὲ ὡς ἀπίκητο, καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο
 15 Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χώρῃ ἐπειρώατο κατὰ τὸ

persuadent; quo enim modo, quum reversi sunt, flu-
 men transierunt? (76.) *Croesus* igitur, superato
 cum copiis fluvio, in eam Cappadociae partem perva-
 nit, quae *Pteria* nominatur, estque totius huius regionis
 pars validissima, ex adverso fere Sinopes ad Pontum
 Euxinum sita. Ibi castris positus, praedia devastavit
 Syriorum, et oppidum Pteriorum cepit, in servitu-
 temque redegit: cunctaque etiam finitima cepit op-
 pida, Syriosque nihil commeritos funditus evertit.
 Tum *Cyrus*, coacto exercitu, adsumtisque omnibus
 qui in medio incolebant, obviam Croeso ivit. Prius-
 quam autem educere institueret copias, caduceatores
 ad Iones misit solicitandos ut a Croeso deficerent. Et
 Iones quidem non paruerunt: Cyrus vero ut advenit,
 castra Croeso opposuit; et ibidem in terra Pteria va-

ισχυρὸν ἀλλήλων. μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης, καὶ
πισόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαν-
τες διέστησαν, νυκτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν στρατό-
πεδα ἀμφοτέρα οὕτως ἠγωνίσατο.

- 77 Κροῖσος δὲ, μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑαυτοῦ
στράτευμα· ἦν γὰρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν
ἐλάσσων ἢ ὁ Κύρου· τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ ὑστεραίᾳ
οὐκ ἐπιράτο ἐπιὼν ὁ Κῦρος, ἀπήλαυνε εἰς τὰς Σάρδεις,
ἐν νόῳ ἔχων, παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ 5
ὄρκιον, (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύον-
τα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἢ περὶ πρὸς Λακεδαι-
μονίους,) μεταπεμφθᾶμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους, (καὶ
γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποιήτο συμμαχίην· ἐτυράν-
νει δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος) 10
ἐπαγγέλλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίους παρεῖναι εἰς χρόνον

*lido impetu vires invicem tentarunt. Acri praelio com-
misso, multis utrimque occisis, ad extremum, cum
nox ingrueret, neutram in partem inclinante victo-
ria discesserunt. Et hunc quidem in modum uterque
exercitus pugnaverat.*

(77.) *Croesus vero, copiarum suarum accusans pau-
citatem: nam militum eius, qui conflixerant, multo
minor, quam Cyri, numerus fuerat: hac ratione in-
ductus, quum postridie eius dici Cyrus adgredi illum
non conaretur, Sardes reversus est, habens in animo
et Aegyptios evocare ex foedere; quorum cum rege
Amasi, prius quam cum Lacedaemoniis, foedus inie-
rat: et Babylonios arcessere; (nam et cum his socie-
tatem armorum pepigerat; rex autem per id tempus
Babyloniorum Labynetis erat:) et Lacedaemoniis de-*

ῤῥῥῥῥ ἄλῖσας τε δὴ τοῦτους, καὶ τὴν ἑαυτοῦ συλλέξας
στρατὴν, ἐνένωτο, τὸν χιμῶνα παρεῖς, ἅμα τῷ ἦρι
στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα Φρο-
15 νέων, ὡς ἀπῖκετο εἰς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κα-
τὰ τὰς συμμαχίας, προερόντας εἰς πέμπτον μῆνα συλ-
λέγεσθαι εἰς Σάρδεις. τὸν δὲ παρόντα καὶ μαχεσάμενον
στρατὸν Περσῶσι, ὅς ἦν αὐτοῦ ξυνικός, πάντα ἀπείς,
διεσκέδασε· οὐδαμᾶ ἐλπίσας μὴ κατὰ ἄρα ἀγωνισά-
20 μενος οὕτω παραπλησίως Κύρος ἐλάττω ἐπὶ Σάρδεις.
Ταῦτα ἐπιλεγόμενῳ Κροίσῳ τὸ προάσπειον πᾶν ὄφειλον 78
ἐμπλήσθῃ. Φανέντων δὲ αὐτέων, οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς
νομάς νέμεσθαι, φοιτέοντες κατήσθιον. ἰδόντι δὲ τοῦτο
Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε τέρας εἶναι· αὐτίκα δὲ
5 ἔπεμπε θεοπρόπους εἰς τοὺς ἐξηγητάς Τελμησσίων.

nunciare, ut ad definitum tempus adsint: denique
hisce coniunctis, suisque ipsius copiis contractis, con-
stituerat, simulatque praeteriisset hyems, primo vere
expeditionem in Persas suscipere. Haec ille animo
agens, ut Sardes venit, nuncios misit ad socios, qui
illis edicerent, ut *ad quintum mensem Sardes conve-*
nirent. Praesentem vero exercitum, qui cum Persis
pugnauerat, qui ibi aderat mercede conductus, om-
nem dimisit dispersitque; nequaquam ratus fore, ut
Cyrus, qui ita aequo Marte pugnasset, adversus Sardes
copias suas duceret. (78.) Haec dum secum reputat
Croesus, suburbana omnia serpentibus impleta sunt:
quos equi, ut adparuerunt, omisso consueto pabulo,
frequentes deglutiebant. Id Croeso cernenti visum
est, ut erat, esse portentum: itaque e vestigio misit
qui haruspices consulerent *Telmessenses*. Sed consul-

ἐπιτιμώμενοι δὲ τοῖσι θεοπρόποισι, καὶ μαθεῖν πρὸς
 Τελμησσίων τὸ θέλει σημαίνειν τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο
 Κροῖσῳ ἀπαγγεῖλαι. πρὶν γὰρ ἢ ὁπίσω σφέας ἀνα-
 πλῶσαι εἰς τὰς Σάρδεις, ἦλθ' ὁ Κροῖσος. Τελμησσί-
 μὲν τοι τάδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδύκμενον 10
 εἶναι Κροῖσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπικόμενοι δὲ τούτων κα-
 ταστρέψεσθαι τοὺς ἐπιχωρίους· λέγοντες ὅφιν εἶναι γῆς
 παῖδα, ἔππον δὲ, πολέμιόν τε καὶ ἐπὶ ἡλύδα. Τελμη-
 σσῆς μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροῖσῳ ἤδη ἡλωπότε,
 οὐδέν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖσον. 15

- 79 Κῦρος δὲ, αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροῖσου μετὰ τὴν
 μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερῇ, μαθὼν ὡς ἀπλά-
 σας μέλλοι Κροῖσος διασκεδᾶν τὸν στρατὸν, βουλευό-
 μενος εὗρισκε πῆγμ' αἰ εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύνατο τά-
 χιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλισθῆναι τῶν 5

toribus Telmessum profectis, ibique quid significaret
 prodigium edoctis, non contigit, ut Croeso renunciare
 responsum possent; nam priusquam Sardes renavi-
 gassent, captus Croesus erat. Atqui Telmessenses ita
 censuerant, *exercitum peregrinum ingressurum esse*
terram Croesi, et incolas oppressurum: serpentes
enim, aiebant, esse terrae filios; equos autem, ho-
stes et advenas. Et haec quidem responderunt Tel-
 messenses Croeso iam capto, sed nescii adhuc ipsi
 quid Sardibus ageretur aut quid Croeso accidisset.

(79.) At Cyrus certior factus, Croesum, quum con-
 tinuo post pugnam in Pteria pugnata copias suas
 domum reduceret, decrevisse post reditum dimittere
 copias, consilio inito intellexit e re sua esse, quam
 celerrime posset adversus Sardes ducere, priusquam

Λυδῶν τὴν δύναμιν. ὥς δέ οἱ ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίηε
κατὰ τάχος. ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν ἐς τὴν Λυδίην,
αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. ἐνθαῦτα Κροῖσος ἐς
ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὥς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ
10 πρήγματα ἢ ὥς αὐτὸς κατεδόκει, ὅμως τοὺς Λυδοὺς
ἐξῆγε ἐς μάχην. ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν
τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρείοτερον, οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου.
ἡ δὲ μάχη σφέων ἦν ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρειον
μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί. Ἐς τὸ 80
πεδῖον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ τοῦ ἄστεος ἐστὶ τοῦ
Σαρδιηνοῦ, ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλόν, (διὰ δὲ αὐτοῦ πο-
ταμοὶ ῥέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ὑλλος συῶρηγνῦσι ἐς τὸν
5 μέγιστον, καλεόμενον δὲ Ἑρμον, ὃς ἐξ οὐρεὸς ἱεροῦ Μη-
τρὸς Δινδυμῆνης ῥέων, ἐκδιδοῖ ἐς θάλασσαν κατὰ Φω-
καίην πόλιν,) ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος ὥς εἶδε τοὺς Λυδοὺς ἐς

*Lydorum copiae rursus collectae essent. Atque, ut
ei visum erat, ita protinus fecit. Nam exercitum in
Lydiam ducens, ipse nuncius Croeso advenit. Ibi tum
Croesus in magnam consilii inopiam adductus, quum
longe secus atque exspectaverat res cecidisset, tamen
Lydos in praelium eduxit. Erat autem ea aetate nul-
lus Asiae populus fortior, nec magis strenuus, quam
Lydius. Pugnandi genus erat ex equis; hastasque ge-
stabant praelongas, et equitandi inprimis erant periti.
(80.) Campus, in quo concursus est, ante urbem
Sardianam iacet, magnus et nudus: quem perfluentes
cum alii amnes, tum Hyllus, perrumpunt omnes in
eum qui maximus est, cui nomen Hermus; qui, e
monte Matri Dindymenae sacro ortus, in mare se
exonerat iuxta Phocaeam urbem. Hic ubi Lydos ad*

μάχην τασσομένους, καταρρώδηςας τὴν ἵππον, ἐποίησε, Ἀρπάγου ὑποθιμένου ἀνδρὲς Μήδου, τοιοῦδε. ὅσαι τῶ στρατῶ τῶ ἑαυτοῦ ἔποντο σιτοφόροι τε καὶ σκευοφόροι 10 κάμηλοι, ταύτας πάσας αἰλίσας, καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθεια, ἀνδρας ἐπ' αὐτὰς ἀνέβησε ἱππάδα σταλὴν ἐνεσταλμένους. σκευάσας δὲ αὐτοὺς, προσέταξε τῆς ἄλλης στρατῆς προῖέναι πρὸς τὴν Κροΐσου ἵππον, τῇ δὲ καμήλῃ ἐπισθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευε· ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ 15 ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὥς δὲ οἱ πάντες διετετάχατο, παραίνεσε τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ Φειδομένους, κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδὼν γινόμενος, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἦν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. ταῦτα μὲν παραίνεσε. τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία 20 τῆς ἵππου, τῶνδε εἵνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ιδίην αὐτῆς ὀρέαν, οὔτε τὴν ὁδμήν

pugnandum instructos vidit *Cyrus*, reformidans equitatum, monitu Harpagi Medi, tale iniit consilium. Coactis omnibus quae exercitum ipsius sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus, sarcinas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos: quibus ita instructis praecepit, ut caeteras copias praecirent adversus Croesi equitatum; peditatum vero iussit camelorum aciem subsequi; denique post pedestrem aciem equitatum omnem locavit. His omnibus ita ordinatis, edixit ne cui parcerent Lydorum caeterorum, sed occiderent cunctos qui resisterent; *Croesum* vero ipsum non occiderent, ne si captus quidem repugnaret. Hoc imperium dedit. Camelos autem adversus equitatum instruxit hac de causa: camelum equus reformidat, adeo quidem ut nec speciem eius

ὄσφραϊνόμενος. αὐτοῦ δὲ ὦν τούτου εἵνεκεν ἐσπτόφιστο,
 ἵνα τῷ Κροίσῳ ἀχρηστον ἢ τὸ ἵππικόν, τῷ δὲ τι καὶ
 25 ἐπείχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. ὡς δὲ καὶ συνέσσαν ἐς
 τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὡς ὄσφραντο τάχιστα τῶν καρή-
 λων οἱ ἵπποι, καὶ εἶδον αὐτάς, ὀπίσω ἀνέστρεφον,
 διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἢ ἐλπίς. οὐ μέντοι οἱ γε Λυ-
 δοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δεῖλοί ἦσαν· ἀλλ', ὡς ἔμαθον τὸ γινώ-
 30 μενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων, περὶ τοῖσι Πέρ-
 σῃσι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ, πεισόντων ἀμφοτέρων πολ-
 λῶν, ἐτράποντο οἱ Λυδοί. κατεληθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος,
 ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

Τοῖσι μὲν δὲ κατεστήκειε πολιορκία. Κροῖσος δὲ δα-81
 κέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἔσεσθαι τὴν πολιορκίαν,
 ἔπεμπε ἐκ τοῦ τεύχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμ-
 μαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο, ἐς πέμπτον

intueri, nec odorem percipere sustineat: ob id ipsum
 igitur rationem istam inierat, ut Croeso inutiles essent
 equestres copiae, quibus vel maxime se praevaliturum
 Lydus cogitaverat. Atque etiam, postquam ad pugnam
 concursus est, ibi tum equi, simulatque olfecerunt
 camelos conspexeruntque, protinus retro se averte-
 runt, et elusa Croeso spes erat. Nec vero idcirco Lydi
 continuo abiecere animos; sed, re cognita, ab equis de-
 silientes, pedibus conflixere cum Persis. Postremo ve-
 ro, multis utrimque caesis, in fugam versi sunt Lydi:
 itaque intra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

(81.) Dum vero obsidionem parant Persae, *Croe-*
sus in longius processuram obsidionem ratus, alios
 ex arce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius di-
 missi erant, hi ad coëundum *Sardes* quintum mensem
Herod. T. I. P. I. G

μήνα προερίοντες συλλέγεισθαι ἐξ Σάρδεις· τούτους δὲ 5
 ἐξέπεμπε, τὴν ταχίστην δέεισθαι βοηθεῖν, ὡς πολλοὺς
 82 κείρανεν Κρείσων. Ἐς τε δὴ ἂν τὰς ἄλλας ἐπέμπε
 συμμαχίας, καὶ δὴ καὶ ἐς Λακεδαιμόνα. τοῖσι δὲ καὶ
 αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιώτησι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον
 συνεπεπτάκεις ἔρις εἶδον πρὸς Ἀργεῖους, περὶ χώρου
 καλειομένου Θυρέας. τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας, εἰούσας 5
 τῆς Ἀργολίδος μαίρης, ἀποταμιόμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαι-
 μόναι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι Μαλεῶν ἡ πρὸς ἐσπέρην Ἀρ-
 γείων, ἡ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ χώρα, καὶ ἡ Κυθηρῇ νῆσος,
 καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. βοηθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ
 σφιτέρῃ ἀποταμιωμένῃ, ἐνθαῦτα συνέβησαν ἐς λόγους 10
 συνελθόντες, ὡς τε τρηκοσίους ἑκατέρων μαχέσασθαι·
 ἑκότεροι δ' ἂν περιγέγωνται, ταυτίων εἶναι τὸν χώρον· τὸ
 δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσασθαι ἑκάτερον ἐς τὴν

edixerant: nunc hos dimisit oratum, ut quam celer-
 rime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus ob-
 sesso. (82.) Igitur cum ad alios socios misit, tum
 ad Lacedaemonios. Per idem verò tempus ipsis etiam
Spartanis acciderat, ut contentionem haberent cum
Argivis, de loco cui nomen *Thyrea*. Hasce quippe
 Thyreas, quum essent Argolicae ditionis, Lacedae-
 monii Argivis ademptas tenebant. Etenim Argivorum
 etiam erat ad Maleas usque regio ad occasum sita,
 cum in continente, tum insula Cytheria, reliquaeque
 insulae. Igitur quum ad opem ferendam adempto suo
 territorio adcurrissent Argivi, in colloquium ibi con-
 venerunt cum Lacedaemoniis, pactique sunt, ut *tre-*
centi utrimque pugnarent, et, utri superiores ex-
cessissent, eorum regio foret; reliquus autem exer-

ἑαυτοῦ, μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδ' εἵκεν,
 15 ἵνα μὴ παρόντων τῶν στρατοπέδων, ὄρωντες οἱ ἕτεροι
 ἑσσομένους τοὺς σφετέρους, ἐπαμύνοιν. Συνέμενοι ὦν
 ταῦτα, ἀπαλλάσσοντο· λογάδες δὲ ἐκατέρων ὑπο-
 λειφθέντες συνέβαλλον. μαχομένων δὲ σφῶν, καὶ γι-
 νομένων ἰσπαλέων, ὑπελείποντο ἕξ ἀνδρῶν ἑξακοσίων
 20 τρεῖς Ἀργείων μὲν, Ἀλκίνοῦ τε καὶ Χρόμιος· Λακε-
 δαιμονίων δὲ, Ὀθρυάδης. ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς
 ἐπελθούσης. οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων, ὡς νενικηκότες,
 ἔβρον ἐς τὸ Ἄργος· ὃ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης,
 σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς, καὶ προσφορήσας
 25 τὰ ὄπλα πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον, ἐν τῇ τάξει
 εἶχε ἑαυτὸν. ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρῆσαν πυθνανόμενοι
 ἀμφοτέροι. τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἐκάτεροι ἔφασαν νικᾶν
 λέγοντες, οἱ μὲν, ὡς ἑαυτῶν πλευνες περιγεγόνασι· οἱ

*citus utrorumque domum discederet, neque praesto
 esset dum illi pugnarent; eā scilicet causā, ne, si
 adessent, parti succumbenti auxilium sui ferrent. His
 conventis digressi sunt; selecti vero ex utrisque relictī,
 certamen inierunt: qui quum aequo Marte pugnassent,
 ex sexcentis tres omnino reliqui fuere; ex Argivis
 Alcenor et Chromius, ex Lacedaemoniis Othryades.
 Hi quum interveniente nocte superessent, duo Ar-
 givi, ut qui vicissent, cursu Argos repetierunt; Lace-
 daemonius vero Othryades, spoliatis Argivorum cada-
 veribus, armisque in ipsius castra delatis, in statione
 mansit. Postridie utrique, re audita, advenere: ac
 statim quidem utrique, vicisse se. contendebant; Ar-
 givi, dicentes suorum plures superfuisset; Lacedae-
 monii vero, illos profugisse demonstrantes, suum*

δὲ, τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότες, τὸν δὲ σφέτε-
 ρον παραμείναντα, καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νε- 30
 κρούς. τέλος δὲ, ἐκ τῆς ἔριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο·
 πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐνίκων Λακεδαι-
 μόνιοι. Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατα-
 κειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες,
 ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάλην, μὴ πρότερον θρεῖψιν 35
 κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκας σφι χρυ-
 σοφορήσειν, πρὶν ἢ Θυρέας ἀνασώσωνται. Λακεδαι-
 μόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον, οὐ γὰρ κο-
 μῶντες πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἓνα λέ-
 γουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων, Ὀθρυάδην, αἰ- 40
 σχυνόμενον ἀπονοοῦντες ἐς Σπάρτην, τῶν οἱ συλλοχι-
 τέων διεφθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέῃσι κατα-
 83 χρῆσασθαι ἑαυτὸν. Ταιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτεσι

vero perstitisse, et cadavera spoliassse Argivorum.

Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes,
 pugnam capessunt; et, multis utrimque caesis, Lace-
 daemonii victores discedunt. Quo ex tempore Argivi,
 tonsis capitibus, quum antea necessario comati essent,
 legem condiderunt, sese devoventes, *ne prius comam*
aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum
gestarent, quam Thyreas recepissent. E contrario
 Lacedaemonii, quum ante hac non comarentur, le-
 gem tulerunt, ut *ab hoc tempore alerent comam.*
 Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othrya-
 dem, aiunt pudore retentum ne occisis commilitonibus
 Spartam rediret, illic apud Thyreas mortem sibi con-
 scivisse. (83.) Haec dum apud Spartanos aguntur,
 advenit Sardonius legatus, orans ut *obsesso Croeso*

41, 11.

ἐνεστέατων πραγμάτων, ἦκε ὁ Σαρδιηγὸς κήρυξ, δέον-
τος Κροίσῳ βοηθεῖν πολιορκουμένῳ. οἱ δὲ ὅμως, ἐπεὶ τε
ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὀρμήατο βοηθεῖν. καὶ σφι ἤδη
5 παρσκευασμένοισι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοιμῶν, ἦλθε
ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἠλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν, καὶ
ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθεῖς. οὕτω δὲ οὗτοι μὲν, συμφορὴν
ποιησάμενοι μεγάλην, ἐπέπαυτο.

Σάρδιες δὲ ἠλώσαν ὧδε. ἐπειδὴ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ 84
ἡγένετο ἡμέρῃ πολιορκουμένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ
τῇ ἑαυτοῦ, διαπέμψας ἱππίας, προεῖπε, τῷ πρώτῳ
ἐπιβάντι τοῦ τεύχεος δῶρα δώσειν. μετὰ δὲ τοῦτο, πει-
15 ρισαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προεχώρει, ἐνθαῦτα τῶν
ἄλλων πεπαυμένων, ἀνὴρ Μάρδος ἐπειράτο προσβαί-
νων, τῷ οὐνομα ἦν Τροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπό-
λιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο Φύλακος. οὐ γὰρ ἦν δεινόν,

*suppetias ferrent. Et illi nihilo minus, audito legato,
ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum iam pa-
rati essent, et in promptu starent naves, alius adfertur
nuncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Croe-
sumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem La-
cedaemonii, casum regis vehementer dolentes, auxi-
lia mittere supersederunt.*

(84.) *Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime
modo. Quartodecimo quam obsideri coeptae erant
die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat
copiis suis, dona se daturum ei qui murum primus
conscendisset. Mox periculo a militibus facto, post-
quam conatui non respondit successus, ibi tum,
quiescentibus caeteris, vir Mardus genere, cui nomen
Hyroceades, adscendere conatus est eâ parte arcis, qua*

κατὰ τοῦτο μὴ αἰλῶ κοτέ. ἀπότομός τε γάρ ἐστι ταύτη
 ἡ ἀκρόπολις, καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης, ὁ πρότε- 10
 ρον βασιλεὺς Σαρδίων, μούνη οὐ π ριήνευκε τὸν λέοντα,
 τὸν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησσέων δικασάντων, ὡς
 περιενιχθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος, ἔσονται Σάρδιες
 ἀνάλωτοι. ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενεί-
 κας, τῇ ἦν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατη- 15
 λόγησε τοῦτου, ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἔστι
 δὲ πρὸς τοῦ Τμώλου τετραμμένον τῆς πόλιος. Ὁ αὖν
 δὴ Τροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος, ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τῶν
 τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ
 κυνέην ἀνωθεν κατακυλισθεῖσαν, καὶ ἀνελόμενον, ἐφρά- 20
 σθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτός τε ἀνα-

* nulli locati custodes erant; quia non verendum visum
 erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. Est enim
 ibi abrupta arx, et inexpugnabilis: qua unâ etiam
 • parte olim *Meles*, rex Sardium, non circumtulcrat
 leonem, quem ipsi pellex pepererat; quum respon-
 sum edidissent Telmessenses, *si leo circa murum*
circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. Meles
 igitur circa reliquum murum circumferens, qua ex-
 pugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spre-
 verat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea,
 quae Tmolo oppido opposita est. Hyroeades igitur
 hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem
 ab illa parte arcis descendentem, recepturum galeam
 quae superne devoluta erat, eandemque reportan-
 tem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc
 igitur et ipse adscendit, et eius vestigia legentes plu-
 res adscendebant. Quum igitur frequenti numero Per-

βεβήκει, καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσῶν ἀπύβαινον.
προσβάτων δὲ συγχῶν, οὕτω δὴ Σάρδεϊς τε ἠλώκασαν,
καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τὰδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς, τοῦ 85
καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικὴς, ἄφω-
νος δέ. ἐν τῇ ᾧν παρελθούσῃ εὐεστοῖ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν
ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ
5 καὶ ἐς Δελφούς περὶ αὐτοῦ ἐπετόμφεε χρησομένους. ἡ
δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τὰδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε,
μὴ βούλευ πολύευκτον ἰὴν ἀνὰ δώματ' ἀκούειν
παίδος φθεγγομένου. τόδε σοι πολὺ λώϊον ἀμφοῖς
10 ἔμμεναι. αὐδήσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνόλβω.
Ἀλισκομένου δὲ τοῦ τείχεος, ἥϊε γὰρ τῶν τις Περσέων

LXXXIV. 22. κατ' αὐτόν. Alii μετ' αὐτόν, post illum.

sae adscendissent, ita *Sardes captae sunt*, atque urbs
omnis direpta.

(85.) Ad ipsum autem *Croesum* quod spectat, gesta
sunt haecce. Erat ei filius, cuius etiam supra mentio-
nem feci, caetera quidem non ineptus, sed mutus.
Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus
fecerat Croesus huius pueri caussâ, cum aliis initis ra-
tionibus, tum Delphos missis legatis qui super eo
oraculum consulerent. Responderat autem ei Py-
thia haec:

Lyde genus, rex multorum, valde inscie Croese,
ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
intra aedes vocem; sine qua melius tibi longe:
ille die quoniam primum infelice loquetur.
Nunc captâ arce quum Persarum aliquis, cui igno-

ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀπακτενέων, Κροῖσος μὲν νυν
 ὀρέων ἐπιόντα, ὑπὸ τῆς παρούσης συμφορῆς παρημε-
 λήκει, οὐδὲ τι οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανένει· ὁ δὲ
 παῖς οὗτος ὁ ἄφρων, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ 15
 δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε Φωνὴν, εἶπε δέ· „Ὠθρῶπε,
 „μὴ κτεῖνε Κροῖσον.“ Οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον
 ἐφθέγγετο· μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον
 86 τῆς ζῆς. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδεις ἔσχον, καὶ
 αὐτὸν Κροῖσον ἐζώγρησαν, ἀρξάντα ἔτια τεσσαρεσκαί-
 δεκα, καὶ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας πολιρχηθέντα, κατὰ
 τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἐαυτοῦ μεγάλην
 ἀρχήν. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ 5
 Κῦρον. ὁ δὲ, συνησας πυρὴν μεγάλην, ἀνέβιβασε ἐπ’
 αὐτὴν τὸν Κροῖσόν τε ἐν πέδησι δεδεμένον, καὶ δις ἑπτα
 Λυδῶν παρ’ αὐτὸν παῖδας· ἐν νόῳ ἔχων εἴτε δὴ ἀκρο-

tus Croesus erat, illum peteret occisurus; Croesus
 quidem, invadentem se conspiciens, ob praesentem
 casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset
 percussum oppetere mortem: at puer hic mutus, ubi
 Persam vidit irruentem, prae metu doloreque rupit
 vocem, dixitque: *Homo, ne occide Croesum!* Sic
 igitur hic tum primum vocem edidit: et post haec iam
 per omne vitae tempus loquelâ usus est. (86.) Per-
 sae vero et Sardibus potiti erant, et Croesum vivum
 ceperant, postquam regnasset quatuordecim annos,
 totidemque dies fuisset obsessus; qui adeo ex oraculi
 responso finem imposuit magno suo imperio. Captum
 vero Persae ad Cyrum duxerunt: qui ingenti rogo,
 ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Croesum
 iussit imponi, et circa eum bis septem Lydorum filios;

θίνα ταῦτα καταγιῶν θεῶν ὀτρωθή, εἴτε καὶ εὐχὴν
 10 ἐπιτελέσαι θέλων· εἴτε καὶ, πύθόμενος τὸν Κροῖσον
 εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνέβιβασε ἐπὶ τὴν πυρὴν,
 βουλόμενος εἶδέναι εἴ τις μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ
 ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ ποιεῖν ταῦτα· τῷ δὲ
 Κροίσῳ, ἵστεῶτι ἐπὶ τῆς πυρῆς, ἰσθλθεῖν, καὶ περ ἐν
 15 κακῷ ὄντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὡς οἱ εἰς συν
 θεῶ εἰρημένον, τὸ „Μηδένα εἶναι τῶν ζώντων ὄλβιον.“
 ὡς δὲ ἄρα μιν προστῆναι τοῦτο, ἀνενεκάμενον τε καὶ
 ἀναστυνάζαντα ἐκ παλλῆς ἡσυχίης, ἐς τρεῖς ὀνομάσαι
 Σόλωνα. καὶ τὸν Κύρον ἀκούσαντα, καλεῦσαι τοὺς
 20 ἐρημνέας ἐπιέρεσθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικα-
 λέοιτο. καὶ τοὺς, προσελθόντας, ἐπειρωτᾶν. Κροῖσον δὲ
 τίως μὲν σιγὴν ἔχειν ἐρωτεύμενον· μετὰ δὲ, ὡς ἡραγκά-

LXXXVI. 18. ἡσυχίης. Alii λιποψυχίης, post longum animi deliquium.

sive primitias has deo alicui offerre habens in animo,
 sive votum aliquod persolvere; sive cupidus sciendi,
 quum religiosum esse Croesum comperisset, an deus
 aliquis cum esset liberaturus, ne vivus combureretur.
 Hoc quidem fecisse Cyrum aiunt; Croeso vero super
 pyram stanti in mentem venisse, cum tanta quippe
 calamitate colluctanti, illud Solonis, quod sibi divino
 nutu fuisset dictum, *Neminem viventem esse bea-*
tum. Hoc ergo sibi proponens, post longum silen-
 tium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et inge-
 miscens ter nominasse *Solonem*. Tum Cyrum,
 aiunt, hoc audito, iussisse interpretes ex eo quaerere,
quis ille esset quem invocaret! illosque accedentes
 quacsivisse, sed Croesum initio nihil respondisse; ad

ζετο, εἰπὺν „Τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα
 „μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Ὡς δὲ σφι
 ἄσσημα ἔφραξε, πάλιν ἐπιειρώτεον τὰ λεγόμενα. λιπα- 25
 ρόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε δὴ,
 αἷς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων, ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θησαύ-
 ρησας πάντα τὸν ἑαυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσει· οἷα δὲ
 εἶπας, ὥστε αὐτῷ πάντα ἀπαβεβήκοι τῇ περ ἐκείνος
 εἶπε, οὐδὲν τι μᾶλλον ἐς ἑαυτὸν λέγων, ἢ ἐς ἅπαν τὸ 30
 ἀνθρώπινον, καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
 δοκίοντας ἐλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπη-
 γέεσθαι· τῆς δὲ πυρῆς ἤδη ἀμμένης, καίεσθαι τὰ πε-
 ρίσχματα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ
 εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε, καὶ ἐνώσαντα ὅτι καὶ 35
 αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν, ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἑαυ-

extremum vero, quum urgeretur, dixisse: *Is est, qui
 ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego in-
 genti pecuniarum copiae praetulissem.* Cuius re-
 sponsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quae-
 rebant quid esset quod diceret. Instantibus et operose
 urgentibus dixit demum quod reserat, *quo pacto olim
 Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam
 omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas
 duxisset, talia scilicet loquutus, ut sibi omnia eve-
 nerint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se
 magis dixisse, quam in universum genus hominum,
 et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse
 beati.* Haec dum Croesus referebat, iam incenso rogo
 arsisse aiunt extrema circumcirca: *Cyrum* vero, ubi
 ex interpretibus cognovit quae Croesus dixisset, poe-
 nitentia ductum, cogitantemque quid esset quod,

τοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίη· πρὸς
 τε τούτοισι, δέισαντα τὴν τίσιν, καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς
 οὐδὲν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποισι ἀσφαλέως ἔχον, κελεύει
 40 σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καιόμενον πῦρ, καὶ καταβι-
 βάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροίσου· καὶ τοὺς,
 πειρωμένους, οὐ δύνασθαι ἔτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσθαι.
 Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν, Κροῖσον μαβόντα τὴν 87
 Κύρου μετάγνωσιν, ὡς ἄρα πάντα μὲν ἄνδρα σβεννύντα
 τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβώσα-
 σθαι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλούμενον, εἴ τι οἱ κεχαρισ-
 5 μένον ἐξ αὐτοῦ ἐδώρῃη, παραστῆναι, καὶ ρύσασθαι μιν
 ἐκ τοῦ παρεόντος κακοῦ. τὸν μὲν, δακρύνοντα ἐπικαλέε-
 σθαι τὸν Θεόν· ἐκ δὲ αἰβρίης τε καὶ νηνεμῆς συνδραμέειν
 ἑξαπίνης νέφεα, καὶ χειμῶνά τε καταρράγῃναι, καὶ

quum ipse homo esset, alium hominem, qui sese non
 inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, adhaec
 veritum deorum vindictam, reputantemque quam ni-
 hil esset in rebus humanis stabile, ocyus restingui
 iussisse accensum ignem, Croesumque et qui cum eo
 erant deduci; verum eos, quibus id mandatum est,
 vim flammae non amplius potuisse superare. (87.)
 Ibi tum Croesum, aiunt Lydi, cognitâ Cyri mutatione
 sententiae, quum cerneret omnes homines restin-
 guendo igni dare operam, nec coërcere illum posse,
 exclamantem invocasse Apollinem, *si quod a se do-
 num ei gratum fuisset oblatum, nunc sibi adesset,
 et ex praesenti malo se liberaret.* Ita inter lacry-
 mas deum invocante Croeso, repente nubes, quum
 serenum et tranquillum adhuc fuisset coelum, esse
 contractas; coortâque tempestate, et vehementissimo

ὑσαι ὕδατι λαβροτάτω, κατασβεσθῆναι τε τὴν πυρὴν.
 οὕτω δὲ μαθόντα τὸν Κῦρον, ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεο- 10
 Φιλῆς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ
 τῆς πυρῆς, εἶρεσθαι τάδε· „Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων
 „ἀνέγνωσε, ἐπὶ γῇν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον, πολέμιον
 „ἀντὶ φίλου ἐμοὶ καταστήναι;“ Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔπραξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ 15
 „ἐμευτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ, αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ
 „Ἑλλήνων θεός, ἐπαίρας ἐμὲ στρατεῦσθαι. οὐδεὶς
 „γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι, ὅς τις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέ-
 „ται. ἐν μὲν γὰρ τῇ, οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι·
 „ἐν δὲ τῷ, οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσι 20
 „κου Φίλον ἢν οὕτω γενέσθαι.“

88 Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτισψεν
 τε ἐγγυὲς ἐωτοῦ, καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθίᾳ εἶχε.

effuso imbre, ignem esse extinctum. Tum Cyrum,
 qui ita intellexisset et deo acceptum et bonum virum
 esse Croesum, a rogo ad se iussisse eum deduci, atque
 in hunc modo interrogasse. *Quis tibi hominum,
 Croese, persuasit, ut irruptione meam in ditionem
 factâ hostis mihi quam amicus esse malueris? Cui
 ille respondit: Haec ego, o Rex, feci tuo prospero,
 meo infauſto fato. Causſa autem incœpti fuit Grae-
 corum deus, qui me ad bellum impulit suscipien-
 dum. Nemo enim ita amens est, ut bellum praefer-
 rat paci, quum in hac filii sepeliant patres, in illo
 autem a patribus filii sepeliantur. Sed, haec ut ita
 fierent, diis puto placuerat.* (88.) Haec postquam
 Croesus locutus est, Cyrus vinculis solutum prope se
 iussit adsidere, et plurimâ eum observantiâ prosecu-

45, 24.

ἀπεθάνουμαζέ τε ὀρέων καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ περὶ ἐκείνον
 ὄντες πάντες. ὁ δὲ, συννοήῃ ἐχόμενος, ἥσυχος ἦν. μετὰ
 5 δὲ, ἐπιστραφεὶς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν
 Λυδῶν ἄστὶ κεραΐζοντας, εἶπε· „ὦ βασιλεῦ, κότε-
 „ρα λέγειν πρὸς σέ τὰ νοέων τυγχάνω, ἢ σιγαῖν ἐν τῷ
 παρεόντι χρόνῳ;“ Κῦρος δὲ μιν θαρσέοντα ἐκέλευε
 λέγειν ὅ τι βούλοιο. ὁ δὲ αὐτὸν εἰράτα, λέγων· „Οὐ-
 10 „τος ὁ πολλὰς ὁμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργά-
 „ζεσαι;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει,
 „καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφορέει.“ Κροῖσος δὲ ἀμεί-
 βετο· „Οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν, οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ
 „διαρπάζει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα. ἀλλὰ
 „Φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σὰ.“ Κῦρος δὲ ἐπιμελὲς 89
 ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μετασθησάμενος δὲ τοὺς ἄλ-
 λους, εἶρετο Κροῖσον ὅ τι οἱ ἐνορῶν ἐν τοῖσι ποιουμένοιαι.

tus est, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tam
 omnes qui cum eo erant. At ille, cogitahundus, si-
 lentium tenuit. Deinde vero conversus ubi Persas vi-
 dit Lydorum urbem vastantes, *Utrum eloqui tibi,*
 inquit, ὁ Rex, *quod sentio, an tacere hoc in tem-*
pore debeo? Quē ubi Cyrus fidenter quae vellet
 dicere iussit, interrogans ille eum, ait: *Ingens haec*
hominum turba quid tandem tanto studio facere
properat? Tum rex, *Urbem,* inquit, *tuam diripit,*
et opes tuas dissipat. At Croesus respondit: *Neque*
meam urbem, nec meas opes diripit; nihil enim ho-
rum amplius ad me pertinet: sed tua agunt ferunt-
que. (89.) Advertit hoc dictum animum Cyri: ita-
 que remotis arbitris interrogavit Croesum, *quid esset,*
quod sibi faciendum in his, quae fierent, censeret?

ὁ δὲ εἶπε· „Ἐπεί τε με θεοὶ δάικαν δούλόν σοι, δε-
 „καῖω, εἴ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. Πέρσαι, 5
 „Φύσιν ἔόντες ὑβρισταί, εἰσι ἀχρήματοι. ἦν ὦν σὺ τοῦ-
 „τους περιόδῃς διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρή-
 „ματα μεγάλα, τάδε τοι ἐξ αὐτῶν ἐπίδοξα γενέ-
 „σθαι· ὅς ἂν αὐτῶν πλείστα κατάσχη, τοῦτον προσ-
 „δέεσθαι τοι ἐπαναστησόμενον. νῦν ὦν ποίησον ἄδε, 10
 „εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. κάτισσον τῶν δορυφόρων
 „ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς
 „τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρεόμενοι, ὥς σφρα-
 „γίσματα ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Διὶ. καὶ σὺ τε σφρα-
 „γίσματα ἀπεχθῆσαι βίῃ ἀπαιρεόμενος τὰ χρήματα· καὶ 15
 „ἐκείνοι, συγγόντες ποιεῖν σε δίκαια, ἐκόντες ποιή-
 90 „σουσι.“ Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος, ὑπερήδeto, ὥς οἱ

Tum ille: Quoniam dii, inquit, me tibi servum tra-
 diderunt, aequum censeo, ut, si quid commodum
 video, id tibi indicem. Persae naturā protervi
 sunt, iidemque inopes. Quod si igitur hos passus
 fueris raptam ingentem pecuniae vim sibi retinere,
 hoc tibi ab his credibile est eventurum: ut quisque
 istorum plurimis opibus fuerit politus, ita maxi-
 me exspectare debebis hunc adversus te insurrectu-
 rum. Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod
 ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex sa-
 tellitibus, qui exportantibus res auferant, dicentes,
 necesse esse ut earum decimae Iovi offerantur. Sic
 nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res
 auferendo; et illi, iusta te facere intelligentes, fa-
 cient non inviti. (90.) Haec audiens Cyrus supra
 modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur.

45, 53.

ἐδόκει εὖ ὑποτίθεσθαι. αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἐντειλά-
 μενος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεβήκατο ἐπιτε-
 λέειν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε· ὦ Κροῖσε, ἐναρτημένου
 5 „σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπαια ποιεῖν,
 „αἰτέο δόσιν τὴν τινα βούλειαί τοι γενέσθαι παραυτίκα.“
 Ὁ δὲ εἶπε· ὦ δεσποτα, ἐάσας με χαριῇ μάλιστα
 „τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐτίμησα ἐγὼ θεῶν μάλ-
 „ιστα, ἐπείρασθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πένδας, εἰ
 10 „ἔξαπατᾷν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἔστι εἰ.“ Κῦρος δὲ
 εἶρετο ἃ τι οἱ τρῦτο ἐπηγορεύων παραιτέοιτο. Κροῖσος δὲ εἰ
 ἐπανηλόγησε πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ διάνοιαν, καὶ τῶν χρη-
 στηρίων τὰς ὑπεκρίσεις, καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα
 καὶ ὡς ἐπαρθεὶς τῷ μαντήϊῳ, ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας.
 15 λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτέομενος, εἰπὶ-

XC. 12. ἐπανηλόγησε. *Corrigunt viri docti ἐπαυλόγησε, repetiit.*

Igitur valde laudato Croeso, iussisque satellitibus ex-
 sequi quae ille monuerat, his verbis eum est adlocu-
 tus: *Croese, quoniam hoc tibi institutum est, ut*
viri regis bene facta dictaque exsequaris, pete quid-
quid muneris a me volueris in praesentia tibi dari.
 Et ille: *Domine, inquit, maxime gratum mihi fe-*
ceris, si siveris me deum Graecorum, quem maxi-
me omnium veneratus eram, missis hisce compedi-
bus interrogare, Numquid illi fas sit, bene de ipso
meritos decipere? Quaerenti dein *Cyro*, quid rei
 esset, de qua illum accusans hanc a se gratiam pete-
 ret; altius repetens *Croesus*, consilia sua omnia expo-
 suit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo
 a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso
 bellum adversus *Persas* suscepisset. Quibus comme-

ναί οἱ τῷ θεῷ τούτων ἀνιδίσσαι. Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε·
 „Καὶ τούτου τεύξαι παρ’ ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου
 „παντὸς τοῦ ἀν’ ἐκάστοτε δέη,“ Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε
 ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν εἰς Δελφούς, ἐνετέλ-
 λετο, τίθεντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν, εἰρω- 20
 τῶν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντηίοισι ἐπάρας Κροῖ-
 σον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, ὡς καταπαύοντα τὴν
 Κύρου δύναμιν, ἀπ’ ἧς οἱ ἀκροβίνια τοιαῦτα γινέσθαι
 δεικνύντας τὰς πέδας. ταῦτά τε ἐπειρωτᾶν, καὶ εἰ ἀχά-
 91 ρίστοις νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι. Ἀπικο-
 μένοισι δὲ τοῖσι Λυδοῖσι, καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα,
 τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τάδε· „Τὴν πεπρωμένην
 „μοῖρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγεῖν καὶ θεῷ. Κροῖσος
 „δὲ πέμπτου γονῆος ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὅς ἐᾶν δορυ- 5

moratis, rursus ad preces se convertit, rogans ut sibi
 liceret ista exprobrare deo. Cui adridens Cyrus, *Et
 hoc, inquit, a me impetrabis, et quidquid aliud
 idemtidem a me rogaveris.* His auditis Croesus Ly-
 dorum nonnullos Delphos misit, iussos positos ad
 templi limen compedibus sciscitari, *Annon pueret
 deum, quod oraculi responsis excitasset Croesum
 ad bellum Persis inferendum, iniecta spe eversu-
 rum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi pri-
 mitiae evenissent?* nempe compedes ei ostenderent.
 Hoc igitur sciscitari iussi sunt, et, *nūm fas sit diis
 Graecorum, esse ingratis.* (91.) Lydis illuc pró-
 fectis, ac mandata exsecutis, Pythia fertur ita re-
 spondisse: *Sortem fato destinatam effugere etiam
 Deus non potest. Croesus autem quinti genitoris
 peccatum luit; qui quum satellites fuisset Heracli-*

- „Φόρος Ἡρακλειδῶν, δόλῳ γυναικίῳ ἐπισπόματος,
 „ἐφόνευσε τὸν δεσπότεα, καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδέν
 „οἱ προσήκουσαν. προθυμωμένον δὲ Λοξίῳ, ὅπως ἂν κα-
 „τὰ τοὺς παῖδας τοὺς Κροΐσου γένοιτο τὸ Σαρδίαν πάθος,
 10 „καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροΐσῳ, οὐκ οἷόν τε ἐγένετο πα-
 „ραγαγεῖν μοίρας. ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐται, ἡνύσατο.
 „καὶ ἐχαρίσατό οἱ. τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν
 „Σαρδίαν ἄλωσιν· καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροΐσος, ὥς
 „ὕστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις αἰλὺς τῆς πεπρωμένης.
 15 „δευτέρα δὲ τούτων, καιομένῳ αὐτῷ ἐπήρασε. Κατὰ
 „δὲ τὸ μαντήιον τὸ γεγόμενον, οὐκ ὀρθῶς Κροΐσος μέμ-
 „φεται. προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύηται
 „ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. τὸν
 „δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν, εὖ μέλλοντα βουλευέσθαι, ἐπεί-

*darum, mulieris dolo obsecutus, interemit domi-
 num, illiusque dignitate potitus est, nihil ad ip-
 sum pertinente. Quamvis autem studuerit Apollo,
 ut ista Sardium calamitas incideret filiorum Croe-
 si aetate, non vivente ipso Croeso, mutare tamen
 fata non potuit: sed, quantum illa permiserunt,
 tantum effecit, eique gratificatus est. Nam tribus
 annis distulit Sardium expugnationem: et hoc sciat
 Croesus, tribus post annis, quam fata destinarant,
 captum se esse. Secundo loco quum in eo esset ut igne
 cremaretur, opem ei tulit. Iam quod ad oraculum
 spectat, immerito Croesus deum accusat. Prae-
 dixerat enim ei Apollo, si bellum Persis inferret,
 fore ut ingens everteret imperium. Croesus autem
 ad haec, si recte sibi consulere voluisset, debuerat
 denuo mittere sciscitatum, suumne, an Cyri im-
 Herod. T. I. P. I. H*

„ρεσθαι πέμψαντα, κότερα τὴν ἑαυτοῦ ἢ τὴν Κῦρου 20
 „λέγει ἀρχὴν. οὐ συλλαβὴν δὲ τὸ ρηθὲν, οὐδ' ἐπαν-
 „ειρόμενος, ἑαυτὸν αἰτίον ἀποφαινέτω. ὧ καὶ τὸ τε-
 „λευταῖον χρησθησάμενος εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ
 „ἡμίονου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος
 „οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυοῖν οὐκ ὁμοεθνέων ἐγγεγόνεε, 25
 „μητρὸς αἰμαίνονος, πατρὸς δὲ ὑποδεεστέρου. ἡ μὲν γὰρ
 „ἦν Μηδὶς, καὶ Ἀστυάγεος θυγάτηρ τοῦ Μηδῶν βα-
 „σιλέως· ὁ δὲ, Πέρσης τε ἦν, καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι·
 „καὶ ἐνεθε εἰὼν τοῖσι ἅπασι, δεσποίνῃ τῇ ἑαυτοῦ συνοί-
 „κεε.“ Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίῃ ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι 30
 οἱ δὲ ἀνήνικαν εἰς Σάρδεις, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Κροί-
 σω. ὁ δὲ ἀκούσας, συνέγνω ἑαυτοῦ εἶναι τὴν αἰμαρτάδα,
 καὶ οὐ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροίσου τε ἀρχὴν,
 καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν, ἔσχε οὕτω.

*perium dixerit deus? Igitur quum non intellex-
 rit responsum, nec denuo quaesierit, sibi ipsi tri-
 buat culpam. Eidem vero etiam tertium consulenti
 respondit Apollo ea quae de mulo respondit: at
 ille ne hoc quidem intellexit. Nam mulus hic, Cy-
 rus erat: quippe ex duabus diversis gentibus ortus,
 matre melioris conditionis, patre vero inferioris.
 Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia,
 regis Medorum: hic vero Persa fuit, illorum sub-
 iectus imperio; et, cum inferior esset rebus omni-
 bus, dominam suam in matrimonium duxit. Haec
 Lydis Pythia respondit; quae illi Sardes retulerunt,
 Croesoque nunciarunt. Quibus auditis, ille suam ip-
 sius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad
 Croesi imperium spectat, et ad primam Ioniae sub
 alienum imperium redactionem, eo modo quo expo-
 posuimus res gestae sunt.*

Κροίσῳ δὲ ἔστι καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἑλ- 92
 λαδί πολλά, καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μόννα. ἐν μὲν γὰρ
 Θήβησι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ
 Ἀπόλλωνι τῷ Ἴσμηνίῳ· ἐν δὲ Ἐφέσῳ, αἱ τε βόες αἱ
 5 χρύσσαι, καὶ τῶν κιόνων αἱ πολλαί· ἐν δὲ Προνήϊς τῆς
 ἐν Δελφοῖσι, ἀσπίς χρυσῆ μεγάλη. ταῦτα μὲν καὶ ἔτι
 ἐς ἐμὲ ἦν περιέοντα· τὰ δ' ἐξαπόλωλε τῶν ἀναθημά-
 των. τὰ δ' ἐν Βραγχίδῃσι τῇσι Μιλησίων ἀναθήματα
 Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὁμοῖα
 10 τοῖσι ἐν Δελφοῖσι. τὰ μὲν νυν ἐς τε Δελφούς καὶ ἐς
 τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε, οἰκῆιά τε εἶοντα, καὶ τῶν πα-
 τρώων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα
 ἐξ ἀνδρῶς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὅς οἱ, πρὶν ἢ βασι-
 λεῦσαι, ἀντιστασιώτης κατεστήκεε, συσπεύδων Παν-
 15 ταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. ὁ δὲ Πανταλέων

(92.) *Donaria autem Croesi non ea solum, quae commemoravimus, sed et alia multa exstant in Graecia. Etenim Thebis Boeotii tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio: Ephesi vero, boves aureae, et columnarum pleraeque: tum in Pronaea aede Delphis, clypeus aureus ingens. Et haec quidem ad meam usque aetatem superfuerunt; alia vero interciderunt donaria: in his ea, quae apud Branchidas Milesiorum consecraverat, aequalia pondere, ut audio, et similia eis quae sunt Delphis. Et quae quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant, et paternarum opum primitiae: reliqua vero e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Croeso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantaleonti conciliare studens Lydorum reg-*

ἦν Ἀλυάττει μὲν παῖς, Κροῖσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτριος. Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καίρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττη· Πανταλείων δὲ, ἐξ Ἰάδος. ἐπεὶ τε δὲ, δόντος τοῦ πατρὸς, ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀντιπρήσσοντα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε· τὴν δὲ οὐσίνην αὐτοῦ ἔτι πρότερον κατιρώσας, τότε τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἴηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τοσαῦτα εἰρήσθω.

- 93 Θάυματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγγραφὴν οὐ μάλα ἔχω, οἷά τι καὶ ἄλλη χώρα, παρὲξ τοῦ ἐκ τοῦ Τμώλου καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται, χωρὶς τῶν τῆ Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. ἔστι αὐτόθι Ἀλυάττει τοῦ Κροῖσου πατρός σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μὲν ἔστι λίθων μεγάλων,

num. Erat autem *Pantaleon* Alyattis quidem filius, Croesi frater, at non ex eadem matre: nam Croesus ex Caricâ uxore natus erat Alyatti, Pantaleon vero ex Ionicâ. Postquam autem tradito a patre imperio potitus erat Croesus, hominem illum, qui sibi erat adversatus, tribulis cruciatum necavit; et bona eius, iam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo locis istis consecravit. Et haec quidem de donariis hactenus dicta sunt.

(93.) Res admirandas, quae scripto consignentur, terra Lydia nullas admodum habet, prout aliae regiones; praeter *auri ramenta*, quae e *Tmolo* deferuntur. Unum vero opus hominum exhibet multo maximum, post Aegyptiorum utique et Babyloniorum opera. Est ibi *Alyattis sepulcrum*, patris Croesi; cuius basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquum

47, 41.

τὸ δὲ ἄλλο σῆμα, χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δὲ μιν οἱ
 ἀγοραῖοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ χειρῶνάκτες, καὶ αἱ ἐνεργα-
 ζόμεναι παιδίσκαι. οὗροι δὲ, πέντε ἔόντες, ἔτι καὶ ἐς
 10 ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω· καὶ σφι γράμματα
 ἐνεκεκόλαπτο, τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο. καὶ ἐφαίνετο
 μετρούμενον τὸ τῶν παιδισκῶν ἔργον ἐὼν μέγιστον. Τοῦ
 γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶ-
 σαι, συλλέγουσαι σφίσι Φερὰς, ἐς ὃ ἂν συνοικήσουσι
 15 τοῦτο ποιέουσai. ἐκιδόασι δὲ αὐταὶ ἑαυτάς. ἡ μὲν δὴ
 περίοδος τοῦ σήματος, εἰσὶ στάδιοι ἕξ, καὶ δύο πλέ-
 θρα· τὸ δὲ εὐρὸς ἐστὶ πλέθρα τριακαίδεκα. λίμνη δὲ
 ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ αἰεί-
 ναον εἶναι· καλεῖται δὲ αὕτη Γυγαίη. τοῦτο μὲν δὴ
 20 τοιοῦτό ἐστι.

monumentum terrae tumulus est, manibus hominum
 aggestus. Confecerunt illud homines forenses, opifi-
 ces; et puellae corpore quaestum facientes. Fuerunt
 autem ad meam usque aetatem in summo tumulo
 quinque termini, in quibus incisa scriptura indica-
 bat quid a singulis confectum fuisset: adparebatque
 ex mensurâ, puellarum partem operis fuisse maxi-
 mam. Nam filiae populi Lydorum meretricantur om-
 nes, dotem sibi colligentes hoc quaestu, quem faciunt
 donec nupturae sunt: se autem ipsae in matrimonium
 elocant. Circuitus monumenti sex stadiorum est et
 duorum plethrorum: latitudo, plethrorum tredecim.
 Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi
 referunt esse perennem; vocatur autem Gygaeus.
 Atque haec quidem ita se habent.

94 Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέωνται καὶ
 "Ελληνες· χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορευέουσι.
 πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴμεν, νόμισμα χρυσοῦ
 καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο· πρῶτοι δὲ καὶ κά-
 πηλοι ἐγένοντο. Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ, καὶ τὰς παιγνίας 5
 τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἑλλήσι κατεστρώσας, ἐαυτῶν
 ἐξεύρημα γενέσθαι. ἅμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεῖναι πα-
 ρὰ σφίσι λέγουσι, καὶ Τυρσηνὴν ἀποικίσαι· ὧδε περὶ αὐ-
 τῶν λέγοντες. ἐπὶ Ἄτῳ τοῦ Μάνεω βασιλέως σπιτοδῆλην
 ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι· καὶ τοὺς Λυ- 10
 δοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας· μετὰ δὲ, ὡς οὐ
 παύεσθαι, ἄκκα δίζησθαι· ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχα-
 νᾶσθαι αὐτῶν. ἐξευρεῖναι δὲ ὧν τότε καὶ τῶν κύβαν,
 καὶ τῶν ἀστραγάλων, καὶ τῆς σφαίρης, καὶ τῶν αἰλ-

(94.) Legibus autem utuntur *Lydi* similibus atque Graeci, praeterquam quod filias suas vitae tradant meretriciac. Primi vero hominum, quos novimus, aureos et argenteos *procuderunt numos* eisque usi sunt: primique etiam fuerunt mercium institores. Narrant porro ipsi *Lydi*, *lusus* etiam hos, qui nunc et apud ipsos et apud Graecos in usu sunt, ipsorum fuisse inventum: per idem autem tempus, quo *lusus* isti apud se sint inventi, *Tyrrheniam* colonis a *Lydis* esse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse referunt. „Regnante *Atye*, *Manis* filio, gravem annonae caritatem per totam fuisse *Lydiam*: et *Lydos* quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum; deinde vero, quum non cessaret, quacsisse remedium, et alium aliud excogitasse. Eo igitur tempore inventos esse et tesserarum et talorum ludum, et pilae caete-

15 λέων πασῶν παιγνιῶν τὰ εἶδεα, πλὴν πεσσῶν. τού-
των γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηιοῦνται Λυδοί. ποιέειν
δὲ ὧδε, πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας· τὴν μὲν ἐτέρην τῶν
ἡμερέων παίξειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία· τὴν
δὲ ἐτέρην σιτέεσθαι, παυομένους τῶν παιγνιῶν. τοιοῦτω
20 τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἔτεα δυῶν δέοντα εἴκοσι. ἐπεὶ τε
δὲ οὐκ ἀνίεναι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιά-
ζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν, δύο μοίρας δι-
λόντα Λυδῶν πάντων, κληρῶσαι, τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ,
τὴν δὲ ἐπὶ ἐξόδῳ ἐκ τῆς χώρας. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν
25 αὐτοῦ λαγχανούσῃ τῶν μοιρῶν ἑωυτὸν τὸν βασιλέα
προστάσσειν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένῃ, τὸν ἑωυτοῦ
παῖδα, τῷ οὐνομα εἶναι Τυρσηνόν. λαχόντας δὲ αὐτῶν
τοὺς ἐτέρους ἐξίεναι ἐκ τῆς χώρας, καταβῆναι ἐς Σμύρ-

rorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis:
horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi.
Inventis autem istis adversus famem hunc in modum
usos se esse narrant. Duorum quorumque dierum al-
terum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum
requirerent: altero vero, intermissis lusibus, cibum
cepisse. Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse
vitam. Quum vero non remitteret malum, sed magis
atque magis ingravesceret; tum quidem regem Lydos,
bifariam divisos, in sortem misisse; quorum altera
pars maneret, altera e patriâ terrâ exiret: et se ipsum
quidem ei parti adtribuisse regem, cui sors eventura
esset manendi, filium autem suum, cui nomen *Tyr-
rheno*, ei parti quæ dômo esset egressura. Sortitione
facta, hos quibus sors obvenerat patrio solo exceden-
di, Smyrnam descendisse, et constructis navibus, in-

νην, καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, εἰς τὰ ἐσθιμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρηστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλέειν κατὰ 30 βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν· εἰς ὃ, ἔθνα πολλὰ παραμυψαμένους, ἀπικέσθαι εἰς Ὀμβρικούς· ἔνθα σφέας ἐπιδρύσασθαι πόλιας, καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τοῦδε. ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ παιδός, ὅς σφας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπανομίην 35 ποικυμένους, ὀνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ Πέρσῃσι δεδούλωντο.

- 95 ἘΠΙΔΙΖΗΤΑΙ δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῶν ὁ λόγος τὸν τε ΚΥΡΟΝ, ὅστις ἐὼν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατέκλε· καὶ τοὺς Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίης. Ὡς ὅν Περσῶν μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σημναῖν τὰ περὶ Κῦρον, ἀλλὰ τὸν ἐόντα λέγειν λόγον, κατὰ 5 ταῦτα γράψω· ἐπιστάμενος περὶ Κύρου καὶ τριφασίας

positisque suppellectilibus quaecumque ad usum com-
moda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes
quaerentes; donec multos praetervecti populos, in
Umbriam pervenissent: ibi oppida condidisse, atque
ad hunc usque diem habitare. Mutato vero *Lydorum*
nomine, adscitâ denominatione a regis filio, qui co-
loniam deduxerat, *Tyrrhenos* se ipsos vocasse." —
Lydi igitur ita, ut diximus, a Persis in servitutem
sunt redacti.

(95.) HINC iam anquirat narratio nostra, CYRUS
ille quisnam fuerit, qui Croesi evertit imperium, et
PERSAE qua ratione imperio Asiae sint potiti. Igitur,
quemadmodum quidam memorant Persarum, qui
non extollere res Cyri, sed prout illae se habent re-
ferre student, ita ego scribam; quum possim triplices

49-97.

ἄλλας λόγων ὁδοὺς Φῆναι. Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς
 ἁνῶ Ἀσίης ἐπ' ἕτερα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶτοι
 ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι· καὶ πως οὗτοι
 10 περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι,
 ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί· καὶ ἀπώσάμενοι τὴν δουλοσύ-
 νην, ἠλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους, καὶ τὰ ἄλλα
 ἔθνη ἐποίηε τὸ αὐτὸ τοῖσι Μήδοισι. Ἐόντων δὲ αὐτῶν 96
 μων πάντων ἀνὰ τὴν ἡπειρόν, ὥδε αὐτὶς ἐς τυραννίδας
 περιῆλθον. Ἄνθρωπος ἐν τοῖσι Μήδοισι ἐγένετο σοφὸς, τῷ
 οὐνομα ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. οὗτος ὁ Δηϊό-
 5 κης, ἐρασθεὶς τυραννίδος, ἐποίηε τοιαύδε. Κατοικημένων
 τῶν Μήδων κατὰ καίμας, ἐν τῇ ἐαυτοῦ ἐὼν καὶ πρό-
 τερον δόκιμος, καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιο-
 σύνην ἐπιθέμενος ἤσκει· καὶ ταῦτα μέντοι, εὐσύνης
 ἀνομίας πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μηδικήν, ἐποίηε, ἐπι-

etiam alias de Cyro narrandi vias indicare. Postquam
Assyrii per annos quingentos et viginti superioris
 Asiae tenuissent imperium, primi deficere ab illis
Medi coeperunt; qui pro libertate pugnantes cum
 Assyriis, strenue se gesserunt, excussoque servitutis
 iugo libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquae
 gentes idem fecere quod *Medi*. (96.) Caeterum quum
 iam omnes per continentem populi propriis viverent
 legibus, tali modo rursus tyrannidi subiecti sunt.
 Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen erat *Deioces*,
 filius *Phraortae*; qui quum ad tyrannidem adspiraret,
 ita se gessit. Quum per vicos habitarent *Medi*, *Deioces*
 iam ante apud suos probatus, tum magis etiam stu-
 diosiusque aequitatem datâ operâ exercebat; idque,
 quum multa iniquitas per universam *Mediam* obti-

στάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἀδίκον πολέμιον ἐστί. οἱ δ' 10
ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι, ὁρῶντες αὐτοῦ τοὺς τρό-
πους, δικαστὴν μιν ἐαυτῶν αἰρίοντο. ὁ δὲ δὴ, οἷα μινώ-
μενος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. ποιῶν τε ταῦτα,
ἔπαινον εἶχε σὺν ὀλίγῳ πρὸς τῶν πολιτῶν, αὐτῷ ὥστε
πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμῃσι ὡς Διόκεος εἶχ' 15
αὐτῇ μόνος κατὰ τὸ ὄρθον δικάζων, πρότερον περιπύπτον-
τες ἀδικοῖσι γνώμῃσι, τότε ἐπεί τε ἤκουσαν, ἀσμενοὶ
ἐφοίτεον παρὰ τὸν Διόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι
97 τέλος δὲ, οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετράποντο. Πλείους δὲ αἰεὶ
γινόμενου τοῦ ἐπιφοιτούντος, οἷα πυνθανομένων τὰς δι-
κὰς ἀποβαίνειν κατὰ τὸ εὖ, γνοὺς ὁ Διόκεος ἐς ἐαυ-
τὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίκειν ἐτι ἤθελε ἄνδρα πρὶν
πρότερον προκατίζων εἰδικάζει, οὐτ' ἔφη δικᾶν ἐτι. οὐ 5

neret, tamen faciebat, quamvis sciret iniustitiam ini-
micam esse iustitiae. Cuius mores ubi perspexerunt
cives eundem vicum incolentes, iudicem illum sibi
constituerunt. Et ille, ut qui principatum ambiret,
rectum se aequumque praeiuit; eaque re laudem apud
populares obtinuit haud exiguan; ita quidem ut re-
liquorum vicorum incolae, intelligentes Deiocem
unum esse virum qui ex aequo ius diceret, quum an-
tea iniquis sententiis saepe succubuissent, tunc, post-
quam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Deiocem adi-
rent qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alii
caussarum suarum iudicium permetterent. (97.) Cres-
cente vero in dies numero adcurrentium, utpote qui
intelligerent lites ex vero terminari, animadvertens
Deioces omnia in se esse sita, iam non amplius pro
tribunali sedere, ubi antea ius dicere consueverat,

γάρ οἱ λυσiteléin, τῶν ἑαυτοῦ ἐξημαλκóτα, τοῖσι
 πέλας δὲ ἡμέρης δικάζειν. εὐσέης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνο-
 μίης ἔτι πολλῷ μᾶλλον ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν,
 συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι εἰς ταῦτό, καὶ εἰδóσαν σφίσι
 10 λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. ὥς δ' ἐγὼ δο-
 κέω, μάλιστα ἔλαχον οἱ τοῦ Δηϊόκεω φίλοι. „Οὐ
 „γὰρ δὴ, τρέπων τῷ παρόντι χρεώμενοι, δυνατοὶ εἶμεν
 „οἰκέειν τὴν χώραν. Φέρε, στήσωμεν ἡμῶν αὐτῶν βα-
 „σιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε χώρα εὐνομήσεται, καὶ αὐτοὶ
 15 „πρὸς ἔργα τρεφόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίης ἀνάστατοι
 „ἔσόμεθα.“ Ταῦτά κη λέγοντες, πείθουσι ἑαυτοὺς βα-
 σιλεύεσθαι. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων τόν τινα στή- 98
 σονται βασιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν πολλὸς ὑπὸ παντός

voluit, negavitque se porro lites iudicaturum; nec
 enim e re sua esse, neglectis suis rebus totum diem
 dirimendis aliorum litibus impendere. Inde quum
 rapinae iniquitatesque per vicos multo etiam magis,
 quam ante, grassarentur; concilio convocato Medi
 colloqui inter se de praesente rerum statu deliberare-
 que instituerunt. Ut autem ego existimo, amici maxi-
 me Deiocis verba fecerunt huiusmodi: *Profecto, hoc*
more utentes, non possumus amplius hanc terram
incolere. Agite igitur, regem nobis constituamus:
sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et
nos ad opera nostra redibimus, nec ob hominum
iniquitatem solum vertere cogemur. Talia fere
 dicentes persuaserunt Medis, ut a rege gubernari
 vellent. (98.) Tum continuo in deliberationem
 adducitur, *quemnam sibi regem constituent?* et
 frequenter ab unoquoque proponitur laudaturque

αἰνέομενος καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνέομενος· ἐς δὲ τοῦτον κατανέουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. Ὁ δ' ἐκέλευε αὐτοὺς οἰκία τε ἑαυτῶ ἄξια τῆς βασιλείης οἰκοδομῆσαι, 5 καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροισι. ποιεῦσι δὴ ταῦτα οἱ Μῆδοι. οἰκοδομέουσι τε γὰρ αὐτῶ οἰκία μεγάλα τε καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἑώρασε τῆς χώρας· καὶ δορυφόρους αὐτῶ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέξασθαι. Ὁ δὲ, ὡς ἔσχε τὴν ἀρχήν, τοὺς Μήδους 10 ἠνάγκασε ἐν πόλιν ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περιστέλλοντας, τῶν ἄλλων ἥσσον ἐπιμέλεισθαι. πειθόμενων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων, οἰκοδομέει τείχεα μεγάλα τε καὶ καρτερά, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται, ἕτερον ἑτέρῳ κύκλῳ ἐπιστεῶτα. μεμηχανῆται δὲ οὕτω 15 τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου κύκλος τοῖσι προμαχεῶσι μόνουσι ἐστὶ ὑψηλότερος. τὸ μὲν καὶ τι καὶ τὸ χωρίον συμμαχεῖ, κολωνὸς ἐὼν, ὥστε τοιοῦτο

Deioces, isque ad extremum communi consensu Rex creatur. Tum ille iussit eos aedes sibi aedificare dignas regno, et satellitibus ipsum munire: quod et fecerunt Medi, aedesque ei aedificarunt amplas munitasque in ea regionis parte quam ipse praedixerat, et satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt. Ille vero, postquam obtinuit imperium, coëgit Medos unam urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua oppida minus curarent. Obsequentibus etiam hac in re Medis, arcem extruxit amplam validamque, hanc quae nunc *Ecbatana* vocatur, ita ut alius moenium orbis alio esset circumdatus: et sic instituta erat haec arx, ut alius moenium orbis alio non pisi propugnaculis esset excelsior. Quod ut fieret, adiuuvabat partim

εἶναι· τὸ δὲ καὶ μᾶλλον τι ἐπετηδεύῃη, κύκλων ἐόντων
 20 τῶν συναπάντων ἑπτὰ, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασι-
 λῆϊα ἐνεστί καὶ οἱ θησαυροί. τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι
 τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηναίων κύκλον μάλιστα καὶ τὸ μέ-
 γαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνές εἰσι
 λευκοί· τοῦ δὲ δευτέρου, μέλανες· τρίτου δὲ κύκλου,
 25 Φοινίκαιοι· τετάρτου δὲ, κυάνεοι· πέμπτου δὲ, σανδα-
 ράκινοι. οὗτάς πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἡν-
 θισμένοι εἰσι Φαρμάκοισι. δύο δὲ οἱ τελευταῖοι, εἰς ὃ
 μὲν κατασφυρῶμενους, ὃ δὲ κατακεχυσώμενους ἔχων
 τοὺς προμαχεῶνας.

Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηϊόκης ἑαυτῷ τε ἐτείχεε, καὶ περὶ 99
 τὰ ἑαυτοῦ οἰκία· τὸν δὲ ἄλλον δῆμον περὶξ ἐκέλευε τὸ
 τεῖχος οἰκεῖν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε
 Δηϊόκης πρῶτός ἐστι ὁ καταστησάμενος· μήτε εἰσέναι

quidem ipsius loci commoditas, quum esset collis:
 sed magis etiam datā operā institutum erat opus,
 quum orbes universi sint septem, quorum in postre-
 mo regia est et thesauri. Qui autem murus maximum
 conficit orbem, is Athenarum fere ambitum amplitu-
 dine aequat. Iam primi orbis propugnacula, alba
 sunt; secundi nigra; tertii orbis purpurea; quarti
 caerulea; quinti sandaracina: ita cunctorum orbium
 propugnacula pigmentis sunt obducta; duorum vero
 postremorum orbium alter argentata propugnacula
 habet, alter inaurata.

(99.) Haec igitur munimenta *Deioces* sibi exstruxit
 et circa aedes suas: tum vero reliquum populum ius-
 sit circumcirca arcem habitare. Constructis autem istis
 omnibus, ordinem primus *Deioces* instituit hunc, ut
 nemini ad regem liceret ingredi, sed per internuncios

παρὰ βασιλέα μηδένα, δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρεῖ- 5
 σθαι, ὁρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός· πρὸς τε του-
 τοισι ἔτι, γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἀπασι εἶναι
 τοῦτό γε αἰσχρόν. Ταῦτα δὲ περὶ ἑαυτὸν ἐπέμνησε
 τῶνδε ἐνέκεν, ὅπως ἂν μὴ ὀρῶντες οἱ ὀμήλικες, ὄντες
 σύντροφοί τε ἐκείνῳ, καὶ οἰκίης οὐ Φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς 10
 ἀνδραγαθήν λειπόμενοι, λυπεοῖατο καὶ ἐπιβουλεύουσιν,
 100 ἀλλ' ἑτεροῖός σφι δοκέοι εἶναι μὴ ὀρᾶσι. Ἐπεὶ τε δὲ
 ταῦτα διεκόσμησε, καὶ ἐκράτυνε ἑαυτὸν τῇ τυραννίδι,
 ἦν τὸ δίκαιον φυλάσσων χαλεπός. καὶ τὰς τε δίκας
 γράφοντες, εἶσω παρ' ἐκείνῳ ἐσεπέμπεσκον· καὶ ἐκεῖ-
 νος διακρίνων τὰς ἐσφερομένας, ἐκπέμπεσκα. ταῦτα 5
 μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίεε· τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐκκοσμί-
 τό οἱ. εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον ὅπως μετα-

omnia transigerentur, nec conspiceretur rex a quo-
 quam: ad hæc, ut ridere aut exspuere coram illo,
 utique omnibus factu turpe haberetur. Adfectabat au-
 tem gravitatem istam hoc consilio, ne cernentes cum
 aequales et una cum eo educati, domoque orti non
 villiori, nec virtute inferiores, dolerent eique insidia-
 rentur; sed ut diversae naturae homo illis videretur,
 ipsum non intuentibus. (100.) His ita ordinatis,
 quum firmasset sibi imperium, in exercenda iustitia
 valde severum se praebuit. Litigantes causas suas
 scripto consignatas ad eum per internuncios intro
 mittebant; quas ille indicatas remittebat. Hunc mo-
 rem in iudicandis causis sequebatur: et reliqua etiam
 omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intellexisset
 protervius agentem, hunc ad se arcessitum inflicta

πέμψαντο, κατ' αἵην ἐκάστου ἀδικήματος ἰδικαίην
καὶ οἱ καταάσκοποι τε καὶ κατήκοοι ἦσαν ἀνὰ πᾶσαν
10 τὴν χώραν τῆς ἡρχε.

Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μούνων, 101
καὶ τούτου ἡρξε. ἔστι δὲ Μήδων τσαάδε γένεα, Βου-
σαι, Παρητακηνοὶ, Στρούχατες, Ἀριζαντοὶ, Βούδιοι,
Μάγοι. γένεα μὲν δὴ Μήδων ἐστὶ τσαάδε. Δηϊόκειω δὲ 102
παῖς γίνεται Φραόρτης, ὃς, τελευτήσαντος Δηϊόκειω,
βασιλεύσαντος τρία καὶ πενήκοντα ἔτεα, παρεδέξατο
τὴν ἀρχήν. παραδέξάμενος δὲ, οὐκ ἀπεχρᾶτο μούνων
5 ἀρχεῖν τῶν Μήδων· ἀλλὰ στρατεύσάμενος ἐπὶ τοῦς
Πέρσας, πρώτοις τε τούτοις ἐπέβηκατο, καὶ πρώτους
Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε. μετὰ δὲ, ἔχων δύο ταῦτα
ἔθνη, καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρά, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην,
ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος. ἐς ὃ στρατεύσάμενος ἐπὶ

pro delicti modo poenā multabat: eaque caussā ex-
ploratores auscultatoresque per universam, cui im-
perabat, regionem habebat.

(101.) *Deioces* igitur solam *Medicam nationem* in
unam contraxit, eique imperavit. Cuius nationis tot
numero gentes sunt: *Busae*, *Paraetaceni*, *Struchates*,
Arizanti, *Budii*, *Magi*. Hae sunt tot *Medorum gentes*.
(102.) Fuit autem *Deiocis* filius ΠΗΛΑΟΡΤΗΣ, qui,
mortuo *Deioce* postquam tres et quinquaginta annos
regnasset, suscepit imperium. Hic non contentus so-
lis imperare *Medis*, expeditionem in *Persas* suscepit,
hosque primos adgressus est, primosque imperio *Me-*
dorum subiecit. Deinde vero, quum esset horum duo-
rum populorum dominus, validi utriusque, *Asiam*
subegit, ab alio populo ad alium transiens. Postremo

τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων τούτους οἱ Νῖνον ἔχον, 10
καὶ ἤρχον πρότερον πάντων, τότε δὲ ἦσαν μεμυνωμένοι
μὲν συμμάχων, ἅτε ἀπιστεώτων, ἄλλως μέντοι ἑω-
τῶν εὖ ἤκοντες· ἐπὶ τούτους δὲ στρατευσάμενος ὁ Φραόρ-
της, αὐτὸς τε διεφθάρη, ἄρξας δύο καὶ εἰκοσι ἔτια, καὶ
ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

- 103 Φραόρτew δὲ τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Κυαξάρης
ὁ Φραόρτew τοῦ Δηϊόκεω παῖς. οὗτος λέγεται πολλὸν
ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων· καὶ πρῶτός τε
ἐλόχισε κατὰ τέλεια τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος διέ-
ταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους, καὶ 5
τοὺς τοξοφόρους, καὶ τοὺς ἰππέας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμῖξ-
ῃν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. Οὗτος ὁ τοῖσι Λυδοῖσι
ἐστὶ μαχισάμενος, ὅτε νυξ ἡ ἡμέρη ἐγένετό σφι μα-

adversus *Assyrios* arma convertens, nempe *Assyrio-*
rum illos qui *Ninum* tenebant, quique, quum antea
omnibus imperassent, tunc sociis, quippe qui ab illis
defecerant, erant nudati, caeterum felici rerum sua-
rum statu utebantur; adversus hos postquam arma
convertit *Phraortes*, periit et ipse, secundo et vicesi-
mo anno quam regno erat potitus, et plurima pars
copiarum ipsius.

(103.) Mortuo *Phraorti* successit *CYAXARES*, *Phraor-*
tis filius, *Deiocis* nepos. Hic dicitur multo maiori-
bus suis fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit
milites et per cohortes distribuit, primusque ordina-
vit ut seorsim in acie staret unumquodque militum
genus, hastati, sagittarii, equites; quum prius omnia
promiscue pariter fuissent confusa. Idem hic est qui
cum *Lydis* bellum gessit, quo tempore in ipsa pugna

χαμένοισι· καὶ ὁ τὴν Ἄλυος ποταμοῦ ἀνω Ἀσίην πᾶ-
 10 σαν συστήσας ἐαυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἐαυτῷ
 ἀρχομένους πάντας, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Νίνον, τιμω-
 ρέων τε τῷ πατρὶ, καὶ τὴν πόλιν ταύτην θέλων ἐξελεῖν.
 καὶ οἱ, ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικα-
 τημένῳ τὴν Νίνον, ἐπῆλθε Σκυθέων στρατὸς μέγας·
 15 ἄγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων Μადύης, Πρωτο-
 θύω παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν Ἀσίην, Κιμμερίους
 ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, ταῦτοισι δὲ ἐπιστόμνοι
 Φεύγουσι, οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀπικόντα. Ἔστι 104
 δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμῷ
 καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερέων εὐζάνω ὁδός. ἐκ δὲ
 τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι ἐς τὴν Μηδικήν,
 5 ἀλλὰ ἐν τὸ δια μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπιρες·

dies in noctem est conversus; quique totam supra
 Halyn fluvium Asiam sibi subiectam tenuit. Tum
 undique contractis copiis, quascumque sub potestate
 sua habebat, adversus Ninum arma convertit, pa-
 trem ulturus, et urbem hanc excindere cupiens. At,
 superatis praelio Assyriis, dum Ninum circumscedit,
 ingruit adversus eum ingens *Scytharum* exercitus,
 duce rege *Scytharum Madye*, *Protothyae* filio: qui
 in Asiam irruperant, quum *Cimmerios* ex Europa cie-
 cissent; quos dum fugientes persequabantur, ita in
 Medicam terram pervenerunt. (104.) Est autem a
 Macotide palude ad Phasin flumen atque Colchos
 expedito viatori iter triginta dierum: e Colchis vero
 non ita longo itinere perveniri potest in Mediam;
 sed unus duntaxat interiectus est populus, *Saspires*;

Herod. T. I. P. I.

I

τοῦτο δὲ παράμειβομένοισι, εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. οὐ μέν-
 τοι οἱ γε Σκύθαι ταύτῃ ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατῴ-
 κεισθ' ὁδὸν πολλῷ μακροτέρῃ ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιῇ
 ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμ-
 βαλόντες τοῖσι Σκύθησι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ, τῆς 10
 ἀρχῆς κατελύθησαν· οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν
 105 ἐπέσχον. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεὶ τε
 ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχος σφίας
 Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δώροισί τε καὶ λιτῇσι
 ἀποτρέπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε
 ἀναχωρέοντες ὀπίσω, ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκά- 5
 λωνι πόλει, τῶν πλείων Σκυθῶν παρεξελθόντων ἀσι-
 νέων, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες, ἐσύλησαν τῆς
 Οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱερόν. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱερόν, ὡς
 ἐγὼ πυνθανόμενος εὕρισκω, πάντων ἀρχαιότατον ἱερῶν

quos ubi transieris, continuo Media occurrit. Scythae
 tamen hac non irruerunt, sed aliâ viâ superiore et
 multo longiore, Caucaso monte ad dextram relicto.
 Ibi tum Medi cum Scythis congressi, praelioque su-
 perati, Asiae imperium amiserunt; *Scythae* vero uni-
 versa *Asia* sunt potiti. (105.) Inde Aegyptum ver-
 sus intendebant viam: sed Syriam Palaestinam in-
 gressis occurrens Aegypti rex *Psammilichus*, mune-
 ribus precibusque effecit, ut ulterius non progrede-
 rentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt, Syriae
 oppidum; maximâ Scytharum parte sine maleficio
 praetergressi, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris
 Coelestis templum despoliarunt. Est autem illud,
 quantum sciscitans intelligo, ex omnibus huius deae
 templis vetustissimum. Nam quod in Cypro est tem-

10 ὅσα ταύτης τῆς Θεοῦ. καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱρὸν ἐν-
 Θεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι· καὶ τὸ ἐν
 Κυθήροισι Φοινικῆς εἰσι οἱ ἰδρυσάμενοι, ἐκ ταύτης τῆς
 Συρίας ἐόντες. τοῖσι δὲ τῶν Σκυθέων συλήσασι τὸ ἱρὸν
 τὸ ἐν Ἀσκαλῶνι, καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐκγόνοισι, ἐνέ-
 15 σκηψε ἡ Θεὸς θήλειαν νοῦσον· ὥστε ἅμα λέγουσὶ τε
 οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτο σφεας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐω-
 τοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς δια-
 κέεται, τοὺς καλέουσι Ἐναρέας οἱ Σκύθαι. Ἐπὶ μὲν 106
 νυν ὀκτὰ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύθαι,
 καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ ὀλιγωρίας ἀνά-
 στατα ἦν. χωρὶς μὲν γὰρ φόρον, ἐπηρεσσον παρ' ἐκά-
 5 στῶν τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον· χωρὶς δὲ τοῦ φόρου,
 ἥρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο ὅτι ἔχοιεν ἕκαστοι. καὶ
 τούτων μὲν τοὺς πλεῖνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινί-

CVI. 4. φόρον ἐπηρεσσον *lego*, et *dein* τὸν *ἱκανστ*.

plum, hinc prodiit; quod ipsi etiam Cyprii confir-
 mant; et, quod Cyltheris est, id Phoenices condide-
 runt, ex hac Syria oriundi. His autem *Scythis*, qui
 templum Ascalonis exspoliarent, eorumque semper
 posteris, inflixit dea *muliebrem morbum*; ita quidem
 ut etiam Scythae dicant, ob hanc causam morbo hoc
 laborare illos, et apud se ab adeuntibus Scythicam
 terram conspici quo pacto adfecti sint, quos *Enareas*
Scythae adpellant. (106.) Igitur octo et viginti an-
 nos Asiae imperium obtinuerunt Scythae; per eorum-
 que proterviam et contemptum omnia susque deque
 versa sunt. Nam, praeterquam quod tributum exige-
 bant a singulis quod singulis imposuerant, insuper
 etiam obequitantes rapiebant quod quique haberent.
 Sed horum quidem maiorem numerum *Cyaxares* et

σαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν. καὶ οὕτω
 ἀνέσωσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ
 καὶ πρότερον. καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον, (ὡς δὲ εἶλον, ἐν 10
 ἑτέροις λόγοις δηλώσω,) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑπὸ χει-
 ρίους ἐποίησαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. μετὰ
 δὲ ταῦτα, Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσεράκοντα
 ἔτεα, σὺν τοῖσι Σκύθαις ἤρξατο, τελευτᾷ.

- 107 Ἐκδέχεται δὲ Ἀστυάγης, ὁ Κυαξάρει παῖς, τὴν
 βασιλείην. καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ, τῇ οὐνομα ἔβητο
 Μανδάνη. τὴν ἐδόκει Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι
 τοσοῦτον, ὥστε πλῆσαι μὲν τὴν ἐωυτοῦ πόλιν, ἐπικα-
 τακλῦσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερέμενος δὲ τῶν 5
 μάγων τοῖσι ὀνειροπόλοις τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη, παρ'
 αὐτίων αὐτὰ ἕκαστα μαθὼν. μετὰ δὲ, τὴν Μανδά-

Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obtrun-
 carunt: atque ita regnum receperunt Medi, et rerum,
 quarum antea domini fuerant, denuo sunt politi.
 Tum vero et Ninum ceperunt, (quam quo pacto ce-
 perint, in aliis Historiarum libris exponam) et As-
 syrios, excepta Babylonica ditione, sub potestatem
 suam redegerunt. Post hanc Cyaxares, postquam qua-
 draginta annos (simul numeratis his, quibus penes
 Scythas fuerat imperium) regnasset, fato functus est.

(107.) Cyaxari in regnum successit filius ASTYAGES.
 Huic nata erat filia, cui Mandanae inposuerat nomen:
 quae ei per somnum visa est tantum urinae fundere,
 ut et urbs eius impleretur et tota inundaretur Asia.
 Quod somnium quum exposuisset illis ex Magorum
 numero, qui somniorum interpretationi dabant ope-
 ram, conterritus est, singula quaeque ab illis edo-

νην ταύτην, εὐῶσαν ἤδη ἀνδρὸς ὠραίην, Μήδων μὲν τῶν
 ἐαυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ δίδοι γυναῖκα, δεδοικώς τὴν ὄψιν.
 10 ὁ δὲ Πέρση δίδοι, τῷ οὐνομα ἦν Καμβύσης· τὸν εὗρισκε
 οἰκῆς μὲν ἔοντα ἀγαθῆς, τρέπου δὲ ἡσυχίου· πολλῶ
 ἐνεργε ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου. Συνοικεούσης 108
 δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης, ὁ Ἀστυάγης τῷ πρώ-
 τῳ ἔτει εἶδε ἄλλην ὄψιν. ἐδόκει δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων
 τῆς θυγατρὸς ταύτης Φῶναι ἄμπελον· τὴν δὲ ἄμπελον
 6 ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ἰδὼν δὲ τοῦτο, καὶ ὑπερ-
 θύμενος τοῖσι ὀνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Περ-
 σέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα εὐῶσαν. ἀπικρομένην δὲ
 ἐφύλασσε, βουλόμενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖ-
 ραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν μάγων ὀνειροπόλοι
 10 ἐσήμαινον, ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος

ctus. Tum deinde Mandanen, viro iam maturam, Me-
 dorum nulli, qui ipsius familiā dignus fuisset, in ma-
 trimonium dedit, visum istud reformidans; verum
 Persae cuidam iunxit, cui nomen *Cambyses*, quem
 repererat quidem bonā familiā ortum, et tranquillo
 hominem ingenio, caeterum quem inferioris esse
 conditionis, quam mediocrem Medum, iudicaverat.
 (108.) Postquam domum duxit Cambyses Mandanen,
 primo anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei
 ex naturalibus huius filiae enasci vitis, eaque vitis
 universam obtinere Asiam. Quo de viso sibi oblato
 quum retulisset ad somniorum interpretes, accessivit
 ex Persis filiam partui vicinam; camque, postquam
 advenit, in custodia habuit, interimere cogitans pro-
 lem ex ea nascituram: nam ex viso illo significave-
 rant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae

βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου. Ταῦτα δὴ ὦν Φυλασσόμενος
 ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἀρπα-
 γον, ἄνδρα οὐκίαν, καὶ πιστότατόν τε Μήδων, καὶ
 πάντων ἐπίτροπον τῶν ἐαυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιαύδε· „ Ἀρ-
 „ παγε, πρῆγμα τὸ ἂν τοι προσθῶ, μηδαμᾶ παρα- 15
 „ χρήσῃ· μηδὲ ἐμὲ τε παραβάλη, καὶ ἄλλους ἐλόμε-
 „ νος, ἐξ ὑστερης σοὶ ἐαυτῶ περιπέσης. λάβε τὸν Μαν-
 „ δάν· ἔτεκε παῖδα· φέρων δὲ ἐς σεαυτοῦ, ἀπόκτεινον·
 „ μετὰ δὲ, θάψον τρόπῳ ὅτις αὐτὸς βούλειαι. “ Ὁ
 δὲ ἀμείβεται· „ ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτὲ κω πα- 20
 „ ρίδεις ἄνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδὲν, Φυλασσόμεθα δὲ ἐς
 „ σὲ καὶ ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτεῖν.
 „ ἀλλ’ αἱ τοι Φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρή δὴ, τό
 109 „ γε ἐμὸν, ὑπηρετεῖσθαι ἐπιτηδύως. “ Τούτοις αἰμι-

huius, loco ipsius, regno esse potiturum. Haec igitur
 cavens *Astyages*, simul atque natus erat *Cyrus*,
 vocatum ad se *Harpagum*, virum sibi familiarem, et
 Medorum fidissimum, cui res suas crederet omnes,
 his compellavit verbis: *Harpage*, quod tibi com-
 mitto negotium, id cave ne ullo pacto neglectum
 tractes, neve me decipias, aliisque hominibus stin-
 dens, tuis ipse artibus de hanc capiaris. Cape quem
 Mandana peperit puerum; et domum tuam depor-
 tatum occide; dein, quoquo modo volueris sepe-
 lito. Respondit ille: Nec aliās, ὦ Rex, vidisti in
 hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset;
 cavebimus vero etiam, ne in posterum quidquam in
 te delinquamus. Quare si tibi gratum est, hoc ita
 fieri; oportet nempe, quod in me est, idoneam
 operam praestare. (109.) Hoc dato responsō Har-

55, 99.

ψάμενος ὁ Ἄρπαγος, ὥς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἥϊε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἑωυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγεος ῥηθέντα λόγον. ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει „Νῦν ᾧν
 „τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιέειν;“ Ὁ δὲ ἀμείβεται „Οὐκ
 „ἡ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης· οὐδ' εἰ παραφρονήσει τε καὶ
 „μανεῖται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἐγὼ γε προσθή-
 „σμαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς Φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω.
 10 „πολλῶν δὲ εἵνεκα οὐ Φονεύσω μιν· καὶ ὅτι αὐτῷ μοι
 „συγγενής ἐστιν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ
 „γέρον, καὶ ἄπαις ἔρσενος γόνου. εἰ δὲ θελήσει, τού-
 „του τελευτήσαντος, ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβή-
 „ναι ἡ τυραννὶς, ἥς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο
 15 „τί ἢ λείπεται τὸ ἐνβέβυτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος;
 „ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλές εἵνεκα ἐμοὶ, δεῖ τοῦτον τε-

pagus, quum ei traditus esset puerulus ornatus ut mortui solent, abiit flens domum suam: quo ubi venit, sermonem omnem, quem secum Astyages habuerat, uxori suae retulit. Cui illa, Nunc ergo, inquit, quidnam facere cogitas? Et ille: Non quent-admodum mandavit Astyages; nec, si vel peius, quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, voluntati eius obsequar, nec huius caedis minister ero. Multis autem de causis hunc non occidam; quoniam et mihi cognatus est puer, et aetate provectus est Astyages, proleque caret mascula. Quod si igitur post illius obitum in hanc filiam regnum transiturum est, cuius nunc puerum per me vult occidere, quid aliud mihi supererit nisi ut hoc facto in summum discrimen adducar? Verumta-

„λευτᾶν τὸν παῖδα· δεῖ μὲν τοι τῶν τινὰ Ἀστυάγιος.
 110 „αὐτοῦ Φοῖα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν.“ Ταῦτα
 εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἐπέμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων
 τῶν Ἀστυάγιος τὸν ἡπίστατο νομᾶς τε ἐπιτηδεωτάτας
 νέμοντας, καὶ οὔρεα θηριωδέστατα· τῷ οὐνομα ἦν Μι-
 τραδάτης, σπνοίκεε δὲ τῇ ἑαυτοῦ συνδούλῳ· οὐνομα δὲ
 τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε, Κυνώ, κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν· κατὰ δὲ τὴν Μηδικήν, Σπακώ. τὴν γὰρ
 κύνα καλεοῦσι σπάκα Μῆδοι. αἱ δὲ ὑπώρεαί εἰσι τῶν
 οὔρεων εἶθα τὰς νομὰς τῶν βοῶν εἷχε· οὗτος δὲ ὁ βου-
 κόλος, πρὸς βορέῳ τε αἰέμου τῶν Ἀγβατάνων, καὶ 10
 πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου. ταύτῃ μὲν γὰρ ἡ Μηδι-
 κὴ χώρα πρὸς Σασπείρων ὄρει· ἡ ἐστὶ κάρτα, καὶ ὑψηλὴ
 τε καὶ ἰδρσι συνηρεφής· ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ
 πᾶσα ἄπειδος. ἐπεὶ ὦν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ κα-

men meae ipsius salutis causâ necesse est ut moriatur hic puer: oportet autem ut interfector eius sit non aliquis meorum. sed ex ipsius Astyagis ministris. (110.) His dictis, protinus nuncium misit ad unum ex Astyagis pastoribus, quem noverat pascua habere maxime idonea, et montes feris frequentissimos. Nomen huic erat Mitradates, uxorem autem habebat conservam, cui nomen, graeca lingua, *Cyno*; Medorum vero idiomate, *Spaco*: canem enim *spaca* dicunt Medi. Saltus autem montium, ubi boum pascua habebat hic bubulcus, ad septemtriones erant Echatanorum, Pontum Euxinum versus. Hoc enim in tractu, quem Saspies incolunt, montosa admodum est Medica terra, et alta, silvisque opaca, reliqua vero Media plana est omnis. Vocatus igitur bubulcus post-

15 λείμενος ἀπίνετο, ἔλεγε δ' Ἄρπαγος τάδε· „Κελεύει
 „σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα, θῆναι ἐς
 „τὸ ἐρημώτατον τῶν οὐρέων, ὅπως αὖ τάχιστα διαφθα-
 „ρῇ. καὶ τότε ταὶ ἐκέλευσε εἰπεῖν, ἥν μὴ ἀποκτείνῃς
 „αὐτό, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὁλέθρῳ τῷ κα-
 20 „κίστῳ σε διαχρήσασθαι· ἐπερᾶν δὲ ἐκκείμενον διατέ-
 „ταγμας ἐγώ.“ Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος, καὶ 111
 ἀναλαβὼν τὸ παιδίον, ἥϊε τὴν αὐτὴν ὁπίσω ὁδὸν, καὶ
 ἀπικνέεται ἐς τὴν ἑπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ
 γυνή, ἐπίτεξ ἰούσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε καὶ κατὰ δαί-
 5 μονα τίκτει, οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν
 δὲ ἐν Φροντίδι ἀμφοτέρω ἀλλήλων περὶ ὁ μὲν, τοῦ
 τόκου τῆς γυναίκος ἀρρωδέων· ἡ δὲ γυνή, ὅτι οὐκ ἰωθῶς
 ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. ἐπὶ τε

quam nullā interpositā morā advenit, haec ei dixit
 Harpagus: *Iubet te Astyages hunc puerulum su-
 mere, et loco maxime deserto montium deponere,
 ut quam citissime pereat. Et hoc praeterea me
 iussit tibi praedicere, nisi illum occideris, sed
 quocumque modo superstitem esse curaveris, pes-
 simo exitio te periturum. Mihi autem iniunctum
 est, ut expositum inspiciam.* (111.) His auditis
 bubulcus, accepto puero, rediit eadem viā, et ad
 stabula pervenit. Forte autem fortunā accidit, ut
 pastoris etiam huius uxor, quum per totum diem
 parturiisset, tunc pepererit, quum pastor in urbem
 esset profectus. Erant autem anxii uterque alterius
 caussā, ille timens partui uxoris; uxor autem, quod
 alioquin non solitus esset Harpagus ad se vocare ip-
 sius maritum. Ut vero ex itinere redux adstilit pastor,

δὲ ἀποουστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνή,
εἶδετο προτέρη, ὅτι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος με- 10
ταπέμψατο. ὁ δὲ εἶπε, „ὦ γύναι, εἶδόν τε ἐς πό-
λιν ἑλθὼν καὶ ἤκουσα τὸ μή τε ἰδεῖν Ὀφελον, μή τέ
„κοτε γενέσθαι ἐς δεσπότηας τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν
„πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχето· ἐγὼ δὲ ἐκπλα-
„γῆς, ἥα ἔσω. αἰς δὲ τάχιστα ἐσθλὸν, ὁρῶ παίδιον 15
„προκείμενον, ἀσπαῖρόν τε καὶ κραυγανόμενον, κεκοσ-
„μημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἄρπαγος δὲ
„ὡς εἶδὲ με, ἐκέλευε τὴν ταχύστην ἀναλαβόντα τὸ
„παίδιον, οἷχεσθαι φέροντα, καὶ θῆναι ἔνθα θησῶ-
„δέστατον εἴη τῶν οὐρέων. Φᾶς Ἀστυάγεια εἶναι τὸν 20
„ταῦτα ἐπιβήμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μὴ σφεία
„ποιήσαιμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν, ἔφερον, δοκέων τῶν
„τινος οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοξα ἔνθεν

tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum ad se vocasset Harpagus. Tum ille, *O mulier*, inquit, *urbem ingressus vidi audivique quae numquam videre me fas erat, nec umquam cadere debebant nostros in dominos. Tota Harpago domus fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut primum intravi, vidi puerulum in medio positum, palpitantem clamitantemque, auro et variegata veste ornatum. Harpagus ut me conspexit, iussit acceptum ocyus puerum asportare, in locoque feris maxime obnoxio montium deponere; Astyagem esse dicens, qui hoc mihi iniungeret, multas adiiciens minas ni mandata exsequeretur. Et ego sumens puerum asportavi, ratus esse alicuius e domesti-*

„γε ἦν ἐθάμβειον δὲ ὀρέων χρυσῶ τε καὶ ἱμάσι κε-
25 „κοσμημένον· πρὸς δὲ, καὶ κλαυθμὸν κατεστεῶτα ἐμ-
„Φανέα ἐν Ἀρπάγου. καὶ πρὸς τε δὴ κατ' ὁδὸν πυν-
„θανομαι τὸν πάντα λόγον Θεράποντος, ὃς ἐμὲ προ-
„πέμπων ἔξω πόλιος, ἐνεχείρισε τὸ βρέφος· ὡς ἄρα
„Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυάγους θυγατρὸς, καὶ
30 „Καμβύσειω τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλε-
„ται ἀποκτεῖναι. νῦν τε ὅδε ἐστί. “ Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλε- 112
„γε ὁ βουκόλος, καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ, ὡς
εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐεῖδές ἐόν, δακρύσασα,
καὶ λαβομένη τῶν γουνάτων τοῦ ἀνδρὸς, ἔχρηζε μηδεμῇ
5 τέχῃ ἐκβεῖναι μιν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως
αὐτὰ ποιεῖν· ἐπιφοιτήσῃν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρ-
πάγου ἐποψομένους· ἀπολέεσθαι τε κάκιστα, ἣν μὴ

cis; numquam enim exputare potuissem unde esset. Stupebam autem videns auro pretiosaque veste ornatum puerum, ad haec vero planctum manifestum in Harpagi aedibus. Sed protinus in itinere totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egredientem comitatus est, infantemque mihi tradidit; esse scilicet puerulum Mandanā natum, Astyagis filiā, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidi eum iubere. Et ecce hic ille est! (112.) Haec dicens bubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa, ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrymans genuaque complectens mariti, oravit ut neutiquam illum exponeret. At ille negavit se aliter facere posse; adventuros enim ab Harpago speculatores, rem inspecturos; seque misere periturum, nisi imperata fecisset. Mulier, ut virō non persuasit, iterum

σφρα ποιήσῃ. ὥς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα
λέγει ἡ γυνὴ ταῦτα. „Ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαι σε πείθειν
„μὴ ἐκβεῖναι, σὺ δὲ ὥδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσα γε ἀνάγκη 10
„ὀφθῆναι ἐκκείμενον· τέτοκα γὰρ καὶ ἐγὼ, τέτοκα δὲ
„τεθνέος· τοῦτα μὲν φέρων πρόβες, τὸν δὲ τῆς Ἀστυά-
„γος θυγατρός παῖδα ὥς ἐξ ἡμέων ὄντα τρέφωμεν
„καὶ οὕτω οὔτε σὺ ἀλώσαιο ἀδικέων τοὺς δεσπότεας,
„οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται. ὁ τε γὰρ τεθνέως 15
„βασιλεὺς ταφῆς κηρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπαλεί-
113 „τὴν ψυχὴν.“ Κάρτα τε ἔδοξε τῷ Βουκόλῳ πρὸς τὰ
παρόντα εὖ λέγειν ἡ γυνή, καὶ αὐτίκα ἐποίησε ταῦτα.
τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδί-
δοι τῇ ἑαυτοῦ γυναικί· τὸν δὲ ἑαυτοῦ, ὄντα νεκρὸν, λα-
βὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον· κοσμή 5
σας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, φέρων ἐς τὸ

haec ei verba fecit: Quoniam ergo persuadere tibi,
ne exponas puerum, non possum; at tu, si utique
necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac.
Nempe et ego peperī, et quidem mortuum enī-
sum. Hunc tu asporta, et expone; puerum vero
filiae Astyagis alamus ut a nobis progenitum: ita
nec tu convinceris deliquisse adversus heros no-
stros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus
enim regiam consequetur sepulturam; et, qui su-
perstes est, vitam non amittet. (113.) Optime ad
rem praesentem dicere mulier visa est pastori, et
statim rem est exsecutus. Quem puerum morti tradi-
turus attulerat, eum tradidit uxori: suum vero, qui
mortuus erat, in vas illud, in quo alterum attulerat,
inposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in

57, 87.

ἄρμωτάτων τῶν οὐρέων τιθεῖ. ὥς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ παι-
δίῳ ἐκχειμένῳ ἐγένετο, ἥτε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν
τινα προβόσκων Φύλακον αὐτοῦ καταλιπών. ἐλθὼν δὲ
10 ἐς τοῦ Ἀρπάγου, ἀποδεικνύει ἔφη ἐτοῖμος εἶναι τοῦ
παιδίου τὸν νέκυν. πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν ἑαυτοῦ
δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδε τε διὰ τούτων, καὶ
ἔθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. καὶ τὸ μὲν ἐτέβαπτο
τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κῦρον ὀνομασθέντα, παραλα-
15 βούσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὐνομα ἄλλο κοῦ
τι καὶ οὐ Κῦρον θεμένη.

Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν 114
τοιοῦνδε γινόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἔπαιζε ἐν τῇ κήμῃ ταύτῃ ἐν
τῇ ἦσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὗται, ἔπαιζε δὲ μετ' ἄλλων
ἡλίκων ἐν ὁδῷ· καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἶλοντο ἑαυτῶν
5 βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπίκλησιν

desertissimam regionem montium deportatum expo-
suit. Postquam in tertium diem expositus infans fuit,
in urbem proficiscitur pastor, subbulcorum ali-
quo custode illius relicto; et ad Harpagum ingressus,
paratum se esse, ait, *cadaver pueruli ostendere*.
Harpagus, missis satellitum suorum fidissimis, per
hos inspexit, sepelivitque pastoris puerum. Quo se-
pulto, illum qui postmodum *Cyrus* adpellatus est
sumsit enutrivitque pastoris uxor; aliud ei nomen,
non *Cyri*, inponens.

(114.) Is quum decem annorum esset puer, res
quaedam accidit huiusmodi, quae cum cognitum fe-
cit. Ludebat in eo vico, in quo erant hominum greges
quos diximus, ludebat autem in via publica: et pueri
cum eo colludentes regem suum elegerant hunc quem

παῖδα. ὁ δὲ αὐτῶν διέταξε τοὺς μὲν, οἰκίας οἰκοδομέειν· τοὺς δὲ, δορυφόρους εἶναι· τὸν δὲ κου τινὰ αὐτῶν, ὀφθαλμὸν βασιλέος εἶναι· τῷ δὲ τινι, τὰς ἀγγελίας ἐσφάλλειν εἰδίδου γέρας· ὡς ἐκάστῳ ἔργον προστάσσω. εἰς δὲ τούτων τῶν παιδίων συμπαίζων, ἦν Ἀρτεμβάρεος παῖς, 10 ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι· οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθέν ἐκ τοῦ Κύρου· ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαβέειν. πειθομένων δὲ τῶν παιδίων, ὁ Κῦρος τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων. ὁ δὲ, ἐπεὶ τε μετείθη τάχιστα, ὡς γε δὴ ἀνάξια ἑαυτοῦ πα- 15 θῶν, μᾶλλον τι περιημέκτεε· κατελθὼν δὲ εἰς πόλιν, πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἥντησε, λέγων δὲ οὐ Κύρου, (οὐ γὰρ καὶ ἦν ταῦτο τὸννομα,) ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. Ὁ δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὡς εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυά- 20

pastoris filium vulgo nominabant. Ille igitur horum aliis partes distribuebat aedificandi domos, aliis ut essent satellites, uni etiam eorum ut esset Regis oculus, alii munus dedit intro ferendi nuncios; atque ita singulis proprias adsignaverat partes. Quum autem unus horum puerorum, colludens cum reliquis, qui erat Artembarei filius, nobilis inter Medos viri, mandatis Cyri non paruisset; iussit Cyrus alios pueros medium illum comprehendere. Qui quum ei morem gessissent, aspere admodum Cyrus tractavit puerum. Ille vero, simul atque dimissus est, gravissime offensus, ut qui indigna sese passus esset, in urbem abiit; et apud patrem de his, quae ei a Cyro acciderant, acriter est conquestus; non a Cyro dicens, nec enim iam tum erat ei hoc nomen, sed a filio bubulci

γεα, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πρήγμα-
τα ἔφη πεπονθέναι, λέγων· „ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ
„σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς, ὥδε περιῦβρίσμε-
„θα.“ (δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.) Ἀκούσας 115
δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδί
τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρους ἑώρα, μετεπέμπετο τὸν τε
βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεὶ τε δὲ παρήσαν ἀμφοτέ-
ροι, βλέψας πρὸς τὸν Κύρον ὁ Ἀστυάγης, ἔφη· „Σὺ
„δὴ, ἐὼν τοῦδε τοιούτου ἐόντος παῖς, ἐτόλμησας τὸν
„τοῦδε παῖδα, ἐόντος πρώτου παρ’ ἐμοί, ἀεικεῖν τοιῷδε
„περισπῆν;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο ὥδε· „ὦ δέσποτα,
„ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. οἱ γὰρ με ἐκ
10 „τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζοντες, σφῆραν
„αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα. ἐδόκεον γὰρ σφί εἶναι ἐς

Astyagis. Et Artembares ira excandescens regem e
vestigio adiit, filium secum ducens, et indigna se
passum esse aiebat, dicens: *O rex, a tuo servo,
bubulci filio, in hunc modum* (hic humeros filii
ostendebat) *contumeliā sumus adfecti.* (115.) Haec
audiens conspiciensque *Astyages*, quum vellet hono-
ris Artembaris gratiā ulcisci filium, arcessivit bubul-
cum et puerum. Qui ubi adfuerunt ambo, Cyrus
intuitus *Astyages* ait: *Tu vero, quum sis huius ta-
lis hominis gnatus, ausus es filium huius viri,
qui apud me principe loco est, ita contumeliose
tractare!* Cui Cyrus respondit: *At equidem, ὁ do-
mine, cum eo sic egi non iniuriā. Nam colluden-
tes ex vico nostro pueri, quorum in numero hic
fuit, regem me constituerant: visus enim illis*

- „τοῦτο ἐπιτηδείατος. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπι-
 „τασσόμενα ἐπετέλειον· οὗτος δὲ ἀνηκούστές τε, καὶ
 „λόγον εἶχε οὐδένα· ἐς ἃ ἔλαβε τὴν δίκην. εἰ ὦν δὴ
 „τοῦδε εἴνεκα ἄξιός τευ κακοῦ εἰμι, ὥς τοι πάρεμι.“ 15
- 116 Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς, τὸν Ἀστυάγεα ἐσήμει
 ἀναγνώσας αὐτοῦ· καὶ οἱ ὅ τε χαρακτηρ τοῦ προσώ-
 που προσφύρεσθαι ἐδόκει ἐς ἑαυτὸν, καὶ ἡ ὑπόκρισις
 ἐλευθερωτέον εἶναι· ὅ τε χρόνος τῆς ἐκβάσιος τῇ ἡλικίᾳ
 τοῦ παιδὸς ἐδόκει συμβαίνειν. ἐκπλαγεὶς δὲ τοῦτοις, 5
 ἐπὶ χρόνον ἄφθογγος ἦν. μόγις δὲ δὴ ποτε ἀνευχθεὶς,
 εἶπε, θεῶν ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρην, ἵνα τὸν βου-
 κόλον μῦνον λαβὼν βασανίσῃ· „Ἀρτεμβάρης, ἐγὼ
 „ταῦτα ποιήσω, ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μη-
 „δὲν ἐπιμέμφειν.“ Τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρην πέμ- 10

*eram ad hoc maxime idoneus. Igitur reliqui pueri
 imperata faciebant; at hic dicto non erat au-
 diens, et mandata nihili faciebat; quare ad ex-
 tremum poena ei inflicta est. Quod si ergo huius
 rei causâ malum aliquod commerui, en tibi prae-
 sto sum! (116.) Haec dum puor locutus est, subiit
 Astyagem ut illum agnosceret; quum et faciei spe-
 cies convenire cum sua videretur, et responsum esse
 liberalius, et tempus expositionis cum aetate pueri
 videretur congruere. Quibus rebus percussus, ali-
 quantum temporis continuuit vocem. Aegre tandem
 se recipiens, volensque Artembarem dimittere, quo
 pastorem solum secum relictum posset percunctari:
 Artembares, inquit, haec equidem ita confecturus
 sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo con-
 queramini. Dimisso Artembare, Cyrum in interiora*

πει· τὸν δὲ Κῦρον ἦγον ἔσω οἱ θεράποντες, κελεύσαν-
τος τοῦ Ἀστυάγεος. ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος
μῦθος, μονωθέντα δὲ αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθεν
λάβει τὸν παῖδα, καὶ τίς εἶη ὁ παραδούς; ὁ δὲ ἐξ ἑωυ-
15 τοῦ τε ἔφη γεγονέναι, καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ἔτι εἶναι
παρ' ἑωυτῶ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βουλευέσθαι
ἔφη, ἐπιθυμέοντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι·
ἅμα τε λέγων ταῦτα, ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροις λαμ-
βάνειν αὐτόν. ὁ δὲ, ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας, οὕτω
20 δὴ ἔφανε τὸν ἔοντα λόγον. ἀρχόμενος δὴ ἀπ' ἀρχῆς
διεξήει, τῇ ἀληθείᾳ χρεώμενος· καὶ κατέβαινε ἐς λυγρὰς
τε, καὶ συγγνώμην ἑωυτῶ κελεύων ἔχειν αὐτόν. Ἀστυά- 117
γης δὲ, τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθείην ἐκφάναντος, λό-
γον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποιέετο· Ἀστυάγῳ δὲ καὶ μεγα-
λῶς μεμφόμενος, καλέειν αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκέ-

aedium introducunt famuli iussu Astyagis. Iamque
solum relictum pastorem interrogavit Astyages, pue-
rum hunc unde acceperit, et quis esset qui eum illi
tradidisset: et ille ex se *progenitum*, ait, *matrem-*
que pueri adhuc domi suae vivere. Astyages vero,
non bene illum sibi consulere, inquit, *qui velit*
tormentis ad confitendum adigi: dumque haec lo-
quitur, signum dat satellitibus ut corripiant homi-
nem. Tum ille, tormentis expromtis, ita demum
rem, ut erat, declaravit: nempe a principio orsus,
omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens; de-
nique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex da-
ret, oravit. (117.) *Astyages*, postquam verum pa-
stor esset confessus, iam minorem rationem culpae
eius habuit; sed Harpago vehementer indignatus, ius-
Herod. T. I. P. I. K

λευ. ὡς δὲ οἱ παρὴν ὁ Ἄρπαγος, εἰρετό μιν ὁ Ἀστυά- 6
 γης. „Ἄρπαγε, τίω δὴ μόρω τὸν παῖδα κατεχρήσαο,
 „τὸν τοι παράδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς;“
 Ὁ δὲ Ἄρπαγος, ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἑόντα, οὐ
 τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδόν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκη-
 ται· ἀλλὰ λέγει τάδε. „ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ τε πα- 10
 „ρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπῶν ἕκως σοί τε
 „ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ γινόμενος ἀνα-
 „μάρτητος, μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ, μήτε αὐτῷ σοι εἶην
 „αὐθέντης. ποιέω δὴ ᾧδε. καλέσας τὸν βουκόλον τόν-
 „δε, παραδίδωμι τὸ παιδίον, φᾶς σέ τε εἶναι τὸν κε- 15
 „λεύοντα ἀποκτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε, οὐκ
 „ἐψευδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι
 „τῷδε κατὰ τάδε, ἐντεταμένος θείναι μιν ἐς ἐρήμον
 „οὐρος, καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευ-

sit satellites eum vocare. Qui ubi adfuit, quaesivit ex
 eo Astyages: *Harpagus, quonam genere mortis in-*
terfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea
natum. Harpagus, quum pastorem videret intus esse,
 non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus
 asperetur; sed in hunc modum locutus est. *O rex,*
postquam puerum accepi, deliberavi mecum, an-
quirens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem,
et, dum apud te culpā vacare, nec filiae tuae,
nec ipsi tibi, essem mea manu carnifex. Igitur ita
statui agendum. Pastori huic, ad me vocato, tra-
didi puerum, dicens te esse qui illum occidi iube-
res: atque hoc dicens, non sum mentitus; tu enim
ita iusseras. Tradidi autem ei hoc modo, ut man-
daverim, exponeret illum in deserto monte, et ma-

- 20 „τήσει· ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἣν μὴ τάδε ἐπιτε-
 „λέα ποιήσῃ. ἐπεὶ τε δὲ, ποιήσαντος τούτου τὰ κελευό-
 „μενα, ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων
 „τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔθαιψά
 „μιν. οὕτως ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ πηγήματος
 25 „τούτου· καὶ τοιούτῳ μὲν ἔχρησάτο ὁ παῖς.“

Ἄρπαγος μὲν δὴ τὸν ἱὸν ἔφαινε λόγον. Ἀστυάγης 118
 δὲ, κρύπτων τὸν οἱ ἐνείχῃ χόλον διὰ τὸ γεγονός, πρῶ-
 τα μὲν κατὰπερ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ
 πηγήμα, πάλιν ἀπηγγέετο τῷ Ἀρπάγῳ· μετὰ δὲ, ὡς
 5 οἱ ἐπαλλόγητο, κατέβαινε λέγων, ὡς „περίεστί τε ὁ
 „παῖς, καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς. Τῷ τε γὰρ πε-
 „ποιημένῳ, ἔφη λέγων, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον
 „μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ
 „ἐν ἐλαφρῶ ἐποιεῦμην. ὡς ὦν τῆς τύχης εὖ μετεστιά-

*neret observaretque donec vitam finiisset; multa
 huic comminatus, nisi haec effecta dedisset. Post-
 quam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eu-
 nuchorum fidelissimos misi, per eosque inspexi
 mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta haec
 res, talique fato functus est puer.*

(118.) Sic igitur Harpagus ex vero rem exposuit.
 Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob
 id factum animo conceptam habebat, primum ei rur-
 sus narravit rem prouti ex buhulco ipse audiverat;
 tum, postquam ei hoc repetiisset, ad extremum dixit,
superesse puerum, et, quae facta sint, bene habere.
Etenim (sic perrexit dicere) admissum in hunc pue-
rum facinus et graviter ipse dolebam, et, quod in
filiae meae offensionem incurrissem, haud leviter

„σης, τοῦτο μὲν, τὸν σκωτοῦ παῖδα ἀπόπεμψον παρὰ 10
 „τὸν παῖδα τὸν νηλυδά· τοῦτο δὲ, (σῶστρο γὰρ τοῦ
 „παιδὸς μάλλω θύειν τοῖσι θεῶν τιμὴ αὕτη προσκεί-
 119 „ται,) παρίσθι μοι ἐπὶ δεῖπνον.“ Ἀρπαγος μὲν, ὡς
 ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας, καὶ μεγάλα ποιησάμε-
 νος ὅτι τε ἡ ἀμαρτὰς οἱ ἐς δέον ἐγγεγόνει, καὶ ὅτι ἐπὶ
 τύχῃσι χρησθήσι ἐπὶ δεῖπνον κέλῃτο, ἦτε ἐς τὰ οἰκία.
 ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἣν γὰρ οἱ παῖς εἰς μούνος, 5
 ἔτα τρία καὶ δέκα κου μάλιστα γεγωνὼς, τοῦτον ἐκ-
 πίμπει, ἰέναι τε κελεύων ἐς Ἀστυάγεος, καὶ ποιεῖν
 ὅ τι αὐτὸς ἐκεῖνος κελεύῃ. αὐτὸς δὲ περιχαρὴς εἶναι, φράζει
 τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. Ἀστυάγης δὲ, ὡς οἱ ἀπί-
 κτο ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφάξας αὐτὸν, καὶ κατὰ μέ- 10
 λεα διελὼν, τὰ μὲν ὥπτησε, τὰ δὲ ἐψήσε τῶν κραιῶν.

*ferebam. Nunc ergo feliciter conversâ fortunâ, tu
 tuum filium mitte ad hunc puerum recens adve-
 nam; et ipse mihi ad coenam adesto, nam pro ser-
 vato puero sacra diis, ad quos hic honos pertinet,
 sum facturus. (119.) His auditis Harpagus adora-
 vit regem, et admodum gratulatus sibi, quod et de-
 licium commodè ipsi cessisset, et quod felicibus au-
 spiciis ad coenam esset vocatus, domum rediit. Quam
 ubi ingressus est, protinus filium, quem habuit uni-
 cum, tredecim fere annos natum, emittit, adire iu-
 bens Astyagis aedes, et facere quidquid ille iussisset.
 Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quae
 evenissent. At Astyages, ut ad eum venit Harpago
 filius, iugulavit eum, et membratim concidens cor-
 pus, partim assavit carnes, partim elixavit; casque
 postquam recte paratae fuerunt, in promptu habuit.*

- εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος, εἶχε ἑτοῖμα. ἐπεὶ τε δὲ, τῆς
 ὥρης γινομένης τοῦ δείπνου, παρήσαν οἱ τε ἄλλοι δαι-
 τυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ
 15 Ἀστυάγει παρετίθεατο τράπεζαι ἐπιπλέαι μηλείων
 κρεῶν Ἀρπάγῳ δὲ, τοῦ παιδὸς τοῦ ἑαυτοῦ, πλὴν κε-
 φαλῆς τε καὶ ἁκρῶν χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τὰλλα
 πάντα ταῦτα δὲ χερσὶ ἐκείτῳ ἐπὶ κανίᾳ κατακεκα-
 λυμμένα. ὡς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἔδοξε αὐτὸς ἔχειν τῆς
 20 βορῆς, Ἀστυάγης εἰστέ μιν, εἰ ᾗδεναι τὴν θύαν. Φα-
 μένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα ᾗδῆναι, παρῆφεν,
 τοῖσι προσέειπε, τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκα-
 λυμένην, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας Ἀρπάγῳ
 δὲ ἐπέλευσεν προστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν
 25 τὸ βούλεται αὐτίκων. πειθόμενος δὲ ὁ Ἀρπαγος, καὶ
 ἀποκαλύπτων, ὅρα τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα ἰδὼν δὲ,

Tum, ubi coenae adfuit hora, quum convenissent et reliqui convivae et Harpagus, aliis convivis et ipsi Astyagi adponebantur mensae carnibus agninis refectae; Harpago vero partes omnes corporis filii ipsius, excepto capite et extremis manibus pedibusque: haec enim scorsim in canistro reposita erant contexta. Postquam satis pastus illo cibo sibi visus erat Harpagus, quaesivit ex eo Astyages, *numquid delectatus esset epulo*: qui ubi respondit, *valde quidem se eo esse delectatum*, adtulerunt, quibus id mandatum erat, caput pueri obtectum, et manus pedesque; et adstantes iusserunt Harpagum detegere, sumereque ex eis quidquid libuisset. Harpagus obtemperans, ubi detexit, conspexit filii sui reliquias: quo quidem spectaculo non consternatus est, sed sui compos mansit.

οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντός τε ἑωυτοῦ γίνεται. εἶρετο δὲ αὐτὸν
 ὁ Ἀστυάγης, εἰ γινώσκῃσι ὅτευ θηρίου κρέα βεβρωῖται· ὁ
 δὲ καὶ γινώσκων ἔφη, καὶ ἀρεστόν εἶναι πᾶν τὸ ἀν-
 βασιλεὺς ἔρῃ. τούτοισι δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλα- 30
 βῶν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν, ἥτε εἰς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ
 ἔμελλε, ὡς ἐγὼ δοκέω, αἰτίσας θάψειν τὰ πάντα.

- 120 Ἀσπαύγων μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέθηκε. Κύ-
 ρου δὲ περὶ βουλευῶν, ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν μάγων
 οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἔκριναν. ἀπικομένους δὲ εἶρετο
 ὁ Ἀστυάγης, τῇ ἔκριναν οἱ τὴν ὄψιν· οἱ δὲ κατὰ ταυτὰ
 εἶπαν, λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν παῖδα, εἰ 5
 ἐπέζωσε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. Ὁ δὲ ἀμείβεται
 αὐτοὺς τοῖσδε· „Ἔστι τε ὁ παῖς, καὶ περίεστι· καὶ
 „μιν, ἐπ’ ἀγροῦ διαιτώμενον, οἱ ἐκ τῆς κώμης παῖδες
 „ἐστῆσαντο βασιλεῖα. ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ ἀληθεῖ

Quaesivit autem ex eo Astyages, cognosceretne cuius
 feræ carnes comedisset? Cui ille, et noscere se,
 respondit; et placere debere quidquid rex fecisset.
 Hoc dato responso, sumtis secum reliquis carnibus,
 domum abiit; inde collectas, puto, reliquias cunctas
 humaturus.

(120.) Hac ultione de Harpago captâ, de *Cyro* de-
 liberans *Astyages*, eosdem vocavit magos, qui ei in-
 somnium in istam partem interpretati erant. Qui ubi
 convenerunt, quaesivit ex iis, *quam in partem in-*
terpretati essent insomnium? Illi vero eodem mo-
 do responderunt; dicentes, *in fatis fuisse ut regna-*
ret puer, si in vita mansisset, nec ante tempus
decessisset. Excepit *Astyages*: *Atqui vivit puer, et*
superest: et rure agentem pueri eiusdem pagi re-

- 10 „λόγῳ βασιλείς, ἐτελέωσι ποιήσας. καὶ γὰρ δορυ-
 „φόρους, καὶ θυρωροὺς, καὶ ἀγγελιηφόρους, καὶ τὰ
 „λοιπὰ πάντα διατάξας ἔχει. καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα
 „φαίνεται φέρειν;“ Εἶπαν οἱ μάγοι· „Εἰ μὲν περίεστί
 „τε, καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινός,
 15 „θάροσι τε τούτου εἵνεκα, καὶ θυμὸν ἔχει ἀγαθόν· οὐ
 „γὰρ ἐτι τὸ δεύτερον ἄρξει. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν
 „λογίων ἡμῖν ἓν ἵα κεχώρηκε· καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων
 „ἐχόμενα, τελείως ἐς αἰσθενὲς ἔρχεται.“ Ἀμαβεται
 „Ἀστυάγης τοῖσδε· „Καὶ αὐτὸς, ὦ μάγοι, ταύτη πλεῖ-
 20 „στος γνώμην εἰμι, βασιλῆος ὀνομασθέντος τοῦ παιδός,
 „ἔξῃκειν τε τὸν ὄνειρον, καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτ' εἶναι
 „δεῖνόν οὐδὲν ἐτι. ὅμως μὲν γε τοι συμβουλευσάτέ μοι,
 „εὖ περισκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι

CXX. 12. ἔχει. Vulgo ἔρχι, regnabat.

gem elegerunt; atque ille, quaecumque faciunt vere nominati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et ianitores, et internuncios, et qui reliquis praeescent muneribus, habuit constitutos. Et nunc, quorum vobis haec valere videntur? Responderunt magi: Si superest puer, et regnavit non praemeditato, confide hactenus; et bono esto animo; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quiddam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quae de genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exile quidpiam subinde desinunt. Ad haec Astyages, Et ipse ego, inquit, ὁ μάγοι, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere insomnium, nec eum porro esse mihi ullo modo timendum. Verum tamen, prope omnia circumspicientes, consulite mihi, quid fu-

„οἶκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν.“ Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μά-
 γοι· „ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ 25
 „ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. κείνῳς μὲν γὰρ ἀλ-
 „λοτριῶνται, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιϊούσα, ἔοντα
 „Πέρσῃν καὶ ἡμεῖς, ἔοντες Μῆδοι, δουλούμεθά τε, καὶ
 „λόγου οὐδενὸς γνώμεθα πρὸς Περσέων, ἔοντες ξεῖνοι·
 „σέο δ' ἐνιστεῖωτος βασιλῆος, ἔοντες πολίτευ, καὶ ἄρ- 30
 „χομεν τὸ μέρος, καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχο-
 „μεν. οὕτω ἂν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς
 „προσπτεῖον ἐστί. καὶ νῦν εἰ Φαβερὸν τι ἐωρᾶμεν, πᾶν
 „ἂν σοι, προφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπ-
 „νου ἐς Φλαῦρον· αὐτοὶ τε θαρσέομεν, καὶ σοὶ ἔτιρα 35
 „τοιαῦτα παρακαλυόμεθα· τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ
 „ὀφθαλμῶν ἀπόπτειναι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γει-

turum sit tutissimum et domui meae et vobis. Tum magi: Nostrā etiam, inquit, plurimi interest, ut firmum stet tuum regnum. Nam isto modo alienatur illud, si in hunc puerum transit, qui est Persa: et nos, Medi quum simus, servituri sumus, et nulla in existimatione erimus apud Persas, utpote extranei. Te vero manente Rege, qui popularis es noster, et regnamus ex nostra parte, et magnos a te honores obtinemus. Ita igitur omnino et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc, si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta tibi praedicturi eramus: at, quum in rem exilem exierit insomnium, et nos confidimus, et te ut idem facias hortamur. Hunc vero puerum e conspectu dimitte in Persas et ad suos parentes.

„ναμένους.“ Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἐχάρη 121
τε, καὶ καλέσας τὸν Κῦρον, ἔλεγέ οἱ ταῦτα· „ὦ παῖ,
„σὺ γὰρ ἐγὼ δι' ὅψιν ὀνείρου οὐ τελὴν ἠδίκηον, τῇ
„σιαντοῦ δὲ μάσῃ περίεις· νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς Πέρ-
5 „σας, πομπούς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ,
„πατέρα τε καὶ μητέρα εὐρήσεις, οὐ κατὰ Μιθρα-
„δάτην τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.“

Ταῦτα εἰπας ὁ Ἀστυάγης, ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. 122
νοστήσαντα δὲ μιν ἐς τοῦ Καμβύσιος τὰ εἰαία, ἐδί-
ξαντο οἱ γενάμενοι· καὶ δεξάμενοι, ὡς ἐπύθοντο, μα-
γάλως ἀσπάζοντο, οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε
5 τελευτῆσαι· ἱστορεόν τε ὅτεω τρόπῳ ποιγένοιντο. ὁ δὲ
σφι ἔλεγε, Φὰς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμαρ-
τηκῆναι πλείστον, κατ' ὁδὸν δὲ πυνθῆναι πᾶσαν τὴν

(121.) His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se
vocatum his verbis compellat: *O puer, ego propter
vanum insomniis visum iniuriā te adfeci; tu vero
tuo fato superes. Nunc igitur, quod felix tibi at-
que faustum sit, abi in Persas; quo qui te comi-
tentur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem
ibi et matrem invenes, non eius sortis cuius sunt
Mithradates bubulcus illiusque uxor.*

(122.) Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum.
Quem, ad Cambysis aedes delatum, recepere paren-
tes; receptumque, ubi quis esset cognovere, vehe-
menti cum gaudio sunt amplexati, ut quem protinus
a partu vitam finisse arbitrarentur: percunctatique
sunt, quonam pacto superfuerit. Et ille rem expo-
suit; dicens, se ipsum antea nescivisse, sed pluri-
mum a vero aberrasse; in itinere autem omnia,

ἑωυτοῦ πάθῃ. ἐπίστασθαι μὲν γὰρ, ὡς Βουκόλου τοῦ
 Ἀστυάγεος εἶη παῖς· ἀπὸ δὲ τῆς κείθεν ὁδοῦ τὸν πάντα
 λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ 10
 τῆς τοῦ Βουκόλου γυναικός. ἥϊε τε ταύτην αἰνέων διὰ
 παντός· ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. οἱ δὲ
 τοκέες, παραλαβόντες τὸ οὐνομα τοῦτο, ἵνα θειοτέρως
 δοκῇ τοῖσι Πέρσησι περιεῖναι σφι ὁ παῖς, κατέβαλ-
 λον Φάτιν ὡς ἐκκειμένον Κῦρον κύων ἐξέθρεψε. ἐνθεῦτεν 15
 123 μὲν ἡ Φάτις αὕτη κεχωρήκεε. Κῦρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ,
 καὶ ἔοντι τῶν ἡλίκων ἀνδρειοτάτῳ καὶ προσφιλιστά-
 τῳ, προσέκειτο ὁ Ἀρπαγος, δῶρα πέμπων, τίσασθαι
 Ἀστυάγεα ἐπιθυμίων. ἀπ' ἑωυτοῦ γὰρ, ἔοντος ἰδιώτῳ,
 οὐκ ἐνείῳρα τιμωρίην ἰσομένην ἐς Ἀστυάγεα· Κῦρον δὲ 5

CXXII. 11. ἥϊε τε. Forsan ἥϊε τε ταύτην ἐπαινίων.

*quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse
 filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter
 facientem totam rem ex comitibus suis cognovisse.
 Commemorabat autem educatum se fuisse a bubulci
 uxore. Et hanc laudabat continenter, eratque ei ser-
 monum omnium argumentum Cyno. Quod nomen
 adripientes parentes eius; quo magis divinitus super-
 esse Persis videretur puer, sparserunt famam, fuisse
 Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum.
 Inde haec fama in vulgus manavit.*

(123.) Iam virilem aetatem ingressum Cyrum,
 quum et fortissimus esset suorum aequalium et omni-
 bus carissimus, sollicitavit *Harpagus* donis missis, de
 Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato
 homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem
 non posse existere: sed Cyrum videns subcrescen-

ὀρέων ἐπιτρεφόμενον, ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάσας
τὰς Κύρου τῇσι ἑαυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸ δ' ἔτι τούτου
τάδε οἱ κατέρχαστο· ἔοντας τοῦ Ἀστυάγεος πικροῦ ἐς
τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν
10 πρῶτων Μήδων, ἀνέπειθε ὡς χρὴ Κῦρον προστισταμέ-
νους, τὸν Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιλείης. κατερ-
γασμένου δέ οἱ τούτου, καὶ ἔοντας ἐταίμου, οὕτω δὴ τῷ
Κύρῳ διατιωμένῳ ἐν Πέρσῃσι βουλούμενος ὁ Ἄρπαγος
δηλώσαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἄλλας μὲν οὐδαμῶς εἶχε,
15 ἅτε τῶν ὁδῶν φυλασσομένων· ὁ δὲ ἐπιτεχνᾷται τοιόν-
δε. λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τούτου τὴν
γαστέρα, καὶ οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτω ἐσέ-
θηκε βιβλίον, γράψας τὰ οἱ ἐδόκει. ἀπὸρραΐψας δὲ
τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ δίκτυα δούς, ἅτε θη-
20 ρευτῇ, τῶν οἰκετῶν τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς

tem, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus
passus erat cum stā conferens calamitate. Sed iam
antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbus
in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque
principum Medorum colloquia miscens, persuaserat
illis, necesse esse Cyrum rebus praeficere, et finem
facere regno Astyagis. His ita praeparatis, sic de-
mum Cyro in Persis versanti aperire consilium suum
cupiens Harpagus, quum aliter id efficere, custoditis
itineribus, non posset, tali usus est commento. Lepo-
rem callide instruxit; cuius ventri, ita rescisso ut
nihil pilorum avelleret, prout erat, indidit libellum,
in quo quae voluerat scripta erant: tum, consuto
rursus ventre, leporem atque retia, veluti venatori,
tradidit servorum fidissimo, eumque in Persas misit,

Πέρσας ἐπιτελάμενός οἱ ἀπὸ γλώσσης, διδόντα τὸν
 λαγὸν Κύρῳ ἐπιπῶν, αὐτοχειρὴ μὴ διαλεῖν, καὶ μὴ
 124 δάνα οἱ ταῦτα ποιῶντι παρῆναι. Ταῦτα δὲ δὴ ὦν
 ἐπιτελέα ἐγένετο· καὶ ὁ Κύρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν
 ἀνίσχισι. εὐρὼν δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνέον, λαβὼν
 ἐπελέγετο. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ
 „Καμβύσιω, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπορεύσιν· οὐ γὰρ ἂν κοτε 5
 „ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπίκνυ. σὺ νῦν Ἀστυάγῃ τὸν σιων-
 „τοῦ Φονία τίσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην
 „τέθνηκας· τὸ δὲ κατὰ θεοὺς τε καὶ ἐμὲ περίεις. τὰ
 „σὲ καὶ πάλαι δοκέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σὺ τοι
 „αὐτοῦ πέρι ὡς ἐπρήχθη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυά- 10
 „γεος πέπονθα, ὅτι σὲ οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλὰ ἔδωκα
 „τῷ Βουκόλῳ. σὺ νῦν ἢ βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆσπερ
 „Ἀστυάγῃς ἀρχῇ χάρις, ταύτης ἀπάσης ἀρχῆς. Πέρ-

ore tenus hoc adiiciens mandatum, ut Cyro leporem tradens simul faceret, necesse esse ut ille sua manu eum exenteret, neque quisquam hoc facienti adsit. (124.) His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem aperit, et libellum in eo repertum perlegit, in quo erant perscripta haec: *O fili Cambysis! te dii respiciunt; hoc enim absque esset, numquam tam mirā usus esses fortunā. Tu nunc de Astyage, tuo interfectore, cape poenas. Etenim ex huius consilio tu perieras; deorum autem beneficio et meo superes. Quae te omnia pridem puto cognovisse, quum quae tecum acta sunt, tum quae ego ab Astyage passus sum eo, quod te non occidi, sed pastori tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus terris imperat Astyages, earum omnium*

„σας γὰρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι, στρατηλάτεις ἐπὶ
15 „Μηδούς· καὶ, ἣν τε ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος ἀποδεχθῶ
„στρατηγὸς ἀντὶα σεῦ, ἔστι τοι τὰ σὺ βούλει, ἣν τε
„τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μηδῶν. πρῶτοι γὰρ οὗτοι
„ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου, καὶ γινόμενοι πρὸς σέο,
„Ἀστυάγεα καταίρειν πενήσονται. ὥς ὢν ἐτοίμου τοῦ
20 „γε ἐνθάδε ἔοντος, ποίεις τὰῦτα, καὶ ποίεις κατὰ
„τάχος.”

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐφρόντιζε ὅτεω τρόπῳ σο- 125
φωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι. Φροντίζων δὲ,
εὐρίσκεται ταῦτα καιριώτατα εἶναι· ἐποίει δὴ ταῦδε.
γραΐψας εἰς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, ἀλήην τῶν Περσέων
5 ἐποίησατο· μετὰ δὲ, ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλε-
γόμενος, ἔφη Ἀστυάγέα μιν στρατηγὸν Περσέων ἀπο-
δικνύναι. „Νῦν, ἔφη τε λέγων, ὦ Πέρσαι, προαγο-

*rex eris. Persuade Persis ut ab illo desciscant,
exercitumque duc in Mediam: et, sive ego ab
Astyage dux adversus te fuero nominatus, sive
alius quisquam nobilium Medorum, habebis quae
voles. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et
tecum facientes, tollere Astyagem studebunt. Qua-
re persuasus parata tibi hic quidem esse omnia,
fac quae dixi, et fac celeriter!*

(125.) His intellectis Cyrus secum deliberavit quo
callidissimo modo Persas ad defectionem permove-
ret. Re deliberata, commodissimum hoc ei visum
est consilium, quo nimirum etiam usus est. Con-
scriptis in libello quae voluit, concionem convoca-
vit Persarum: tum aperiens libellum legensque,
ait, *Astyagem sese ducem constituere Persarum.*

„ρεῦαί ὑμῖν, παρῆναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον.“ Κῦ-
 ρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. Ἔστι δὲ Περσέων συχνὰ
 γένη· καὶ τὰ μὲν αὐτέων ὁ Κῦρος συνάλισσε, καὶ 10
 ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. ἔστι δὲ τάδε, ἐξ
 ὧν ἄλλοι πάντες ἀρτιάται Πέρσαι· Πασαργάδαι,
 Μαράφιοι, Μάσπιοι. ταυτέων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀρι-
 στοί· ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ Φρήτη, ἐνθεν οἱ
 βασιλεῖς οἱ Περσεῖδαι γεγόνασι. ἄλλοι δὲ Πέρσαι 15
 εἰσὶ οἷδε· Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι· οὗτοι
 μὲν πάντες ἀροτῆρες εἰσὶ. οἱ δὲ ἄλλοι, νομάδες. Δάοι,
 126 Μάρδοι, Δροπικοί, Σαγάρτιοι. Ὡς δὲ παρήσαν
 ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρημένον, ἐμβαῦτα ὁ Κῦρος (ἦν
 γὰρ τις χῶρος τῆς Περσικῆς ἀκανθώδης ὅσον τε ἐπὶ
 ὀκτωκαίδεκα σταδίους ἢ εἴκοσι πάντη) τοῦτόν σφι τὸν
 χῶρον προεῖπε ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. ἐπιτελισάντων δὲ 5

Nunc igitur, perrexist dicere, edico vobis, Persae, praesto sitis singuli cum falcibus. Haec Cyrus pro concione dixit. Sunt autem *Persarum* plura genera; quorum nonnulla in concionem vocavit Cyrus, et ad deficiendum a Medis sollicitavit. Sunt autem ea haec, e quibus alii omnes Persae pendent: Pasargadae, Maraphii, Maspaii. Ex his nobilissimi sunt *Pasargadae*, in quibus est *Achaemenidarum* familia, ex qua reges Persidae sunt prognati. Alii vero Persae hi sunt: Panthialaei, Derusiaei, Germanii, qui omnes agrorum culturam exercent; reliqui nomades, Dai, Mardi, Dropici, Sagartii. (126.) Ut convenerunt omnes cum praedicto instrumento, ibi tum *Cyrus*, quum esset tractus Persicae regionis spinis obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti

τῶν Περσέων τὸν προκείμενον ἀέθλον, δευτέρα σφι
 προῖπε, ἐς τὴν ὑστεραίην παρῆναι λελουμένους, ἐν δὲ
 τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποιμένας καὶ τὰ βουκό-
 λια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσας ἐς τὰυτό,
 10 ἔθνε, καὶ παρεσκεύαζε ὡς δεξόμενος τῶν Περσέων τὸν
 στρατὸν· πρὸς δὲ, οἶνω τε καὶ σιτίοισι ὡς ἐπιτηδεωτά-
 τοισι. ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατα-
 κλίνας ἐς λειμῶνα, εὐώχῃ. ἐπεὶ τε δὲ ἀπὸ δείπνου
 ἦσαν, εἰρετό σφεας ὁ Κῦρος, κότερα τὰ τῇ προτέρῃ
 15 ἔχον, ἢ τὰ παρόντα σφι εἴη αἰρετώτερα. εἰ δὲ ἔφασαν,
 πολλὸν εἶναι αὐτέων τὸ μέσον. τὴν μὲν γὰρ προτέρην
 ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν· τὴν δὲ τότε παροῦσαν,
 πάντα ἀγαθὰ. Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος,
 παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων· „ Ἄνδρες Πέρ-
 20 „σαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι,

stadia, hunc tractum iussit illos eadem die eruncare.
 Proposito labore postquam perfuncti sunt Persae,
 iterum eisdem praedixit, ut in posterum diem ades-
 sent loti. Interim vero *Cyrus* caprarum oviumque
 et boum greges patris sui omnes in unum congrega-
 tos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum
 hisce excepturus, et vino, farinaceisque cibis com-
 modissimis: utque postridie convenerunt Persae, re-
 cumbere in prato iussos lauto excepit epulo. Dein,
 postquam a coena surrexerunt, quaesivit ex his Cy-
 rus, *utra optabilius ipsis viderentur? quae pri-*
die habuerint, an praesentia? Et illi, *multum in-*
teresse, dixerunt: *pridie enim omnia se mala ha-*
buisse, praesente vero die bona omnia. Id verbum
 adripiens *Cyrus*, rem omnem, quam eis propositu-

ἢ ὅστι τάδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον
 „δουλοπρεπέα ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθε-
 „σθαι, εἰσὶ ὑμῖν πόνοι τῷ χθιζῶ παραπλήσιοι ἀνα-
 „ρίθμητοι. τῶν ὧν ἐμέο πειθόμενοι, γίνεσθε ἐλεύθεροι.
 „αὐτὸς τε γὰρ δοκέω θείῃ τύχῃ γεγονώς τάδε ἐς χεῖ- 25
 „ρας ἄγεσθαι· καὶ ὑμῶς ἡγήμαι ἄνδρας Μήδων
 „εἶναι οὐ Φαυλοτέρους, οὔτε τάλλα, οὔτε τὰ πολέμια.
 „ὥς ὧν ἐχόντων ᾧδε, ἀπίστασθε ἀπ' Ἀστυάγεος τὴν
 „ταχίστην.“

- 127 Πέρσαι μὲν νυν προστάτω ἐπιλαβόμενοι, ἄσμενοι
 ἐλευθεροῦντο, καὶ παλαι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μήδων
 ἄρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον πρῆσσοντα
 ταῦτα, πέμψας ἄγγελον, ἐκάλεε αὐτόν. ὁ δὲ Κῦρος
 ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν, ὅτι πρότερον ἦζαι 5

rus erat, aperuit dicens: *Viri Persae! ita vobis se res habet. Quod si me sequi volueritis, erunt vobis haec et infinita alia bona, eritisque omnibus servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolentibus erunt labores hesternis similes innumeri. Nunc ergo, mihi dicto audientes; estote liberi! Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor, ut haec bona in manus nostras congeram; et vos iudico viros esse Medis non inferiores, quum aliis rebus, tum militari laude. Quae quum ita sint, disciscite quam primum ab Astyage!*

(127.) Igitur Persae, quum iam pridem aegre tulissent Medorum imperium, ducem nunc patronumque nacti, libenter in libertatem se vindicabant. Astyages vero, ut intellexit moliri haec Cyrus, misso nuncio, eum ad se vocavit. Cui renunciare nuncium iussit Cyrus, prius se adventurum, quam

παρ' ἐκαῖον ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλῆσται. ἀκούσας
 δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, Μήδους τε ὥπλισε πάντας,
 καὶ στρατηγὸν αὐτέων, ὥστε Θεοβλαβῆς ἱών, ἀπέ-
 δεξε Ἄρπαγον, λήθην ποιούμενος τὰ μιν ἔοργε. ὡς δ'
 10 οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισγον, οἱ
 μὲν τινες αὐτέων ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέ-
 σχον· οἱ δὲ αὐτομόλεον πρὸς τοὺς Πέρσας· οἱ δὲ πλεί-
 στοι ἐβελοκάκεον τε καὶ ἔφενγον. Διαλυθέντος δὲ τοῦ 128
 Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχυρῶς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα
 ὁ Ἀστυάγης, ἔφη, ἀπειλέων τῷ Κύρῳ, „Ἄλλ' οὐδ'
 „ὡς ὁ Κύρος γε χαιρήσει.“ Τοσαῦτα εἶπας, πρῶτον
 5 μὲν τῶν μάγων τοὺς ὄνειραπόλους, οἳ μιν ἀνέγνωσαν
 μετῆναι τὸν Κύρον, τούτους ἀνισκαλόπισε. μετὰ δὲ,
 ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστει,
 νέους τε καὶ πρεσβύτεας ἀνδρας. ἐξαγαγὼν δὲ τούτους,

gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages
 Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divini-
 tus mente percussus, praefecit Harpagum, oblitus
 quae adversus illum patraverat. Medi, in bellum pro-
 fecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum,
 quicumque consilii non erant participes, pugnam
 inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes;
 sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capesse-
 bant. (128.) Ita turpiter dissoluto Medorum exerci-
 tu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyrus, ait:
At ne sic quidem gaudebit Cyrus. His dictis, pri-
 mum magos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum
 dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde
 Medos, qui in urbe relictis erant, armavit, iuvenes
 provectionesque aetate viros. Quibus eductis, praelio

καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσῃσι, ἐσώθη· καὶ αὐτὸς τε
 Ἀστυάγης ἐξωγήθη, καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μήδων 10
 129 ἀπέβαλε. Ἔοντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγῃ προσ-
 σταὶς ὁ Ἄρπαγος, κατέχαιρέ τε καὶ κατεκετόμει,
 καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα, ἔπεα, καὶ δὴ
 καὶ εἶρετό μιν, πρὸς τὸ ἑωυτοῦ δεῖπνον, τό μιν ἐκείνος
 σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐθόμισε· „ὅ τι εἴη ἡ ἐκείνου δουλοσύνη 5
 „ἀντὶ τῆς βασιλείης.“ ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντείρετο,
 εἰ ἑωυτοῦ παύεται τὸ Κύρου ἔργον. Ἄρπαγος δὲ ἔφη,
 αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα ἑωυτοῦ δὴ δικαίως
 εἶναι. Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ „σκαίο-
 „τατέν τε καὶ ἀδικώτατον ὄντα πάντων ἀνθρώπων· 10
 „σκαϊώτατον μὲν γε, εἰ παρὲν αὐτῷ βασιλέα γε-
 „νέσθαι, εἰ δὴ δι' ἑωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρόντα,

cum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amis-
 sis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit po-
 testatem. (129.) Tum captivo Astyagi adstans Har-
 pagus, laetitiam ob illius casum gestiens, insultavit;
 et quum alia in eum acerba dicteria coniecit, tum
 in memoriam revocans coenam eam, qua filii carnes
 comedendas illi Astyages proposuerat, quaesivit, *ec-
 quid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset?*
 Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, *an
 suum faceret Cyri factum?* Et Harpagus, *suum
 merito censerī, ait, factum; se enim ipsum de eo
 suscipiendo ad Cyrum scripsisse.* Tum Astyages,
 longiorem exorsus sermonem, declaravit *ineptissi-
 mum illum esse hominum omnium, simulque ini-
 quissimum: ineptissimum quidem, qui, quum ipse
 potuisset rex evadere, si quidem hac res per ipsum*

64, 100.

„ἀλλῶ περιέθηκε τὸ κράτος· ἀδικώτατον δὲ, ὅτι τοῦ
 „δείπνου εἵνεκεν Μήδους κατεδούλωσε. εἰ γὰρ δὴ δεόν
 15 „πάντως περιβέηναι ἄλλῳ τῷ τὴν βασιληίῃν, καὶ μὴ
 „αὐτὸν ἔχειν, δικαιότερον εἶναι Μήδων τῷ περιβαλεῖν
 „τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων. νῦν δὲ Μήδους μὲν,
 „ἀναιτίους τούτου ὄντας, δούλους ἀντὶ δεσποτέων γε-
 „γονέναι· Πέρσας δὲ, δούλους ὄντας τὸ πρὶν Μήδων,
 20 „νῦν γενομέναι δεσπότες.”

Ἀστυάγης μὲν νυν, βασιλεύσας ἐπ' ἑτέα πέντε καὶ 130
 τριήκοντα, οὕτω τῆς βασιληίης κατεπαύσθη· Μῆδοι δὲ
 ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἀρξάντες
 τῆς ἀνω Ἰλίου ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἑτέα τριήκοντα καὶ
 5 ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πάρος ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον.
 Ὑστέρῳ μὲντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιή-

*gestae sint, ad alium detulerit imperium: iniquis-
 simum vero, quod propter coendm istam Medos
 in servitutem coniecisset: Quod si enim opus fuis-
 set in alium quempiam transferre imperium, sese-
 que destituere; aequius fuisse Medorum alicui tri-
 buere hoc bonum, quam cuiquam ex Persis. Nunc
 vero Medos, culpâ vacantes, servos factos esse pro
 dominis; Persas autem, quum Medorum pridem
 fuissent servi, dominos eorum evasisse.*

(130.) Igitur *Astyages*, postquam tres et triginta
 annos regnasset, ita regno exutus est: Medi vero,
 propter huius acerbitatem, Persis succubuerunt; post-
 quam imperium superioris trans Halyn fluvium
 Asiae per annos trecentos et duodetriginta tenuerant,
 demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat impe-
 rium. Postero quidem tempore poenituit eos huius

σας, καὶ ἀπίστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάτες δὲ, ὀπίσω κατεστράφησαν, μάχη νικηθέντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγῃ οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι, ἤρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίας. Ἀστυά- 10 γα δὲ Κῦρος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ' ἐωυτῷ ἐς ὃ ἐτελεύτησε. Οὕτω δὲ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς ἐβασίλευσε· καὶ Κροῖσον ὕστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίᾳ κατεστρέψατο, ὡς εἰρηται μοι τὸ πρό- 15 τερον. τούτον δὲ καταστρεφάμενος, οὕτω πάσης τῆς Ἀσίας ἤρξε.

- 131 ΠΕΡΣΑΣ δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρωμένους· ἀγάλ-
ματα μὲν καὶ θηούς· καὶ βωμούς· οὐκ ἐν ἰόμῳ ποιευμέ-
νους ἰδρύνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέ-
ρουσιν· ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφύεας ἐνό-
μισαν τοὺς θεούς, κατὰπερ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. οἱ δὲ 6

facti, desciveruntque a Dario: sed post defectionem denuo subacti sunt, praelio superati. Tunc vero *Persae* cum *Cyros*, postquam regnante *Astyage* adversus *Medos* rebellassent, *Asiae regnum* ab eo tempore obtinuerunt. *Astyagem* vero *Cyrus*, nullo alio malo adficiens, apud se tenuit donec vitam finivit. Hoc igitur modo et natus et educatus *Cyrus* regnum obtinuit, et post haec *Groesum*, qui ipsum adgredi coeperat, devictus quemadmodum a me supra expositum est: quo superato, universae Asiae imperavit.

(131.) *PERSAS* vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant: scilicet, ut mihi videtur, quod non ex hominibus ortos aut naturam humanae similem habere

νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ υἱηλότατα τῶν οὐράων
ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ
οὐρανοῦ Δία καλέοντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ
καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. τούτοις μὲν
10 δὴ μούνοισι θύουσι ἀρχῆθεν. ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ
Οὐρανῇ θύειν, παρά τε Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀρα-
βίων. καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην, Μύλιττα·
Ἀράβιοι δὲ, Ἀλίττα· Πέρσαι δὲ, Μίτραν. Θυσίῃ δὲ 132
τοῖσι Πέρσῃσι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἡδε πεπύστη-
κε. οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται, οὔτε πῦρ ἀνακαίουσιν, μίλ-
λοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέωνται, οὐκ αὐλῶν, οὐ
5 στέμμασι, οὐκ οὐλῇσι. τῶν δὲ ὡς ἐκάστῳ θύειν θέ-
λει, εἰς χῶρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτήνος, καλεῖ τὸν
θεόν, ἔστεφανωμένος τὸν τιάραν μυρσίνῃ μάλιστα. ἐν-

Deos arbitrantur, sicuti Graeci. Illis igitur mos est,
Iovi in summis montium iugis facere sacra, univer-
sum coeli orbem *Iovem* nominantibus. Faciunt autem
et Soli sacra, et Lunae, et Terrae, et Aquae, et Ven-
tis. Et his quidem solis numinibus a priscis inde
temporibus sacra faciunt. Addidicerunt vero etiam
Uraniae sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto
ritu. Venerem autem Assyrii *Mylitta* nominant,
Arabes vero *Alitta*; Persae *Mitran*. (132.) Sacri-
ficiorum autem, quae hisce diis peraguntur a Persis,
talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accen-
dunt sacra facturi: libatione non utuntur, non tibia,
non infulis, non mola. Ut cuique deo sacra quis-
piam vult facere, in locum mundum adducit victi-
mam, deumque invocatur, tiamam myrto maxime cin-
ctam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli

τῷ μὲν δὲ τῷ θύοντι ἰδίῃ μόνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶ-
 σθαι ἀγαθὰ· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται εὖ
 γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασιν 10
 Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπειὰν δὲ διαμοτυλάς
 κατὰ μέρεα τὸ ἱεῖον, εἰρήσῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας
 ποιῇν ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον,
 ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὦν πάντα τὰ κρέα· διαθέντος δὲ αὐ-
 τοῦ, μάγος ἀνὴρ παρστωὴς ἐπαίδει Θεογονίην, οἷον δὲ 15
 ἑκάῳι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαιδὴν· ἄνευ γὰρ δὴ μάγου
 οὐ σφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχῶν δὲ ὀλ-
 γον χρόνον, ἀποφέρειται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χρᾶ-
 133 ται ὅτι μὴ ὁ λόγος αἰρεῖ. Ἡμέρην δὲ ἅπασάν
 μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι, τῇ ἑκάστος ἐγένετο.
 ἐν ταύτῃ δὲ πλεονόμαστα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτίθε-
 σθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππων καὶ

bona precetur sacrificans: sed *cunctis Persis atque regi ut bene sit*, precatur; quippe in cunctorum Persarum numero et ipse continetur. Postquam in frustra dissecuit victimam, carnesque elixavit, substernit herbas quam tenerrimas, maxime trifolium, hisque carnes omnes inponit. Quibus ita dispositis, vir magus adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi case incantationem dicunt: nam absque mago non fas est illis sacra facere. Interiecto brevi tempore, qui sacra fecit, carnes aufert, eisque utitur prout ei ratio suadet. (133.) Dierum omnium eum maxime celebrare moris est Persis, quo quisque natus est. Eo die aequum censent, copiosius epulum quam aliis adponere: et fortunatiores quidem eo die bo-
 vem, equum, camelum, aut asinum adponunt in-

5 κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέεται, ὅλους ὅπτους ἐν καμή-
 ροις· οἱ δὲ πένητες αὐτῶν τὰ λεπτά τῶν προβάτων
 προτιθέεται. σίτοισι δὲ ὀλίγοις χρέωνται, ἐπιφορήμασι
 δὲ πολλοῖσι, καὶ οὐκ ἀλέσι· καὶ διὰ τοῦτο Φασὶ Πέρ-
 σαι „τοὺς Ἕλληνας σιτεομένους, πεινῶντας παύεσθαι,
 10 „ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέται οὐδὲν λόγου ἄξιον·
 „εἰ δὲ τι παραφέροιτο, ἐσθίοντας ἂν οὐ παύεσθαι.“
 αἶψα δὲ κάρτα προσκέεται· καὶ σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι,
 οὐκὶ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. ταῦτα μὲν νῦν οὕτω φυλάσ-
 σεται. μεθύσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλεύεσθαι τὰ σπου-
 15 δαιέστατα τῶν πρηγμάτων· τὸ δ' ἂν ἄδη σφι βουλευο-
 μένοισι, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαρ-
 χος, ἐν τοῦ ἂν ἐόντες βουλεύωνται. καὶ ἦν μὲν ἄδη καὶ
 νήφουσι, χρέωνται αὐτέῳ· ἦν δὲ μὴ ἄδη, μετιῶσι. τὰ

tegrum, in camino assatum; pauperiores vero minores
 adponunt pecudes. Farinaceis cibariis paucis utuntur,
 obsoniis vero et secundis mensis multis; eisque non
 simul, sed paulatim, inlatis. Quapropter Persae di-
 cunt, *Graecos, quum cibum capiunt, desinere esu-
 rire; quoniam post coenam nihil amplius, quod
 alicuius momenti sit, eis adponitur: si quid enim
 porra adponeretur, a comedendo non esse cessa-
 turus*. Vino largiter admodum indulgent: nec vero
 vomere illis licet, nec urinam mittere, alio praesente;
 atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius
 indulgent; interim de rebus maxime seriis deliberare
 consueverunt: quod vero deliberantibus placuit, id
 aedium herus, apud quem habita est deliberatio,
 postridie eius dici ieiuniis proponit. Quod si ieiunio
 idem placet, hoc utuntur; sin minus, omittunt. Con-

ὃ ἂν νήφορες προβουλεύσωνται, μαθυσκόμενοι ἐπι-
 134 διαγινώσκουσι. Ἐπιτυχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι
 ὁδοῖσι, τῷδε ἂν τις διαγνοίῃ εἰ ὁμοῖοι εἰσὶ οἱ συντυχά-
 νοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους, Φιλέουσι
 τοῖσι στόμασι. ἢ δὲ ἢ οὔτερος ὑποδείστερος ὀλίγω, τὰς
 παριαῖς Φιλέονται· ἢ δὲ πολλῷ ἢ οὔτερος ἀγνέστε- 5
 ρος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. τιμῶσι δὲ ἐκ
 πάντων τοὺς ἀγχιότα ἐαυτῶν οἰκέοντας, μετὰ γὰρ ἐαυ-
 τοὺς· δεύτερα δὲ, τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ, κατὰ λόγον
 προβαίνοντες τιμῶσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἐαυτῶν ἐκαστάτω
 οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται· νομίζοντες ἐαυτοὺς εἶναι ἀ- 10
 θνάτων μακρῷ τὰ πάντα ἀρίστους. τοὺς δὲ ἄλλους
 κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχουσιν, τοὺς
 δὲ ἐκαστάτω οἰκέοντας ἀπὸ ἐαυτῶν κακίστους εἶναι.

tra, quae ieiuni sobriique ante deliberaverunt, ea
 vino madidi recognoscunt. (134.) Si qui in via sibi
 mutuo obviam veniunt, hac re cognoscere aliquis
 potest utrum eadem conditione sint qui sibi occur-
 runt: nempe hi, salutationis loco, ora in vicem os-
 culantur. Quod si alteruter paulo est inferior, oscu-
 lantur genas; sin multo inferior, prostratus adorat
 alterum. In honore autem habent, post sese mutuo,
 illos qui a se proxime habitant; post hos, qui his
 finitimi; et sic deinde in honore habendo pro ratione
 progrediuntur: minimeque omnium in honore ha-
 bent hos, qui ab ipsis longissime remoti vivunt. Sci-
 licet se ipsos hominum omnium arbitrantur esse longe
 praestantissimos; alios vero pro praedicta ratione
 virtutem colere; denique, qui ab ipsis longissime
 habitent, esse ignavissimos. Quoad vero penes Me-

Ἐπὶ δὲ Μηδῶν ἀρχόντων, καὶ ἤρχε τὰ ἔθνη ἀλλή-
 15 λων. συναπάντων μὲν Μῆδοι, καὶ τῶν ἄγχιστα οἰκούν-
 των σφίσι· οὗτοι δὲ, καὶ τῶν ὁμούρων· οἱ δὲ, μάλιστα
 τῶν ἐχομένων. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρ-
 σαι τιμῶσι· προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ
 ἐπιτροπεῦον. Ξενικὰ δὲ νόμαϊα Πέρσαι προσίενται 135
 ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα, νο-
 μίσαντες τῆς ἰωντῶν ἵναί καλλίαν, φορέουσι· καὶ ἐς
 τοὺς πολέμους, τοὺς Αἰγυπτίους θάψαται. καὶ οὐπα-
 5 θείας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι· καὶ
 δὴ καὶ, ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες, παισὶ μίσγονται. γα-
 μέουσι δ' ἕκαστος αὐτέων πολλὰς μὲν κουριδίας· θυ-
 ναϊκας, πολλῶ δ' ἔτι πλεῖνας παλλακὰς κτῶνται.
 Ἀνδραγαθίη δ' αὕτη ἀποδέδεται, μετὰ τὸ μάχεσθαι 136

dos fuerat imperium, etiam populi alter alteri impe-
 rabant: cunctis quidem Medi, et praesertim his qui
 proxime eis habitabant; hi vero, suis finitimis; et
 illi rursus his qui eos proxime attingebant. Et parī
 quoque ratione Persae in honore habent alios popu-
 los: nam similiter progrediendo alius populus alii
 praeest, et in illum imperii partem aliquam sibi com-
 missam exercet. (135.) *Peregrina autem instituta*
admittunt Persae omnium hominum maxime. Etenim
 Medicam vestem, suā esse honestioram existimantes,
 gestant; et ad bella Aegyptiacos adoptarunt thoraces.
 Atque etiam voluptatum varia genera, ex aliis cog-
 nita, sectantur; et quidem pueris etiam ad venerem
 utuntur, a Graecis edocti. Ducunt autem eorum quis-
 que legitimas uxores multas, multo vero etiam plu-
 res habent pellices. (136.) *Strenuitas et boni viri*

εἶναι ἀγαθόν, ὃς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῷ δὲ
 τοὺς πλείους ἀποδεικνύντι, δῶρα ἐκπέμπει ὁ βασι-
 λεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγέσται ἰσχυρὸν εἶναι.
 παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πνταέτεος ἀρξάμενοι 5
 μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μούνα, ἱππεύειν, καὶ τοξεύειν,
 καὶ ἀλγίζεσθαι. πρῶν δὲ ἢ πενταετὴς γένηται, οὐκ
 ἀπικνέεται ἐς ὅψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυ-
 ναιξὶ δίαίταν ἔχει. τοῦ δὲ εἵνεκα τοῦτο οὕτω ποιέεται,
 ἵνα ἢ ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίην ἄσπην τῷ πατρὶ 10
 προσβάλῃ.

137. Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον· αἰνέω δὲ καὶ τόνδε,
 τὸ μὴ μῆτις αἰτίας εἵνεκα μῆτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μη-
 δὲνα φονεύειν, μῆτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδὲνα τῶν
 ἑαυτοῦ οἰκετέων ἐπὶ μὴ αἰτίῃ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν·

officium apud eos, post bellicam virtutem, aestima-
 tur, si quis multos progenuit filios: et, qui plurimos
 edidit, huic quotannis dona mittuntur a rege. In
 multitudine enim existimant robur inesse. Puerorum
 institutio, a quinto anno incipiens usque in viccsi-
 mum, ad sola tria haec refertur, equitare, arcu uti,
 et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer,
 non venit in patris conspectum, sed apud mulieres
 vitam agit: id ea fit caussâ; ne, si illa aetate obit,
 dolorem adferat patri.

(137.) Laudo equidem istud institutum: sed et hoc
 laudo, quod propter unam simplicem culpam nec
 rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum
 Persarum quisquam unius culpaе caussâ in aliquem
 suorum atrocius quiddam et irreparabile committit:

5 ἀλλὰ λογισάμενος ἢν εὐρίσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ
ἀδικήματα ἔοντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ
χρᾶται. Ἀποκτεῖναι δὲ οὐδένα κω λέγουσι τὸν ἑαυτοῦ
πατέρα, οὐδὲ μητέρα. ἀλλὰ ὅκσσα ἤδη τοιαῦτα ἐγέ-
νετο, πᾶσαν ἀνάγκην Φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀνευ-
10 ρεῖναι ἦτοι ὑποβολιμαῖα ἔοντα, ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ
δὴ Φασὶ οἶκός εἶναι τὸν γε ἀληθῶς τοκέα ὑπὸ τοῦ
ἑαυτοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν· Ἄσσα δὲ σφι ποιέειν 138
οὐκ ἔστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔστι. αἰχιστον δὲ αὐ-
τοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νενόμισται· δεύτερα δὲ, τὸ ὀφείλειν
χρεός· πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἴνεκα, μάλιστα δὲ
5 ἀναγκαίην Φασὶ εἶναι, τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεῦδος
λέγειν. Ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχῃ,
εἰς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι

sed, subductis rationibus, postquam plura et maiora
esse delicta reperit quam praestita officia, sic demum
irae indulget. Ut autem patrem aliquis aut matrem
occiderit, id vero numquam aiunt accidisse. Sed
quaecumque talia adhuc facta sint, utique necesse
esse aiunt, ut causā curatius cognitā reperiantur com-
missa ea esse aut a supposititiis aut adulterino sangui-
ne natis; nec enim veri simile esse, ut, qui vere
patrem facit, a proprio filio occidatur. (138.) Quae-
cumque vero illis facere non licet, ea nec dicere
licitum est. Turpissimum autem apud eos habetur,
mendacium dicere; alterum post hoc, aes alienum
habere; et hoc quidem quum aliis de causis,
tum quod necesse esse aiunt, ut, qui aes alienum
habet, etiam subinde mendacium dicat. Si quis e
civibus lepra aut virgine est correptus, in urbem

ἄλλοισι Πέρσῃσι· Φασὶ δέ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτόντα
 τι, ταῦτα ἔχειν. Ἑῖνεν δὲ πάντα, τὸν λαμβανόμενον
 ὑπὸ τούτων, πολλοὶ καὶ ἐλαύνουσι ἐκ τῆς χώρας· καὶ 10
 τὰς λευκὰς περιστράας, τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἐπιφέροντες.
 Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐκουρούουσι, οὔτε ἐμπύουσι, οὐ
 χεῖρας ἐναποτιζονται, οὔδ' ἄλλον οὐδένα περιεράωσι,
 139 ἀλλὰ σέβονται ποταμούς· μάλιστα. Καὶ τότε ἄλλο
 σφι ὧδε συμπίπτωκα γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς
 λέλθε, ἡμέας μὲν τοι οὐ· τὰ οὐνόματά σφι, ἔοντα
 ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ, τελευτῶσι
 πάντα ἐς τὸ αὐτὸ γράμμα, τὸ Δωρεὲς μὲν Σὰν κα- 5
 λέουσι, Ἰωνες δὲ Σίγμα. ἐς τοῦτο διζήμενος εὐρήσεις
 τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ
 140 δὲ οὐ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως. Ταῦτα μὲν ἀτραπέως

hic non intrat, nec cum aliis Persis consuetudinem
 habet. Dicunt autem, eo huic id accidisse, quod in
 Solem quidpiam deliquerit. Peregrinum vero quem-
 libet, qui tali morbo laborat, terrā eiiciunt: et non-
 nulli etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas
 laborare existimantes. In fluvium neque immingunt,
 neque exspuunt, nec manus in eo ablunt, nec alium
 haec facere patiuntur: sed fluvios praecipue colunt.
 (139.) Porro hoc aliud habent Persae, quod ipsos
 quidem latet, at nos non praeteriit. Scilicet nomina eo-
 rum, corporibus et maiestate similia, [alii intelligunt,
 vel corporibus vel magnificentiae ipsorum responden-
 tia] desinunt omnia in eandem literam, quam Dōres
 San, Graeci Sigma vocant. In hanc literam, si volueris
 inquirere, reperies desinere Persarum nomina, non
 unum et alterum, sed pariter omnia. (140.) Haec

69, 41.

ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἰπεῖν. τάδε μέντοι ὡς κρυπτό-
 μενα λέγεται, καὶ οὐ σαφηνέως, περὶ τοῦ ἀποθανόν-
 τος· ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσῃ ο ἄνευ,
 5 πρὶν ἂν ὑπὸ ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἐλκυσθῇ. μάγους μὲν
 γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ποιεόντας ταῦτα· ἐμφανέως γὰρ δὴ
 ποιεῖσι. κατακηρεώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ
 κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κεχωρίδαται πολλὸν τῶν τε ἄλ-
 λων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερέων. οἱ μὲν γὰρ
 10 ἀγνεύουσι ἐμψυχον μὴδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι.
 οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρὴ πάντα, πλην κυνὸς καὶ ἀν-
 θρώπου, κτείνουσι· καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποι-
 εῖνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις, καὶ
 τᾶλλα ἐρπετὰ καὶ πετεινά. καὶ ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ
 15 τούτῳ ἔχεται ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη. ἀνεμι δὲ ἐπὶ τὸν
 πρότερον λόγον.

habui, quae de Persis citra dubitationem bene gna-
 rus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec
 satis aperte, quod ad vitā functos spectat; scilicet,
 non prius sepeliri hominis Persae cadaver, quam ab
 ave aut a cane sit discerptum. Et Magis quidem esse
 hoc institutum, certo scio: faciunt enim aperte. Cae-
 terum cerā oblitum cadaver terrā condunt Persae.
 Magi vero multum, quum ab aliis hominibus, diffe-
 runt, tum a sacerdotibus Aegyptiorum. Hi enim nefas
 existimant, quidquam vivum necare, practer ea quae
 diis immolant: Magi vero omnia manu sua occidunt,
 excepto cane atque homine; et in hoc studium etiam
 magnum ponunt, necantes perinde et formicas et
 angues, et alia reptilia atque volueria. Sed utcumque
 se habeat instisuti istius genuina ratio, haec hacte-
 nus: redeo ad superiorem narrationem.

- 141 ἼΩΝΕΣ δὲ καὶ Αἰολεῖς, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα
κατεστράφητο ὑπὸ Περσέων. ἔπεμπον ἀγγέλους εἰς
Σάρδεις παρὰ Κῦρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι
τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοοι. ὁ δὲ, ἀκούσας αὐ-
τέων τὰ προέσχοντο, ἐλέξε σφι λόγον· „ Ἄνδρα, Φάς, 5
„ αὐλητήν, ἰδόντα ἰχθῦς ἐν τῇ θαλάσσῃ, αὐλέειν, δε-
„ κιάτᾳ σφείας ἐξελεύσεσθαι εἰς γῆν. ὡς δὲ ψευσθήναι
„ τῆς ἐλπίδος, λαβεῖν ἀμφίβληστον, καὶ περιβαλεῖν
„ τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξευρύσαι. ἰδόντα
„ δὲ παλλομένους, εἰπεῖν ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθῦς 10
„ Πάισθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέ-
„ λετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι. “ Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λό-
γον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἵνεκα ἐλέξε,
ἐτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον, αὐτοῦ Κύρου δεσφέντος δι' ἀγ-
γέλων ἀπίστασθαι σφείας ἀπὸ Κροίσου, οὐκ ἐπέθεοντο· 15

(141.) Simul atque Lydi subacti a Persis fuerunt, Iones Aeolisque legatos Sardes miserunt ad *Cyrum*, volentes eisdem conditionibus imperio eius esse subiecti, quibus Croeso paruerant. At ille, auditis eorum postulatis, fabulam eis narravit huiusmodi. *Fuit olim tibicen*, inquit, *qui, piscibus conspectis in mari, tibiā cecinit, ratus illos in terram esse egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capit rete, et ingentem piscium numerum reti inclusum extraxit. Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis: desinite nunc saltare, quum, me tibiā canente, egredi saltareque nolueritis.* Hanc fabulam Ionibus Aeolibusque hac causā Cyrus proposuit, quoniam ante id tempus Iones, per legatos invitati a Cyro ut a Croeso desciscerent, non paruerant; et tunc de-

τότε δέ, κατεργασμένων τῶν πραγμάτων, ἦσαν ἐτοῖμοι
 πείθεσθαι Κύρῳ. ὁ μὲν δὴ, ὀργῇ ἐχόμενος, ἔλεγέ σφι
 τὰδε. Ἴωνες δὲ αἷς ἤκουσαν τούτων ἀνευχισθέντων εἰς τὰς
 πόλεις, τείχεά τε περιεβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνε-
 20 λέγοντο εἰς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι πλὴν Μιλησίων· πρὸς
 μούτους γὰρ τούτους ὅρκιον Κύρος ἐποίησατο, ἐπ' οἷσι
 περ ὁ Λυδός. τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῶ λόγῳ
 πέμπειν ἀγγέλους εἰς Σπάρτην, δεησομένους Ἴωσι τι-
 μωρέειν. Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον 142
 ἐστὶ, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὡρέων ἐν τῷ καλλίστῳ
 ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλεις πάντων ἀνθρώπων τῶν
 ἡμεῖς ἴδμεν. οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία ταῦτό πρῶτον
 5 τῇ Ἰωνίῃ, οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ, οὔτε
 τὰ πρὸς τὴν ἐσπέρην· τὰ μὲν, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ

num, confectis rebus, ad parendum Cyro erant pa-
 rati. Ille igitur, irā commotus, ista eis respondit.
 Quo responso ad Ionum civitates relato, muris sin-
 guli oppida sua cingebant, et ad Panionium congre-
 gabantur reliqui omnes praeter Milesios; cum his
 enim solis Cyrus foedus fecerat eisdem conditionibus
 quibus olim Lydus. Reliquis vero Ionibus placuit,
 communi consilio Spartam legatos mittere, qui ro-
 garent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

(142.) IONES hi autem, quorum est etiam *Panio-
 nium* illud, prae omnibus quos novimus hominibus
 oppida condita tenebant in terrae tractu temperie coeli
 aërisque longe praestantissimo. Etenim neque loco-
 rum superius sitorum eadem ratio est atque Ioniae,
 neque inferius sitorum; nec eorum quae orientem
 spectant, nec quae occidentem: quorum alia frigore

ὑγροῦ πιζόμενα· τὰ δὲ, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχ-
μῶδες. Γλῶσσαι δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὔτοι νενομίσασιν, ἀλλ-
λὰ τρόπους τέσσαρας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐ-
τίαν πρώτη κέσται πόλις πρὸς μεσαμβρίην· μετὰ δὲ, 10
Μυαίς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοί-
κηνται, κατὰ ταῦτά διαλεγόμεναί σφι. αἰδοὶ δὲ ἐν τῇ
Λυδίῃ· Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλα-
ζομεναί, Φάκαια. αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον
λεχθίσησι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδέν, σφι δὲ 15
ὁμοφωνέουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰαδὲς πόλεις, τῶν
αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέσται, Σάμον τε καὶ Χίον· ἡ δὲ
μία ἐν τῇ ἡπείρῃ ἵδρυται, Ἐρυθραῖ. Χῖοι μὲν νυν καὶ
Ἐρυθραῖοι κατὰ τὸ αὐτὸ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ'
ἑωυτῶν μῦθοι. οὔτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσαρες 20
γίνονται.

aut humiditate premuntur, alia aestu et siccitate.
Lingua autem non utuntur eadem, sed quatuor mo-
dis deflexionum. Prima civitatum Miletus versus me-
ridiem sita est; dein Myus et Priene: et hae quidem
in Caria sitae sunt, et dialecto utuntur eadem. Istae
vero in Lydia: Ephesus, Colophon, Lebedus, Teus,
Clazomenae, Phocaea. Atque hae civitates, ad ser-
monis characterem quod adtinet, cum illis, quas ante
nominavi, nihil commune habent, sed inter se con-
veniunt. Supersunt tres Ionicae civitates, quarum
duae insulas incolunt, Samum atque Chium: tertia
in continente sita est, Erythrae. Ex his Chii et Ery-
thraei eadem utuntur dialecto; Samii vero sua, ab
aliis diversa. Hi sunt quatuor sermonis characteres.

Τούτων δὲ ὧν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἦσαν ἐν 143
 σκέπη τοῦ φόβου, ὄρκιον ποιησάμενοι. τοῖσι δὲ αὐτέων
 ησιώτησι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἦσαν κω
 Περσέων κατήκοοι, οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται.
 5 Ἀπεισχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἔontos τοῦ παντός τότε Ἑλ-
 ληνικοῦ γένεος, πολλῷ δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐθνέων
 τὸ Ἰωνικόν, καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθῆναι,
 ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. οἱ μὲν νῦν ἄλλοι Ἰο-
 10 νες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ οὐνομα, οὐ βουλόμενοι
 Ἰῶνες κεκλησθαι· ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολ-
 λοὶ αὐτέων ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι. αἱ δὲ δωδέκα
 πόλεις αὐταὶ τῷ τε οὐνόματι ἠγάλλοντο, καὶ ἰσὺν ἰδρύ-
 σαντο ἐπὶ σφέων αὐτέων, τῷ οὐνόματι ἔθεντο Πανιώνιον·

(143.) Horum igitur Ionum *Milesii* tuti a metu
 erant, utpote foedus cum Cyro pacti. Qui autem ex
 eisdem insulas incolebant, ne illi quidem quidquam
 metuebant: necdum enim eo tempore Phoenices
 Persarum imperio erant subiecti, nec Persae ipsi
 mare exercebant. Separaverant se autem hi Iones ab
 aliis Ionibus, [*societatemque inter se contraxerant*].
 non aliam ob causam, nisi quod, quum universa
 tunc stirps Hellenica infirma esset, populorum om-
 nium infirmissimus et minimi momenti fuerit Ioni-
 cus: nam, praeter Athenas, nulla alia erat eorum
 civitas notabilis. Quare et alii Iones et ipsi Athenien-
 ses nomen etiam fugiebant, nec *Iones* volebant ad-
 pellari: immo etiam nunc plerosque eorum pudet
 huius nominis. Sed duodecim illae civitates gaude-
 bant hoc nomine, et separatim ab aliis templum sibi
Herod. T. I. P. I. M

ἔβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμοῖσι ἄλλοισι 15
 Ἰώνων. οὐδ' ἐδιδήθησαν δὲ οὐδαμοὶ μετασχεῖν, ὅτι μὴ
 144 Σμυρναῖοι. Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς Πενταπόλειος νῦν χώ-
 ρης Δωριεὺς, πρότερον δὲ Ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης
 καλομένης, Φυλάσσονται ὡν μηδαμούς ἐσδέξασθαι τῶν
 προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱερόν· ἀλλὰ καὶ
 σφίαν αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱερόν ἀνομήσαντας ἐξεκλή- 5
 σαν τῆς μετοχῆς. ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλ-
 λωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκίους τοῖσι νικῶ-
 σι· καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ μὴ
 ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. ἀνὴρ ὦν Ἀλι-
 κερνησσέυς, τῷ ὄνομα ἦν Ἀγασικλῆς, νικήσας, τὸν 10
 νόμον κατηλόγησε· φέρων δὲ πρὸς τὰ ἐωυτοῦ οἰκία προσ-
 πασσάλευσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ

statuerunt, cui *Panionio* imposuere nomen; decre-
 veruntque nullos alios Ionas participes illius facere:
 nec vero etiam alii, ut in consortium reciperentur,
 petivere; praeter Smyrnaeos. (144.) Simili ratione
Dorienses, Pentapolin quae nunc vocatur incolentes,
 quae olim eadem Hexapolis nominata erat, cavent
 ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triopici
 templi communionem recipiant; verum etiam suo de
 numero eos, qui adversus id templum scelus admi-
 serant, communionem excluserunt. Nam quum inlud is
 Triopii Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes
 donarentur victoribus; quos tripodas qui acceperant,
 his non licebat eos extra templum exportare, sed ibidem
 deo dedicare oportebat; civis quidem Halicarnassensis,
 cui nomen erat Agasicles, victoriam quum reportas-
 set, spreta lege domum suam detulit tripodem et ex

πάντε πόλεις, Λίνδος, καὶ Ἰήλυσσός τε καὶ Κάμειρος,
καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήισαν τῆς μετοχῆς τὴν
15 ἑκτὴν πόλιν Ἀλικαρνησσόν. τούτοις μὲν νυν οὗτοι ταύ-
την τὴν ξημίην ἐπέθηκαν. Δωδέκα δέ μοι δοκέουσι 145
πόλεις ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες, καὶ οὐκ ἐβελῆσαι πλεῖ-
νας ἐσθῆξασθαι, τοῦδε ἕνεκα, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελο-
ποννήσῳ οἴκεον, δωδέκα ἦν αὐτῶν μέρεα· κατάπερ νῦν
5 Ἀχαιῶν, τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας, δωδέκά ἐστι μέ-
ρεα. Πελλήνη μὲν τε πρώτη πρὸς Σικυῶνος μετὰ δὲ,
Αἴγαιρα, καὶ Αἰγαί· ἐν τῇ Κραῖθις ποταμὸς αἰεναὸς
ἐστι, ἀπ' οὗ οὐ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὐνομα ἔσχε.
καὶ Βούρα, καὶ Ἑλίκη, (ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ
10 Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες,) καὶ Αἶγιον, καὶ Ῥύπες,
καὶ Πατρέες, καὶ Φαρέες, καὶ Ὠλέως, ἐν τῷ Πείρῳ

clavo suspendit. Hanc ob culpam quinque civitates,
Lindus, Ialyssus, Camirus, Cos, et Cnidus, sextam
civitatem Halicarnassum communione excluderunt:
talem illi his poenam inflixerunt. (145.) Quod au-
tem duodecim civitates confecerunt *Iones*, nec plures
voluerunt recipere, id eā causā fecisse mihi viden-
tur, quod etiam, quo tempore Peloponnesum habita-
verant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmo-
dum nunc *Achaeorum*, qui Ionas expulerunt, duo-
decim regiones sunt: prima Pellene, haud procul
Sicyone; dein Aegira, et Aegae, in qua est Cratis
amnis perennis, a quo et ille in Italia nomen accepit;
tum Bura, et Helice, in quam confugerant Iones ab
Achacis praelio superati; et Aegium, et Rypes, et
Patrenses, et Pharenses, et Olenus, in qua Pirus est
amnis ingens; et Dymae et Trytaeenses; qui soli ex

ποταμὸς μέγας ἐστὶ καὶ Δύμη, καὶ Τριταιαίης, οἱ
 146 μῦθοι τούτων μεσόγαυοι οἰκίσται. Ταῦτα δωδέκα
 μέρεα τῶν Ἀχαιῶν ἐστὶ, καὶ τότε γε Ἴωνων ἦν. του
 τῶν δὴ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δωδέκα πόλεις ἐποίη
 σαντο ἐπεὶ, ὥς γε ἔτι μᾶλλον οὗτοι Ἴωνες εἰσι τῶν
 ἄλλων Ἴωνων, ἢ πᾶλλον τι γεγονόσιν, μωρὴ πολλή
 λέγειν τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχί
 στη μοῖρα, τοῖσι Ἴωνίης μετὰ οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν
 Μινυαὶ δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμίσχεται, καὶ Καδμεῖοι,
 καὶ Δρύοπες, καὶ Φωκίης ἀποδάσμιοι, καὶ Μολοσ
 σοὶ, καὶ Ἀρκάδες Πελασγοὶ, καὶ Δωριεῖς Ἐπιδαύριοι, 10
 ἅλλα τε ἔθνη πολλὰ ἀναμεμίσχεται. οἱ δὲ αὐτέων,
 ἀπὸ τοῦ πρυτανείου τοῦ Ἀθηναίων ὀρμηθέντες, καὶ νομί
 ζοντες γυναιότατοι εἶναι Ἴωνων, οὗτοι δὲ οὐ γυναικας

istis omnibus mediterranea habitant. (146.) Hab
 sunt nunc duodecim Achaeorum regiones, quae olim
 ibi Ionum fuerant: quâ nimirum de caussâ etiam in
 Asiae duodecim civitates confecerunt: Nam, esse hos
 magis *Ionas* quam reliqui *Iones*, aut nobiliori qua
 dam stirpe oriundos, id vero dicere magna foret stul
 titia. Sunt enim horum quidem haud minima pars
 Abantes ex Euboea, quibus nihil cum Ionia aut cum
 nomine isto commune est: admixti porro eis sunt
 Minyae Orchomenii, et Cadmeci, et Dryopes, et
 Phocenses, qui a popularibus suis se seiunxerunt,
 et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Dorienses Epidau
 rii; denique multae aliae gentes illis inmixtae sunt.
 Qui vero eorum ex Athenarum prytaneo sunt pro
 fecti, nobilissimique censentur esse Ionum, hi vero
 uxores secum in coloniam non adduxerant, sed Ca

ἡγάγοντο εἰς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Καίρας ἔσχον, τῶν
 15 ἐφόνευσαν τοὺς γονεάς. διὰ τοῦτον δὲ τὸν φόνον αἱ γυ-
 ναῖκες αὗται, νόμον θέμεναι, σφίσι αὐτῇσι ὅρκους
 ἐπήλασαν, καὶ παρέδωκαν τῇσι θυγατράσι, μὴ κοτε
 ὁμοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι, μηδὲ οὐνόματι βῶσαι τὸν
 ἐαυτῆς ἀνδρα· ταῦδε εἵνεκα, ὅτι ἐφόνευσαν σφείων τοὺς
 20 πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας, καὶ ἔπειτεν, ταῦτα
 ποιήσαντες, αὐτῇσι συνοίκεον. ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα
 ἐν Μιλήτῳ. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο, οἱ μὲν αὐτῶν, 147
 Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἱππολόχου γεγονότας· οἱ
 δὲ, Καύκωνας Πυλίου, ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελαύθου·
 οἱ δὲ, καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ
 5 οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἰώνων. ἐστῶσαν δὲ
 καὶ οἱ καθαρώς γεγονότες Ἴωνες· εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες
 ἔσοι ἀπ' Ἀθηναίων γεγόνασι, καὶ Ἀπατουρία ἄγουσι

ricas habebant uxores, quarum parentes occiderant.
 Quam ob caedem mulieres hae legem sibi, iuramen-
 to firmatam, imposuerunt, filiabusque suis tradide-
 runt, ne uelquam cum maritis caperent cibum,
 nec maritum suum ulla nomine compellaret; hanc
 ob caussam, quod ipsarum parentes maritosque et
 liberos illi occidissent, et dein patrato hoc facinore
 ipsas duxissent uxores. Haec Mileti facta erant.
 (147.) Reges autem sibi constituerant, alii Lycios,
 a Glauco Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas
 Pylios, a Codro Melanthes filio: alii ex utroque genere.
 Enimvero nomen hi tuentur aliquanto acrius quam
 reliqui Iones. Sint vero etiam ipsae maxime genuini
 Iones: sunt tamen Iones omnes, quicumque ex At-
 tica oriundi sunt, et Apaturia celebrant: celebrant

ὀρτήν. ἄγουσι δὲ πάντες, πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολο-
 Φωνίων· οὗτοι γὰρ μόνου Ἰώνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατού-
 148 ρια· καὶ οὗτοι κατὰ Φόνου τινὰ σκηψιν. Τὸ δὲ Πα-
 νιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χῶρος ἱρὸς, πρὸς ἄρκτον
 τετραμμένος, κοινῇ ἐξαραιημένος ὑπὸ Ἰώνων Ποσει-
 δέωνι Ἑλικωνίῳ· ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἠπείρου ἄκρη,
 πρὸς ζέφυρον ἀνεμὸν κατήκουσα Σάμῳ. ἐς τὴν συλλε- 5
 γόμενοι ἀπὸ τῶν πόλεων Ἴωνες, ἄγεσκον ὀρτήν, τῇ
 ἔθεντο οὐνομα Πανιώνια. πεπόνθασι δὲ οὗτοι μῶναι αἱ
 Ἰώνων ὀρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως
 πᾶσαι ἐς ταῦτ' ἡράμματα τελευτᾶσι, κατὰπερ τῶν
 Περσέων τὰ οὐνόματα. αὗται μὲν αἱ Ἰάδες πόλεις 10
 149 εἰσι. Αἶδε δὲ αἱ Αἰολίδες, Κύμη, ἡ Φρικανίς καλεο-
 μένη, Λήρισσαι, Νέον τεῖχος, Τῆμνος, Κίλλα, Νό-
 τιον, Αἰγιρόεσσα, Πιτάκη, Αἰγαῖαι, Μύρωνα, Γρύ-

autem hoc festum omnes, exceptis Ephesiis et Colo-
 phoniis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia non cele-
 brant, idque ob caedis alicuius culpam. (148.) Est
 autem *Panionium* sacer locus Mycalae, septentrio-
 nem spectans, communi Ionum consilio Neptuno He-
 liconio dedicatus. Mycale autem promontorium est
 continentis, ab occidente Samum versus porrectum.
 Huc convenientes e civitatibus omnibus Iones festum
 celebrabant, quod *Panionia* nominabant. Habent hoc
 autem non solum Ionum festa, sed etiam Graecorum
 omnium; ut eorum nomina in eandem desinant li-
 teram, quemadmodum etiam Persarum nomina. Hae
 igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates. (149.) *Aeo-
 lides* vero civitates haec sunt: Cymae, Phriconis co-
 gnominata, Larissae, Neotichos, Temnus, Cilla, No-

νεια· αὐται ἑνδεκα Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι. μία
5 γὰρ σφραγὶς παρελύθη ὑπὸ Ἴωνων, Σμύρνη. ἦσαν γὰρ
καὶ αὐταὶ δωδέκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. οὗτοι δὲ οἱ Αἰο-
λέες χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνω Ἴωνων, ὥρσαν
δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως. Σμύρνην δὲ ᾧδε ἀπέβαλον 150
Αἰολεῖς. Κολοφωνίους ἀνδρας στάσι ἐσσωθέντας, καὶ
ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος, ὑπεδέξαντο. μετὰ δὲ, οἱ
Φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους
6 ὅρτην ἔξω τείχεος ποιευμένους Διονύσω, τὰς πύλας
ἀπὸ κληίσαντες, ἔσχον τὴν πόλιν. βοηθήσαντων δὲ πάν-
των Αἰολέων, ὁμολογῇ ἐχώσαντο, τὰ ἐπιπλά ἀπὸ
δόντων τῶν Ἴωνων, ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. ποιη-
σάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδιείλοντό σφρας αἱ

tium, Aegiroessa, Pitane, Aegaeae, Myrina, Grynea:
hac sunt undecim Aeolensium civitates antiquae:
una enim eis ademta est a Ionibus, Smyrna. Fuerant
enim et hae civitates duodecim, in continente om-
nes sitae. Colebant autem hi Aeolenses regionem, cui
solum praestantius quam Ionum; caeterum coeli tem-
perie Ionum regioni erat inferior. (150.) *Smyrnam*
vero tali modo amiserant Aeolenses. Cives Colopho-
nios, qui in popularium seditione inferiores discesse-
rant, patriâque fuerant pulsi, intra urbem suam rece-
perunt. Post haec iidem exsules Colophonii, obser-
vato die quo Smyrnenses Neptuno extra muros sacra
faciebant, occlusis portis urbem tenuere. Deiu suc-
currentibus Aeolensibus cunctis, fit pactum hac con-
ditione, ut Iones omnia quae moveri possent Aeolensibus redderent, Aeolenses Smyrnam relinquerent.
Quo facto, reliquae undecim civitates Smyrnaeos inter

- ἐνδεκα πόλεις. καὶ ἐποίησαντο σφῶν αὐτῶν παλιή- 10
 151 τας. Αὗται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις,
 ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρίδαται γὰρ αὗται
 αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσιν, πάντε μὲν πάλιες τὴν Λέσ-
 βον νέμονται· τὴν γὰρ ἑκτὴν ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκομένην
 Ἀρίσβαν ἡνδραπόδισαν Μεθυμναῖοι, ὄντας ὁμαίμους. 5
 ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκεῖται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν
 Νήσοισι καλεομένησι ἄλλη μία. Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ
 Τενεσίοισι, κατὰ περ Ἰωνῶν τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι,
 ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλεσι ἑαδὲ κοπῇ Ἰωσι
 ἔπισθαι, τῇ ἂν οὗτοι ἐξηγέωνται. 10
 152 Ὡς δὲ ἀπικέατο εἰς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰωνῶν καὶ
 Αἰολέων οἱ ἄγγελοι, (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα
 πρησσύμενα,) εἵλαντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα,

se dispertitae, in civium numerum receperunt. (151.)
 Hae sunt igitur *Aeolensium* civitates in continente
 sitae, praeter eas quae Idam incolunt; hae enim ab
 illis seiunctae sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum
 quinque civitates Lesbium incolunt: nam sextam,
 quam in Lesbo condiderant, Arisbam, Methymnaei
 in servitutem redegerunt, quum essent consanguini.
 In Tenedo vero una habitatur civitas; et in Cen-
 tum-insulis quae vocantur, itidem una. Lesbii igitur
 et Tenedii, quemadmodum Iones insulas incolentes,
 nihil metuebant: reliquis vero civitatibus com-
 muni consilio placuit Ionas sequi, quocumque hī
 ducerent.

(152.) *Spartam* ut venerunt *Ionum Aeolumque*
 legati, (celeriter enim haec conficiebantur) orato-
 rem qui nomine omnium verba faceret delegerunt

73, 14.

τῷ οὐνόμα ἦν Πύθερμος. ὁ δὲ, πομφύρεόν τε εἶμα περι-
 5 βαλλόμενος, ὡς ἂν πυνθανόμενοι πλεῖστοι συνέλθοιεν
 Σπαρτητέων, καὶ καταστάς, ἔλεγε πολλὰ, τιμωρέειν
 ἑωυτοῖσι χηρίζων. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ὡς ἤκουον, ἀλλ'
 ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι. οἱ μὲν δὴ ἀπαλλάσ-
 σοντο· Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς
 10 ἀγγέλους, ὅμως ἀπέστειλαν πεντήκοντέρω ἄνδρας, ὡς
 μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πρηγμά-
 των καὶ Ἰωνίης. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι εἰς Φάκαιαν, ἐπεμ-
 πον εἰς Σάρδεις σφέων αὐτέων τὸν δοκιμώτατον, τῷ
 οὐνόμα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοιτα Κύρῳ Λακεδαιμονίων
 15 ῥῆσιν „γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίην πόλιν σιναμωρέειν,
 „ὡς αὐτῶν οὐ περιούσιον.“ Ταῦτα εἰπόντος τοῦ 153
 κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπείρεσθαι τοὺς παρέοντας οἱ
 Ἑλλήνων „τίνες εἶντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι, καὶ κό-

civem Phocaeensem, cui nomen erat Pythermus. Et ille purpureo amictus pallio, quo major Spartanorum numerus, adventu eorum cognito, conveniret, in medium progressus, multa fecit verba, orans ut ipsis succurrerent. At *Lacedaemonii* neutiquam audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Itaque illi discesserunt: *Lacedaemonii* vero, reiectis Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navi viros emiserunt, res Cyri Ioniaeque (ut mihi videtur) exploraturos. Qui quum Phocaeam adpulissent, Sardes miserunt e suis virum probatissimum, *Lacrine* nomine, qui *Lacedaemoniorum* verbis ediceret Cyro, *ne ulli civitati terrae Graeciae damnum inferret; se enim eam rem non neglecturos.* (153.) Hae quum dixisset legatus, fertur *Cyrus* ex praesentibus Graecia

„σοι πλῆθος, ταῦτα ἑαυτῷ προαγορεύουσι.“ πυνθα-
 νόμανον δέ μιν, εἰπεῖν πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην 5
 „Οὐκ ἔδεισά κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσι ἐστὶ χῶρος
 „ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεδευμένοι, εἰς τὸν συλλεγό-
 „μενοι, ἀλλήλους ὁμοῦντες ἐξαπατῶσι. τοῖσι, ἣν ἐγὼ
 „ὑγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθεα ἔσται ἔλλεσχα, ἀλ-
 „λά τὰ οἰκήϊα.“ Ταῦτα εἰς τοὺς πάντας Ἕλληνας 10
 ἀπέτρειψε ὁ Κῦρος τὰ ἔπεα, ἔτι ἀγορὰς κητῶν, αἰ-
 νῇ τε καὶ πρῆσει χρέωνται. αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι
 ἀγορῇσι οὐδὲν ἐώθασιν χρῆσθαι, οὐδέ σφί ἐστι τὸ πα-
 ράπαν ἀγορῇ. Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρ-
 δις Ταβάλλω ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσόν, τὸν τε Κροῖ- 15
 σον καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν, Πακτύῃ ἀνδρὶ Λυδῶ
 κορίζειν, ἀπήλαυε αὐτὸς εἰς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε

quacsisse, quinam homines essent Lacedaemonii,
 quantaque illorum multitudo, qui haec ei edicerent.
 Quae postquam ex his cognovit, legato Spartiatæ re-
 spondit: Numquam timui tales viros, qui in medio
 oppido locum habent designatum, in quo con-
 gregati, interposito iuramento, sese invicem de-
 cipiunt: quibus, si ego valebo, accidet, ut non de
 his quae Ionibus, sed quae sibi impendent, sint
 confabulaturi. Haec Cyrus in universos coniecit
 Graecos, eo quod fora publica habent, in quibus
 emtioni et venditioni dant operam: Persae autem
 foris non utuntur, nec est omnino apud illos forum
 rerum venalium. Post haec vero, Sardium custodia
 Tabalo traditâ, homini Persae, et auri transferendi
 curâ, quod Croesi aliorumque Lydorum fuerat, Pa-
 ctyae commissâ, Lydo homini, ipse Agbatana pro-

ἅμα ἀγόμενος, καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποι-
 σάμενος τὴν πρώτην εἶναι. ἢ τε γὰρ Βαβυλῶν οἱ ἦν ἱε-
 20 πόδιος, καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος, καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰ-
 γύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπέιχε τε στρατηλατεῖν αὐτός. ἐπὶ
 δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπει στρατηγόν. Ὡς δὲ ἀπῆλθε 154
 ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ
 Πακτύς ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου· καταβὰς δὲ
 ἐπὶ θάλασσαν, ἅτε τὸν χρυσὸν ἔχον πάντα τῶν ἐκ
 τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἱμνοῦτο, καὶ τοὺς ἐπὶ
 5 θάλασσίους ἀνθρώπους ἔπειθε σὺν ἑαυτῷ στρατεῦσθαι.
 ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδεις, ἐπολιόρκει Τάβαλον,
 ἀπεργμῆνον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κῦρος, εἶπε πρὸς 155
 Κροῖσον τάδε. „Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γνω-
 „μένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοί, ὡς οὔκασι,

proficiscitur, Croesum secum ducens, nil adtinere in
 praesentiâ ratus ut continuo adversus Ionas iret.
 Obstabat enim Babylog, et Bactriana gens, et Sacae
 atque Aegyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat
 suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem.
 (154.) Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos
Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovit:
 et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardi-
 bus in potestate haberet, auxilia mercede conduxit,
 maritimisque hominibus ut secum militarent persua-
 sit. Tum exercitu adversus *Sardes* ducto, Tabalum
 oppugnavit, in arce conclusum.

(155.) Eâ re in itinere cognitâ, *Cyrus* his verbis
 Croesum compellavit. *Croese*, quis mihi erit ha-
 rum rerum finis? Non desinent *Lydi*, uti videtur,

„πρήγματα παρέχοντες, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω,
 „μὴ ἀριστον ἢ ἐξανδραποδίσασθαι σφίτας. ὁμοίως γάρ 5
 „μοι νῦν γε φαίνομαι πεποιηκέναι, ὥς εἴ τις πατέρα
 „ἀποκτείνας, τῶν παιδῶν αὐτοῦ. Φύσαιτο· ὥς δὲ καὶ
 „ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλεόν τι ἢ πατέρα ἑόντα σὲ
 „λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδω-
 „κα· καὶ ἔπειτα θυμᾶζω εἰ μοι ἀπεσταῖσι;“ Ὁ 10
 μὲν δὲ τὰ περ νόεε, ἔλεγε· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, δέσας
 μὴ ἀνασταίτους ποιῆσθαι τὰς Σάρδεις· „ὦ βασιλεῦ,
 „τὰ μὲν οἰκῶτα εἰσηκας· σὺ μάντοι μὴ πάντα θυμῷ
 „χρᾶν, μηδὲ πάλιν ἀρχαίην ἐξανάστησθαι, ἀναμάρτη-
 „τον εὐῶσαν καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν ἑστέων. 15
 „τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἔπρηξα, καὶ ἐγὼ ἐμῇ
 „κεφαλῇ ἀναμάζας φέρω. τὰ δὲ νῦν παριόντα Παι-

*et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere?
 Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus
 in servitutem eos redigam. Similiter enim nunc
 mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem
 occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum
 te in potestate habens tecum ducam, qui amplius
 etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsis Lydis
 urbem tradidi: ac dein miror, a me eos descivisse!
 Sic ille quae sentiebat dixit. Cui Croesus, veritus ne
 funditus everteret Sardes, his verbis respondit. Aequa
 sunt, inquit, Rex, quae dixisti. At tu tamen ne
 prorsus indulgeas irae, nec penitus evertas anti-
 quam urbem, quae et ante actorum insons est, et
 eorum quae nunc aguntur. Nam, quae ante acta
 sunt, ea ego feci, et meo capite culpam luo. Quae
 vero nunc aguntur, eorum reus Pactias est, cuius*

75, 73.

- „τύχῃ γὰρ ἐστὶ ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις,
 „αὐτὸς δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων,
 20 „τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μὴτε ἀποστείωσι, μὴτε
 „δεινοί τοι ἔωσι. ἄπειπε μὲν σφι πέμψας, ὅπλα
 „ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι· κέλευε δὲ σφῆας κιβῶνας τε
 „ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι, καὶ κοδόρνους ὑποδέεσθαι·
 „πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζων τε καὶ ψάλλων καὶ κα-
 25 „πληθεύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας· καὶ ταχέως σφῆας,
 „ὦ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν οὕτως γυναικίας,
 „ὥστε οὐδὲν δεινοί τοι ἔσονται μὴ ἀποστείωσι.“ Κροῖ- 156
 σος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπέτιθετο, αἰρετώτερα ταῦτα εὐ-
 ρίσκων Λυδοῖσι, ἢ ἀνδραποδισθέντας πρηθῆναι σφῆας·
 ἐπιστάμενος ὅτι ἢ μὴ ἀξιοχρεῶν πρόφασιν προτείνη,
 5 οὐκ ἀνακίσει μιν μεταβουλεύσασθαι· ἀφράδων δὲ, μὴ

tu fidei Sardes commisisti; hic tibi det poenas. Lydis vero dans veniam, haec illis impone, ne postea a te deficiant, aut ullo modo metuendi sint, Missis nunciis interdicito illis, ne arma possideant bellica; et tunicas iube eos sub palliis gestare, cothurnosque pro calceis induere: denique edico ut pueros suos instituant citharam pulsare, et canere, et mercaturam exercere: et mox videbis eos, ó Rex, foeminas ex viris factos, ut porro non sit quod verearis ne a te deficiant. (156.)
 Haec Cyro Croesus suasit, optabiliora Lydis ratus, quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi; pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret rationem non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret consilium; simul vero timebat, ne in posterum aliquando Lydi, si praesens periculum evasissent, de-

καὶ ὕστερόν ποτε οἱ Λυδοὶ, ἢ τὸ παρεὸν ὑπεδράμωσι,
 ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. Κύρος δὲ
 ἠθελὲς τῇ ὑποθήκῃ, καὶ ὑπεὶς τῆς ὀργῆς, ἔφη οἱ πεί-
 θεσθαι. καλέσας δὲ Μαζάρια ἄνδρα Μῆδον, ταῦτά
 οἱ ἐντέλλετο προικεῖν Λυδοῖσι, τὰ ὃ Κροῖσος ὑπετί- 10
 δετο· καὶ πρὸς, ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάν-
 τας, οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν
 157 δὲ Πακτύην πάντας ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' ἑαυτὸν. Ὁ
 μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλάμενος, ἀπῆλαινε ἐς
 ἦθια τὰ Περσέων. Πακτύης δὲ πυθόμενος ἀγχοῦ εἶναι
 στρατὸν ἐπ' ἑαυτὸν ἰόντα, δέσας ὥχεται Φεύγων ἐς
 Κύμην. Μαζάρης δὲ ὃ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρ- 5
 δις, τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὅσῃν δὴ ποτε ἔχων, ὥς
 αἰὶν εὖρε ἐπὶ ἰόντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύην ἐν Σάρδισι,
 πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολὰς

seisacerent a Persis seseque perditum irent. Cyrus ad-
 monitione Croesi gavisus, se ei pariturum ait: et
 vocato ad se Mazari, homini Medo, dat mandatum,
 ut, quae ipsi Croesus suaserat, illis imperaret; caete-
 rum alios omnes, qui cum Lydis contra Sardes mili-
 tassent, sub hasta venderet, ipsum autem Pactyan
 utique vivum ad se adduceret. (157.) His ille man-
 datis ex itinere datis, Persarum in sedes properavit.
 Pactyas autem, ubi rescivit in propinquo esse exer-
 citum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam
 capessivit, et Cymen pervenit. Mazares, cum proba-
 billi parte copiarum Cyri Medos adversus Sardes
 ducens, ubi Pactyan non amplius Sardibus invenit,
 primum *Lydos* coëgit Cyri mandata exsequi: cuius
 mandati consequens erat, ut omnem vitae rationem

ἐπιτελέειν· ἐκ τούτου δὲ κελευσμοσύνης Λυδοὶ τὴν πᾶ-
 10 σαν δαίταν τῆς ζῆς μετέβαλον. Μαζάρης δὲ μετὰ
 τοῦτο ἔπεμπε εἰς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κε-
 λεύων Πρακτύν· οἱ δὲ Κυμαῖοι ἔγνωσαν, συμβουλῆς
 περὶ εἰς Θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι. ἦν γὰρ αὐ-
 τόθι μαντήϊον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνέσι τε πάν-
 15 τες καὶ Αἰολέες ἐώθεσαν χρεῖσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτος
 ἐστὶ τῆς Μιλησίου ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος. Πέμψαν- 158
 τες ὧν οἱ Κυμαῖοι εἰς τοὺς Βραγχίδας θεοπρότους, εἰπα-
 τευν „περὶ Πρακτύν ὁκοῖόν τι ποιεόντες θεοῖσι μέλλοιεν
 „χαρεῖσθαι.“ ἐπειρατῶσι δὲ σφι ταῦτα χρηστήριον
 5 ἐγένετο „ἐκδιδόναι Πρακτύν Πέρσῃσι.“ Ταῦτα δὲ ὡς
 ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὀρμέατο ἐκδιδόναι.
 ἐρμειωμένου δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθους, Ἀριστῶδικος ὁ Ἡρα-
 κλείδῃ, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δόκιμος, ἔσχε μὴ ποιῇ-

Lydi mutarent. Dein nuncios Cymen misit Mazares,
 tradi Pactyam iubens. Cymaei vero statuerunt ea de
 re ad Deum referre qui in Branchidis oracula edit,
 eumque consulere. Erat enim ibi oraculum ab anti-
 quis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et
 Aeoles uti consueverant. Est autem locus ille in Mile-
 siorum ditione, supra Panormum portum. (158.)
 Missis igitur ad Branchidas legatis Cymaei quaesive-
 rum, *de Pactya quidnam facientes gratum maxi-*
me diis essent, facturi? Et interrogantibus respondit
 oraculum, *dederent Pactyam Persis.* Quod respon-
 sum ubi ad se relatum audivere Cymaei, tradere
 illum pararunt. Quam in partem quum ferretur mul-
 tudo, Aristodicus Heraclidae filius, probatus vir in-
 ter cives, iuhibuit eos ne id facerent, fidem non adhi-

σαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ, καὶ
δοκίωσιν τοὺς Θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθείας· ἐς δ', τὸ 10
δεύτερον περὶ Πακτύου ἐπειρησόμενοι, ἦσαν ἄλλοι Θεο-
159 πρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν. Ἀπικομένων δὲ ἐς
Βραγχίδας, ἐχρησθηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος,
ἐπειρωτίων τάδε· „ὦ ἄναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης
„Πακτύς ὁ Λυδός, Φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς
„Περσέων· οἱ δέ μιν ἐξαίτεόνται, προῖναι Κυμαίους 5
„καλεύοντες. ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύνα-
„μιν, τὸν ἰκέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι,
„πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλώβῃ ἀτρεκέως ὁκότερα
„ποιέωμεν.“ Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειράτα· ὁ δ' αὖτις τὸν
αὐτὸν σφί χρησμὸν ἔφαινε, καλεῶν ἐκδιδόναι Πακ- 10
τύην Πέρσησι. πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίας
ἐποίησεν τάδε· περιῶν τὸν νηὸν κύκλῳ, ἐξαίρει τοὺς στρου-

bens effato oraculi, existimansque vera non retulisse
consultores. Denique alii denuo mittuntur legati,
qui de Pactye iterum consultarent, quorum in nu-
mero Aristodicus erat. (159.) Hi ubi ad Branchidas
venerunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum
consuluit interrogavitque his verbis: *O rex, venit
ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem effugiens
violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi
repetunt, Cymaeos illum sibi tradere iubentes. Nos
vero, Persarum metuentes potentiam, tradere il-
lum adhuc non sustinuimus, priusquam a te liqui-
do nobis, utrum facere debeamus, declaretur. Hic
postquam ita interrogavit, rursus idem responsum
deus dedit, tradere iubens Pactyam Persis. Tum
Aristodicus hoc, a se praemeditatum, instituit facere:*

Φοῖς, καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νεοσσευμένα ὀνείων γένηα ἐν
 τῷ νηῷ. ποίοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, λέγεται Φωνὴν ἐκ
 15 τοῦ αὐτοῦ γενέσθαι, φέρουσιν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστό-
 δικον, λέγουσιν δὲ τὰδε· „Ἀροσιώτατε ἀνθρώπων, τί
 „τὰδε τολμᾷς ποιεῖν; τοὺς ἱκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ
 „κεραΐζεις;“ Ἀριστόδικον δὲ, οὐκ ἀπορήσαντα, πρὸς
 ταῦτα εἰπεῖν· „ὦ νᾶξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἱκέτησι
 20 „βοηθῆεις· Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἱκέτην ἐκδιδόναι;“
 Τὸν δὲ αὖτις ἀμείψασθαι τοῖσδε· „Ναὶ κελεύω, ἵνα
 „γε ἀσεβήσαντες, θᾶσσον ἀπόλησθε· ὥς μὴ τὸ λοι-
 „πὸν περὶ ἱκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον.“
 Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βου- 160
 λόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπαλέσθαι, οὔτε παρ' ἐαυτοῖσι
 ἔχοντες πολιορκέεσθαι, εἰς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι.
 οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἐπιπέμποντες τοῦ Μαζάρους ἀγγε-

circa templum circummeans, passerēs disturbavit
 aliaque avium genera, quae in templo nidificaverant.
 Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodiisse vocem,
 ad Aristodicum directam, haec dicentem: *Scelestis-
 sime mortalium, quid est quod hic facere audes?*
Supplices meos ex meo templo evertis! Et Aristod-
 icus, nil dubitans, respondisse ad haec fertur: *O*
Rex, tu tuos supplices ipse ita tueris: Cymaeos
vero iubēs tradere supplicem! Cui rursus deus re-
 gessit: *Immo iubeo, quo vos impii ocys pereatis;*
ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oracu-
lum. (160.) Haec relata ubi audierunt Cymaci,
 quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire,
 nec apud se servando oppugnari, Mytilenen cum
 emiscent. Mytilenaei vero, quum missis nunciis
Herod. T. I. P. I.

λίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύην, παρισκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ 5
 ὅσω δὴ. οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ
 ἐτελεύθη. Κυμαῖοι γὰρ, ὡς ἔμαθον ταῦτα πρησόμενα
 ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον εἰς Λέ-
 σβον, ἐκκομίζουσι Πακτύην εἰς Χίον. ἐνθεῦτεν δὲ, ἐξ- 10
 ἱροῦ Ἀθηναίης Πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων, ἐξ-
 ὁδοῦ ἐξέδοσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνέϊ μισθῷ τοῦ
 δὲ Ἀταρνέος τούτου ἔστι χάρος τῆς Μυσῆς, Λέσβου
 αἰτίας. Πακτύην μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι
 ἔχον ἐν φυλακῇ, θέλοντες Κύρῳ ἀποδέξαι. ἦν δὲ
 χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γενόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ 15
 τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς κριθῶν πρόχυσιν ἐποιέ-
 το θεῶν οὐδένι, οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ
 ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ
 161 τῆς χώρας ταύτης γινόμενα. Χῖοι μὲν νυν Πακτύην

Mazares eum repetiisset, parati erant eum tradere,
 pacti mercedem nescio quam; nec enim hoc perspi-
 cue traditum est, nec res effectum habuit: nam
 Cymaci, ut intellexerunt id agere Mytilenaeos, navī
 Lesbum missā, in Chium Pactyam transportarunt.
 Inde vero, ex Minervae templo urbis Praesidis ex-
 tractus a Chiis, et Persis traditus est: tradiderunt
 eum autem Chii, mercedem pacti Atarneum; est au-
 tem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi.
 Pactyan igitur sibi deditum Persae in custodia habue-
 runt, Cyri in conspectum volentes eum producere.
 Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo
 Chiorum molā ex hordeo Atarnensis illius agri deo-
 rum ulli litavit, aut ex frumento illinc adlato libum
 coxit; quidquid ille progeniuit ager, id ab omnibus

ἔξεδσαν. Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ
τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον. καὶ τοῦτο μὲν,
Πριηνέας ἐξηνδραποδίσατο· τοῦτο δὲ, Μαιάνδρου πεδίον
5 πᾶν ἐπέδραμε, λήϊον ποιεύμενος τῷ στρατῷ· Μαγνησίην
δὲ ὡσαύτως. μετὰ δὲ ταῦτα, αὐτίκα νοῦσω τελευτᾷ.

Ἀποθανόντος δὲ τούτου, Ἄρπαγος κατέβη διάδοχος 162
τῆς στρατηγίης, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν ὁ
Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνόμῳ τραπέζῃ ἔδαισε,
ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιλιήν συγκατεργασάμενος. οὗτος
6 ὡς ἦν τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς, ὡς ἀπί-
κετο εἰς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πόλεις χώμασι· ὅπως
γὰρ τευχέρας ποιήσῃ, τὸ ἐνθεῦτεν χώματα χῶν πρὸς
τὰ τεύχεα ἐπόρθεε. πρώτη δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχείρησε.

sacrificiis procul habitum est. (161.) Postquam
Pactyan Chii tradiderant, bello adgressus est Mazares
eos qui cum illo Tabalum oppugnaverant. Et Prie-
nenses quidem devictos sub corona vendidit; Macan-
dri vero campum universum incursans, itemque Mag-
nesiam, exercitum praedâ ditavit. His autem rebus
gestis, paulo post morbo vitam finiit.

(162.) Mortuo Mazarc, advenit imperiî in inferiore
Asiâ successor *Harpagus*, natione iidem Medus; is
qui a rege Medorum Astyage nefario epulo erat ex-
ceptus, quique Cyro in comparando regno sociam
praestiterat operam. Hic vir tunc a Cyro dux copia-
rum nominatus, ut in Ioniam pervenit, oppida aggre-
ribus iactis capere instituit: scilicet oppidanos intra
muros statim compulit, deinde adgestis ad muros
aggribus oppugnavit. Et primum quidem Ioniae op-
pidum, quod adgressus est, *Phocaea* fuit.

163 Οἱ δὲ Φωκαῖες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακρῇσι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐχρήσαντο· καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρσηνίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ καταδέξαντες. ἐναυτίλλονται δὲ οὐ στρογγύλῃσι νηυσὶ, ἀλλὰ πτυγματούχοισι. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησσὸν, προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησίων, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Ἀργανθάνιος· ἐτυράνευσε δὲ Ταρτησσοῦ ὀγδώκοντα ἔτη, ἐβίωσε δὲ πάντα εἴκοσι καὶ ἑκατὸν. τούτῳ δὲ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαῖες οὗτοι δὴ τι ἐγένοντο, ὥς τὰ μὲν πρῶτά σφεας ἐκλιπόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἑαυτοῦ χώρης οἰκῆσαι ὅκου βούλονται· μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τοὺς Φωκαίεας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὡς αὖξοιτο, ἐδίδου σφι χρήματα τεῖχος περιβαλέσθαι τὴν πόλιν. ἐδίδου δὲ ἀφιδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ τεῖχος οὐκ ὀλίγοι στάδιοι εἰσι· τοῦτο δὲ πᾶν, λίθων

(163.) *Phocaeenses* hi longinquis navigationibus primi Graecorum usi erant: et Adriaticum mare et Tyrheniam et Iberiam et Tartessum Graecis ostenderunt. Ac Tartessum quidem postquam venerunt, cari fuerunt regi Tartessorum, cui erat nomen *Arganthonius*, qui octoginta annos Tartessorum regno praefuit, vixit autem in universum annos centum et viginti. Huic viro ita cari fuerunt Phocaeenses, ut primum quidem eos hortaretur, Ioniam relinquerent, et qua parte suae ditionis vellent, habitatum concederent: dein, ut hoc eis non persuasit, ex eisdem vero cognovit de ingruente Medorum potentiâ, pecuniam illis dedit ex qua murum urbi circumdarent; et largiter quidem dedit: nam circuitus muri haud pauca sunt

μεγάλων καὶ εὖ συναρμοσμένων. Τὸ μὲν δὲ τείχος 164
τοῖσι Φωκαεῦσι τρόπῳ τοιῷδε ἐξεποιήθη. ὁ δὲ Ἄρπα-
γος ὡς ἐπήλασε τὴν στρατιὴν, ἐπολιόρκει αὐτοὺς,
προϊσχύμενος ἔπεα „ὥς οἱ καταχρᾶ, εἰ βούλονται
5 „Φωκαῖες προμαχεῶνα ἕνα μῦνον τοῦ τείχεος ἐρεῖ-
„ψαι, καὶ οἶκημα ἐν κατιῷσαι.“ αἱ δὲ Φωκαῖες,
περιμηκτέοντες τῇ δουλσίῳ, ἔφασαν „θέλειν βου-
„λεύσασθαι ἡμέρην μῖνον, καὶ ἔπειτα ὑποκρινέσθαι.
„ἐν ᾧ δὲ βουλευονται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκείνον ἐκέ-
10 „λευον τὴν στρατιὴν ἀπὸ τοῦ τείχεος.“ Ὁ δὲ Ἄρπαγος
ἔφη „εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκείνοι μέλλοιεν ποιεῖν, ὅμως
„δὲ σφι παριέναι βουλευσάσθαι.“ Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἄρ-
παγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατιὴν, οἱ Φω-
καῖες ἐν τούτῳ κατασπᾶσαντες τὰς πεντηκόντερους,

stadia, et totus hic murus ex magnis lapidibus, eis-
que bene coaptatis, est exstructus. (164.) Tali igitur
modo perfectus erat Phocæensium murus. Har-
pagus vero admoto exercitu urbem obsidens, condi-
tionem proposuit, *satis sibi fore*, dicens, *si unum*
modo propugnaculum muri deiicere Phocæenses
voluissent, et unam habitationem [regi] dedicare.
Phocæenses vero, aegerrime ferentes servitutem,
unum diem se deliberaturos aiebant, ac deinde re-
sponsuros: interim vero dum deliberarent, postu-
labant ut exercitum a muro abduceret. Quibus Har-
pagus, *probe quidem se nasse*, ait, *quid essent fa-*
cturi; verumtamen tempus illis ad deliberandum
concedere. Igitur dum a muro exercitum abducit
Harpagus, Phocæenses interim deductis actuariis
quas habebant navibus, liberos, et uxores, et quæ

ἐσθίμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἔπιπλα πάντα, πρὸς 15
 δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἰοῶν, καὶ τὰ ἄλλα
 ἀναθήματα, χωρὶς ὅτι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ
 δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐσβάντες, ἔπλεον
 ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαίην ἐρημωθεῖσαν ἀνδρῶν ἔσχον
 165 οἱ Πέρσαι. Οἱ δὲ Φωκαῖές, ἐπεὶ τε σφὶ Χῖοι τὰς
 νήσους τὰς Οἰνούσας καλεομένας οὐκ ἐβούλοντο ὠνεο-
 μένοισι πωλεῖν, δειμαίνοντες μὴ αἱ μὲν ἐμπόριον γέ-
 νωνται, ἡ δὲ αὐτέων νῆσος ἀποκληῖσθῃ τούτου εἵνεκα,
 πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖές ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον. ἐν γὰρ 5
 τῇ Κύρνῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ Θεοπροπίου
 ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὐνομα ἦν Ἀλαλίη. Ἀργανθώ-
 νιος δὲ τῆνικαῦτα ἦδη τετελευτήκεε. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ
 τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλεύσαντες ἐς τὴν Φωκαίην,

moveri poterant omnia; eis imponunt; ad haec ima-
 ginibus ex deorum templis, aliisque donariis, prae-
 terquam quidquid aes aut lapis aut pictura esset,
 reliquis omnibus in naves inpositis, ipsi eas consoen-
 dunt; et Chium versus navigant. Phocaeam autem
 hominibus vacuum Persae tenuerunt. (165.) Consti-
 tuerant *Phocaeenses* a Chiis dato pretio Oenussas quae
 vocantur insulas emere. Sed quum vendere eas nol-
 lent Chii, metuentes ne emporium fierent hae insu-
 lae, eaque re ipsorum insulae mercatu excluderen-
 tur, super haec in Corsicam [*Cyrrum* Graeci vocant]
Phocaeenses sunt profecti. In Corsica enim vicesimo
 ante anno, oraculi monitu, oppidum condiderant,
 cui nomen Alalia. Arganthonius vero illo tempore e
 vita iam discesserat. In Corsicam vero profecturi, prius
 ad Phocaeam adpulsis navibus, Persarum praesi-

- 10 κατεφόνευσαν τῶν Περσίων τὴν Φυλακὴν, ἣ ἐφρούρει
 παραδεξαμένη παρὰ Ἀρπάγου τὴν πόλιν. μετὰ δὲ,
 ὡς τοῦτο σφι ἐξέργαστο, ἐποιήσαντο ἰσχυράς καταράς
 τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου. πρὸς δὲ ταύτησι,
 καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν „ μὴ
 15 „ πρὶν εἰς Φωκαίην ἔξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀνα-
 „ Φῆναι. “ Στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον,
 ὑπὲρ ἡμίσεος τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόντος τε καὶ οἶκτος
 τῆς πόλεως καὶ τῶν ἡρώων τῆς χώρας. ψευδοὶκαὶ δὲ γε-
 νόμενοι, ἀπέπλεον ὀπίσω εἰς τὴν Φωκαίην. οἱ δὲ αὐτῶν
 20 τὸ ὄρκιον ἐφύλασσαν, ἀερόβητες ἐκ τῶν Οἰνουσσίων
 ἔπλεον. Ἐπὶ τε δὲ εἰς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἶκον 166
 κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ’ ἕτεα πέντε,
 καὶ ἱρὰ ἐνιδρύσαντο. καὶ, ἄγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς
 περιόικους ἅπαντας, στρατεύονται ὧν ἐπ’ αὐτοὺς κοινῇ

dium, cui ab Harpago custodia urbis mandata erat, interficiunt; dein, hoc patrato, atroces diras imprecantur si quis ipsorum classem desereret. Ad haec ingentem ferri massam mari demergunt; iurantes non prius Phocaeam se redituros, quam massa illa e mari emersisset. Sed dum in Corsicam abire parant, ultra dimidium civium desiderium cepit et misericordia urbis et consuetarum in patria terra sedium. Igitur hi, violato iuramento, retro navigant Phocaeam. Caeteri vero, iusiurandum servantes, sublatiis ancoris ex Oenussis insulis sunt profecti. (166.) Hi postquam in Corsicam peruenere, quinque annos una cum eis qui antea eo migraverant habitarunt, et templa ibi constituerunt. Caeterum quum vicinos omnes incursionibus praedationibusque molestant, bellum

λόγῳ χηρσάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνοι, ἡνυσὶ 5
 ἑκάτεροι ἐξήκοντα. οἱ δὲ Φωκαεῖς πληρώσαντες καὶ
 αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἑόντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς
 τὸ Σαρδόνιον καλούμενον πέραος. συμμισγόντων δὲ
 τῇ ναυμαχίῃ, Καδμείῃ τις νίκη τοῖσι Φωκαιεῦσι ἐγένε-
 τα. αἱ μὲν γὰρ τεσσαράκοντά σφι νῆες διεφθάρησαν 10
 αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεῦσαι, ἦσαν ἄχρηστοί· ἀπεστρά-
 Φατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. καταπλωσάντες δὲ ἐς τὴν
 Ἀλαλίην, ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ
 τὴν ἄλλην κτῆσιν ὅσῃ οἰαί τε ἐγίνοντο αἱ νῆες σφι ἄγειν
 καὶ ἔπειτα ἀφέντες τὴν Κύρρον, ἔπλεον ἐς Ῥήγιον. 15

167 Τῶν δὲ διαφθαρεισέων νεῶν τοὺς ἄνδρας, οἳ τε Καρχη-
 δόνοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ ἔλαχόν τε αὐτέων πολλῶ πλείους,
 καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλ-
 • λαίοισι πάντα τὰ παριόντα τὸν χῶρον, ἐν τῷ οἱ Φω-

cis communi consilio intulerunt Tyrreni et Carthagi-
 nienses, utrique navibus sexaginta. Quibus *Phocaeen-*
ses, impletis suis navigiis; quae erant numero sexa-
 ginta, obviam ivere in Sardonium quod vocatur mare.
 Tum commisso praelio navali, Cadmea quaedam vi-
 ctoria obtigit Phocaeensibus: nam quadraginta ex
 eorum navibus perierunt; viginti autem reliquae, de-
 tortis rostris, inutiles sunt factae. Inde Alaliam revecti,
 adsumtis liberis et uxoribus, et quidquid ex eorum
 facultatibus ferre naves possent, relicta Corsica, Rhe-
 gium navigarunt. (167.) Hominum vero, qui navibus
 depressis vectierant, multo maiorem numerum Cartha-
 ginenses et Tyrreni, quam ipsi, ceperant; quos illi
 inter se partiti, in terram eductos, lapidibus obrue-
 runt. Quo facto, quidquid deinde praeter eum locum,

- 5 καίς καταλευσθέντες ἐκέατο, ἐγένετο διάστροφα καὶ
 ἔμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑπο-
 ζύγια καὶ ἄνθρωποι. οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι ἐς Δελφοὺς ἔπεμ-
 πον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἀμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη
 σφέας ἐκέλευε ποιεῖν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐτι
 10 ἐπιτελέουσιν· καὶ γὰρ ἐναγίζουσι σφί μεγάλως, καὶ
 ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικόν ἐπιστάσι. καὶ οὗτοι μὲν
 τῶν Φωκαίων τοσούτω μέρει διασχέσαντο. οἱ δὲ αὐτῶν
 ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγάντες, ἐνδύτην ἀρμασφένει, ἐκπύ-
 σατο πάλιν γῆς τῆς Οἰωτρίης ταύτην, ἥτις νῦν Ἰέλα
 15 καλεῖται. ἐκτίσαν δὲ ταύτην, πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδά-
 νιῆτι μάδοντες, ὥς τὸν Κύρνον σφί ἡ Πυθίη ἔχρησε
 κτίσαι ἥρων ἰόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαίης
 μὲν οὖν πέρι τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτω ἔσχε. Παραπλήσια 168

in quo lapidati Phocaeenses iacebant, praeteribat,
 (in Agyllaeorum agro is locus erat) id omne distor-
 tum, mutilum, aut membris captum reddebatur,
 perinde pecudes, iumenta, homines. Itaque Delphos
 Agyllaei mittebant quaesituros quo pacto delictum
 possent expiare. Quos Pythia id facere iussit, quod
 etiam nunc Agyllaei faciunt: nempe magnifice illis
 parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymni-
 cos et equestres. Igitur hi quidem ex Phocaeensium
 numero fato tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium
 se receperunt, ii oppidum in terrâ Oenotriâ condi-
 derunt illud, quod nunc Hyela [sive Velia] nomina-
 tur. Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniata
 edocti iussos se esse Pythiae oraculo *Cyrrum* Heroëm
 colere, non insulam. Et haec quidem hactenus de re-
 bus *Phocacensium*, Ionicae civitatis. (168.) Simi-

„ἔσομένην,“ Αὕτη μὲν Βιάντος τοῦ Πριηνέος γνώμη,
ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἴωσι γενομένη. χρηστὴ δὲ καὶ πρῶν
ἢ διαφθαρεῖναι Ἴωνήν, Θάλευ ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένε-
το, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἔόντος Φοίνικος· ὃς ἐκέλευε ἐν βου-
λευτήριον Ἴωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ· Τέων 15
γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης. τὰς δὲ ἄλλας πόλεις οἰκομέ-
νας, μηδὲν ἥσσαν νομίζεσθαι κατάπερ εἰ δῆμοι εἴεν.
οὕτω μὲν δὴ σφι γνώμας τοιάσδε ἀπεδέξαντο.

- 171 Ἄρπαγος δὲ καταστρεψάμενος Ἰωνήν, ἐποίητο
στρατήν ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα
ἀγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶ-
ρες μὲν ἀπυγμένοι ἐς τὴν ἡπειρὸν ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ
παλαιὸν ἔόντες Μῖνα τε κατήκοι, καὶ καλεόμενοι Λέ- 5
λεγες, εἶχον τὰς νήσους, Φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέον-

iam perditae essent res Ionum. Sed etiam, priusquam
pessum iret Ionia, salutaris fuerat *Thaletis* sententia,
civis Milesii, qui generis originem e Phoenicia repe-
tebat. Is Ionas erat hortatus, ut unam communem
curiam haberent, quae esset Tei: Teum enim me-
ditullium esse Ioniae: reliquae autem civitates, a
Ionibus habitatae, nihilo minus suis uterentur
institulis, perinde ac si singuli essent populi.
Tales illis sententias duo hi viri in medium propo-
suerunt.

(171.) Ioniâ subactâ *Harpagus* bellum intulit Ca-
ribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Aeolenses
secum ducens. Cares, quos dixi, ex insulis
in continentem olim advenerant. Prius enim *Minois*
imperio subiecti, Lelegesque nominati, insulas inco-
luerant: et tributum quidem, quoad ego auditu, ul-

τες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατὲς εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι
 ἀκοῇ· οἱ δὲ, ὅπως Μίνως δέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νείας.
 ἄτε δὲ δὴ Μίνω τε κατεστραμμένου γῆν πολλήν, καὶ
 10 εὐτυχέαντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώ-
 τατον τῶν ἐθνέων ἀπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον
 μακρῷ μάλιστα. καὶ σφι τριζὰ ἐξευρημάτων ἐγένετο,
 τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα
 λόφους ἐπιδέσθαι Κᾶρές εἰσι οἱ καταδέξαντες, καὶ ἐπὶ
 15 τὰς ἀσπίδας τὰ σημήϊα ποιέεσθαι. καὶ ὄχανα ἀσπίσι
 οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἀνευ ὀχάνων
 ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἵπερ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρεέ-
 σθαι, τελαμῶσι σκυτίνοισι οἰκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐ-
 χέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοις περικείμενοι. Μετὰ
 20 δὲ, τοὺς Κᾶρας χρόνῳ ὕστερον πολλῶ Δωριεὲς τε καὶ
 Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων· καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπεί-

tima tempora repetens, potui cognoscere, nullum
 pependierant; sed, quoties Minos eorum operâ indi-
 gebât, naves eius compleverant. Quandoquidem igitur
 multos terrae tractus Minos sibi subiecit, et felici-
 tate usus est in bello, *Carica gens* omnium gentium
 per id tempus longe fuerat clarissima. Ac tria illis in-
 venta debentur, quibus Graeci usi sunt: nam et galeis
 cristas inponere primi Cares docuere, et signa clypeis
 insculpere; denique, qui clypeis ansas adiungerent,
 hi primi fuere, quum antea clypeos absque ansis
 gestassent quicumque clypeis consueverant uti, cori-
 aceis loris illos regentes, quae oervici et dextero
 humero circumligata habebant. Deinde, multo tem-
 pore interiecto, Cares a Doriensibus et Ionibus ex
 insulis sunt eieci, atque ita in continentem pervene-

ρον ἀπίκοντο. Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρες οὕτω Κρήτες λέγου-
 σι γενέσθαι. αὐ μὲν τοι αὐτοὶ γε ὁμολογέουσι τούτοις
 εἰ Κᾶρες· ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἑαυτοὺς εἶναι αὐτό-
 χθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰὶ δια- 25
 χρωμένους τῶπερ νῦν. ἀπεδοικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοι-
 σι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσσῶσι μὲν καὶ
 Λυδοῖσι μάστιγι, ὡς κασιγνήτοιςι εἶναι τοῖσι Καρσί.
 τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυστὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς
 ἀδελφεούς. τούτοιςι μὲν δὴ μέτεστι· ὅσοι δὲ, ἔόντες 30
 ἄλλων ἔθνεος, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καρσί ἐγένοντο, τού-
 172 τοῖσι δὲ οὐ μέτα. Οἱ δὲ Καύνιοι, αὐτόχθονες, δο-
 κέειν ἐμοὶ, εἰσὶ αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης Φασὶ εἶναι.
 προσνεχωρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν
 ἔθνος, ἣ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ

runt. Haec quidem de Caribus Cretenses memorant;
 at *Cares* ipsi his non adsentiuntur; sed a prima gentis
 origine continentem se autumant incoluisse, eodem-
 que nomine semper fuisse adpellatos, quo nunc utun-
 tur. Ostenduntque in oppido, cui *Mylasa* nomen,
 priscum *Iovis Carii* templum, quod quidem cum
Mysis atque *Lydis* commune habent, ut qui consan-
 guinei sint *Carum*; *Lydum* enim et *Mysum* fratres
Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud com-
 mune habent; sed quicumque ex alia gente sunt,
 quamvis eadem cum *Caribus* linguâ utentes, ad hos
 communio illa nihil pertinet. (172.) *Caunii* vero ex
 eadem, quam incolunt, terrâ oriundi mihi videntur,
 quamquam ipsi se *Cretenses* esse affirmant. Linguam
 vero aut ipsi ad *Caricum* populum adcommodarunt,
 aut *Cares* ad *Caunium*; nec enim hoc diiudicare li-

5 ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι. νόμοισι δὲ χρέωνται κεχωρισ-
 μένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν.
 τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι, κατ' ἡλικίην τε καὶ Φιλότητα
 εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πέσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ
 καὶ παισὶ. ἰδρυνθέντων δὲ σφι ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπει-
 10 τα ὥς σφι ἀπέδοξε, (ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μῦθον
 χρᾶσθαι θεοῖσι,) ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καύνιοι
 ἠβηδὸν, τύπτοντες δούρασι τὸν ἥέρα, μέχρι οὐρανὸν τῶν
 Καλυνδικῶν ἔποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινι-
 κούς θεούς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιούτοις χρέωνται.
 Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρχαῖον γεγόνασι. τὴν γὰρ 173
 Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. διενειχθέν-
 των δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώπης παί-
 δων, Σαρπηδόνοσ τε καὶ Μίνω, ὥς ἐπεκράτησε τῇ στά-
 5 σει Μίνωσ, ἐξήλασε αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς

quido possum. Institutis autem utuntur longe et ab
 aliis populis et a Caribus discrepantibus; habetur
 enim apud illos honestissimum, ut secundum aetatem
 et amicitiam catervatim ad computationes convenient
 viri, et mulieres, et pueri. Iidem, quum prius tem-
 pla constituta habuissent peregrinorum deorum,
 deinde mutatâ sententiâ, postquam eis placuit non-
 nisi patriis uti diis, arma capessiverunt cuncti, senes
 iuvenesque, et hastis aërem ferientes usque ad Calyn-
 dicos montes progressi sunt, dicentes se peregrinos
 eiicere deos. Talibus institutis Caunii utuntur. (173.)
 Lyci; vero antiquitus ex Cretâ erant oriundi. Cretam
 enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero de
 regno in Creta dissiderent Europae filii, Sarpedon et
 Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sar-

στασιώτας αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀπωσθέντες, ἀπίκοντο τῆς Ἀσίης εἰς γῆν τὴν Μαλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς· οἱ δὲ Μιλύαι, τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τίως μὲν δὴ αὐτέων Σαρπηδῶν ἦρχε· οἱ δὲ ἐκαλέοντο, τό περ τε ἠνείκοντο οὐνομα, καὶ 10 νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι. ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως, ἀπίκετο εἰς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπανυμίνην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. 15 νόμοισι δὲ, τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρεώνται. ἐν δὲ τῷδε ἴδιον νομομάσσι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοις συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μητέρων ἑαυτούς, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ

pedonem eiusque assecclas eiecit. Tum hi, insulâ expulsi, in Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam regionem nunc *Lycii* incolunt, haec olim *Milyas* erat: Milyae vero Solymi olim nominabantur. Aliquantum igitur temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero nominabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo etiam nunc Lycii a finitimis adpellantur, *Termilae*. Ut vero Athenis *Lycus*, Pandionis filius, et ipse a fratre expulsus Aegeo, in *Termilas* ad Sarpedonem pervenit, inde demum, a *Lyci* nomine, successu temporis, *Lycii* sunt adpellati. Institutis autem utuntur partim Creticis, partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec cum ullis aliis hominibus commune: sese ipsi a matribus nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit, quaerit; respondebit illi hic, esse

20 ἐτέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑαυτὸν μητροῦν,
καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν μὲν
γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήσῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νεό-
μισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστός, καὶ ὁ πρῶτος αὐτέων, γυ-
ναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχη, ἄτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξά- 174
μενοι, ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀρπάγου· οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες
ἀποδεξάμενοι οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώ-
ρην οἰκέουσι. οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμο-
νίων ἀποικοὶ Κνίδιοι, τῆς χώρας τῆς σφετέρης τετραμ-
μένης ἐς πόντον, τὸ δὴ Τριόπιον καλεῖται. ἀργμένης
δὲ ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Βυβασσίδος, εὐρύσης τε πά-
σης τῆς Κνιδίης, πλην ὀλίγης, περιρρόου· (τὰ μὲν γὰρ
αὐτῆς πρὸς βορρῇν ἄνεμον, ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέρ-

*se huius vel illius matris filium, et matris suae
matres a superioribus temporibus repetet. Porro, si
mulier, quae civis sit, servo nupserit, honesto loco
nati censentur liberi: sin vir civis, atque etiam prin-
ceps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem
habet, ignobiles erunt liberi.*

(174.) Iam Cares quidem, nullo claro edito faci-
nore, subiugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi
memorable quidquam tunc gesserunt; nec quicum-
que natione Graeci illam regionem incolunt. Inco-
lunt autem quum alii, tum Lacedaemoniorum coloni
Cnidii, quorum ager mari est obversus, Triopium-
que vocatur. Initium capit Cnidiorum ditio a Bybas-
sia peninsula, et est tota, exiguo excepto spatio, mari
circumflua: nam quae pars eius ad septemtrionem
spectat, eam Ceramicus sinus includit; quae vero ad

Herod. T. I. P. I.

O

γινέσθαι τὰ δὲ πρὸς νότον, ἢ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον 10
 θάλασσα·) τὸ ὦν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὰν ὅσον τε ἐπὶ
 πέντε στάδια, ὥρυσσον οἱ Κνίδιοι, ἐν ὧν Ἄρπαγος
 τὴν Ἰωνίην κατιστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χώραν
 ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη
 χώρα ἐς τὴν ἡπειρόν τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμός ἐστι τὸν 15
 ὥρυσσον. καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνι-
 δίων· μᾶλλον γὰρ τι καὶ θεϊότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκε-
 σθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τὰ τε ἄλλα τοῦ σώ-
 ματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς, θραυ-
 μένης τῆς πέτρης· ἐπιμπόν ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους 20
 ἐπερωσμένους τὸ ἀντίξουν· ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ
 Κνίδιοι λέγουσι, χρᾶ ἐν τρίμετρῳ τόνῳ τάδε·
 Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μὴδ' ὀρύσσετε·

meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est.
 Istud igitur exiguum spatium, quod quinque fere
 stadiorum est, perfodere instituerunt Cnidii per id
 tempus quo, Ioniam Harpagus subegit, cupientes ex
 agro suo insulam facere. Erat autem universa eo-
 rum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus conti-
 nentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodie-
 bant. Multorum igitur hominum manibus in opere
 occupatis, quum magis quam consentaneum erat vul-
 nerarentur et alia corporis membra et maxime oculi
 eorum qui opus faciebant et petram perfringebant, ita
 ut adpareret non sine deorum numine id fieri; misc-
 runt Delphos qui consulerent oraculum *quidnam*
esset quod ipsis adversaretur. Quibus Pythia, ut
 ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore haecce respondit:

Nec aggerate, nec vel isthmum fodite;

Zeus γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο.

- 25 Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε ὀρύγματος ἐπαύσαντο καὶ Ἀρπάγῳ, ἐπιόντι σὺν τῷ στρατῷ, ἀμαχητὶ σφίεας αὐτοὺς παρέδωκαν. Ἦσαν δὲ 175
 Πηδασεῖς οἰκοῦντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ μεσόγαιαν τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνιπιτήθεον ἔσεσθαι, αὐτοῖσί τε καὶ τοῖσι περιόικοις, ἡ ἱερεὶα τῆς Ἀθηναίης πύργονα 5
 μέγαν ἴσχει. τρεῖς σφί τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ Καρίην ἀνδρῶν μῦνοι τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγῳ, καὶ πρήγματα παρέσχον πλεῖστα, ὅρος τειχίσαντες, τῷ οὐνομά ἐστι Λίδη. Πηδασεῖς μὲν νυν χρόνῳ ἐξαιρέθησαν. Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε 176
 ὁ Ἀρπαγὸς τὸν στρατὸν, ὑπεξιώντες, καὶ μαχόμενοι ἐλύγοι πρὸς πολλοὺς, ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο ἐσωθέντες

nam, si placuisset, insulam dederat Deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destitere; et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nulla inita pugnâ, dediderunt. (175.) Fuere autem *Pedasenses*, mediterranea super Halicarnassum habitantes: quibus quoties publice imminet aliquod incommodum, sacerdos foemina Minervae ingentem emit tit barbam; quae res illis tribus separatis temporibus accidit. Hi soli ex omnibus Cariam habitantibus Harpago aliquamdiu restitere, et plurimam illi molestiam creant; quum montem, cui Lida nomen, muro muniissent. Sed et hi haud multo post sunt expugnati. (176.) *Lycii* vero, ut in *Xanthium* campum Harpagus promovit exercitum, eductis copiis pugnam inierunt, pauci adversus multos, et egregia virtutis specimina edidere. Sed praelio superati, et

δὲ, καὶ κατεληθέντες εἰς τὸ ἄστυ, συνήλυσαν εἰς τὴν
 ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρή- 5
 ματα καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν ἀκρό-
 πολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες
 καὶ συνομόσαντες ὅρκους δεινοὺς, ὑπέξελθόντες ἀπέθα-
 νον πάντες Ξανθιοὶ μαχόμενοι τῶν δὲ νῦν Λυκίων Φα-
 μένων Ξανθίων εἶναι, οἱ πολλοὶ, πλὴν ὀγδώκοντα 10
 ἰστίων, εἰσὶ ἐπὶ ἡλύδες· αἱ δὲ ὀγδώκοντα ἰστίαι αὐταὶ
 ἔτυχον τηλικαῦτα ἐκδημέουσai, καὶ οὕτω περιεγένοντο.
 τὴν μὲν δὲ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἄρπαγος. παραπλη-
 σίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καύνιοι τοὺς
 Λυκίους ἐμιμήσαντο τὰ πλέω. 15

177 ΤΑ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἄρπαγος ἀνάστατα
 ἐποίησεν· τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς, αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος κα-
 ταστρεφόμενος, καὶ οὐδὲν παρίεις. τὰ μὲν νυν αὐτῶν

in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxori-
 bus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem sub-
 iecerunt arci, ut tota concremaretur. His factis, diris
 iuramentis invicem adstricti, egressi sunt, et forti-
 ter pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum Lycio-
 rum, qui nostra aetate *Xanthios* se esse praedicant,
 advenae sunt plerique, exceptis octoginta familiis;
 quae familiae tunc temporis forte domo aberant, at-
 que ita superfuerunt. Xantho igitur tali modo poti-
 tus Harpagus est. Simili vero ratione etiam *Cauno*
 est potitus; nam et Caunii maiori ex parte Lycios
 sunt imitati.

(177.) Inferiorem igitur Asiam subegit Harpagus,
 superiora autem Asiae *Cyrus* ipse; singulos popu-
 los in potestatem suam redigens, nullumque praeter-

πλέω παρήσομεν· τὰ δὲ οἱ παρέσχε πόνον τε πλείστον,
5 καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι.

Κῦρος ἐπεὶ τε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίη- 178
σατο, Ἀσσυρίοις ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ τὰ
μὲν κου καὶ ἄλλα πολίσματα μεγάλα πολλά· τὸ δὲ
ὀνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἐνθα σφι, Νίνου
13 ἀναστάτον γενομένης, τὰ βασιλῆα κατεστήκεε, ἣν
ΒΑΒΥΛΩΝ· εὖσα τοιαύτη δὴ τις. πόλις κέεται ἐν πε-
δίῳ μεγάλῳ, μέγας εὖσα μέτωπον ἕκαστον, εἴκοσι
καὶ ἑκατὸν σταδίων, εὖσης τετραγώνου· οὗτοι στάδιοι
τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδῶκοντα
10 καὶ τετρακόσιοι. τὸ μὲν νυν μέγας τοσοῦτόν ἐστι τοῦ
ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου. ἐκεκόσμητο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλα
πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. τάφρος μὲν πρῶτά μὲν βα-

mittens. Cuius res gestas plerasque quidem silentio
nos praeteribimus: quae vero plurimo cum labore
gessit, quaeve prae caeteris maxime sunt memorabi-
lia, eorum faciam mentionem.

(178.) Universo continente inferioris Asiae pote-
stati suae subiecto, *Assyrios* CYRUS adgressus est.
Sunt autem Assyriae quum aliae urbes insignes multae,
tum clarissima omnium et munitissima, quae post
Ninum eversam regia sedes erat, *Babylon*; cuius
haec erat conditio. Sitā in ampla planitie, formam
habet quadratam, cuius quodque latus centum et vi-
ginti stadia metitur: ita totius urbis circuitus confi-
citur quadringentorum octoginta stadiorum. Haec
amplitudo est urbis Babyloniae. Exornata vero in-
structaque erat ita, ut nulla alia cuius ad nos notitia
pervenit. Statim fossa eam circumdat alta lataque,

Θέα τε καὶ εὐρέα καὶ πλὴν ὕδατος περιβέει· μετὰ δὲ,
 τεῖχος πενήτηντα μὲν πηχέων βασιλῆων ἐὼν τὸ εὖρος,
 ὕψος δὲ, διηκοσίῳ πηχέων. ὁ δὲ βασιλεὺς πῆχυς τοῦ 15
 179 μετρίου ἐστὶ πῆχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι. Δεῖ δὴ
 με πρὸς τούτοις ἐπιφράσαι, ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ
 γῆ ἀνασιμῶθῃ, καὶ τὸ τεῖχος ὄντινα τρόπον ἔργαστο.
 εὐρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον, ἐπλίνθωνον τὴν γῆν τὴν ἐκ
 τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην· ἐλκύσαντες δὲ πλίνθους 5
 ἱκανάς, ὤπησαν αὐτάς ἐν καμίνοις. μετὰ δὲ, τέλ-
 ματι χρωόμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τριήκοντα
 δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλὰ μὲν διαστοιβάζοντες, ἔδει-
 μαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλεα· δευτέρα δὲ,
 αὐτὸ τὸ τεῖχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τεῖχους 10
 παρὰ τὰ ἑσχάτα, οἰκῆματα μουνόκαλα ἔδειμαν, τε-
 τραμμένα εἰς ἄλληλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἑλ-

et aqua numquam non repleta: dein murus, cuius
 latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, alti-
 titudo ducentorum cubitorum. Est autem cubitus re-
 gius maior vulgari tribus digitis. (179.) Oportet me
 vero ad haec declarare, quem in usum insumta sit
 terra e fossa egesta, et murus ille quo pacto fuerit
 confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul terram e
 fossa egestam formabant in lateres: utque laterum
 probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus
 coquebant. Tum loco calcis asphalto calida utentes,
 et tricesimo cuique laterum ordini arundinum alas
 interstipantes, primum labia construxerunt fossae,
 deinde ipsum murum eodem modo. Super muro vero
 in utriusque lateris ora, contiguas aedificaverunt do-
 munculas, sibi invicem obversas, medium autem

πον τεβρίπτω περιέλασιν. πύλαι δὲ ἐνεστᾶσι πέριξ τοῦ
 τείχεος ἑκατὸν, χάλκεαι πᾶσαι· καὶ σταθμοὶ τε καὶ
 15 ὑπέρθυρα ὡσαύτως. ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα
 ὀκτὼ ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος· Ἴς οὖνομα αὐτῇ.
 ἐνθα ἔστι ποταμὸς οὐ μέγας· Ἴς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ
 οὖνομα· ἐσβάλλει δὲ αὐτὸς ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν
 τὸ ρέεθρον. αὐτὸς ὢν ὁ Ἴς ποταμὸς, ἀμα τῷ ὕδατι
 20 θρέμβους ἀσφάλτου ἀναδιδέει πολλούς· ἐνθὲν ἡ ἀσφαλ-
 τος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τείχος ἐκομίσθη. Τετάρχιστο 180
 μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπῳ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο Φάροα
 τῆς πόλιος· τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέρχει, τῷ
 οὖνομά ἐστι Εὐφράτης. ρεῖ δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέ-
 γας, καὶ βαθὺς, καὶ ταχύς· ἐξίει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυ-
 θρὴν θάλασσαν. τὸ ὢν δὴ τείχος ἑκάτερον τοὺς ἀγκῶ-
 νας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, αἱ

spatium tantum reliquerunt, ut circumagi quadri-
 gae possent. In muro circumcirca centum sunt por-
 tae, aeneae omnes; et postes etiam, et superiora li-
 mina, itidem ex aere. Est autem aliud oppidum, octo
 dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is.
 Ibi fluvijs est, non magnus, cui et ipsi Is nomen,
 qui in Euphratem undam suam infundit. Hic igitur
 Is fluvijs simul cum undâ suâ complures edit gru-
 mos asphalti: unde ad aedificandum muram Babylo-
 nis asphaltus devecta est. (180.) Tali igitur modo
 munita Babylon est. Sunt autem duae urbis regio-
 nes: mediam enim perfluit et in duas partes dividit
 flumen, cui nomen Euphrates. Is ex Armenia fuit
 amplius et altus atque rapidus; exonerat se autem in
 Erythraeum marc. Murus igitur utrimque brachia ad

ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἵμα-
 σιῇ πλύνθων ὀπτέων παρατίνει. τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ, ἐὼν
 πλήρες οἰκίῶν τριορόφων τε καὶ τετρωρόφων, κατα- 10
 τέμνεται τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τὰς τε ἄλλας, καὶ τὰς
 ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐχούσας. κατὰ δὲ ὧν
 ἐκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἵμασιῇ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυ-
 λίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμὸν.
 ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι, φέρουσαι καὶ αὐταὶ ἐς 15
 181 αὐτὸν τὸν ποταμὸν. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τεῖχος θώρηξ
 ἐστί. ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιβεῖ, οὐ πολλῶ τὴν
 ἀσθενέστερον τοῦ ἐτέρου τεύχους, στενωπότερον δέ. Ἐν δὲ
 φάρσι ἐκατέρῳ τῆς πόλιος τετείχιστο ἐν μέσῳ· ἐν τῷ
 ἦεν τὰ βασιλῆα, περιβέλω μεγάλην τε καὶ ἰσχυρὰν 5

CLXXXI. 5. ἦεν. i. i. en unus cod. ms. μὲν corrigunt viri docti.
 Poteras se in τῷ in suspicari.

flumen usque ducta habet: inde inflexa procedit
 utrimque maceria ex coctili latere, quae utrique flu-
 minis labio praetenditur. Urbs ipsa domibus repleta
 est trium aut quatuor tabulatorum; per eamque du-
 ctac sunt viae ad lineam directae, quum aliae, tum
 eae quae e transverso ad flumen pertinent. Ad quam-
 que harum viarum apertae sunt in maceria iuxta flu-
 men decurrente portae minores, totidem numero quot
 viae sunt: atque etiam hae portae ex aere sunt, per
 quas ad ipsum flumen transitur. (181.) Murus quem
 dixi, robur praecipuum munimenti est: circumdu-
 ctus est autem interius alius murus, haud multo in-
 firmior altero, sed angustior. In medio autem utrius-
 que regionis, in quas urbs dividitur, exstructa erat,
 in alterâ quidem regia aula, vasto circuitu validoque;

ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόφυλον, καὶ ἐς
 ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἑὸν, δύο σταδίων πάντη, ἑὸν τετράγω-
 νον. ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδομηται,
 σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ
 10 πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ
 τούτῳ, μέχρις οὗ ὀκτὼ πύργων. ἀνάβασις δὲ ἐς αὐ-
 τοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα
 πεποιήται. μεσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσιος, ἔστι κατα-
 γωγὴ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν ταῖσι κατιζόντες
 15 ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύρ-
 γῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη
 κέεται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακέεται χρυ-
 σέη. ἄγαλμα δὲ οὐκ ἔστι οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον· οὐδὲ
 νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μούνη
 20 τῶν ἐπιχωρίων, τὴν αὖ ὁ θεὸς ἔλθαι ἐκ πασέων, ὥς

in alterâ, Iovis Beli templum acneis portis instru-
 ctum, quod nunc etiam superest, duo stadia quaqu-
 versum metiens, formâ quadratâ. Huius in templi
 medio turris solida exstructa est, unum stadium tam
 in longitudinem quam in latitudinem patens: et su-
 per hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia
 ad octo turres numero. Hae turres conscenduntur ex-
 trinsecus, viâ circum omnes sursum ducente: in me-
 dio vero adscensu diversorium est, et sellae in qui-
 bus residentes requiescere possint qui adscendunt.
 Extremae turri templum superstructum est amplum:
 quo in templo stratus lectus magnus, iuxtaque eum
 adposita mensa aurea. Imago autem aut statua nulla
 inest, neque pernôctat ibi quisquam mortalium,
 praeter unam mulierum ex indigenis, quamcumque

- λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ἰόντες ἱεῖς τούτου τοῦ Θεοῦ.
 182 Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἔμοι μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες,
 τὸν Θεὸν αὐτὸν Φοιτᾶν τε εἰς τὸν νηὸν, καὶ ἀμπαυέσθαι
 ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰπερ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι
 κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ
 γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαίου 5
 γυνή· ἀμφοτέραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν
 εἰς ἐμμίλην Φοιτᾶν· καὶ κατὰπερ ἐν Πατάροις τῆς Λυ-
 κίας ἡ πέρμαντις τοῦ Θεοῦ, ἐπεὶ γένηται· οὐ γὰρ ὦν
 αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὶ γὰρ γένηται, τότε ὦν
 183 συγκατακληίσταται τὰς νύκτας ἕως ἐν τῷ νηῷ. Ἔστι
 δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς· ἐνθα
 ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνι πατήμενον χρύσειον, καὶ
 οἱ τράπεζα μεγάλη παρακείμεται χρυσῇ, καὶ τὸ βά-
 θρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεὸς ἐστὶ καὶ, ὡς ἔλεγον οἱ 5
 Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσοῦ πεποίηται

ex omnibus selegcrit deus, ut Chaldaei aiunt, qui sunt huius dei sacerdotes. (182.) Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventitare hunc deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Aegyptiis sit eodem modo, ut Aegyptii narrant, nam et ibi in Iovis Thebani templo decumbit mulier: utrumque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem. Simile institutum Patari in Lycia obtinet, quando ibi fatidica Dei sacerdos est; nec enim constanter ibi est oraculum: quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur. (183.) Est autem in Babylonico templo alia etiam aedes inferne: ubi magnum est simulacrum Iovis sedentis, cui mensa adposita aurea, et scabellum et sella ex auro: omnia, ut narraverunt

ταῦτα. ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ, βωμός ἐστι χρύσεος. ἔστι δὲ
καὶ ἄλλος βωμός μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεα τῶν
προβάτων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσαίου βωμοῦ οὐκ ἔξεστι
10 θύειν, ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μοῦνα. ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος
βωμοῦ καὶ καταγίξουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα
ἕτεος ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι, τότε ἔπειν τὴν ὁρτὴν ἄγω-
σι τῷ θεῷ τούτῳ. Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν
χρόνον ἐκείνον καὶ ἀνδριάς δυνάδεια πηχέων, χρύσεος,
15 στερεός. ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ
Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρῖος
μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἐτόλμησε λα-
βεῖν· Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱεῖα ἀπέ-
κτεινε, ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν
20 δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμητο. ἔστι δὲ καὶ ἴδια ἀναθή-
ματα πολλά.

Chaldaei, ex octingentis auri talentis confecta. Extra
templum vero altare est aureum: estque praeterea alia
ara ingens, ubi iustae aetatis mactantur victimae;
nam ad auream illam aram non nisi lactentes macta-
re pecudes fas est. In maiore ara vero adolent etiam
singulis annis Chaldaei mille thuris talenta, quo
tempore festos dies huic deo agunt. Erat autem illa
adhuc aetate in eodem templo statua solida ex auro,
duodecim cubitorum: quam ego quidem non vidi,
refero autem quae a Chaldaeis narrantur. Huic sta-
tuae insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen
ausus est eam auferre: Xerxes vero abstulit, occiso
sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus
erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud
templum erat: ~~exstant~~ vero in eodem complura
etiam privata donaria.

- 184 Τῆς δὲ Βαβυλωνίως ταύτης πολλοὶ μὲν κού καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλῆες, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τεῖχιά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱρά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. ἡ μὲν πρότερον ἄρξασα, τῆς ὕστερον γυνῆσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ 5 οὔνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα ἀνὰ τὸ πεδίον ἑόντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἐώθει ὁ ποταμός 185 ἀνὰ τὸ πεδίον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ δεύτερον γενομένη ταύτης βασιλεία, τῇ οὔνομα ἦν Νίτωκρις, (αὕτη δὲ συνεκτικτὴ γενομένη τῆς πρότερον ἀρξάσης,) τοῦτο μὲν, μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπηγήσομαι· τοῦτο δὲ, τὴν Μήδων ὀρώσα ἀρχὴν μεγάλην τε καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἄλλα τε ἀραιρημένα ἄστυα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον, προεφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν,

(184.) *Babylonis* huius quum multi alii fuerant *Reges*, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in *Assyriarum rerum Historiâ* faciam mentionem: tum in his etiam duae mulieres. Harum illa, quae prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, cui nomen fuit *Semiramis*; quae aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare. (185.) Altera, quae post hanc regnavit, nomine *Nitocris*, quae priori fuit intelligentior, partim monumenta reliquit, quae commemorabo; partim, quum Medorum imperium amplum videret, nec agens quietem, quod et alia multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, praemunivit se adversus illos quam maxime potuit. Primum quidem Eu-

ῥέοντα πρότερον ἰθὺν, ὅς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει,
 10 τούτων, ἀνωθεν διώρυχας ὀρύξασα, οὕτω δὴ τι ἐποίησε
 σκολιόν, ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινὰ κωμῶν τῶν ἐν τῇ
 Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ οὐνομά ἐστι, ἐς
 τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδερικκα. καὶ νῦν οἱ ἀν
 κομίζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα,
 15 καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν, τρεῖς τε ἐς τὴν
 αὐτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέ-
 ρησι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. Χῶμα δὲ παρὲ-
 ρωσσε παρ' ἑκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον
 θάυματος, μέγαθος καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι. κατύπερθε
 20 δὲ πολλῶ Βαβυλῶνος ὥρουσσε ἑλυτρον λίμνη, ὀλίγον τι
 παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ
 αἰὶ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῦσα
 εἰκοσί τε καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον

phratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum an-
 tea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne
 ductis, ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad
 quempiam Assyriae vicum perveniat. Ardericca vici
 nomen est, ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc,
 qui ab hoc postro mari Babylonem proficiuntur,
 quum Euphrate fluvio versus illam descendunt, ter
 ad eundem vicum accedunt, et quidem tribus dein-
 cepts diebus. Hoc tale ab illa effectum est. Praeterea
 aggerem ad utramque fluvii ripam adgressit miratu
 dignum, quum latitudinis caussa, tum altitudinis.
 Longe vero supra Babylonem alveum effodit reci-
 piendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in
 altitudinem quidem ubique fodit usque dum aqua
 scaturiret, in amplitudinem vero circuitum alvei

χαῖν ἐκ τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χεῖ-
 λα τοῦ ποταμοῦ παραχέουσα. ἐπεὶ τε δὲ οἱ ὥρυκτο, 25
 λίθους ἀγαγομένη, κρηπῖδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε.
 Ἐποίηε δὲ ἀμφοτέρω ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σκολιόν,
 καὶ τὸ ὀρύγμα πᾶν ἕλος· ὥς ὅ τε ποταμὸς βραδύ-
 τερος εἴη, περὶ καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ
 πλόοι ἕωσι σκολιοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα· ἕκ τε τῶν πλόων 30
 ἐκδέχεται περίοδος τῆς λίμνης μακρῆ. κατὰ τοῦτο δὲ
 εἰργάζετο τῆς χώρας τῇ αἰ τὴ ἐσβολαὶ ἦσαν, καὶ τὰ
 σύντομα τῆς ἐκ Μήδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισογέμενοι οἱ
 186 Μῆδοι ἐκμανθάνουσιν αὐτῆς τὰ πρήγματα. Ταῦτα μὲν
 δὴ ἐκ βάβειος περιεβάλετο· τοιήνδε δὲ ἐξ αὐτῶν παρεν-
 δῆκην ἐποίησατο. Τῆς πόλιος εὐρύσεως δύο Φαρσίων,

fecit quadringentorum et viginti stadiorum : terram
 autem ex fossa egestam insumsit in aggeres iuxta ri-
 pam fluvii iaciendos. Tum, absoluto effodiendi la-
 bore, advectis lapidibus, totum alveum circumcirca
 crepidine munivit. Duo autem ista opera fecit, flu-
 men tortuosum, et ex effosso alveo lacunam, hoc
 consilio, ut lentior flucret flumen, multis flexibus fra-
 cto illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio, aut,
 si navibus vellent exscendere hostes, exciperet illos
 longus circa lacunam anfractus. Ab ea autem parte
 terrae Babyloniae fecit haec Nitocris, quā erat ex
 Media introitus et iter brevissimum; ne Medi sese
 ingerentes, res ipsius specularentur. (186.) Has igitur
 munitiones illa ex profundo sibi circumdedit: qui-
 bus tale quoddam corollarium, alteri instituto veluti
 medium interponens, adiecit. Quum in duas regio-
 nes divisa urbs esset, quarum medium fluvius obti-

87, 61.

τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχοντος, ἐπὶ τῶν πρότερον βα-
 5 σιλέων ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ ἐτέρου Φάρσεος εἰς τοῦ-
 τερον διαβῆναι, χεῖν πλοῖα διαβαίνειν. καὶ ἦν, ὡς ἐγὼ
 δοκέω, ὀχληρὸν τοῦτο· αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε. ἐπεὶ
 τε γὰρ ὤρυσσε τὸ ἑλυτρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τὸδε
 ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλίπετο. ἐτάμνετο λίθους
 10 περιμήκεας· ὥς δὲ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἐτοιμοί, καὶ τὸ
 χωρίον οὐκ ὤρυσκετο, ἐκτρέψασα τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέεθρον
 πᾶν εἰς τὸ ὤρυσσε χωρίον· ἐν τῷ ἐπίμπλατο τοῦτο, ἐν
 τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ρέεθρου, τοῦτο μὲν,
 τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς κα-
 15 ταβάσις, τὰς ἐκ τῶν πυλίδων εἰς τὸν ποταμὸν φερού-
 σας, ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὀπτῇσι, κατὰ τὸν αὐτὸν
 λόγον τῷ τείχεϊ· τοῦτο δὲ, κατὰ μέσῃν καὶ μάλιστα
 τὴν πόλιν, τοῖσι λίθισι, τοὺς ὠρύξατο, οἰκοδόμει γεφυ-

nebat; superiorum regum aetate, quoties ex una re-
 gione in alteram vellet aliquis transire, navigio erat
 transeundum. Quod quum, ut equidem existimo,
 esset molestum, illa huic rei providit. Ut enim al-
 veum stagno recipiendo effodit, simul aliud hoc mo-
 numentum eiusdem operis reliquit. Lapidēs caeden-
 dos curavit permagnos: qui postquam fuere parati,
 effossusque locus fuit quem dixi, in hunc ipsum effos-
 sum locum cursum omnem fluminis avertit; qui locus
 ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsiccabatur.
 Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
 urbem decurrit, ac descensus qui ex minoribus por-
 tis ad flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo,
 quoq; murus structus erat, exaedificavit: partim, in
 mediâ fere urbe, ex lapidibus, quos exscindi iusse-

ραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολίβδῳ. ἐπι-
 τίνεσκε δὲ ἐπ' αὐτήν, ὅπως μὲν ἡμέρῃ γένοιτο, ξύλα 20
 τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο οἱ Βαβυ-
 λῶνιοι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρεισκον,
 τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μὴ διαφοιτέοντες τὰς νύκτας κλέπ-
 τοιεν παρ' ἀλλήλων. ὥς δὲ τό τε ὄρυχθὲν λίμνη πλήρης
 ἐγεγόνεε ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν 25
 ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν εἰς τὰ ἀρχαῖα ῥέε-
 θρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξάγαγε· καὶ οὕτω τὸ ὄρυχθὲν, ἕλος
 γενόμενον, εἰς θεὸν ἐδόκεε γεγονέναι, καὶ τοῖσι πολὺ-
 187 τῇσι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη. Ἡ δ' αὐτὴ αὐτὴ
 βασιλεία καὶ ἀπάτην τοιήνδε τινα ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ
 τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον
 ἐωυτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν
 πυλέων. ἐνεκόλαιψε δὲ εἰς τὸν τάφον γράμματα λέ- 5

rat, pontem aedificavit, ferro et plumbo lapides vin-
 ciens. Eo super ponte interdium quotidie tigna quadra-
 ta intendebantur, quibus transirent Babylonii; noctu
 vero tollebantur haec tigna, eâ caussâ, ne per no-
 ctem ex altera urbis regione in alteram transeuntes
 furta exercebant. Postquam fossa lacus fuerat factus
 aquâ fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum
 deinde Euphrates fluvius in pristinum alveum iterum
 est derivatus: atque ita, quum effossus locus palus
 fieret, commode hoc recteque factum visum est, et
 civibus pons erat exstructus. (187.) Eadem regina
 dolum etiam quempiam machinata est huiusmodi.
 Super porta urbis celeberrima sepulcrum exstrui sibi
 iussit sublime, in summo ipsius portae. Ei sepulcro
 inscriptionem incidi curavit in hanc sententiam: Si

- γοντα τάδε· ΤΩΝ ΤΙΣ ἙΜΕΤ ΎΣΤΕΡΟΝ ΓΙΝΟΜΕ-
ΝΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ἮΝ ΣΠΑΝΙΣΗ ΧΡΗ-
ΜΑΤΩΝ, ἈΝΟΙΞΑΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ, ΛΑΒΕΤΩ ὍΚΟΣΑ
ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΧΡΗΜΑΤΑ. ΜΗ ΜΕΝΤΟΙ ΓΕ ΜΗ ΣΠΑΝΙ-
10 ΣΑΣ ΓΕ, ἈΛΛΩΣ ἈΝΟΙΞΗ. ὍΤ ΓΑΡ ἈΜΕΙΝΟΝ.
Οὗτος ὁ τάφος ἦν ἀκίνητος, μέχρι οὗ ἐς Δαρεῖον πε-
ριῆλθε ἡ βασιλήϊα. Δαρεῖω δὲ καὶ δεινὸν ἐδόκεε εἶναι
τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μὴδὲν χρεῖσθαι· καὶ χρημάτων
κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεομένων.
15 μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά. τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν
ἐχρᾶτο, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγένετο ὁ
νεκρὸς διεξελαύνοντι. ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον, εὔρε χρημα-
τα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν, καὶ γράμματα λέγοντα τάδε·
ἘΙ ΜΗ ἈΠΙΑΗΣΤΟΣ ΤΕ ἙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Αἶ-
20 ΣΧΡΟΚΕΡΔΗΣ, ΟὔΚ ἌΝ ΝΕΚΡΩΝ ΘΗΚΑΣ ἈΝΕΩ-

QUIS EORUM, QUI POST ME REGES ERUNT BABYLONIS,
PECUNIA INDIGUERIT, APERIAT HOC SEPULCRUM, ET
SUMAT QUANTUM VOLUERIT PECUNIAE. AT, NISI AD-
MODUM INDIGUERIT, UTIQUE NON APERIAT. NEC
ENIM ID ILLI PROFUERIT. Hoc sepulcrum intactum
stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero
indigna res esse videbatur, hac portā non uti, et pe-
cuniam quae ibi deposita esset, atque etiam ipsa in-
vitaret, non auferre. Portā hac autem non uteba-
tur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti im-
mineret. Igitur aperuit sepulcrum: at pecuniam qui-
dem reperit nullam, sed cadaver, et aliam inscriptio-
nem, in hanc sententiam: NISI INSATIABILIS ESSES
ET TURPI LUCRO INHANS, DEFUNCTORUM LOCULOS
Herod. T. I. P. I. P

ΓΕΣ, Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεια, τοιαύτη τις λέγεται γινέσθαι.

- 188 Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα
 ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑωυτοῦ τὸννομα
 Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ
 δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένοισι
 ἐξ οἴκου, καὶ προβάτοισι· καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ 5
 Χοάσπειω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσά
 ρέοντος, τοῦ μούνου πίνει βασιλεὺς, καὶ ἄλλου οὐδενὸς
 ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ Χοάσπειω τοῦ ὕδατος ἀπειψή-
 μιν πολλὰ κάρτα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι, κο-
 μίζουσαι ἐν ἀγγείοισι ἀργυρέοισι, ἔπονται ὅπη ἀν' ἐλαύ- 10
 189 νησι ἐκάστοτε. Ἐπεὶ τι δὲ ὁ Κῦρος παρευόμενος ἐπὶ
 τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδη ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν
 πηγαὶ ἐν Ματιηνοῖσι οὖρεσι, ρεῖει δὲ διὰ Δαρδανίων,

CLXXXIX. 3. Δαρδανίων. Δαρνίων *forsep.*

NON APERUISSIS. Haec sunt quae de regione hac memorantur.

(188.) Eiusdem huius reginae filium, Assyriae regem, cui nomen erat *Labynetus*, idem quod patri, bello petiit *Cyrus*. Proficiscitur autem in bellum Rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis et pecudibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio secum vehit, qui Susa praeterfluit, ex quo solo rex bibit. Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in vasis argenteis quam plurimae quadrigae mulis iunctae constanter eum sequuntur quocumque proficiscitur. (189.) Cyrus igitur, adversus Babylonem profectus, ubi ad Gynдем amnem pervenit; qui fontes in Matianis habens, postquam per Dardanenses

89, 20.

ἐκδιδοῖ δὲ εἰς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν· ὁ δὲ παρὰ Ὠπιν
 5 πόλιν ῥέων εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοῖ τοῦτον
 δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειράτο ὁ Κῦ-
 ρος, εἶντα νηυσὶ περητὸν, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἴπ-
 πων τῶν λευκῶν ὑπὸ ὕβριος ἐσβὰς εἰς τὸν ποταμὸν,
 διαβαίνειν ἐπειράτο. ὁ δὲ μιν συμψήσας, ὑποβρύχιον
 10 οἰχώκεε Φέρων. κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ
 ὁ Κῦρος τοῦτο ὑβρίζαντι, καὶ οἱ ἐπηπύλασε, οὕτω δὴ
 μιν ἀσθενέα ποιήσεν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναικῶν
 μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαβήσισθαι.
 μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν, μετεῖς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρα-
 15 τευσιν, διαίρει τὴν στρατιὴν δίχα. διελὼν δὲ, κατέτεινε
 σχοινοτενέας ὑποδέξας διώρυχας ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν
 παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τετραμμένας τοῦ Γύνδεω πάν-
 τα τρόπον. διατάξας δὲ τὸν στρατὸν, ὀρύσσειν ἐκέλευε.

perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat, qui
 Opin oppidum praeterfluens in Erythracum mare
 infunditur; hunc *Gyndem* fluvium, qui navibus erat
 traiciendus, quum transire Cyrus conaretur; ibi
 tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans
 ut erat, ingressus flumen, transire conabatur: at flu-
 minis impetus, illum contorquens, demersum abri-
 puit. Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam
 iratus Cyrus, minatus est, ita tenuem illum se effe-
 cturum, ut posthac mulieres etiam, ne genu quidem
 madefacientes, possint transire. Haec minatus, omis-
 sâ adversus Babylonem expeditione, exercitum bifa-
 riam divisit: eoque facto, intentis funibus designavit
 ab utraque fluminis ripâ centum et octoginta fossas,
 quaquaversum ducendas; distributumque exercitum

οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου, ἦντο μὲν τὸ ἔργον,
 ὅμως μέντοι τὴν θειήην πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν 20
 190 ἐργαζόμενοι. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦ-
 ρος, ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλα-
 βῶν, καὶ τὸ δεύτερον ἕαρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὲ ἤλαυνε
 ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. οἱ δὲ Βαβυλωνῖοι ἐκστρατεύσαντες
 νοι, ἔμενον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς 5
 πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλωνῖοι, καὶ ἐσσωθέντες
 τῇ μάχῃ, κατεκλήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. οἷα δὲ ἐξεπιστά-
 μενοι ἔτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ'
 ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνει ὁμοίως ἐπιχειρόντα, προσά-
 ξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. Ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν 10
 λόγον εἶχον τῆς πολιορκίας οὐδένα· Κῦρος δὲ ἀπορίῃσι
 ἐνείχετο, ἅτε χρόνου τε ἐγγυνομένου συχνοῦ, ἀνωτέρα

has fossas fodere iussit. Igitur, magnâ hominum mul-
 titudine opus faciente, effectum quidem est opus;
 verumtamen totam aestatem in eodem hoc loco opus
 facientes consumsere. (190.) Postquam Gyndae flu-
 vio hanc poenam inflixit *Cyrus*, ut in trecentos sexa-
 ginta canales esset diductus, altero demum adpetente
 vere adversus *Babylonem* exercitum duxit. Et Baby-
 lonii, copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt.
 Ubi propius urbem accessit, praelio cum eo confli-
 xerunt Babylonii; quo praelio superati, in urbem
 sunt compulsi. Iam pridem vero, bene gnari non
 quieturum Cyrum, quum vidissent eum cunctos pa-
 riter populos adgredi, permultorum annorum com-
 meatum in urbem comportaverant. Quare hi quidem
 non admodum graviter ferebant obsidionem: at Cyrus
 difficultatibus premebatur, quandoquidem multo iam

90, 49.

τε οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπτομένων. Ἐπεὶ δὲ ὦν 191
 ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεθήκατο, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔμαθε
 τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίησε δὴ τοιόνδε. τάξας τὴν στρα-
 τὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, ἥ ἑς τὴν πό-
 5 λιν ἐσβάλλει, καὶ ὀπίσθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας
 ἑτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός· προῖπε
 τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ῥέεθρον ἴδωνται γενό-
 μενον, ἐσιέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. οὕτω τε δὴ τάξας,
 καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας, ἀπῆλαινε αὐτὸς σὺν
 10 τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην,
 τὰ περὶ ἣ τῶν Βαβυλωνίων βασίλεια ἐποίησε κατὰ τὴν
 τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίησε καὶ ὁ Κῦ-
 ρος ἑτέρα τοιαῦτα. τὸν γὰρ ποταμὸν διώουχι ἐσαγα-
 γῶν ἐς τὴν λίμνην εὐῶσαν ἕλος, τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον δια-
 15 βατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. γε-

tempore circumacto nihil admodum promotae res
 eius erant. (191.) Igitur, sive quis alius ei dubitanti
 consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset
 intellexit, hoc facere instituit. Universo exercitu cir-
 ca flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem
 influit, partim vero etiam a tergo ubi ex urbe egre-
 ditur, praedixit militibus, ut, quum viderint vado
 transiri flumen posse, tunc eā viā urbem ingrediantur.
 Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte
 abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod
 Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem
 fecerat, idem nunc ipse *Cyrus* fecit. Fluvio per fos-
 sam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato,
 pristinum alveum vado pervium reddidit, subsidente

νομένοι δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι, ὅπερ ἐπὶ τάχα-
 το ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, κατὰ τὸ ρέθρον τοῦ Εὐφράτεω
 ποταμοῦ, ὑπονεροσθηκότος ἀνδρὶ ὥς ἐς μέσον μηρὸν μά-
 λιστα κη, κατὰ τοῦτο ἐσῆσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰ
 μὲν νυν προεπύθοντο, ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλωνῖοι τὸ ἐκ τοῦ 20
 Κύρου ποιούμενον, οὐκ ἂν, περιιδόντες τοὺς Πέρσας
 ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, διέφθειραν κάκιστα. κατακλή-
 σαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας
 ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἰμασσίας ἀναβάντες τὰς
 παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένας, ἔλαβον 25
 ἂν σφεας ὥς ἐν κύρῃ. νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκῆτου σφί
 παρέστησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάλῃος τῆς πόλιος,
 ὥς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ
 ἔσχατα τῆς πόλιος ἐαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκόν-
 τας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας· ἀλλὰ 30

aquâ. Quo facto Persae, qui ad hoc ipsum ibi dispo-
 siti erant, per alveum Euphratis fluvii, cuius aqua
 in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur ho-
 minis adtingeret, per hunc alveum Babylonem sunt
 ingressi. Quod si igitur aut ante cognovissent aut
 animadvertissent Babylonii quae Cyrus instituebat,
 sane non passi essent Persas urbem intrare, neque ita
 misere periissent. Quippe si portulas omnes, quae ad
 flumen pertinent, clausissent, ipsique macerias conscen-
 dissent secundum utramque fluminis ripam ductas,
 veluti in nassâ capturi illos fuerant. Nunc ex inopinato
 adstiterunt eis Persae. Propter amplitudinem vero
 urbis, ut aiunt oppidani, postquam captae iam erant
 extremae urbis partes, qui mediam Babylonem inco-
 lebant, non animadverterunt captos se esse; sed,

(τυχὴν γὰρ σφι εἰῶσαν ὀρεγὴν) χρεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ὃ δὴ καὶ τὸ κάττα ἐπύθοντο. καὶ Βαβυλῶν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραιήθη.

Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ 192
ἄλλοισι δηλώσω ὅση τίς ἐστι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Βα-
σιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς
διαραιήται, παρέξ τοῦ Φόρου, γῇ πᾶσα ὅσης ἀρχεῖ.
5 δυώδεκα ὧν μηνῶν ἑόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν, τοὺς τέσσαρας
μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα· τοὺς δὲ ὀκτῶ
τῶν μηνῶν, ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίη. οὕτω τριτημορίη ἡ
Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίας· καὶ ἡ ἀρ-
χή τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήην κα-
10 λέουσι, ἐστὶ ἀπασέων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατί-
στη· ὅκου Τριτανταίχμη τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλείας

quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per
id tempus et voluptatibus indulgebant, donec tandem
verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum
capta est Babylon.

(192.) *Opes* autem quantae sint *Babyloniorum*,
quum aliis documentis declarabo, tum hoc. Magno
Regi, praeter tributa quae ei penduntur, universa
terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum
eius, in certas partes est distributa. Iam quum in
anno duodecim sint menses; per quatuor menses alit
eum Bahylonica terra; per octo reliquos menses, tota
reliqua Asia. Ita Assyria haec terra tertiam partem
possidet opum totius Asiae: et praefectura huius re-
gionis (*Satrapias* Persae vocant) omnium praefectu-
rarum longe est praestantissima; quandoquidem Tri-

ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον, ἀργυρίου μὲν προσήει ἐκάστης
 ἡμέρης ἀρτάβη μιστή· ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐὸν Περ-
 σικόν, χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικῆς πλεῖον χαινίξι τρισὶ
 Ἀττικῇσι. ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἦσαν ἰδίῃ, παρὰ τῶν πο- 15
 λεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας, ὀκτα-
 κόσιοι· αἱ δὲ βαινόμεναι, ἑξακισχίλια καὶ μυρία.
 ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἐρσένων τούτων εἴκοσι ἵπ-
 πους. κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσοῦτο δὴ τι πλῆθος ἐτρέφετο,
 ὥστε τέσσερες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν 20
 ἄλλων εὐῶσαι ἀτελεῖς, τοῖσι κυσὶ προσετέταχτο σι-
 τία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἀρχοντι τῆς Βαβυλῶ-
 193 νος ὑπῆρχε ἑόντα. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ἕται μὲν
 ὀλίγη, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ρίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο.
 ἀρόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λήϊον,

tantaechmae, Artabazi filio, cui hic districtus a rege
 commissus erat, quotidie redibat artaba pecuniâ re-
 pleta: est autem *artaba* mensura Persica, capiens
 medimnum Atticum cum tribus choenicibus Atticis.
 Equos autem ibidem rex suum in usum alebat, ex-
 ceptis his qui ad belli usum erant destinati, admis-
 sarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi
 admittebantur, decies sexies mille; nam singuli ma-
 res vicensis foeminis admittebantur. Canum autem
 Indicorum tanta alebatur multitudo, ut quatuor es-
 sent ampli vici in planitie siti, aliorum tributorum
 immunes, quibus hoc iniunctum erat, ut canes illos
 alerent. Has opes possidebat is, qui Babylo ni impe-
 rabat. (193.) In agro Assyriaco pluit quidem ali-
 quantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum
 capit nutrimentum; dein vero ex fluvio irrigata scegat

καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος· οὐ, κατάπερ ἐν Αἰγύπτῳ,
5 αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλ-
λὰ χερσὶ τε καὶ κηλωνήιοις ἀρδόμενος. ἡ γὰρ Βαβυ-
λωνίη χώρα πᾶσα, κατάπερ ἡ Αἰγυπτία, κατατέτμηται
ἐς διαούχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διαούχων ἐστὶ μυσι-
πέρητος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινόν· ἐσέχει
10 δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφράτης, ἐς τὸν Τίγριν,
παρ' ὃν Νῖνος πόλις οἴκητο. ἔστι δὲ χωρίων αὐτῆ ἀπα-
σέων μακροῦ ἀρίστη, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Δήμητρος καρ-
πὸν ἐκφέρειν. τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειράται
ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκῆν, οὔτε ἄμπελον, οὔτε ἐλαίην.
15 τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὧδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ,
ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδοῖ· ἐπεὰν δὲ
ἀρίστα αὐτῇ ἐαυτῆς ἐνείκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. τὰ
δὲ φύλλα αὐτοῖσι τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθῶν τὸ

augetur, et maturescit triticum; non quod fluvius ipse, sicut in Aegypto, arva inundet, sed manibus hominum et tollenonibus haec irrigantur. Est enim tota *Babylonica* terra fossis discissa: quarum fossarum maxima, orienti hiberno obversa, navibus traicitur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium Tigrin, ad quem Ninus urbs aedificata erat. Est autem haec regio omnium, quas quidem novimus, longe fertilissima ferendo cercali frumento. Nam alias fruges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec ficum, nec vitem progignens, nec oleam. Sed cercali frumento progignendo ita opportunum solum est, ut ducena plerumque reddat: quando vero plurimum, etiam tricena profert. Folia autem tritici at-

πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. ἐκ δὲ κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, 20 ἐξεπιστάμενος, μῆμην οὐ ποιέτομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν, καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπῆκται. χρέωνται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων ποιεῦντες. εἰσὶ δὲ σφι Φοίνικες πεφυκότες ἀνὰ πᾶν τὸ 25 πεδίον· οἱ πλεῖνες αὐτέων καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σιτία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται. τοὺς συκῶν τρόπον θεραπεύουσι, τὰ τε ἄλλα, καὶ Φοινίκων τοὺς ἔρσιναι Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι βαλανηφόροισι τῶν Φοινίκων, ἵνα πεπαίη τε σφι ὁ 30 ψῆν τὴν βάλανον ἐσθύνων, καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς ὁ τοῦ Φοίνικος. ψῆνας γὰρ δὴ Φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἔρσιναι, κατὰ περ δὴ οἱ ὄλυνθοι.

que hordei quatuor admodum digitorum latitudinem habent. Ex milio et sesamo quantac magnitudinis arbor existat, bene equidem cognitum habens, commemorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniam terram non adierunt, ne his quidem, quæ de aliis frumenti generibus dicta sunt, fidem adhibitueros. Oleo non utuntur, nisi quod e sesamo paratur. *Palmas* vero arbores habent, per totam planitiem plantatas: quarum pleraeque frugiferae sunt, e quibus et cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt ficuum more, quum aliis rebus, tum quod mascularum quas Graeci vocant palmarum fructum glandiferis palmis circumligant, quo glandem maturet culex sese insinuans, nec decidat fructus palmae. Nam culices in suo fructu generant masculae palmae, similiter ut apud nos caprificorum grossi.

Τὸ δὲ αἰπάντων θῶμα μέγιστόν μοι ἔστι τῶν ταύ- 194
τη, μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι φράσαν. τὰ
πλοῖα αὐτοῖσι ἔστι τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα
εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὄντα κυκλοτερέα, πάντα σκυττινα.
5 ἔπειαν γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι, τοῖσι κατύπερθε Ἀσ-
συρίων οἰκημένοισι, νομέας ἰτέης ταμόμενοι ποιῶσινται,
περιτείνουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν,
ἐδάφεος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντες, οὔτε πρῶ-
ρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιῶ-
10 σαντες. καὶ καλάμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦ-
το, ἀπῆλθον κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλή-
σαντες· μάλιστα δὲ βίκους Φοινικίου κατάγουσι οἴ-
νου πλέευσ. ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλήκτρων, καὶ
δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἐστεῶτων· καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ
15 πλήκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθεῖ. ποιέεται δὲ καὶ κάστα με-

(194.) Quod vero eorum quae sunt in illa regione, post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile visum est, exponere adgredior. *Navigia*, quibus utuntur qui secundo flumine Babylonem proficiscuntur, rotunda sunt, et ex corio confecta cuncta. Scilicet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrinsecus tectorias praetendunt, nec puppim distinguentes, nec proram in angustius contrahentes, sed clypei instar rotunda facientes navigia. Tale navigium, mercibus inpositis, totum stramine complent, et flumini permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo vino onusta devehunt. Regitur autem navis duobus remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit remum, alter extrorsus pellit, uterque stans rectus.

γάλα ταῦτα τὰ πλοῖα, καὶ ἐλάσσω τὰ δὲ μέγιστα αὐτέων, καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἑκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζωὸς ἐνιστι, ἐν δὲ τοῖσι μέζοσι πλεῦνες. ἐπεὶ ὦν ἀπίκωνται πλέοντες εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαβάνται τὸν Φόρτον, νομέας μὲν 20 τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκήρυξαν τὰς δὲ διΦθέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνουσι εἰς τοὺς Ἀρμενίους. ἀνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τί ἐστι πλέειν οὐδένι τρόπῳ, ὑπὸ τάχους τοῦ ποταμοῦ. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ 25 πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διΦθέρων. ἐπεὶ δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω εἰς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπον τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. τὰ μὲν δὲ πλοῖα αὐ-
 195 τοῖσι ἐστὶ τοιαῦτα. Ἑσθῆτι δὲ τοιῇδε χρέωνται, κιθῶνι ποδηνεκίῃ λινέῳ· καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρήμον κιθῶ-

Conficiuntur autem huiusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. In quoque navigio asinus inest vivus, in maioribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venumdant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob causam etiam non ex ligno, sed ex pelli-
 bus, conficiunt navigia. Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio.
 (195.) Vestimento autem utuntur huiusmodi: tunica ad pedes promissa lineâ, cui aliam superinduunt

93, 64.

να ἐπενδύνει, καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος, ὑπόδηματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιω-
 5 τῇσι ἐμβάσι. κομῶντες δὲ, τὰς κεφαλὰς μίτησι ἀνα-
 δέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. σφρηγίδα δ' ἑκα-
 στος ἔχει, καὶ σκῆπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἑκάστῳ δὲ
 σκῆπτρῳ ἔπεστι πεποιημένον ἢ μῆλον, ἢ ῥόδον, ἢ κρί-
 νον, ἢ αἰετός, ἢ ἄλλο τι. ἀνευ γὰρ ἐπισήμου οὐ σφι
 10 νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον. αὕτη μὲν δὴ σφι ἀριστὶς
 περὶ τὸ σῶμα ἐστί.

Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὥδε κατεστήσονται. ὁ μὲν σοφῶτα 196
 τος ὅδε, κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέραν, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν
 Ἑνετοῦς πυνθάνομαι χρῆσθαι. κατὰ κώμας ἑκάστας
 ἀπαξ τοῦ ἔτους ἑκάστου ἐποιέετο τάδε. ὡς ἂν αἱ παρ-
 5 ῥένοι γινώατο γάμων ὠραῖαι, ταύτας ὅπως συναγα-
 γοιεν πάσας, εἰς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον ἀλέας· πέριξ δὲ

tunicam laneam, tum candidam paenulam superne
 circumiiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Boeo-
 tiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput
 redimiunt: toto corpore unguntur. Annulum signato-
 rium unusquisque gestat, et baculum arte factum:
 in quoque baculo superne vel malum est arte factum,
 vel rosa, vel lilium, vel aquila, aut aliud quidpiam:
 nec enim illis mos est baculum absque insigni gesta-
 re. Talis igitur illis est corporis cultus.

(196.) *Institulis* vero utuntur huiusmodi. Uno
 quidem hoc, ut mea fert sententia, prudentissimo;
 quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando
 accepi. In singulis vicis semel quotannis, haec facie-
 bant. Virgines, quotquot viro maturae essent, con-
 gregatas simul omnes, in unum locum deducebant:

αὐτὰς ἴστατο ὁμίλος ἀνδρῶν. ἀνίστας δὲ κατὰ μίην
 ἐκάστην κήρυξ πωλείεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐεידεστάτην
 ἐκ πασέων· μετὰ δὲ, ὅπως αὕτη εὐροῦσα πολλὸν
 χρυσίον πηθεῖν, ἄλλην ἀνεκήρυσσε, ἣ μετ' ἐκείνην 10
 ἔσκε εὐειδεστάτη. ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικίῃσι. ὅσοι
 μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι,
 ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστευού-
 σας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἰ-
 δεὸς μὲν οὐδὲν εἶδοντο χρηστοῦ, οἱ δ' αὖ χρήματά τε 15
 καὶ αἰσχίονας παρθένους ἐλάμβανον. ὥς γὰρ δὴ διεξ-
 ἔλθοι ὁ κήρυξ πωλείων τὰς εὐειδεστάτας τῶν παρθέ-
 νων, ἀνίστη αὖ τὴν ἀμορφεστάτην, ἣ εἴ τις αὐτέων ἔμ-
 πηρος ᾗε, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θέλοι, ἐλά-
 χιστον χρυσίον λαβὼν, συνοικίειν αὐτῇ· ἐς δὲ τῶ· τὸ 20

ibi eas virorum circulus circumstabat. Tunc prae-
 singulas deinceps, quamque sigillatim, in medio sta-
 tuens venum exponebat; incipiens ab ea quae om-
 nium pulcerrima esset: deinde, hac magno auri pre-
 tio venum datā, aliam proclamabat, quae huic ve-
 nustate formae proxima erat. Vendebantur autem
 hac conditione, ut matrimonio iungerentur. Igitur
 ex Babyloniiis nuptiarum cupidis quicumque erant
 locupletiores, hi licitando quisque alterum superan-
 tes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe
 erant, hi formae speciem nihil curantes, pecuniam
 accipiebant et virgines deformiores. Nam prae-
 postquam speciosissimarum virginum peregerat ven-
 ditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si
 qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis
 vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimo-

ελάχιστον ὑπισταμένῳ προσεκέετο. τὸ δὲ ἂν χρυσίον
 ἐγένετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων· καὶ οὕτω αἱ εὐ-
 μορφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδον. ἐκδοῦ-
 ναι δὲ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα ὅτε βούλοιτο ἕκαστος
 25 οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἀνευ ἐγγυητῆ ἀπαγαγέσθαι τὴν παρ-
 θένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα,
 ἢ μὴν συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω ἂν ἄγεσθαι· εἰ δὲ μὴ
 συμφοραίῳ, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέετο νόμος. ἐξῆν
 δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλούμενον ὠνε-
 30 σθαι. ὁ μὲν νῦν κάλλιστος νόμος, οὗτός σφί ᾤν· οὐ
 μέντοι νῦν γε διετέλεσε ἑὼν. ἄλλο δὲ τι ἐξευρήκασι
 νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικοῖεν αὐτάς, μὴδ' ἐς ἐτέ-
 ρην πέλιν ἄγωνται· ἐπεὶ τε γὰρ αἰλόντες ἐκακώθησαν

nium ducere; et, qui minimo se contentum fore decla-
 rasset, ei haec tradebatur. Aurum autem conficieba-
 tur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores
 elocabant deformes et mancas. Nemini autem licitum
 erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium
 dare: neque absque fideiussore domum ducere vir-
 nem emtam licebat; sed dato praede spondere quis-
 que tenebatur, *in matrimonium se eam utique ac-*
cepturum, et sic demum abducere secum licebat:
 si sibi mutuo non convenissent, lege cautum erat ut
 pecuniam acceptam sponsus repraesentaret. Licitum
 vero etiam erat homini, qui ex alio vico adfuisset,
 aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere.
 Hoc igitur pulcerrimum institutum apud eos olim
 valebat. At nunc quidem non amplius est in usu.
 Sed recens aliud quiddam invenerunt, ne iniuriæ
 adficerentur filiae aut in aliam civitatem abducentes

καὶ οἰκοφθορήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου, βίου σπανί-
 197 ζων, καταπορνέει τὰ θήλεα τέκνα. Δεύτερος δὲ σο-
 Φίη ὁδὲ ἄλλος σφι νόμος κατεστήκει. τοὺς κάμνοντας
 εἰς τὴν ἀγορὴν ἐκφορεύουσι· οὐ γὰρ δὴ χράνται ἡτρώϊσι.
 προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα, συμβουλευούσι περὶ
 τῆς νοῦσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε, ὁκοῖον ἔχει 5
 ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. ταῦτα προσιόντες
 συμβουλευούσι, καὶ παραινεύουσι ἅσφα αὐτὸς ποιήσας
 ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον, ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. σιγῇ
 δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν
 198 ἐπείρηται ἥτινα νοῦσον ἔχει. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλειτι.
 θρήνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. ὁσάκις δ' ἂν
 μυχθῇ γυναικὶ τῇ ἑωυτοῦ ἀνὴρ Βαβυλωνίος, περὶ θυ-
 μίημα καταγυζόμενον ἔξει· ἐτέρωθεν δὲ ἡ γυνὴ τῶντο τοῦτο

tur: ex quo captâ urbe malis premi coeperunt, res-
 que eorum perditae sunt, quilibet homo de plebe,
 inopiâ victus laborans, filias suas ad quaestum cor-
 pore faciendum adigit. (197.) Alio, post istud, pru-
 denti instituto utuntur hocce. Aegrotos in forum pu-
 blicum exportant; medicis enim non utuntur: ibi
 accedunt ad aegrotum, eique de curando morbo con-
 sultunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim la-
 boravit, aut alium vidit laborantem. Adeuntes igitur
 consulant huic ea suadentque, quibus quisque reme-
 diis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alium vi-
 dit evasisse. Silentio vero practerire aegrotum nemini
 licet, quin eum interrogaverit quonam morbo laboret.
 (198.) Mortuos melle condunt. Luctus funebres, Aegy-
 ptiis similes. Quoties cum uxore concubuit vir Baby-
 lonius, incenso thuri adsidet, et ex aliâ parte idem

5 ποιεῖ. ὄρθρου δὲ γενομένου, λούνται καὶ ἀμφοτέροι·
 ἄγγελος γὰρ οὐδενὸς ἀψονται πρὶν ἂν λούσωνται. ταύ-
 τὰ δὲ ταῦτα καὶ Ἀράβιοι ποιεῦσι.

Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων, ἔστι τοῖσι Βαβυλων- 199
 νίοισι ὁδε. δεῖ πάσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἰζομένην ἐς
 ἱρὸν Ἀφροδίτης, ἅπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ.
 πολλάι δὲ καὶ, οὐκ ἀξιούμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλ-
 5 λησι, οἷα πλούτῳ ὑπερφρονέουσαι, ἐπὶ ζευγέων ἐν κα-
 μάρῃσι ἐλάσασαι, πρὸς τὸ ἱρὸν ἐστᾶσι. Θεραπήν δὲ
 σοφὴ ὁπισθεν ἔπεται πολλή. αἱ δὲ πλεῦνες ποιεῦσι. ὧδε.
 ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέαται, στέφανον περὶ τῇσι
 κεφαλῇσι ἔχουσιν θάμιγγος, πολλάι γυναῖκες· αἱ
 10 μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχοινοτενέες
 δὲ διέξοδοι πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναι-

CXCIX. 11. ὁδῶν. Al. ἰδῶν. Prorsus fors. delendum vocab.

facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nul-
 lum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem
 institutum Arabes sequuntur.

(199.) Est autem aliud *institutum turpissimum*,
 quo *Babylonii* utuntur, huiusmodi. Quamlibet in-
 digenam mulierem oportet, in Veneris templo seden-
 tem, semel in vitâ cum peregrino viro consuetudi-
 nem habere. Multae igitur, dedignantur aliis se im-
 miscere mulieribus, quippe divitiis superbientes,
 plaustri vectae in camaris stant ad templum, et in-
 gens illas famularum numerus sequitur. Pleraque
 autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato
 sedent coronâ funiculi modo tortâ caput redimitae
 mulieres numero multae; aliae enim adveniunt, aliae
 abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus

Herod. T. I. P. I.

Q

καὶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διαζιόντες ἐκλέγονται. ἔνθα ἐπεὶ
 ἰκται γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία,
 ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν ἐς τὰ γούνατα, μυχθῇ
 ἔξω τοῦ ἱεροῦ. ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰπεῖν τασόνδε· „Ἐπι- 15
 „καλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα.“ Μύλιττα δὲ καλέου-
 σι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. τὸ δὲ ἀργύριον μέγας
 ἐστὶ ὅσον ὦν· οὐ γὰρ μὴ ἀπώσεται· οὐ γὰρ οἱ θεῖμις
 ἐστὶ γίνεται γὰρ ἱερὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ πρώτῳ
 ἐμβαλόντι ἔπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμᾷ οὐδένα. ἐπεὶ δὲ 20
 μυχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ, ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ
 οἰκία· καὶ τὰ πρὸ τούτου οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δάσεις
 ὥς μιν λάμβηται. ὅσαι μὲν νυν εἰδὸς τε ἐπαμμέναι εἰσὶ
 καὶ μεγάδεις, ταχὺ ἀπαλλάσσονται· ὅσαι δὲ ἀμορ-
 φοὶ αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι, οὐ δυνά- 25

viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus
 transeuntes viri seligunt quas volunt. Ibi postquam
 consedit mulier, non prius domum abit, quam pe-
 regrinorum quispiam, pecuniā in sinum coniectā,
 cum eā extra fanum concubuit. Qui pecuniam ei pro-
 iicit, is compellare eam his verbis debet: *Myllitta*
deam, ut tibi adsit, precor. *Myllitta* autem Vene-
 rem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulacumque
 fuerit, nefas est mulieri eam reilicere; fit enim sacra
 pecunia. Sequitur igitur eum qui primus pecuniam
 proiecit, nec enim ullum repudiat. Postquam vero
 cum illo rem habuit, deam testata se religioni illius
 satisfacisse, domum abit: ab eoque tempore, quan-
 tumcumque sit quod ei offeras, frustra cris. Quae
 igitur speciosā sunt formā et staturā, eae cito re-
 deunt: quae vero deformes, multum manent tempo-

μεναι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι· καὶ γὰρ τρίτεια καὶ τετραί-
 τεα μετεξέτεραι χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύ-
 πρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος. Νόμοι μὲν δὴ 200
 τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατιστέασι. Εἰσὶ δὲ αὐτῶν
 πατριαὶ τρεῖς, αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθῦς
 μούρον· τοὺς ἐπεί τε ἂν θηρεύσαντες αὐγῆναι πρὸς ἥλιον,
 5 ποιεῦσι τὰδε. ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμον, καὶ λήναντες
 ὑπέροισι, σῶσι διὰ σινδόνης· καὶ ὅς μὲν ἂν βούληται
 αὐτῶν, ἅτε μάζαν μαζάμενος ἔχει· ὁ δὲ, ἄστου τρέ-
 πον ὀπτῆσας.

Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέρχαστο, 201
 ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐωυτῷ ποιήσασθαι. τὸ
 δὲ ἔθνος τοῦτο, καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον,
 οἰκημένον δὲ πρὸς ἡῷ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς, πέραν τοῦ
 5 Ἀράξειω ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσσηδόνων ἀνδράν. εἰσὶ

ris, priusquam legi possint satisfacere; manent enim
 nonnullae ad tres et quatuor annos. Obtinet autem
 alicubi etiam in Cypro simile institutum. (200.) Sed
 de institutis Babyloniorum haec hactenus. Sunt au-
 tem inter illos tres familiae sive tribus, quae nullā re
 aliā, nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam cepe-
 runt, siccant ad solem, deinde tali modo parant. In
 mortarium coniectqs, et pistillis contusos, per sin-
 donem tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vesci
 cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit veluti
 panem.

(201.) Iam *Cyrum*, hoc etiam subacto populo, in-
 cessit cupido *Massagetarum* sub potestatem suam redi-
 gendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus,
 habitans versus orientem trans Araxen fluvium, ex

οἱ οἱ τινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.
 202 Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι
 τοῦ Ἰστρου· νήσους δ' ἐν αὐτῷ, Λέσβω μεγάλα πα-
 ραπλησίας, συγχὰς Φασι εἶναι. ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώ-
 πους, οἱ σιτέονται μὲν ῥίζας τὸ θέρους ὀρύσσοντες παν-
 τοίας· καρπούς δὲ ἀπὸ δενδρέων ἐξευρημένους σφι ἐς 5
 Φορβὴν κατατίθισθαι ὡραίους, καὶ τούτους σιτέσθαι
 τὴν χειμερινήν. ἄλλα δὲ σφι ἐξευρῆσθαι δένδρεα, καρ-
 πούς τοιούσδε τινὰς φέροντα, τοὺς, ἐπεὶ τε ἂν ἐς τῶν-
 τὸ συνέλθωσι κατὰ εἵλας, καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται,
 κύκλῳ περιῦζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ· ὅσφραι 10
 νομένους δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλο-
 μένου, μεθύσκεσθαι τῇ ὀσμῇ, κατὰπερ Ἕλληνας τῷ
 οἴνῳ. πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλλον
 μεθύσκεσθαι· ἐς ὃ ἐς ὄρχησίν τε ἀνίστασθαι, καὶ ἐς

adverso Issedonum. Aiuntque etiam nonnulli, esse
 Scythicum hunc populum. (202.) *Araxes* autem ab
 aliis maior, ab aliis minor esse perhibetur Istro: esse
 autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbi fere
 magnitudine. In his habitare homines, qui aestate
 radicibus vescantur cuiusque generis, quas e terra
 effodiunt; fruges arborum, quas maturas re-
 periunt, in cibum seponant, eisque vescantur per
 hiemem. Repertas autem ab his etiam esse alias ar-
 bores, huiusmodi fructus ferentes, quos catervatim
 congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem
 coniiciant, tum olfacientes fructum in igne arden-
 tem, odore inebrientur, perinde atque Gracci vino:
 maiore vero copia iniecto fructu, magis inebriari;
 denique ad saltandum surgere, et ad canendum pro-

- 15 αἰοδὴν ἀπικνέεσθαι· τούτων μὲν αὕτη λέγεται διαίτα
 εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ρεῖ μὲν ἐκ Ματινηῶν,
 ὅθεν περ ὁ Γύνῃς, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε
 καὶ τρηκοσίας διέλαβε ὁ Κῦρος· στόμασι δὲ ἐξερέ-
 νεται τεσσαράκοντα, τῶν τὰ πάντα, πλὴν ἑνός, ἐς
 20 ἑλέα τε καὶ τενάγρεα ἐκδιδῶι. ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοι-
 κῆσθαι λέγουσι ἰχθῦς αἰμούς σπιτεμένους, ἐσθῆτι δὲ
 νομίζοντας χρᾶσθαι Φωκίων δέρμασι. τὸ δὲ ἐν τῶν στο-
 μάτων τοῦ Ἀράξει ρεῖ διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην
 θάλασσαν. ἡ δὲ Κασπίη θάλασσα, ἔστι ἐπ' ἐαυτῆς,
 25 οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θαλάσσῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἑλ-
 ληνῆς ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στηλίων θά-
 λασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρῇ, μία
 τυγχάνει εὐῶσα. Ἡ δὲ Κασπίη, ἔστι ἐτέρῃ ἐπ' ἐαυ- 203
 τῆς· εὐῶσα μῆκος μὲν πλοῦ, εἰσεσίῃ χρωμένῳ, πεν-

gredi. Talem his esse vitae rationem narrant. Fluit autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit. Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quae omnia, uno excepto, in paludes et lacunas exeunt; quibus in paludibus habitare aiunt homines, nudis piscibus vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phocarum. Unus ille, quem dixi, alveorum Araxis nullo obstante impedimento in Caspium mare influit. Exsistit autem *Caspium mare* seorsim per se, et cum reliquo mari non miscetur. Nam et totum quod Graeci navigant mare, et quod est extra columnas, quod Atlanticum vocatur, et Erythraeum, haec omnia unum sunt mare et continuum. (203.) Caspium autem aliud est, ab illo disiunctum; longitudinem habens

πεκαίδεκα ἡμερῶν· εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ
 εἰαυτῆς, ἑκτὰ ἡμερῶν. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην
 φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, 5
 εἰς οὐρίων καὶ πλήθει μέγιστον, καὶ μεγάβει ὑψηλό-
 τατον. ἔθνη δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἐω-
 τῷ ἔχει ὁ Καύκασος· τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης
 αἰγρῆς ζῶντα. ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῆσδε
 ἰδίης παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοτας τε καὶ 10
 παραμίσγοντας ὕδωρ, ζῶα ἐαυτοῖσι εἰς τὴν ἐσθῆτα
 ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγ-
 κατάγηράσκειν τῷ ἄλλω εἰρίῳ, κατὰπερ ἐνυφανθέντα
 ἀρχήν. μίξιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα,
 204 κατὰπερ τοῖσι προβάτοισι. Τὰ μὲν δὴ πρὸς ἐσπέρην
 τῆς θαλάσσης ταύτης, τῆς Κασπίης καλεομένης, ὁ
 Καύκασος ἀπέρχει· τὰ δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἥλιον ἀνα-

navigationis dierum quindecim, navi remis agitata;
 latitudinem, ubi latissime patet, octo dierum. Et ei
 quidem parti huius maris quae ad occidentem spectat,
Caucasus mons praetenditur, montium omnium et
 amplissimus et altissimus. Populos enim multos et
 multiplicis generis in se comprehendit *Caucasus*; quo-
 rum plerique fructibus sylvestrium arborum arbusto-
 rumque vitam sustentant. In his aiunt esse arbores,
 folia huiusmodi ferentes, quibus contritis, admixtâ
 aquâ, varias in vestimentis figuras pingant; easque
 figuras non elui, sed cum reliqua lana senescere, tales
 manentes, quales initio intextae fuissent. Concubi-
 tum autem horum hominum in propatulo fieri aiunt,
 veluti pecudum. (204.) Occidentalem igitur pla-
 gam huius maris, quod *Caspium* vocatur, *Caucasus*

τέλλοντα, πεδῖον ἐκδίδεται, πλῆθος ἄπειρον ἐς ἄπο-
 5 ψιν. τοῦ ὧν δὴ πεδίου τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην
 μοῖρην μετέχουσι οἱ Μασσαγῆται, ἐπ' αὖς ὁ Κῦρος
 ἔσχε προθυμίην στρατεύσασθαι. πολλά τε γὰρ μιν
 καὶ μεγάλα τὰ ἐπαίροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν. πρῶ-
 τον μὲν ἡ γένεσις, τὸ δοκέειν πλεον τι εἶναι ἀνθρώπου·
 10 δευτέρα δὲ, ἡ εὐτυχία ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενεμένη·
 ὅκη γὰρ ἰθύσειε στρατεύεσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν
 ἐκεῖνο τὸ ἔθνος διαφυγέειν.

Ἦν δὲ, τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος, γυνὴ τῶν Μασσαγῆ- 205
 τέων βασίλεια· Τόμυρίς οἱ ἦν οὐνομα. ταύτην πέμ-
 πων ὁ Κῦρος ἐμνᾶτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναῖκα ἦν
 ἔχειν. ἡ δὲ Τόμυρίς συνιῦσα οὐκ αὐτὴν μιν μινώμενον.

mons includit: versus auroram vero et orientem so-
 lem, excipit plāities, immensae amplitudinis pro-
 spectu: cuius amplae planitiei haud minimam partem
 tenebant hi *Massagetae*, quos *Cyrus* bello adgredi
 ingenti studio parabat. Fuerunt autem multae res
 magnaeque, quae ad hoc bellum illum excitaverant
 atque stimulaverant. Primum quidem, ipsius ortus,
 quo fiebat ut aliquid amplius quam hominem se esse
 existimaret: tum vero felicitas, qua in bellis usus
 erat; nam quocumque arma sua *Cyrus* direxisset,
 nullo pacto fieri poterat ut ea gens vim illius effugeret.

(205.) Erat ea tempestate Massagetarum regnum
 penes foeminam, quam mortuus rex viduam reli-
 querat: *Tomyris* reginae nomen fuit. Hanc *Cyrus*,
 missis legatis, voluit sibi (ut aiebat) despondere, cu-
 piens in matrimonio habere. At *Tomyris* intelligens,
 non se, sed regnum ambiri Massagetarum, aditu

ἀλλὰ τὴν Μασσαγετῶν βασιλῆην, ἀπίπατο τὴν 5
 πρόσδοτον. Κῦρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὡς οἱ δόλω οὐ προ-
 χῶρεε, ἔλασας ἐπὶ τὸν Ἀράξην, ἐποίηετο ἐκ τοῦ ἐμ-
 Φανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατήϊν, γεφύρας τε
 ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διάβασιν τῷ στρατῷ, καὶ
 πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν διαπορρήμευόντων τὸν ποτα- 10
 206 μὸν οἰκοδομεύμενος. Ἐχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον,
 πέμψασα ἡ Τόμυρις κήρυκα, ἔλεγε τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ Μήδων, παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· οὐ
 „γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς καιρὸν ἔσται ταῦτα τελευ-
 „μενα· παυσάμενος δὲ, βασιλεύε τῶν σεωυτοῦ, καὶ 5
 „ἡμέας ἀνέχευ ὀρέων ἄρχοντας τῶν περ ἄρχομεν. Οὐκ-
 „ων ἐβελήσεις ὑποθήκησι τῆσίδε χρεέσθαι, ἀλλὰ πάν-
 „τα μᾶλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι. σὺ δὲ εἰ μεγάλως
 „προθυμέαι Μασσαγετῶν πειρηθῆναι, Φέρε, μόχθον

illi interdixit. Post haec Cyrus, ut dolo res non suc-
 cessit, exercitu ad Araxem ducto, aperto bello Mas-
 sagetas adortus est, fluvium pontibus iungens, quibus
 traduceret copias, et turres in navigiis aedificans,
 quibus pars copiarum transveheretur. (206.) Qui
 dum his rebus occupatur, mittit ad eum *Tomyris*
 caduceatorem, qui reginae verbis haec Cyro diceret:
O rex Medorum, desine urgere quae tu urges: nec
enim nosti an tuo commodo sit futurum ut haec
perficiantur. His vero omissis, regna in tuis, et
patere ut nos videas regnare apud hos quibus im-
peramus. Noles autem meis monitis uti; immo
quidlibet potius, quam quietem agere, voles. Quod
si ergo vehementer cupis pugnae discrimen cum
Massagetis experiri; age, omisso labore quem iun-

- 10 „μὲν, τὸν ἔχεις ζευγὺς τὸν ποταμὸν, ἄφες· σὺ δὲ,
 „ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμέ-
 „ρῶν ὁδὸν, διάβαινε εἰς τὴν ἡμετέραν. εἰ δ' ἡμέας βού-
 „λσαι ἐσδέξασθαι μᾶλλον εἰς τὴν ὑμετέραν, σὺ τῶν-
 „τὸ τοῦτο ποίεε.“ Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος, συνε-
 15 κάλεσε Περσέων τοὺς πρώτους· συναγείρας δὲ τούτους,
 εἰς μέσον σφί προετίθει τὸ πρῆγμα, συμβουλευόμενος
 ὁκότερα ποίει. τῶν δὲ κατα τῷτὸ αἰ γινῶμαι συνεξέ-
 πιπτον, κελευόντων ἐσδέκεσθαι Τόμυρὸν τε καὶ τὸν
 στρατὸν αὐτῆς εἰς τὴν χώραν. Παρέων δὲ καὶ μεμφό- 207
 μένος τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδὸς, ἀπεδείκνυτο
 ἐναντὶν τῇ προκειμένῃ γνώμῃ, λέγων τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, εἶπον μὲν καὶ πρότερόν τοι, ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς
 5 „ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὀρῶ σφάλμα ἐὼν οἴκῳ τῷ σῷ, κα-
 „τὰ δύναμιν ἀποτρέψειν. τὰ δέ μοι παθήματα, ἐόν-

gendo flumini impendis, ingredere nostram terram, nos interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malueris nos in vestram recipere, tu similiter fac. His auditis Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam faceret. Quorum cunctorum sententiae in hoc consentiebant, ut illum iuberent Tomyrin eiusque exercitum in suam regionem recipere. (207.) At consilio quum interesset Croesus Lydus, hanc ille sententiam improbens, contrariam proposuit, his usus verbis: *O Rex, iam aliàs tibi professus sum, quoniam me Deus tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuae impendere, pro viribus me illum aversurum. Quae mihi acciderant tristia, documenta mihi fuere.*

„τα ἀχάρτα, μαθήματα γέγονε. Εἰ μὲν αἰθάναντος
 „δομέεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἀρχεῖν, οὐδὲν ἂν
 „εἴη πρῆγμα γνώμας ἐμέ σοι ἀποφαίνεσθαι. εἰ δ'
 „ἐγνώκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σύ εἷς, καὶ ἐτέρων τοιῶν 10
 „ὅς ἀρχεῖς, ἐκέλευε πρῶτον μάθε, ὡς κύκλος τῶν ἀν-
 „θρωπῶν ἐστὶ πρηγμάτων· περιφερόμενος δὲ, οὐκ
 „εἰς αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. ἤδη ἂν ἐγὼ γνώμην
 „ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρηγματος τὰ ἐμπάλιν ἢ
 „οὔτοι. εἰ γὰρ ἐβελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους 15
 „ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνὶ ἐσσωθείς
 „μὲν, προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· δῆλα γὰρ
 „δὴ, ὅτι νικῶντες Μασσαγέται, οὐ τὸ ὀπίσω Φεύ-
 „ξονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχαὺς τὰς σὰς ἐλῶσι. νικῶν δὲ,
 „οὐ νικᾷς τοσοῦτον, ὅσον εἰ διαβαὼς ἐς τὴν ἐκείνων, 20

CCVII. 6 seq. ἰόντα ἀχάρτα. τὰ ἰόντα habent libri fere om-
 nes, et dein unus ἄριστα μαθήματα, optima documenta,
 optima monita.

*Quod si immortalis existimas esse, et exercitui
 imperare immortalī, nil opus fuerit me meam
 tibi sententiam declarare. Sin et te hominem esse
 intelligis, et hominibus imperare; illud primum
 cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum,
 qui dum convertitur, non sinit eosdem semper
 esse felices. Iam igitur ego de re propositā con-
 tra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus
 in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re pe-
 riculum inest: si inferior discesseris, simul uni-
 versum regnum perdes; manifestum est enim, vi-
 ctores Massagetas non retro fugituros, sed in tua
 regna irrupturos: sin viceris, non tanta erit vi-*

„νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιε Φεύγουσι τὸν γὰρ ἀν-
 „τιβήσω ἐκείνῳ, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλάσ
 „ἰθὺ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. Χωρὶς τε τοῦ ἀπηνυ-
 „μένου, αἰσχροὺς καὶ οὐκ ἀνασχετοὺς, τὸν Κῦρον γε
 25 „τὸν Καμβύσειω γυναικὶ εἴζαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώ-
 „ρης. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ, διαβάοντας προελθεῖν ὅσον ἂν
 „ἐκεῖνοι διεξίωσι· ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποιῶντας, πειρά-
 „σθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι,
 „Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι, καὶ
 30 „καλῶν μεγάλων ἀπαθείας. τούτοισι ὦν τοῖσι ἀνδρά-
 „σι, τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας,
 „καὶ σκευάσαντας, προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ
 „ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ, καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἱ-
 „νου ἀκρήτου, καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταῦ-

*ctoria, quanta si traiecto flumine viceris Massa-
 getas, et fugientes fueris insecutus; nam hoc idem
 priori oppono, victorem te continuo in medium
 illorum regnum ducturum exercitum. Sed, prae-
 ter haec quae exposui, turpe est, nec ferendum,
 ut Cyrus Cambysis filius, foeminae cedens, pedem
 referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo
 mihi videtur, traiecto fluvio progrediendum esse
 quantum illi recesserint, ac deinde operam dan-
 dam ut illos superes tali initâ ratione. Scilicet
 quum Massagetae, ut equidem audio, bonorum
 Persicorum sint insueti, et magnorum vitae com-
 modorum expertes; hisce hominibus, caesâ para-
 tûque magnâ pecudum copiâ, ad haec vini meri
 crateribus et farinaceis omnis generis cibariis lar-
 giter adpositis, epulum parandum est nostris in*

„τα, ὑπαλειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ Φλαυρότατον, 35
 „τοὺς λοιποὺς αὐτὶς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμὸν.
 „ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ αἰμάρτων, κῆνοι ἰδόμενοι ἀγα-
 „θα πάλλα, τρέψονται τε πρὸς αὐτὰ, καὶ ἡμῖν τὸ
 „ἐνθεῦτεν λείπεται ἀποδείξις ἔργων μεγάλων.“

- 208 Γνώμαι μὲν αὐταὶ συνέστασαν. Κῦρος δὲ, μετεῖς
 τὴν προτέραν γνώμην, τὴν Κροίσου δὲ ἐλόμενος, προηγό-
 ρευσ Τομύρι ἐξαναχωρεῖν, ὡς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ'
 ἐκείνην. ἡ μὲν δὲ ἐξαναχωρεῖ, κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα.
 Κῦρος δὲ, Κροῖσόν ἐς τὰς χεῖρας ἐσθῆις τῷ ἑαυτοῦ 5
 παιδί Καμβύσῃ, τῷ περὶ τὴν βασιληίην ἐδίδου, καὶ
 πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιεῖν,
 ἣν ἡ διάβασις ἡ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ῥεθωθῇ ταῦ-
 τα ἐντειλάμενος, καὶ ἀποστείλας τούτους ἐς Πέρσας,

*castris; ac deinde, relictâ vilissimâ copiarum par-
 te, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum.
 Nisi enim me fallit sententia, illi conspecto bo-
 narum rerum adparatu, in has se coniecissent, et
 nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum
 occasio.*

(208.) Hæc quum inter se oppositæ essent sen-
 tentiæ, *Cyrus* repudiâtâ priore, *Croesi* senten-
 tiam amplexus est, et *Tomyri* prædixit, ut *retro*
cederet; se enim, trajecto flumine, illi occur-
 surum. Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius
 pollicita erat. Et *Cyrus*, postquam *Croesum* in ma-
 nus filii sui *Cambysis*, cui etiam regnum reliquit,
 tradidisset, multisque verbis filio mandasset, ut illum
 in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in
Massagetas minus prospere cessisset; hisce datis man-

- 10 αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμὸν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.
 Ἐπεὶ τε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξεα, νυκτὸς ἐπελθού- 209
 σης, εἶδε ὄψιν, εὐδων ἐν τῶν Μασσαγετέων τῇ χώρῃ,
 τοιήνδε. ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὁρᾶν τῶν Ὑστά-
 σπεος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων
 5 πτέρυγας· καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν
 Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπεϊ δὲ τῷ Ἀρσάμεος,
 εἶντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρῆος πρεσ-
 βύτατος, ἐὼν τότε ἡλικίην ἐς εἰκοσὶ κου μάλιστα ἔτια.
 καὶ οὗτος καταλέλειπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε κω
 10 ἡλικίην στρατεύεσθαι. ἐπεὶ ὧν δὴ ἐξεγέρθη ὁ Κῦρος,
 εἰδὸς λόγον ἐωυτῷ περὶ τῆς ὄψιος. ὡς δὲ οἱ ἐδόκεε με-
 γάλῃ εἶναι ἡ ὄψις, καλέσας Ὑστάσπεα, καὶ ἀπο-
 λαβὼν μούνον, εἶπε· „Ὑστάσπες, παῖς σὸς ἐπιβου-
 „ λεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε· ὡς δὲ ἀτρε-

*dati, illos remisit in Persiam, ipse vero cum exer-
 citu flumen traiecit. (209.) Traiecto Araxe, prima
 nocte in Massagetarum terrâ quiescenti Cyro visum
 oblatum est tale. Visus sibi est per somnum conspi-
 cere filiorum Hystapis maximum natu, alas in hume-
 ris habentem, et harum alterâ Asiam obumbrantem,
 alterâ Europam. Erat autem Hystaspi, Arsamis filio,
 ex Achaemenidarum familiâ, filius natu maximus
 Darius, iuvenis tunc temporis viginti maxime anno-
 rum: isque relictus erat in Perside, quippe milita-
 rem nondum habens aetatem. E somno experrectus
 Cyrus, de oblato viso secum cogitabat: quod quum
 illi magni videretur esse momenti, Hystaspen ad se
 vocat, remotisque arbitris ei dicit: *Hystaspes! filius
 tuus deprehensus est mihi et meo regno insidiari:**

„κέως ταῦτα αἶδα, ἐγὼ σημανέω. ἐμεῦ θεοὶ κήδον- 15
 „ται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα·
 „ἤδη ὦν ἐν τῇ παροικομένῃ νυκτὶ εὐδῶν, εἶδον τῶν σῶν
 „παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτε-
 „ρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐ-
 „ρώπην ἐπισκιάζειν. οὐκ ἔστι μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὀψίος 20
 „ταύτης οὐδεμῆ, τὸ μὴ κείνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. σὺ
 „ταίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὅπισα ἐς Πέρσας, καὶ
 „ποιεε ὅκως ἐπεὰν ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω
 „ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσης τὸν παῖδα ἐς ἔλεγχον.“

210 Κῦρος μὲν δοκέων Δαρεῖον οἱ ἐπιβουλεύειν, ἔλεγε τά-
 δε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε, ὥς αὐτὸς μὲν τελευτή-
 σιν αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἡ δὲ βασιλὴν αὐτοῦ περι-
 χωρεῖο ἐς Δαρεῖον. Ἀμείβεται δὴ ὦν ὁ Τιστάσης τοῖς-

*id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. Mei
 curam gerunt dii, mihiq̄ ante significant om-
 nia quae imminēt. Nunc igitur proximā nocte
 per quietem vidi filiorum tuorum natu maximum
 alas in humeris habentem, earumq̄ alterā Asiam
 obumbrantem, alterā Europam. Quod quum mihi
 oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest
 quin mihi illum insidiari intelligam. Quare tu
 ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac, post-
 quam rebus hic bene gestis illuc rediero, filium
 tuum mihi sistas, ut eius causam cognoscam.
 (210.) Haec Cyrus Dario, ratus illius filium sibi insidias
 struere, dixit: at illi deus significaverat, ipsum eo-
 dem loco, ubi erat, periturum, regnumq̄ ipsius ad
 Dariū transiturum. Hystaspes illi his verbis respon-*

- 5 δε· „Ω ῥέ· λεῦ, μὴ εἴη ἀπὸ Πέρσης γεγωναῖς,
 „ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει· εἰ δ' ἔστι, ἀπόλοιτο ὡς τά-
 „χιστα· ὅς ἀντὶ μὲν δούλων, ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρ-
 „σας εἶναι· ἀντὶ δὲ ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἄρχειν ἀπάν-
 „των. εἰ δὲ τίς τοι ὄψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν
 10 „νεώτερα βουλευεῖν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι
 „χρῆσθαι αὐτῷ τοῦτο ὅ τι σὺ βούλει.“ Ὑστάσπης
 μὲν τούτοις ἀμειψάμενος, καὶ διαβάς τὸν Ἀράξια,
 ἦε εἰς Πέρσας, φυλάξων Κύρῳ τὸν παῖδα Δαρεῖον.
 Κύρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης ὁδόν, 211
 ἐποίησε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα, Κύρου
 τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος
 ὀπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξια, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀχρήϊου,
 5 ἐπελθούσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορὶς τοῦ στρατοῦ,

dit: *O-Rex, ne sit is homo Persa, si quis tibi in-*
sidias est structurus! Sin fuerit, pereat quam
primum! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servi-
tute in libertatem vindicasti; et, quum aliis suis-
sent subiecti, fecisti ut imperent omnibus! Quod
si vero visum aliquod tibi significat, filium meum
res novas adversus te moliri, ego illum tibi tra-
dam, ut de eo facias quodcumque placuerit. Haec
 postquam respondit Hystaspes, traiecto Araxe in Per-
 sas profectus est, Cyro filium suum Darium custo-
 diturus.

(211.) *Cyrus* ab Araxe unius diei itinere progres-
 sus, fecit quod Croesus illum monuerat. Deinde post-
 quam ipse, inutili copiarum parte in castris relictâ,
 cum reliquo exercitu, quotquot natione Persae erant,
 ad Araxem regressus est; adcurrit castra invadens ter-

τούς τε λειθθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευε αἰεξο-
 μένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς ἐχειρώ-
 σαντο τοὺς ἐναντίους, κλιβέντες δαίνυντο· πληρωθέντες
 δὲ φορβῆς καὶ οἴνου, εὖδον. οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες
 πολλοὺς μὲν σφείων ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας 10
 ἐξώγρησαν, καὶ ἄλλους, καὶ τὸν τῆς βασιλείης Το-
 μύριος παῖδα, στρατηγέοντα Μασσαγετέων, τῷ οὐνο-
 212 μα ἦν Σπαργαπίσης. Ἡ δὲ, πυθομένη τὰ τε περὶ
 τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμ-
 παυσα κήρυκα παρὰ Κύρον, ἔλεγε τάδε· „ Ἀπληστε
 „ αἵματος Κύρε, μηδὲν ἐπαρθῆς τῷ γεγονότι τῷδε
 „ πρήγματι, εἰ ἀμπέλινω καρπῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμ- 5
 „ πικλάμενοι μαίνεσθε οὕτω, ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου
 „ ἐς τὸ σῶμα, ἐπαναπλῶειν ὑμῖν ἔπεια κακὰ, τοιούτω
 „ Φαρμάκῳ δολώσας, ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ,

tia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri exercitu relictī erant, repugnantes occidunt; tum, paratum conspicati epulum, superatis adversariis, ad epulandum discumbunt; denique cibo potuque repleti, sopore opprimuntur. Inter haec supervenientes Persae magnum eorum numerum interficiunt, multo vero plures vivos capiunt, quum alios, tum reginae Tomyrios filium, ducem Massagetarum, cui nomen erat Spargapises. (212.) Tum illa, cognitis quae et exercitui et filio suo acciderant, misso ad Cyrum legato, haec ei edixit: *Inexplebilis sanguine Cyre! ne utique efferaris re gesta, quod viteo fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut, postquam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus exundetis, tali veneno deceptum filium meum su-*

„ἀλλ' οὐ μάχη κατὰ τὸ καστέρον. νῦν ὧν μὲν εὖ πα-
 10 „ραίνεούσης ὑπόλαβε τὸν λόγον. ἀποδούς μοι τὸν παῖ-
 „δα, ἀπίθι ἐκ τῆσδε τῆς χώρας ἀξήμιος, Μασσαγε-
 „τῶν τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας. εἰ δὲ μὴ
 „ταῦτα σὺ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμενυμί τοι τὸν Μασσα-
 „γετῶν δεσπότην, ἢ μὴν σὲ ἐγὼ, καὶ ἀπληστον ἐόν-
 „τα, αἵματος κορέσω.“ Κῦρος μὲν νυν τῶν ἐπέων οὐ- 213
 δένα ταυτέων ἀνεειχθέντων ἐποιέετο λόγον. ὁ δὲ τῆς
 βασιλείης Τομύριος παῖς Σπαργαπίσης, ὡς μὲν ὁ τε
 οἶνος ἀνῆκε, καὶ ἔμαθε ἵνα ἦν κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου
 5 ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι, ἔτυχε· ὡς δὲ ἐλύθη τε τά-
 χιστα καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἐαυτόν.
 καὶ δὴ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ. Τόμυρις 214
 δέ, ὡς οἱ ὁ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν

*perasti, non iusto praelio et bellica virtute vici-
 sti Nunc ergo consilium, quod tibi bono animo
 profero, accipe. Redde mihi filium, et abi ex hac
 terra, impune ferens quod tertiam exercitus Mas-
 sagetarum partem hac contumeliâ adfecisti. Quod
 si haec non feceris, Solem iuro, dominum Massa-
 getarum, certe me te, quamvis inexplebilem, san-
 guine satiaturam. (213.) Horum verborum ad se
 relatorum nullam Cyrus habuit rationem. Reginae
 autem Tomyrios filius Spargapises, postquam re-
 missâ vi vini didicit quonam in malo esset, oravit
 Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex indulsit.
 At simulatque solutus erat et manuum suarum po-
 tens, se ipse interemit: et hoc vitae exitu ille usus
 est. (214.) Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit
 Cyrus, contractis omnibus copiis, praelio cum illo*

τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, συνέβαλε Κύρος. ταύτην τὴν μά-
 χην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, κί-
 νη ἰσχυροτάτη γενέσθαι· καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω 5
 τοῦτο γινόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς δια-
 στάτας εἰς ἀλλήλους τοξεύειν· μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ
 βέλεια ἐξετετόξευτο, συμπίσυντας τῇσι αἰχμῇσι τε καὶ
 τοῖσι ἐγχειριδίοισι συνέχεσθαι· χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολ-
 λὸν συνστάναι μαχομένους, καὶ οὐδετέρους ἐθέλειν Φεύ- 10
 γειν· τέλος δὲ, οἱ Μασσαγέται περιγενέατο. ἥ τε δὴ
 πολλὴ τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐτοῦ ταύτῃ διαφάση,
 καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κύρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ
 πάντα ἐνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτη. ἀσκὸν δὲ πλήσασα
 αἵματος ἀνθρωπίνου Τόμυρις, ἐδίξθητο ἐν ταῖσι ταῖνασι 15
 τῶν Περσῶν τὸν Κύρου νέκυν. ὥς δὲ εὔρε, ἐναπῆπτε
 αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν ἀσκόν· λυμαινομένη δὲ τῷ νε-

CCXIV. 16. ἐναπῆπτε. *Alia ἐναπῆκε.*

confligit. Hoc praelium, quotquot a barbaris homini-
 bus praelia commissa sunt, equidem existimo omnium
 fuisse acerrimum; rem enim tali modo gestam esse ac-
 cepi. Primum ex aliquo spatio distantes, tela invicem
 coniecisse; dein, absumtis telis, concurrisse, et ha-
 bitis conflixisse gladiisque; atque diutius ita consertis
 manibus pugnasse, neutris fugam capessere volenti-
 bus. Ad extremum vero superiores Massagetae dis-
 cesserunt. Igitur maxima pars Persici exercitus eo-
 dem in loco est interempta, et ipse *Cyrus obiit*, post-
 quam annos regnasset undetriginta. Tum Tomyris,
 sacco sanguine repleto humano, Cyri cadaver infer-
 caesorum Persarum stragem iussit perquiri: reperti-
 que caput in sacco suspendit, [*sive* in saccum de-

κρῶ, ἐπέλεγε τάδε· „Σὺ μὲν ἐμὲ ζώουσάν τε καὶ νικῶ-
 „σάν σε μάχῃ ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλω·
 20 „σέ δ' ἐγὼ, κατὰπερ ἠπέιλησα, αἵματος κορέσω.“
 Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευτὴν τοῦ βίου, πολ-
 λῶν λόγων λεγομένων, ὁδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.

Μασσαγῆται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίῃν τῇ Σκυθικῇ Φο- 215
 ρέουσι, καὶ διαίταν ἔχουσι. ἵππεται δὲ εἰσι καὶ ἀνιπ-
 ποι· ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι. καὶ τοξόται τε καὶ
 αἰχμοφόροι, σαγάρεις νομίζοντες ἔχειν. χρυσῷ δὲ καὶ
 5 χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα μὲν γὰρ ἐς αἰχμάς,
 καὶ ἄρδεις, καὶ σαγάρεις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέων-
 ται· ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν, καὶ ζωστήρας, καὶ μα-
 σχαλιστήρας, χρυσῷ κοσμέονται. ὥς δ' αὐτως τῶν ἑπ-
 10 βάλλουσι· τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμα καὶ

misit,] mortuo his verbis insultans: *Tu me vivam, tuique victricem, perdidisti, qui filium meum dolo cepisti: te vero ego, sicuti minata sum, sanguine satiabo.* Quod igitur ad vitae finem Cyri spectat, multa quidem alia diversaue narrantur, sed ista mihi maxime verisimilis visa erat narratio.

(215.) Utuntur *Massagetae* et vestimento et vitae ratione simili *Scytharum*. Ex equis pugnant, et pedites: nam utroque genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque gestare consuerunt. Ad omnia auro utuntur aut aere. Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad bipennes non nisi aere utuntur; ad capitis ornatum, et ad cingula circum lumbos et circa axillas, auro. Similiter equis circa pectus aeneos circumponunt thoraces: habenarum autem ornatum et

Φάλαρα, χρυσῷ. σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέωνται
οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ σφί ἐστι ἐν τῇ χώρῃ· ὁ δὲ χαλ-
216 κὸς καὶ ὁ χρυσὸς, ἄπλετος. Νόμοισι δὲ χρέωνται
τοιούσδε· γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτησι δὲ ἐπί-
κονα χρέωνται. ὁ γὰρ Σκύθας Φασὶ Ἕλληνες ποιεῖν,
οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιοῦντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς
γὰρ ἐπιθυμήσει γυναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν Φα- 5
ρετραῶνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς ἀμάξης, μίσγεται
ἀδείῳ. Οὕρος δὲ ἡλικίᾳ σφι προέεται ἄλλος μὲν
οὐδεὶς· ἐπεὶ δὲ γέρον γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντές
οἱ πάντες συνελθόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα
ἅμα αὐτῷ· εἰρήσαντες δὲ τὰ κρέα, κατευωχέονται. 10
ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφι νεόμισται. τὸν δὲ νό-
σῳ τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπ-

frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero et
ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terrâ metalla
haec reperiuntur, sed aeris et auri immensa copia.
(216.) Institutis utuntur hisce. Uxorem quidem du-
xit unusquisque; his autem in commune utuntur.
Nam, quod Graeci aiunt a Scythiis fieri, id non Scy-
thae faciunt, sed *Massagetae*: nempe cuiuscumque
mulieris cupido, incescit Massagetam, cum eâ, pha-
retrâ pro plaustro suspensâ, impune concumbit. Ter-
minum quidem aetatis nullum statutum habent: sed
quando quis admodum aetate proventus est, conve-
nientes propinqui mactant eum, et alias simul cum
eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et
haec eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo
obiit, eum non comedunt, sed terrâ condunt; mi-

τουςι, συμφερόν ποιούμενοι, ὅτι οὐκ ἔκετο εἰς τὸ τυθῆ-
ναι. Σπείρουσι δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων ζώουσι
15 καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ, ἄφθονοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξει πο-
ταμοῦ παραγίνονται· γαλακτοπόται δὲ εἰσὶ. Θεῶν δὲ
μοῦνον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. νόμος δὲ οὗ-
τος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ, πάντων τῶν
θεῶν τὸ τάχιστον δαπέονται.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Α'.

serum reputantes quod eo non pervenit ut immola-
retur. Sementem nullam faciunt, sed pecoribus victi-
tant, et piscibus, quos ingenti copia Araxes fluvius
illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. Deorum
unum Solem colunt, cui equos immolant, Lex autem
et ratio huius sacrificii hæc est, deorum perniciosi-
mo tribuunt perniciosissimum mortaliū.

FINIS LIBRI PRIMI.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

ΕΥΤΕΡΠΗ.

¹ ΤΕΛΕΤΤΗΣΑΝΤΟΣ δὲ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιλείην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης, τῆς Φαρνάσπειν θυγατρὸς· τῆς προαποθανούσης, Κύρος αὐτὸς τε μάγα πένθος ἐποίησατο, καὶ τοῖσι ἄλλοισι προῖπε πᾶσι, τῶν ἤρχε, πένθος ποιέσθαι. ταύτης δὲ τῆς γυναῖκος ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης, ⁶

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SECUNDUS.

EUTERPE.,

(1.) **V**itâ functo Cyro, regnum suscepit CAMBYSES, Cyri filius et Cassandanae, Pharnaspis filiae; quae quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi praeceperat. Huius igitur mulieris et Cyri filius *Cambyses*, quum Ionas et Ae-

Ἴωνας μὲν καὶ Αἰολίας ὡς δούλους πατρώους ἰόντας
ἐνόμιζε· ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλ-
λους τε παραλαβὼν τῶν ἤρχε, καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων,

10 τῶν ἐπικράτει.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφύων 2
Βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑαυτοὺς πρῶτους γενέσθαι πάν-
των ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας
ἠθέλησε εἰδέναι, οἳ τινες γενόιατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου
5 νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἑαυτῶν, τῶν δὲ
ἄλλων ἑαυτοὺς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ εἶδυατο πυ-
θανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἳ γενόιατο
πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε. Παιδιά δὲ
νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέ-
10 φων ἐς τὰ ποιμνία τροφήν τινα ταῖήνδε· ἐντελαίμενος

lenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus
Aegyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id
bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum ni-
mirum et Graecos qui ipsius potestati erant subiecti.

(2.) AEGYPTII, priusquam apud eos regnum obti-
nuisset Psammitichus, antiquissimos sese omnium
hominum esse existimaverant. Postquam vero Psam-
mitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, qui-
nam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore
Phrygas sese priores arbitrantur, se autem reliquis
omnibus. Psammitichus autem, quum perquisitio-
ne institutâ nullum exitum huius quaestionis, qui-
nam essent primi hominum, potuisset reperire,
tale quiddam est machinatus. Quo pueros recens na-
tos ex humilibus sortis parentibus tradidit pastori, qui
eos apud greges tali modo aleret. Praecepit ut nemo

μηδὲνα ἀντίον αὐτέων μηδεμίην Φωνὴν εἶναι, ἐν στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἐαυτῶν κέεσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν αἶρην ἐπαγυῖεν σφι αἶγας. πλησάντα δὲ τοῦ γάλακτος, τάλ-
 λα διαπρήσσεσθαι. ταῦτα δ' ἐποίησεν τε καὶ ἐντέλλετο
 ὁ Ψαμμίτιχος, θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλ- 15
 λαχθέντων τῶν ἀσῆμων κυζημάτων, ἥντινα Φωνὴν ῥή-
 ζουσι πρώτην. τάπερ ὦν καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ δίστης
 χρόνος ἐγγεγόνε ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντι
 τὴν θύρην καὶ εἰσὶόντι τὰ παιδιά ἀμφοτέρα προσπίπ-
 τοντα βεκὸς ἐφώνεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας. τὰ μὲν δὲ 20
 πρῶτα ἀκούσας, ἥσυχος ἦν ὁ ποιμήν. ὡς δὲ πολλάκι
 φοιτῶντο καὶ ἐπιμαλομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος,
 οὕτως δὲ σημήνας τῷ δεσπότη, ἤγαγε τὰ παιδιά κε-
 λεύσαντος εἰς ὅπιν τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ
 Ψαμμίτιχος, ἐπυνθάνετο οἵτινες ἀνθρώπων βεκὸς τί κα- 25

coram illis vocem ullam ederet, sed iacerent in soli-
 taria casa seorsim, et iustis temporibus caprae ad eos
 adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia
 pastor ageret. Haec fecit praecepitque Psammitichus,
 cupiens cognoscere, quamnam post obscuros infan-
 tum vagitus primam vocem essent edituri. Atque id
 etiam factum est. Nam postquam per duos continuos
 annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti ia-
 nuam intrantique adlabentes ambo pueruli *becos* cla-
 mabant, manusque porrigebant. Quod pastor pri-
 mum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adcunti
 puerosque curanti idem semper verbum repeteretur,
 ita demum significavit hero, eiusque iussu pueros in
 conspectum eius produxit. Quod ubi ipse etiam Psam-
 mitichus cognovit, sciscitatus est, quinam hominum

λέουσι. πυνθανόμενες δὲ, εὗρισκε Φρύγας καλέστας
 τὸν ἄρτον. οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιοῦτον
 σταθμιστάμενοι πρήγματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους
 εἶναι ἐρωτῶν. Ὡς μὲν γενέσθαι τῶν ἱερέων τοῦ Ἡφαίστου
 ἐν Μέμφι ἤκουον. Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε
 ματαία πολλὰ, καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλάσσας ὁ
 Ψαμμίτιχος ἐκταμῶν, τὴν διάσταν οὕτως ἐποίησατο
 5 τῶν παίδων παρὰ ταύτησι τῇσι γυναιξί. κατὰ μὲν δὲ
 τὴν τροφήν τῶν παίδων τοσαῦτα ἔλεγον. Ἦκουσα δὲ καὶ
 ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱεῦσι τοῦ
 Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλιούπο-
 λιν αὐτέων ταυτέων εἵνεκεν ἐτραπόμεν, ἐθέλων εἰδέναι
 10 εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοισι τοῖσι ἐν Μέμφι. οἱ γὰρ
 Ἡλιουπολίται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι.

hoc vocabulo uterentur, quidve eo indigitarent: et
 sciscitando comperit, apud Phrygas eo vocabulo *pa-*
nem significari. Ita *Aegyptiī*, ex eo ducto argumen-
 to, *Phrygibus* concessere, *esse illos se antiquiores*.
 (3.) Ita quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdoti-
 bus Memphi audiui. Graeci vero et alia narrant vana
 multa, et in his, mulierum linguas excidisse Psam-
 mitichum, hisque mulieribus pueros illos tradidisse
 nutriendos. De puerorum igitur illorum nutritione
 mihi ista narrata sunt. Sed et alia [*ad Aegyptiorum*
antiquitatem pertinentia] Memphi audiui, cum
 Vulcani sacerdotibus sermones miscens. Atque earum-
 dem nempe rerum caussa Thebas etiam et Heliopo-
 lim me contuli, scire cupiens, an illorum narrationes
 conveniant cum his quae Memphi narrantur. He-
 liopolitae enim dicuntur ex omnibus Aegyptiis pe-

Τὰ μὲν νῦν θύα τῶν ἀπηγημάτων εἶα ἤκουσιν, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐξηγίσθαι, ἔγωγε τὰ οὐνόματα αὐτίων μούνοι νομίζω πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτίων ἐπίστασθαι· τὰ δ' αὖ ἐπηραστῶν αὐτίων, ὑπὸ τοῦ λό- 15 γου ἐξαναγκαζόμενος ἐπισημειώσομαι.

- 4 Ὅσα δὲ ἀνθρωπεία πράγματα, ὧς ἐλεγον ὁμολογούμεντες σφίσι. Πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάντων ἐξυρεῖν τὸν ἐνιαυτὸν, δωδέκα μέρη δασαμένους τῶν ὥρων εἰς αὐτόν. ταῦτα δὲ ἐξυρεῖν ἐκ τῶν ἀστρῶν ἔλεγον. ἄγουσι δὲ τοσῶδε σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ 5 δοκεῖν, ὅσα Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτος ἐμβόλιμον ἐπιμετράουσιν, τῶν ὥρων εἴνεκεν· Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντήμερους ἄγοντες τοὺς δωδέκα μῆνας, ἐπάγουσι ἀπὸ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πλεονάζειν τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ

ritissimi antiquitatis. Quae igitur audiui ad res divinas spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere, exceptis deorum nominibus, existimans omnes [in Aegypto] homines idem de his nosse: quaecumque vero de illis rebus commemoravero, eorum nonnisi a narrationis ratione coactus faciam mentionem.

(4.) Quod ad res humanas spectat, haec illi secum consentientes dixerunt. Primos hominum omnium *Aegyptios annum invenisse*, duodecim partes succedentium invicem temporum per illum distribuentes. Haec autem illos ex astris invenisse aiebant. Agunt autem annum Aegyptii tanto prudentius, ut equidem arbitror, quam Graeci; quod Graeci tertio quoque anno, vicissitudinis temporum causâ, intercalarem mensem coguntur adiicere; Aegyptii vero duodecim menses tricenorum dierum agentes, singulis annis

- 10 σφι ὁ κύκλος τῶν ὠρέων ἐς τὸ αὐτὸ περιῶν παραγί-
νεται. Δωδέκα τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰ-
γυπτίους νομίσαι, καὶ Ἑλλήνας παρὰ σφέων ἀναλα-
βεῖν. βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπο-
νεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύψαι.
15 καὶ τούτων μὲν νῦν τὰ πλεῶν ἔργα ἐδήλουν οὕτω γενό-
μενα. Βασιλεῦσαι δὲ πρώτον Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλε-
γον Μῆνα. ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ,
πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος· καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν
ὑπερέχον τῶν νῦν ἑνεοβὲ λίμνης τῆς Μοίριος ὄντων· ἐς
20 τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἑπτὰ ἡμερῶν ἐστὶ ἀνα-
τὸν ποταμόν. Καὶ εὖ μοι ἑδόκειον λέγειν περὶ τῆς χώ- 5
ρης. δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅς

quinque dies extra numerum adiiciunt, atque ita illis circumactus vicissitudinum anniversariam circulus eodem semper tempore redit. Ad haec *duodecim deorum nomina* Aegyptios primos aiebant instituisse, et ab illis Graecos accepisse: aras item et imagines et templa diis primos eosdem tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. Et horum pleraque re ipsa demonstabant ita se habere. *Regnasse* autem in Aegypto, ex hominum numero, primum dixere *Menem*. Hoc regnante totam Aegyptum, excepto Thebano districtu, paludem fuisse; et tunc temporis nihil ex aqua eminuisset eorum, quae nunc sunt infra Moeridem lacum, ad quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum. (5.) Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse mihi visi sunt. Etenim cuilibet, qui, etiam si non ante audiverit, tamen oculis suis hanc terram adspexerit, si modo non pror-

τίς γε σύνεσις ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος εἰς τὴν Ἑλλήνες ναυ-
 τίλλονται, ἔστι Αἰγυπτίοισι ἐπίκτητός τε γῆ, καὶ δῶ-
 ρον τοῦ ποταμοῦ· καὶ τὰ κατῦπερθε ἔτι τῆς λίμνης 5
 ταύτης, μέχρι τριῶν ἡμερῶν πλόου, τῆς περὶ ἐκείνοι
 οὐδὲν ἔτι τοιονδὲ ἔλθον, ἔστι δ' ἕτερον τοιοῦτον.

Αἰγύπτου γὰρ Φύσις τῆς χώρας ἐστὶ ταυτὴ. Πρῶτα
 μὲν προσπλέων, ἔτι καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ
 γῆς, κατὰς καταπυρητήρην, πηλὸν τε ἀνολίσεις, καὶ 10
 ἐν ἑνδεκα ὀργυῖσι ἔσσαι. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσούτον δη-
 6 λὰι πρόχυσιν τῆς γῆς εἰῶσαν. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύ-
 πτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν, ἑξήκοντα σχοῖ-
 ναι, κατὰ ἡμέρας διαίρομεν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ
 Πλωθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ'

V. 11. ἐν ἑνδεκα. Alii ἐν δέκα, in decem orgyis.

sus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est,
*Aegyptum hanc, quam Graeci navibus adeunt,
 adquisitam Aegyptiis terram esse, et fluminis do-
 num; atque etiam eorum, quae supra hunc lacum
 sita sunt ad trium dierum navigationem, eandem
 esse rationem; quamquam de hoc tractu nihil am-
 plius tale illi narraverunt.*

Est enim *natura huius regionis, quae Aegyptus
 vocatur*, huiusmodi. Primum quidem, navi eam po-
 tens, quando unius etiam diei cursu adhuc abfueris
 a terra, si holidem demiscris, limum extrahes, et in
 undecim orgyis eris: quod quidem ostendit, in tan-
 tum progredi telluris profusionem. (6.) Ipsius au-
 tem Aegypti longitudo secundum mare est sexaginta
schoenorum, quatenus quidem nos Aegyptum defi-
 nimus, ut a Plinthinete sinu pertineat usque ad Ser-

106, 92.

5 ἦν τὸ Κάσιον ὄρος τείνει ταύτης ὦν ἀπὸ οἱ ἐξήκοντα
 σχοῖνοί εἰσι. ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναι εἰσι ἀνθρώπων,
 ὄργυϊσι μεμετρήκασι τὴν χώρην ὅσοι δὲ ἦσσαν γεω-
 πεῖναι, σταδίοισι οἱ δὲ πολλὴν ἔχουσι, παρασάγγῃσι
 οἱ δὲ ἀφθονὸν λίην, σχοῖνοισι. δύναται δὲ ὁ μὲν πα-
 10 ρασάγγῃς τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος,
 μέτρον ἰὼν Αἰγύπτῳ, ἐξήκοντα στάδια. οὕτω αὖ ἐγ-
 σαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, τὸ
 παρὰ θάλασσαν. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἡλίου 7
 πόλιος ἐς τὴν μεσόγειαν, ἔστι εὐρέα Αἴγυπτος, εἰῶσα
 πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ εὐνδρος, καὶ ἰλύς. ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς
 τὴν Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης ἀνω ἰόντι, παραπλη-
 5 σίη τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνέων ὁδῷ, τῇ ἀπὸ τῶν δωδέ-
 κα θεῶν τοῦ βαμοῦ Φερούση ἐς τε Πίσαν καὶ ἐπὶ

VII. 3. εὐνδρος. Fors. ἔνυδρος. Vulgo omnes ἀνυδρος, aqua-
 rum inops.

bonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur:
 ab hoc igitur lacu sunt sexaginta schoeni. Nam qui
 haud multum terrae possident homines, hi eam or-
 gyis metiuntur; qui paulo plus, stadiis; qui multum
 possident, parasangis; qui valde amplam regionem,
 hi schoenis eam metiuntur. Valet autem *parasanga*
 triginta stadia; *schoenus* vero unusquisque (quae
 Aegyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita *Aegypti*
longitudo secundum mare ter mille sexcentorum fue-
 rit stadiorum. (7.) Inde versus interiora, usque He-
 liopolin, in latitudinem patet Aegyptus, tota plana
 est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari He-
 liopolin adscendenti par fere longitudine viae ei, quae
 Athenis & duodecim deorum ara Pisam ducit ad Olym-

τὸν ἡνὶ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου. σμικρὸν τι τὸ διά-
 φερει εὐρεῖ τις ἂν λογιζόμενος τῶν αὐτῶν τουτίων, τὸ
 μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλείον πεντακαίδεκα σταδίων·
 ἢ μὲν γὰρ εἰς Πίσαν ἐξ Ἀθηνῶν, καταδεῖ πεντακαί- 10
 δεκα σταδίων, ὥς μὴ εἶναι πεντακασίων καὶ χιλίων·
 ἢ δὲ εἰς Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης, πληροῖ εἰς τὸν
 8 ἀριθμὸν τουτόων. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἀνω ἰόντι, στεί-
 νη ἔστι Αἴγυπτος. τῇ μὲν γὰρ, τῆς Ἀραβίης ὄρος πα-
 ρατίτταται, φέρον ἀπ' ἀρκτου πρὸς μεσαμβρίας τε καὶ
 νότου, αἰεὶ ἀνω τῶν εἰς τὴν Ἐρυθρὴν καλειομένην θά-
 λασσαν· ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαί ἐνιῶσι, αἱ εἰς τὰς πυρά- 5
 μίδας κατατμηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. ταύτῃ μὲν λή-
 γον, ἀνακάμπτει εἰς τὰ εἰρηται, τὸ ὄρος. τῇ δὲ αὐτὸ
 ἐκαστοῦ ἔστι μακρότατον, ὥς ἐγὼ ἐκυνθανόμην δύο μη-
 νῶν αὐτὸ εἶναι τῆς οδοῦ ἀπὸ ἡοῦς πρὸς ἐσπέρην· τὰ δὲ

pii Iovis templum. Exiguum quiddam interesse repe-
 riet, si quis computaverit, quin aequalis sit longi-
 tudo utriusque itineris; haud amplius quam quin-
 decim stadia: nam via Athenis Pisam est mille quin-
 gentorum stadiorum, minus quindecim; a mari au-
 tem Heliopolim plenus hic numerus est. (8.) Ab
 Heliopoli superiora petenti angusta Aegyptus est:
 nam ab alterâ parte mons Arabiae praetenditur, a
 septemtrione versus meridiem et austrum excurrans,
 semper in altius tendens ad Erythraeum quod vocatur
 mare; quo in monte lapicidinae sunt, unde Memphin
 ducti sunt lapides ad extruendas pyramides. Hoc
 loco desinens mons flectitur in eam quam dixi par-
 tem. Qua vero est maxima eius longitudo, duorum
 mensium itineris esse accepi ab oriente versus occi-

10 πρὸς τὴν ἡῶ, λιβανωτοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρεμματα εἶναι.
τοῦτο μὲν νυν τὸ ὅρος τοιοῦτο ἐστί. Τὸ δὲ πρὸς Λιβύης
τῆς Αἰγύπτου, ὅρος ἄλλο πέτρων τείνει, ἐν τῷ αἰ. πυ-
ραμίδες ἐνεῖσι, ψάμμω κατελυμένον, τεταμμένον τὸν
αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μισαμ-
25 βρίην φέροντα. Τὸ ὦν δὴ ἀπὸ Ἡλιουπόλιος, οὐκ ἔτι
παλλὸν χωρίον, ὡς εἶναι Αἰγύπτου· ἀλλ' ὅσον τε ἡμέ-
ρῶν τεσσέρων ἀναπλόου στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος εἰδούσα.
τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ, πιδιάς μὲν
γῆ· στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκεόν μοι εἶναι, τῇ στενῇ-
20 τατόν ἐστι, διηκοσίων οὐ πλείους, ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὐ-
ρεος εἰς τὸ Λιβυκὸν καλεούμενον. τὸ δὲ ἐνθεῦτεν αὐτῆς
εὐρέα Αἴγυπτός ἐστι. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη
οὕτω. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος εἰς Θήβας, ἐστὶ ἀνά 9
πλοος ἐντὲα ἡμερῶν· στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ, ἐξήκοντα

dentem; et extrema quidem illius, orientem spectan-
tia, thuris esse feracia. Haec igitur huius montis ra-
tio est. Ab alterâ Aegypti parte, Lybiam versus,
alius mons praetenditur saxeus, in quo pyramides
exstructae sunt, arenâ obvolutus, pari modo porrectus
atque ea pars Arabici montis quae ad meridiem ten-
dit. Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem
patet regio quae Aegyptus esse censetur, sed ad qua-
tuor dierum adverso flumine navigationem angusta
Aegyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi
montes interiecta, campestris; cuius latitudo; ubi
minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud
amplius, mihi visa est, ab Arabico monte ad Lybicum;
exinde vero rursus fit latior Aegyptus. Haec igitur est
huius regionis natura. (9.) Est vero Heliopoli The-
bas naviganti iter novem dierum; stadia sunt autem

καὶ ἑξακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοῖνον ἑνὸς καὶ
 ὀγδῶκοντα ἑόντων. οὗτοι συντιθέμενοι οἱ στάδιοι Αἰγύ-
 πτου, τὸ μὲν παρὰ θάλασσαν, ἥδη μοι καὶ πρότερον 6
 δηλόηται ὅτι ἑξακοσίων τέ ἐστὶ σταδίων καὶ τρισχι-
 λίων ὅσον δέ τι ἀπὸ θαλάσσης εἰς μεσόγαιαν μέχρι
 Θηβέων ἐστὶ, σημανέω. στάδιοι γὰρ εἰσι εἴκοσι καὶ
 ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων εἰς Ἐλε-
 φαντίνην καλεομένην πόλιν, στάδιοι χίλιοι καὶ ἑκτα- 10
 κόσιοι εἰσὶ.

- 10 Ταύτης ὦν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἡ πολλή, κα-
 τάπερ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, ἰδόκει δὲ καὶ αὐτῶ μοι εἶναι
 ἐπικτήτος Αἰγυπτίοισι. τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων
 τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξὺ ἐφαίνεται
 μοι εἶναί ποτε κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ 5

quater mille octingenta et sexaginta; schoeni enim nu-
 merantur octoginta et unus. Haec stadia si inter se
 componantur, quum latitudinem secundum mare por-
 rectam iam supra dixerim esse trium millium sexcen-
 torum stadiorum, quatenam sit longitudo a mari ver-
 sus mediterranea Thebas usque, nunc declarabo: est
 nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. The-
 bis autem usque Elephantinen sunt mille et octingen-
 ta stadia.

(10.) Huius igitur quam dixi regionis plurima
 pars, quemadmodum et narrarunt sacerdotes, et mi-
 hi ipsi visum erat, adquisita Aegyptiis terra est. Ete-
 nim, quod inter praedictos montes supra Memphin
 sitos interiectum est, id mihi visum erat olim sinus
 maris fuisse, quemadmodum ea quae circa Ilium

Ἴλιον καὶ Τευθρανίην, καὶ Ἐφεσόν τε καὶ Μαιάνδρου
 πεδίον· ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβα-
 λείν. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποτα-
 μῶν, ἐν τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ὄντος πενταστό-
 10 μου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθους πέρι ἄξιος συμβληθῆναι
 ἐστὶ. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον
 ὄντες μεγάλα, οἳ τινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα
 εἰσὶ τῶν ἐγὼ Φράσαι ἔχω οὐνόματα, καὶ ἄλλων,
 καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελώου· ὃς ῥέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ
 15 ἐξίεις εἰς Θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμί-
 σεας ἤδη ἤπειρον πεποίηκε. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης 11
 χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κέλπος θαλάσσης ἐσί-
 χων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης, μακρὸς
 οὕτω δὴ τι καὶ στενός, ὡς ἔρχομαι Φράσων. μῆκος

sunt et Teuthraniam, et quae circa Ephesum et
 Maeandri campum, si licet parva conferre cum mag-
 nis: nam neuter eorum fluviorum, quorum ex pro-
 luvie haec loca enata sunt, ne cum uno quidem ex
 Nili ostiis, quae numero quinque sunt, magnitudi-
 nem si spectes, meretur comparari. Sunt vero etiam
 alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam confe-
 rendi, qui tamen res maximas efficiunt: quorum ego
 nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime
 Acheloi; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare
 se exonerans, Echinadum iam dimidiam partem ex
 insulis fecit continentem. (11.) Est autem in Arabia,
 haud procul ab Aegypto, maris sinus, ex Rubro quod
 vocatur mari in terram pertinens, ita longus et an-
 gustus, uti dicturus sum. Longitudo navigationis,
Herod. T. I. P. I.

μὲν πλοῦν, ἀρξαμένῳ ἐκ μυχοῦ διεκπλᾶσαι ἐς τὴν 5
 εὐρὴν θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμοῦνται τεσσαράκον-
 τα, εἰρησὶν χρωμένῳ· εὐρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ
 κόλπος, ἡμῶν ἡμέρας πλοῦν. ῥηχὴ δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἀμ-
 πωτις ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. ἕτερον τοιοῦτον κόλ-
 πον καὶ τὴν Αἴγυπτον δοκέω γενέσθαι· τὸν μὲν, ἐκ 10
 τῆς βορρῆς θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίας·
 τὸν δὲ [Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέξων,] ἐκ τῆς νοτίης
 φέροντα ἐπὶ Συρίας· σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραί-
 νοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δέ τι παραλλάσσοντας
 τῆς χώρας. εἰ ἂν δὴ ἐβελήσει ἐκτρέψαι τὸ ῥέεθρον ὁ 15
 Νεῖλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει
 ῥέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντὸς γε δισμυρίων ἐτέων;
 ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαι γε καὶ μυρίων ἐντὸς χωσθῆναι

si ab intimo sinus recessu proficiscaris navi remis
 agitatâ, donec in mare apertum perveneris, tanta est
 ut dies in eâ consumantur quadraginta: latitudo au-
 tem, ubi latissimus sinus, dimidii unius diei naviga-
 tio. Obtinet autem in illo quotidie fluxus maris et
 refluxus. Alium igitur similem fere huic sinum olim
 Aegyptum fuisse existimo, e septentrionali mari ver-
 sus Aethiopiam influentem, sicut Arabius [de quo me
 dicturum esse professus sum,] ex australi mari Sy-
 riam versus tendit; ambo propemodum sibi invicem
 recessus suos perforantes, exiguo terrae spatio inter-
 iecto. Quod si igitur Nilus in hunc Arabium sinum
 voluerit alveum suum avertere, quid impedit quo
 minus hic sinus intra viginti annorum millia ingesto
 limo compleatur? Ego quidem arbitror, etiam intra
 decem millia annorum posse compleri. Cur igitur

ἂν. κοῦ γε δὴ, ἐν τῷ προανασιμωμένῳ χρόνῳ πρότε-
 20 ρον ἢ ἐμὲ γνωσθαι, οὐκ ἂν χωσθεὶς κόλπος καὶ πάλ-
 λῳ μέζων ἔτι τούτου, ὑπὸ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ
 οὕτως ἐργατικοῦ; Τὰ περὶ Αἴγυπτον ὧν καὶ τοῖσι λέ- 12
 γουσι αὐτὰ πείθεται, καὶ αὐτὸς οὕτω κάστα δοκέω
 εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἴγυπτον προκατεμένην τῆς ἐχομένης
 γῆς, κογχυλία τε Φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι, καὶ
 5 ἄλμην ἐπανθέουσιν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέε-
 σθαι καὶ ψάμμον μόνον Αἰγύπτου ὄρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ
 Μέμφιος ἔχον· πρὸς δὲ, τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ
 προσοῦρα εἶσιν τὴν Αἴγυπτον προσεκάλην, οὔτε τῇ Λι-
 βύῃ, οὐ μὲν οὐδὲ τῇ Συρίῃ, (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ
 10 παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται,) ἀλλὰ μελαύγγαιόν
 τε καὶ κατεργηγμένην, ὥστε εἶσαν ἰλὺν τε καὶ πρό-

intra temporis spatium, quod ante meam aetatem ef-
 fluxit, sinus multo etiam maior quam hic non potue-
 rit compleri a fluvio tam ingente tamque valido?
 (12.) Itaque haec, quae de Aegypto retuli, et his
 qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere
 existimo; quum et prominere in mare videam Ae-
 gyptum ultra regionem utrique adiacentem, et con-
 chylia videam reperiri in montibus, et salsuginem
 ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides
 corrodantur, et eum solummodo montem, qui su-
 pra Memphin est, arenâ obiectum: adhaec nec fini-
 timae regioni Arabicae similem Aegyptum vide-
 mus, nec Lybicae, nec vero etiam Syriacae; (nam
 Arabiae partem secundum mare porrectam Syrii te-
 nent;) sed nigram terram atque confractam, utpote

χυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηνεγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ.
τὴν δὲ Λιβύην ἰδμεν ἐρυθροτέρην τε γῆν, καὶ ὑποψαμ-
μοτέρην· τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδοστέ-
ρην τε καὶ ὑπόπετρον εὐῶσαν.

5

- 13 Ἐλεγον δὲ καὶ τόδε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς
χώρης ταύτης οἱ ἱερεῖς, ὡς ἐπὶ Μοίριος βασιλῆος.
ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπὶ ὀκτὼ πῆχειας τὸ ἐλάχιστον,
ἀρδεύσει Αἴγυπτον τὴν ἑνεσθὲ Μέμφιος. καὶ Μοίρι οὐκ ᾔ-
σκει ἦν ἔτι εἰνακόσια τεταλευτηκότι, ὅτε τῶν ἱερέων ταῦτα 5
ἐγὼ ἤκουον. νῦν δὲ, ἦν μὴ ἐπ' ἑκαίδεκα ἢ πεντεκαί-
δεκα πῆχειας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ
ὑπερβαίνει εἰς τὴν χώραν. δοκέουσί τέ μοι Αἰγυπτίων
οἱ ἑνεσθὲ τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκέοντες τὰ τε ἄλλα
χωρίαι καὶ τὸ καλούμενον Δέλτα, ἦν οὕτω ἡ χώρα αὖ- 10

limum et proluviem ex Aethiopiā a fluvio delatam :
contra, Libyae solum ademus rubicundum et areno-
siozem, Arabiae vero et Syriae magis argillosum pe-
trosumque.

(13.) Magnum vero etiam mihi documentum hoc
memorarunt sacerdotes, ex quo de huius terrae natu-
ra possit iudicari: scilicet regnante Moeri, quando
fluvius ad octo saltem cubitos auctus erat, irrigabat
Aegyptum quae infra Memphin est: a Moeridis au-
tem obitu usque ad id tempus, quo ego hoc e sacer-
dotibus audiui, nondum effluxerant anni nongenti.
Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quindecim mini-
mum, cubitos augeatur, in terram non exundat. Vi-
denturque mihi ex Aegyptiis hi, qui infra Moeridem
lacum quum alia loca, tum *Delta* quod vocatur, in-

109, 4.

τη κατὰ λόγον ἐπιδίδοι ἐς ὕψος, καὶ τὸ ὁμοῖον ἀποδίδοι ἐς αὐξησην, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου πείσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπίλοιπον Αἰγύπτῳ, τὸ κοτὶ αὐτοὶ Ἑλλήνας ἔφασαν πείσθαι. πυθάμενοι
 15 γὰρ ὡς ἔεται πᾶσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ ποταμοῖσι ἄρδεται, κατὰπερ ἡ σφετέρῃ, ἔφασαν
 „Ἑλλήνας ψευθέντας κοτὶ ἐλπίδος μεγάλης, κακῶς πειθήσειν.“ τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν, ὡς „εἰ μὴ ἐβλήσει σφι ὕειν ὁ θεός, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρᾶ-
 20 σθαι, λιμῶ οἱ Ἕλληνες αἰρεθήσονται“ οὐ γὰρ δὴ σφί ἐστι ὕδατος οὐδεμὴ ἄλλη ἀποστροφή, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Διὸς μῶνον.“ Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἑλλήνας Αἰγυ- 14
 πτίοισι ὁρθῶς ἔχοντα εἴηται. Φέρε δὲ νῦν, καὶ αὐτοῖσι

XIII. 11. καὶ τὸ ὁμοῖον εἰς. *Superbiaius erat καὶ μὴ ὁ ποτα-*
μὸς τὸ ὁμοῖον εἰς.

colunt, si pro eadem portione paulatim exaltabitur terra, et magis magisque augebitur; [*sive potius, nisi simul fluvius pari ratione magis magisque augebitur;*] videntur, inquam, mihi Aegyptii, quum terram eorum non amplius inundare Nilus potuerit, tunc per omne reliquum aevum idem passuri esse, quod ipsi aichant Graecos aliquando passuros. Nam quum audissent, universam Graecorum terram pluviâ irrigari, non fluviiis, quemadmodum Aegyptus; dixerunt, fore ut Graeci aliquando, magna spe frustrati, misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quando ipsis deus noluerit pluere, sed siccitatem immittere; fame pressum iri Graecos; nec enim aliud illis esse refugium unde aquam petant, nisi a solo Iove. (14.) Et hoc quidem, ad Graecos spectans, recte dixere Aegyptii. Age vero, ipsorum etiam Ac-

Αἰγυπτίῳσι ὡς ἔχει, Φράσω. εἴ σφι ἐβλήσει, ὡς καὶ
 πρότερον εἶπον, ἡ χώρα ἡ ἐπερθε Μέμφιος (αὕτη γὰρ
 ἐστὶ ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροισχομένου χρό- 5
 νου ἐς ὕψος αὐξάνεσθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκούντες
 Αἰγυπτίων πεινήσουσι; εἰ μήτε γε ὕσταί σφι ἡ χώρα,
 μήτε ὁ ποταμὸς ὅς τ' ἐστὶ ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαί-
 νειν. Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὗτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομί-
 ζονται ἐκ γῆς, τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων, 10
 καὶ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων· οἱ οὔτε ἀρότρῳ ἀναρρηγύν-
 τες αὐλακας, ἔχουσι πόνους, οὔτε σκαλλόντες, οὔτε
 ἄλλο ἐργαζέμενοι οὐδὲν τῶν ἄλλοι ἀνθρώποι περὶ λήϊον
 πονέουσι· ἀλλ' ἐπεὶ σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπελ-
 θὼν ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολείπη ὀπίσω, 15
 τότε σπείρας ἕκαστος τὴν ἐώντου ἄρουραν, ἐσβάλλει

gyptiorum quatenam conditio sit, dicam. Si accide-
 rit, quod paulo ante dixi, ut regio infra Memphin
 sita (hacc est enim quae augetur) eadem ratione, qua
 praeterito tempore, in altitudinem augeatur, quid
 aliud eveniet, nisi ut fame premantur Aegyptii re-
 gionem illam incolentes? quandoquidem nec pluviâ ir-
 rigabitur illorum terra, nec fluvius poterit arva inun-
 dare. Nam profecto nunc quidem hi, prae aliis homi-
 nibus cunctis, et prae reliquis Aegyptiis, minimo labore
 fructum e terra percipiunt: qui neque aratro sulcos
 findendo, nec terram fodiendo molestiam habent,
 nec opus ullum faciunt eorum, quibus alii omnes
 homines circa segetem multo cum labore occupan-
 tur: sed, postquam fluvius sponte accedens arva in-
 undavit, et irrigata rursus reliquit, semen quisque
 in arvum suum spargit, tum sucs in illud immittit;

ἐς αὐτὴν ὕς. ἐπὶ αὖ δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὑπὸ τὸ σπέρμα, ἀμνητον τὸ ἀπὸ τούτου μένει. ἀποδυνήσας δὲ τῆς ὑπὸ τὸν σῖτον, οὕτω κομίζεται.

Εἰ ἂν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἰωνῶν χρᾶσθαι τὰ 15
περὶ Αἴγυπτον, οἱ Φασὶ τὸ Δέλτα μῦνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσέως καλειμένης σκοπιῆς λέγοντες τὸ
παρὰ θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχηῶν τῶν
6 Πηλουσιακῶν, τῇ δὲ τεσσαράκοντά εἰσι σχοῖνοι· τὸ δὲ
ἀπὸ θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγαλιαν τείνειν αὐτὴν
μέχρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος,
ἐς τε Πηλουσίον ῥέων καὶ ἐς Κάνωβον· τὰ δὲ ἄλλα
λεγόντων τῆς Αἰγύπτου, τὰ μὲν Λιβύης, τὰ δὲ Ἀρα-
10 βίης εἶναι· ἀποδεικνύομεν ἂν, τούτῳ τῷ λόγῳ χραισ-
μενοι, Αἰγυπτίοισι οὐκ εὐῶσαν πρότερον χώραν. ἤδη γάρ

XIV. 17. Pro ὕς et ὑπὸ ex coniect. corrigunt viri docti βούς
et βοῦνι, boves, bobus. Equidem tenendum ὕς, sed ὑπὸ in
βοῦνι mutandum, arbitror.

deinde, conculcato a suis semine, messis tempus exspectat: denique, postquam per suos [*ni potius, per boves*] frumentum protrivit, ita illud domum comportat.

(15.) Quod si igitur Ionum de Aegypto sequi vellemus sententiam, qui *Delta solum* aiunt esse *Aegyptum*, quam secundum mare a Persei quae vocatur speculā usque ad Pelusiaca Tarichea porrigi dicunt, qua sunt quadraginta schoeni; a mari vero versus mediterranea pertinere Aegyptum aiunt usque ad Cercasurum oppidum, ad quod scinditur Nilus, partim Pelusium versus fluens, partim Canobum; reliquos autem omnes Aegypti tractus, alios Lybiae esse aiunt, alios Arabiae: hac, inquam, ratione utendo demonstrare possemus, nullam olim terram ha-

σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι, καὶ
 ἐμοὶ δοκεῖ, ἔστι κατάρρυτόν τε καὶ νεωστὶ (ὡς λόγῳ
 εἰπεῖν) ἀναπεφνηός. εἰ τούτων σφι χώρα γε μηδεμίᾳ
 ὑπῆρχε, τί περιεργάζοντο δοκέοντες πρῶτοι ἀνθρώπων 15
 γεγονέναι; οὐ δὲ ἴδρι σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδῶν
 εἶναι, τίνα γλῶσσαν πρώτην ἀπήσουσι. Ἄλλ' οὔτε
 Αἰγυπτίους δοκέω ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἴωνων κα-
 λεομένῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι, ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος
 ἐγένετο· προιούσης δὲ τῆς χώρας, πολλοὺς μὲν τοὺς 20
 ὑπολειπομένους αὐτέων γενέσθαι, πολλοὺς δὲ ταύς ὑπο-
 καταβαίνοντας. τὸ δ' ὦν πάλαι αἱ Θῆβαι, Αἴγυπτος
 ἐκαλέετο· τῆς τὸ περίμετρον στάδιοι εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκα-
 16 τὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. Εἰ ὦν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτέων
 γινώσκομεν, Ἴωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου.

buisse Aegyptios; quandoquidem Delta hoc, ut ipsi
 adfirmant Aegyptii, utque mihi videtur, adluta terra
 est, et (verbo ut dicam) nuper enata. Quod si igitur
 nulla olim fuit Aegyptiorum terra, quas tandem nu-
 gas egerunt, primos se hominum fuisse existimantes?
 Nec vero oportebat eos experimentum facere in pue-
 rulis, quemnam sermonem primum essent emissuri.
 Ego vero existimo, Aegyptios non simul cum Delta,
 quod Iones vocant, originem cepisse, quin potius
 semper exstitisse, ex quo hominum exstitit genus;
 postquam vero proluvione aucta fuit eorum terra,
 multos quidem eorum in pristinis sedibus mansisse,
 alios vero paulatim versus inferiora descendisse. Olim
 igitur Thebais, *Aegyptus* nominabatur; cuius est
 circuitus sexies mille centum et viginti stadiorum.
 (16.) Quod si igitur nos recte de his statuimus, Io-
 nes non recte de Aegypto sentiunt. Sin vera est Io-

εἰ δὲ ὀρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰώνων γνώμη, Ἑλληνας τε καὶ
 αὐτοὺς Ἴωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογί-
 5 σθαι· οἱ Φασὶ τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην
 τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην. τέταρτον γὰρ δὴ σφεας δεῖ
 προσλογίεσθαι, Αἰγύπτου τὸ Δέλτα· εἰ μὴ τι γέ
 ἐστὶ τῆς Ἀσίας, μήτε τῆς Λιβύης. οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖ-
 λός γε ἐστὶ, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὁ τὴν Ἀσίην οὐρί-
 10 ζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὅζῳ
 περιεργήγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξύ Ἀσίας τε
 καὶ Λιβύης γίνουτ' ἄν. Καὶ τὴν μὲν Ἰώνων γνώμην 17
 ἀπίεμεν· ἡμεῖς δὲ ὧδε καὶ περὶ τούτων λέγομεν. Αἰγυ-
 πτον μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκο-
 μένην, κατὰπερ Κιλικίην, τὴν ὑπὸ Κιλικίων, καὶ Ἀσ-
 5 συρίην, τὴν ὑπὸ Ἀσσυρίων. οὐρίσμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λι-
 βύῃ οἶδαμεν οὐδὲν ἐὼν ὀρθῶ λόγῳ, εἰ μὴ τοὺς Αἰγυ-

num sententia, demonstrabo equidem, Graecos et ipsos Ionas nescire computare numeros. Nam quum tres esse dicant universae terrae partes, Europam, Asiam, et Libyam; oportebat sane his quartam adnumerare, Delta Aegyptiacum; si quidem (ut iidem hi aiunt) nec Asiae illud est, nec Libyae. Nam, secundum hanc utique rationem, non Nilus est qui Asiam a Libya disternat: sed, quum circa apicem huius Delta in duas partes frangatur Nilus, consequens est ut inter Asiam et Libyam medium Delta sit interiectum. (17.) Sed Ionum omittamus opinionem: nos vero de his ita statuimus. *Aegyptum* dicimus esse universam hanc regionem ab Aegyptiis habitatam, quemadmodum Ciliciam quae a Cilicibus, et Assyriam quae ab Assyriis. Limitem vero qui Asiam a Libyâ disternit, rectam si sequamur rationem, nullum alium

πτίων ούρους. εἰ δὲ τῶ ὑπ' Ἑλλήνων νενομισμένῳ χρη-
σόμεθα, νομιοῦμεν Αἴγυπτον πᾶσαν, ἀρξάμενῃ ἀπὸ
Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος, δίχα διαιρέε-
σθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπωνυμιῶν ἔχεισθαι· τὰ 10
μὲν γὰρ αὐτῆς, εἶναι τῆς Λιβύης· τὰ δὲ, τῆς Ἀσίας.
ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων, ῥέει,
μέσσην Αἴγυπτον σχίζων, εἰς θάλασσαν. μέχρι μὲν νυν
Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἐὼν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ ἀπὸ
ταύτης τῆς πόλιος, σχίζεται τριφασίας ὁδοῦς· καὶ ἡ 15
μὲν πρὸς ἣν τρέπεται, τὸ καλεῖται Πηλούσιον στόμα·
ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κα-
νωβικὸν στόμα κέκληται. ἡ δὲ δὴ ἰδέα τῶν ὁδῶν τῶ
Νεῖλῳ ἐστὶ ἥδε· ἀνωθεν φερόμενος, εἰς τὸ ὄξυ τοῦ Δέλ-
τα ἀπικνέεται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, σχίζων μέσον τὸ 20
Δέλτα, εἰς θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἐλαχίστην μοῖσσην τοῦ

novimus, nisi Aegyptiorum fines. Sin eâ ratione uta-
mur, quam Graeci sequuntur, statuemus Aegyptum
universam, initium sumentem a Catadupis et Ele-
phantine oppido, in duas secari partes, et utrumque
nomen participare; alteram enim eius partem Afri-
cae esse, alteram Asiae. *Nilus* enim, postquam ad
Catadupa Aegyptum primum intravit; mediam illam
dividens fluit in mare. Usque ad Cercasorum igitur
oppidum nonnisi uno alveo fluit: ab hoc vero oppido
tres in vias scinditur, quarum una orientem versus
tendit, quod *Pelusium ostium* vocatur; altera via
occidentem versus tendens, *Canobicum* nominatur
ostium. Quae autem Nili via recta progreditur, haec
est: postquam e superiore regione delatus, ad api-
cem illius Delta pervenit, inde medium Delta scin-

ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἥκιστα οὐνόμαστίην
 τὸ καλεῖται Σεβεννυτικὸν στόμα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερα
 διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχη-
 25 σθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν τοῖσι οὐνόματα κέ-
 ται τάδε, τῷ μὲν Σαῖτικόν αὐτέων, τῷ δὲ, Μενδή-
 σιον. τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ
 ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά. Μαρτυρεῖ δέ 18
 μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἴγυπτος ὅσην τινα
 ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστή-
 ριον γενόμενον τὸ ἐγὼ τῆς ἐμεαυτοῦ γνώμης ὕστερον
 5 περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην. οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρέης τε πό-
 λις καὶ Ἄπιος, οἰκέοντες Αἰγύπτου τὰ πρόσουρα Λι-
 βύη, αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες, καὶ οὐκ Αἰγύ-
 πτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱερὰ θρησκίῃ, βουλό-

dens in mare undas suas exonerat, nec minimam
 aquarum portionem, nec minime notabilem, huius
 viae tribuens : quae *Sebennyiticum ostium* vocatur.
 Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico diremta,
 et per se in mare exeuntia, quorum alterum *Saiti-*
cum, alterum nominatur *Mendesium*. *Bolbitinum*
 vero ostium et *Bucolicum*, non nativa sunt ostia,
 sed manu effossa. (18.) Confirmatur autem mea
 sententia, tantam esse Aegyptum quantam ego ratio-
 ne demonstravi, effato etiam quod Ammonis oracu-
 lum edidit; quod effatum ego tum demum cognovi,
 postquam meam de Aegypto sententiam mecum iam
 constitutam habueram. Scilicet Mareae oppidi et Api-
 dis incolae, quorum ager Libyae est confinis, ipsi
 sese Libyces existimantes esse, non Aegyptios; quum
 aegre ferrent caerimonias sacrarum quae in Aegypto

μενοι θηλέων βοῶν μὴ ἔσθαι, ἐπιμίλαν ἐς Ἀμμωνα.
 Φάμενοι „οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι“ 10
 οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα, καὶ οὐκ ὁμολογεῖν
 αὐτοῖσι· βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἐξῆναι γεύεσθαι.“
 ὁ δὲ θεὸς σφας οὐκ ἔα ποιῆεν ταῦτα, Φᾶς „Αἰγυ-
 πτον εἶναι ταύτην τὴν ὁ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει· καὶ Αἰγυ-
 πτίους εἶναι τούτους, αἱ ἄνθρωποι Ἐλεφαντίνης πόλιος 15
 οἰκέοντες, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι.“ οὕτως σφί
 19 ταῦτα ἐχρήσθη. ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπιὼν πλη-
 θύν, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε
 λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνικτῆ καὶ
 ἐπὶ δύο ἡμερῶν ἑκατέρωθεν ὁδόν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου,
 καὶ ἔλασσον.

5

Τοῦ ποταμοῦ δὲ φύσις περί, οὗ τε τὶ τῶν ἱερέων,

observantur, cuperentque non prohiberi esu boum
 foeminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, sibi
 nihil cum Aegyptiis esse commune; habitare enim
 extra Delta, nec sibi cum illis convenire, postu-
 lareque ut sibi liceat omni genere carniū vesci.
 Hoc vero eos deus veluit facere, dicens, Aegyptum
 esse hanc terram quam Nilus irriget: et Aegyptios
 esse hos, qui infra Elephantinen habitantes, ex hoc
 fluvio bibant. Hoc illis oraculum editum est. (19.)
 Inundat autem Nilus, ubi iustum augmentum cepit,
 non modo Delta, verum etiam eas regiones, quas
 vel Libyae dicuntur esse, vel Arabiae, et quidem ali-
 cubi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius,
 alibi minus.

De naturā autem huius fluvii nec a sacerdotibus,

οὔτε ἄλλου οὐδενὸς παραλαβεῖν ἐδυνάσθη. πρόθυμος δὲ
 ἔα τὰδε παρ' αὐτίων πυθέσθαι, ὅτι κατέρχεται μὲν
 ὁ Νεῖλος πληθύνων, ἀπὸ τροπέων τῶν θερινέων ἀρξά-
 10 μένος, ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας· πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν
 τούτων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ
 ῥέεθρον· ὥστε βραχυὲς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελεῖ
 εἶν, μέχρι οὗ αὐτίς τροπέων τῶν θερινέων. τούτων
 ὧν περὶ οὐδενὸς οὐδὲν οἶός τ' ἐγενόμην παραλαβεῖν πα-
 15 ρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἱστορίαν αὐτοὺς ἦντινα δύναμιν ἔχει
 ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπαλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν.
 ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι, ἱστό-
 ρεον· καὶ ὅτι αὔρας ἀποπνεούσας μῦθος ποταμῶν πάν-
 των οὐ παράχεται. Ἀλλὰ Ἑλλήνων μὲν τινες, ἐπὶ 20
 σημοὶ βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην, ἔλεξαν περὶ τοῦ
 ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοὺς· τῶν τὰς μὲν δύο τῶν

nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupi-
 dus autem eram ex illis cognoscere, cur Nilus de-
 scendat augmentum capiens inde a solstitio aesti-
 vo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero
 dierum, retro cedat, diminutâ paulatim aquae
 copiâ; ita ut constanter per totam hiemem brevis
 sit, donec redeat aestivum solstitium. De his igitur
 nihil quidquam potui comperire ab Aegyptiis, quum
 ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus quod
 naturâ contrariâ esset atque reliqui fluvii. Haec igi-
 tur, quae dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum,
 tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas
 efflantes auras praeberet. (20.) Graecorum vero
 nonnulli, insignes esse cupientes sapientiae nomine,
 triplices vias explicandae fluvii huius naturae inie-

ὁδῶν οὐδ' ἀξιῶ μνησθῆναι, εἰ μὴ ὅσων σημῆναι βουλό-
 μενος μῦνον. τῶν ἡ ἑτέρη μὲν λέγει τοὺς ἐτησίας ἀνέ- 6
 μους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν, καλύοντας ἐς
 θάλασσαν ἐκρίειν τὸν Νεῖλον. παλλάκις δὲ ἐτησίαί
 μὲν οὐκὼν ἔπνευσαν, ὃ δὲ Νεῖλος τῷτ' ἐργάζεται.
 πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαί αἰτιοὶ ἦσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους 10
 ποταμούς, ἔσοι τοῖσι ἐτησίησι ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως
 πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ καὶ μᾶλλον
 ἔτι τοσούτῳ, ὅσῳ ἐλάσσονες εἶντες, ἀσθενέστερα τὰ
 ρεύματα παρέχονται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίᾳ
 ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, οἱ οὐδὲν τοιοῦτον
 21 πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος. Ἡ δ' ἑτέρη, ἀνεπι-
 στημονεστέρη μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἰπεῖν,
 θωυμασιωτέρη· ἡ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ῥέοντα αὐ-
 τὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὠκεανὸν γῆν περὶ πᾶ-

runt: quarum viarum duas ne commemorare quidem
 operae pretium duco, nisi quod nude significare eas
 volo. Nempe earum altera ait, *ventos etesias efficere
 ut augeatur flumen*, prohibentes Nilum quo minus
 in mare influat. At saepius accidisse novimus, ut
 non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad
 haec, si etesiae in causâ essent, oporteret ut aliis
 etiam fluviiis, qui adversus etesias fluunt, idem quod
 Nilo accideret; atque eo etiam magis, quo minores
 sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. Sunt
 autem in Syriâ multi fluvii, sunt item in Libyâ, qui-
 bus nihil tale accidit quale Nilo. (21.) Altera via in-
 scitior est quidem, quam praedicta, sed (ut ita dicam)
 mirabilior: ait enim, *eo id facere Nilum, quod ab
 Oceano fluat*; Oceanum autem totam circumfluere

σαν ρέειν. Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν, πολλὸν ἐπιεικεστέρα 22
 εἶσα, μάλιστα ἐψευσται. λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ
 οὐδὲν, Φαμένη τὸν Νεῖλον ρέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος·
 ὅς ρέει μὲν ἐκ Λιβύης δια μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδῶ
 5 δὲ εἰς Αἴγυπτον. κῶς ὦν δῆτα ρέει ἀν ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ
 τῶν θερμωτάτων τόπων ῥέων εἰς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ
 πολλά ἐστὶ ἀνδρῶν γε λογίζεσθαι ταούτων πέρι. οἷα τε
 εἰσὶν, ὡς οὐδὲ φίλος ἀπὸ χιόνος μιν ρέειν. πρῶτον μὲν
 καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἄνεμοι παρέχονται, πνέοντες
 10 ἀπὸ τῶν χωρίων τούτων θερμοί. δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνομ-
 βρος ἢ χῶρη καὶ ἀκρόσταλλος διατελεῖ εἶσα· ἐπὶ
 δὲ χιόνι πεσοῦσα, πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὑσαι ἐν πέντε
 ἡμέρησι· ὥστε εἰ ἐχιόνιζε, ὕετο ἂν ταῦτα τὰ χωρία.
 τρίτα δὲ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες εἰσὶν.

terram. (22.) Iam tertia illarum viarum, quum
 maxime speciosa sit, maxime omnium a vero aber-
 rat. Nam et haec nihil dicit, quum ait, *e liquefacta ni-
 ve fluere Nilum*; quem quidem novimus, priusquam
 in Aegyptum intret, ex Libyâ per mediam fluere
 Aethiopiam. Quo igitur pacto e nive fluat, qui e ca-
 lidissimis locis fluit in frigidiora? Ac sunt sane per-
 multa, ex quibus homo, qui quidem iudicare de ta-
 libus rebus valet, colligat, nullo modo probabile esse
 ut e nive Nilus fluat. Primum quidem et maximum
 documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi
 perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio abs-
 que imbris et absque glaciè est: postquam autem
 nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies
 pluât; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret
 etiam. Tertium documentum sunt homines, ab aestu

- τις. ἰκτῖνοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτος ἑόντες οὐκ ἀπολεί- 15
 πουςι γέραναι δὲ Φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ
 Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον. Φοιτέωσι ἐς χειμασίην ἐς τοὺς
 τόπους τούτους. εἰ τάνυν ἐχίονιζε καὶ ὅσων ταύτην τὴν
 χώραν, δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἀρχεται ῥέων ὁ Νεῖ-
 23 λος, ἣν ἂν τούτων οὐδὲν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει. Ὅ
 δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας, ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνε-
 ρίκας, οὐκ ἔχει ἐλεγχον. οὐ γάρ τινα ἐγὼ γε εἶδα
 ποταμὸν Ὠκεανὸν ἑόντα Ὅμηρον δὲ, ἢ τινα τῶν πρό-
 τερον γενομένων ποιητῶν, δοκέω τούνομα εὐρόντα ἐς τὴν 6
 ποιήσιν ἐστεινίκασθαι.
- 24 Εἰ δὲ δὴ μεμψάμενον γνώμας τὰς προκειμένας,
 αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανῶν γνώμην ἀποδέξασθαι, Φράσω
 διότι μοι δοκέει πληθεύσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρους. τὴν

nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istie
 perennes esse; grues vero, hiemem Scythicae terrae
 fugientes, in haec loca tamquam in hiberna con-
 fugiunt. Quod si ergo ningeret, vel quantulumcum-
 que, in hac regione per quam fluit et ubi initium
 capit Nilus, nihil horum esset futurum; quemad-
 modum necessitas arguit. (23.) Qui vero de Oceano
 dixit, is quum rem, de qua quaeritur, in obscurum
 reiecerit, refutari non meretur. Ego enim *fluvium*
Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium
 ex antiquioribus poetis, puto invenisse nomen, et in
 poësin introduxisse.

(24.) Iam quod si, improbatis sententiis quae ab
 aliis sunt propositae, nunc meam de rebus tam oc-
 cultis debeo declarare, dicam qua de causâ fieri
 mihi videatur, ut aestate Nilus augeatur. Hiberno

χειμερινὴν ὥσιν ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης
 5 διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων, ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ
 ἄνω. ὡς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται·
 τῆς γὰρ αὖ ἀγχοτάτῳ ἢ χώρης οὗτος ὁ θεός, καὶ κατὰ
 ἢν τινα, ταύτην οἰκὸς διψῆν τε ὑδάτων μάλιστα, καὶ
 τὰ ἐγχώρια ρεύματα μαραίνεισθαι τῶν ποταμῶν. Ὡς 25
 δὲ ἐν πλείονι λόγῳ δηλῶσαι, ὥδε ἔχει. διεξιών τῆς Λι-
 βύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος, τὰδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντὸς τοῦ
 χρόνου αἰθρίου τε ἐόντος τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ
 10 χωρία, καὶ ἀλειυνῆς τῆς χώρης εὐύσης, οὐκ ἐόντων ἀνέ-
 μων ψυχρῶν, διεξιών πῖδιει οἷόν περ καὶ τὸ θερος ἑωθε
 ποιεῖν, ἰὰν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐνω-
 τὸν τὸ ὕδωρ· ἐλκύσας δὲ, ἀπωβέει ἐς τὰ ἄνω χωρία·
 ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἀνέμοι, καὶ διασκιδνάντες, τῇ-
 10 κουςι· καὶ εἰσι οἰκώτως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρης πνέον-

tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus,
 per superiora Libyae transit. Ita brevissimis verbis
 res tota declarata est: cui enim regioni proximus est
 hic deus, et supra quam ille transit, eam consenta-
 neum est maxime sitire et aquae inopiam pati, adeo-
 que maxime exsiccare fluviorum scaturigines quae
 sunt in ea regione. (25.) Ut vero pluribus verbis rem
 declarem, ita se habet. Sol, per superiora Libyae
 transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter
 serenus sit aër, quumque calida sit ipsa regio, nec
 venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod
 aestate facere consuevit, quando per medium coelum
 transit. Scilicet attrahit ad se aquam, attractamque
 in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti
 dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur, ut

Herod. T. I. P. I.

T

τες, ὁ τε νότος, καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. δοκέει δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέτειον ἐκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἑαυτόν. πηρὺνομένου δὲ τοῦ χειμῶνος, ἀπέρχεται ὁ ἥλιος εἰς μέσον τὸν οὐρανὸν 15 ὀπίσω· καὶ τὸ ἐνβέυτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει τῶν ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὀμβρίου ὕδατος συμμιγγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἅτε ὑομένης τε τῆς χώρας καὶ κεχαρδρωμένης, ῥέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρους, τῶν τε ὀμβρῶν ἐπιλείπόντων αὐτοὺς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου 20 ἐλκόμενοι, ἀσθενέες εἰσὶ. ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἀνομβρος, ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μόνος ποταμῶν τούτων τὸν χρόνον οἰκότως αὐτὸς ἑαυτοῦ ῥέει πολλῷ ὑποδεέστερος ἢ τοῦ θέρους· τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα, μόνος πηΐζεται. 25

venti ex illa regione flantes, notus et africanus, omnium ventorum maxime sint pluvii. Videtur autem mihi sol ne omnem quidem Nili aquam, quam quotannis attrahit, semper demittere, sed partem etiam circum se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in medium coelum, et ab eo inde tempore pariter ex omnibus fluminibus aquam attrahit. Ante id tempus igitur, quum multa de coelo aqua fluviis misceatur, quippe imbris perfusa terra, torrentibusque excavata, grandes illi fluunt: aestate vero, cessantibus imbris, et sole aquam fluviorum attrahente, fluunt tenues. Quare consentaneum est, ut Nilus, quum imbris non augcatur, aqua vero eius a sole attrahatur, per hiemem multo tenuior fluat quam aestate: aestate enim pariter atque aliae omnes aquae attrahitur,

οὕτω τὸν ἥλιον νενόμικα τούτων αἰτίων εἶναι. Αἴτιος δὲ 26
 αὐτὸς οὗτος, κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἥρα ξη-
 ρὸν τὸν ταύτη εἶναι, διακαίωσιν τὴν διέξοδον αὐτῶν· οὕτω
 τῆς Λιβύης τὰ ἀνω θέρους αἰεὶ κατέχει. Εἰ δὲ ἡ στά-
 5 σις ἡλλακτο τῶν ὥρῶν, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ
 βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστᾶσι, ταύτη μὲν τοῦ νότου
 ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν
 ἐστῆκε, ταύτη δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ
 ἥλιος ἀν ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ
 10 χειμῶνος καὶ τοῦ βορέω, ἥτε ἀν τὰ ἀνω τῆς Εὐρώπης,
 κατάπερ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται. διεξιόντα δ' ἀν μὴν
 διὰ πάσης Εὐρώπης, ἐλπομαι ποιεῖν ἀν τὸν Ἰστρον
 τὰ περ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον. Τῆς αὖρης δὲ πέρι, 27
 ὅτι οὐκ ἀποπτέει, τήνδ' ἔχω γνώμην, ὡς κατὰ ἀπὸ

hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi per-
 suasi, solem esse huius rei causam. (26.) Est au-
 tem, ut mea fert opinio, idem sol etiam caussa, quae
 ut aër ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exu-
 rens: unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu
 premantur. Quod si permutaretur statio plagarum
 coeli; si in ea parte, qua nunc stat boreas et hiems,
 foret notus et meridies; contra, ubi nunc notus, ibi
 boreas staret: haec si ita haberent, sol ab hieme et
 borea e medio coelo depulsus, transiturus esset su-
 periora Europae, quemadmodum nunc superiora
 Libyae. Quod si ergo per Europam omnem transiret,
 existimo cum Istro flumini idem esse facturum quod
 nunc Nilo facit. (27.) De aura vero, quod ex Nilo
 non perflat, haec est mea sententia: nullo modo esse

θερμῶν χωρέων οὐκ οἶκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν· αὐρὴ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινοσ Φιλέει πνέειν.

- 28 Ταῦτα μὲν νυν ἴστω ὡς ἔστι τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐγένετο. Τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε Λιβύων, οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους, οὐδείς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαῖ πόλει ὁ γραμματιστής τῶν ἱερῶν χρημάτων τῆς 5 Ἀθηναίης. οὗτος δ' ἐμοὶ γε παίζειν ἐδόκει, Φάμενος εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ὥδε· „Εἶναι δύο οὖρεα ἐς ὅξυ τὰς κορυφὰς ἀπιγμένα, μεταξύ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαΐδος, καὶ Ἐλεφαντίνης· οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὖρεσι, τῷ μὲν, Κροῶφι, τῷ δὲ, 10 Μῶφι. τὰς ὧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου, εἰούσας ἀβύσσους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων ταυτέων ῥεῖν· καὶ τὸ μὲν ἡμῖσι τοῦ ὕδατος, ἐπ' Αἰγύπτου ῥεῖν καὶ πρὸς

consentaneum, ut e calidis locis aura perflet: aura enim e frigido aliquo spirat.

(28.) Sed sint haec uti sunt, utque a principio fuerunt. *Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Libyum, nec Graecorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. At is ludere mihi visus est, dicens adcurate se nosse. Dixit autem hoc modo: Esse duos montes, cacuminibus in acutum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter Elephantinen sitos; quorum alter Crophhi, alter Mophi nominetur. E medio horum montium fluere Nili fontes, fundum nullam habentes; et dimidium quidem aquarum versus Aegyptum et septem-*

βορέην ἀνεμὸν· τὸ δ' ἕτερον ἡμῖν, ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ
 15 νατου. ὡς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν
 ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἐπικέσθαι.
 πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὄργυιέων πλεξάμενον κά-
 λον, κατεῖναι ταύτη, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. “
 Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γένο-
 20 μενα ἔλεγε, ἀπέφαινε· ὡς ἐμὲ κατανοεῖν, διὰ δῖνας
 τινὰς ταύτη ἐούσας ἰσχυρὰς καὶ παλιρροίην, οἷα ἐμ-
 βάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι, μὴ δύνασθαι κα-
 τιεμένην καταπειρητήρην ἐς βυσσὸν ἰέναι. Ἄλλου δὲ 29
 οὐδένο·ς οὐδὲν ἐδύναμην πυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλ-
 λο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαντίνης
 πόλιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τούτου, ἀκοῇ ἤδη

XXVIII, 20. διὰ δῖνας. Praepositio διὰ ex nostrâ coniecta
 adiecta.

*trionem fluere, alterum dimidium versus Aethio-
 piam et meridiem. Quod autem fundo careant hi
 fontes, id experimento cognovisse, aiebat, Psam-
 mitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci de-
 misisse, multa millia orgyarum continentem, neque
 ad fundum pervenisse. Ita scriba ille, si modo vera
 sunt quae dixit, declaravit, (ut equidem intelligo)
 propter validos quosdam gurgites et aquarum reper-
 cussionem, quippe quae montibus illiduntur, descen-
 dere in fundum non potuisse demissam holidem.
 (29.) Ex alio vero nemine nihil quidquam potui
 comperire. Sed alia, quae ad superiorem Aegyptum
 spectant, quoad longissime porrigitur, perquirendo
 cognovi; quum usque ad Elephantinen oppidum ipse
 spectator accesserim, ulteriora vero auditu accepe-*

ιστορέων. Ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι, ἀναντές 5
 ἐστὶ χωρίον ταύτῃ ὧν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμ-
 Φοτέρωθεν, κατάπερ βοῦν, πορεύεσθαι· ἣν δὲ ἀπορρά-
 γῃ, τὸ πλοῖον οἵχεται φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ρόου.
 τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἐστὶ ἐπὶ ἡμέρας τέσσαρας πλοῶς·
 σκολιὸς δὲ ταύτῃ, κατάπερ ὁ Μαϊάνδρος, ἐστὶ ὁ Νεῖ- 10
 λος. σχοῖνοι δὲ δωδέκα εἰσι οὔται, τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ
 τρόπῳ διεκπλῶσαι. καὶ ἔπειτα ἀπίξεαι ἐς πεδίον λεῖον,
 ἐν τῷ νῆσον περιέρρει ὁ Νεῖλος· Ταχομψῷ οὖνομα αὐ-
 τῇ ἐστί. οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἐλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες
 ἤδη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ· τὸ δὲ ἥμισυ, Αἰγύπτῳ. 15
 ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν περίξ νομάδες
 Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλώσας, ἐς τοῦ Νείλου τὸ
 ρέεθρον ἔξεις, τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδοῖ. καὶ

rim. Ab *Elephantine* oppido superiora petenti acclivis locus est. Eo igitur loci navi utrimque, veluti bove, adligatā oportet iter facere: quod si rumpatur funis, retrogreditur navigium, vi fluminis abreptum. Est autem ille locus, quatuor dierum navigatio; et tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Maeander: schoeni autem sunt duodecim, per quos isto modo navigare oportet. Inde in planum pervenis campum, in quo insulam Nilus circumfluit, cui nomen est *Tachompsa*. Iam regionem supra Elephantinen sitam, et insulae, quam dixi, dimidiam partem, Aethiopes incolunt; alteram insulae partem Aegyptii. Insulae contiguus est lacus ingens, circum quem nomades incolunt Aethiopes: hunc lacum ubi pernavigaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc lacum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen

ἔπειτα ἀποβάς, παρὰ τὸν ποταμὸν οὐδοπαρίην παρ-
 20 σται ἡμερῶν τεσσαράκοντα· σκέπελαί τε γὰρ ἐν τῷ
 Νείλῳ ὄξεις ἀνέχουσι, καὶ χοιράδες πολλαί εἰσι, δι'
 ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν. διεξελθὼν δὲ ἐν τῇσι τεσσα-
 ράκοντα ἡμέρησι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοῖον
 ἐμβάς, δωδέκα ἡμέρας πλεύσει· καὶ ἔπειτα ἵξει
 25 ἐς πόλιν μεγάλην, τῇ οὐνομά ἐστι Μερὴ. λέγεται δὲ
 αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπῶν. οἱ
 δ' ἐν ταύτῃ, Δία θεῶν καὶ Διόνυσον μούρους σέβονταί,
 τούτους τε μεγάλας τιμῶσι· καὶ σφι μαντήιον Διὸς
 κατέστηκε. στρατεύονται δ' ἐπ' αὐτῷ σφας ὁ θεὸς οὗτος
 30 κελεύει διὰ θεσπισμάτων· καὶ, τῇ αὖ κελεύῃ, ἐκέϊσε.
 Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλιος πλέων, ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλλ- 30
 λῶ ἤξει ἐς τοὺς Αὐτομόλους, ἐν ὅσῳ περ ἐξ Ἐλεφαν-
 τίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπῶν. τοῖσι δὲ

iter facies quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo scopuli acuti, frequentiaque saxa sunt, per quae navigare non licet. Hoc tractu intra quadraginta dies peragrato, rursus aliud navigium conscendes, et post dierum duodecim navigationem ad magnum pervenies oppidum, cui nomen *Meroë*; quod oppidum dicitur esse metropolis reliquorum Aethiopum. In hoc ex diis omnibus unum Iovem colunt et Bacchum: estque ibi Iovis oraculum constitutum. Bellum hi Aethiopes faciunt, quando Deus illos per oraculum iussit: et quo ille iubet, eo bellum inferunt. (30.) Ab hoc oppido navi profectus, eodem temporis spatio, quo ex Elephantine ad metropolin pervenisti Aethiopum, ad *Automolos* [id est, *Transfugas*] per-

Αὐτομέλαιοι τούτοις οὐνομά ἐστι Ἀσμάχ· δύναται δὲ
 τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, οἱ ἐξ ἀρι- 5
 στερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ· ἀπέστησαν δὲ αὐ-
 ται τέσσαρες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχί-
 μων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους, δι' αἰτίην τοιήνδε. ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου βασιλέος Φυλακαὶ κατέσταναν ἐν τε
 Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων, καὶ ἐν Δάφνησι 10
 τῇσι Πηλουσίησι ἄλλη δὲ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων,
 καὶ ἐν Μαρῇ πρὸς Λιβύης ἄλλη. ἔτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ
 Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ Φυλακαὶ ἔχουσι, ὡς καὶ ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι
 Φρουρέουσι, καὶ ἐν Δάφνησι. τοὺς ὧν δὴ Αἰγυπτίους 15
 τρία ἔτεα Φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδεὶς τῆς Φρουρῆς· οἱ
 δὲ, βουλευσάμενοι καὶ κοινῷ λόγῳ χρησάμενοι, πάν-

venies. Automolis his nomen est *Asmach*; quod vo-
 cabulum nostro sermone significat *Regi a sinistra*
manu stantes. Erant autem hi Aegyptii, ex bellato-
 rum ordine, numero ducenta quadraginta millia,
 qui ad Aethiopes defeecerant hac de caussa. Regnante
 Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptiorum,
 adversus Aethiopas; in Elephantine oppido; adver-
 sus Arabes vero et Syros aliud praesidium Daphnis
 Pelusiacis; rursusque aliud Mareae, adversus Li-
 byam. Et mea etiam aetate adhuc eodem modo se
 habent Persarum praesidia atque olim sub Psammi-
 ticho erant; nam et Elephantinae in praesidio sunt
 Persae, et Daphnis. Iam Aegyptiis, qui tunc Ele-
 phantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant,
 nemo advenit qui eis in praesidium succederet: ita-
 que hi, re deliberata, communi consilio omnes a

20 τις ἀπὸ τοῦ Ψαμμίτιχου ἀποστάντες, ἦσαν εἰς Αἰθιο-
πίην. Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος, ἐδίδωκε· αἷς δὲ κατέ-
λαβε, ἐδέετο, πολλὰ λέγων, καὶ σφείας θεοὺς πα-
τρῶους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα, καὶ τέκνα, καὶ γυναῖκας.
τῶν δὲ τίνα λέγεται δείξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν „ἐνθα
αὖ τοῦτο ἦ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ
γυναῖκας.“ Οὗτοι ἐπεὶ τε εἰς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, δι-
25 δοῦσι σφείας αὐτοὺς τῷ Αἰθίοπων βασιλεῖ. ὁ δὲ σφείας
τῷδε ἀντιδωρέεται. ἦσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν
Αἰθίοπων· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας, τὴν ἐκείνων γῆν
οἰκέειν. τούτων δὲ ἐσικμισθέντων εἰς τοὺς Αἰθίοπας, ἡμε-
ρῆτεροι γεγονάσι Αἰθίοπες, ἦθρα μαθόντες Αἰγύπτια.
Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ 31
γνωσκέται ὁ Νεῖλος, πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ρεῖμα-

Psammiticho desciscentes, ad Aethiopas transierunt.
Qua re cognitâ, Psammitichus illos persecutus est:
adsecutusque multis verbis oravit obtestatusque est,
patrios ne desererent deos, et liberos, atque uxores.
Cui unum ex his, pudenda ostendentem, respondisse
ferunt, *ubi haec essent, ibi non desore ipsis libe-*
ros, nec uxores. Hi postquam in Aethiopiam perve-
nere, tradiderunt se regi Aethiopiae: qui illos ita
remuneratus est. Erat illi cum nonnullis Aethiopum
contentio: iussit igitur, ut hos sedibus suis pellerent,
et eorum terram habitarent. Ita, Aegyptiis intra
Aethiopum fines receptis, mitiores facti sunt Aethio-
pes, mores Aegyptiacos edocti.

(31.) Ad quatuor igitur mensium navigationem
viamque cognitus est *Nilus*, ultra eum cursum quem

- τος. τοσοῦτοι γὰρ συμβαλλομένοι μῆνες εὐρίσκονται
 ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἐλεφαντίνης πορευομένων ἐς τοὺς Ἀυ-
 τομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἐσπέρας τε καὶ ἡλίου 5
 δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, οὐδεὶς ἔχει σαφέως φρά-
 σαι· ἐρήμος γὰρ ἐστὶ ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος.
 32 Ἀλλὰ τάδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων, Φαμένων
 ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον, καὶ ἀπικέσθαι
 ἐς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ· καὶ κως
 ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νεί-
 λου, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς· καὶ τὸν Ἐτεάρ- 5
 χον Φάναι ἐλθεῖν κοτε παρ' αὐτὸν Νασαμώνας ἀνδρας.
 τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο, ἐστὶ μὲν Λιβυκόν, νέμεται δὲ τὴν
 Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ
 πολλόν. ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμώνας, καὶ εἰρω-

per Aegyptum conficit. Etenim dierum summam col-
 ligendo, reperies, tot insumendos esse menses, si
 quis ab Elephantine ad hos Automolos voluerit pro-
 ficisci. Fluit autem Nilus a vesperâ et solis occasu.
 Quae vero ultra sunt, nemo novit: est enim deserta
 terra ob solis fervorem. (32.) Verumtamen haecce
 audiui ex hominibus nonnullis Cyrenaeis, qui se dice-
 bant ad Ammonis venisse oraculum, ibique sermo-
 nes miscuisse cum *Etearcho, rege Ammoniorum*.
 Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse se, aiebant,
 in confabulationem de Nilo, cuius fontes nemini
 sint cogniti: et dixisse Etearchum, *venisse ad se
 olim homines Nasamonas*: (est autem hic Libycus
 populus, Syrtin incolens, et terrae tractum a Syrti
 orientem versus haud ita magnum.) *hos Nasamonas,*
ubi ex eis quaesisset an aliquid amplius haberent

10 τρωμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρημῶν
 τῆς Λιβύης, Φάναι, παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν
 δυναστῶν παῖδας ὑβριστάς· τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶ-
 σθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ, καὶ δὴ καὶ ἀποκληρώσας
 πέντε ἑαυτῶν, ὀφρομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ
 15 εἴ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων·“ (Τῆς
 γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆην θάλασσαν, ἀπ’
 Αἰγύπτου ἀρξάμεναι μέχρι Σολόεντος ἄκρης, ἣ τελευ-
 τᾷ τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαι Λίβυες,
 καὶ Λιβύων ἔθνηα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἕλληνες καὶ
 20 Φοίνικες ἔχουσι. τὰ δὲ ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ
 θάλασσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε θη-
 ριῶδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατύπερθε τῆς θηριώδους.

quae de desertis dicerent Libyae, narrasse, Fuisse apud se dynastarum quorundam filios petulantes; qui, postquam virilem attigissent aetatem, quum alia curiosius machinati sint, tum vero quinque e suo numero sorte designaverint, solitudines Africae lustraturos, operamque daturus, ut aliquid amplius viderent quam hi qui eas quam longissime inspexissent. (Nam Libyae totum tractum secundum mare boreale porrectum, ab Aegypto inde usque ad Soloëntem promontorium, ubi desinit Africa, Libyes incolunt, et multi quidem Libyci populi, praeter eas partes quas Gracci atque Phoenices obtinent. Quae vero supra oram maritimam sita sunt, et supra eorum hominum ditionem quorum sedes usque ad mare pertinent; superiora ista Libyae a feris habitantur: supra vero tractum feris refectum, arcna est,

ψάμμος τέ ἐστι, ἄνδρος δεινῶς, καὶ ἐρῆμος πάντων.)
 „Ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηνίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλί-
 κων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι. εὖ ἐξηρτυμένους, ἰέναι τὰ 25
 πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης· ταύτην δὲ διεξελθόντας,
 εἰς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι· ἐκ δὲ ταύτης, τὴν ἐρῆμον
 διεξιέναι, τὴν ὁδὸν ποικευμένους πρὸς ζέφυρον ἄνεμον.
 διεξελθόντας δὲ χῶρον πολλὸν ψαμμάδεα, καὶ ἐν πολ-
 λῇσι ἡμέρησι, ἰδεῖν δὴ κοτε δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκό- 30
 τα· καὶ σφεας προσελθόντας, ἀπτεσθαι τοῦ ἐπεόντος
 ἐπὶ τῶν δενδρέων καρποῦ. ἀπτομένοισι δὲ σφι ἐπέλθεῖν
 ἄνδρας μικροὺς, μετῴων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας
 δὲ ἄγειν σφείας· φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς
 Νασαμῶνας γινώσκειν, οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασα- 35
 μῶνων. ἄγειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ

XXXII. 24. Ἐπεὶ ὦν. Εἶπεν ὦν ed. Reiz. ex coniect.

arida prorsus et aquâ carens terra, denique omnino
 deserta.) *Iuvenes igitur illos, ab aequalibus suis
 emissos, aquâ et cibariis bene instructos, primum
 terram peragrasse habitalam: eâque traiectâ, per-
 venisse in eam quae feris referta; tum ex hac trans-
 isse in desertam, iter occidentem versus facientes.
 Postquam multum terrae arenosae compluribus
 diebus permeassent, conspexisse tandem aliquando
 arbores, accessisseque et fructum arborum gustas-
 se. Gustantibus vero supervenisse homines parvos,
 minores modicâ staturâ, qui eos prehensos abdu-
 xissent: sermonem vero illorum non intellexisse
 Nasamonas, nec illos sermonem ipsorum. Ab
 his igitur abductos esse per maximas paludes, eas-*

διεξελθόντας ταῦτα, ἀπικέσθαι εἰς πόλιν, ἐν τῇ ἅπαν-
 τας εἶναι τοῖσι ἄγουσι τὸ μέγαθος ἴσους, χρῶμα δὲ
 μέλανας. παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν·
 40 ῥέειν δὲ ἀπὸ ἐσπέρας αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα·
 φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους.“ Ὁ μὲν δὲ τοῦ 33
 Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος εἰς τοῦτό μοι δεδηλώσθαι
 πλὴν ὅτι „ἀπονοστήσαι τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας,
 ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον· καὶ εἰς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀν-
 5 θρώπους, γόητας εἶναι πάντας,“ Τὸν δὲ δὴ ποταμὸν
 τοῦτον τὸν παραρρέοντα καὶ Ἐτεάρχος συνεβάλλετο
 εἶναι τὸν Νεῖλον· καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρέει. ῥέει
 γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμνων Λιβύην
 καὶ (ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι, τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γι-
 10 νωσκόμενα τεκμαιρόμενος) τῷ Ἰστρῷ ἐκ τῶν ἴσων μέ-
 τρων ὁρμαῖται. Ἰστρὸς τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ

*que praetergressos pervenisse in oppidum, in qua
 cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, staturā
 aequales, nigros autem colore. Ad oppidum illud
 fluere flumen ingens: fluere autem ab occidente
 versus orientem, in eoque reperiri crocodilos. (33.)*

Hactenus igitur a me exposita sit Ammonii Etearchi
 narratio: hoc unum adiiciam, dixisse eum, *rediisse
 hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenaeis
 et homines illos, ad quos pervenissent, praesti-
 giatores esse omnes.* Iam vero fluvium illum prae-
 terfluentem et Etearchus coniectabat esse *Nilum*, at-
 que etiam ratio ita suadet. Fluit enim ex Libyā Nilus,
 mediam illam secans; et (ut ego coniiicio, ex manifestis
 de his quae minus cognita sunt coniecturam capiens)
 parallelum Istro cursum habet. Nam Ister fluvius,

Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος, ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἑρακλείων στηλέων ὁμοῦρέουσι δὲ Κυνησίοισι, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευτᾷ δὲ ὁ 10
 Ἴστρος, εἰς θάλασσαν ῥέων τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου διὰ πάσης Εὐρώπης, τῇ Ἰστρίῃ οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἄποι-
 34 κοι. Ὁ μὲν δὲ Ἴστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένης, πρὸς πολλῶν γινώσκεται. περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγῶν οὐδὲς ἔχει λέγειν· αἰεὶ γὰρ ἐστὶ καὶ ἐρήμος ἡ Λιβύη, δι' ἧς ῥέει. περὶ δὲ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ἔσον μακρότατον ἱστοροῦντα ἢν ἐξιέναι, εἴρηται. ἐκ 5
 διδοῖ δὲ εἰς Αἴγυπτον. ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ἀσυνῆς Κελδικῆς μάλιστα καὶ ἀντίη κέεται· ἐνθεῦτεν δὲ, εἰς Σινάπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερῶν ἰδίᾳ ὁδὸς

a Celtis et Pyrene oppido initium sumens, mediam perfluit scinditque Europam. Habitant autem Celtæ extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynæsi-
 rum, qui sunt extremus populus versus occidentem eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister, totam Europam emensus, in mare influens Ponti Euxini, ubi Istriam habitant coloni Milesiorum. (34.) Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, multis hominibus notus est. Nili autem fontes docere nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque est Libya, quam perfluit. De eius cursu vero, quoad longissime eum cognoscere percunctando potui, dictum est. Exit autem Nilus in Aegyptum: sita est autem Aegyptus ex adverso maxime montanae Ciliciae, unde ad Sinopen oppidum ad Pontum Euxinum via

εὐζώνων ἀνδρῶν· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἰστρῷ ἐκδιφόντι ἐς θά-
 10 λασσαν ἀντίον κείται. οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πά-
 σης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισοῦσθαι τῷ Ἰστρῷ. Νε-
 λου μὲν νυν περὶ τσαῦτα εἰρήσθω.

ἜΡΧΟΜΑΙ δὲ περὶ Αἰγύπτου μηχανέων τὸν λόγον. 35
 ὅτι πλεῖστα θωυμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα, καὶ
 ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χρῆσιν τού-
 των· εἴνεκα πλεονεξία περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτῳ ἄμα
 5 τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἐόντι ἐτεροίῳ, καὶ τῷ πο-
 ταμῷ φύσιν ἀλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί,
 τὰ πολλὰ πάντα ἐμπαλιν τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις
 ἐστήσαντο ἥθεά τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες
 ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες, κατ' οἴκους
 20 ἐόντες, ὑφαίνουσι. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι, ἄνω τῆς
 κροκῆν ἀθέοντες, Αἰγύπτῳ δὲ, κάτω. τὰ ἄχθεα οἱ μὲν

recta est expedito homini quinque dierum : Sinope
 autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita
 Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, aequa-
 lem censeo Istro. Sed de Nilo haec dicta sufficiant.

(35.) Progredior nunc, longiorem *de AEGYPTO*
 narrationem exordiens, quoniam et plures res mira-
 biles habet, et opera exhibet memorabiliora; quam
 alia quaelibet regio: qua de causâ copiosius de ea
 exponam. *Aegyptii*, quemadmodum apud eos coe-
 lum diversum est, et fluvii natura longe differt ab
 aliorum naturâ fluviorum, sic et ipsi plerisque om-
 nibus in rebus *more*s sequuntur et *instituta* aliis ho-
 minibus contraria. Apud eos mulieres forum frequen-
 tant et mercantur; viri autem, domi sedentes, telam
 texunt. Texunt autem alii homines, tramam superne

ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες
 ἐπὶ τῶν ὤμων οὐρέουσι, αἱ μὲν γυναῖκες, ὀρθαί· οἱ δὲ
 ἄνδρες, κατήμενοι. εὐμαρὴν χρέωνται ἐν τοῖσι οἴκοις,
 ἐσθίουσι δὲ ἐξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι· ἐπιλέγοντες, ὥς τὰ 15
 μὲν αἰσχρά, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιεῖν
 χρεῶν· τὰ δὲ μὴ αἰσχρά, ἀναφανδόν. ἰράται γονὴ μὲν
 οὐδεμὴ οὔτε ἔρσηνος θεοῦ, οὔτε θελήης· ἄνδρες δὲ, πάν-
 των τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ
 οὐδεμὴ ἀνάγκη, μὴ βουλομένοισι· τῇσι δὲ θυγατράσι 20
 36 πᾶσα ἀνάγκη, καὶ μὴ βουλομένησι. Οἱ ἱερεῖς θεῶν
 τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ, ξυρεῦνται.
 τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποισι νόμος, ἅμα κηδεῖ κεκάρθαι
 τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἰκνέεται· Αἰγύπτῳ δὲ ὑπὸ
 τοὺς θανάτους ἀνίστι τὰς τρίχας αὔξεσθαι, τὰς τε ἐν 5
 τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖῳ, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν

adigentes, Aegyptii inferne. Onera viri capitibus fe-
 runt; foeminae sub humeris. Mingunt foeminae, re-
 ctae stantes; viri, residentes. Alvum exonerant intra
 domos; cibum vero capiunt extra, in viis publicis:
 dicentes, *quae turpia quidem sint, sed necessaria,*
ea in occulto facienda; quae vero non turpia, in
aperto. Foemina nulla sacerdotio fungitur, nec dei
 ullius, nec deae: viri sacerdotes sunt tam dearum
 omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenen-
 tur filii, nisi ultro id faciant: filiae vero, etiam si
 nolint, lege tenentur. (36.) Deorum sacerdotes aliis
 in terris comam alunt; in Aegypto tondentur. Apud
 alios homines institutum est, ut in propinquorum
 funeribus tondeant caput: Aegyptii, mortuo aliquo
 suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea

120, 97.

ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων διαίτα ἀποκρίνεται·
 Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοισι ἡ διαίτα ἐστὶ. ἀπὸ πυ-
 ρέων καὶ κριθέων ἄλλοι ζῶουσι· Αἰγυπτίων δὲ τῷ ποιευ-
 10 μένω ἀπὸ τούτων πῆν ζῆν, ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἀλ-
 λά ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζεῖας μετεξέτεροι
 καλέουσι. Φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσί· τὸν δὲ πη-
 λὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναιρέονται. τὰ αἰδοῖα
 ἄλλοι μὲν ἐῶσι ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων
 15 ἔμαθον· Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. εἴματα, τῶν μὲν
 ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο· τῶν δὲ γυναικῶν ἐν ἑκάστη.
 τῶν ἰστίων τοὺς κρίκους καὶ κάλους, οἱ μὲν ἄλλοι ἔξω-
 θεν προσδέουσι· Αἰγύπτιοι δὲ, ἔσωθεν. γράμματα γρά-
 φουσι καὶ λογίζονται ψήφοισι, Ἕλληνες μὲν, ἀπὸ τῶν
 20 ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα· Αἰγύπτιοι
 δὲ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιεῦντες

tonsi. Alii homines seorsim ab animalibus vitam agunt: Aegyptii una cum animalibus degunt. Alii tritico et hordeo vescuntur: apud Aegyptios, qui hisce vitam sustentat, ei id maximo probro est; ex *olyra* vero panem et alia farinacea parant, quam nonnulli *zeam* vocant. Farinam Aegyptii pedibus subigunt, lutum vero manibus; manibus item ster-
 cus tollunt. Pudenda alii homines sinunt uti naturæ sunt, *nisi* qui ab his didicere; Aegyptii ea circum-
 cidunt. Vestes vir quilibet binas habet; femina unam. Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant; Aegyptii intrinsecus. Literarum elementa scribunt, et calculis computant, Graeci a sinistrâ parte ad dex-
 tram promoventes manum: Aegyptii a dextrâ ad si-
 nistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere
Herod. T. I. P. I. V

ταῦτα, αὐτοὶ μὲν Φασὶ ἐπὶ δεξιὰ ποιέειν, Ἕλληνας δὲ ἐπ' αἰσιστρά. δι' αἰσίοισι δὲ γραμμασι χρίανται· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, ἱρά· τὰ δὲ, δημοτικὰ καλεῖται.

- 37 Θιουσιβίης δὲ περισσῶς ἔντες μέλιστα πάντων ἀνδράπων, γόμοισι τισισίδε χρίανται. Ἐκ χαλκίαν ποτηρίων πίνουσι, διασμέωντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην· οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. εἴματα δὲ λινὰ φορέουσι, αἰεὶ νέοπλута· ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μέλιστα. 5 τὰ τε αἰδοῦα περιτάμνονται καθαριότητος ἕνεκα· προτιμῶντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. Οἱ δὲ ἱερεῖς ξυρῶνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρας, ἵνα μήτε φθῆρ, μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίνηται σφί· θεραπεύουσι τοὺς θεοὺς. ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱερεῖς λινὴν 10 μούσῃν, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σφί ἐσθῆ-

XXXVI. 22 seq. Nonnulli ἐπιδίξια, i. e. dextre: et dein ἐπ' αἰσιστρά, sinistre.

dicunt, Graecos autem ad sinistram. Utuntur autem *duplici genere scripturae*; quorum alterum *sacrum* vocatur, alterum *populare*.

(37.) *Religiosi* quum sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, *riřibus* utuntur huiusmodi. Ex aeneis bibunt poculis, eaque quotidie operose eluunt exterguntque; non hic, nec verò ille; sed ad unum omnes. Vestimenta gestant linea, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munditiei caussâ; maluntque mundi esse, quam decori. *Sacerdotes* tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia praestant. Vestem sacerdotes nonnisi lineam gestant,

τα οὐκ ἔξοσι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. λούν-
 ται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἐκάστης ψυχρῶ, καὶ δις ἐκάστης
 νυκτός. ἄλλας τε θρησκίας ἐπιτελέουσι μυρίας, αἷς
 15 εἰπεῖν λόγῳ. πᾶσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα. οὐ-
 τε τι γὰρ τῶν οἰκηῶν τρίβουσι, οὔτε δαπανέωνται· ἀλ-
 λά καὶ σιτία σφί ἐστι ἱερὰ πισσόμενα, καὶ κρεῶν βοείων
 καὶ χηνέων πλῆθος τι ἐκάστῳ γίνεται πολλόν, ἡμέρης
 ἐκάστης· δίδονται δὲ σφί καὶ οἶνος ἀμπέλινος. ἰχθύων
 20 δὲ οὐ σφί ἔξοσι πᾶσασθαι. κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα
 σπείρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους
 οὔτε τρώγουσι, οὔτε ἔψοντες πατέονται. οἱ δὲ δὴ ἱερεῖς
 οὐδὲ ὀρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι
 ὄσπριον. ἱεῖται δὲ οὐκ εἰς ἐκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ
 25 πολλοὶ, τῶν εἰς ἐστὶ ἀρχιμέρας· ἐπεὶ δὲ τις ἀποθάνῃ,

et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia
 calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quoti-
 die lavantur frigidâ, et his unaquaque nocte. Deni-
 que alias observant caerimonias, verbo ut dicam, in-
 finitas. Fruuntur vero etiam commodis haud paucis.
 Nihil enim suarum rerum vel usu deterunt vel con-
 sumunt: sed adponuntur illis quotidie sacri cibi cocti,
 et carnis bovinae et anserinae copia quaedam haud
 exigua: etiamque vinum viteum eisdem praebetur.
 Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas uti-
 que serunt Aegyptii, et, si quae nascuntur, has nec
 crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdotes
 vero ne adspicere quidem eas sustinent, immundum
 esse legumen existimantes. Non est autem cuique
 deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est
 princeps sacerdos: qui si moritur, ei succedit filius.

38 τούτου ὁ παῖς ἀντικαθίσταται. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἑρσινὰς τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου ἕνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὥδε. τρίχα ἦν καὶ μίση ἴδηται ἐπιούσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. δίζηται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱέρων, 5 καὶ ὀρθοῦ ἰστέωτος τοῦ κτήνους καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξιρύσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων σημειῶν, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἑρέω. κατορᾷ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκυίας. ἦν δὲ τούτων πάντων ἢ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλω 10 περὶ τὰ κέρα εἰλίσσων· καὶ ἔπειτα γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας, ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπάγουσι. ἀσήμαντον δὲ θύσαντι θάνατος ἢ ζημὴ ἐπικέεται. δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τῷτῳ ταῷδε.

39 Θυσίῃ δὲ σφι ἦδε κατέστηκε. ἀγαγόντες τὸ σσημασ-

(38.) Boves mares Epapho sacros esse aestimant; et hac de causâ in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspicit is qui explorat, hunc non censet esse mundum. Est autem sacerdos ad id constitutus, qui et recto stante bove, et re-supinato, et linguâ eius exsertâ, inquirat an mundus sit respectu praescriptorum signorum, quae ego alibi exponam. Inspicitque ille etiam caudae pilos, an habeat illos bos secundum naturam constitutos. Quod si his omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluto, deinde inlitâ terrâ signatoriâ annulum inprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis poena dicta est. Hic est ritus, quo exploratur victima. (39.) *Sacrificium* autem tali modo insti-

μένον κτήνος πρὸς τὸν βωμὸν, ὅκου ἂν θύωσι, πυρὴν
 καίουσι. ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱεῖους ἐπι-
 σπείσαντες, καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεόν, σφάζουσι·
 5 σφάζαντες δὲ, ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. σῶμα μὲν
 δὴ τοῦ κτήneos δείρουσι· κεφαλῇ δὲ κείνῃ πολλὰ κατα-
 ρησάμενοι, φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἡ ἀγορὴ, καὶ Ἕλλη-
 νές σφίσι ἕως ἐπιδήμιοι ἔμποροι, αἱ δὲ φέροντες ἐς τὴν
 ἀγορὴν, ἀπ' ὧν ἔδοντο· τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι· Ἕλλη-
 10 νες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμὸν. καταρέονται
 δὲ, τάδε λέγοντες, τῇσι κεφαλῇσι· „εἴ τι μέλλοι ἢ
 σφίσι τοῖσι θύουσι, ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γε-
 νέσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι.“ Κατὰ μὲν
 νυν τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνέων, καὶ τὴν ἐπι-
 15 σπεισιν τοῦ οἶνου, πάντες Αἰγύπτιοι νόμοισι τοῖσι αὐ-

tuitur. Postquam iustâ notâ signatus bos ad aram
 adductus est, ad quam peragitur sacrificium, pyram
 accendunt. Deinde super arâ vinum adversus victi-
 mam libant, invocatoque deo illam mactant, macta-
 taeque caput abscindunt. Tum corpus quidem pecu-
 dis excoriant; capiti vero illi multa mala imprecantur,
 eoque facto, qui forum venale habent, et quo-
 rum in oppido Graeci cum ipsis habitant, hi caput
 illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non
 adsunt Graeci, hi illud in fluvium abiiciunt. Impre-
 cantur autem capitibus, haec verba pronunciantes:
*Si quid mali aut nobis sacrificantibus aut univer-
 sae imminet Aegypto, illud in hoc caput verito!*
 Quod igitur ad capita mactatarum victimarum adi-
 net, et ad vinum super eas effusum, Aegyptii omnes,
 omnibus in sacrificiis, eisdem ritibus perinde utun-

τοῖσι χρέανται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά· καὶ, ἀπὸ
 τούτου τοῦ νόμου, οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμφύχου κεφα-
 40 λῆς γύσσεται Αἰγυπτίαν οὐδεῖς. Ἡ δὲ δὴ ἐξαιρέσις
 τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καῦσις, ἄλλη περὶ ἄλλο ἱρὸν σφί κα-
 τέστηκε. τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγήνται εἶναι,
 καὶ μεγίστην οἱ ὄρτην ἀνάγουσι, ταύτῃ ἐρχομαι ἐρέων.
 ἐπειὶ ἀποδείρωσι τὸν βοῦν, κατευξάμενοι, κοιλίην μὲν 5
 κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλαγχνὰ δὲ αὐτοῦ λεί-
 πουσιν ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμέλην σκέλεα δὲ ἀπο-
 τάμνουσι, καὶ τὴν ὀσφύν ἀκρην, καὶ τοὺς ὠμούς τε
 καὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τὸ ἄλλο σῶ-
 μα τοῦ βοῦς πιμπλᾷσι ἄρτων καθαρῶν, καὶ μέλι 10
 τες, καὶ ἀσταφίδος, καὶ σύκων, καὶ λιβανωτοῦ, καὶ

XL. 4. ταύτῃ ex ms. ubi intell. τίς κατέστηκε. Vulgo alii
 ταύτην.

XL. 5 seq. ἐπειὶ ἀποδείρωσι etc. Vulgo sic legedatur: ἐπὶ πρὸ
 νηστεύουσι τῇ Ἰσι, καὶ ἐπὶ κατιύξονται, θύουσι τὸν βοῦν
 καὶ ἀποδείραντες, κοιλίην μὲν κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον.

tur: atque inde fit, ut nullius animantis capite quis-
 quam Aegyptius vescatur. (40.) Exenteratio autem
 victimae et crematio, pro diversis sacris, diversa est.
 Quam igitur maximam deam censent esse, cui item
 maximum agunt festum, huic [quo ritu fiat exente-
 ratio et crematio] dicam. Postquam excoriarunt bo-
 vem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exi-
 munt, viscera vero et adipem in corpore relinquunt:
 pedes vero amputant, et extremam coxam, artusque,
 et cervicem. His factis, reliquum bovis corpus im-
 plent panibus mundis, melle, uvâ passâ, ficis, thu-
 re, myrrhâ, aliisque aromatibus. Tum ita repletum

ἐμύνης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων. πλέσαντες δὲ
 τούτων, καταγίξουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. προ-
 15 ηστούσαντες δὲ, θύουσι. καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν, τύπ-
 νονται πάντες· ἐπειὰν δὲ ἀποτύψωνται, δάκτα προτί-
 θυνται τὰ ἐλίπαντο τῶν ἱρῶν.

Τοὺς μὲν νυν καθαροὺς βοῦς τοὺς ἔρυνας καὶ τοὺς 41
 μύσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι· τὰς δὲ θηλέας
 αὐτοὶ ἐξέτι θύουσιν, ἀλλὰ ἱεραὶ εἰσι τῆς Ἰσιδος. τὸ γὰρ
 τῆς Ἰσιδος ἄγαλμα ἐν γυναικίῳ, βούκερὸν ἐστὶ, κα-
 5 τὰς τε Ἑλλήνας τὴν Ἰοῦν γράφουσι· καὶ τὰς βοῦς τὰς
 θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ἐμοίως σέβονται προβάτων
 πάντων μάλιστα μακρῶν. τῶν εἰνεκα οὐτ' ἀνὴρ Αἰγύ-
 πτιος, οὔτε γυνή, ἀνδρα Ἕλληνα φιλήσει ἀντὶ τοῦ στα-
 10 ματι, οὐδὲ μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἕλληνος χρησέται, οὐδ'
 ὀβελοῖσι, οὐδὲ λέβητι, οὐδὲ κρέως καθαροῦ βοῦς δια-

incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam
 autem id sacrum faciant, ieiunium agunt. Dum ardet
 victima, plangunt omnes: denique, plangendi fine
 facto, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

(41.) Mundos igitur boves mares et vitulos immo-
 lant Aegyptii omnes: foeminas vero immolare nefas
 est, sed sacrae illae sunt Isidi. Est enim *Isidis* imago
 muliebris, bubulis instructa cornibus, quemadmo-
 dum *Io* pingitur a Graecis: et boves foeminas cuncti
 perinde colunt Aegyptii pecudum omnium longe
 maxime. Quapropter nec vir Aegyptius, neque mu-
 lier, Graecum virum osculabitur, aut cultro ho-
 minis Graeci aut veru aut ollâ utetur; et ne mundi
 quidem bovis carnem, quae graeco cultro dissecta
 fuerit, gustabit. Mortuos vero boves hoc modo sepe.

τετμημένου Ἑλληνικῇ μαχαίῃ γεύσεται. Θάπτουσι
 δὲ τοὺς ἀποθήσκοντας βούς, τρόπον τόνδε. τὰς μὲν Θη-
 λίας εἰς τὸν ποταμὸν ἐπιᾶσι· τοὺς δὲ ἑρσένας κατορύσ-
 σουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοις, τὸ κέρας τὸ ἕτερον
 ἢ καὶ ἀμφοτέρα ὑπὲρ ἔχοντα, σημήϊον εἶναι. ἐπειὶ δὲ 15
 σάπῃ, καὶ προσίῃ ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται εἰς
 ἐκαστὴν πόλιν βάρις ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυμμένης
 νήσου. ἡ δ' ἐστὶ μὲν ἐν τῷ Δέλτα, περίμετρον δὲ αὐτῆς
 εἰσὶ σχοῖνοι ἐνέα. ἐν ταύτῃ ὦν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ
 ἐνεῖσι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί· ἐκ τῆς δὲ αἰ βάρ- 20
 ρις παραγίνονται ἀναισθησόμεναι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν,
 αἶψα τῇ πόλει Ἀτάρβηχιν· ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱερὸν
 αἶγρον ἔδρται. ἐκ ταύτης τῆς πόλεως πλανέονται πολ-
 λοι ἄλλοι εἰς ἄλλας πόλεις· ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα,
 ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι εἰς ἓνα χῶρον πάντες. κατὰ 25
 ταῦτα δὲ τοῖσι βουσι καὶ τᾶλλα κτήνεα θάπτουσι

liunt. Foeminas quidem in fluvium coniciunt: ma-
 res autem defodiunt quique in suis suburbiis, ita ut
 alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terrâ
 signi caussa. Putrefacto cadavere, quando statutum
 adest tempus, venit in unumquodque oppidum na-
 vis ex Prosopitide quae vocatur insula, quae in Delta
 est, novem schoenos in circuitu habens. In hac igitur
 Prosopitide insula quum alia insunt oppida mul-
 ta, tum illud e quo naves circummittuntur boûm
 ossa ablaturae, cui nomen Atarbechis; in qua est
 templum Veneri sacrum. Ex hoc igitur oppido multi
 homines, alii in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa
 illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum
 cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt

123, 11.

ἀπαθνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφί περ νομα-
 θέτῃται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα. Ὅσοι μὲν δὲ 42
 Διὸς Θεβαϊέος ἰδρυνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Θεβαίου εἰσὶ,
 οὗτοι μὲν νυν πάντες οἶων ἀπεχόμενοι, αἶγας θύουσι.
 θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύ-
 5 πτωι σέβονται, πλὴν Ἰσιός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὲ
 Διόνυσον εἶναι λέγουσι· ταύτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέ-
 βονται. ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἐκτῇται ἱρὸν, ἢ νομοῦ
 τοῦ Μενδησίου εἰσὶ, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι, οἷς
 θύουσι. Θεβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἶων
 10 ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφί τε-
 θῆναι· „Ἡρακλέα θελῆσαι πάντως ιδέσθαι τὸν Δία,
 καὶ τὸν οὐκ ἐβέλειν ὀφθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἐπὶ
 τε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι,

etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita
 lege cautum; nam ne haec quidem mactant. (42.)
 Iam quicumque templum habent Iovi Thebano sa-
 crum, aut qui praefecturam incolunt Thebanam,
 hi omnes ovibus abstinent, capras vero immolant.
 Nec enim omnes Aegyptii eosdem perinde deos co-
 lunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum
 aiunt: hos enim pariter colunt omnes. Qui vero tem-
 plum habent Mendeti sacrum, aut qui ex Mendesiâ
 sunt praefecturâ, hi capris abstinent, oves vero im-
 molant. Thebani igitur, et quicumque alii, horum
 sacra sequentes, ovibus abstinent, hac de caussa
 legem illam sibi constitutam dicunt. Cupivisse Her-
 culem utique conspiceret Iovem, hunc autem ab
 illo conspici noluisse. Ad extremum, quum assi-
 due rogaret Hercules, hoc invento usum esse Io-

κρίον ἐκδείραντα, προέχουσαι τε τὴν κεφαλὴν αἰπота-
 μόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύοντα τὸ νάκος, οὕτω αἱ ἐων- 15
 τὸν ἐπιδέξαι. “ Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς
 τῷ γαλμα ποιῶσι Αἰγύπτιοι ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων, Ἀμ-
 μώνιοι, ἐόντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἀποικοι, καὶ
 Φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. δοκέειν δ’ ἐμοί,
 καὶ τὸ οὐνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδε σφι τὴν ἐπω- 20
 κυρίην ἐποιήσαντο. Ἀμμουὶν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι
 τὸν Δία. τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ’ εἰσι
 σφι ἱερὸν διὰ τοῦτο. μὴ δὲ ἡμέρη τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρῇ
 τοῦ Διὸς, κρίον ἕνα κατακόψαντες καὶ ἀποδείραντες,
 κατὰ τούτο ἐνδύουσι τῷ γαλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἔπειτα 25
 ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλῆος προσάγουσι πρὸς αὐτό. ταῦ-
 τα δὲ ποιήσαντες, τύπτονται οἱ περὶ τοῖς ἱερὸν ἅπαντες
 τὸν κρίον, καὶ ἔπειτα ἐν ἱερῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

*rem: exeoriasse arietem, tum abscissum arietis
 caput sibi praetendentem, et vellere eius indutum,
 ita se ei ostendisse. Inde Iovis imaginem faciunt
 Aegyptii arietinâ facie; et ab Aegyptiis hoc accipere
 Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque
 colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. Vide-
 turque mihi ipsum etiam nomen Ammoniorum indi-
 dem originem cepisse; nam Iovem Aegyptii Am-
 moun vocant. Thebani igitur arietes non mactant:
 sed sacros eos istam ob causam habent. Verumtamen
 uno die quotannis, in Iovis festo, unum arietem
 caedunt; cuius detracto vellere similiter induunt
 Iovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Hercu-
 lis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa
 templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in
 loco eum sepeliunt.*

Ἡρακλῆος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἴη 43
τῶν δωδέκα Θεῶν. τοῦ ἐτέρου δὲ περὶ Ἡρακλῆος, τὸν
Ἕλληνες οὔδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθη ἀκοῦσαι.
καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ ὄνομα
5 τοῦ Ἡρακλῆος Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Ἕλληνες μᾶλλον
παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ Θέμενοι τῷ
Ἀμφιτρυῶνος γόνῳ τὸ ὄνομα Ἡρακλῆα, πολλά μοι
καὶ ἄλλα τεκμήρια ἐστὶ τοῦτο οὕτω ἔχειν, ἐν δὲ καὶ
τόδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλῆος τούτου οἱ γονεῖς ἀμφότεροι
10 ἦσαν, Ἀμφιτρυῶν καὶ Ἀλκμήη, γεγονότες τὸ ἀνέ-
καθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσει-
δέωνος οὔτε Διοσκούρων τὰ ὀνόματά Φασι εἶδέναι,
οὔδ' σφί Θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοις Θεοῖσι ἀποδεδέ-
χεται. καὶ μὴν εἴ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ὄνομα
15 τοῦ δαίμονος, τούτων οὐκ ἥκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἐμείλ-

(43.) *Ad Herculem vero quod spectat, hunc sermonem audiui, esse eum ex duodecim deorum numero.* De altero vero Hercule, quem Graeci norunt, nusquam in Aegypto comperire quidquam potui. Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse Aegyptios, sed Graecos potius ab Aegyptiis, et Graecorum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Herculis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia multa documenta habeo, tum vero et hoc, quod huius Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmena, origine Aegyptii sunt, et quod Aegyptii nec Neptuni nomen, nec Dioscurorum, se nosse aiunt, neque hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt relati. Atqui si a Graecis ullius dei nomen accepissent, horum haud minime, immo vel maxime,

λον μνήμην ἔξειν, εἴπερ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐχρῶντο,
 καὶ ἦσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι· ὡς ἐλπομαί τε καὶ
 ἐμὴ γνώμη αἰρεῖται, ὥστε τούτῳ, ἂν καὶ μᾶλλον τῶν
 θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξέπιστέατο Αἰγυπτίῳ ἢ τοῦ Ἡρα- 20
 κλέος. Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰγυπτίῳσι Ἡρα-
 κλῆς· ὡς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἑτεῶ ἐστι ἑπτακισχίλια
 καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα, ἐπὶ τε ἐκ τῶν
 ὀκτῶ θεῶν οἱ δωδέκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα
 44 ἑνα νομίζουσι. Καὶ θέλων δὲ τούτων περὶ σαφές τι
 εἶδέναι ἐξ ὧν οἶόν τε ἦν, ἔπλευσα καὶ ἐς Τύρον τῆς
 Φοινίκης, πυνθανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱερὸν Ἡρακλέος
 ἁγίον· καὶ ἶδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοις τε
 πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στῆλαι δύο, 5
 ἡ μὲν χρυσοῦ ἀπέφθου· ἡ δὲ, σμαράγδου λίθου, λαμ-

memoriam erant conservaturi; quandoquidem iam
 tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graeco-
 rum nonnulli mare exercebant; quare existimo equi-
 dem, et non temere persuasum habeo, horum deo-
 rum nomina magis etiam, quam Hercules, ad Ae-
 gyptiorum notitiam fuisse perventura. At est Ae-
 gyptiis antiquus aliquis deus Hercules: nam, uti psi
 dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Ama-
 sidis regnum effluxerant, postquam ex primis octo
 diis exstiterunt illi duodecim, quorum in numero
 Herculem ponunt. (44.) Qua de re cupiens certius
 aliquid, undecumque possem, cognoscere, *Tyrum*
 etiam navigavi in Phoeniciam, quum audivissem esse
 ibi *Herculis templum* praecipuā religione cultum:
 conspexique id templum, quum aliis multis donariis
 largiter instructum, tum duae inibi columnae erant,

- ποντος τὰς νύκτας μέγας. ἐς λόγους δὲ ἔλθων τοῖσι
 ἱεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὁκόσος χρόνος εἴη ἐξ οὗ σφι
 τὸ ἱερὸν ἰδρυται. εὖρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἑλλῃσι συμ-
 10 φερόμενους. ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκισμένη καὶ τὸ
 ἱερὸν τοῦ θεοῦ ἰδρυθῆναι· εἶναι δὲ ἕτερά αὐτῶν οὗ Τύρον οἰ-
 κέουσι, τριηκόσια καὶ δισχίλια. εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ
 καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἡρακλέος, ἐπωνυμίῃν ἔχοντος Θάσιον
 εἶναι. ἀπικόμεν δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὖρον ἱερὸν
 15 Ἡρακλέος ὑπὸ Φοινίκων ἰδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης
 ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἔκτισαν· καὶ ταῦτα καὶ
 πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρυό-
 νος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. Τὰ μὲν νῦν
 ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν τὸν Ἡρακλέα

altera purissimo ex auro, altera ex smaragdo lapide,
 quae noctu eximie splendebat. Sermones autem mis-
 cens cum illius dei sacerdotibus, quaesivi ex eis
 quantum temporis esset ex quo id templum esset
 statutum. Reperi autem, ne his quidem convenire
 cum Graecis: dixerunt enim, *simul cum Tyro con-*
ditâ templum etiam illud esse constitutum; esse
autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille
et trecentos. Vidi vero Tyri aliud etiam *Herculis*
 templum, cognomine *Thasii*. Adii autem etiam Tha-
 sum, ibique templum reperi a Phoenicibus illis ex-
 structum, qui, quum ad quaerendam Europam na-
 vibus essent profecti, Thasum condiderunt: quod
 quidem quinque hominum generationibus prius ac-
 cidit, quam in Graeciâ natus est Hercules, Amphi-
 tryonis filius. Ex hactenus igitur expositis clare patet,
 antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mi-

ἔοντα. καὶ δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἕλληνας 20
 ποιεῖν, οἱ δὲ καὶ Ἡράκλεια ἰδρυσάμενοι ἔκتهται· καὶ
 τῷ μὲν, ὡς ἀθανάτῳ, Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπανυμῖν, θύου-
 45 σι τῷ δὲ ἑτέρῳ, ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι. Λέγουσι δὲ
 πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες. εὐήθης
 δὲ αὐτέων καὶ ὅδε ὁ μῦθος ἐστὶ, τὸν περὶ τοῦ Ἡρα-
 κλέος λέγουσι· ὡς „αὐτὸν ἀπικόμενον εἰς Αἴγυπτον
 στείψαντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς θύ- 5
 σοντες τῷ Διὶ· τὸν δὲ, τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν· ἐπεὶ
 δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ κατασχόντο, εἰς ἀλλήν τρα-
 πόμενον, πάντας σφέας καταφονεύσαι.“ Ἐμοὶ μὲν
 νυν δοκέουσι, ταῦτα λέγοντες, τῆς Αἰγυπτίων φύσεως
 καὶ τῶν νόμων πᾶμπαν ἀπείρως ἔχειν οἱ Ἕλληνες. τοῖσι 10
 γὰρ οὐδὲ κτήνεα ὅσῃ θύειν ἐστὶ, χωρὶς οἴων, καὶ ἐροτέ-

XLV. 11. οἴων. Vulgo alii οἶων, praeter sues.

hi videntur illi ex Graecis facere, qui bina Herculis
 templa constituta habent; et alteri Herculi ut im-
 mortali, cognomine Olympio, sacra faciunt; alterum
 heroicis honoribus prosequuntur. (45.) Narrant au-
 tem Graeci quum alia multa inconsiderate, tum et
 haec fatua eorum fabula est, quam de *Hercule* me-
 morant; dicentes, quum in *Aegyptum* venisset, co-
 ronatum ab *Aegyptiis* veluti victimam fuisse, et
 cum pompa eductum, ut *Iovi* immolaretur: illum-
 que initio quidem quietem egisse, deinde vero quum
 ad altare auspicarentur sacrificium, exserto ro-
 bore cunctos interfecisse. Mihi vero haec dicentes
 Graeci prorsus ignari videntur esse naturae Aegyp-
 tiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus
 enim nefas est pecudes mactare, exceptis ovibus et

125, 95.

κων βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἴωσι, καὶ
 χηνῶν· κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; ἔτι δὲ ἓνα
 εἶντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἔτι ἄνθρωπον, ὡς δὴ φασί,
 15 κῶς Φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας Φονεῦσαι; Καὶ περὶ
 μὲν τούτων τοσαῦτα ἡμῖν εἰποῦσι, καὶ παρὰ τῶν θεῶν
 καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἴη.

Τὰς δὲ δὴ αἶγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἴκα εὐ 46
 θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰσημένοι. τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτῶ
 θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενόησιοι· τοὺς δὲ ὀκτῶ θεοὺς
 ταύτας, προτέρους τῶν δωδέκα θεῶν φασί γινώσθαι.
 5 γράφουσί τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ
 ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῶγαλμα, κατὰ περ Ἑλ-
 ληγες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα· οὐ τι τοιοῦτον
 νομίζοντες εἶναι μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι.
 ὅτεν δὲ εἴνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἥδιόν

bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anse-
 ribus; hi quo pacto hominem mactarent? Praeterea,
 quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo,
 ut ipsi aiunt; quo pacto fieri potuit, ut multas ho-
 minum myriades occideret? Sed haec a me hactenus
 hisce de rebus dicta Dii et Heroës, quaeso, in bo-
 nam partem accipiant!

(46.) *Capras* autem et *hircos* hac de caussâ non
 mactant ii ex Aegyptiis, quos supra dixi. *Pan* in
 octo deorum numero habetur apud *Mendesios*: quos
 octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. Pin-
 gunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simu-
 lacrum Panis prorsus ut Graeci, facie caprinâ, et pe-
 dibus hirci: non quod eum talem esse arbitrentur;
 sed similem illum aliis diis existimant. Cur autem

ἴσθι λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἰγας οἱ Μεν- 10
 δήσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἑρσενας τῶν θηλέων, καὶ τού-
 των οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζοντας ἔχουσι. ἐκ δὲ τούτων εἰς
 μάλιστα, ὅστις ἐπὶ αὐτὴν ἀποβάη, πένθος μέγα παντὶ
 τῷ Μενδησίῳ νομῷ τίθεται. καλέεται δὲ ὁ τε τράγος
 καὶ ὁ Παν Αἰγυπτιστὶ, Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ 15
 τούτῳ ἐπ' ἐμὲ τοῦτο τὸ τέρας· γυναῖκί τράγος ἐμίσ-
 γετο ἀναφανδόν. τοῦτο ἐς ἐπίδειξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.
 47 Ἦν δὲ Αἰγύπτιοι μιᾶρὸν ἡγήνται θηρίον εἶναι, καὶ
 τοῦτο μὲν, ἢν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριὼν υἱὸς αὐτοῖσι
 ἱματίοισι, ἀπ' ὧν ἔβαιψεν ἑωυτόν, βας ἐπὶ τὸν ποτα-
 μόν· τοῦτο δὲ, οἱ συβῶται, ἐόντες Αἰγύπτιοι ἐγγε-

XLVII. 2. αὐτοῖσι ἱματίοισι) Alii αὐτοῖσι τοῖσι ἱματ. hoc sen-
 su, cum ipsis vestimentis se immergit.

ita pingant, non in animo mihi est exponere. Reli-
 giose autem colunt Mendesii caprarum omne genus,
 sed magis etiam mares quam foeminas; et hos ma-
 iore in honore habent pastores. [*sive*: et horum
 pastores maiore sunt in honore.] Ex his autem unus
 est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia
 praefectura ingenti in luctu versatur. Nominatur vero
 et hircus et Pan sermone Aegyptiorum *Mendes*. Acci-
 dit autem in hac praefectura meâ aetate hoc prodigi-
 um: hircus cum muliere coit propalam: eaque res
 ad omnium hominum notitiam pervenit. (47.)
Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptiî;
 ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis
 vestimentis suem tetigerit, ad flumen abeat, et im-
 mergens sese abluat. Itaque etiam subulci, quamvis
 sint indigenae Aegyptiî, soli ex omnibus Aegyptiis

- ἅνεις, ἐξ ἰσὺν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐστέχονται μόνους πάντων· οὐδέ σφι ἐκδίδουσαι θυγατέρα θυδαίς ἐθέλει, οὐδ' ἀγεσθαι ἐξ αὐτῶν· ἀλλ' ἐκδιδάσκαται τε αἱ συβῶται καὶ ἀγιάται ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοις θιοῖσι θύουσιν ὅς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ
 10 Διονύσῳ μέντοι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ πανσελήνῳ, τοὺς ὅς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. διότι δὲ τοὺς ὅς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὀρθῇσι ἀπεστυγῆκασι, ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ' Αἰγυπτίων λεγόμενος· ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐ-
 15 πρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. θυσίῃ δὲ ἡδὲ τῶν ὅων τῇ Σελήνῃ ποιέεται· ἐπεὶ ἂν θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἀκρὴν καὶ τὸν σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ, κατ' ὧν ἐκάλυψε πάσῃ τοῦ κτήneos τῇ πιμαλῇ τῇ περὶ τὴν πηδῦν γυομένη· καὶ ἔπειτα καταγίξει πυρὶ. τὰ δὲ ἄλλα

nullum templum ingrediuntur: neque quisquam illis filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere uxorem: sed inter se subulci filias elocant, et matrimonia ineunt. Aliis igitur diis sues immolare nefas ducunt Aegyptii: Lunae vero et Baccho solis, eodem tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et carne eorum vescuntur. Cur autem aliis in festis a suis abhorreant, in hoc vero eas immolent, causam huius rei adferunt Aegyptii; quam licet noverim, non me decet referre. Sacrificantur autem sues Lunae in hunc modum. Qui sacrum facit, iam mactatâ suae extremam eius caudam, splenem, et omentum, iam unum componit, omnique adipe, qui in pecudis abdomine est, obtegit, tum accenso igne adolet. Deinde reliquâ carne vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra

κρέα σπένονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ αὖ τὰ ἱερὰ θύ- 20
 σασσι ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ αὖ ἐτι γευσάμετο. οἱ δὲ
 πόνητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθονίης βίου στατίνης πλάσαν-
 48 τες ὕς, καὶ ὀπτήσαντες ταύτας, θύουσι. Τῷ δὲ Δι-
 ονύῳ, τῆς ὀρθῆς τῇ δορκῇ, χαῖρον πρὸ τῶν θυρέων
 σφαῖρας ἕκαστος, δίδωι ἀποφέρεισθαι τὸν χεῖρον αὐτῷ
 τῷ ἀποδομένῳ τῶν συμβατίων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι
 ὀρθὴν τῷ Διονύῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χορῶν, κατὰ 5
 ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἑλλήσι. ἀντὶ δὲ Φαλλῶν, ἄλλα
 σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα πυ-
 ρέσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας γυναῖκες,
 νεῦν τὸ αἰδεῖν, οὐ πολλῶ τέω ἔλασσον ἐὼν τοῦ ἄλ-
 λου σώματος. προηγέεται δὲ αὐλός· αἱ δὲ ἔπονται 10
 αἰδεῖν τὸν Διόνυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰ-
 δεῖν, καὶ κατεμύονον τοῦ σώματος, ἐστὶ λόγος περὶ

XLVIII. 5. *Alii πλὴν χοίρων, exceptis porcis.*

fecerunt: alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fin-
 gunt sues, casque coctas offerunt. (48.) *Baccho*
 vero, vespere quae festum antecedit, unusquisque
 suum ante ianuam aedium suarum mactat; mactatam
 vero eidem homini, qui illi eam vendiderat, tradit
 auferendam. Reliquum vero festum *Baccho*, chorossi
 excipias, eodem prorsus modo agunt atque Graeci.
 Loco phallorum autem alio invento utuntur; imagini-
 bus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicos
 circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multo
 minori quam reliquum totum corpus. Praecedit tibia,
 sequunturque mulieres, *Baccho* carmina canentes.
 Cur autem veretrum sit maius, et hoc unum in cor-

αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος. Ἦδη ὦν δοκεῖ μοι Μελάμ-49
πους ὁ Ἀμυθίωνος τῆς θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδαής,
ἀλλ' ἔμπειρος. Ἐλλῃσι γὰρ δὴ Μελάμπος ἐστὶ ὁ
ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τό τε ὄνομα, καὶ τὴν θυ-
5 σίην, καὶ τὴν πομπὴν τοῦ Φαλλοῦ. ἀτρακίως μὲν οὐ
πάντα συλλαβῶν τὸν λόγον ἔφη· ἀλλ' οἱ ἐπιγνώμι-
νοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὦν Φαλ-
λὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπος ἐστὶ ὁ
κατηγησάμενος· καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιῶσι τὰ
οἱ ποιῶσιν Ἕλληνες. Ἐγὼ μὲν νῦν φημι Μελάμποδα γε-
νόμενον ἄνδρα σοφόν, μαντικὴν τε ἑαυτῷ συστήσαι,
καὶ, πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἐση-
γῆσασθαι Ἕλλησι, καὶ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα
αὐτῶν παραλλάξαντα. οὐ γὰρ δὴ συμπίσσειν γε φήσω

pore moveatur, eius rei sacra quaedam redditur ra-
tio. (49.) Iam igitur huius sacri videtur mihi *Me-
lampus*, Amytheonis filius, non fuisse ignarus, sed
cognitum illud habuisse. Qui enim Graecos et no-
men et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is *Me-
lampus* est. Sed non totam rem recte perceptam
aperuit: alii autem post eum docti viri amplius illam
patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompâ
circumfertur, Melampus instituit; et ab illo edocti
faciunt Graeci quae faciunt. Ego itaque adfirmo, *Me-
lampodem*, quum esset vir doctrinâ et ingenio prae-
stans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum
alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae
ad Bacchum spectant, Graecos docuisse, pauca im-
mutantem. Nec enim dicam equidem, fortuito coin-

τά τε ἐν Αἰγύπτῳ ποικύμενα τῷ θεῷ, καὶ τὰ ἐν τοῖσι 16
 Ἑλλήσι· ὁμότροπα γὰρ αὖ ἦν τοῖσι Ἑλλήσι, καὶ οὐ
 πωστὶ ἰσαγμένα. οὐ μὴν οὐδὲ φήσω ὅπως Αἰγύπτῳ
 παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτα, ἢ ἄλλο κού τι νόμισον.
 πυθίσθαι δέ μοι δοκίει μάλιστα Μελάμπους τὰ πρὶ
 τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, καὶ τῶν σὺν 20
 αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων εἰς τὴν νῦν Βοιωτίην κα-
 λεομένην χώραν.

- 50 Σχιδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν ἐξ
 Αἰγύπτου ἐλήλυθε εἰς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ
 τῶν βαρβάρων ἦκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω ἐόν·
 δοκίω δ' εἶν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆχθαι. ὅτι γὰρ
 δὴ μὴ Προιδέανος, καὶ Διοσκούρων, αἷς καὶ πρότερόν· 5
 μοι ταῦτα εἶσθαι, καὶ Ἥρης, καὶ Ἰοτῆς, καὶ Θέ-
 μιος, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων θεῶν

eidisse [*sive: eodem tempore ortum cepisse*] ea quae
 in Aegypto peraguntur huic deo, et quae apud Grae-
 eos: forent enim reliquis Graecorum moribus insti-
 tutisque conformia, nec recens introducta: nec vero
 rursus dicam, a Graecis accepisse Aegyptios sive hoc,
 sive aliud ullum institutum. Accepisse autem Melam-
 pus haec, quae ad Bacchi cultum spectant, maxime
 a Cadmo Tyrio mihi videtur, et ab his qui cum eo
 ex Phoenicia in hanc terram, quae nunc Boeotia vo-
 catur, advenerant.

(50.) Enimvero omnia propemodum *deorum no-
 mina ex Aegypto* in Graeciam pervenerunt. Nam,
 a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo:
 puto autem, ex Aegypto maxime fuisse adlata. Ete-
 nim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut iam ante
 dixi, tum Iunonem, Vestam, Themitem, Charitas et

Αἰγυπτοῖσι αἰεὶ κατε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ.
λέγω δὴ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. τῶν δὲ οὐ φασι
10 θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὗτοι δὲ μοι δοκέουσι
ὑπὸ Πελασγῶν ὀνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος. τοῦ-
των δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐκύθοντο. οὐδαμοὶ γὰρ
ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἐκτῆται, εἰ μὴ Λίβυες
καὶ τιμῶσι τὸν θεὸν ταῦτα αἰεὶ. νομίζουσι δ' ὧν Αἰ-
γύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν. Ταῦτα μὲν νῦν, καὶ ἄλλα 51
πρὸς τούτοις τὰ ἐγὼ Φράσω, Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων
παιμάκασιν· τοῦ δὲ Ἑρμῆος τὰ ἀγάλματα ὄρθα ἔχον
τὰ αἰδοῖα ποιῶντες, οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασιν,
5 ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν· πρῶτοι μὲν Ἕλλήνων ἀπάντων
Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ὅλλοι. Ἀθη-
ναίοισι γὰρ, ἤδη τηλικαῦτα ἐς Ἑλλήνας τελέουσιν, Πε-

Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab
omni retro tempore in Aegypto exstiterē. Dico au-
tem quae dicunt ipsi Aegyptii. Quorum vero deo-
rum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur
Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno: huius
autem dei notitia ex Libyā ad Graecos pervenit:
nullus enim populus, praeter Libyes, Neptuni olim
nomen habuit: Libyes vero deum hunc perpetuo co-
luerunt. Porro nec Heroas ullq. cultu prosequuntur
Aegyptii. (51.) Ista igitur, quae dixi, et praeterea
alia, de quibus dicturus sum, ab Aegyptiis accepe-
runt Graeci. Quod vero *Mercurii* imagines faciunt
erecta pudenda habentes, id non ab Aegyptiis didi-
cerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Graecorum
omnium Athenienses, ac deinde ab his caeteri. Nam
cum Atheniensibus, qui iam tum Hellenibus accepi-

λαογοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ ὅθεν περ καὶ Ἑλ-
 ληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ἔργια
 μεμύηται, τὰ Σαμοθρηϊκὴς ἐπιταλέουσι, παραλαβόν- 10
 τες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ἀνὴρ οἶδε τὸ λέγειν τὴν
 γὰρ Σαμοθρηϊκὴν οἶκον πρότερον Πελασγοὶ οὗτοι, ταί
 περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σα-
 μοθρηϊκὴς τὰ ἔργια παραλαμβάνουσι. ὁρᾷ ὢν ἔχων
 τὰ αἰδοῖα τὰ γάλματα τοῦ Ἑρμῆος, Ἀθηναῖαι πρῶτοι 15
 Ἑλλήνων, μαθόντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποίησαντο. οἱ
 δὲ Πελασγοὶ ἰρὸν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ
 52 ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρηϊκῇ μυστηρίοισι δεδῆλῶται. Ἐβουον
 δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι,
 ὡς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα ἀκούσας· ἐπωνυμίην δὲ οὐδ'
 ὄνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτέων· οὐ γὰρ ἀκηκόεσάν κω.
 Θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι 5

sebantur, simul in eadem regione habitabant *Pelasgi*; unde etiam ipsi coeperunt in Hellenum numero haberi. Quisquis mysteriis *Cabirorum* initiatus est, quae Samothracēs celebrant, is novit quid sit quod dico. Samothraciam enim prius incoluerant hi *Pelasgi*, qui cum Atheniensibus habitaverunt: et ab his Samothracēs mysteria acceperunt. Igitur Mercurii imagines pudendis erectis primi Graecorum Athenienses fecerunt, a *Pelagis* edocti. *Pelagis* vero eius rei sacram quamdam rationem adferebant, quae in Samothracicis mysteriis explicatur. (52.) Sacrificia autem omnia olim peragebant *Pelagis* deos precantes, ut ego Dodonae mihi adfirmatum cognovi: sed cognomento aut nomine nullum eorum compellabant; nec dum enim audiverant. Solum *Deos* adpel-

κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς
 εἶχον. ἔπειτεν δὲ, χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος, ἐπύθοντο
 ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικόμενα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν
 ἄλλων, Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντο. καὶ με-
 10 τὰ χρόνον ἐχρηστηριάζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δω-
 δώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήϊόν τοῦτο νενόμισται ἀρχαιότα-
 τον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρηστηρίων εἶναι, καὶ ἦν τὸν χρό-
 νον τοῦτον μῶνον. ἐπεὶ ὦν ἐχρηστηριάζοντο ἐν τῇ Δω-
 δώνῃ οἱ Πελασγοὶ „εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ
 15 τῶν βαρβάρων ἦκοντα“ ἀνείλε τὸ μαντήϊον „χρᾶ-
 σθαι.“ ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθυσον, τοῖσι οὐ-
 νόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλ-
 ληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν 53
 θεῶν, εἴ τε ὁ αἰεὶ ἦσαν πάντες, ὁκοῖοί τε τινες τὰ εἶδη,

lahant, (θεῶς a verbo θῆναι, ponere,) eo quod om-
 nes res ordine posuissent, ac distribuissent.
 Deinde vero, multo interiecto tempore, didicerunt
 ex Aegypto adlata aliorum deorum nomina; Bacchi
 vero nomen multo post cognoverunt. Aliquanto post,
 Dodonam miserunt, horum nominum caussâ oracu-
 lum consulentes: est enim antiquissimum Graecis
 oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum
 aliud praeter hoc erat. Consulentibus igitur Dodonae
 oraculum Pelasgis, an nomina susciperent deorum,
 a barbaris adlata? datum est responsum, Utere-
 tur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis
 usi sunt Pelasgi nominibus deorum: a Pelasgis vero
 postmodum acceperunt ea Hellenes. (53.) Unde
 autem exstiterit unusquisque deorum, an vero sem-
 per fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt

οὐκ ἠπιστάτο μέχρι οὗ πρώην τε καὶ χθές, ὡς εἰπὼν
 λόγῳ. Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίῃ τετρακοσίοισι
 ἔτεσι δοκέω μὲν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλείους. 5
 οὗτοι δὲ εἰσι αἱ παῖσαιτες Θεογονίῃ Ἕλλησι, καὶ τοῖσι
 Θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμὰς τε καὶ τέ-
 χνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημήναντες. αἱ δὲ
 πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέ-
 σθαι, ὕστερον, ἐμοὶ γέ δοκέειν, ἐγέναντο τούτων, καὶ 10
 τὰ μὲν πρώτα αἱ Δωδωνίδες ἱερεῖαι λέγουσι· τὰ δὲ
 ὕστερα, τὰ ἐς Ἡσίοδον τε καὶ Ὅμηρον ἔχοντα, ἐγὼ
 λέγω.

54 Χρησθησάντων δὲ περὶ, τοῦ τε ἐν Ἕλλησι, καὶ τοῦ ἐν
 Λιβύῃ, τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. ἔφασαν οἱ
 ἱερεῖς τοῦ Θεβαΐδος Διὸς „ δύο γυναῖκας ἱερέας ἐκ Θε-

Graeci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam.
Hesiodum enim et *Homerum* quadringentis annis
 me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt
 autem qui *Deorum generationem* Graecis condide-
 runt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et
 honores artesque distribuerunt, et eorum formas de-
 linearunt. Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse
 poëtae, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt,
 iam quae prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdo-
 tum retuli; quae vero deinde, ad Hesiodum et Ho-
 merum spectantia, ea meis verbis dico,

(54.) De *Oraculis* autem, quum de illo quod
 apud Graecos (*Dodonae*) est, tum eo quod in *Li-
 bya*, hancce historiam narrant Aegyptii, Dixerunt
 mihi Iovis Thebani sacerdotes, duas mulieres, tem-
 pli ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phoe-

βέων ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυ-
 5 θέσθαι ἐς Λιβύην πρῆβῃσαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἑλλήνας·
 ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδουσαμένας τὰ
 μαντήια πρώτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι.“ Εἰρομέ-
 νου δὲ μὲν, ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι,
 ἔφασαν πρὸς ταῦτα „ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφέων
 10 γενέσθαι τῶν γυναικῶν τούτων· καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφείας
 οὐ δυνατοὶ γενέσθαι· πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ
 αὐτέων τάπερ δὴ ἔλεγον.“ Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θῇ- 55
 βησι ἰρέων ἤκουον· τὰδε δὲ Δωδωναίων Φασὶ αἱ προ-
 μάντιες· „Δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θηβέων τῶν
 Αἰγυπτίεων ἀναπταμένας, τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
 5 τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι. ἰσομένην δὲ μιν ἐπὶ
 Φηγόν, αὐδάξασθαι Φωνῇ ἀνθρωπῆϊ, ὡς χρεὼν εἴη
 μαντήϊον αὐτοῖ· Διὸς γενέσθαι. καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν

*nicibus; compertumque esse, alteram earum ven-
 ditam fuisse in Libyam, alteram in Graeciam;
 hasque esse mulieres, quae oracula illa apud prae-
 dictos populos primum instituissent. Quum vero
 ex illis quaesissem, unde haec, quae adfirmant, tam
 adcurato nosset, responderunt ad haec: magnam
 curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres,
 sed reperiri eas non potuisse: deinde vero com-
 pertum esse id quod dixissent. (55.) Ista igitur ex
 Thebanis audivi sacerdotibus; Dodonaeorum vero
 prophetissae haec narrant: Duas nigras columbas
 Thebis Aegyptiis avolasse, earum alteram in Li-
 byam, alteram ad se venisse, Et hanc quidem in
 jago residentem, humanâ linguâ locutam dixisse,
 instituendum ibi esse Iovis oraculum. Dodonaeos*

θῦον εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφας
 ἐκ τούτου ποιῆσαι. τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην
 πελειάδα, λέγουσι Ἀμμωνός χρηστήριον κελεύσαι τοὺς 10
 Λίβυας ποιεῖν. " ἐστὶ δὲ καὶ τοῦτο Δίος. Δωδωναίαν
 δὲ αἱ ἱρήϊαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ ὄνομα ἦν Προμέκεια,
 τῇ δὲ μετὰ ταύτην, Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ, Νικάν-
 δρῃ, ἔλεγον ταῦτα. συνωμολόγηον δὲ σφί καὶ οἱ ἄλ-
 56 λοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱρόν. Ἐγὼ δ' ἔχω περὶ αὐ-
 τῶν γνώμην τῆδε. εἰ ἀληθῶς οἱ Φοῖνικες ἐξήγαγον
 τὰς ἱρὰς γυναῖκας, καὶ τὴν μὲν αὐτῶν ἐς Λιβύην,
 τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκέει ἐμοὶ ἡ γυνή
 αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλεῖ- 5
 μένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρῆθῆναι ἐς Θεσπρωτοὺς
 ἔπειτα δουλεύουσα αὐτόθι, ἰδρῦσασθαι ὑπὸ Φηγῶ πε-

*igitur existimasse, divinitus id sibi praecipi, et
 continuo mandata fecisse. Illam autem columbam
 quae in Libyam abierat, dicunt, iussisse Libyas,
 ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem
 et hoc, Iovis oraculum. Haec mihi dixerunt mulie-
 res quae apud Dodonaeos sacerdotio funguntur; qua-
 rum natu maximae nomen est Promeneae; alteri,
 Timaretae; natu minimae, Nicandrae. Atque his con-
 sentiebant alii Dodonaei, qui circa id templum mi-
 nistrant. (56.) Quibus de rebus haec est mea sen-
 tentia. Quod si revera Phoenices sacras mulieres ab-
 duxerunt, earumque alteram in Lybiam vendiderunt,
 alteram in Graeciam; videtur mihi hacc altera in
 huius terrae, quae nunc Graecia, olim vero Pelas-
 gia vocabatur, eam regionem vendita fuisse, quam
 Thesprotii incolunt; deinde vero, quum ibi serviret,*

Φυκὺν Διὸς ἱρόν· ὥσπερ ἦν οἶκος, ἀμφικαλύπτεται ἐν
 Θήβῃσι ἱρόν Διὸς, ἔνθα ἀπίκετο, ἐνθαῦτα μνήμων αὐ-
 10 τοῦ ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου, χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεὶ
 τε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν. Φάναι δὲ οἱ
 ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπεῖσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινί-
 κων, ὑπ' ὧν καὶ αὐτὴ ἐπρήθη. Πηλεΐαδης δέ μοι δο- 57
 κέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖ-
 κες, διότι βάρβαροι ἦσαν· ἐδόκειαν δέ σφι ὁμοίως ὄρνισι
 φθέγγεσθαι. μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελειάδα ἀνθρωπότη-
 5 Φωνῇ αὐδαῶσθαι λέγουσι, ἐπεὶ τε συνετὰ σφι ἦν δα
 ἡ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβαρίζε, ὄρνιθος τρόπῳ ἐδόκει σφι
 φθέγγεσθαι. ἐπεὶ τῷ τρόπῳ αὖ πελειὰς γε ἀνθρωπότη-
 Φωνῇ φθέγγεαιτο; μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πε-

sub fago arbore aedem Iovi statuisset: quemadmo-
 dum consentaneum est, eam quae Thebis in Iovis
 templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata
 esset, memoriam illius servasse. Deinde, postquam
 Graecum addidit sermonem, oraculum ibidem in-
 stituit. Probabile est etiam, dixisse eam, sororem
 suam in Libyam esse venditam ab eisdem Phoenici-
 bus, a quibus et ipsa vendita fuisset. (57.) Quod
 autem *columbae* nominatae sint a Dodonaeis istae
 mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barba-
 rae fuissent: eo enim visae illis erant vocem edere
 similem avibus. Post aliquod tempus autem humanā
 voce aiunt locutam esse columbam; scilicet postquam
 eo sermone, quem ipsi intelligebant, loqui coepit:
 quoad vero barbare loquebatur, avium more sonum
 edere illis visa erat. Nam quo pacto columba huma-
 nā linguā loqueretur? Quod vero *nigram* fuisse di-

λιβάδα, σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν. Ἡ δὲ μαν-
τήϊς ἢ τι ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι καὶ ἐν Δωδώνῃ, 10
παραπλήσια ἀλλήλοισι τυγχάνουσι εἶναι. Ἔστι δὲ
καὶ τῶν ἱερῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη.

58 Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς
πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοι εἰσι οἱ ποιησάμενοι· καὶ
παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασι. τεκμήριον δὲ μοι
τούτου, τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ του 5
χρόνου ποιούμεναι· αἱ δὲ Ἕλληνες καὶ νῦν ἐποιήθησαν.

59 Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
πανηγύρις δὲ συχνὰς. μάλιστα μὲν καὶ προθυμότεα
ἐς Βούβαστιν πόλιν, τῇ Ἀστέμιδι. δεύτερα ἐς Βούσιαν
πόλιν, τῇ Ἰσί· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγ-
στον Ἰσιος ἱερόν. ἵδρυται δὲ ἡ πόλις αὕτη τῆς Αἰγύπτου 3

cunt columbam, significant *Aegyptiam* fuisse mulie-
rem. Est autem modus quo oracula redduntur similis
Thebis Aegyptiacis atque Dodonae. Est vero etiam
divinatio in templis ab Aegyptiis profecta.

(58.) Iam *Panegyres* (id est, *Sacros conventus*),
et *Pompas* et *Supplicationes* primi utique Aegyptii
instituerunt; et ab his Graeci acceperunt. Cuius rei
documentum mihi hoc est, quod apud illos ab longo
inde tempore instituti sunt hi ritus; apud Graecos
autem nuper introducti. (59.) Celebrant autem pa-
negyres Aegyptii non semel quotannis, sed frequen-
tius. Maxime quidem et praecipuo cum studio pane-
gyrin agunt Bubastin oppidum, in Dianae honorem.
Deinde Busirin, Isidi: est enim in hoc oppido maxi-
mum Isidis templum. Situm est autem id oppidum
in medio Delta Aegyptiaco. *Isis* vero graeco ser-

ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα. Ἴσως δὲ ἐστὶ κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν Δημήτηρ. τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ Ἀθη-
 ναίῃ πανηγυρίζουσι· τέταρτα δὲ, ἐς Ἡλιούπολιν τῷ
 Ἠλίῳ· πέμπτα δὲ, ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Λητοῖ· ἕκτα
 δὲ, ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἀρεῖ. Ἐς μὲν νῦν Βού- 60
 βαστιν πόλιν ἐπεὶ κομίζονται, ποιεῦσι τοιάδε. πλεον-
 σί τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναῖξί, καὶ πολλόν τι πλη-
 θος ἐκατέρων ἐν ἐκάστῃ βάρῃ. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν
 5 κρόταλα ἔχουσιν κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι, κατὰ
 πάντα τὸν πλόν· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες
 αἰδούσι, καὶ τὰς χεῖρας κροτέουσι. ἐπεὶ δὲ πλεον-
 τες κατὰ τινα πόλιν ἄλλην γίνονται, ἐγχαίρουσιν
 τὴν βάρην τῇ γῇ, ποιεῦσι τοιάδε. αἱ μὲν τινες τῶν γυ-
 10 ναικῶν ποιεῦσι τάπερ εἶρηκα· αἱ δὲ ταβάουσι, βοῶ-
 σαι, τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας· αἱ δ' ὀρχέον-

mone *Demeter (Ceres)* est. Tertiam panegyryn in
 Sain oppidum agunt Minervae: quartam, Heliopolin,
 Soli: quintam, in oppidum cui Buto nomen, Lato-
 nae: sextam, Papremis oppidum, Marti. (60.) Quae
Bubastin agitur *panegyris*, tali modo instituitur.
 Navigant unâ viri et mulieres, et quidem magna
 utrorumque multitudo in quaque navi. Per totum
 navigationis cursum, mulierum aliae crotala pulsant,
 viri vero tibiis canunt: reliquae mulieres virique ca-
 nunt, et manibus plaudunt. Quoties inter navigan-
 dum prope aliud oppidum accedunt, navi ad terram
 adpulsâ, talia agunt: ex mulieribus aliae pergunt
 ea facere quae dixi; aliae clamantes, dictis inces-
 sunt oppidi illius mulieres; aliae tripudiant; aliae

ταῖς αἰ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. ταῦτα παρὰ
 πᾶσαν πόλιν παραποταμὴν ποιῶσι. ἐπὶ αὖ δὲ ἀπὶ-
 κνῶνται εἰς τὴν Βούβαστιν, ὁρτίζουσι, μεγάλας ἀνά-
 γοντες θυσίας· καὶ οἷος ἀμπέλινος ἀναισιμῶνται πλέον 15
 ἐν τῇ ὁρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι· ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοί-
 πῳ. συμφοιτῶσι δὲ, ὅτι ἀνὴρ καὶ γυνή ἐστι, πλὴν
 παιδίων, καὶ εἰς ἐβδομήκοντα μυριάδας, ὡς αἱ ἐπι-
 61 χῶριαι λέγουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιεῖται. Ἐν δὲ
 Βουσίρῃ πόλει ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἴσι τὴν ὁρτὴν, εἴρηται
 πρότερόν μοι. τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην
 πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων.
 τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι ὅσιόν ἐστι λέγειν. ὅσοι δὲ 5
 Καραῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκόντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἔτι
 πλεον ποιῶσι τούτων, ὅσῳ καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται
 μαχαίρησι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ

stantes attractâ veste corpora nudant. Haec ad quodli-
 bet oppidum iuxta fluvium situm faciunt. Ubi vero Bu-
 bastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia
 offerentes: et vini vitei in illo festo plus absumitur,
 quam reliquo toto anno. Conveniunt autem, viri et
 mulieres, exceptis pueris puellisque, ad septingenta
 utique millia, ut aiunt indigenae. Haec igitur ita
 peragunt. (61.) In *Busiride* vero oppido qua ratio-
 ne *Isidi* festum agant, supra dixi. Plangunt ibi, post
 peractum sacrificium, viri omnes mulieresque, mul-
 tac admodum myriades hominum: quis sit vero quem
 plangunt, nefas mihi est declarare. Qui vero Cares
 natione in Aegypto habitant, hi tanto etiam amplius
 faciunt quam cacteri, ut frontes quoque cultris con-
 cidant; et eâ re produnt se peregrinos esse, non Ae-

Αἰγύπτιοι. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἐπεὰν συλλεχθῶσι 62
 τῇσι θυσίῃσι, ἐν τινι νυκτὶ λύχνα καίουσιν πάντες πολ-
 λαὺ ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχνα
 ἐστὶ ἐμβάφια ἐμπλεα αἰλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιτολῆς δὲ
 5 ἔπεισιν αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον. καὶ τοῦτο καίεται παννύ-
 χιον· καὶ τῇ ὀργῇ οὐνομα κέεται Λυχνοκαΐη. οἱ δ' αὖ
 μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην,
 φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσιν καὶ αὐτοὶ
 πάντες τὰ λύχνα· καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μόνῃ καίε-
 10 ται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. ὅτεν δὲ εἴρεκα
 φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἡ νύξ αὕτη, ἐστὶ ἱερὸς περὶ αὐ-
 τοῦ λόγος λεγόμενος. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βου- 63
 τοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελεύουσι Φοιτέοντες. ἐν δὲ Πα-
 πρήμῃ θυσίας μὲν καὶ ἱερά, κατάπερ καὶ τῇ ἄλλῃ,
 ποιῶσι. εὐτ' αὖ δὲ γίνηται καταφρεγὴς ὁ ἥλιος, ὀλίγοι

gyptios. (62.) Quum in *Sain* oppidum solennis sa-
 crificii caussâ conveniunt, certâ quadam nocte lucer-
 nas accendunt omnes sub dio circum domos suas.
 Sunt autem hae lucernae vascula sale repleta et oleo;
 superne est ellychnium, quod per totam noctem ar-
 det; adpellantque festum illud, *Accensionem lucer-
 narum*. Alii autem Aegyptii, qui conventui non in-
 tersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas et
 ipsi accendunt: ita fit, ut non solum in Sai oppido,
 sed per totam Aegyptum lucernae ardeant. Qua vero
 de caussa nox haec lumine ita honoretur, ea de re
 sacra quaedam ratio adfertur. (63.) *Heliopolin* et in
Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia
 peragunt: *Papremi* vero et sacrificia et alios sacros
 ritus celebrant, sicut alibi. Ibi vero, quando sol oc-

μὲν τρεῖς τῶν ἱερῶν περὶ τῶν γαλμῶν πεποιέαται· οἱ δὲ
 πολλοὶ αὐτίαν, ξύλων κορυφὰς ἔχοντες, ἐστᾶσι τοῦ
 ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσοδῷ· ἄλλοι δὲ εὐχόμενοι ἐπιτελείοντες, πλεῖ-
 νες χιλίαν ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα, καὶ οὗτοι ἐπὶ
 τὰ ἑτέρα αἰεὶς ἐστᾶσι. τὸ δὲ ἄγαλμα, ἔν ἐν νηῷ μι-
 κρῷ ξυλίνῳ κατακαχρυσωμένῳ, προεπκομίζουσι τῇ προ- 10
 τερατῇ ἐς ἄλλο οἶκημα ἱερὸν. οἱ μὲν δὲ ὀλύγοι οἱ περὶ
 τῶν γαλμῶν λαλαμμένοι, ἔλκουσι τετράκυκλον ἀμαξάν,
 ἄγουσιν τὸν νηὸν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνέον ἄγαλμα·
 οἱ δὲ οὐκ ἴωσι, ἐν τοῖσι προπυλαίοισι ἐστέωτες, ἐσιί-
 ναι· οἱ δὲ ἐν γαλμαῖσι, τιμαρρόντες τῷ θεῷ, παίονσι 15
 αὐτοὺς ἀλεξόμενοι. ἐνθαῦτα μάχη ξύλοισι καρτερῇ γί-
 νεται· κεφαλὰς τε συτράσσονται, καὶ, ὡς ἐγὼ δο-
 κίω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τραυμάτων· οὐ

casui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus cir-
 ca dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum,
 ligneis clavibus instructi, stant in templi introitu; alii
 vero, susceptum votum exsecentes, ad mille homi-
 nes, ex adverso stant, fuste quisque instructus. Si-
 mulacrum autem dei, quod in parvâ aediculâ inest
 lignea deauratâ, pridie eius diei in aliam sacram ac-
 dem est translata. Iam pauci illi, qui apud simula-
 crum relictî sunt, trahunt plastrum quatuor rota-
 rum, cui inposita est aedícula et quod ei inest si-
 mulacrum: isti vero, qui in propylaeo stant, hos non
 sinunt intrare. Itaque hi, qui vota susceperunt, deo
 opem ferentes, pugnam ineunt, illosque fustibus
 caedunt; fitque ibi acre praelium, multisque contun-
 duntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, mo-
 riuntur etiam ex vulneribus; quamquam adfirmant

μέντοι οἱ γε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθῆσθαι οὐδένα.
Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι Φασὶ οἱ 64
ἐπιχωριοί. οἰκέειν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μη-
τέρα καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γενόμενον, ἐλθεῖν ἔξα-
δρωμένον, ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμίξαι καὶ τοὺς προ-
5 πόλους τῆς μητρὸς, οἳα οὐκ ὀπωπότας αὐτὸν πρότερον,
οὐ περιορᾶν παριέναι, ἀλλ' ἀπερύκειν τὸν δ' ἐξ ἄλ-
λης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους, τοὺς τε προπόλους
τορχέως περισπεῖν, καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. ἀπὸ
τούτου τῷ Ἀρεῖ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ γενέμι-
10 κέναι Φασί.

Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναῖξιν ἐν ἱεροῖσι, μηδὲ ἀλού-
τους ἀπὸ γυναικῶν εἰς ἱερὰ εἰσέναι, οὗτοί εἰσι οἱ πρῶ-
τοι θεσπεύσαντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχιδὸν πάντες
ἄνθρωποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται

*Aegyptii neminem interire. (64.) Hanc autem pa-
negyrim hac caussâ institutam esse aiunt indigenae.
Habitasse in illo templo matrem Martis: Martem au-
tem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit
aetatem, voluisse matri in colloquium venire: mini-
stros autem matris, ut qui illum numquam ante vi-
dissent, non sivisse eum accedere, sed prohibuisse:
tum illum, adductis secum ex alio oppido hominibus,
male multasse ministros, et ad matrem introivisse.
In eius rei memoriam, hanc verberationem in festo
Marti sacro a se aiunt esse institutam.*

*Etiam hanc religionem primi coluerunt Aegyptii,
ut nefas ducant in templo coire eum mulieribus, aut a
conubitu intrare in templa illotum. Alii enim fere om-
nes homines, exceptis Aegyptiis et Graecis, coeunt in*

ἐν ἱεῦσι καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι, ἄλντοι ἐστέ- 15
 χεται ἐς ἱεὸν νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰ πρὶν τὰ
 ἄλλα κτήνη. καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνη ὁρᾶν καὶ ὀφεί-
 θαν γένηα ὀχυρόμενα εἰ τι τοῖσι νηῶσι τῶν θεῶν καὶ
 ἐν τοῖσι τεμένεσι· εἰ ὦν εἶναι τῷ θεῷ τοῦτο μὴ φίλον,
 οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνη ποιέειν. οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα 20
 ἐπιλέγοντες, ποιῶσι ἐμοί γε οὐκ ἀρεστά. Αἰγύπτιος
 δὲ θρησκέουσιν περισσῶς τὰ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱεῖα,
 καὶ δὴ καὶ ταῦτα.

- 65 Ἐοῦσα δὲ Αἰγύπτος ὁμοῦρος τῇ Λιβύῃ, οὐ μάλα
 θρησκῆς ἐστί. τὰ δὲ εἶντα σφι ἅπαντα ἱεῖα νομίζο-
 νται καὶ τὰ μὲν, σύντροφα αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι·
 τὰ δὲ, οὐ. τῶν δὲ εἴκεν ἀνέται τὰ ἱεῖα, εἰ λέγοιμι,
 καταβαίνειν αὖ τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πρᾶγματα, τὰ 5

locis sacris; et ab uxoribus surgentes, templum intrant
 illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecu-
 des differre. Videre se enim alias pecudes et avium
 varia genera coire in ipsis deorum aedibus et in lo-
 cis deo alicui consecratis: id si ingratum esset deo,
 pecudes non esse facturas. Talia illi praetextentes fa-
 ciunt ista, mihi quidem minime probata. Sed Aegyptii,
 quum aliis in rebus, tum nimirum et hac in
 parte, curiose colunt templorum religionem.

(65.) Aegyptus, quamvis sit Libyae confinis, non
 est tamen *bestiis* frequens. Quae vero in ea repe-
 riuntur, sacrae habentur omnes: et illarum quidem
 aliae cum ipsis hominibus aluntur; aliae non item.
 Quod si vero declarare vellem, cur deorum alicui con-
 secratae sunt haec quae sacrae habentur, descenderem
 ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas ex-

- ἐγὼ Φεύγω μάλιστα ἀπηγέεσθαι. τὰ δὲ καὶ εἴρηκα
 αὐτῶν ἐπιψάσας, ἀναγκαίῃ καταλαμβανόμενος εἶπον.
 Νόμος δέ ἐστι περὶ τῶν θηρίων ὧδε ἔχων. μελεδωνοὶ
 ἀποδέχεται τῆς τροφῆς χωρὶς ἐκάστων, καὶ ἔρσενες
 10 καὶ θήλειαι τῶν Αἰγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρός
 ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐ-
 χὰς τάσδε σφί ἀποτελέουσι· εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ
 ἂν ἡ τὸ θηρίον, ξυροῦντες τῶν παιδιῶν ἢ πᾶσαν τὴν
 κεφαλὴν, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς,
 15 ἰστᾶσι σταθμῷ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν
 ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν θηρίων δίδοι. ἢ δ' ἀντ'
 αὐτοῦ τάμνουσα ἰχθῦς, παρέχει βορρὴν τοῖσι θηρίοις.
 τροφὴ μὲν δὴ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδέδεκται. Τὸ δ' ἂν τις
 τῶν θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ, ἢν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἢ

ponere equidem inprimis devito: quarum si quas ego
 in narratione meâ tetigi, necessitate adductus de
 eis sum locutus. Obtinet autem, quod ad hasce be-
 stias spectat, institutum huiusmodi. Constituti sunt,
 quibus earum alendarum, et quidem cuiusque gene-
 ris sigillatim, cura commissa est, viri Aegyptii mu-
 lieresque; quo in munere patri filius succedit. Prae-
 terea singuli oppidorum incolae vota his exsolvunt,
 quae deo ei fecerunt cui sacrata est bestia: scilicet
 liberorum suorum sive totum caput, sive dimidium,
 aut tertiam radunt partem; deinde capillos in trutinâ
 argentum contra pendunt; et, quantum fuerit capil-
 lorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici bestia-
 rum: illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces
 praebet; hoc enim eis alimenti genus adsignatum est.
 Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit;

ζῆμιν ἢ δὲ αἰκῶν, ἀποτίνει ζῆμιν τὴν αὖ οἱ ἱερεῖς τὰ 20
 ζῶνται. ὅς δ' αὖ ἔβη ἢ ἱερὰ ἀποκτείνῃ. ἦν τε ἐκὼν, ἦν
 66 τε αἰκῶν, τεθνάναι ἀνάγκη. Πολλῶν δὲ ἵονταν ὁμο-
 τρώφῳ ταῖσι ἀνθρώποισι θνήσκον, πολλῶν αὖ ἐτι πλείων
 ἐγένετο, εἰ μὴ κατελάμβανεν τοὺς αἰελοῦρους τοιαῦτα.
 Ἐπειὶν τέκῳσι αἱ θῆλαι, οὐκέτι φοιτοῦσι παρὰ τοὺς
 ἔρσιναι· οἱ δὲ, διζήμενοι μίσγεσθαι αὐταῖσι, οὐκ ἔχου- 5
 σι. πρὸς ὧν ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ
 τῶν θηλέων καὶ ὑπαιρέοντες τὰ τέκνα, κτείνουσι. κτεί-
 ναντες μέντοι, οὐ πατέονται. αἱ δὲ, στερισκόμεναι τῶν
 τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσai, οὕτω δὲ ἀπικνέονται
 παρὰ τοὺς ἔρσιναι· φιλότεκνον δὲ τὸ θηρίον. πυρκαϊῆς 10
 δὲ γενομένης, θεῖα πρῆγματα καταλαμβάνει τοὺς
 αἰελοῦρους. οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες Φυλακάς
 ἔχουσι τῶν αἰελοῦρων, ἀμελήσαντες σβεννύναι τὸ καὶ-

si sponte id fecerit, capite delictum luit; sin invitus,
 multam pendit, quantiam irrogaverint sacerdotes.
 Qui vero *idēn* aut *accipitrem* necavit, sive volens,
 sive invitus, eum mori necesse est. (66.) Quamvis
 autem multae sint bestiae, quae cum hominibus alun-
 tur vitamque agunt; multo etiam plures forent, nisi
felibus accideret hocce. Postquam peperunt foemi-
 nae, non amplius accedunt ad mares: at hi, coire
 cum illis concupiscentes, quum non possint, tali
 utuntur invento. Rapiunt illarum foetas, raptosque
 interficiunt; nec tamen comedunt occisos. Tum illae,
 foetu privatae, et alium desiderantes, sic demum ite-
 rum ad mares accedunt: est enim amans prolis bestia.
 Quod si vero incidit incendium, mira res accidit fe-
 libus. Nam Aegyptii quidem, per intervalla dispo-
 siti, custodiam felium agunt, incendium interim ni-

μεν· οἱ δὲ αἰέλουροι, διαδύοντες καὶ ὑπερβαίνοντες
15 τοὺς ἀνθρώπους, ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. τὰτα δὲ γινώ-
μενα, πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει.
ἐν ὁτέοισι δ' ἂν οἰκίοισι αἰέλουρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ
αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρέονται τὰς ὀφρύας
μύνας· παρ' ὁτέοισι δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν
κεφαλὴν. Ἀπαγέεται δὲ οἱ αἰέλουροι ἀποθανόντες ἐς 67
ἱρὰς στέγας, ἔνθα θάπτονται ταριχευθέντες ἐν Βουβά-
στι πόλει. τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἐωυτῶν ἕκαστοι πόλι
θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. ὥς δὲ αὐτῶς τῇσι κυσὶ οἱ
5 ἰχνευταὶ θάπτονται. τὰς δὲ μυγαλὰς καὶ τοὺς ἰσηκας
ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν· τὰς δὲ ἱβας, εὔσας ἱρὰς,
ἐς Ἑρμέω πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους, εὔσας σπανίας,
καὶ τοὺς λύκους, οὐ πολλῶ τέω ἔοντας ἀλωπέκων μέ-
ζονας, αὐτοῦ θάπτουσι τῇ ἂν εὐρεθῶσι κείμενοι.

hil curantes; at felis, aut sese insinuanes per homi-
num intervalla, aut superne transsilientes, in ignem
insiliunt: quod ubi fit, ingens luctus capit Aegyptios.
Quod si ultro in domo quadam moritur felis, omnes
aedium illarum incolae supercilia sola radunt; apud
quos vero canis mortuus fuerit, hi totum radunt cor-
pus et caput. (67.) Abducuntur autem mortuae fe-
les in sacra sepulcra, quae in Bubasti sunt oppido,
ubi conditae sepeliuntur. Canes autem mortuos, in
suo quisque oppido sacris in conditoriis sepeliunt:
et similiter, atque canes, sepeliuntur ichneumones.
Mures autem araneos et accipitres in Buto oppidum
deducunt: ibes vero, Mercurio sacras, Hermopolin.
Ursos autem, raros illos quidem in Aegypto, et
lupos, qui vulpihus haud multo sunt maiores, ibi
sepeliunt, ubi mortui reperiuntur.

68 Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις ἐστὶ τοιήδε. τοὺς χειμῶν-
 ρωτάτους μῆνας τέσσαρας ἐσθίει οὐδέν. ἐὼν δὲ τετρα-
 πῶν, χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστὶ τίκεται μὲν γὰρ αἶ-
 ἔν γῆ, καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρας διατρί-
 βει ἐν τῷ ἑρῶ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ 5
 θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας καὶ τῆς
 δροσίου. πάντων δὲ τῶν ἡμῖς ἰδμένων θητῶν, τοῦτο ἐξ
 ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται. τὰ μὲν γὰρ αἶα, χηνέων
 οὐ πολλῷ μέζονα τίκεται καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ
 αἰοῦ γίνεται· αὐξανόμενος δὲ, γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαί- 10
 δεκα πῆχας, καὶ μέζων ἔτι. ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν
 ὕψος, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, κατὰ λό-
 γον τοῦ σώματος. γλῶσσαν δὲ μῦνον θηρῶν οὐκ ἔφυ-
 σε· οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάβον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μῦ-

(68.) *Crocodilorum autem haec natura est. Per quinque menses maxime hibernos nullum cibum capiunt. Quadrupes est, terram pariter et aquam habitans: ova enim parit excluditque in terrâ, et maiorem diei partem in sicco versatur, noctu vero in fluvio: est enim aqua noctu magis calida quam serenum coelum et ros. Omnium vero, quae novimus, animalium hoc ex minimo fit maximum. Ova enim haud multo maiora sunt anserinis, et exclusus foetus pro ovi portione; at, ubi incrementum cepit, pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem, et ultra. Habet autem oculos porci, dentes vero magnos et exsertos, pro ratione magnitudinis corporis. Linguam naturâ non habet, unum ex omnibus animantibus: neque inferiorem movet maxillam, sed ex omnibus item animantibus unum est quod superiorem*

15 νον θηρίων τὴν ἄνω γνάβον προσάγει τῇ κάτω. ἔχει δὲ
καὶ ὄνυχας καρτεροὺς, καὶ δέρμα λεπιδωτὸν, ἀσπίδα
ἐπὶ τοῦ νάτου. τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῷ αἰθέρι
ἔξυδερκέστατον. ἄτε δὴ ὦν ἐν ὕδατι διαίταν ποιῶμα-
20 γων, τὸ στόμα ἐνδοθεν φέρει πᾶν μεστὸν βοδύλας.
τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρεα καὶ θηρία φεύγει μιν· ὁ δὲ
τροχίλος εἰρηναῖον οἱ ἐστὶ, ἄτε ὠφελεσμένῳ πρὸς αὐ-
τοῦ. ἐπειὰν γὰρ εἰς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κρο-
κόδειλος, καὶ ἐπειτα χάνῃ, (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπι-
παν ποῖεν πρὸς τὸν ζέφυρον,) ἐμβαῦτα ὁ τροχίλος
25 ἐσθύνων εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βοδύλας·
ὁ δὲ, ὠφελεύμενος ἡδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τρο-
χίλον. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱεροὶ εἰσι οἱ κροκό- 69
δελιοι· τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἄτε πολεμίους περιέπουσι.
οἱ δὲ περὶ τὴν Θήβας καὶ τὴν Μοίριος λίμνην οἰκόντες,

maxillam admoveat inferiori. Habet autem ungues robustos, et cutem squammatam, quae in tergo per-
rumpi non potest. In aqua quidem caecus est, in aëre vero perspicacissimus. Quum igitur in aqua degat, os intus oppletum habet hirudinibus. Iam aliae quidem aves et bestiae illum fugiunt: cum trochilo autem pacem colit, quippe qui utilem ei operam praestat: nam postquam ex aqua in terram exiit crocodilus, ibique ore hiantē recubat; (quod facere ille plerumque contra zephyrum consuevit,) tum trochilus in os eius sese insinuans, hirudines devorat; atque ille hac operā sibi praestitā gaudens, ne uti-
quam laedit trochilum. (69.) Sunt autem crocodili aliis Aegyptiis sacri; aliis non item, sed hi illos ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas et Moeri-

καὶ κάρτα ἡγήται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. ἐκ πάντων δὲ
 ἓνα ἑκάτεροι τρέφουσι κροκόδειλον, διδιδραγμένον εἶναι 5
 χειροῦθα· ἀρτήματα τε λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεια ἐς
 τὰ ὦτα ἐνέχοντες, καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους
 πέδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ διδόντες καὶ ἱρήια, καὶ
 περιέποντες ὡς κάλλιστα ζώντας· ἀποθανόντας δὲ τα- 10
 ριχεύοντες θάπτουσι ἐν ἱρήσι θήκησι. οἱ δὲ περὶ Ἐλε-
 φαντίνην πόλιν οἰκόντες, καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγνό-
 μικοι ἱρούς εἶναι. Καλέονται δὲ οὐ κροκόδειλοι, ἀλλὰ
 χάμψαι. κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ἐνόμασαν, εἰκάζοντες
 αὐτῶν τὰ εἶδη τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδεί-
 70 ~~λοις~~ ^{λοις} ἐν τῇσι αἵμασι. Ἄγραι δὲ σφίσι πολλὰ
 καὶ κατωτρίασι, καὶ παντοῖαι· ἣ δ' ὦν ἐμοί γε δοκεῖ
 ἀξιοτάτη ἀπηγήσιος εἶναι, ταύτην γράφω. ἐπεὶ τῶ-

dis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos du-
 cunt: et horum utrique unum maxime crocodilum
 alunt, manu tractari edoctum; cuius auribus inares
 ex fuis lapidibus et auro inserunt, et anteriores pe-
 des aureis ornant armillis; demensoque cibo, quum
 farinaceo, tum ex victimis, eundem pascunt, curan-
 tes ut quam lautissime vivat; denique mortuum con-
 diunt, et sacro in sepulcro sepeliunt. Qui vero cir-
 ca Elephantinen habitant, hi non modo non sacros
 habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur.
 Vocantur autem ab Aegyptiis, non *crocodili*, sed
champsae. *Crocodilos* enim (id est, *lacertas*) Iones
 illos nominant, formam illorum conferentes cum
 lacertis, quae apud illos in maceriis versantur. (70.)
Venatio crocodilorum multis atque variis modis
 instituitur: quorum ego illum, qui maxime mihi

137, 67.

τον ὡς δαλεῶσθ' ἀγκιστρῶν, μετίει ἐς μέσσην τὸν
 5 ποταμὸν αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χεῖλεος τοῦ ποταμοῦ ἔχων
 δέλφακα ζῶν, ταύτην τύπτει. ἐπακούσας δὲ τῆς Φω-
 νῆς ὁ κροκόδειλος, ἵεται κατὰ τὴν Φωνήν· ἐντυχὼν δὲ
 τῷ ποταμῷ, καταπίνει· οἱ δὲ, ἔλκουσι. ἐπεὶ δὲ ἐξέλ-
 κυσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον ἀπάντων ὁ θηρευτὴς πηλῶ κατ'
 10 ὧν ἐπλάσσει αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς· τοῦτο δὲ ποιήσας,
 κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται· μὴ ποιήσας δὲ
 τοῦτο, σὺν πόνῳ. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶ μὲν 71
 τῷ Παπρημίτῃ ἱροὶ εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοις Αἰγυπτίοισι
 οὐκ ἱροὶ. φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέης τοιήδε· τετράπους
 ἐστὶ, δίχηνον, ὀπλαὶ βοῶς, σιμὸν, λοφίην ἔχον ἵππου,
 5 χαυλιόδοντας Φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ Φωνήν· μέγα-
 ρος, ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος· τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ οὐ-

memoratu dignus videtur, exponam. Suis tergo, pro
 escâ hamo insertum, in medium flumen demittit ve-
 nator: ipse in ripa fluminis vivum habet porcellum,
 quem ferit. C rocodilus, auditâ voce, ad eius sonum
 adcurrit; in tergo vero suis incidens, illud deglutit;
 moxque in terram attrahitur. Postquam in terram ex-
 tractus est, primum omnium oculos eius luto obli-
 nit. ~~venator~~ eo facto, facile admodum reliqua ad-
 ministrat; et, facere non potuit, difficulter. (71.)
Hippopotami in Papremite praefecturâ sacri habentur;
 reliquis ~~vera~~ Aegyptiis non sunt sacri. Horum
 natura atque species talis est. Quadrupes animal,
 bisulcum, ungulis bovinis, simo naso, iubâ equinâ,
 dentibus prominentibus, caudâ et voce equinâ; mag-
 nitudine maximi tauri; corio ita crasso, ut ex arefa-

τω δὴ τι παχύ ἐστι, ὅστε αὐτοῦ γινόμενου, ξυστὰ ποιεῖ-
 72 σθαι ἀκόντια ἐξ αὐτοῦ. Γίνονται δὲ καὶ ἐνὶ ὄρεσι ἐν τῷ
 ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἡγήνται εἶναι. νομίζουσι δὲ καὶ πάν-
 των ἰχθύων τὸν καλούμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ
 τὴν ἑγχελυν. ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νείλου Φασὶ εἶναι
 καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας.

73 Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ ὀνόματι Φοῖνιξ·
 ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ· καὶ γὰρ δὴ
 καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, διὰ ἐτέων (ὡς Ἡλιουπο-
 λῖται λέγουσι) πεντακοσίων. Φοιτᾷν δὲ τότε Φασὶ,
 ἐπὶ αὐτῷ οἱ ἀποθανῇ ὁ πατήρ. ἔστι δὲ, εἰ τῇ γραφῇ πα- 5
 ρόμοιος, τοσούτῃ καὶ τοιούτῃ· τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσοῦ-
 μα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ, ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα αἰετῶν
 περιήγησιν ὁμοιότατος, καὶ τὸ μέγας. Τούτων δὲ λέ-

cto conficiantur polita iacula. (72.) Gignuntur in
 fluvio etiam *lutrae*, quas sacras ducunt Aegyptii. Ex
piscium autem universo genere sacros reputant esse
 eum qui *lepidotus* vocatur, et *anguillam*: quos pisces
Nilo sacros esse aiunt; itemque ex avium genere
vulpsaneres.

(73.) Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
phoenix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum;
 perraro enim Aegyptum visitat, nonnisi ex quingen-
 torum, ut Heliopolitae aiunt, annorum intervallo:
 advenit autem tunc, quum pater eius obiit. Est au-
 tem, si modo pictura recte eius formam refert, tan-
 tus atque talis: pennarum color, aliarum aureus,
 aliarum ruber; caeterum tota avis, habitu et magni-
 tudine, aquilae maxime simillima. Phoenicem hunc

γουσι μηχανᾶσθαι τὰδε, ἔμοι μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες·
 10 ἐξ Ἀραβίης ὀρμεώμενον, ἐς τὸ ἱερόν τοῦ Ἥλιου κομίζων
 τὸν πατέρα, ἐν σμύρῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θάπτειν
 ἐν τοῦ Ἥλιου τῷ ἱεῶ. κομίζειν δὲ οὕτω· πρῶτον, τῆς
 σμύρνης ὥν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι φέρειν·
 μετὰ δὲ, πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἐπεὰν δὲ ἀποπει-
 15 ρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλῆναντα τὸ ὦν, τὸν πατέρα ἐς αὐτὸ
 ἐντιθέναι, σμύρῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο κατ' ὅ τι
 τοῦ ὦου ἐγκοιλῆνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα· ἐσκεκίμένου δὲ
 τοῦ πατρὸς, γίνεσθαι τὰυτό βάρος· ἐμπλάσαντα δὲ,
 κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου ἐς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱερόν. ταῦ-
 20 τα μὲν τοῦτον τὸν ὄρνιν λέγουσι ποιέειν.

Εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱεροὶ ὄφεις, ἀνθρώπων οὐδαμῶς 74
 δηλήμονες· οἱ μεγάλαί ἐόντες μικροὶ, δύο κέρα φορέου-
 σι, πεφυκότα ἐξ ἄκρης τῆς κεφαλῆς. τοὺς θάπτουσι

aiunt, mihi quidem parum credibilia narrantes, haec-
 ce machinari: ex Arabia proficiscentem, in Solis tem-
 plum portare patrem suum, myrrha circumlitum, et
 in templo Solis sepelire. Portare autem eum hoc mo-
 do: primum myrrham in ovi formam fingere tanti
 ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo il-
 lud experiri; factoque experimento, excavare ovum,
 et patrem intus ponere, et qua parte ovi excavati pa-
 trem inseruit, eam aliā myrrhā oblinere: ita pondus
 inpositi patris idem esse atque fuerat ovi pondus:
 hoc denique modo circumlitum patrem gestare eum
 in Solis templum. Haec facere avem illam narrant.

(74.) Sunt autem circa Thebas sacri serpentes,
 nihil hominibus noxii, haud sane magni, duobus
 cornibus instructi, e summo capite enatis. Hos, post-

ἀποθανόντας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διός· τούτου γὰρ σφίσι
 75 τοῦ θεοῦ Φασὶ εἶναι ἱερούς. Ἔστι δὲ χώρος τῆς Ἀρα-
 βίης, κατὰ Βουτοῦν πάλιν μάλιστα κη καίμενος· καὶ ἐς
 τοῦτο τὸ χωρίον ἦλθον, πυθανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν
 ὀφίων. ἀπικόμενος δὲ, εἶδον ὅστιά οὐφίων καὶ ἀκαν-
 θας, πλήθει μὲν ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι· σωρεὶ δὲ ἦσαν 5
 ἀκανθέων καὶ μεγάλοι, καὶ ὑποδείστεροι, καὶ ἐλάσ-
 σονες ἔτι τούτων· πολλοὶ δὲ ἦσαν οὗτοι. ἔστι δὲ ὁ χώ-
 ρος οὗτος, ἐν τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχύαται, τοιόσδε
 τις ἐσβολὴ ἐξ οὐρέων στενῶν ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ
 πεδίον τοῦτο συνάπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. λόγος δὲ 10
 ἐστὶ, ἅμα τῷ ἔασι πτερωτοῦς ὄφιος ἐκ τῆς Ἀραβίης
 πέτεσθαι ἐπ' Αἰγύπτου· τὰς δὲ ἰβας τὰς ὀρνίθας ἀπαν-
 τώσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρας, οὐ παρίεναι
 τοὺς ὄφιος, ἀλλὰ κατακτείνειν. καὶ τὴν ἰβαν διὰ τοῦτο

quam mortui sunt, in Iovis templo sepeliunt; huic
 enim Deo sacros esse dicunt. (75.) Est vero in Ara-
 bia locus, ex adverso oppidi Buto maxime situs;
 quem locum ipse adii, quum audissem quae de *ser-*
pentibus volucris narrantur. Eo ut perveni, vidi
 ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine:
 erant enim spinarum acervi, maiores alii, alii mi-
 nores, atque minores, ingenti numero. Est autem lo-
 cus, ubi effusae hae spinae iacent, huiusmodi: ex
 angustis montibus introitus est in magnam plani-
 tiem, agro Aegyptio contiguam. Narrant igitur, in-
 eunte vere ex Arabia Aegyptum versus advolare vo-
 lucres serpentes; *ibes* autem aves, occurrentes illis
 in faucibus huius regionis, adita prohibere serpen-
 tes, illosque necare. Et hanc ob causam magno in

- 15 τὸ ἔργον τιμηῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλας πρὸς
 Αἰγυπτίων ὁμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα
 τιμᾶν τὰς ὀρνίθας ταύτας. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἰβίως τῆ- 76
 δε. μέλαινα δεινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ Φορέει γεράνου,
 πρόσωπον δὲ εἰς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγας ὅσον
 κρέξ. τῶν μὲν δὴ μελαινέων, τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς
 5 ὄφεις, ἥδε ἰδίη. τῶν δ' ἐν ποσὶ μαῖλλον εἰλευμένων τοῖσι
 ἀνθρώποισι (διζαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἰβίες) ψιλὴ τὴν κε-
 φαλὴν, καὶ τὴν δεξιὴν πᾶσαν λευκὴ πτεροῖσι, πλήν
 κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν πτερύγων
 καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου ταῦτα δὲ τὰ εἶπον πάντα,
 10 μέλαινα ἐστὶ δεινῶς σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον, ἐμθε-
 ρὴς τῇ ἐτέρῃ. τοῦ δὲ ὄφιως ἡ μορφή, οἷα περ τῶν ὕδρων.
 πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ Φορέει, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερί-

honore ab Aegyptiis haberi *ibidem*, aiunt Arabes; et
 profitentur etiam Aegyptii, eâ causâ se hasce aves
 in honore habere. (76.) Species autem *ibidis* talis
 est: colore admodum nigro avis est per totum cor-
 pus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco,
 magnitudine quantâ crex. Nigrarum scilicet, quae
 cum serpentibus pugnant, haec species est: sed,
 quae ante pedes hominum magis versantur, (*duo*
 enim sunt *ibium genera*) hae capite et cervice totâ
 nudae sunt; pennae quidem corporis albae, sed ca-
 put et cervix et extremae alae extremaque cauda,
 omnia haec nigra admodum: crura et rostrum simile
 alteri generi. Porro serpentum forma, quos dixi,
 similis est hydrarum: alas autem habent non pen-

δες πτεροῖσι μάλιστα καὶ ἐμφερέστατα. Τούτῳτα μὲν
Θηρίων περὶ ἰσῶν εἰρησέω.

- 77 Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίαν, οἱ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην
Αἰγυπτον εἰκόουσι, μήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέον-
τες μάλιστα, λογιώταταί εἰσι μακρῶ τῶν ἐγὼ ἐς διά-
πειραν ἀπικόμεν. Τρόπῳ δὲ ζῆς τοιῶδε διαχρέωνται.
Συρμαΐζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μὴδὲς ἐκάστου, ἐμέ- 5
τοισι Θηρώμενοι τὴν ὑγίειν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες
ἀπὸ τῶν τρεφόντων στίων πάσας τὰς νοῦσους τοῖσι
ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύ-
πτῳ μετὰ Λίβυας ὑγιερέστατοι πάντων ἀνθρώπων,
τῶν ὠρίων (δοκίμῳ ἐμοί) εἶναι, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσι 10
αἱ ὠραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποισι αἱ
νοῦσαι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων, καὶ

natas, sed vespertilionis alis admodum similes. Et
haec quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunt.

(77.) Ad AEGYPTIOS *ipsos* quod attinet, hi qui
eam Aegypti partem incolunt, quae seminari solet,
omnium hominum maxime memoriae rerum gesta-
rum dant operam; suntque longe omnium, cum qui-
bus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. *Vi-
tae* autem *ratione* utuntur tali. Singulis mensibus
per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et
clysteribus sanitatem sectantes, rati a cibis, quos
sumunt homines, oriri morborum omne genus: Sunt
enim caeteroquin Aegyptii, post Libyas, prae caete-
ris omnibus populis robustissima valetudine, ob coeli
puto temperiem, tempestatemque nullis mutationi-
bus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum aliis
rerum, tum praesertim ex tempestatis vicissitu-

δὴ καὶ τῶν ὠρέων μάλιστα. Ἀρτοφαγέουσι δὲ, ἐκ τῶν
 ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκείνοι κυλλήστις ὄνο-
 15 μάζουσι. οἶνω δ' ἐκ κριθέων πεποιημένῳ διαχρέωνται·
 οὐ γὰρ σφί ἐῖσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. ἰχθύων δὲ τοὺς
 μὲν, πρὸς ἥλιον αὐήναντες, ὤμους σιτέονται· τοὺς δὲ,
 ἐξ ἄλμης τεταριχευμένους. ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὀρνυγας,
 καὶ τὰς νήσας, καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνιθίων, αἷμα σι-
 20 τέονται, προταριχεύσαντες. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων
 ἢ ἰχθύων ἐστί σφι ἐχόμενα, χωρὶς ἢ ὀκόσοι σφι ἰροὶ
 ἀποδεδίχεται, τοὺς λοιποὺς ὀπτοὺς καὶ ἐφθούς σιτέον-
 ται. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι, τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, 78
 ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν
 σορῷ ξύλινον πεποιημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα
 καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ μέγαθος ὅσον τε πάντα πη-
 5 χυαῖον, ἢ δίπηχυν· δεικνύς δὲ ἐκάστῳ τῶν συμποσίων,

dinibus, maxime in morbos incidunt homines. Ve-
 scuntur autem panibus, ex zea coctis, quos *cyllestes*
 nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto,
 quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt
 crudos, in sole siccatos; alios sale conditos. Ex avi-
 bus coturnices et anates et minores aviculas crudas
 edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem vel
 avium genera vel piscium, exceptis his quae sacra
 habentur, partim assata comedunt, partim elixa.
 (78.) In conviviiis opulentiorum, postquam coenare
 desierunt, circumfert aliquis in loculo mortui homi-
 nis *simulacrum* ex ligno factum, picturâ et opere
 maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali
 omnino, aut duorum cubitorum. Hoc simulacrum
 ostendens ille unicuique, ait: *In hunc intuens bibe*

λέγει „Ἐς τοῦτον ὀρέων, πῖνέ τε καὶ τέρπει ἑσσαι
„γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος.“ Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμ-
ποσία ποιεῦσι.

- 79 Πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι, ἄλλον οὐδένα ἐπι-
κτέωνται. τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ
καὶ ἄεισμα ἓν ἐστι, Λίνος, ὅσπερ ἓν τε Φοινίκη αἰ-
διμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἄλλῃ κατὰ μέντοι ἔθνεα
ὄνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλλη- 5
νες Λίνον ὀνομάζοντες αἰδουσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ
ἄλλα ἀποθωυμάζω με τῶν περὶ Αἴγυπτον ὄντων, ἐν
δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὁκόθεν ἔλαβον φαίνονται δὲ αἰεὶ
κατε τοῦτον αἰδόντες. ἐστὶ δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος κα-
λεούμενος Μανέρως. ἔφασαν δὲ μὲν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώ- 10

LXXIX. 3. ἔν ἐστι ex conjectura, pro ἔνεστι, quod desiderant
veteres libri scripti et editi.

lin. 3. ἔλαβον. τοῦνομα vel τὸ ὄνομα addunt mss. omnes, et
edd. plerique.

*et delectare; post mortem enim talis eris. Hoc in
conviviis faciunt.*

(79.) Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum
nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta
memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena
quaedam, *Linus*, qui et in Phoenicia et in Cypro
cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen
habet diversum, congruit vero atque adeo idem est
quem Graeci cantant, *Linum* nominantes. Quare,
ut multa alia eorum quae in Aegypto sunt, sic et
hoc mirabor, *Linum* unde acceperint: satis vero com-
pertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis
cani solitum. Nominatur autem *Linus* Aegyptiorum
linguâ *Maneros*. Dicunt vero Aegyptii, fuisse illum

του βασιλεύσαντος Αιγύπτου παῖδα μονογενῆα γενέ-
σθαι· ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνωρον, θρήνοισι τούτοις
ὑπ' Αἰγυπτίαν τιμῆῃναι· καὶ αἰοδῆν τε ταύτην πρώτην
καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι. Συμφέρονται δὲ καὶ τὸδε 80
ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μούνοισι Λακεδαιμονίοισι. οἱ
νῆαυτοί αὐτῶν τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες, εἵ-
κουσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτραπὸνται· καὶ ἐπιούσι, ἐξ ἑδρῆς
5 ὑπανιστάσθαι. Τόδε μέντοι ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμῶς
συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι
ὁδοῖσι, προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τῇ
χεῖρα. Ἐνδεύκασι δὲ κιβῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέ- 81
λεα θυσανατούς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις
δὲ εἰρίνα ἐμάτα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μὲν
τοι ἐς γὰρ τὰ ἱερὰ ἐσφύρεται εἰρίνα, οὐδὲ συγκαταβάπτει-
5 τὰς σφί· οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρ-

primi regis, qui in Aegypto regnarit, filium unicum:
hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prose-
qui Aegyptios: et esse hanc apud se primam et uni-
cam cantilenam. (80.) Etiam hoc commune habent
Aegyptii cum Graecorum nonnullis, cum solis quidem
Lacedaemoniis: *iuniores* apud illos ubi obviam ve-
niunt *senioribus*, cedunt his viâ, ac deflectunt; et
advenientibus, e sedili adsurgunt. Hoc vero a Grae-
corum omnium moribus abhorrens habent: in viâ
publicâ, loco salutationis, *adorant* alter alterum,
manum usque ad genua demittens. (81.) *Vesti-*
bis utuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas *ca-*
lasires vocant: super his candida gestant amicula
lanca superiniecta. Nec vero templa ingrediuntur
cum laneis amiculis, nec his induti sepeliuntur: ne-
Herod. T. I. P. I. Z

Φικαῖσι καλεομένοισι καὶ Βακχικοῖσι, εὐοῖσι δὲ Αἰγυπτίοισι, καὶ Πυθαγορείοισι. οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὅσιόν ἐστι ἐν εἰρηνείοισι εἶμασι θάφθῃναι. ἔστι δὲ περὶ αὐτῶν ἰσὺς λόγος λεγόμενος.

- 82 Καὶ ταῦτα ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρημένα· μείς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θιῶν ὅτε ἐστὶ καὶ τῇ ἐκάστος ἡμέρῃ γενόμενος, ἐτόισι ἐγκυρήσει, καὶ ὅπως τελευτήσει, καὶ ὁκοῖός τις ἔσται. καὶ τούτοις τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐν παιήσοι γενόμενοι ἐχρήσαντο. Τέρατά τε πλεον 5
 500 ἀνέυρηται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποισι. γενομένου γὰρ τέρατος, φυλάσσευσι γραφόμενοι τὰ ποβαίνειν καὶ ἢ κατ' ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ γένηται, 83 κατὰ τῶντ' ἐπιμένουσι ἀποβήσεσθαι. Μαντικὴ

fas est enim. Qui mos congruit cum Orphicis (quae vocantur) et Bacchicis institutis, quae sunt eadem Aegyptiaca et Pythagorica. Nam, qui horum sacrorum est particeps, cum nefas est in lancis vestimentis sepeliri: cuius rei sacra quaedam redditur ratio.

(82.) Sunt porro alia ab Aegyptiis inventa, haec: mensium et dierum unusquisque cuinam ex Diis sit consecratus; et, quo quisque die natus est, quae nam sint huius hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam eius futurum sit ingenium et natura: quibus rebus etiam Graecorum nonnulli, qui poësin tractarunt, usi sunt. Prodigia etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quae deinde eveniunt: et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant eventura. (83.) Quod ad divinationem spe-

δὲ αὐτοῖσι ὧδε διακρίεται. ἀνθρώπων μὲν αὐδῶν προση-
 ται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξετέροισι. καὶ γὰρ Ἡρα-
 κλῆος μαντήιον αὐτοῖσι ἐστὶ, καὶ Ἀπάλλωνος, καὶ Ἀθη-
 5 ναίης, καὶ Ἀρτέμιδος, καὶ Ἄρειος, καὶ Διός· καὶ, ὅγε
 μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντήϊων, Ἀθη-
 ναίους ἐν Βουτοῖ πόλει ἐστὶ. οὐ μέντοι αἱ γε μαντήϊαι σφι
 κατὰ ταῦτό ἐστᾶσι, ἀλλὰ διάφοροί εἰσι. Ἡ δὲ ἰητρι- 84
 κῇ κατὰ τὰδε σφι δέδασται. μῆς νούσου ἕκαστος ἰητρὴς
 ἐστὶ, καὶ οὐ πλέονων. πάντα δ' ἰητρῶν ἐστὶ πλῆα. οἱ
 μὲν γὰρ, ὀφθαλμῶν ἰητροὶ κατιστέασιν· οἱ δὲ, κεφα-
 5 λῆς· οἱ δὲ, ὀδόντων· οἱ δὲ, τῶν κατὰ νηδύν· οἱ δὲ, τῶν
 ἀφανέων νούσων.

Θρηνοὶ δὲ καὶ ταφαὶ σφῶν, εἰς αἶδε. τοῖσι ἂν ἀπο- 85
 γένηται ἐκ τῶν οἰκίων ἄνθρωπος, τοῦ τις καὶ λόγος ἦ,

ctant, eius apud illos haec ratio est. Hominum nulli
 ars divinandi inesse putatur, sed deorum quibus-
 dam. Nam et Herculis in Aegypto oraculum est, et
 Apollinis, et Minervae, et Dianae, et Martis, et Io-
 vis; denique id, quod maxime omnium in honore
 habent, *Latoniae oraculum* in Buto oppido. Modus
 vero quo eduntur oracula, non idem illis ubique est,
 sed diversus, (84.) *Ars medica* apud eos in hunc
 modum distributa est, ut singulorum morborum sin-
 guli sint medici, nec plura morborum genera unus
 idemque curet. Suntque apud illos medicorum plena
 omnia: nam alii oculorum sunt medici, capitis alii,
 alii dentium, alii alvi, alii occulorum morborum.

(85.) *Lamenta et sepulturae* in hunc modum in-
 stituuntur. Quando ex domo quadam decessit homo,

τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων κατ' ὧν
 ἐπλάσαστο τὴν κεφαλὴν πληῶ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. καί-
 περτα ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιποῦσαι τὸν νεκρὸν, αὐταὶ ἀνά 5
 τὴν πόλιν στρωφώμεναι, τύπτονται ἐπεζωσμένοι, καὶ
 φαίνουσαι τοὺς μαζούς· σὺν δέ σφι αἱ προσήκουσαι
 πᾶσαι. ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι
 καὶ οὗτοι, ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτως ἐς τὴν τα-
 86 ρίχουσιν κομίζουσι. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κα-
 τίσταται, καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. οὗτοι ἐπεὶ σφι
 κομισθῇ νεκρὸς, δεικνύουσι τοῖσι κομίσασι παραδείγμα-
 τα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν
 μὲν σπουδαιοτάτην αὐτῶν Φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον 5
 ποιεῦμαι τὸ οὐνομα ἐπὶ τοιούτῳ πράγματι ἐνομάζειν.
 τὴν δὲ δευτέραν δεικνύουσι ὑποδεωτέραν τε ταύτης καὶ
 εὐτελεστέραν· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστοτάτην. Φράσαντες

cuius aliqua ratio habetur, foeminae ex ea domo
 omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem,
 ac dein, relicto domi cadavere, ipsae per urbem
 discurrentes plangunt, succinctae, mammasque ex-
 serentes, et cum his propinquae omnes. Aliâque ex
 parte viri plangunt, et ipsi succincti. Haec postquam
 fecerunt, ita demum ad condiendum efferunt. (86.)
 Sunt autem ad hoc ipsum certi homines, qui *artem*
 hanc *condiendi mortuos* exercent. Hi, ubi illis ad-
 latum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt
 exemplaria lignea cadaverum, picturâ verum imi-
 tantia. Et praestantissimam quidem condiendi ra-
 tionem dicunt eius esse, cuius nomen in tali re ef-
 fari nefas duco. Monstrant vero et exemplar alterius,
 quae huic inferior est et minus pretiosa; denique

δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτέων κατὰ ἤν τινα[†] βούλονται
 10 σφί σκευασθῆναι τὸν νεκρόν. οἱ μὲν δὲ ἐκποδῶν, μισθῶ
 ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι
 ἐν οἰκήμασι, ὥδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. πρῶ-
 τα μὲν σκολιῶ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι
 τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξαγοντες, τὰ δὲ
 15 ἐγχείοντες Φάρμακα. μετὰ δὲ, λίθῳ Αἰθιοπικῷ ὀξεῖ
 παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπαρὴν, ἐξ ὧν εἶλον τὴν
 κοιλίην πᾶσαν· ἐκκαθήραντες δὲ αὐτὴν, καὶ διηθήσαν-
 τες οἶνῳ Φοινικίῳ, αὐτὶς διητέουσι θυμὴμασι τετρίμ-
 μένοισι. ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκράτου τετρίμμέ-
 20 νης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλὴν
 λιβανωτοῦ, πλήσαντες, συρράπτουσι ὀπίσω. ταῦτα
 δὲ ποιήσαντες, ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας
 ἐβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τούτων οὐκ ἔξεστι ταρι-

tertiam, vilissimam. Quibus expositis, quaerunt ex il-
 lis, quonam genere parari velint cadaver. Tum hi,
 postquam de mercede convenit, abeunt : et illi, suis
 in aedibus manentes, si *praestantissimā ratione*
condiendum cadaver fuerit, rem ita peragunt. Pri-
 mum, incurvo ferro per nares extrahunt cerebrum ;
 et partem quidem cerebri ita extrahunt, partim vero
 infusis medicamentis. Deinde acuto lapide aethiopi-
 co circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum exen-
 terant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterum-
 que tritis aromatibus extergunt : tum trita purissima
 myrrhā et casiā aliisque odoribus, thure excepto,
 alvum complent, atque completam rursus consunt.
 His ita factis, nitro condiunt, conduntque cadaver per
 dies septuaginta; nec enim licet diutius. Elapsis sep-

χύειν. ἔπειαν δὲ παρίλθωσι αἱ ἐβδομήκοντα, λούσαν-
 τες τὸν νεκρὸν, κατελίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σιν- 25
 δόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρίον-
 τες τῷ κόμμι, τῷ δὲ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται
 Αἰγύπτιοι. ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκον-
 τες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμε-
 νοι δὲ, ἐσθργῶσι τὸν νεκρὸν καὶ κατακληίσαντες οὕτω, 30
 θησαυρίζουσι ἐν οἰκήματι θηκαίᾳ, ἰστάντες ὁρῶν πρὸς
 τοῖχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι
 87 νεκρούς. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πο-
 λυτελεῖαν Φεύγοντας, σκευάζουσι ὥδε. ἔπειαν τοὺς κλυ-
 στῆρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου αἰλέφατος γνωμέ-
 νου, ἐν ᾧ ἔπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν καλὴν, οὔτε ἀνα-
 ταμόντες αὐτὸν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν 5
 ἑδρὴν ἐσηθῆσαντες καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπί-

tuaginta diebus, lavant cadaver, et totum corpus
 sectis ex syndone byssina fasciis involvunt, gum-
 mi subtilis, quo pro glutine maxime utuntur Aegy-
 ptii. Inde ubi cadaver receperunt propinqui, capsam
 conficiendam curant hominis figurâ, cui includunt
 cadaver; atque inclusum reponunt in conditorio se-
 pulcrali, rectum statuentes ad parietem. Haec est ra-
 tio adparandi ea cadavera, quae pretiosissime con-
 dita volunt. (87.) Qui vero *mediam rationem* cu-
 piunt, nimium sumtum fugientes, eorum cadavera
 ita instruunt. Clysteribus adhibitis, implent cadave-
 ris ventrem oleo cedrino, non incidentes ventrem,
 nec alvum exenterantes, sed per anum ingerentes:
 tum cohibentes illud lavacrum ne eâdem viâ retro

σω οδοῦ, ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας· τῇ δὲ
τελευταίῃ ἐξεῖσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσῆ-
καν πρότερον· ἡ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν, ὥστε ἅμα
10 ἐωυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηκότα ἐξά-
γει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆκει· καὶ δὴ λεί-
πεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μόνον, καὶ τὰ ὀστέα. ἐπεὰν
δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν,
οὐδὲν ἔτι πρηγματευθέντες. Ἡ δὲ τρίτη ταριχευσις 88
ἐστὶ ἡδε, ἥ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει. συρ-
μαίῃ διηθήσαντες τὴν κοιλίην, ταριχεύουσι τὰς ἐβδομή-
κοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφέρεισθαι.
Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἐπεὰν τελευ- 89
τήσωσι, οὐ παραντίκα διδοῦσι ταριχεύειν, οὐδὲ ὅσαι ἀν-
ῶσι εὐεῖδεις κάπτα καὶ λόγου πλεῖνος γυναῖκες· ἀλλ'

excet, nitro condunt cadaver, per statutum dierum
numerus. Horum dierum postremo cedriam, prius
ingestam, e ventre emittunt; cuius tanta vis est, ut
secum et intestina et viscera prorsus commacerata
educat: carnes autem consumit nitrum; atque ita re-
linquitur cadaveris cutis tantum et ossa. His ita per-
actis, reddunt cadaver propinquis, nihil amplius ne-
gotii suscipientes. (88.) *Tertia condiendi ratio*
haec est, qua adparantur eorum cadavera, quibus
tenuis admodum res familiaris est. Vulgari liquore
purgatorio eluunt ventrem, tum per septuaginta
dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein propin-
quis reddunt auferendum. (89.) Uxores vero illu-
strium virorum, postquam decesserunt, non statim
condiendas tradunt; nec ei quae formosae admodum
et in aestimatione fuerunt: sed post tres demum aut

ἐπὶ τρεῖς ἢ τετάρταις γίνονται, οὕτως παραλι-
δοῦσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο δὲ ποιεῖουσιν οὕτως τοῦδε 5
εἰκεῖν, ἵνα μὴ σφί οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυ-
ναιξί. λαμβάνει γάρ τινά Φασι μισγόμενον νεκρῶ
90 προσδάτω γυναῖκες· κατεῖπαι δὲ τὸν ἐμέτεχον. Ὅς
δ' ἂν ἡ αὐτῶν Αἰγυπτίων, ἡ ξείνων ὁμοίως, ὑπὸ κρο-
κοδείλου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ Φαίνη-
ται τήνῃς, κατ' ἣν αὖ πόλιν ἐξενιχθῇ, τούτους πᾶ-
σα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν, καὶ περιστεί- 5
λυντας ὡς κάλλιπτα, θάψαι ἐν ἱερῇσι θήκησι. οὐδὲ
ψαῦσαι ἔστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα, οὔτε τῶν προσηκόν-
των, οὔτε τῶν φίλων· ἀλλὰ μὴ οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ
Νείλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χερματίζου-
τις θάπτουσι. 10

quatuor dies unctoribus hae traduntur. Id faciunt ea-
caussâ, ne cum his mulieribus coeant unctores. De-
prehensum enim esse aiunt eorum aliquem, cum ca-
davere recens defunctae mulieris coeuntem, dela-
tumque esse ab artificii socio. (90.) Quod si quis
vero reperitur, sive Aegyptius, sive perinde pere-
grinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso
flumine haustus periit; apud quodcumque oppidum
cadaver eius in terram fuerit eiectum, eius oppidi
incolae necessario tenentur condiendum illud cura-
re, et quam maximo honore adfectum in sacris con-
ditoriis sepelire: neque alii cuiquam, nec cognato,
nec amico, licitum est tangere tale cadaver; sed soli
sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam ho-
minis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

Ἑλληνοῖσι δὲ νομαίοισι Φεύγουσι χρᾶσθαι τὸ δὲ 91
 σύμπαν εἰπῶν, μηδ' ἄλλων μηδαμᾶ μηδαμῶν ἀνθρώ-
 πων νομαίοισι. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο
 Φυλάσσουσι. ἔστι δὲ Χέμμης πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ
 5 Θηβαϊκοῦ, ἐγγὺς Νέης πόλιος. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἔστι
 Περσεὺς τοῦ Δανάης ἱὸν τετράγωνον· πέριξ δὲ αὐτοῦ
 Φοίνικες πεφύκασι· τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά
 ἔστι, κατὰ μέγαρα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο
 ἑστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ του-
 10 τῷ ἡὸς τε ἐνι, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περ-
 σεύος. οὗτοι οἱ Χεμμῖται λέγουσι τὸν Περσεῖα πολλάκι
 μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφί, πολλάκι δὲ ἔσω τοῦ
 ἱεροῦ. σανδάλιον τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεισθαι, ἔον
 τὸ μέγαθος δέπηχυν· τὸ ἐπὶ αὐτῷ Φανῇ, εὐθνήειν ἅπασαν
 15 Αἰγύπτον. ταῦτα μὲν λέγουσι. ποιῶσι δὲ ταῦτα Ἕλλη-

(91.) Graecorum institutis recusant uti, et, verbo
 ut dicam, aliorum etiam populorum quorumcum-
 que. Et hoc quidem reliqui Aegyptii ita observant.
 Est autem *Chemmis*, oppidum magnum Thebaidis
 praefecturae, prope Neapolin; in quo *templum* inest
Persei, *Danae* filii, quadratum, palmeto circum-
 datum: propylaea templi lapidea, ingentia admo-
 num; super quibus duae collocatae sunt statucae lapi-
 deae ingenti mole. Intra hoc septum aedes est, in
 qua est *Persei* simulacrum: narrantque hi *Chemmi-*
tae, saepius in ea regione adparere *Perseum*, fre-
 quenter vero intra aedem, reperiri subinde san-
 dalium quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali;
 quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu uni-
 versam uti Aegyptum. Hoc illi narrant: *sacra* autem

νικᾷ τῷ Περσῶϊ ἀγῶνα γυμνικὸν τίθεισι διὰ πάσης
 ἀγωνίης ἔχοντα· παρέχοντες αἶθλα, κτήνη καὶ χλαί-
 νας καὶ ὄπλα. εἰρομένου δέ μου ὅτι σφι μόνουσι
 ἔασι ὁ Περσεὺς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὅτι καχεῖται
 Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων, ἀγῶνα γυμνικὸν τίθεντες, ἔφα- 20
 σαν „τὸν Περσεὺς ἐκ τῆς ἐωυτῶν πόλιος γεγονέναι·
 τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα, ἑόντας Χεμμίτας,
 ἐκπλῶσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα.“ ἀπὸ δὲ τούτων γεννηλο-
 γέοντες, κατέβαινον εἰς τὸν Περσεὺς. „ἀπικόμενον δὲ
 αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον, κατ' αἰτίην τὴν καὶ Ἑλλήνης λέ- 25
 γουσι, οἴοντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν ἔφα-
 σαν, ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφείας, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς
 συγγενεῖς πάντας· ἐκμεμαθηκότα δὲ μὴ ἀπικέσθαι εἰς
 Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέμμιος ὄνομα, πεπυσμένον παρὰ

faciunt Perseo, Graecanicis similia, huinsmodi: lu-
 dos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera
 continentes; praemioque proponunt pecudes, et lae-
 nas, et pelles. Interroganti vero mihi, cur ipsis solis
 adparere Perseus consuesset, et cur singulare hoc
 prae aliis omnibus Aegyptiis ipsi haberent, ut gy-
 mnicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido
 oriundum esse Perseum: Danaum enim et Lyn-
 ceum, qui in Graeciam navigassent, Chemmitas
 fuisse: et horum deinde genus recensentes, descen-
 derunt usque ad Perseum. Hunc autem, aiebant,
 quum ob eam causam (quam eandem Graeci me-
 morant) Aegyptum adiisset, ut Gorgonis caput ex
 Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos
 omnes agnovisse; adiisse autem Aegyptum cogni-

30 τῆς μητρὸς· ἀγῶνα δὲ οἱ γυμνικὸν, αὐτῷ καλεῖσθαι-
τας, ἐπιτελεῖν. “

Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατὰ πρὸς τῶν ἐλέων οἰκίσαντες 92
Αἰγύπτιοι νομίζουσι. οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημέ-
νοι, τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρεῖνται τοῖσι καὶ ἄλλοι
Αἰγύπτιοι· καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γυναῖκί μὴ ἕκαστος
5 αὐτῶν συνοικεῖ, κατὰ πρὸς Ἑλλήτας. Ἀτὰρ πρὸς εὐτε-
λὴν τῶν σιτίων τάδε σφι ἄλλα ἐξεύρηται. ἐπὶ αὖν πλή-
ρης γένηται ὁ ποταμὸς, καὶ τὰ πεδία πελαγίσθ, φύε-
ται ἐν τῷ ὕδατι κρίνεα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι καλεῖου-
σι λωτόν· ταῦτα ἐπὶ αὖν δρέψουσι, αὐαῖναισι πρὸς ἥλιον
10 καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μήκῃ
ἐὼν ἐμφορὲς, πτίσαντες, ποιῶνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ἐπτούς πυρὶ. ἔστι δὲ καὶ ἡ ρίζα τοῦ λωτοῦ τούτου ἔδα-

to Chemmios nomine, quod ei mater indicasset.
Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius
iussu.

(92.) Istis quae exposui institutis utuntur ii Ae-
gyptii, qui supra paludes habitant. Qui vero *palu-*
des incolunt, eisdem quidem utuntur quibus reliqui
Aegyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi
unam quisque uxorem in matrimonio habet, quem-
admodum Graeci. Caeterum ad victus facilitatem alia
haec ab iis inventa sunt. Postquam auctus est flu-
vius, camposque inundavit, nascuntur in aquâ filia
multa, quae ab Aegyptiis *lotus* vocantur. Haec ubi
demessuerunt, siccant ad solem: deinde, quod in
loto intus est, papaveri simile, id pinsunt, panes-
que ex eo coquunt. Est vero etiam radix huius loti
esculenta, dulcis admodum, rotunda, magnitudine

ὀμή, καὶ ἐγγλύσσει ἐπικιεύς, ἐὼν στρεγγύλον, μέ-
 γαθος κατὰ μῆλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνα ῥόδοις
 ἐμφορέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα· ἐξ ὧν 15
 ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ρίζης
 γίνεταί, κατὰ σφικτῶν ἰδίῃ ὁμοιότατον. ἐν τούτῳ τρα-
 πετὰ ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης ἐγγίνεται συχνά. τρώγεται
 δὲ καὶ ἀπαλά ταῦτα καὶ αὖα. Τὴν δὲ βύβλον τὴν
 ἐπέτειον γινόμενῃ, ἐπεὶ ἀνασπᾶσιν ἐκ τῶν ἐλαῶν, 20
 τὰ μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες, εἰς ἄλλο τι τράπουσι·
 τὸ δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν, τρώγουσι,
 καὶ πωλεῖουσι. οἱ δὲ ἂν καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ
 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πνίξαντες,
 οὕτω τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων 25
 μόνον· τοὺς ἐπεὶ λαβώσι, καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίαν,
 αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα αὐτοὺς ἐόντας σιτέονται.

mali. Sunt et alia lilia, rosis similia, quae et ipsa in
 flumine nascuntur: quorum fructus in alio calice in-
 est, ex radice adnato, specie favo vesparum similli-
 ma; in quo insunt (baccae sive grana) esculenta
 permulta, magnitudine nuclei olivae, quae vel tene-
 ra comeduntur, vel siccata. Porro *Byblum*, (id est,
Papyrus) quae quotannis in paludibus nascitur,
 postquam extraxerunt, superiora abscindunt, in alios-
 que usus convertunt; quod vero inferius relinquitur
 ad cubiti longitudinem, id partim manducant, par-
 tim vendunt. Qui vero delicata admodum byblo vo-
 lunt uti, hi eam in ardente furno torrefactam man-
 ducant. Nonnulli vero nonnisi piscibus vitam su-
 stentant, quibus capiendis dant operam: hi post-
 quam captos exenterarunt, ad solem eos siccant, et
 ita siccatos comedunt.

Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγλαῖοι, ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι 93
 οὐ μάλα γίνονται· τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι, τοιά-
 δε ποιεῦσι. ἐπὶ αὖν σφίσι ἐστὶν οἷστρος κυίσκεσθαι· ἀγ-
 ληδὸν ἐκπλῶνσι εἰς τὴν θάλασσαν. ἤγεονται δὲ οἱ ἄρ-
 5 σενες, ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ, ἐπόμεναι ἀνα-
 κάπτουσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ κυίσκονται. ἐπὶ αὖν δὲ πλήρεις
 γίνονται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλῶνσι ἐπίσω εἰς ἡδαι-
 τὰ ἐαυτῶν ἕκαστοι. ἤγεονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐ-
 τοὶ, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονία. ἡγεύμεναι
 10 δὲ ἀγλαηδὸν, ποιεῦσι οἷον περ ἐποίουν οἱ ἔρσενες· τῶν
 γὰρ ὠῶν ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ
 δὲ ἔρσενες καταπίνουσι ἐπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι
 οὗτοι, ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινόμενων καὶ μὴ κατα-
 πινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. οἱ δ'
 15 αὖ αὐτέων ἀλῶσι ἐκπλῶντες εἰς θάλασσαν, φαίνονται

(93.) *Gregales pisces* in fluminibus non fere gi-
 gnuntur; sed, postquam in stagnis enutriti sunt, fa-
 ciunt haec quae dicam. Ubi incessit eos gignendi li-
 bido, gregatim enatant in mare. Gregem ducunt
 mares, genituram spargentes: sequuntur foeminae,
 quae illam deglutiant, atque inde concipiunt. Post-
 quam gravidae factae sunt in mari, retro natant in
 suos quodque genus sedes. Tum vero non iam ma-
 res praeceunt, sed foeminae ducunt gregem: quae
 dum praeceunt, similiter faciunt atque antea mares
 fecerant; spargunt paulatim ovorum grana, sequun-
 turque mares illa deglutientes. Sunt autem grana
 ista, pisces: et ex reliquis granis, quae non sunt de-
 glutita, existunt pisces qui deinde enutrientur. Qui
 ex gregibus illis, quum in mare enatant, capiuntur

τετραμέμει τὰ ἐπ' ἀριστερὰ τῶν κεφαλῶν· οἱ δ' αὖ
 ἐπίσω ἀναπλώνοντες, τὰ ἐπὶ δεξιᾷ τετρίφαται. πά-
 σχουσι δὲ ταῦτα διὰ τόδε. ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀρι-
 στερὰ καταπλῶνουσιν εἰς θάλασσαν· καὶ ἀναπλώνοντες
 ἐπίσω, τῆς αὐτῆς ἀντέχονται, ἐγχευόμενοι καὶ 20
 ψαύοντες ὡς μάλιστα, ἵνα δὴ μὴ ἀμάρτοιεν τῆς ὁδοῦ διὰ
 τὸν ῥόον. Ἐπειὰν δὲ πληθύνῃσι ἄρχεται ὁ Νεῖλος, τὰ
 τε κοῖλα τῆς γῆς, καὶ τὰ τέλματα, τὰ παρὰ τὸν
 ποταμὸν, πρῶτα ἄρχεται πίμπλασθαι, διηθέοντος τοῦ
 ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ αὐτίκα τε πλεία γίνεται 25
 ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων σμικρῶν πίμπλαται
 πάντα. κῆθεν δὲ οἶκός αὐτοὺς γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω
 κατανοεῖν τοῦτο. τοῦ προτέρου ἔτιος ἐπειὰν ἀπολίπη ὁ
 Νεῖλος, οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες αἰὶ εἰς τὴν ἰλὺν, αἶμα τῶ
 ἐσχάτω ὕδατι ἀπαλλάσσονται· ἐπειὰν δὲ περιελθόντος 30

pisces, horum capita a laevo latere adtrita reperiun-
 tur; qui in renatando capiuntur, dextrum latus ad-
 tritum habent. Accidit hoc autem illis hac de caussa.
 Quum in mare enatant, presse legunt terram a parte
 sinistra: ubi retro natant, rursus ad eandem sese ad-
 plicant, illamque adtingunt quam proxime possunt,
 ne a viâ aberrant propter fluminis cursum. Quando
 vero augeri incipit Nilus, tum cava terrae loca et la-
 cunae fluvio vicinae primum incipiunt repleri, per-
 colante aqua ex flumine: et prout illa loca implen-
 tur, continuo minutis pisciculis plena sunt omnia.
 Hi pisciculi si unde oriantur quaeris, videor mihi
 equidem verisimillimam hanc caussam intellexisse.
 Superiore anno, postquam deficere coepit Nilus, pi-
 sces ova in limum deposuerunt, et simul cum po-

τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν αὐτῶν τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ ἰχθύες. καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθύς οὕτω ἔχει.

Ἀλειφατι δὲ χρεῖωνται Αἰγυπτίῳ οἱ περὶ τὰ ἔλαια 94
εἰκέοντες, ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ κα-
λεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι· ποιεῦσι δὲ αὖτε. παρὰ τὰ
χείεα τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν σπείρουσι τὰ
5 σιλλικυπρία ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλάσι αὐτόματα ἄγρια
φύεται. ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα, καρπὸν
φέρει πολλὸν μὲν, δυσάδεα δέ. τοῦτον ἐπεὶ συλλέ-
ξονται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι· οἱ δὲ καὶ Φρύζαν-
τες ἀπέψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συγκομί-
10 ζονται. ἔστι δὲ πῖον, καὶ οὐδὲν ἥσσον τοῦ ἐλαίου τῷ
λύχρῳ προσηγές· ὁδμὴν δὲ βαρὴν παρέχεται. Πρὸς 95
δὲ τοὺς κώνωπας, ἀφθόγους ἔοντας, τὰς σφί ἔστι με-

stremâ aquâ abierunt: nunc, quando tempore cir-
cumacto redit aqua, ex ovīs istis protinus hī pisciculi
nascuntur. Et circa *pisces* quidem ita se res habet.

(94.) Oleo utuntur hī ex Aegyptiis qui circa pa-
ludes habitant, ex fructu sillicypriorum, quod *Kiki*
vocant Aegyptiī, parantque in hunc modum. Ad flu-
minum et stagnorum ripas serunt haec sillicypria,
quae apud Graecos sponte nascuntur. Haec in Aegy-
pto sata, fructum ferunt magnâ copiâ, sed graveo-
lentum. Hunc illi colligunt, et contusum exprimunt;
nonnulli etiam tostūm excoquant, et quod defluit
colligunt. Est autem pingue, et lucernae non minus
commodum quam olivarium oleum; sed gravem spar-
git odorem. (95.) Adversus *culices*, quorum ma-
gna vis est, hoc utuntur invento. Qui regiones palu-

μηχανημένα. τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκόντας σὺ
 πύργοι ὠφελέουσι, ἐς οὓς ἀναβαίνοντες κοιμέονται· οἱ
 γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἶοί τε εἰσι ὑψοῦ 5
 πέτεσθαι. τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλα οἰκέουσι τὰδε ἀντὶ τῶν
 πύργων ἄλλα μηχανήνται. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφί-
 βληστον ἔκτεται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθῦς ἀγρεύει,
 τὴν δὲ νύκτα αὐτῷ χραταί ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ·
 περὶ ταύτην ἴσῃσι τὸ ἀμφὶ βληστον, καὶ ἔπειτα ἐνδύς, 10
 ὑπὲρ αὐτῷ καθεύδει. οἱ δὲ κώνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ
 ἐνελιζάμενος εὐδῇ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι· διὰ δὲ
 τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν.

- 96 Τὰ δὲ δὴ πλοῖα σφι, τοῖσι φορτηγέουσι, ἔστι ἐκ
 τῆς ἀκάνθης ποιούμενα· τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἔστι ὁμοιωτά-
 τῃ τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ, τὸ δὲ δάκρυον κόμμι ἐστὶ. ἐκ
 ταύτης ὧν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπλή-

dibus superiores incolunt, hos iuvant turres, in quas
 dormituri adscendunt; nam a ventis prohibentur cu-
 lices altius volare. Qui vero circa paludes habitant,
 hi turrium loco hac ratione sese muniunt. Quilibet
 vir rete possidet, quo per diem pisces venatur, noctu
 autem eodem utitur in cubili ubi quiescit: lecto cir-
 cumponit rete; deinde subrepens, sub illo dormit.
 Culices enim, si quis pallio aut sindoni involutus
 cubitum ivit, per haec vestimenta eum mordent; per
 rete vero ne conantur quidem omnino.

(96.) *Naves*, illorum onerariae ex *spina arbore*
 confectae sunt, cuius species simillima loto Cyre-
 naico, lacryma autem gummi est. Ex hac igitur spi-
 na caedunt ligna fere bicubitalia, quae laterum in
 morem componunt, ex eisque naves fabricantur tali

5 χεα. πλινθηδὸν συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον τοιόνδε.
 περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιείρουσι τὰ δι-
 πήχεια ξύλα· ἑπεὶ δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγήσων-
 ται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τένουσιν αὐτῶν· νομῶσι δὲ οὐδὲν
 χρεῶνται, ἴσω δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ὧν ἐπάκτωσται
 10 τῇ βύβλῳ· κηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο διὰ
 τῆς τρόπος διαβύνεται· ἰστῶ δὲ ἀκανθίνῳ χρεῶνται,
 ἰστιοῖσι δὲ βυβλίνουσι. ταῦτα τὰ πλοῖα ἀνὰ μὲν τὸν
 ποταμὸν οὐ δύνανται πλέειν, ἢν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος
 ἐπέχη, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. κατὰ ρόον δὲ κομίζεται
 15 ὧδε· ἔστι ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατερραμμένη
 ῥίπτει καλάμων, καὶ λίθος τετραμήνος διτάλαντος μά-
 λιστα κη σταθμόν· τούτων τὴν μὲν θύρην, δεδεμένην
 κάλῳ, ἔμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπὶ ἐπιφέρεισθαι, τὸν

modo. Bicubitalia illa ligna circum frequentes prae-
 longosque clavos ligneos circumnectunt, illisque ita
 compactis ligna transversa superne intendunt. Costis
 vero non utuntur, commissuras autem intus byblo
 obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc per
 carinam traiciunt. Malo utuntur ex spinâ arbore,
 velis ex papyro. Haec navigia adverso flumine, nisi
 secundus ventus, isque satis validus, obtineat, na-
 vigare non possunt, sed ex terra iuxta ripam tra-
 huntur. Secundo vero flumine deferuntur hoc modo.
 Tabula sive crates oblonga est ianuac formâ, ex my-
 ricâ frutice [*tamaricen* latine vocant] confecta, et
 vimine ex arundinibus consuta; tum lapis perfora-
 tus, duorum fere talentorum pondere. Ianuam illam,
 fune religatam, in fluvium demittit nauta, ut ante
 navem secundo flumine deferatur; lapidem vero ex

δὲ λίθον ἄλλω κάλῳ ὀπισθε. ἡ μὲν δὴ θύρη, τοῦ ῥόου
ἐμπίπτοντος, χωρεῖ ταχέως, καὶ ἔλκει τὴν βάρην 20
(τοῦτο γὰρ δὴ ὄνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοις) ὃ
δὲ λίος ὀπισθεν ἐπελκόμενος, καὶ ἔων ἐν βυσσῶ, κα-
τιβύει τὸν πλόν. ἔστι δὲ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθει
πολλὰ, καὶ ἄγει ἓνα πολλὰς χιλιάδας ταλάντων.
97 Ἐπεὰν δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μῦναι
φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστα κη ἐμΦερέες τῇσι ἐν
τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοισι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰ-
γύπτου, πέλαγος γίνεται· αἱ δὲ πόλεις μῦναι ὑπερέ-
χουσι. πορβμέονται ὦν, ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι 8
κατὰ τὰ ῥέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ
πεδίου. ἐς μὲν γε Μέμφιν ἐκ Ναυκράτιος ἀναπλάοντι,
παρ' αὐτὰς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλός· ἔστι δὲ
οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα, καὶ παρὰ

alio fune a posticâ parte demittit. Itaque ianua, in-
cidente aquae impetu, celeriter progreditur, et tra-
hit *barin*; (hoc enim his navigiis nomen est:) lapis
vero, dum a tergo trahitur, et in fundo est, dirigit
cursum. Habent Aegyptii navigiorum horum ingen-
tem multitudinem, vehuntque illarum nonnulla mul-
ta millia talentorum. (97.) Postquam vero terram
Nilus inundavit, sola oppida conspiciuntur ex aquis
eminentia, insulis Aegei maris admodum similia.
Reliqua enim omnis Aegyptus tunc pelagus est, so-
laque oppida eminent. Hoc ubi fit, non iam per flu-
vii alveos navigant, sed medios per campos. Nam,
qui Naucrati Memphin profisciscitur, is praeter ipsas
pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter,
sed praeter apicem τοῦ Delta et iuxta Cercasorum op-

10 Κερκασῶρον πόλιν. εἰς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης
καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλέων, ἥξεις καὶ Ἀνθυλλά
τε πόλιν, καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλουμένην. Ταῦτα 98
δὲ ἢ μὲν Ἀνθυλλα, ἐοῦσα λογίμη πόλις, εἰς ὑπερ-
ματα ἐξαίρετος δίδεται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύ-
πτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐξ ὅσου ὑπὸ Περ-
σῶν ἐστὶ Αἴγυπτος. ἢ δὲ ἐτέρη πόλις δοκέει μοι τὸ αἰ-
χμα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ
Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ· καλεῖται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πό-
λις. εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχάνδρος· οὐ μέντοι γὰρ
Αἰγύπτιον τὸ οὐνομα.

ΜΕΧΡΙ μὲν τούτου, ὅψις τε ἐμὴ, καὶ γνώμη, 99
καὶ ἱστορίη ταῦτα λέγουσά ἐστι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, Αἰ-
γυπτίους ἐρχομαι λόγους ἐρίων, κατὰ τὰ ἤκουον. προσέ-

pidum: et Canobo e mari Naucratin tendens, per
campos navigas, iuxtaque Anthyllam et Archandro-
polin praeterveheris. (98.) *Anthylla*, quam modo
nominavi, nobile oppidum, singulariter adtributa
semper est uxori regis qui in Aegypto regnat, ex
cuius redditibus illa sibi comparet calceamenta: idque
ita obtinet, ex quo sub Persarum imperio Aegyptus
est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur ab Archan-
dro Phthio nomen accepisse, Achaei filio, Danaï ge-
nero; quare etiam *Archandri oppidum* nominatur.
Fuerit quidem fortasse etiam alius Archander: at Ae-
gyptium certe nomen non est.

(99.) HACTENUS ea dixi, quae partim ipse vidi,
partim quae equidem sentio, partim quae sciscitan-
do cognovi. Accedo nunc ad exponendas *Aegyptio-
rum historias, resque gestas, quemadmodum nar-*

σται δὲ αὐταῖσί τι καὶ τῆς ἐμῆς ὄψιος. Τὸν ΜῆΝΑ,
 τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου, οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, 5
 τοῦτο μὲν, ἀπογεφυρῶσαι καὶ τὴν Μέμφιν. τὸν γὰρ
 ποταμὸν πάντα ῥέει παρὰ τὸ ὄρος τὸ ψάμμινον πρὸς
 Λιβύης· τὸν δὲ Μῆνα ἀνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους
 ἀπὸ Μέμδιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώ-
 σατα, τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέθρον ἀποξηράναι, τὸν δὲ πο- 10
 ταμὸν ὀχρεῦσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. ἔτι δὲ
 καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκῶν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς
 ἀπεργμένος ῥέει, ἐν Φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, φρασ-
 σόμενος ἀνα πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐβελήσῃ ρήξας ὑπερβῆ-
 ναι ὁ ποταμὸς ταύτη, κίνδυνος πάσῃ Μέμδι κατα- 15
 κλυοθῆναι ἔστι. ὡς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γε-

ratas audiui; quibus tamen nonnulla etiam, quae
 ipse meis oculis vidi, adiciam. Μενεμν illum, qui
 primus in Aegypto regnavit, quum alia fecisse, aie-
 bant sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphin
 factis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim
 enim fluvium iuxta ipsum montem arena obsitum
 a parte Libyae fluxisse; Menem vero superne, cen-
 tum fere stadia a Memphi, Nili brachium illud, quod
 meridiem versus tendebat, humo adgesta complesse;
 atque ita, exsiccato prisco alveo, alium duxisse, qui
 inter montes medius interflueret. Atque etiam nunc
 Persae brachium illud, quod nunc fluit ab altero
 seclusum, magna cura observant, et quotannis eum
 (eo loco, ubi a vetere alveo deflexit) adgesta humo
 muniunt; quoniam, si eo loci perumpens fluvius
 exundaret, timendum foret ne universa Memphis
 inundaretur. Deinde vero eundem Menem, primum

νομένῳ βασιλεῖ χέρσον γεγενῆσθαι τὸ ἀπεργμένον, ταῦτα
 μὲν, ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἥτις νῦν Μέμφις
 καλεῖται· ἔστι γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στενωπῷ τῆς
 20 Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιερούζαι λίμνην ἐκ τοῦ
 ποταμοῦ πρὸς βορέην τε καὶ πρὸς ἐσπέρην· τὸ γὰρ πρὸς
 τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. ταῦτο δὲ, τοῦ Ἡφαί-
 στου τὸ ἱεὸν ἰδύσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ
 ἀξιαπληγτότατον. Μετὰ δὲ τοῦτον, κατέλεγον οἱ ἱερεῖς 100
 ἐκ βύβλου ἄλλων βασιλῶν τριηκοσίων τε καὶ τριήκον-
 τα οὐνόματα. ἐν τοσαύτησι γενεῇσι ἀνθρώπων, ὅκτω-
 καίδεκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μίῃ δὲ γυνὴ ἐπιχωρὶή· οἱ
 5 δὲ ἄλλοι, ἄνδρες Αἰγύπτιοι. τῇ δὲ γυναικὶ οὐνομα ἦν
 ἥτις ἐβασίλευσε, τόπερ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις.
 τὴν ἔλεγον τιμαυρέουσαν ἀδελφεῶν, τὸν Αἰγύπτιοι βα-

Aegypti regem, aiunt, postquam regionem circa
 Memphin in sicco posuisset, in eadem regione ur-
 bem hanc, quae nunc *Memphis* vocatur, condidisse:
 (est enim Memphis etiam in angusta Aegypti par-
 te:) extra illam vero circumfodisse lacum ex fluvio
 versus septentrionem et versus occidentem, nam
 versus orientem ipse Nilus eam praestringit. Porro
 eundem in ipsa urbe Vulcani templum, quod ma-
 gnum ibi et memorabile est, statuisse. (100.) Post
 hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes regum
 trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus
 hominum octodecim Aethiopes erant, et una mulier
 indigena. Mulieri, quae in Aegypto regnavit, idem
 nomen fuit atque Babyloniae, *Nitocris*. Hanc mo-
 morant ultam esse fratrem, quem Aegyptii, quum
 apud eos regnasset, occiderant, post eiusque caedem

διελύοντα σφίων ἀπέκτειναν· ἀποκτείναντες δὲ, οὕτως
 ἐκείνη ἀπέδωκαν τὴν βασιληίην· τούτῳ τιμωρέουσιν, πολ-
 λούς Αἰγυπτίων διαφθεῖραι δόλων. ποιησαμένη γὰρ μιν 10
 οἰκημα περίεγκες, ὑπόγειον, καινοῦν τῷ λόγῳ· οὐδὲν
 δὲ ἄλλα μηχανᾶσθαι. καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων,
 τοὺς μάλιστα μεταίτιους τοῦ Φόνου ἦδ' ἐε, πολλοὺς
 ἔστιαν· δαιτυμένους δὲ ἐπεῖραι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶ-
 νος κρυπτοῦ μεγάλου. ταύτης μὲν περὶ τοσαῦτα ἔλε- 15
 γον. πλὴν ὅτι αὐτὴν μιν, αἷς τοῦτο ἐξεργαστο, ρίψαι
 εἰς οἰκημα σποδοῦ πλέον, ὅπως ἀτιμωρῆτος γένηται.
 101 Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων, οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν ἔρ-
 γαν ἀποδεῖν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος, πλὴν ἐνὸς
 τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος. τοῦτον δὲ ἀποδείξασθαι
 μαχηόμενον, τοῦ Ἡοαίστου τὰ πρὸς βορρῇ ἀνεμὸν τε-

regnum ipsi tradiderant: huius ulciscendi caussa mul-
 tos Aegyptios dolo interfecisse. Fecisse scilicet con-
 clave praelongum subterraneum, novum quiddam
 se moliri dicentem, animo autem aliud cogitantem.
 Tum Aegyptiorum magnum numerum, quos caedis
 maxime auctores fuisse noverat, ad coenam voca-
 tos, epulis ibidem excepisse; inter coenandum vero
 fluvium in conclave immisisse per occultam ingen-
 tem canalem. De hac igitur haec memorarunt, istud
 adicientes, post id factum reginam se ipsam in
 conclave cineribus repletum coniecisse, quo vindi-
 ctam effugeret. (101.) Reliquorum regum nullum
 vel opus memorabile reliquisse dixerunt, vel re ulla
 insignem fuisse, praeter postremum eorum, *Moeris*.
 Hunc memorabilia edidisse opera, propylaea
 ad Vulcani templum, septentrionem spectantia; la-

5 τραμμένα προπύλαια· λίμνην τε ορύξαι, τῆς ἡ περίο-
δος ὅσων ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω· πυραμίδας τε
ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάρους πέρι, ὁμοῦ αὖ-
τῃ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι. τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀποδέ-
ξασθαι· τῶν δὲ οὐδένα ἄλλων οὐδέν.

Παραμειψάμενος ὦν τούτους, τοῦ ἐπὶ τούτοις γενο- 102
μένου βασιλέως, τῷ οὐνομα ἦν Σέσωστρις, τούτου
μνήμην ποιήσομαι. τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίοι-
σι μακροῖσι ὁρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, τοὺς
5 παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν κατοικημένους καταστρέ-
φειν· ἐς ὃ πλέοντά μιν πρόσω, ἀπικέσθαι ἐς θά-
λασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. ἐνθεῦτεν δὲ ὡς
ὀπίσω ἀπίκητο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱερέων τὴν φά-
τικ, στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου,
20 πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. ὅτεοις μὲν

cumque effodisse, cuius quantus sit circuitus, dein-
de exponam; pyramidesque in eo extruxisse, qua-
rum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam
mentionem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquo-
rum autem nullum quidquam.

(102.) Igitur hos omittens, alium memorabo, qui
post illos regnavit, cui nomen *Sesostris* fuit. Hunc
dixere sacerdotes primum navibus longis ex Arabico
sinu profectum, adcolas Erythraei maris subegisse;
donec, quum ulterius esset navigaturus, in mare per-
venisset quod propter breviam non amplius potuerit
navigari. Inde in Aegyptum reversus, ut narrant sa-
cerdotes, ingentem contractum exercitum per con-
tinentem duxit, omnesque quos adiit populos armis
subegit. Quod si quos offendisset fortes populos, et

νυν αὐτέων ἀλκίμοισι ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλυχο-
 μένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐτίθη-
 ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τὸ τε ἑνω-
 τοῦ οὐνομα καὶ τῆς πατρὸς, καὶ ὡς δυνάμι τῇ ἑωυτοῦ
 κατεστρέψατο σφῆας. ὁτέων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπε- 18
 τέως παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν
 τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτά καὶ τοῖσι ἀνδρηόμοις τῶν
 ἐθνέων γενομένοισι· καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσ-
 ἐνέγραφε, δῆλα βουλόμενος ποιέειν ὡς εἶσαν ἀνάλκῃ-
 103 δεσ. Ταῦτα δὲ ποιέων, διεξῆγε τὴν ἡπειρὸν· ἐς δὲ ἐκ
 τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς, τοὺς τε Σκύθας
 κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρήκας. ἐς τούτους δὲ μοι
 δοκεῖ καὶ προσώτατα ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρα-
 τὸς· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταθεῖσαι 5
 αἱ στήλαι· τὸ δὲ προσωτέρω τούτων, οὐκέτι. ἐνθεῦτεν
 δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦγε· καὶ ἐπεὶ τε ἐγένετο ἐπὶ Φά-

libertatis vehementer studiosos, in horum terris co-
 lumnas erigebat, quarum inscriptio declarabat quum
 regis nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso es-
 se subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et
 facile cepisset, in horum columnis eadem quidem,
 quae in fortium virorum columnis, inscribebat; in-
 super vero pudenda insculpi iussit muliebria, mol-
 les eos esse atque ignavos significans. (103.) Haec
 igitur faciens continentem obiit, donec ex Asia in
 Europam transgressus, Scythas subegit et Thraces.
 Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos per-
 venerit Aegyptius exercitus: nam in horum terrâ con-
 spiciuntur columnæ ab illo erectæ, non vero ulte-
 rius. Inde converso itinere domum repetiit: sed ubi

σι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἰπῶν, εἴτε αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἐων-
 10 τοῦ στρατιῆς μόριον ἔσον δὴ, αὐτοῦ κατέλιπε τῆς χώ-
 ρης οἰκήτορας· εἴτε τῶν τινὲς στρατιωτῶν τῇ πλάνῃ αὐτοῦ
 ἀχθεσθέντες, περὶ Φάσιν ποταμὸν κατέμειναν. Φαί- 104
 νονται μὲν γὰρ ἔοντες οἱ Κόλχοι Αἰγύπτιοι· νοήσας δὲ
 πρότερον αὐτὸς, ἢ ἀκούσας ἄλλων, λέγω. ὥς δέ μοι
 ἐν Φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους· καὶ μᾶλλον
 5 οἱ Κόλχοι ἐμεμνέατο τῶν Αἰγυπτίων, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι
 τῶν Κόλχων. νομίζειν δ' ἔφασαν Αἰγύπτιοι τῆς Σε-
 σῶστριος στρατιῆς εἶναι τοὺς Κόλχους· αὐτὸς δὲ εἴκα-
 σα τῇδε, καὶ ὅτι μελᾶγχροὲς εἰσι καὶ οὐλότριχες. καὶ
 τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι.
 10 ἀλλὰ τοισίδε καὶ μᾶλλον, ὅτι μούνοι πάντων ἀνθρώ-
 πων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνον-

ad Phasin fluvium fuit, haud satis certo adfirmare possum, ipse-ne rex Sesostris, designatam aliquam quantamcumque partem sui exercitus ibi reliquerit, an milites nonnulli, itinerum errores pertaesii, circa Phasin flumen remanserint. (104.) Colchi enim mihi videntur Aegyptii esse: idque dico, ut qui prius hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex aliis audivi. Quum vero curae mihi haec res esset, quaesivi ex utrisque: et magis Colchi recordabantur Aegyptio- rum, quum Aegyptii Colchorum. Ego vero coniecta- veram partim ex hoc, quod nigro colore et crispis capillis sint Colchi: quamquam hoc parum valet, quum et alii sint populi tales: hoc igitur potius argumen- to id collegeram, quod soli omnium hominum Col- chi, praeter Aegyptios et Aethiopes, ab antiquissi-

ταὶ ἀπ' ἀρχῆς καὶ αὐταὶ Φοίνικες ἐκ καὶ Σύροι ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καὶ αὐτὰ ἐμολογῶσι παρ' Αἰγυπτίων μεταβεβῆκεν. Σύροι δὲ οἱ παρ' Θερμοδόντα καὶ Παρθένον ποταμῶν, καὶ Μακρόντες οἱ τοῦταῖσι ἀντιγύτοις ὄντες, ἀπὸ Κόλχων Φασὶ ποτὶ μεταβεβῆκεν. οὗτοι γὰρ εἰσὶν οἱ περιτομώμενοι ἀνθρώπων μύθους καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοισι φαίνονται ποτῶντες κατὰ τὰ αὐτά. αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιοπῶν οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὁσίοιτοι παρὰ τῶν ἑτέρων ἰερέων ἀρχαίων γὰρ εἴη τι φαίνεται εἶναι, πρὶ δ' ἐπιμογόμενοι Αἰγύπτῳ ἑλθόντες, μέγα μοι καὶ τόδε τεκμήριον γίγεται. Φοίνικες ὁποσοὶ τῇ Ἑλλάδι ἐπιμολογῶνται, οὕτως Αἰγυπτίους μιμούμενοι κατὰ τὰ αἰδοῖαν, ἀλλὰ τῶν ἑσπερίων
 105 οὐ περιτομῶσι τὰ αἰδοῖαν. Φοίνικες γὰρ καὶ οὗτοι εἰσὶν

mis temporibus circumcidant pudenda. Nam Phoenices, et Syri Palaestinam incolentes, profitentur ipsi, ab Aegyptiis se hoc accepisse. Syrii vero, qui circa Thermodontem et Parthenium fluvium habitant, et Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se accepisse fatentur. Hi enim sunt soli ex omnibus hominibus circumcisi; et hi manifeste Aegyptios in hac re imitantur. Aegyptii vero utrum ab Aethiopibus, an hi ab illis acceperint, affirmare non possum; perantiquum enim ritum esse adparet. Istos autem ex Aegyptiorum commercio hunc ritum adoptasse, magnum mihi etiam documentum videtur hoc esse: Phoenices, qui inter Graecos vivunt, in hoc ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur Aegyptios, et eorum qui post nascuntur non circumcidunt virilia. (105.) Age vero, etiam aliud de Col-

περὶ τῶν Κόλχαν, ὡς Αἰγυπτίοισι προσφερέας εἰσὶ. λῆ-
νον μούνοι οὗτοι τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ τὰ
αὐτά. καὶ ἡ ζῆν πᾶσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμμερῆς ἐστὶ
5 ἀλλήλοισι. λῆνον δὲ τὸ μὲν Κολχικόν, ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρ-
δονικὸν κέκληται· τὸ μὲντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμε-
νον, καλεῖται Αἰγύπτιον. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴστας 106
κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς Σίσσωτρεῖς,
αἱ μὲν πλεῖνες οὐκέτι φαίνονται περιεοῦσαι· ἐν δὲ τῇ
Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὄρεον εἰούσας, καὶ τὰ γράμ-
5 ματα τὰ εἰρημένα ἐνέοντα, καὶ γυλακὸς αἰδοῖα. εἰσὶ
δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολαμμέ-
νοι τούτου τοῦ ἀνδρός, τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσίους ἐς Φώκαιαν
ἔρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην. ἐκατέρωθεν
δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγας πεμπτης σπιθαμῆς.

CV. 3 seq. ἐργάζονται κατὰ τὰ αὐτά. καὶ ἡ ζῆν etc. Probat.
nonnulli codd. sic habent: ἐργάζονται. καὶ κατὰ ταῦτα καὶ
ἡ ζῆν etc.

chis commemorabo, in quo Aegyptiis similes sunt.
Linum soli hi et Aegyptii fabricantur eodem modo:
atque etiam tota vitae ratio et sermo utrorumque si-
milis est. *Linum* quidem *Colchium* a Graecis *Sar-*
donium vocatur; illud vero quod ex Aegypto adfer-
tur, *Aegyptium* nominatur. (106.) Columnarum
quas variis in regionibus posuit Aegyptius rex *Seso-*
stris, pleraeque non amplius supersunt: in Syria
vero Palaestina ipse superstites vidi, in quibus erat
praedicta inscriptio, et pudenda muliebria. Sunt
etiam in Ioniâ duae imagines huius viri saxi inscul-
ptae, altera in viâ qua Epheso Phocaeam itur, al-
tera qua Sardibus Smyrnam. Utrobique vir exscul-
ptus est, magnitudine quatuor cubitorum cum unâ

τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, 10
καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν αἰσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίῃ
καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὤμον
διὰ τῶν στήθεων γράμματα ἰσὰ Αἰγύπτια διήκει ἐγ-
κεκολαμμένα, λέγοντα τὰδε· ΕΓΩ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ
ΧΩΡΗΝ ὍΜΟΙΣΙ ΤΟΙΣΙ ἙΜΟΙΣΙ ἘΚΤΗΣΑ- 15
ΜΗΝ. ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ,
ἐτέρωθεν δὲ δεδήλωκε. τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν θε-
σαμένων, Μέμνωνος εἰκόνα εἰκάζουσί μιν εἶναι, πολλοὶ
τῆς ἀληθείης ἀπολειμμένοι.

- 107 Τούτῳ δὲ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναχωρόντα,
καὶ ἀνάγοντα πολλὰς ἀνθρώπους τῶν ἐθνῶν τῶν τὰς χεί-
ρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς, ἐπὶ τῷ ἐγένετο ἀνα-
κομιζόμενος ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίῃσι, τὸν ἀδελ-
Φιδὸν ἑαυτοῦ τῷ ἐπέρειψεν Σέσωστριν τὴν Αἴγυπτον, τοῦ- 5

*spithamâ, dextrâ manu hastam tenens, sinistrâ sa-
gittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim
Aegyptiacum cultum, partim Aethiopicum: ab altero
vero humero ad alterum per pectus pertinet insculpta
inscriptio in hanc sententiam: Ego hanc regio-
nem meis humeris mihi adquisivi. Quis ve-
ro, aut unde sit, ibi non declarat: alibi vero decla-
ravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt, Memnonis
coniciunt imagines esse, longe a vero aberrantes.*

(107.) Hunc Aegyptium *Sesostrin*, dicebant sa-
cerdotes, redeuntem, multosque homines ex genti-
bus subactis secum ducentem, eundem, postquam
in reditu ad Daphnin Pclusiacam pervenisset, a fra-
tre, cuius fidei Aegyptum commiserat, una cum fr-

τον ἐπὶ ξείνια αὐτὸν καλέσαντα, καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς
 παῖδας, περιηῆσαι ἔξωθεν τὴν οἰκίην ὕλη· περιηῆσαντα
 δὲ, ὑποπρῆσαι. τὸν δὲ ὡς μαθεῖν ταῦτο, αὐτίκα συμβ-
 10 βουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναῖκα
 αὐτὸν ἅμα ἀγεσθαι· τὴν δὲ οἱ συμβουλευῶσαι, τῶν
 παίδων ἑόντων ἕξ, τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα,
 γεφυρῶσαι τὸ καίόμενον· αὐτοὺς δ' ἐπ' ἐκείνων ἐπιβαί-
 νοντας ἐκσῶζεσθαι. ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν· καὶ
 δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι τρόπῳ τοιούτῳ· τοὺς
 δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ πατρί. Νοστήσας δὲ 108
 ὁ Σέσωστρις εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τισάμενος τὸν ἀδελ-
 Φόν, τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπηγάγετο, τῶν τὰς χώρας
 κατεστρέψατο, τούτῳ μὲν τὰδε ἐχρήσατο. τοὺς τέ οἱ
 5 λίθους, τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας εἰς τοῦ
 Ἡφαίστου τὸ ἱερόν, ἑόντας μεγάλῃ περιμήκειας, οὗτοι
 ἦσαν οἱ ἐλκύσαντες· καὶ τὰς διώρυχας τὰς νῦν εὐ-

lis hospitio esse exceptum: at illum circa domum,
 in qua rex erat, materiam congeri, congestamque
 iussisse incendi. Qua re animadversâ, deliberasse re-
 gem cum uxore, quippe illam comitem secum ha-
 buisse. Hanc ei suasisse, quum sex essent filii, duo-
 bus ex his super pyram extensis pontem sic in ardente
 materia faceret, quem ipsi superantes effugerent. Id
 fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse ab-
 sumptos, reliquos vero una cum patre fugâ servatos.
 (108.) Postquam in Aegyptum advenit, poenasque
 de fratre sumpsit, tum vero multitudine hominum,
 quos e terris subactis adduxerat, in hunc modum usus
 est. Lapidēs eos, qui hoc regnante ad Vulcani tem-
 plum congesti sunt, immensi magnitudinē, hi sunt

σας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὔτοι ἀναγκαζόμενοι ἄριστον
 ἐποίησαν τε οὐκ ἐκόντες Αἴγυπτον, τὸ πρὶν εὐῶσαν ἱππα-
 σίμην καὶ ἀμαξευομένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων, ἀπὸ 10
 γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἴγυπτος, εὐῶσα πεδιάς πᾶσα,
 ἀνιπτος καὶ ἀναμάξευτος γέγονε· αἵτιαι δὲ τούτων αἱ
 διώρυχες γεγόνασι, εὐῶσαι πολλαί, καὶ παντοίους τρό-
 πους ἔχουσαι. κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκα τὴν χώραν ὁ
 βασιλεὺς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ 15
 ἔκτηντο τὰς πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὔτοι ὅπως τε
 ἀπίοι ὁ ποταμὸς, σπανίζοντες ὑδάτων, πλατυτέροις
 ἔχέοντο τοῖσι πέρμασι, ἐκ Φρεάτων χρεόμενοι. τούτων
 109 μὲν δὴ εἵνεκα κατετμήθη ἡ Αἴγυπτος. Κατανεῖμαι δὲ
 τὴν χώραν Αἰγυπτίοισι ἅπασι τοῦτον ἔλεγον τὸν βασι-
 λέα, κλῆρον ἴσον ἐκάστῳ τετραγώνον διδόντα· καὶ ἀπὸ

qui traxerunt: iidemque canales cunctos, qui nunc
 in Aegypto sunt, coacti foderunt; atque ita inviti
 quidem fecerunt, ut Aegyptus, quae ante id tem-
 pus tota equis et plaustis opportuna fuerat, hoc
 commodo careret. Nam ab illo tempore Aegyptus,
 tota licet plana et campestris, equis et plaustis in-
 habilis facta est: cuius rei caussa est multitudo fos-
 sarum, variis modis omnes in partes ductarum. Re-
 gionem autem ita fossis discidit rex ille hac caussa.
 Quicumque ex Aegyptiis oppida habitabant quae
 non sunt ad fluvium sita, sed in media regione; hi,
 postquam recessit Nilus, aquae inopiâ laborantes,
 salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Huius rei
 causâ discissa est Aegyptus. (109.) Porro hunc re-
 gem, aiebant, distribuisse regionem inter omnes
 Aegyptios, singulisque sortem aequalem dedisse
 quadratam; et ab hac sorte reditus sibi constituisse,

τούτου τὰς προσόδους ποιήσασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποφο-
 ρὴν ἐπιτελέειν κατ' ἐνιαυτόν. εἰ δέ τις τοῦ κλήρου ὁ
 ποταμός τι παρέλοιτο, ἐλθὼν αὖ πρὸς αὐτόν, ἐσημαί-
 νει τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ, ἐπέμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ
 ἀναμετρήσοντας ὅσῳ ἐλάσσων ὁ χώρος γέγονε, ὅπως
 τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποδοῆς τε-
 λείη. δοκεῖ δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεῖναι, ἐς τὴν
 Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν. πόλον μὲν γάρ, καὶ γνάμονα,
 καὶ τὰ δώδεκα μέρη τῆς ἡμέρης, παρὰ Βαβυλωνίων
 ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μῦθος Αἰ- 110
 γύπτιος Αἰθιοπίας ἦρξε. Μνημόσυγα δὲ ἐλίπετο πρὸ τοῦ
 Ἥφαιστείου, ἀνδριάντας λιβίνους· δύο μὲν, τριήκοντα
 πήχέων, ἑαυτὸν τε καὶ τὴν γυναῖκα· τοὺς δὲ παῖδας
 5 ἑόντας τέσσερας, εἴκοσι πήχέων ἕκαστον. τῶν δὲ ὁ

Imperato tributo quotannis pendendo. Quod si de
 cuiuspian sorte fluviu aliquid abstraxisset, is regem
 adiens indicabat factum; et rex, missis qui rem prae-
 sentem inspicerent, dimetirenturque quanto minor fa-
 ctus fuerit ager, in posterum tributi partem pro portio-
 ne remittebat. Videturque mihi ex hoc negotio inven-
 ta esse *geometria* apud Aegyptios, indeque ad Grae-
 cos transiisse. Nam polum quidem et gnomonem et
 duodecim dici partes a Babyloniiis Graeci acceperunt.
 (110.) Idem rex *Sesostris*, unus ex Aegypti regi-
 bus, Aethiopiae etiam regnum obtinuit. Monumenta
 autem sui reliquit statuas lapideas ante Vulcani tem-
 plum positas: quarum quae, triginta cubitorum quae-
 que, ipsius et uxoris referebant imagines; tum qua-
 tuor, viginti cubitorum quaeque, totidem numero
 filiorum. Ante has statuas quum multo post tempore

ἱεὺς τοῦ Ἡφαίστου χρόνῳ μετέπειτα πολλῶ Δαρεῖον
τὸν Πέρσῃν οὐ περιῶδε ἰσθάντα ἔμπροσθεν ἀνδριάντα,
Φὰς „οὐ οἱ πεποιῆσθαι ἔργα οἷά περ Σισώστρι τῷ Αἰ-
γυπτίῳ. Σίσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψα-
σθαι ἔθνεα οὐκ ἐλάσσω ἐκείνου, καὶ δὴ καὶ Σκύθας· 10
Δαρεῖον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας ἐλεῖν. οὐκ ὦν δίκαιον
εἶναι ἰσθάναι ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων, μὴ οὐκ
ὑπερβαλλόμενοι τοῖσι ἔργοισι.“ Δαρεῖον μὲν νυν λέ-
γουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιῆσασθαι.

- (111) Σισώστριος δὲ τελευτήσας, ἐκδέξασθαι ἔλεγον τῇ
βασιλικῇ τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶν· τὸν ἀποδέξασθαι
μὲν οὐδεμίαν στρατήϊν, συνευχεῖσθαι δὲ οἱ τοῦ Φερῶν γε-
νέσθαι, διὰ τοιάνδε πῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος
μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτώκαιδέκα πῆγχεας, ὥς ὑπερέ- 5
βαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπιστόντος, κυματῆς ὁ

Darius Persa sibi vellet statuam ponere, vetuit Vul-
cani sacerdos, dicens *non edita ab illo esse facta
qualia a Sesostri Aegyptio: Sesostrin enim quum
alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores,
quam ipse, tum vero et Scythas, subegisse, quos
Darius subigere non potuisset. Quare non esse
aequum, ut ante illius monumenta statuam ponat
is qui illius facta non superarit.* Aiuntque Darium
sacerdoti haec dicenti ignovisse.

(111.) Sesostri vitâ functo, aiebant, regnum susce-
pisse filium eius *Pherôn*: eumque nullum militare
facinus praeclarum edidisse; accidisse quippe ei ut
caecus fieret, et quidem ob factum huiusmodi. Quum
flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad
octodecim pedum altitudinem, camposque inundas-

ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλεῖα λέγουσι τοῦτον ἀτα-
σθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν, βαλέειν ἐς μέσας
τὰς δῖνας τοῦ ποταμοῦ· μετὰ δὲ, αὐτίκα καμόντα αὐ-
10 τὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς, τυφλωθῆναι. δέκα μὲν δὴ ἔτεα
εἶναι μιν τυφλόν· ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτει ἀπικέσθαι οἱ μαν-
τήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς
ζημίας, καὶ ἀναβλέψει, γυναικὸς οὐρῶν νηφάμενος τοὺς
ὀφθαλμοὺς, ἥτις παρὰ τὸν ἑαυτῆς ἀνδρα μῶνον πεφεί-
15 τηκε, ἄλλων ἀνδρῶν εὐῶσα ἄπειρος“ καὶ τὸν πρώτης
τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς πειρᾶσθαι· μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέ-
βλεπε, ἐπέξῃς πασέων πειρᾶσθαι. ἀναβλέψαντα δὲ,
συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἡ τῆς
τῷ οὐρῶν νηφάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μὴν πόλιν, ἡ νῦν

set, ingruente vento ingentes fluctus caute flumen
cœpit. Ibi tunc regem hunc, improbâ vesaniâ cor-
reptum, sumsisse spiculum, et in medios fluminis
gurgites coniecisse: dein protinus oculis coepisse la-
borare, prorsusque usum oculorum amisisse. Post-
quam decem annis caecus fuisset, advenisse ei, un-
decimo anno, ex Buto oppido oraculi responsum,
exactum esse mûctae tempus; oculorum usum re-
cepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mu-
lieris, quae non nisi cum suo marito coiisset, et
cum nullo alio viro habuisset consuetudinem. Il-
lum igitur ante omnia uxoris urinam esse expertum;
deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum
omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad
extremum, postquam visum recepisset, mulieres cun-
ctas, quarum experimentum fecerat, exceptâ unâ
illâ cuius urinâ lotus visum recepit, in unum oppi-

Herod. T.I. P.I.

B b

καλέσται Ἐρυθρὸν βῶλος' ἐς ταύτην συναλίσσαντα, ὑπο- 20
 πρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλει. τῆς δὲ νηάμενος
 τῷ οὐρῷ ἀνέβλεψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναικα.
 Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγὼν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν,
 ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἰρὰ πάντα τὰ λόγιμα ἀνέθηκε, καὶ
 τοῦ γε λόγον μάλιστα ἄξιόν ἐστι ἔχειν, ἐς τοῦ Ἡλίου 25
 τὸ ἰρὸν ἀξιοθέητα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λιθίνους,
 ἐξ ἑνὸς ἑόντα ἑκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἑκάτερον πη-
 χέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτὼ πηχέων.

- 112 Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιληίην ἔλγον ἄνδρα
 Μεμφίτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν οὐνο-
 μα Πρωτῆα εἶναι τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέμφι
 κάρτα καλὸν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαιστήϊου

dum congregasse, cui nomen nunc Erythrobolus est,
 (quasi *Rubrum solum* diceret) atque ita congrega-
 tas, subiecto igne, simul cum oppido concremasse:
 illam vero, cuius urinâ lotus visum receperat, in
 matrimonium duxisse. Donaria autem, postquam
 oculorum calamitate est liberatus, quum alia in no-
 tabilioribus quibusque templis consecravit, tum,
 quod maxime memorari prae caeteris meretur, in
 Solis templo opera posuit spectatu digna, duo sa-
 xeos *obelos*, utrumque ex uno saxo, longitudine
 utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubi-
 torum.

(112.) Huic in regnum successisse aiebant virum
 Memphiten, cum qui Graecorum sermone *Proteus*
 nominetur: cuius nunc delubrum est Memphi pul-
 crum admodum et eximie instructum, a Vulcani

ἔπρος νότον ἀνεμὸν κείμενον. περιοικέουσι δὲ τὸ τέμενος
 τοῦτο Φοίνικες Τυριοὶ· καλεῖται δὲ ὁ χώρος οὗτος ὁ
 σὺνάπας, Τυρίων στρατόπεδον. ἔστι δὲ ἐν τῷ τέμενι τοῦ
 Πρωτέος ἱερὸν, τὸ καλεῖται Ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλ-
 λομαι δὲ τοῦτο τὸ ἱερὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρεω, καὶ
 10 τὸν λόγον ἀκηκοῶς ὡς διατῆθῃ Ἑλένη παρὰ Πρωτεί,
 καὶ δὴ καὶ ὅτι Ξείνης Ἀφροδίτης ἐπωνύμιόν ἐστι· ὅσα
 γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱρά ἐστι, οὐδαμῶς Ξείνης ἐπι-
 καλεῖται Ἐλεγον δὲ μοι οἱ ἱερεῖς ἰστοροῦντι τὰ περὶ 113
 Ἑλένην, γενέσθαι ὧδε Ἀλέξανδρον ἀρπάσαντα Ἑλέ-
 νην ἐκ Σπάρτης, ἀποπλέειν ἐς τὴν ἐνωτοῦ. καὶ μιν, ὡς
 ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῶσται ἀνεμοὶ ἐκβάλλουσι ἐς
 5 τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος· ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ
 πνεύματα) ἀπικνέεται ἐς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτου ἐς

templo austrum versus situm. Circa delubrum illud
 Phoenices Tyrii habitant; vocaturque totus ille lo-
 cus, *Tyriorum castra*. Intra Protei delubrum ae-
 des est, quae vocatur *Veneris Hospitae*: quam ego
 aedem Helenae Tyndari filiae sacratam fuisse conii-
 cio, tum quod memoratum audivi vixisse Helenam
 apud Proteum, tum nempe ob hoc ipsum cognom-
 en *Hospitae Veneris*: quotquot enim alia sunt
 Veneris templa, eorum nullum est quod tale cognom-
 en habeat. (113.) Dixerunt autem mihi sacerdo-
 tes, sciscitanti quae ad Helenam spectant, gestam
 rem esse hunc in modum. Alexandrum, postquam
 Helenam ex Spartâ rapuisset, domum navigasse. Sed
 ubi in Aegaeum pervenit, violenti ex adverso venti
 in Aegyptium mare eum compulerunt: inde, quum
 non remitteret vis ventorum, Aegyptum tenuit; et

τὸ νῦν Κανωβικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, καὶ
 εἰς Ταριχείας. ἥν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, ὃ καὶ νῦν ἐστὶ,
 Ἡρακλῆος ἱρόν· εἰς τὸ ἦν καταφυγῶν οἰκέτης ὅτεω ἀν-
 θρώπων ἐπιβάληται στίγματα ἱρά, ἐωυτὸν διδούς τῷ 10
 Θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου ἄψασθαι. ὁ νόμος οὗτος διατε-
 λείει ἐὼν ὁμοῖος μέχρι ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. τοῦ ᾧν δὴ
 Ἀλεξάνδρου ἀπιστέεται θεράποντες, πυθόμενοι τὸν περὶ
 τὸ ἱρόν ἔχοντα νόμον· ἱκέται δὲ ἰζόμενοι τοῦ Θεοῦ, κα-
 τηγόρεον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτὸν, 15
 πάντα λόγον ἐξηγούμενοι ὡς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε
 καὶ τὴν εἰς Μενέλεων ἀδικίην· κατηγόρεον δὲ ταῦτα πρὸς
 τε τοὺς ἱρέας καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου Φύλακον, τῷ
 114 οὐνομα ἦν Θῶνις. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις, πέμ-
 πει τὴν ταχίστην εἰς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην.

in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc
 vocatur, ad Taricheas pervenit. Erat autem in litore
 Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod
 si quis cuiuscumque hominis servus profugerit, et
 deo se tradens, sacras sibi imponi notas curaverit,
 hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quae
 olim fuit, ad meam usque aetatem manet. Ab Alex-
 andro igitur famuli nonnulli, cognita lege quae in
 hoc templo obtinet, desciscunt: sedentesque deo sup-
 plices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; om-
 nemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Me-
 nelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt haec
 autem quum sacerdotibus templi, tum praefecto huius
 ostiis, cui *Thonis* nomen erat. (114.) Quibus cogni-
 tis *Thonis* celeriter *Memphin* ad *Proteum* nuncios

155, 87.

λέγουσαν τάδε· „Ἦκει ξείνος, γένος μὲν Τευκρὸς, ἔρ-
 „γον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου
 5 „γὰρ τοῦ ἑωυτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε
 „ταύτην ἄγων ἦκει, καὶ πολλὰ κάρτα χεῖματα, ὑπὸ
 „ἀνέμων ἐς γῆν τὴν σὴν ἀπενειχθεῖς. κότερα δῆτα τοῦ-
 „τον ἐῷμεν ἀσινέα ἐκπλέειν, ἢ ἀφελώμεθα τὰ ἔχων
 „ἦλθε;“ Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντας
 10 τάδε· „Ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτὲ ἐστὶ ἀνόσια ἐργασ-
 „μένος ξείνον τὸν ἑωυτοῦ, συλλαβόντες, ἀπάγετε παρ'
 „ἐμὲ, ἵνα εἰδῶ ὅτι κοτὲ καὶ λέξει.“ Ἀκούσας δὲ 115
 ταῦτα ὁ Θῶνις, συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ
 τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει· μετὰ δὲ, αὐτὸν τε τοῦτον
 ἀνήγαγε ἐς Μέμφιν, καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρή-
 5 ματα· πρὸς δὲ, καὶ τοὺς ἱκέτας. ἀνακομισθέντων δὲ
 πάντων, εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς, τίς εἴη.

misit, qui haec ei dicerent: *Advenit huc peregrinus homo, natione Troianus, qui in Graecia improbum facinus commisit: quippe hospitis sui uxorem decepit, eamque et magnam simul rerum pretiosarum copiam secum vehens huc adpulit, ventorum vi tuam in terram compulsus. Hunc cene ergo sinemus illaesum abire; an, quae secum advexit, ei eripiemus?* Ad haec Proteus remittit nuncium, qui diceret: *Hunc hominem, quisquis sit, qui hospitem tam nefaria iniuriâ adfecit, prehendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat.* (115.) His auditis Thonisprehendit Alexandrum, navesque eius retinet: dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphin duxit, atque etiam fugitivos supplices. Qui ubi advenerunt, quaesivit ex

καὶ ὁκόθεν πλέοι. ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε, καὶ
 τῆς πάτρης εἶπε τὸ οὔνομα· καὶ δὴ καὶ τὸν πλοῦν ἀπη-
 γήσατο ὁκόθεν πλέοι. μετὰ δὲ, ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐ-
 τὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβει· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξ- 10
 ἀνδρου ἐν τῷ λόγῳ, καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀληθείην,
 ἤλεγχον οἱ γενόμενοι ἰκέται, ἐξηγούμενοι πάντα λόγον
 τοῦ ἀδικήματος. τέλος δὲ δὴ σφί λόγον τόνδε ἐκφαί-
 νει ὁ Πρωτεύς, λέγων ὅτι „ Ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ
 „ ἡγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ’ ἀνέμων ἦδη 15
 „ ἀπολαμφθέντες ἦλθον εἰς χώραν τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἂν σε
 „ ὑπὲρ τοῦ Ἑλλήνος ἐτίσαμην· ὅς, ὦ κακίστε ἀνδρῶν,
 „ ξείνων τυχὼν, ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσας. παρὰ τοῦ
 „ σεωυτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἦλθες· καὶ μάλα ταῦτά
 „ τοι οὐκ ἤρεσες, ἀλλὰ ἀναπτερώσας αὐτὴν, οἴχεαι 20

Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus
 suis advenisset. Et ille suum genus commemoravit,
 et patriae dixit nomen; atque navigationis cursum,
 et unde adveniret, exposuit. Deinde vero interro-
 gante Proteo, Helenam unde accepisset, titubantem
 in oratione, nec vera loquentem, coarguebant fugi-
 tivi supplices, et totam sceleris rationem regi ape-
 ruerunt. Ad extremum Proteus hanc sententiam pro-
 nunciavit: *Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nul-*
lum hominem peregrinum occidere, qui ventorum
vi compulsus meam terram accessisset, a te pro
Graeco illo poenas sumpturus eram, qui, ὁ homi-
num scelestissime, hospitio benigne exceptus, faci-
pus improbissimum admisisti. Ad tui hospitis
uxorem intrasti; et hoc flagitio non contentus,
tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti,

ἔκλειψας. καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μούνα ἤρμεσε,
ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κεραΐστας ἤκεις. νῦν ὦν.
ἐπεὶ δὲ περὶ πολλοῦ ἤγημαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναῖ-
κα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα οὐ τοι προήσω αἰπὰ-
25 γέσθαι, ἀλλὰ αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλλήνι ξείνῳ φυλάξω,
ὅς ὁ ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκείνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐ-
τὸν δὲ σὲ καὶ τοὺς σοὺς συμπλόους τριῶν ἡμερέων
προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς εἰς ἄλλην τινα μεταρμί-
30 γέσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἄτε πολεμίους περιέψεσθαι.“

Ἑλένης μὲν ταύτην ἀπίζιν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον οἱ 116
ἱεῖες γενέσθαι. δοκεῖ δέ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον
τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως εἰς τὴν ἐποποιίην
εὐπρεπὴς ἦν τῷ ἐτέρῳ τῷ περ ἐχρήσατο· εἰς ὃ μετῆκε
5 αὐτὸν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίστατο τὸν λόγον. δη-
λον δέ, κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλ-

*Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui ho-
spitis exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti.
Nunc, quoniam semper mihi curae fuit hospitem
nullum occidere, mulierem quidem hanc atque
opes non te sinam hinc abducere, sed haec ego
Grasco illi servabo, donec ipse veniens recipere
voluerit: tibi vero et navigationis sociis edico, ut
extra triduum mea e terra in aliam navigetis: sin
minuo, pro hostibus vos habebo.*

(116.) Hunc ~~quis~~ Helenae apud Proteum adven-
tum dixero sacerdotes. Videtur autem mihi Home-
rus eandem audivisse narrationem; sed, quoniam
non similiter, atque altera narratio, adcommodata
esset epico carmini, idcirco eam deseruisse, ita tamen
ut significaret notam sibi eam fuisse. Adparet hoc

λη ἀνεπόδισε ἑαυτὸν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπη-
νεύχθη ἄγων Ἑλένη, τῇ τε δὴ ἄλλη πλαζόμενος, καὶ
ὡς εἰς Σιδάϊνα τῆς Φοινίκης ἀπίκητο. ἐπιμέμνηται δὲ
αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστείῃ, λέγει δὲ τὰ ἔπεια οὕτω· 10

Ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμποίκιλοι, ἔργα γυναικῶν
Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος Θεοιδῆς
ἤγαγε Σιδονίηθεν, ἐπιπλῶς εὐρέα πόντον,
τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένη περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.

Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσεΐῃ, ἐν τοῖσι δὲ τοῖσι ἔπеси· 15

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε Φάρμακα μητιόετα,
ἰσθλά, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρεν, Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίῃ· τῇ πλεῖστα Φέρι ξείδαρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἰσθλά μεμυγμένα πολλὰ
δὲ λεγγὰ. 20

enim ex itinerum ratione Alexandri, quam in Iliade
proposuit, (nec vero usquam alibi retractavit) ubi ait,
quum per alia loca eum errasse, Helenam secum du-
centem, tum Sidonem in Phoenicia adpulisse. Me-
minit autem huius rei in *Diomedis fortibus factis*,
ubi hos posuit versus:

*Picturata inerant ibi pallia, [pepla,] facta puellis
Sidoniis, quas ipse Paris formosus ab urbe
Sidoniā duxit, sulcans freta lata carinis,
quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.*
Meminit quoque in *Odyseā*, his versibus:

*Haec habuit Iove nata perapte parata venena,
quae Polydamna sibi Thonis donaverat uxor
Aegyptia, ubi terra ferax fert plurima mixtim
multa quidem proba, multa etiam damnosa ve-
nena.*

καὶ τὰδε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλεως λέγει·

Αἰγύπτῳ μ' ἐτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔρεξα τελέεσσας ἑκατόμβας.

Ἐν τούτοις τοῖσι ἔπεσι δηλοῖ, ὅτι ἡπίστατο τὴν ἐς Αἴ-
25 γύπτου Ἀλεξάνδρου πλάνην· ὁμαυρεῖ γὰρ ἡ Συρίη Αἰ-
γύπτῳ· οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδῶν, ἐν τῇ Συρίῃ
οἰκοῦσι. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα, καὶ τὸδε τὸ χω- 117
ρίον οὐκ ἥκιστα, ἀλλὰ μάλιστα, δῆλον ὅτι οὐκ Ὀμήρου
τὰ Κύπρια ἔπεα ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τινός. ἐν μὲν γὰρ
τοῖσι Κυπρίοις εἶρηται, ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξ-
5 ἀνδρὸς ἀπῖκετο ἐς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐαεῖ
τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ
Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὀμηρὸς μὲν
νυν, καὶ τὰ Κύπρια ἔπεα, χαιρεῖται.

Tum etiam haec, eodem spectantia, Telemacho dicit Menelaus:

*Huc etiam Aegypto dii me tenere reverti
conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.*

Quibus versibus declarat poëta, cognitam sibi fuisse Alexandri, per maria errantis, adventum in Aegyptum: confinis enim est Syria Aegypto: Phoenices autem, quorum est Sidon, in Syria habitant. (117.) Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime loco, [quem ex Iliade adposui,] clarum est, non esse Homerum *Cypriorum carminum* auctorem, sed alium quempiam. Nam in Cypriis memoratur, tertio die Spartâ Ilium cum Helenâ pervenisse Alexandrum, secundo vento usum, et mari tranquillo: in Iliade vero ait poëta, errasse illum quum Helenam domum duceret. Sed valeat Homerus, valeantque Cypria carmina.

118 Εἰρομένου δέ μευ τοὺς ἱεῖας, εἰ μάταιον λόγον λέγουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι, ἢ οὐκ ἔφασαν πρὸς ταῦτα τάδε, ἱστορήσι φάμενοι εἰδέναι παρ' αὐτοῦ Μενέλεω. Ἐλθεῖν μὲν γὰρ, μετὰ τὴν Ἑλένης ἀπαγὴν, εἰς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατιὴν πολλήν, βοηθεῦσαν Μενέλεω· ἐκβᾶσαν δὲ εἰς γῆν καὶ ἰδρυθεῖσαν τὴν στρατιὴν, πέμπειν εἰς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους· σὺν δὲ σφί ἵνα καὶ αὐτὸν Μενέλεω· τοὺς δ' ἐπεὶ τε ἐσελθεῖν εἰς τὸ τεῖχος, ἀπαγγέλλειν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα τὰ οἷ οἶχετο κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδικοημάτων δίκας αἰτεῖν· τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν λόγον λέγειν τότε καὶ μετέπειτα, καὶ ὀμνύοντας καὶ ἀνομοσι, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην, μηδὲ τὰ ἐπικαλούμενα χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχειν, ἀπὸ Πρωτεύς ὁ Αἰ- 15

(118.) Interroganti vero mihi, utrum vanum fictumque sit, nec ne, quod Graeci *de bello ad Ilium gesto* narrant, responderunt mihi haecce, quae ex ipsius Menelai narratione sibi cognita esse adfirmarunt. Scilicet, venisse post Helenae raptum exercitum ingentem Graecorum in terram Troianam, Menelao opem laturum. Ab exercitu isto, excensione factâ, positisque castris, missos esse Ilium legatos, et in his ipsum Menelaum: qui postquam muros ingressi, repetiissent Helenam, et opes ab Alexandro subreptas, et satisfactionem iniuriarum postulassent; respondisse tunc Teucros id quod et deinde constanter adfirmaverint iurati et non iurati, non habere se Helenam, nec opes quae repeterentur, sed esse ista omnia in Aegypto; neque aequum esse, se earum rerum causas

157. 76.

γύπτιος βασιλεὺς ἔχει. οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελαῖσθαι
δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν, οὕτω δὴ ἐπολιόρκεον, ἐς ὃ ἐξεί-
λον. ἐλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὡς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη,
ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω
20 δὴ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες, αὐ-
τὸν Μενέλεων ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα. Ἀπικό- 119
μενος δὲ ὁ Μενέλεως ἐς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἀναπλώ-
σας ἐς τὴν Μέμφιν, εἶπας τὴν ἀληθινήν τῶν πραγμά-
των, καὶ ξεινίων ἤντησε μεγάλων, καὶ Ἑλένην ἀπαθεία
5 κακῶν ἀπέλαβε· πρὸς δὲ, καὶ τὰ ἑαυτοῦ χρήματα
πάντα. Τυχὼν μέντοι τούτων, ἐγένετο Μενέλεως ἀνὴρ
ἀδίκος ἐς Αἰγυπτίους. ἀποπλέειν γὰρ ἀορμημένον αὐτὸν
ἴσχον ἄπλοισι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλὸν τοιοῦτο ἦν,
ἐπιτεχᾶται πρῆγμα οὐκ ὅσιον· λαβὼν γὰρ δύο πα-

satisfactionem dare, quae essent in Protei manibus,
regis Aegyptii. At Graeci, ab his se rideri existiman-
tes, ea caussa obsedis urbem, donec cepissent.
Capta urbe, quum nusquam Helena reperiretur, et
constanter eundem sermonem, quem antea, audirent
Graeci; sic deinde fidem priori sermoni adhibentes,
Menelaum ipsum ad Proteum miserunt. (119.) Me-
nelaus ubi in Aegyptum pervenit, adverso fluvio
Memphin navigavit, ibique exposita rei veritate, in-
signibus donis hospitalibus exceptus est, et Helenam
illaesam recepit, insuperque opes suas omnes. Ve-
rum tamen Menelaus, quamquam haec omnia conse-
cutus, inique cum Aegyptiis egit. Nam quum profi-
cisci vellet, nec per ventos posset, longiore interpo-
sita mora, ad extremum rem adgressus est impiam
et nefariam: duos puerulos sumit hominum indige-

δία ἀνδρῶν ἐπιχωρίων, ἔντομά σφρα ἐποίησε. μετὰ δέ, 10
 ὡς ἐπαίσιτος ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισθβεῖς τε καὶ
 δικώμενος, οἶχετο Φεύγων τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. τὸ
 ἐνθεῦτεν δὲ ὅκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον εἰπεῖν Αἰγύ-
 πτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορίῃσι ἔφασαν ἐπίστασθαι,
 τὰ δὲ, παρ' ἐαυτοῖσι γινόμενα, ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι 13
 120 λέγειν. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱερεῖς ἔλεγον· ἐγὼ
 δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προσ-
 τίθεμαι, τὰδε ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ,
 ἀποδοθῆναι αὐτὴν τοῖσι Ἑλλήσι, ἥτοι ἐκόντος γε ἢ
 ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβὴς 5
 ἦν ὁ Πριάμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε
 τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλει
 κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοι-

narum, eosque placandis ventis immolavit. Deinde
 postquam evulgatum est facinus, invisus Aegyptiis,
 et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Li-
 byam versus iter intendens. Inde vero quonam per-
 venerit, non amplius dicere potuerunt Aegyptii: ista
 vero, quae dixi, partim sciscitando se cognovisse aie-
 bant, partim apud se gesta adcurate cognita habere.
 (120.) Haec mihi Aegyptiorum dixerunt sacerdotes:
 narrationi autem, quam *de Helena* fecerunt, ego
 etiam ipse adsentior, haecce mecum reputans: si in
 Ilio fuisset Helena, reddituros eam Graecis fuisse
 Troianos, sive volente Alexandro, sive nolente. Nam
 profecto non ita mente captus erat Priamus, neque
 caeteri illius propinqui, ut suis ipsorum capitibus et
 liberis et universa urbe voluissent periclitari, quo
 Alexander Helenam haberet uxorem. Quod si etiam

κέη. εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρώτοισι χρόνοισι ταῦτα ἐγί-
 10 νωσκον· ἔπει πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ὁκότε συμ-
 μίσγοιεν τοῖσι Ἕλλησι, ἀπάλλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου
 οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλείους τῶν παύ-
 δων, μάχης γινομένης, ἀπέθνησκον, εἰ χρή τι τοῖσι
 ἐποποιῶσι χρεώμενον λέγειν· τούτων δὲ τοιούτων συμ-
 15 βαινόντων, ἐγὼ μὲν ἔλομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος
 συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι,
 μέλλοντά γε δὴ τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγῆσε-
 σθαι. οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιληὴ ἐς Ἀλέξανδρον περιήϊε,
 ὥστε γέροντος Πριάμου ἑόντος, ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρήγμα-
 20 τα εἶναι· ἀλλὰ Ἐκτωρ, καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκεί-
 νου μᾶλλον ξῶν, ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανέντος
 παραλάμψεσθαι· τὸν οὐ προσήκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ
 ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα, μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμ-

initio ita secum statuissent, tamen deinde, postquam
 et aliorum Troianorum complures, quoties cum Graecis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filiis quolibet in praelio (si quidem epicorum poetarum narrationi fides habenda) duo aut tres aut etiam plures occubuerunt; his ita comparatis, puto equidem, si vel ipse Priamus Helenam duxisset uxorem, redditurum eam fuisse Graecis hac conditione, ut praesentibus malis liberaretur. Porro ne regnum quidem ad Alexandrum erat redditurus, ut, quum senex esset Priamus, rerum summa potius illi fuerit: sed Hector, et actate maior et longe illo vir fortior, in regnum mortuo Priamo erat successurus; quem non est consentaneum indulgere voluisse fratri iniuste agentī, quum praesertim illius causā gravissima mala et pri-

βαινόχταν, ἰδίῃ τε καὶ αὐτῷ, καὶ τοῖσι ἄλλοισι πᾶσι
 Τρωσί. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ 26
 λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀληθινήν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες· ὥς
 μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρα-
 σκευάζοντος, ὅπως πανωλερίῃ ἀπολόμενοι, καταφανές
 τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποισι ποιήσωσι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδι-
 καμαίων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν Θεῶν. 30
 καὶ ταῦτα μὲν, τῇ ἐμοὶ δοκεῖ, εἴρηται.

- 121 Πρωτεύς δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆην Ῥαμψίνι-
 τον ἔλεγον· ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ
 πρὸς ἑσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου. ἀντίους δὲ
 τῶν προπυλαίων ἕστησε ἀνδριάντας δύο, ὄντας τὸ μέ-
 γαθος πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων· τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν 5
 πρὸς βορέῳ ἑσπεῶτα καλέουσι Θέρος· τὸν δὲ πρὸς νότον,
 χειμῶνα. καὶ τὸν μὲν καλέουσι Θέρος, τοῦτον μὲν προσ-

vatim ipsum, et publice Troianos omnes premerent.
 Sed enim non potuerant illi Helenam reddere, et vera
 dicentibus fidem non adhibuerant Graeci: idque (ut
 dicam quod sentio) factum est divino numine ita
 moderante, ut illi, internecone pereuntes, testatum
 facerent hominibus, graves iniurias gravibus etiam
 poenis vindicari a diis. Sed hæc quidem pro mea dixi
 opinione.

(121.) Proteo in regno successisse memorarunt
Rampsinitum: qui monumenta sui reliquit pro-
 pylaea templi Vulcani, occidentem spectantia. Ex ad-
 verso vero propylaeorum duas posuit statuas, viginti
 quinque cubitorum magnitudine: quarum illam,
 quae stat a septentrione, *Aestatem* adpellant Aegyptii;
 alteram, quae a meridie, *Hiemem*: et illam quidem,

κυνέουσι τε, καὶ εὖ ποίεουσι· τὸν δὲ χειμῶνα περι-
 μένον, τὰ ἐμπάλιν τούτων ἔρδουσι. Πλοῦτον δὲ τούτω 121
 10 τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν (1)
 ὑστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέ-
 σθαι, οὐδ' ἐγγὺς ἐλθεῖν. βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφα-
 λῇ τὰ χρήματα θησαυρίζειν, οἰκοδομέσθαι οἶκημα
 λίθινον· τοῦ τῶν τοίχων ἑνα εἰς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίας
 15 ἔχειν. τὸν δὲ ἐργαζόμενον, ἐπιβουλεύοντα, τάδε μηχαν-
 ᾶσθαι· τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἑνα ἐξαιρετὸν εἶναι
 ἐκ τοῦ τοίχου ῥηιδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἑνός.
 ὥς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἶκημα, τὸν μὲν βασιλῆα θησαυ-
 ρίσαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ. χρόνου δὲ περιόντος, τὸν
 20 οἰκοδόμον, περὶ τελευτὴν τοῦ βίου εἶντα, ἀνακαλέσα-
 σθαι τοὺς παῖδας. (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο)· τούτοις δὲ ἀπη-

quam *Aestatem* vocant, adorant et donis placant;
 adversus illam, quae *Hiems* nominatur, contrarium
 faciunt. (121. 1.) Hunc regem, dixerunt, tantas opes
 possedisse, tantamque vim argenti, ut posteriorum
 regum nullus, non dico superare cum opibus potue-
 rit, sed ne prope quidem accedere. Igitur in tuto repo-
 nere suas pecunias cupientem, conclave aedificandum
 curasse lapideam. Cuius aedificii quum unus paries ex-
 trorsum spectaret, eum cui mandatū opus erat, pe-
 cuniae insidiantem, hocce esse machinatum: ex lapidi-
 bus unum ita parasse, ut e muro facile eximi posset a
 duobus aut etiam ab uno homine. Absoluto aedificio,
 regem in illo divitias suas deposuisse. Interiecto autem
 tempore, quum is, qui conclave illud aedificaverat,
 prope vitae finem esset, hunc advocatis ad se duo-
 bus, qui ei erant, filiis exposuisse, in aedificando regis

γῆσθαι, ὡς ἐκείνων προορέων ὅπως βίον ἄφθονον ἔχμασι, τεχνάσαιτο οἰκοδομῶν τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλῆος. σαφείως δὲ αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τῇ ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου, δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντα 25 ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες, ταμίαι τῶν βασιλῆος χρημάτων ἔσονται. καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ εἰς μακρὴν ἔργου ἔχουσιν· ἐπιθόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτός, καὶ τὸν λίθον ἐπὶ τῷ οἰκοδομήματι ἀνευρόντας, ῥηιδίως μεταχείρισθαι, 30

121 καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενείκασθαι. Ὡς δὲ τυ-
 (2) χεῖν τὸν βασιλῆα ἀνοίξαντα τὸ οἶκημα, θωμάσαι, ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεῖν τὰ ἀγγῆα· οὐκ ἔχειν δὲ ὅν τινα ἐπαυτῶνται, τῶν τε σημαντῶν ὄντων σώων, καὶ τοῦ οἰκήματος κεκλειμένου. ὡς δὲ αὐτῷ, καὶ δις καὶ 35 τρίς ἀνοίξαντι, αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα,

thesauro usum se esse artificio, quo prospexisset ut opulentam haberent rem familiarem. Perspicue igitur illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futuros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores. Hoc igitur vitâ functo, filios haud multo post operi admovisse manus: noctu ad regiam accedentes, lapidem in aedificio a se inventum facili operâ tractasse, multumque pecuniae extulisse. (121. 2.) Quum forte dein conclave rex aperuisset, videretque diminutas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem culparet habuisse, quum sigilla ianuae salva fuissent, et aedificium clausum. Ubi autem iterum et tertio aperiens, constanter minui vidit pecunias, (nec enim

(τοὺς γὰρ κλέπτας οὐκ ἀνέιναι κεραίζοντας,) ποιῆσαι
 μιν τὰδε· πάγας προτάξαι ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας
 περὶ τὰ ἀγγεῖα, ἐν τοῖσι τὰ χρήματα εἶην, στήσαι.
 40 τῶν δὲ Φαυρῶν, ὥσπερ ἐν τῷ προτοῦ χρόνῳ, ἐλθόντων,
 καὶ ἐνδύντος τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἀγγος
 προσῆλθε, ἰδέως τῇ πάγῃ ἐκχέσθαι· ὡς δὲ γινῶναι αὐτὸν
 ἐν οἴῳ κακῷ ἦν, ἰδέως καλέειν τὸν ἀδελφεὸν, καὶ δη-
 * λούν αὐτῷ τὰ παριόντα, καὶ καλεῖν τὴν ταχίστην
 45 ἐσθύντα, ἀποτάμνειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν· ὅπως μὴ αὐ-
 τὸς ὀφθεῖς, καὶ γνωρισθεῖς ὃς εἴη, προσαπολέσει καὶ
 ἐκείνον. τῷ δὲ δοῦναι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πει-
 σθέντα ταῦτα· καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον, ἀπείναι
 ἐκ οἴκου. Φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. Ὡς 121
 60 δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλῆα εἰς τὸ οἶκμα, (3)
 ἐκπεπληῆχθαι, ὁρῶντα τὸ σῶμα τοῦ Φαυρὸς ἐν τῇ πά-

spoliare desiisse fures) hocce cum fecisse: laqueos
 confici iussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant
 pecuniae, collocari. Ventitasse dein, ut antea, fures:
 quorum quum irrepsisset alter, et ad vas accessisset,
 continuo hunc laqueo esse captum. Eundem vero,
 videntem quo in malo esset, protinus vocato fratri
 significasse quid accidisset, iussisseque eum ut conti-
 nuo ipse irreperet, sibi que caput abscinderet; ne, sese
 conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset
 periturus. Et illum, probato huius consilio, fecisse
 ut iusserat frater, adaptatoque iterum lapide domum
 abiisse, caput fratris asportantem. (121. 3.) Ut il-
 luxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, con-
 specto corpore furis laqueo constricti, quum praesep-
 Herod. T. I. P. I. C c

γῇ ἀνευ τῆς κεφαλῆς εἶν· τὸ δὲ οἶκημα, ἀσινές, καὶ
 οὔτε ἔσοδον οὔτε ἑκδυσιν οὐδεμίην ἔχον. ἀπορεύμενον δὲ
 μιν, τάδε ποιῆσαι· τοῦ Φωρὸς τὸν νέκυν κατα τοῦ τεί-
 χους κατακρεμάσαι· Φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαν· 65
 τα, ἐντείλασθαι σφι, τὸν ἀν. ἰδῶνται ἀποκλαύσαντα,
 ἢ κατοικτισάμενον, συλλαβόντας ἄγειν πρὸς ἐαυτόν.
 ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκυος, τὴν μητέρα δεινῶς φέ-
 ρειν· λόγους δὲ πρὸς τὸν περιέοντα παῖδα ποιευμένην,
 προστάσσειν αὐτῷ, ὅτεω τρόπῳ δύναται, μηχανᾶσθαι 60
 ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομίσῃ· εἰ δὲ
 τούτων ἀμελήσει, διαπειλέειν αὐτὴν, ὥς ἐλθοῦσα πρὸς
 121 τὸν βασιλῆα, μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. Ὡς
 (4) δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιέοντος παι-
 δός, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτὴν λέγων οὐκ ἔπειθε, ἔπιτε 65
 χήσασθαι τοιάδε μιν. ὄνους κατασκευασάμενον, καὶ

tim illaesum aedificium, nullumque vel introitum
 vel exitum, videret. Itaque haerentem animo, hocce
 fecisse: cadaver furis ex muro suspendisse, adposi-
 tisque custodibus imperasse, ut, si quem vidissent
 deplorantem aut lamentantem, hunc prehensum ad
 se adducerent. Interim suspenso furis cadavere vehe-
 menter dolentem matrem, collatis cum superstite
 filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo
 quibusve artibus posset, solvere cadaver fratris et
 sibi adferre conaretur; adiecisseque minas, eam rem
 si ille neglexisset, regem se adituram, ipsumque,
 ut qui illius pecunias habeat, delaturam. (121. 4.)
 Ita aspere a matre acceptum filium superstitem, post-
 quam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum
 excogitasse huiusmodi. Instructis asinis utres impo-

ἀσκούς πλησάντα οἴνου, ἐπίβηναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ
 ἔπειτα ἐλαύνειν αὐτούς· ὥς δὲ κατὰ τοὺς Φυλάσσον-
 τας ἦν τὸν κρεμάμενον νέκυν, ἐπισπάσαντα τῶν ἀσκάων
 70 δύο ἢ τρεῖς ποδῶνας αὐτὸν λύνειν ἀπαμμένους. ὥς δὲ
 ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα
 βοῶντα, ὥς οὐκ ἔχοντα πρὸς ὁκοῖον πᾶν ὄνων πρῶτον
 τράπηται. τοὺς δὲ Φυλάκους, ὥς ἰδεῖν πολὺν ῥέοντα
 τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν, ἀγγήια ἔχοντας, καὶ
 75 τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκαμίζειν, ἐν κέρδει ποιευμέ-
 νους· τὸν δὲ διαλοιδορέεσθαι πᾶσι, ἐργὴν προσποιούμε-
 νον. παραμυθευμένων δὲ αὐτὸν τῶν Φυλάκων, χρόνω
 πρηγύνεσθαι προσποιέεσθαι, καὶ ὑπείσθαι τῆς ὀργῆς·
 τέλος δὲ, ἐξελάττει αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ
 80 κατασκευάζειν. ὥς δὲ λόγους τε πλείους ἐγγίνεσθαι,
 καὶ τινα καὶ σκῶψαί μιν καὶ ἐς γέλωτα προαγαγέ-

suisse vino plenos, eosque per viam publicam agi-
 tasse: quumque prope locum fuisset ubi erant cada-
 veris suspensi custodes, attractos duorum aut trium
 utrium pendulos petiolos solvisse; tum, effluente
 vino, caput sibi pulsasse ingenti edito clamore, quasi
 incertum, ad quemnam ex asinis primum se conver-
 teret. Custodes, multum fluere vini videntes, in viam
 concurrisse, vasa tenentes, effluensque vinum, ut
 suum in lucrum cedens, colligentes; illum autem,
 vehementer se iratum simulantem, maledictis eos la-
 cerasse. Custodibus vero eum consolantibus, paula-
 tim mitigari simulantem, ab ira remisisse; denique
 a mediâ viâ exegisse asinos, eosque rursus instruxis-
 se. Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus
 ex custodibus facete cavillans etiam risum ei elicuis-

σθαι, ἐπιδιδῶναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκῶν ἕνα· τοὺς δὲ αὐ-
 τοῦ, ὥσπερ εἶχον, κατακλιθέντας πίνειν διανοέσθαι,
 καὶ ἐκεῖνον παραλαμβάνειν, καὶ κελεύειν μετ' ἐωυτῶν
 μέιναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναι τε δὴ, καὶ κατα- 85
 μέναι. ὥς δέ μιν παρὰ τὴν πόσιν Φιλοφρόνως ἡσπά-
 ζοντο, ἐπιδιδῶναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκῶν. δαίμ-
 νεϊ δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς Φυλάκους, ὑπερμε-
 θυσθῆναι· καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου, αὐτοῦ ἐν-
 θάπερ ἔπινον κατακοιμηθῆναι. τὸν δὲ, ὥς πρόσω ἦν τῆς 90
 νυκτός, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ καταλῦσαι, καὶ τῶν
 Φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς θεξιάς παρηί-
 δας· ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνειν
 ἐκ οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα.
 121 Τὸν δὲ βασιλέα, ὥς αὐτῷ ἀπηγγέλλετο τοῦ Φωρὸς ὁ 95
 (5) νέκυσ ἐκκεκλημμένος, δεῖνὰ ποιεῖν· πάντας δὲ βουλό-

set, dono eum illis dedisse unum ex utribus: et illos
 e vestigio discumbentes compotationi animum ad-
 aplicuisse, ipsumque manu prehensum hortatos esse,
 ut secum maneret compotaretque: et illum, ut erat
 consentaneum, morem gessisse, apudque illos man-
 sisse. Qui quum inter potandum comiter salutarent
 hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse:
 et copioso potu utentes custodes, ita fuisse inebriatos,
 ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, ob-
 dormierint. Tum vero, nocte iam multum progressâ,
 hunc fratris corpus solvisse, et custodum dextras ge-
 nas contumeliae causa rasisse; denique cadavere asi-
 nis imposito, mandata matris exsecutum, domum
 cum asinis rediisse. (121. 5.) Regem, postquam ei
 renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, aeger-

μενον εὔρεθῆναι ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος,
ποιῆσαι μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν δὲ θυγατέρα
τὴν ἐωυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκήματος, ἐντειλάμενον πάν-
200 τας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι,
ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ ὅ τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἔργασται
αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὅς δ' ἂν ἀπηγήση-
ται τὰ περὶ τὸν Φῶρα γεγενημένα, τοῦτον συλλαμ-
βάνειν, καὶ μὴ ἀπιέναι ἔξω. ὡς δὲ τὴν παῖδα ποιέειν
105 τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν Φῶρα πυθόμενον
τῶν εἵνεκα ταῦτα ἐπρήσσετο, βουλευθέντα πολυτροπῇ
τοῦ βασιλῆος περιγενέσθαι, ποιέειν τάδε. νεκροῦ προσ-
φάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὥμῳ τὴν χεῖρα, ἰέναι αὐτὸν
ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ· ἐσελθόντα δὲ εἰς τοῦ βα-
110 σιλῆος τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτώμενον τάπερ καὶ οἱ
ἄλλοι, ἀπηγήσασθαι ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἴη ἐργασ-

rime tulisse; cupientemque quoquomodo reperire
quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse
aiunt, mihi non credibile. Filiam suam iussisse in
lupanari sedere, cunctosque homines pariter admit-
tere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque
quid sit quod et callidissimum, et quod improbissi-
mum, in vita patrauerit: quod si quis narrasset ea
quae circa furem accidissent, hunc prehenderet, ne-
que egredi pateretur. Iussis patris quum morem gere-
ret puella, furem hunc, postquam cognosset cuius
rei caussâ hacc fierent, cuperetque regem superare
versutiâ, haccce fecisse. Recens mortui hominis am-
putasse in humero manum, eâque sub pallio abscon-
ditâ ad regis filiam intrasse; tum ab eâ interrogatum
sicuti alii, responsisse, *improbissimum se facinus pa-*

μῖνος, ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλέως
 ὑπὸ πάγης ἀλόντος ἀποτάμει τὴν κεφαλὴν· σοφώτα-
 τος δὲ, ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας, καταλύσει
 τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νεκρὸν. τὴν δὲ, ὡς ἤκου- 115
 σι, ἀπίσσει αὐτοῦ. τὸν δὲ Φῶρα ἐν τῷ σκοτεινῷ προ-
 τεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ, ἐπιλαβόμε-
 νην ἔχειν, νομίζουσιν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντίχει-
 σθαι· τὸν δὲ Φῶρα προέμενον αὐτῇ, οἰχίσθαι διὰ θυ-
 122 ρέων φεύγοντα. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα εἰς τὸν βασιλέα 120
 (6) ἀνεῖχθαι, ἐκπεπλῆχθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε
 καὶ τόλμῃ τῶνθρώπου. τέλος δὲ διαπέμποντα εἰς πό-
 λεις, ἐπαγγέλλεσθαι ἀδελφῇ τε δίδοντα, καὶ
 μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι εἰς οἶκον τὴν αὐτοῦ. τὸν
 δὲ Φῶρα, πιστεύσαντα, ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν· Ῥαμψίνι- 125
 τον δὲ μεγάλως θωμάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύ-

trasse, quum suspensum fratris caput abscidisset, laqueo capti in regis thesauro; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver fratris solvisset. Tum illam, his auditis,prehendisse hominem: at furem in tenebris manum mortui porrexisset; quam dum illa prehenderet, manum illius ipsius se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per ianuam egressum profugisse. (121. 6.) Postquam igitur et haec regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutiā et audaciā hominis. Ad extremum, circummissis per oppida praekonibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adiecturum homini, si in conspectum suum venisset. Et edicto fidem adhibentem furem, ad regem accessisse: *Rampsini-* tumque, magna hominis admiratione ductum, filiam

την. φρονεῖσαι, ὡς πλεῖστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπῳ· Αἰ-
γυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκαρῖσθαι, ἐκεῖνον δὲ
Αἰγυπτίων.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἔλεγον, τοῦτον τὸν βασιλῆα ζῶν 122
καταβῆναι κάτω εἰς τὸν οἱ Ἕλληνες αἰδῆν νομίζουσι
εἶναι, καὶ καὶ συμβεβύειν τῇ Δήμητρι· καὶ τὰ μὲν,
νικᾷν αὐτήν, τὰ δὲ, ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς· καὶ μὴ πα-
5 λω ἀνὰ ἀπικέσθαι, δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμα-
κτρον χάσειν. ἀπὸ δὲ τῆς Ραμφινίτου καταβάσιος,
ὡς πάλιν ἀπῆκετο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφα-
σαν· τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελέστας
αὐτοὺς· οὐ μέντοι, εἴ τε δι' ἄλλο τι, εἴ τε διὰ ταῦτα
20 ὁρτάζουσι, ἔχω λέγειν. Φᾶρος δὲ αὐτήμερον ἐξυφῆναν-
τες οἱ ἱερεῖς, κατ' ὧν ἔδησαν ἐνὸς αὐτῶν μίτρην τοὺς
ὀφθαλμούς· ἀγαγόντες δὲ μὴ ἔχοντα τὸ Φᾶρος εἰς ὁδὸν

ei hanc in matrimonium dedisse, ut hominum om-
nium scientissimo: Aegyptios enim omnibus aliis an-
tecellere, ipsum vero Aegyptiis.

(122.) Post haec, eundem regem dixerunt vivum
sub terram, quo loco Graeci inferos putant esse, de-
scendisse, ibique cum Cerere aleà luisse, et partim
victorem, partim etiam ab illâ victum fuisse; deni-
quē rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse
mantile aureum. Ab hoc *Rampsiniti descensu ad*
inferos, postquam reversus esset, festum aiebant agi
ab Aegyptiis: quod festum ego quidem novi meâ etiam
nunc aetate ab illis agi; utrum vero hac de causâ
celebretur, an aliâ, adfirmare non possum. Unus e
sacerdotibus pallium induit, eodem die ab illis con-
textum: huic reliqui mitrâ obligant oculos, cumque

Φέρουσαν ἐς ἱερὸν Δήμητρος, αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ἐκ
 σω. τὸν δὲ ἱεῖα τοῦτον καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμούς,
 λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Δήμη- 15
 τρος, ἀπέχον τῆς πόλιος εἴκοσι σταδίου· καὶ αὐτὶς
 ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς τὸ αὐτὸ
 123 χωρίον. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοιςι χρά-
 σθω ὅτεω τὰ τοιαῦτα πιθανά ἐστι· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάν-
 τα τὸν λόγον ὑπόκειται, ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπὲρ ἐκά-
 στων ἀκοῇ γραῶ. ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγύ-
 πτιοι λέγουσι Δήμητρα καὶ Διόνυσον. Πρῶτοι δὲ καὶ 5
 τότε τὸν λόγον Αἰγύπτιοι εἰσι οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώ-
 που ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι· τοῦ σώματος δὲ καταφθίνον-
 τος, ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπεὰν δὲ
 περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ
 πετεινά, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύνει· 10

in viam deducunt qua ad Cereris templum itur, tum
 ipsi retro discedunt. Hunc sacerdotem, cui obstricti
 oculi sunt, aiunt, a duobus lupis ad templum Cere-
 ris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursus-
 que eosdem lupos eum in eumdem locum reducere.
 (123.) Iam utatur his, quae Aegyptii narrant, si cui
 probabilia fuerint visa: mihi per totam hanc Histo-
 riam propositum est, ut ea scribam quae de quaque
 re memorata audiui. Memorant autem Aegyptii, prin-
 cipatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum.
 Primi etiam fuerunt Aegyptii, qui hoc praeceptum
 traderent, *esse animam hominis immortalem*; in-
 tērente vero corpore in aliud animal, quod eo ipso
 tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum
 absolvisset per omnia terrestria animalia et marina
 et volucra, tum rursus in hominis corpus, quod

τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχλίοισι ἔτησι.
τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἑλλήνων ἐχορήσαντο, οἱ μὲν,
πρότερον, οἱ δὲ, ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἑαυτῶν ἐόντι· τῶν ἐγὰρ
εἰδῶς τὰ οὐνόματα, οὐ γράφω.

Μέχρι μὲν νυν Ῥαμφινίτου βασιλῆος εἶναι ἐν Αἰ- 124
γύπτῳ πᾶσαν εὐνομήν ἔλεγον, καὶ εὐθηνέειν Αἴγυπτον
μεγάλως. μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαντά σφεων Χέο-
πα, ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι. κατακλήψαντα γὰρ
5 μιν πάντα τὰ ἱερά, πρῶτα μὲν σφεας θυσιῶν ἀπέ-
ρξαι· μετὰ δὲ, ἐργάζεσθαι ἑαυτῷ κελεύειν πάντας Αἴ-
γυπτίους. τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι, ἐκ τῶν λιθοτο-
μέων τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τούτων ἔλκειν λί-
θους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν ποτα-
10 μὸν πλοίοισι τοὺς λίθους ἐτέροις ἑταῖς ἐκδένεσθαι, καὶ

tunc nascatur, intrare: circuitum autem illum absol-
vi tribus annorum millibus. Hoc placito usi sunt
deinde nonnulli e Graecorum philosophis, alii prius,
alii posterius, tamquam suum esset inventum: quo-
rum ego nomina, mihi quidem cognita, edere nolo.

(124.) Usque ad Rampsinitum igitur valuisse, di-
xerunt, in Aegypto leges, et rebus omnibus egregie
floruisse Aegyptum. Post hunc vero, regnum apud
eos tenentem *Cheopem* omni nequitia esse grassa-
tum. Clausis enim templis omnibus, primum sacri-
ficiis prohibuisse Aegyptios; tum cunctos iussisse sibi
opus facere: aliis adsignatum fuisse, ut ex lapididinis
in Arabio monte lapides traherent usque ad Nilum;
aliis imperatum, ut navigiis ois flumen transvectos

πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον ὄρος, πρὸς τοῦτο ἔλκουσιν, ἐσγάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν τρίμηνον ἐκάστην. χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ λαῷ, δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν εἰλικὸν τοὺς λίθους, τὴν ἔδειμαν ἔργον ἐὼν οὐ πολλῷ πῶς ἔλασσαν 15 τῆς πυραμίδος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν· (τῆς γὰρ μῆκος μὲν εἰσι πέντε στάδιοι· εὖρος δὲ, δέκα ὀργυιαί· ὕψος δὲ, τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἑωυτῆς, ὀκτὼ ὀργυιαί· λίθου τε ξιστοῦ καὶ ζάων ἐγγεγλυμμένων) ταύτης τε δὴ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ 20 ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς ἐποίηετο Θήκας ἑαυτῷ ἐν νήσῳ, διώρυχα τοῦ Νείλου ἐσαγαγάν. τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι εἰκοσι ἔτη ποικυμένη· τῆς ἐστὶ παντακτῇ μέτῳ πενὶ ἑκα-

lapides exciperent, et ad Libycum quem vocant traherent montem. Opus autem faciebant per vices, quolibet trimestri, centena hominum millia. Tempus autem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem fuisse annos, intra quos munierint viam qua traherunt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo inferius ipsâ pyramide: (est enim longitudo viae quinque stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; altitudo; qua est maxima, duorum et triginta cubitorum: estque ex politis lapidibus confecta, et insculptis ornata figuris:) huic igitur muniendae viae insumptos decem annos fuisse, simulque conficiendis in eo colle, in quo stant pyramides, cameris subterraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in insulâ, fossâ ex Nilo intro actâ. In ipsius autem pyramidis constructionem viginti annos esse insumptos.

5 στον ὀκτώ πλέθρα, εἰσῆς τετραγώνου, καὶ ὕψος ἴσον
 λίθου δὲ ξιστοῦ τε καὶ ἀρμωσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς
 τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἐλάσσω. Ἐποικῆθι δὲ ὧδε 125
 αὕτη ἡ πυραμὶς· ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι
 κρούσας, οἱ δὲ βωμίδας ὀνομάζουσι. τοιαύτην τὸ πρῶ-
 τον ἐπεὶ τε ἐποίησαν αὐτήν, ἤειρον τοὺς ἐπιλαίπους λῆ-
 5 θους μηχανῇσι ξύλων βραχέων πεποιημένῃσι· χαμά-
 θεν μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν αἰρέσα-
 τες· ὁκῶς δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, εἰς ἐτέραν μηχανὴν
 ἐτίθετο, ἐστεῶσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοῖχου· ἀπὸ τούτου
 δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον ἔλκετο στοῖχον, ἐπ' ἄλλης μηχανῆς.
 10 Ὅσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, ποσαῦται
 καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν· εἴ τε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν,
 εἰσῶσαν μὴν τε καὶ εὐβάστακτον, μετεφόρεον ἐπὶ στοῖ-

CXXV. 9. Post στοῖχον excidisse nonnihil videtur.

Quadrata illius forma est; latus quodque octingentos
 metitur pedes: altitudo eiusdem est mensurae: lapis
 politus et quam adcuratissime coagmentatus; nullus
 ex lapidibus minor triginta pedibus. (125.) Est autem
 sic constructa haec *pyramis*: statim in modum graduum
 quibus scalae adscenduntur, quos gradus alii *pinnae*,
 alii *arulas* vocant. Talem postquam primum eam
 fecerunt, ~~in~~ altum tollebant reliquos lapides machi-
 nis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in
 primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi per-
 venit lapis, alii *machinae* imponebatur, quae in pri-
 mo graduum ordine stabat, et ab hoc ordine in se-
 cundum attrahebatur ordinem [rursusque ab hoc in
 tertium] super alia machina; nam quot erant gra-
 duum ordines, tot quoque machinae erant: sive etiam
 una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex

χον ἕκαστον, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλοιεν· λελέχθω γὰρ
 ἡμῖν ἐπ' ἀμφοτέρα, κατὰ περ, λέγεται. Ἐξεποιήθη δ'
 ὦν τὰ ἀνάτατα αὐτῆς πρῶτα· μετὰ δέ, τὰ ἐπόμενα 15
 τούτων ἐξεποιεῖν· τελευταῖα δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγαια καὶ
 τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. Σεσήμανται δὲ διὰ γραμ-
 μάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι, ὅσα ἔς τε συρμαίνην
 καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα ἀναισιμῶθι τοῖσι ἐργαζομέ-
 νοισι καὶ, ὡς ἐμὲ εὖ μεμνήσθαι τὰ ὁ ἑρμηνεύς μοι, 20
 ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα, ἔφη, ἑξακόσια καὶ χί-
 λια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. εἰ δ' ἔστι οὕτως
 ἔχοντα ταῦτα, κόσα εἰκὸς ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἔστι ἔς
 τε σίδηρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία, καὶ ἐσθῆτα τοῖσι
 ἐργαζομένοισι; ὅκοτε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα 25
 τὸν εἰρημένον· ἄλλον δέ, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοῦς

uno ordine in alterum promovebant, quoties lapi-
 dem in altum tollere vellent: nam in utramque par-
 tem, quemadmodum factum traditur, dictum a nobis
 esto. Perfici autem coeptum est opus a summo;
 dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extre-
 mum imam partem et terrae proximam perfecerunt.
 Scripto autem in pyramide consignatum est literis
 Aegyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia
 fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fece-
 runt: et recte memini quae mihi dixit interpres, quum
 scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcento-
 rum talentorum. Quod si ita est, quantum putabimus
 impensum fuisse in ferrum, quo usi sint ad opus fa-
 ciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operario-
 rum? quandoquidem tantum temporis, quantum di-
 xi, faciendo operi insumserunt, neo minus multum

- λίθους ἔταμνον, καὶ ἄγον, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ἐς τοῦτο δὲ ἔλθειν Χίον 126
πα κακότητος, ὥστε χρημάτων δέοντων, τὴν θυγατέρα τὴν ἑαυτοῦ κατίσαντα ἐπ' οἰκήματος, προστάξαι
πρήσσεσθαι ἀργύριον, ὅσον δὴ τι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτο
5 γε ἔλεγον, τὴν δὲ, τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα
πρήσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι μνημῆιον καταλιπέσθαι,
καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἑκάστου δέεσθαι, ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοισι δωρέοιτο.
ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδο-
10 μῆθῃναι, τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἱστηκυῖαν, ἔμπροσθε
τῆς μεγάλης πυραμίδος· τῆς ἐστὶ τὸ κῶλον ἑκάστον,
ἔλου καὶ ἡμίσιος πλέθρου. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χίον 127

temporis caedendis lapidibus, eisdemque promovendis, et fossae subterraneae conficiendae. (126.) Eo autem flagitii processisse *Cheopem* dixerunt, ut, quum pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari iusserit considerare, et pecuniae summam quantam posset maximam conficere. Quantum sit, quod illa hoc modo collegerit, non memoratur: sed hoc memorant, collegisse illam non modo pecuniam a patre imperatam; verum etiam, quum suo nomine privatim cuperet monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus faciendum idoneum, sibi conferret: ex illisque lapidibus, dixerunt, exstructam esse pyramidem quae in medio stat trium, ante magnam pyramidem; cuius quodque latus est longitudine pedum centum et quinquaginta. (127.) *Cheopem* hunc dixere Aegyptii regnasse

κα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα ἔτια· τελευτή-
 σαντος δὲ τούτου, ἐκδέξασθαι τὴν βασιλείην τὸν ἀδελ-
 Φεὸν αὐτοῦ Χεφρῆνα. καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρό-
 πῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἐτέρῳ, τὰ τε ἄλλα, καὶ πυραμίδα 5
 ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνέκυσαν· ταῦ-
 τα γὰρ ὦν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν. οὔτε γὰρ ὑπεστί
 οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διώρυξ ἦκει ἐς
 αὐτήν, ὥσπερ ἐς τὴν ἐτέραν, ρέουσα· διὰ οἰκοδομημένου
 δὲ αὐλῶνος ἕσω νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι 10
 κεῖσθαι Χέοπα. ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου
 Λιβυπικοῦ ποικίλου, τεσσαράκοντα πόδας ὑποβάς τῆς
 ἐτέρης τὸ αὐτὸ μέγας, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδό-
 μῃσι. ἰστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέραι, μά-
 λιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ. βασιλεῦσαι δὲ ἔλε- 15
 128 γον Χεφρῆνα ἐξ καὶ πεντήκοντα ἔτια. Ταῦτ' ἐξ τε

annos quinquaginta; Etque defuncto successisse in
 regnum fratrem eius *Chephrenem*. Hunc quum
 in aliis rebus eodem instituto usum fuisse atque fra-
 trem, tum etiam pyramidem exstruxisse. Et haec
 quidem pyramis mensuram prioris illius non exae-
 quat; (nam mensuras etiam nos exegimus:) nec came-
 ras habet subterraneas, nec fossa ex Nilo derivata
 in hanc inferne influit, sicut in illam, in qua Nilus
 per canalem murario opere constructum insulam cir-
 cumluit, in qua sepultum Cheopem aiunt. Exstruxit
 autem hanc, magnae pyramidi proximam, quadragin-
 ta pedibus illâ minorem: primus lapidum ordo Aethio-
 pico lapide variegato substructus. Ambae super eo-
 dem stant clivo, centum fere pedes in altitudinem
 eminente. Regnasse autem Chephrenem aiunt annos

καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτη, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε
 πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἱρὰ χρόνου τοσούτου
 κατακληϊσθέντα οὐκ ἀνοιχθῆναι. τούτους ὑπὸ μίσους οὐ
 5 κάρτα θέλουσι Αἰγύπτιοι ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς
 πυραμίδας καλέουσι ποιμένος Φιλιτίωνος, ὃς τοῦτον
 τὸν χρόνον ἐνεμὲ κτήνια κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερῖ- 129
 νον ἔλεγον, Χέοπος παῖδα· τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς
 ἔργα ἀπαθῶν· τὸν δὲ τὰ τε ἱρὰ ἀνοῖξαι, καὶ τὸν λεῶν
 τετρυμένον ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἀνεῖναι πρὸς ἔργα τε
 5 καὶ θυσίας· δίκας δὲ σφι πάντων βασιλῶν δικαιοτά-
 τας κρίνειν. κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον, ἀπάντων
 ὅσοι ἤδη βασιλῆες ἐγένοντο Αἰγυπτίων, αἰνεοῦσι μάλι-
 στα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γὰρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὴ

CXXVIII. 6. Φιλίτιωνος. *Alii* Φιλίτιος.

sex et quinquaginta. (128.) Hos centum et sex an-
 nos numerant Aegyptii, quibus per Aegyptum omne
 genus malorum invaluerit, clausaque templa per tan-
 tum temporis spatium non fuerint aperta. Istorum-
 que regum odio ne nomen quidem memorare volunt;
 sed pyramides etiam illas vocant *pastoris Philitionis*,
 qui per id tempus in illis locis pecora sua pavit.

(129.) Post hunc regnasse in Aegypto dicebant
Mycerinum, Cheopis filium. Huic patris displi-
 cuisse facta: itaque et templa eum aperuisse, et po-
 pulo, extremis malis vexato, indulsisse, ut suis quis-
 que negotiis et sacris operam daret: iusque etiam il-
 lis aequissime regum omnium dixisse. Hac quidem ex
 parte summis eum laudibus supra omnes, quotquot
 Aegypti reges umquam fuere, extollunt: nam et alio-

416 HERODOTI HISTOR. II.

καὶ τῷ ἐπιμεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἐαυτοῦ διδόν-
 τα ἄλλα, ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. Ἔοντι δὲ 10
 ἡπίῳ τῷ Μυκερίνῳ κατὰ τοὺς πολέτας, καὶ ταῦτα
 ἐπιτηδεύοντι, πρῶτον κακῶν ἀρξαι τὴν θυγατέρα ἀπο-
 θανούσαν αὐτοῦ, τὴν μούνον εἰ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίῳσι
 τέκνον. τὸν δὲ, ὑπεραλγῆσαντά τε τῷ περιπεπτακέι
 πρήγματι, καὶ βουλόμενον περισσότερόν τι τῶν ἄλλων 15
 θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βούν ξυλὴν κοί-
 λην, καὶ ἔπειτα καταχρυσώσαντά μιν ταύτην, ἔσω ἐν
 αὐτῇ θάψαι ταύτην δὴ τὴν ἀποθανοῦσαν θυγατέρα.
 130 Αὕτη ὦν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρύβθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ
 ἦν φανερή· ἐν Σαί μὲν πόλει εἴϋσα, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι
 βασιλείοις, ἐν οἰκῇματι ἡσκημένῳ· θυμῆματα δὲ
 παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν·
 νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. ἀγ- 5

quin ex aequo iudicasse causas, et, si quis de sen-
 tentia ab illo lata esset conquestus, ei de suo donare
 solitum, quo iram illius mitigaret. Ita quum mistis
 adversus cives esset *Mycerinus*, talibusque uteretur
 institutis; primam ei calamitatem accidisse mortem
 filiae, quam unicam domi sobolem habebat. Qua ca-
 lamitate vehementer afflictum, quum vellet excellen-
 tiori quadam ratione sepelire filiam, conficiendam
 curasse bovem ligneam, intus cavam, extrinsecus
 inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepeli-
 visse. (130.) Bos ista non sub terrâ est recondita,
 sed meâ adhuc aetate in propatulo erat, in Sai oppi-
 do in regiâ posita, eleganti in conclavi: et quotidie
 apud illam suffimenta cuiusque generis adolentur, et
 singulis noctibus pernox ardet lucerna. Prope illam,

χοῦ δὲ τῆς βοῆς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκήματι εἰκόνες τῶν
παλλακίων τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν
Σαῖ πόλι ἱεῖες· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοί,
εὐῶσαι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστα κη, γυμναὶ ἐργασ-
10 μέναι· αἱ τινες μέντοι εἰσὶ, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, πλὴν ἢ τὰ
λεγόμενα. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῆς ταύτης, 131
καὶ τῶν κολοσσῶν, τόνδε τὸν λόγον· ὡς Μυκερίνος ἐρά-
σθη τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς, καὶ ἔπειτα ἐμίγη οἱ αἰκού-
σῃ· μετὰ δὲ, λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγξατο ὑπὸ ἄρχος·
5 ὁ δὲ μιν ἔθαψε ἐν τῇ βοῇ ταύτῃ· ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν
ἀμφιπόλων τῶν προδουσέων τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ
ἀπέταμε τὰς χεῖρας· καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι
πεπονθυῖας τάπερ αἱ ζῶαὶ ἔπαθον. ταῦτα δὲ λέγουσι
Φλυηρέοντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τὰ τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ
10 τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὦν καὶ
ἡμεῖς ὠρόμεν, ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβεβλή-

in alio conclavi, stant certe ibi lignae statuæ (co-
lossos Herodotus dicit) formâ muliebri, numero fere
viginti, nudis corporibus. Quænam autem illæ sint,
dicere non possum, nisi quæ narrantur. (131.) Sunt
autem qui de bove illa et de statuîs istis hæc narrant:
Mycerinum amorē filiae suæ captum, vim ei intul-
lisse; eoque facto puellam præ dolore vitam finisse
suspendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse;
matrem autem famulis, quæ patri filiam prodidis-
sent, manus præcidisse, et nunc imaginibus illarum
idem accidisse quod ipsæ vivæ passæ essent. Hæc
vero, ut mihi videtur, dicunt nugantes, quum caetera,
tum hoc de manibus statuarum: hoc enim nos etiam
vidimus, vetustate temporis decidisse illis manus,
Herod. T. I. P. I. D d

κασι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτῶν φαίνοντο ἰοῦσαι ἔτι καὶ ἐς
 132 ἡμέ. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακέκρυπται Φοι-
 νικέῳ εἵματι· τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει
 πεχουσωμένα παχεί καὶ χρυσῷ· μεταξὺ δὲ τῶν κε-
 ρέων, ὃ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος ἔπεισι χρύσεος.
 ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κεκμηνη· μέ- 5
 γαθος δὲ, ὅση περὶ μεγάλη βοῦς ζωή. ἐκφέρεται δὲ ἐκ
 τοῦ οἰκήματος ἀνά πάντα τὰ ἔτια. ἐπειὰν τύπωνται
 οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ ἐνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἡμεῶν ἐπὶ
 τοιοῦτῳ πρῆγματι, τότε ὦν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς
 τὸ Φῶς. Φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεηθῆναι τοῦ πατρὸς Μυ- 10
 κέρινου ἀποδηήσκειν, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπαξ μιν τὸν
 133 ἥλιον κατιδεῖν. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος,
 δεύτερα ταύτῃ τῷ βασιλεῖ τάδε γενέσθαι· ἰλθεῖν οἱ
 μανητῆριον ἐκ Βουτούς πόλιος, ὡς „μέλλοι ἐξ ἔτια μου-

quae etiam nunc ad pedes imaginum iacentes con-
 spiciuntur. (132.) Bos autem corpus tectum habet
 purpureo pallio, sed collum et caput denso admo-
 dum auro inauratum: inter cornua eminet circuli so-
 lis aurea imago. Non stat recta bos, sed genubus in-
 cumbens: magnitudo quanta magnae bovis vivae.
 Quotannis semel extra conclave effertur. Quando
 plangunt Aegyptii deum illum, cuius nomen in
 tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lu-
 cem proferunt: dicunt enim, morientem filiam oras-
 se patrem Mycerinum, ut semel in anno solem ad-
 spicere sibi liceat. (133.) Post filiae mortem acci-
 disse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem
 hanc: oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adla-
 tum, nonnisi sex adhuc annos victurum illum,

νον βίους, τῷ ἑβδόμῳ τελευτήσῃν.“ τὸν δὲ, δεινὸν ποιή-
 5 σάμενον, πέμψαι εἰς τὸ μαντήϊον τῷ θεῷ ὀνειδισμα,
 ἀντιμεμφόμενον ὅτι „ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πάτριος,
 ἀποκληίσαντες τὰ ἱερά, καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλ-
 λά καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίβαν χρόνον ἐπὶ
 10 πολλόν· αὐτὸς δ' εὐσεβὴς εἶναι, μέλλοι ταχέως οὕτω
 τελευτήσῃν.“ Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δευτέρα ἐλθεῖν
 λέγοντα „τούτων εἵνεκα καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον.
 οὐ γὰρ ποιῆσαι μιν τὸ χρεὼν ἦν ποιεῖν· δεῖν γὰρ Αἴ-
 γυπτον κακοῦσθαι ἐπ' ἔτεα πεντήκοντά τε καὶ ἑκατόν·
 15 καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλέας,
 μαθεῖν τοῦτο, καῖνον δὲ οὐ.“ Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν
 Μυκερῖνον, ὡς κατακεκοιμένον ἤδη οἱ ταύτων, λύχνα
 ποιησάμενον πολλὰ ὅπως γένοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐ-

septimo vitam finiturum. Tum illum, aegerrime hoc
ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis ver-
bis deo exprobrarent, quod pater ipsius et patruus,
qui templa clausissent, deosque non curassent, atque
etiam homines perdidissent, tamen seros in annos
produxissent vitam; ipse autem, qui deos colat,
tam cito vitam esset finiturus. Super haec alterum
ei responsum ab oraculo esse editum: hac ipsa caus-
sâ propere finiturum vitam, quod ea, quae in
falis fuissent, non fecisset. Debuisset enim Aegyptum
malis vexari per annos centum et quinquaginta:
et duo reges, qui ipsum antecesserint, hoc intellexisse,
ipsum vero non intellexisse. His auditis Mycerinum,
quum sententiam contra se iam pronunciatam cognovisset,
multas parari iussisse lucernas, cisque quotidie ingruente nocte accensis potasse.

τά, πίνειν τε καὶ εὐπαθεῖν, οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀνιόντα, ἔς τε τὰ ἔλεια καὶ τὰ ἄλσια πλανώμενον, καὶ ἵνα πυθάνοιτο εἶναι γῆς ἐνηβητήρια ἐπιτηδεύατα. 20 ταῦτα δὲ ἐμμηχανᾶτο, θέλων τὸ μαντήιον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα, οἱ δωδέκα ἔτια ἀντὶ ἐξ ἐτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποιούμεναι.

- 134 Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπελίπετο, πολλὸν ἐλάσσων τοῦ πατρὸς, εἴκοσι ποδῶν καταδέουσαν κῶλον ἕκαστον τριῶν πλέθρων, εἰσῆς πετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἡμῶν Αἰθιοπικοῦ· τὴν δὲ μετεξέτεροί φασι Ἑλλήνων Ῥοδάπιος ἐταίρης γυναῖκός εἶναι, οὐκ ὁρθῶς λέγοντες. 5 οὐ δὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὗτοι ἥτις ἦν ἡ Ῥοδάπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην, ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδες ἀπαρίθμητοι,

voluptatibusque, nec die nec nocte ullâ intermissâ, indulgisse, per amoena inferioris Aegypti loca atque nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

(134.) Idem *Mycerinus* pyramidem etiam reliquit, multo quidem minorem eâ quam pater extruxerat, unoquoque quatuor laterum ducentos octoginta pedes metiente: usque ad dimidiam altitudinem Aethiopicus lapis est. Hanc pyramidem Graccorum nonnulli putant esse *Rhodopidis* meretricis; multum falsi sententiae. Satis enim adparet, ne novisse quidem hos quaenam mulier fuerit Rhodopis: alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quae in-

- ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναισίωνται· πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ
 10 Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδῶπις, ἀλλ'
 οὐ κατὰ τοῦτον. ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον του-
 τέων τῶν βασιλέων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας ἦν λι-
 πομένων Ῥοδῶπις· γενεὴν μὲν, ἀπὸ Θρηάκης· δούλη δὲ
 ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλειος, ἀνδρὸς Σαμίου, σύν-
 15 δουλός δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιοῦ. καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδ-
 μονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῇδε οὐκ ἥκιστα· ἐπεὶ τε γὰρ
 πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ θεοπροπίου „ὅς βοῦ-
 λοιτο ποιῆν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελίσθαι“ ἄλλος μὲν
 οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονος δὲ παῖδος παῖς, ἄλλος Ἰάδ-
 20 μων, ἀνείλετο· οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμονος ἐγένετο.
 Ῥοδῶπις δὲ εἰς Αἴγυπτον ἀπίκητο, Ξάνθῳ τοῦ Σαμίου 135
 κομίσαντες μιν· ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην, ἐλύθη χρη-

numeris (ut verbo dicam) talentorum millibus con-
 stiterat: ignorareque eosdem adparet, regnante Ama-
 si floruisse Rhodopin, non huius regis aetate. Permul-
 tis enim annis post reges hos, qui istas pyramidas
 monumenta sui reliquerunt, vixit *Rhodopis*; genere
 Thressa, ancilla Iadmonis Samii, Hephaestopolios
 filii, conserva Aesopi, fabularum scriptoris. Nam et
Aesopum Iadmoni servisse, quum aliunde constat,
 tum hoc maxime, quod, postquam Delphenses ex
 oraculi effato saepius proclamassent, *si quis vellet*
poenam repetere caedis Aesopi, nemo alius, qui
 illam repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis ex filio
 nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iad-
 monis servus Aesopus fuerat. (135.) *Rhodopis* vero
 in Aegyptum venit, adducta a Xantho Samio: addu-
 cta vero ut quaestum corpore faceret, magno pretio

μάτων μεγάλων ὑπὸ ἀνδρὸς Μιτυληναίου Χαράξου, τοῦ Σκαμανδρωνύμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφoῦς τῆς μουσικοῦ. οὕτω δὴ ἡ Ῥοδῶπις ἐλευθερώθη, καὶ 5 κατέμενέ τε ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ κάρτα ἐπαφροδίτος γενομένη, μεγάλα ἐκτίσαστο χρήματα, ὡς αὖ εἶναι Ῥοδῶπιν, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ιδέσθαι ἐστὶ ἔτι καὶ ἐς τὸδε παντὶ τῷ βουλευμένῳ, οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χρή- 10 ματα ἀναβεῖναι. ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημίῳ ἐαυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, πείσμα ποιησαμένη τοῦτο, τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλῳ ἐξευρημένον καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱρῷ, τοῦτο ἀναβεῖναι ἐς Δελφοὺς μνημόσυνον ἐαυτῆς. τῆς αὖν δεκάτης τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὄβε- 15 λους βουκόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρει ἡ δεκάτη οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς· οἱ καὶ νῦν ἔτι συννε-

redempta est a cive Mitylenaeo *Charaxo*, Scamandronymy filio, fratre Sapphus poetriae. Ita igitur servitute liberata Rhodopis, mansit in Aegypto: quumque venusta admodum esset, magnas comparavit sibi opes; ut quidem Rhodopis, nec vero ut quae talem extruere pyramidem posset. Nam, cuius opum decimam partem ad hunc usque diem conspiceret licet cuicumque volenti, ei non adeo ingentes opes oportet tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum sui in Graecia relinquere, tale opus faciendum curavit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in templo aliquo esset dedicatum, illudque Delphis in sui memoriam dedicavit. Ex decima opum suarum parte conficienda curavit complura, quot per decimam licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea,

169, 78.

πέπαιται, ὅπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χῖοι ἀνέθεσαν, ἀν-
 τίον δὲ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ. Φιλέουσι δὲ κως ἐν τῇ Ναυ-
 20 κράτι ἐπαφρόδιτοι γίνεσθαι αἱ ἑταῖραι. τοῦτο μὲν γὰρ
 αὕτη, τῆς πέρι λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὲ τι κλεινὴ
 ἐγένετο, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδάπιος τὸ οὐνο-
 μα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ, ὕστερον ταύτης, τῇ οὐνομα ἦν
 Ἀρχιδίκη, αἰδιδίμος ἀνα τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἥσπιν δὲ
 25 τῆς ἐπὶ τῆς περιεσχήμεντος. Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος
 Ῥοδῶπιν ἀπενόστησε εἰς Μιτυλήνην, ἐν μέλει Σαπ-
 Φῶ πολλά κατεκερτόμησέ μιν. Ῥοδάπιος μὲν νυν πέρι
 πέπαιται.

Μετὰ δὲ Μυκερῖνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἔλε- 136
 γον οἱ ἱερεῖς Ἀσυχίν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ποιῆ-
 σαι τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια, ἔοντα πολλῶν τε κάλ-

[sive, ferreos obeliscos,] eaque Delphos misit: quae
 etiam nunc in unum fasciculum collecta conspiciun-
 tur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ip-
 sius aedis sacrae. Solent autem Naucrati versari ve-
 nustae meretrices: nam et hacc, de qua hic sermo
 habetur, ita celebrata est, ut Graecis omnibus inno-
 tuerit Rhodopidis nomen: et post hanc alia, cui no-
 men Archidica, per Graeciam est nobilitata; minus
 tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata.
 Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute libe-
 ravit, Mitylenen reversum, multis conviciis Sappho in
 carminibus suis insectata est. Sed haec de Rhodopide
 hactenus.

(136.) Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Ae-
 gypti regem fuisse *Asychin*, a quo constructa ad
 Vulcani templum propylaea, orientem solem spe-

λίστα καὶ πολλῶ μέγιστα. ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάν-
 τα προπύλαια τυπούς τε ἐγγεγλυμμένους, καὶ ἄλ- 5
 λην ὅσιν οἰκοδομημάτων μυρίην· ἐκεῖνα δέ, καὶ μακρῶ
 μάλιστα. Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἔλεγον, ἀμειξίης
 εἰούσης πολλῆς χρημάτων, γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι,
 ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν, οὕτω λαμ-
 βάνειν τὸ χρέος· προστεθῆναι δὲ ἔτι τούτῳ τῷ νόμῳ τόνδε, 10
 τὸν δίδόντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατεῖν τῆς τοῦ λαμ-
 βάνοντος θήκης· τῷ δὲ ὑποτιθέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον,
 τήνδε ἐπεῖναι ζημίην, μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος,
 μηδὲ αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι
 μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρὶ τὰ Φω, μήτ' ἐν ἄλλῳ μη- 15
 δένι, μήτε ἄλλον μηδένα τῶν ἐαυτοῦ ἀπογενόμενον θά-
 ψαι. Ὑπερβαλίσθαι δὲ βουλόμενον τοῦτον τὸν βασι-
 λέα τοὺς πρότερον ἐαυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύ-

ctantia; longe ea pulcerrima et longe maxima. Ha-
 bent enim omnia quidem propylaea et figuras in-
 sculptas, et infinitam aedificiorum varietatem; haec
 autem, omnium maxime. Hoc, agebant, regnante,
 quum magna in commerciis esset inopia pecuniae,
 legem latam esse Aegyptiis, uti, qui patris cadaver
 pignori daret, ei aes alienum crederetur: adiectam-
 que ei legem esse hanc, ut, qui dedisset aes alie-
 num, is totius etiam conditorii sepulchralis dominus
 esset illius qui accepisset: si quis vero, qui illud pig-
 nus dedisset, debitum solvere nollet, eum nec ipsum,
 quum vita functus esset, in paterno sepulcro aut in
 alio ullo sepeliri, nec ei licere quemquam suorum,
 qui defunctus esset, sepelire. Superare autem cupien-
 tem hunc regem ecs qui ante ipsum in Aegypto reg-

πτου, μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι, ἐκ πλίνθων ποιή-
 20 σαντα· ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκολλημένα τάδε
 λέγοντά ἔστι· ΜΗ ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗΣ ΠΡΟΣ
 ΤΑΣ ΛΙΘΙΝΑΣ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ. ΠΡΟΕΧΩ ΓΑΡ
 Αὔτεων τοσούτον, ὅσον ὁ Ζεὺς τῶν
 ἄλλων θεῶν. Κοντῶ γὰρ ὑποτύπτον-
 25 τες ἔς Λίμνην, ὅτι προσσχοίτο τοῦ
 Πηλοῦ τῷ Κοντῷ, τοῦτο συλλαβόν-
 τες, Πλινθοῦς εἴρτσαν, καὶ με τρο-
 πῶ, τοιοῦτῳ, ἐξεποίησαν. τοῦτον μὲν το-
 σαῦτα ἀποδέξασθαι.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐξ Ἀνί- 137
 σιος πόλιος, τῷ ὀνόμαϊ Ἀνυσιν εἶναι. ἐπὶ τούτου βα-
 σιλεύοντος ἐλάσαι ἐπ' Αἴγυπτου χειρὶ πολλῇ Αἰθιοπίας
 τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθιοπῶν βασιλέα. τὸν μὲν
 5 δὴ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι Φεύγοντα εἰς τὰ ἔλεια· τὸν δὲ
 Αἰθίοπα βασιλεύειν Αἰγύπτου ἐπ' ἔτι πεντήκοντα· ἐν

nassent, monumentum sui reliquisse pyramidem e
 lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi in-
 sculpta, in hanc sententiam: *Ne me conferens cum*
lapideis pyramidibus contemñas: tanto enim illas
antecello, quanto reliquos deos Iupiter. Nam con-
to in paludis fundum subacto, quidquid luti con-
to adhaesit colligentes, inde lateres finxerunt: at-
que hoc modo me perfecerunt. Haec ab illo gesta.

(137.) Post hunc vero regnasse virum caecum ex
 Anysi oppido, cui nomen *Anysis*. Hoc regnante,
 ingenti hominum manu Aegyptum invasisse Aethio-
 pes et *Sabakon*, regem Aethiopum. Caecum igitur
 hunc fugā se in paludes recepisse, Aethiopemque in

τοῖσι αὐτὸν τὰδε ἀποδέξασθαι. ἕκως τῶν τις Αἰγυπτίων
 ἀμαρτοὶ τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδὲνα ἐθέλειν· τὸν δέ,
 κατὰ μέγαθος τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ δικάζειν, ἐπι-
 τάσσοντα χώματα χεῖν πρὸς τῇ ἐαυτῶν πόλει, ὅθεν 10
 ἕκαστος ἦν τῶν ἀδικούντων. καὶ οὕτω ἔτι αἱ πόλεις
 ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἐχώσθησαν
 ὑπὸ τῶν τὰς διαώρυχας ἐρυζάντων, ἐπὶ Σισώστριος βα-
 σιλέος· δεύτερα δέ, ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος καὶ κάρτα ὑψη-
 λαὶ ἐγένοντο. Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων τασσομένων ἐν 15
 τῇ Αἰγύπτῳ πολίων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μάλιστα μὲν Βου-
 βάστι πόλι ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱὸν ἐστὶ Βουβάστιος
 ἀξιαπηγητότατον. μέζω μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ πολυδα-
 πανώτερά ἐστι ἱερά· ἡδονῇ δὲ ἰδεῖσθαι οὐδὲν τούτου μᾶλ-
 λον. ἡ δὲ Βούβαστις, κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν, ἐστὶ 20

Aegyptio regnasse annos quinquaginta; intra quos
 annos gesta ab eo esse haecce. Quoties aliquis Aegyptio-
 rum quidpiam deliquisset, nullum eorum voluisse
 capite plectere; sed pro ratione delicti sententiam
 pronunciasset, imperantem ut quisque delinquentium
 aggerem adgereret ad oppidum unde esset. Atque
 ita oppida facta sunt sublimiora: etenim primo ad-
 gesta fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri fossas
 effoderant; dein iterum sub Aethiope admodum sunt
 exaltata. Prae caeteris autem oppidis, quorum om-
 nium exaltatum est solum, maxime adgesta terra est
 ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Buba-
 stidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia qui-
 dem templa ampliora et sumptuosiora; sed ad spectu
 nullum hoc iucundius. Est autem *Bubastis*, Graeco-
 rum sermone, *Diana*. (138.) Cuius templum ita

"Αρτεμις. Τὸ δὲ ἱρὸν αὐτῆς ὥδε ἔχει. πλὴν τῆς ἐσθ- 138
 δου, τὸ ἄλλο νῆσός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διώρυγες
 ἐσέχουσι, οὐ συμμίσγουσαι ἀλλήλησι, ἀλλ' ἄχει τῆς
 ἐσόδου τοῦ ἱεροῦ ἑκατέρῃ ἐσέχει· ἡ μὲν, τῇ περιόρρουσα,
 5 ἡ δὲ, τῇ εὐρος εὐῦσα ἑκατέρῃ ἑκατὸν ποδῶν, δένδρεσι
 καταάσκιος. τὰ δὲ προπύλαια, ὕψος μὲν δέκα ὀργυιῶν
 ἐστὶ, τύποισι δὲ ἐξαπλήχεσι ἐσκευάδαται ἀξίοισι λόγου.
 ἐὼν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱρὸν, κατορεᾶται πάντοθεν πε-
 ριόντι· ἄτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκκεχωσμένης ὕψου,
 10 τοῦ δ' ἱεροῦ οὐ κεκνημένου, ὡς ἀρχῇθεν ἐποιήθη, ἴσο-
 πτόν ἐστι. περιβέει δ' αὐτὸ αἵμασιῇ ἐγγεγλυμμένη τύ-
 ποισι. ἐστὶ δὲ ἑσῶθεν ἄλσος δενδρέων μεγίστων, πεφου-
 τευμένον περὶ νηὸν μέγαν, ἐν τῷ δὴ τῷγαλμα ἐνι. εὐρος
 δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱεροῦ, πάντῃ σταδίου ἐστὶ. κατὰ μὲν

comparatum est. Praeter introitum, reliquum totum
 insula est : fossae enim ex Nilo circum ductae non
 miscentur altera alteri, sed utraque usque ad introi-
 tum pertinet templi; altera ab uno latere, altera ab
 altero circumfluens: utraque centum pedes patens in
 latitudinem, arboribus inumbrata. Propylaea ad qua-
 draginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sex-
 cubitalibus memoratu dignis ornata. Quum sit tem-
 plum in media urbe, undique conspicitur ex toto
 circuitu: nam quum oppidi solum aggerē adgesto
 sit exaltatum, templum autem, ex quo primum ex-
 structum, non mutatum fuerit, undique conspectui
 patet. Circumductus est templo murus, figuris in-
 sculptis: est autem intus altissimarum arborum lucus,
 circa aedem magnam plantatus, in qua inest deae
 simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex

δὴ τὴν ἑσοδὸν, ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου ἐπὶ σταδίου 15
 τρεῖς μάλιστα κη, διὰ τῆς ἀγορῆς Φέρουσα ἐς τὸ πρὸς
 ἡῶ· εὐρὸς δέ, ὡς τεσσάρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
 ὁδοῦ, δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· Φέρε δ' ἐς Ἑρμῆν
 139 ἱερὸν. τὸ μὲν δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω ἔχει. Τέλος δὲ τῆς
 ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος ὧδε ἔλεγον γενέσθαι. ὅψιν
 ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήδε ἰδόντα αὐτὸν, οἴχεσθαι φεύγοντα·
 ἰδοκέει οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα συμβουλευεῖν, τοὺς ἱερεῖς τοὺς
 ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα πάντας, μέσους διαταμέειν 5
 ἰδόντα δὲ τὴν ὅψιν ταύτην λέγειν αὐτὸν, ὡς πρόφασθαι οἱ
 δοκέοι ταύτην τοὺς θεοὺς προδεικνύειν, ἵνα ἀσεβήσας
 περὶ τὰ ἱερά, κακὸν τι πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων
 λάβοι· οὐκ ἔστι ποιῆσαι ταῦτα· ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξεληλυ-
 θέναι τὸν χρόνον, ὁκόσον κεχρησθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου 10·

parte stadium metitur. In introitu strata lapide via
 est trium fere stadiorum longitudine, per forum fe-
 rens orientem versus: quadringentos pedes patens in
 latitudinem, utrimque arboribus consita ad coelum
 porrectis; fert autem ad Mercurii templum. Haec est
 templi huius ratio. (139.) Ad extremum vero Ae-
 gypto excessisse aiebant Aethiopem hac occasione.
 Viso nocturno territum, fugā se recepisse: visus quip-
 pe sibi erat adstantem videre hominem, qui ei sua-
 deret, ut sacerdotes omnes, qui in Aegypto essent,
 congregaret, et medios discinderet. Hac conspectā
 visione dixisse eum, videri sibi Deos hanc ostendere
 voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admisso,
 aut a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mul-
 taretur; se vero hoc facinus non admissurum: sed
 exiisse tempus, quo exacto, postquam interim in Ae-

ἐκχωρήσειν. ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίῃ ἔοντι αὐτῷ τὰ μαντήϊα,
 τοῖσι χρεώσται Αἰθίοπες, ἀνέιλε, ὡς δεοὶ αὐτὸν Αἰγύ-
 πτου βασιλεῦσαι ἔτσα πεντήκοντα. ὡς ὦν ὁ χρόνος οὗ-
 τος ἐξήϊε, καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασσε,
 15 ἐκὼν ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακῶς.
 Ὡς δ' ἄρα οἶχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὐτῷ 140
 τὸν τυφλὸν ἄρχειν, ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον· ἔνθα πεν-
 τήκοντα ἔτσα, ἡῶσον χῶσας σποδῶ τε καὶ γῇ, οἶκε.
 ὅπως γὰρ οἱ Φοιτᾶν σῖτον ἄγοντας Αἰγυπτίων ὡς ἐκά-
 5 στοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν δωρεὴν
 κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν ἡῶσον
 οὐδείς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν· ἀλλὰ ἔτσα
 ἐπὶ πλεῶν ἢ ἑπτακόσια οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν

CXII. 8. ἑπτακόσια. *Corrigunt alii* τριηκόσια, CCC. *alii* πιν-
 τακόσια, quingentos annos.

gypto regnasset, discedendum sibi esset. Etenim,
 quum in Aethiopia^a etiam tum fuisset, oracula, qui-
 bus utuntur Aethiopes, edixerant, *regnare eum in*
Aegypto debere quinquaginta annos. Itaque finito
 hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte
 ex Aegypto discessit Sabacos. (140.) Post cuius dis-
 cessum regnasse iterum dixerunt caecum illum, re-
 deuntem e paludibus, ubi quinquaginta annos insu-
 lam habitaverat, quam aggere ex cinere et terra adgessio
 circumdederat. Quoties enim advenissent Aegyptii,
 prout quibusque imperatum fuisset, inscio Aethiopo
 frumentum ci adferentes, iussisse eum hos ut eum
 reliquo dono etiam cinerem sibi adferrent. Hanc in-
 sulam nemo ante Amyrtacum potuit invenire: sed per
 septingentos annos et amplius anquisiverant eam su-

οἱ πρότεροι γινόμενοι βασιλεῖς Ἀμυρταίῳ οὐνομα δὲ ταύτῃ τῇ ἡσῶ Ἐλβῶ μέγας δ' ὅτι πᾶντ' ἑκα 10 σταδίων.

141. Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαίστου, τῷ οὐνομα εἶναι Σεθῶν· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων, ὡς οὐδὲν δεησόμενον αὐτῶν· ἄλλα τε δὴ ἄτιμα ποιεῦντα ἐς αὐτούς, καὶ σφίσι ἀπειλῆσαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν 5 προτέρων βασιλέων δεδοσθαι ἐξαιρέτους ἐκάστῳ δυῶδεκα ἀρούρας· μετὰ δὲ, ἐπ' Αἴγυπτον ἐλαύνει στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. οὐκ ἔβηλεν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων βοηθεῖν· τὸν δὲ ἱεῖα ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον, ἐσελθόντα 10 ἐς τὸ μέγαρον, πρὸς τῷ γαλμα ἀποδύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθεῖν. ὀλοφυρόμενον δ' ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνον,

periores Amyrtaeo reges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae Elbo: magnitudo decem stadiorum quaquaversum.

(141.) Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui nomen *Sethon*. Hunc neglexisse, nec ullo loco habuisse bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret: et quum aliis rebus ignominiose eos tractasse, tum ademiisse eis iugera, quae sub prioribus regibus eximia cuique duodecim fuerant adtributa. Deinde vero, quum adversus Aegyptum ingentem exercitum duceret *Sanacharibus*, Arabum et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores Aegyptiorum. Et sacerdotem, ad consilii inopiam redactum, aedem dei ingressum, apud simulacrum esse lamentatum, quantae calamitatis periculum adiret. Lamentanti ob-

172, 93.

καὶ οἱ θόξαι ἐν γῇ ὄψι, ἐπιστάντα τὸν θεὸν θαρσύνειν,
 ὡς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάζων τὸν Ἀραβίων στρα-
 15 τόν· αὐτὸς γάρ οἱ πέμψειν τιμαρώς. τούτοισι δὴ μιν
 πύσνον τοῖσι ἐνυπνίοισι, παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς
 βουλομένους οἱ ἔπειθαι, στρατοπεδεύσασθαι ἐν Πηλα-
 σίῳ· ταύτῃ γάρ εἰσι αἱ ἐσβολαί· ἔπειθαι δέ οἱ τῶν
 μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, καπήλους δέ, καὶ χει-
 20 ράνακτας, καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους. ἐνθαῦτα ἀπικο-
 μένους, τοῖσι ἐναντίοισι αὐτοῖσι ἐπιχυθέντας νυκτὸς μύς
 ἀρουραίους, κατὰ μὲν Φαγγεῖν τοὺς Φαρετρεῶνας αἰ-
 τέων, κατὰ δὲ τὰ τόξα· πρὸς δὲ, τῶν ἀσπίδων τὰ ὄχα-
 να, ὥστε τῇ ὑστεραίῃ Φευγόντων σφέων, γυμνῶν ὅπλων,
 25 πείθειν πολλούς. καὶ νῦν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἔστηκε ἐν
 τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς

repsisse somnum, et per quietem visum ei esse, ad-
 stantem deum iussisse eum confidere, quippe nihil
 incommodi passurum, si Arabico exercitui obviam
 isset: ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum.
 Hoc insomnio fretum, adsumtis quicumque ex Ae-
 gyptiis sequi eum voluissent, castra Pelusii posuisse,
 ubi est in Aegyptum introitus: ex bellatorum vero
 ordine neminem signa eius esse secutum: nonnisi
 institores et operarios et ex foro homines secum ha-
 buisse. Eo postquam venissent, noctu sola hostium
 castra invasisse effusam murium agrestium multitu-
 dinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum
 ansas corrosissent; unde factum, ut postridie, quum
 armis nudati profugerent hostes, magna eorum mul-
 tudo concideretur. Atque etiam nunc Vulcani in
 templo stat regis huius statua lapidea, murem manu

μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων ἑτάδε· ἘΞ ἙΜΕ ΤΙΣ
 ΟΡΕΩΝ, ΕἴΤΣΕΒΗΣ ἔΣΤΩ.

- 142 ἘΣ ΜΕΝ τοσόνδε τοῦ λόγου Αἰγυπτίοι τε καὶ οἱ
 ἱεεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως,
 εἰς τοῦ Ἡφαίστου τὸν ἱεῖα τοῦτον τὸν τελευταῖον βα-
 σιλεύσαντα, μῆν τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίας
 ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτῃσι ἀρχιεῖας 6
 καὶ βασιλείας ἑκατέρους τοσούτους γενομένους. καὶ τοι
 τριηκοσίαι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνάταται μύρια ἕτεα· γε-
 νεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν, ἑκατὸν ἕτεά ἐστι. μῆς δὲ καὶ
 τεσσεράκοντα ἐτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ ἐπῆσαν
 τῇσι τριηκοσίῃσι, ἐστι τεσσεράκοντα καὶ τριηκόσια καὶ 10
 χίλια ἕτεα. οὕτω ἐν μυρίοις τε ἕτεσι καὶ χιλίοις,
 καὶ πρὸς, τριηκοσίοις τε καὶ τεσσεράκοντα, ἔλεγον
 θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν τοι οὐδέ

tenentis, cum inscriptione in hanc sententiam: *Me
 intuens, deos colere discere!*

(142.) ΑΔΗΥΣ ea exposui, quae ab Aegyptiis et
 praesertim a sacerdotibus eorum narrantur; qui a
 primo rege usque ad hunc postremo regnantem Vul-
 cani sacerdotem adfirmant generationes hominum fuis-
 se trecentas quadraginta et unam, intraque eas toti-
 dem sacerdotes totidemque reges fuisse. Atqui tre-
 centae hominum generationes efficiunt decem anno-
 rum millia, quandoquidem tres hominum aetates cen-
 tum annos conficiunt. Una autem et quadraginta re-
 liquae aetates, quae supra trecentas erant, colligunt
 annos mille trecentos et quadraginta. Itaque intra
 undecies mille trecentos et quadraginta annos dix-
 runt deum nullum sub hominis formā exstitisse: at-

πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου
 15 βασιλεῦσι γενομένοισι, ἔλεγον τοιοῦτον οὐδέν. *Εν τοί-
 νυν τούτῳ τῷ χρόνῳ πετράκῃς ἔλεγον ἐξ ἡθέων τὸν ἥλιον
 ἀνατεῖλαι· ἐνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις ἐπαν-
 τεῖλαι· καὶ ἐνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δις καταδύ-
 ναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἐτεροιώ-
 20 θῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς, οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ
 σφί γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νούσους, οὔτε τὰ κατὰ
 τοὺς θανάτους. Πρῶτερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποικῷ 143
 ἐν Θήβῃσι γενηλογήσαντί τε ἑαυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι
 τὴν πατριὴν ἐς ἐκκαίδεκατον θεὸν, ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ
 Διὸς, οἷόν τι καὶ ἐμοὶ σὺ γενηλογήσαντι ἐμεαυτὸν.
 5 ἐσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω, ἐὸν μέγα, ἐξηρίθμειον
 δεικνύντες καλοσσούς ξυλίνους τοσαύτους ὅσους περ εἶπον·

que etiam nec ante, nec postea, in reliquis Aegypti
 regibus, tale quidquam fuisse. Intra vero illud tem-
 poris spatium, dixerunt, solem quater extra suam se-
 dem ortum esse; et, ubi nunc occidit, inde bis esse
 ortum; unde nunc oritur, ibi bis occidisse: et in-
 ter haec tamē nihil eorum, quae in Aegypto esse
 consuerunt, fuisse mutatum; neque quod ad terrae
 proventus adinet, nec quod ad ea quae fluvius ipsis
 largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortali-
 tatem. (143.) Atque ante me *Hecataeo*, historiarum
 scriptori, Thebis originem generis sui recensenti,
 illamque ad deum tamquam decimum sextum proge-
 nitorem referenti, idem fecerunt sacerdotes Iovis,
 quod mihi, genus meum non recensenti. In aedem
 amplam me introducentes, monstrabant numerabant-
 que statuas ligneas tot quot dixerant. Ibi namque
Herod. T. I. P. I. E c

ἀρχιεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτοῖσι ἴσταται ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ
ζῆς εἰκόνα ἑωυτοῦ. ἀριθμέοντες ὦν, καὶ δεικνύντες οἱ
ἱερεῖς ἐμοὶ, ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἑωυτῶν ἕκαστον
εἶντα, ἐκ τοῦ ἀγχιστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνος διεξιόν- 10
τες διὰ πασίων, ἕως οὗ ἀπέδεξαν ἀπάσας αὐτάς.
Ἑκαταίῳ δὲ γενεηλογήσαντι ἑωυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι
εἰς ἑκαταδέκατον θεόν, ἀντεγενεηλόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθ-
μήσει, οὗ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ, ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι
ἄνθρωπον. ἀντεγενεηλόγησαν δὲ ὧδε, Φάμενοι ἕκαστον 15
τῶν κολοσσῶν Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγονέναι· εἰς ὃ
τοὺς πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν
κολοσσούς, Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γενόμενον, καὶ οὔτε
εἰς θεόν, οὔτε εἰς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πίρωμις δὲ
ἔστι κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς καὶ γαυρός. 20
144 Ἦδη ὦν, τῶν αἱ εἰκόνες ἦσαν, τοιοῦτους ἀπεδείκνυσαν

quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem suam-
ponit. Numerantes igitur monstrantesque mihi hasce
imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus erat,
confirmarunt mihi, unumquemque esse filium alterius,
patrique successisse; atque ita omnes recensuerunt
imagines, donec mihi cunctas demonstrassent. Heca-
taeo vero genus suum recensenti, originemque suam
a sexto decimo deo progenitore repetenti, horum ge-
nealogiam, postquam omnes enumeraverant, oppo-
suerunt; non admittentes quod ille affirmabat, ex deo
generari hominem: opposuerunt autem ita, ut dice-
rent, unumquemque horum esse *piromin*, ex *piromi*
natum; neque a deo aliquo, aut a semideo, genus illo-
rum repetentes. *Piromis* autem graeco sermone sig-
nificat *virum probum honestumque*. (144.) Igitur

σφας πάντας ἰόντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμέ-
ρους. τὸ δὲ πρῶτον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι
τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχοντας, οἰκόντας ἅμα τοῖσι ἀν-
5 θρώποισι· καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα εἶναι·
ὑστάτον δὲ αὐτῆς βασιλεύσαι Ὠρον τὸν Ὀσίριος παῖ-
δα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνας ὀνομάζουσι· τοῦτον κατα-
πύσαντα Τυφῶνα, βασιλεύσαι ὑστάτον Αἰγύπτου.
Ὀσίρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν.

Ἐν Ἑλλασί μὲν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται 145
εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν· παρ' Αἰγυ-
πτίοισι δὲ, Πάν μὲν, ἀρχαιότατος, καὶ τῶν ὀκτὼ τῶν
πρώτων λεγομένων θεῶν· Ἡρακλῆς δὲ, τῶν δευτέρων, τῶν
6 δωδέκα λεγομένων εἶναι· Διόνυσος δὲ, τῶν τρίτων, αἱ

hos, quorum illae sunt imagines, fuisse tales adseve-
rarunt, multumque a diis diversos. Ante homines au-
tem istos, dixerunt, deos fuisse qui in Aegypto reg-
nassent, simulque cum hominibus illam habitassent;
et ex his semper unum fuisse, qui summum impe-
rium teneret. Postremum horum in Aegypto regnasse
Orum, Osiridis filium, quem *Apollinem* Graeci no-
minant: hunc finem fecisse *Typhonis* potentiae, po-
stremumque ex deorum numero regem fuisse Aegypti.
Osiris autem, Graecorum sermone *Dionysos* (sive
Bacchus) est.

(145.) Iam apud Graecos quidem novissimi deo-
rum censentur esse *Hercules* et *Bacchus* et *Pan*.
Apud Aegyptios vero *Pan* antiquissimus: est enim
ex octo *primorum*, qui dicuntur, *deorum* numero;
Hercules vero ex numero duodecim illorum, qui
secundi nominantur. *Bacchus* vero ex *tertiorum* nu-

ἐκ τῶν δωδέκα θεῶν ἐγένοντο. Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιοί Φασι εἶναι ἔτεα ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεδήλωται μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἔτι τούτων πλεονα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων· καὶ τούτῳ πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν 10 βασιλέα. καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀπρεκέως Φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι, καὶ αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διονύσῳ μὲν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κἀδμου λεγομένῳ γενέσθαι, κατὰ ἑξακόσια ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἔστι ἐς ἐμέ· Ἡρακλεῖ δὲ τῷ Ἀλκίμηης, 15 κατὰ εἰνακόσια ἔτεα· Πανὶ δὲ τῷ Πηνελόπης, (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆς λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν) ἐλάσσῳ ἔτεα ἔστι τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ 146 τὰ ἑκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμέ. Τούτων ὧν ἀμφοτέ-

CXLV. 14. ἑξακόσια. ἐξήκοντα corrigunt viri doctissimi.

mero, qui a duodecim diis generati sunt. Quot annos effluxisse dicant Aegyptii ab Hercule usque ad Amasin regem, supra memoravi: a Pane vero ad Amasin plures etiam numerantur anni; a Baccho vero minimus annorum numerus: atqui ab hoc, usque ad Amasin regem, numerantur quindecim annorum milia. Et haec se accurate nosse contendunt Aegyptii, quippe constanter numerum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Baccho, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filiâ, ad meam aetatem, circiter mille et sexcenti admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmenae filio, nongenti plus minus; a Pane vero, Penelopae filio, (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Graecis:) minor etiam annorum numerus quam a bello Troiano, anni circiter non-

ρων παρ᾽ ὅτι χραῖσθαι τοῖσί τις πείσεται λεγομένοισι
μᾶλλον· ἐμοὶ δ' ὦν ἡ περὶ αὐτῶν γνώμη ἀποδέδωται.
εἰ μὲν γὰρ Θανεροὶ τε ἐγένοντο καὶ κατεγήρασαν καὶ
5 οὗτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰ πτερ Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἀμφι-
τρύωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης,
καὶ Παν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἂν τις, καὶ
τούτους ἄλλους, ἄνδρας γενομένους, ἔχειν τὰ ἐκείνων
οὐνόματα τῶν προγεγονότων Θεῶν. νῦν δὲ Διόνυσόν τε
10 λέγουσι αἱ Ἕλληνες, ὡς αὐτίκα γενομένον ἐς τὸν μηρὸν
ἐνερράϊψατο Ζεὺς, καὶ ἤνεκε ἐς Νύσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύ-
πτου εὐῶσαν ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ· καὶ Πανὸς γε περὶ οὐκ
ἔχουσι εἰπεῖν ὅκη ἐτράπητο γενόμενος. δηλὰ μοι ὦν γέ-
γονε, ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ αὐτό-

genti admodum, ad meam usque aetatem. (146.)

Ex durabus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque
cā, quae probabilior quam altera ipsi visa fuerit:
equidem, quae mea de his sententia sit, declaravi.
Quod si enim et isti olim in Graecia conspicui fuis-
sent, ibique consenuissent, quemadmodum Hercu-
les Amphitryone genitus, et Bacchus Semeles filius,
et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam pos-
set, hosce alios, [hosce posteriores, illorum cognomi-
nes,] quum homines fuissent, nomina gessisse pri-
corum istorum deorum. Nunc vero, quod ad Bacchum
adinet, dicunt Graeci, simulatque natus fuisset, ab
Iove insutum esse femori, et Nysam deportatum,
quae supra Aegyptum est in Aethiopiā; de Pane vero,
quonam delatus sit a partu, ne habent quidem quod
dicant. Ex quo mihi manifestum factum est, Grae-
cos deorum horum nomina posterius, quam reliquo-

ματα, ἢ τὰ τῶν ἄλλων Θεῶν. ἀπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο 15
χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεολογέουσι αὐτῶν τὴν γένεσιν.

Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι.

- 147 ὍΣΑ ΔΕ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέ-
γουσι. ὁμολογῶντες τοῖσι ἄλλοις, κατὰ ταύτην τὴν
χώρην γενέσθαι, ταῦτ' ἤδη Φράσω· προσέσται δέ σι
αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὀψιος. Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι
μετὰ τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαιῶστου βασιλεύσαντα, (οὐδένα 5
γὰρ χρόνον οἶοί τι ἦσαν ἄνω βασιλῆος διατᾶσθαι,)
ἐστῆσαντο *δωδέκα βασιλέας, δωδέκα μοῖρας*
δασάμενοι Αἴγυπτον πᾶσαν. οὗτοι ἐπηγμίας ποιησά-
μενοι, ἐβασίλευον, νόμοισι τοιοῖδε χραιώμενοι, μήτε κα-
ταιρέειν ἀλλήλους, μήτε πλεόν τι δίζησθαι ἔχων τῶν 10
ἑτέρων τοῦ ἑτέρου, εἶναι τι Φίλους τὰ μάλιστα. τῶνδε
δὲ εἶνεκα τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περι-

rum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore,
quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nati-
vitatem repetiisse. Atque ista quidem dicunt soli Ae-
gyptii.

(147.) Nunc vero, quae et alii homines, et Aegyptii
ipsi, illis consentientes, memorant gesta in Aegypto
esse, ea exponere adgredior: imerunt autem his etiam
nonnulla quae ego ipse vidi. Post sacerdotis Vulcani
regnum libertatem adepti Aegyptii, quum nullo tem-
pore sine regibus vivere possent, *duodecim Reges*
constituerunt, universā Aegypto in duodecim partes
distributā. Hi, contractis inter se adfinitatibus, his-
que constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum
opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere,
essentque artissimā amicitia inter se iuncti. *Leges*

στέλλοντες· ἐκέχρηστό σφι κατ' ἀρχὰς αὐτίκα ἐνιστα-
 μένοισι ἐς τὰς τυραννίδας „τὸν χαλκίην Φιάλῃ στείσαν-
 15 τα αὐτέων ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης
 βασιλεύσιν Αἰγύπτου.“ ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνε-
 λέγοντο. Καὶ φησὶ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λητέσθαι καὶ 148
 νῆ· δόξαν δέ σφι, ἐποιήσαντο λαβυρίνθου, ἐλέγον ὑπὲρ
 τῆς λίμνης τῆς Μαιώρας, κατὰ κροκοδείλων καλεομένην
 *πόλιν μεγίστην καὶ καίμενον· τὸν ἔργον ἤδη ἶδον λόγου μέ-
 5 ζω. οἱ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων
 ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε καὶ δα-
 πάνης Φανείῃ ἔσθαι τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καὶ φησὶ
 ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν
 Σάμῳ· ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζο-
 10 νες, καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ

autem istas et initio constituerant et magno studio
 tuebantur hac causâ, quod in ipso statim initio,
 quum regna adgrederentur, edixerat illis oraculum:
*qui ex illorum numero aeneâ phialâ libaverit in
 Vulcani templo, cum totius Aegypti regno poti-*
turum. Namque in omnibus templis conveniebant.
 (148.) Monumentum etiam commune relinquere de-
 creverunt; ex eorumque decreto aedificatus est *La-*
byrinthus, paulo supra Moeridis lacum, ex adverso
 oppidi quod a Crocodilis nomen habet: quem ego
 vidi famâ etiam maiorem. Si quis enim aedificia om-
 nia atque opera a Graecis perfecta animo comprehen-
 derit, reperientur illa et labore et sumtu inferiora
 labyrintho; quamvis memorabilis utique sit Ephesi
 templum, itemque illud quod Sami est. Et erant qui-
 dem etiam pyramides opera famam superantia, et ea-

μεγάλων ἀνταξίῃ· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυρα-
μίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δωδεκά μὲν εἰσι αὐλαὶ
κατάστεγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλοισι· ἕξ μὲν πρὸς βορέῃν,
ἕξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχεές· τοῦχος δὲ ἕξ-
θεν ὁ αὐτὸς σφίγας περιέρχεται. οἰκήματα δ' ἔστι δι- 15
πλά, τὰ μὲν, ὑπόγαια, τὰ δὲ, μετέωρα ἐπ' ἐκείνοι-
σι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πντακοσίων καὶ χιλίων ἐκά-
τερα. τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ὄρε-
μεν διεξιόντες, καὶ αὐτοὶ θεσπόμενοι λέγονται· τὰ δὲ
αὐτῶν ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα. οἱ γὰρ ἐπὶ 20
στυγνῶτες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι αὐτὰ οὐδαμῶς ἠθε-
λον, φάμενοι θῆκας αὐτοῖσι εἶναι τῶν τε ἀρχῆν τὸν
λαβύρινθον τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλέων, καὶ τῶν
ἱρῶν κροκοδείλων. οὕτω τῶν μὲν κάτω περὶ οἰκημάτων

rum quaelibet multis eisque magnis Graecorum ope-
ribus simul sumtis acquiranda: sed labyrinthus
nimirum pyramides etiam superat. Habet enim duo-
decim aulas aedificiis cinctas, portis sibi mutuo ob-
versis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spe-
ctantes, omnes inter se coniunctas: unus autem mu-
rus cunctas extrinsecus includit. Conclavia sunt du-
plicia, alia subterranea, alia super his in sublimi,
numero ter mille; cuiusque generis mille et quin-
genta. Quae supra terram sunt conclavia, ipsi vidi-
mus et transimus, et oculati testes de his loquimur.
Quae vero sub terrâ sunt, auditu cognovimus: nam
Aegyptii, his praepositi, nullo pacto monstrare ea
nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulcra regum,
qui labyrinthum aedificarunt, et sacrorum crocodi-
lorum. Igitur de his subterraneis non nisi audita ro-

25 ἀκαὶ παραλαβόντες λέγομεν· τὰ δὲ ἄνω, μέζονα ἀν-
δραπήδων ἔργων, αὐτοὶ ὁρώμεν. αἱ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ
τῶν στεγέων, καὶ οἱ ἐλγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ἔοντες
ποικιλωτάτοι, θῶμα μυρίον παρέχοντο ἐξ αὐλῆς τε ἐς
τὰ οἰκήματα διεξιούσι, καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἐς πα-
30 σταδας, ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστᾶδων, καὶ
ἐς αὐλὰς ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. ὁροφὴ δὲ πάντων
τούτων, λιθὴ, κατὰπερ οἱ τοῖχοι· οἱ δὲ τοῖχοι, τύκην
ἐγγεγλυμμένων πλείοι. αὐλὴ δὲ ἐκάστη, περιστυλος,
λίθου λευκοῦ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα. τῆς δὲ γωνίης
35 τελευτῶντος τοῦ λαβυρίνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσαρα-
κοντόγυιος, ἐν τῇ ζωῇ μεγάλη ἐγγέγλυπται· ὁδὸς δ'
ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου ἔοντος τοιούτου, θῶμα 149
ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοίριος καλεσμένη λίμνη, παρ'

ferimus: superiora vero ipsi vidimus humanis ope-
ribus maiora. Nam transitus per conclavia, et anfra-
ctus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis
admirationem exprimebant, ex unâ aulâ in concla-
via transeuntibus, et ex conclavibus in atria, rursus-
que in alia aedificia ex atriis, et in alias aulas e con-
clavibus. Lacunar conclavium omnium lapideum,
petinde ac parietes: parietes vero insculptis figuris ple-
ni. Aula quaelibet peristylío circumdata, lapide albo
artissime iuncto. Proxime angulum, in quo desinit
labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta
pedum, cui grandes insculptae figurae: introitus in
illam sub terra constructus.

(149.) Talis quum sit labyrinthus, maiore etiam
in admiratione esse debet *Moeridis lacus*, iuxta

ἦν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται. τῆς τὸ περίμετρον τῆς
 περιόδου εἰσὶ στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, ὧσπινών
 ἐξήκοντα ἔντων ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ θά- 6
 λασσαν. κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορρῇ τε καὶ
 νότον, εὐῶσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑαυτῆς, πεν-
 τηκοντόργυιος. ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὀρυκτῇ, αὐ-
 τῇ δηλοῖ. ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κη ἑσταῖσι
 δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσαι πεντήκοντα ὀρ- 10
 γυῖαι ἑκατέρῃ, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον
 τοσοῦτό· καὶ ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἕκαστι κολοσσὸς λίθινος,
 κατήμνος ἐν θρόνῳ. αὐτὰ αἱ μὲν πυραμίδες εἰσὶ ἑκατὸν
 ὀργυῖων. αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυῖαι δίπλαϊ εἰσὶ στάδιον ἑξά-
 πλεθρον. ἐξ ἀπέδου μὲν τῆς ὀργυῖης μετρεομένης, καὶ τε 15
 τραπήχειος· τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαιῶστων ἔντων,

CXLX. 5. ἴσοι. ἴσον corrigunt viri docti.

quem constructus est labyrinthus. Circuitus huius
 lacus ter mille sexcenta stadia metitur; sunt enim
 sexaginta schoeni: mensura aequalis ei quam com-
 pigit universa Aegypti ora secundum mare posita.
 Lacus a parte boreali et australi oblongus est: alti-
 tudo, ubi maxima, quinquaginta ulnarum, quas
orgyias Graeci vocant. Esse autem manu factum ef-
 fossumque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere
 lacu duae pyramides, quinquaginta orgyias utraque
 eminens ex aqua, et tantumdem sub aqua constructum
 est: super utraque collocatus est colossus lapideus,
 in sella residens. Ita sunt pyramides hae orgyiarum
 centum: centum autem orgyiae adcurate efficiunt sta-
 dium, sex plethris (sive iugeris) constans; quum
 orgyia metiatur sex pedes, sive quatuor cubitos; pes

177, 62.

τοῦ δὲ πῆχους, ἑξαπαλαιότου. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ
 λίμνῃ, αὐθιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι· ἀνδρὸς γὰρ δὴ δεινῶς
 ἐστὶ ταύτη· ἐκ τοῦ Νείλου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσθῆται,
 20 καὶ ἐξ μὲν μῆνας ἑσὼ φέει εἰς τὴν λίμνην, ἐξ δὲ μῆνας
 ἕξω εἰς τὸν Νεῖλον αὐτίς. καὶ ἑπεὰν μὲν ἐκρῆν ἕξω, ἡ
 δὲ τότε τοὺς ἐξ μῆνας εἰς τὸ βασιλῆιον καταβάλλει
 ἐπ' ἡμέρη· ἑκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων·
 ἑπεὰν δὲ ἐσθῇ τὸ ὕδωρ εἰς αὐτὴν, εἴκοσι μῆνας. Ἐπεὶ 150
 γον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὡς εἰς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Λι-
 βύῃ ἐκδοῦσι ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ
 πρὸς ἐσπέρην εἰς τὴν μεσόγαιαν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ
 5 Μέρμφιος. Ἐπεὶ τε δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὤρων
 τὸν χοῦν αὐδαμοῦ ἶόντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, ἐι-
 ρόμην τοὺς ἀγχιότα οἰκόντας τῆς λίμνης, ὅκου εἴη ὁ
 χοῦς ὁ ἐξορυχθεῖς. οἱ δὲ ἔφρασαν μοι ἵνα ἐξεφορήθῃ,

autem quatuor constet palmis, cubitus sex palmis.
 Aqua autem huius lacus nativa non est: est enim
 proxima illa regio: sed e Nilo per canalem de-
 rivata est aqua; et per sex quidem menses influit in
 lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum.
 Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie
 talentum argenti ex piscibus reddit in regis aerarium;
 quum vero influit aqua in lacum, viginti minae.
 (150.) Dicunt horum locorum incolae, exitum sub
 terrâ in Syrtin, quae in Lybia est, habere hunc la-
 cum, qua parte versus occidentem in mediterranea
 Libyae spectat iuxta montem qui supra Memphin
 est. Quum vero terram ex ampla hac fossâ egestam,
 curiose quidem circumspiciens, nusquam viderim;
 quaesivi ex his qui proxime lacum adcolunt, ubi

καὶ εὐπετίως ἔπειθον· ἥδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ
 Ἀσσυρίῳ πόλει γενομένοι ἕτερον τοιοῦτο· τὰ γὰρ Σαρ- 10
 δαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλῆος χρήματα, ὄντα με-
 γάλα, καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίοισι,
 ἐπενόησαν κλῶπες ἐκφορῆσαι. ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων
 οἰκίῳ ἀρξάμενοι οἱ κλῶπες, ὑπὸ γῆν σταθμεώμενοι
 εἰς τὰ βασιλῆα οἰκία ὄρυσσον. τὸν δὲ χοῦν πρὸν ἐκφο- 15
 ρούμενοι ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γένοιτο νύξ, εἰς τὸν
 Τίγριν ποταμὸν, παραρρέοντα τὴν Νίνον, ἐξεφόρεον· εἰς
 ὃ κατεργάσαντο ὅ τι ἐβούλοντο. τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα
 καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὀρυγμα γενέσθαι· πλὴν
 οὐ νυκτός, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιούμενον· ὄρυσσοντας 20
 γὰρ τὸν χοῦν πρὸς Αἰγυπτίους, εἰς τὸν Νεῖλον φορέειν·
 ὃ δὲ, ὑπολαμβάνων, ἔμαλλε διαχέειν. ἡ μὲν νυν λίμνη
 αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

esset humus effossa. Et illi mihi dixerunt quo delata
 fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cogni-
 tum haberem simile quiddam Nini, Assyriae urbe,
 factum. Nam Sardanapalli, Assyriae regis, opes in-
 gentes, thesauris subterraneis conditas, quum furto
 auferre constituissent nonnulli; ex suis aedibus fo-
 diendi initio facto, sub terrâ progressi sunt, fossam
 versus regiam dirigentes: humum vero effossam quo-
 tidie sub noctem in Tigrin amnem, qui Ninum prae-
 terfluit, egresserunt, donec perfecissent quod insti-
 tuerant. Idem prorsus in fodiendâ hac in Aegypto
 fossâ factum esse audiui; nisi quod non noctu, sed
 interdiu sit factum: terram enim effossam in Nilum
 egressisse Aegyptios; quam fluvius, exceptam, diffu-
 surus erat. Hac igitur ratione effossum hunc lacum
 narrant.

Τῶν δὲ δωδέκα βασιλῶν δικαιοσύνην χρωμένων, 151
 χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ
 ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπείσιν, ὁ ἀρχιεὺς
 ἐξέτακτο σφι Φιάλας χρυσείας, τῇσι περ ἑώθεσαν σπέν-
 5 δειν, ἀμαρτῶν τοῦ ἀριθμοῦ, ἑνδεκά, δωδέκα εἶουσι.
 ἐμβαῦτα ὡς οὐκ εἶχε Φιάλην ὁ ἔσχατος ἐστὶς αὐτῶν.
 Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην, ἑώρα χαλ-
 κέην, ὑπέσχε τε καὶ ἔσπειρε. κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
 ἅπαντες ἐφόρειον τε βασιλῆες, καὶ ἐτύγχανον τότε
 10 ἔχοντες. Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δολερῷ κῆρ χρω-
 μένος, ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ, ἐν Φρενὶ λαβόντες τό-
 τε ποιηθὲν ἐκ Ψαμμίτιχου, καὶ τὸ χρηστήριον ὅ τι ἐκέ-
 χρηστό σφι, τὸν χαλκὴν σπείσαντα αὐτῶν Φιάλην,
 τοῦτον βασιλῆα ἕσσεσθαι μόνον Αἰγύπτου· ἀναμνησθέν-

(151.) *Duodecim* quos dixi *Reges* dum regnant
 iustitiam colentes, accidit interiecto tempore, ut,
 quum sacrificium solenne in Vulcani templo perage-
 rent, festorum dierum postremo libaturis phialas au-
 reas exhibens summus sacerdos, e quibus libarent,
 aberrans numero, undecim exhiberet phialas, quum
 essent ipsi duodecim. Ibi tum *Psammitichus*, stans
 postremus omnium, quum phialam non haberet, ga-
 leam de capite detractam porrexit, ex eaque libavit.
 Galeas autem etiam reliqui reges omnes, quum alio-
 qui, tum eo ipso tempore, gestabant. *Psammitichus*
 igitur nullo quidem dolo malo usus, galeam porre-
 xerat. Sed reliqui undecim animum ad hoc *Psammi-*
tichi factum advertentes, cogitantesque oraculum,
 quod ipsis editum fuisset, qui ex *aeneá phialá libas-*
set, eum solum regem futurum totius Aegypti;

- τες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἐδικαίωσαν Ψαμ- 15
 μίτιχον, ὡς ἀνεύρισκον βασανίζοντες ἐξ οὐδεμιᾶς προ-
 νοίης αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἔλαα ἔδοξε σφι διώ-
 ξαι, ψιλώσαντας τὰ πλείστα τῆς δυνάμιος· ἐκ δὲ τῶν
 ἐλέων ὁρμώμενον μὴ ἐπιμίσγεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ.
 152 Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον, πρότερον Φεύγοντα τὸν Αἰ-
 θίοπα Σαβακῶν, ὅς οἱ τὸν πατέρα Νεκαὶν ἀπέκτενε,
 τοῦτον Φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλλάχθῃ ἐκ
 τῆς ὀφίος τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων
 οὗτοι οὐκ ἐκ νομοῦ Σάπτεώ εἰσι. μετὰ δὲ, βασιλεύον- 5
 τα, τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἑνδεκα βασιλέων καταλαμ-
 βάνει μιν διὰ τὴν κυνέην Φεύγειν ἐς τὰ ἔλαα. Ἐπιστά-
 μενος ὦν αἰς περιουρισμένος εἶη πρὸς αὐτῶν, ἐπενέει
 τίσασθαι τοὺς διώξαντας. πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτοῦν

huius oraculi memores, quum institutâ perquisitione reperissent non deliberato id a Psammiticho esse factum, æquum quidem non censebant ut morte plecteretur; sed placuit eum in paludes relegari, maiori potestatis parte exutum, neque ei licere paludibus excedere et reliquis Aegypti rebus sese immiscere. (152.) Idem *Psammitichus* ante id tempus, Sabaconem Aethiopem metuens, qui patrem ipsius Necon occiderat, in Syriam profugerat: sed, postquam Aethiops nocturno viso territus Aegypto excessisset, ab Aegyptiis Saiten praefecturam incolentibus in patriam erat reductus. Nunc igitur iterum, postquam regnavit, ab undecim regibus in exilium missus est in paludes propter galeam. Ratus autem iniuste secum esse actum, vindictam capere de persecutoribus cogitavit: quumque eâ causâ in Buto oppidum ad

10 πόλιν εἰς τὸ χρηστήριον τῆς Λητοῦς, ἔμβα δὲ Αἰγυπτίω-
 σί ἐστι μακτῆριον αἰφροδύτατον, ἦλθε χρησμούς, ὡς τίς τις
 ἦξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκίῳ ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ
 τῷ μὲν δὴ ἀπιστίῃ μεγάλη ὑπεκέχυτο, χαλκίους εἰ
 ἀνδρας ἦξιν ἐπικούρους. χρόνου δὲ αὐτοῦ πολλοῦ διαβέ-
 15 τος, ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἰωνὰς τε καὶ Κάρως ~~ἄνδρας~~,
 κατὰ λήνῃ ἐκπλώσαντας, ἀπενυχθῆναι εἰς Αἴγυπτον
 ἐκβάαντας δὲ εἰς γῆν, καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ, ἀγγέλ-
 λαι τῶν τις Αἰγυπτίων εἰς τὰ ἔλσα ἀπικόμενος τῷ Ψαμ-
 μετίχῳ, (ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἀνδρας ὀπλι-
 20 σθέντας,) ὡς χάλκεοι ἀνδρες ἀπικύμενοι ἀπὸ θαλάσ-
 σης λεηλατεῦσι τὸ πεδῖον. ὁ δὲ, μαθὼν τὸ χρηστήριον
 ἐπιτελεύμενον, φίλα τε τοῖσι Ἴωσι καὶ Καρσὶ ποιέε-
 ται· καὶ σφείας, μεγάλα ὑπισχεόμενος, πείθει μετ'
 ἑαυτοῦ γενέσθαι. ὡς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ'

Latoniae oraculum misisset, quod veracissimum Ae-
 gyptii habent, adlatum est ei responsum, *venturam*
vindictam a mari, quando aenei viri sint adpari-
turi. Cui responso quum ille fidem vix ullam adhi-
 beret, venturos aeneos viros opem sibi laturos; acci-
 dit haud multo interiecto tempore, ut Iones Caresque
 homines, praedatum navibus profecti, ad Aegyptum
 deferrentur, tempestatibus compulsi: qui quum aere
 armati in terram exscendissent, Aegyptiorum aliquis,
 ut qui numquam antea viros aere armatos vidisset,
 nunciatum ivit Psammiticho, *aeneos viros advenisse*
a mari, qui praedam ex terrâ agerent. Tum ille,
 impletum esse intelligens oraculum, benigne Iones
 Caresque excepit, magnisque promissis persuadere
 illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id

ἑωυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι, καὶ τοῖσι ἐπικούροισι, 25
καταφέρει τοὺς βασιλέας.

- 153 Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος, ἐποίη-
σε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νότον
ἔντονον τετραμμένα· αὐλὴν τε τῷ Ἄπι, ἐν ᾗ τρέφεται
ἐπὶ αὐτῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε, ἐναντίον τῶν προπυ-
λαίων, πᾶσαν τε περίστυλον εὐῶσαν, καὶ τύπων πλὴν 5
αὐτῇ δὲ κίωνων, ὑπεστάσι κολοσσοὶ δυωδεκαπῆχες τῇ
αὐλῇ. ὁ δὲ Ἄπις, κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἐστὶ
154 Ἐπαφος. Τοῖσι δὲ Ἰωσι καὶ τοῖσι συγκατεργασα-
μένοισι αὐτῷ, ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χάρους ἐνοικῆσαι
ἀντίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντας· τοῖσι
οὐνόματα ἐτίθη Στρατόπεδα. τούτους τε δὴ σφι τοὺς
χάρους δίδωσι, καὶ τάλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπὲ 6

persuasit, simul cum Aegyptiis, qui cum ipso sentie-
bant, et cum his auxiliaribus, reliquos reges op-
pressit.

(153.) Ita totius Aegypti regno potitus *Psammi-
tichus*, construxit Memphi propylaea Vulcani ad
meridiem spectantia: et aulam aedificavit Apidi, in
in qua aleretur apis sicubi adparuisset. Ea aula ex
adverso propylaeorum est, tota peristyllo circumdata,
et figuris omni ex parte exornata: pro columnis sup-
positi sunt colossi duodenūm cubitorum. *Apis* autem,
Graecorum sermone *Eraphus* est. (154.) Ionibus
vero et Caribus, quorum operā usus erat, agros ha-
bitandos Psammitichus concessit, sibi mutuo obver-
sos, interfluente Nilo: qui agri *Castra Ionum Ca-
rumque* nominabantur. Postquam has sedes eis con-
cessit, reliquaue promissa exsolvit; pueros eisdem

δακεῖ καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυ-
 πτίους, τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκιδάσκεισθαι. ἀπὸ δὲ
 τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν, οἱ νῦν ἐρμηνέες ἐν Αἰ-
 γύπτῳ γεγόνασι. οἱ δὲ Ἴωνες τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους
 10 τοὺς χώρους οἰκησαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι
 οἱ χώροι πρὸς θαλάσσης, ὀλίγον ἔνερθε Βουβάστιος πό-
 λιος, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλυμένῳ στόματι τοῦ Νεί-
 λου. τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις
 ἐξαμαστήσας, ἐνθεῦτεν κατοίκησε εἰς Μέμφιν, φυλα-
 15 κὴν ἐαυτοῦ ποιούμενος πρὸς Αἰγυπτίῳ. Τούτων δὲ οἰκι-
 σθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμωγόμενοι
 τούτοις, τὰ περὶ Αἴγυπτον γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμίτι-
 χου βασιλῆος ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπι-
 στάμεθα ἀτρεκέως. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλ-
 20 λόγλωστοι· κατοικίσθησαν. ἐξ ἧν δὲ ἐξανέστησαν χώ-
 ρων, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὅλκοι τῶν νεῶν καὶ τὰ ἐρεί-

Aegyptios tradidit, qui ab illis Graecum edicerent
 sermonem: et ex his pueris, sermonem edoctis, nati
 sunt qui nunc *Interpretes* sunt in Aegypto. Agrosistos
 longo tempore Iones Caresque habitarunt, sitos versus
 mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium
 quod vocatur Nili ostium. Sed insequente tempore
 Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum
 concedere iussit, ut essent sibi custodes corporis adver-
 sus Aegyptios. Iam ex quo hi Aegyptum habitare coepe-
 runt, nos Gracci, cum his commercia habentes, res
 in Aegypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quae
 deinde gestae sunt, adcurate cunctas novimus. Hi
 enim primi, aliâ linguâ loquentes, Aegyptum inco-
 luerunt. In eis autem locis, e quibus ab Amasi exciti

πια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἦσαν. Ψαμμίτιχος
μὲν νυν οὕτω ἔσχε τὴν Αἴγυπτον.

- 155 Τοῦ δὲ χρηστήριου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνή-
σθην ἤδη· καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὡς ἀξίου ἐόντος ποιή-
σομαι. τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ, ἐστὶ μὲν
Λητοῦς ἱερόν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδρυμένον, κατὰ τὸ
Σεβενντικὸν καλεόμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλέον- 5
τι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὅκου
τὸ χρηστήριόν ἐστι, Βουτῶ, ὡς καὶ πρότερον οὐνόμασταί
μοι. ἱερόν δὲ ἐστὶ ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ
Ἀρτέμιδος. καὶ ὁ γε νηὸς τῆς Λητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χρη-
στήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἐὼν μέγας, καὶ τὰ προ- 10
πύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιέων. τὸ δὲ μοι τῶν Φα-
νερῶν θᾶψμα μέγιστον παρεχόμενον, φράσω. ἐστὶ ἐν

sunt, vestigia navaliū, quibus usi erant, et aedifi-
ciorum rudera ad meam adhuc aetatem superfuerunt.
Isto igitur modo *Psammitichus* Aegypto potitus est.

(155.) Oraculi, quod in Aegypto est, iam saepius
feci mentionem; et de eodem, quippe memoratu dig-
no, copiosius etiam exponam. Est autem hoc *oracu-
lum*, *Latoniae* templum, in magno oppido situm, ad
Sebenniticum quod vocatur Nili ostium, adverso flu-
mine ex mari navigantibus. Nomen oppidi *Buto* est,
ut iam ante demonstravi. Est autem in eadem urbe
etiam Apollinis templum, et templum Dianae. *Lato-
nae* vero templum, in quo est oraculum, quum ipsum
magnum est, tum propylaea habet quadraginta cubi-
torum altitudine. Quod vero ex his, quae ibi conspi-
ciuntur, maximā me admiratione adfecit, hoc dicam.
Est in eodem loco sacro *aedes* *Latoniae* ex uno lapide

τῷ τεμένει τούτῳ Λητοῦς νηὸς ἐξ ἑνὸς λίθου πεποιημέ-
νος, ἐς τε ὕψος, καὶ ἐς μῆκος· καὶ τοῖχος ἕκαστος τού-
15 τοις ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων τούτων ἕκαστόν ἐστι.
τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς, ἄλλος ἐπικέεται λί-
θος, ἔχων τὴν παρυρῶφίδα τετράπηχυν. Οὕτω μὲν 156
νυν ὁ νηὸς τῶν Φανερῶν μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱερόν ἐστι
θαυμαστότατον· τῶν δὲ δευτέρων, νῆσος ἡ Χέμμις κα-
λευμένη, ἐστὶ μὲν ἐν λίμνῃ βαθεῖα καὶ πλατὴν κειμένη
6 παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱερόν· λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων
εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλατὴν. αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε
πλεύσαν, οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον· τέθηκα δὲ ἀκούων, εἰ
νῆσος ἀληθῆως ἐστὶ πλατὴν. ἐν δὲ ὧν ταύτῃ νηὸς τε
Ἀπόλλωνος μέγας ἐνι, καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνδρύα-
10 ται. ἐμπεφύκασι δ' ἐν αὐτῇ Φοίνικες συχοὶ, καὶ ἄλ-
λα δένδρεα, καὶ καρποφόρα καὶ ἄφορα, πολλά. λό-

confecta, quum in altitudinem, tum in longitudinem;
quilibet paries aequali est longitudine et altitudine,
et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius
impositus est lapis, qui ad quatuor cubitos praeter
reliquam aedem prominet. (156.) Eorum igitur qui
circa hoc templum conspiciuntur, maximae mihi
admirationi fuit aedes illa: secundo autem loco, in-
sula quae *Chemmis* nominatur. Sita haec est in lacu
alto amplexuque iuxta templum quod in Buto est: di-
cuntque Aegyptii, esse eam natantem. Et ego qui-
dem eam nec nantem vidi, nec motam: sed istud au-
diens obstupui, insulam ullam vere esse nantem. In
hac vero insulâ est Apollinis templum amplum; in
quo tres arae erectae. Nascuntur in eadem palmae
magno numero, aliaeque arbores multae, tam frugi-

γον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι, Φασὶ εἶναι αὐ-
 τὴν πλωτὴν. ὡς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ εὖκ εἰσὺση πρότερον
 πλωτῇ, Λητῶ, εἰσὺσα τῶν ὀκτῶ θεῶν τῶν πρώτων γε-
 νομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλει, ἣα δὴ οἱ τὸ χρη- 15
 στήριον τοῦτό ἐστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακατα-
 θεῖαν δεξαμένη, διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλω-
 τῇ λεγομένη νήσῳ· ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν
 ἐπῆλθε, θέλων ἐξυρεῖν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (Ἀπόλ-
 λωνα δὲ, καὶ Ἄρτεμιν, Διόνυσον καὶ Ἴσιος λέγουσι 20
 εἶναι παῖδας· Λητοῦν δὲ, τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτῃ-
 ραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν, Ὀρος·
 Δημήτηρ δὲ, Ἴσις· Ἄρτεμις δὲ, Βούβαστις. ἐκ τούτου
 δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου, Ἀσχύλος ὁ Εὐφορίωνος
 ἤρπασε τὸ ἐγὼ φράσω, μόνος δὴ ποιητῶν τῶν προ- 25
 γομένων. ἐπαίησε γὰρ Ἄρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δι-

ferae, quam steriles. Aegyptii autem, nantem esse
 hanc insulam dicentes, narrationem hanc adiiciunt:
 Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos existi-
 tiassent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc
 oraculum illud est, Apollinem, ab Iside sibi credi-
 tum, in hac insulâ, quae olim non fuisset natans,
 abscondisse et saluum conservasse, quum omnia per-
 quirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis
 filium. (Apollinem enim et Dianam dicunt Dionyso
 et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum
 et servatricem. Aegyptiaco autem sermone Apollo,
Orus vocatur; Ceres, *Isis*; Diana, *Bubastis*. Et ex
 hac Aegyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex
 omnibus superioribus poëtis *Aeschylus*, Euphorio-
 nis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod

μητρος.) τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτήν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσερα καὶ 157
πεντήκοντα ἔτη· τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα, Ἄζω-
τον, τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπο-
λιόρκει, ἐς τὸ ἐξεῖλε. αὕτη δὲ ἡ Ἄζωτος ἀπασίων πο-
5 λίων ἐπὶ πλεῖστον χρόνον πολιορκευμένη ἀντέσχε, τῶν
ἡμεῖς ὤμεν. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκὼς παῖς ἐγένετο, 158
καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου· ὃς τῇ διάρῳ ἐπεχείρησε
πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν Θάλασσαν Φερούση, τὴν Δα-
ρεῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διάρῳ· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ
6 πλὺς ἡμέραι τέσσαρες, εὖρος δὲ αὐρυχθὴ ὥστε τριήρας
δύο πλεῖν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. ἤκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νεί-
λου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν· ἤκται δὲ κατ' ἑπερὶ ὀλίγον Βου-
βάστιος πόλιος, παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν·

Dianam dixerit Cereris filiam.) Eā igitur caussā
insulam illam, aiunt, nantem factam esse.

(157.) *Psammitichus* in Aegypto regnavit annos
quatuor et quinquaginta: quorum per undetriginta
Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriae
oppidum, donec tandem vi cepit. Atque haec Azotus
omnium, quae novimus, oppidorum longissime resti-
tit obidentibus hostibus. (158.) *Psammiticho* vero
in Aegypti regnum successit filius *Necos*. Hic primus
fossam adgressus est ducere in *Erythraeum mare*
ferentem, quam deinde *Baris* Persa iterum effodit:
cuius longitudo est quatuor dierum navigatio: lati-
tudo autem tanta, ut duae naves remis agitatae simul
navigare possint. Aqua ex Nilo derivata; derivata
autem paullo supra Bubastin urbem, iuxta Patumon

ἔσχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. ἄρκεται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίην 10 ἔχοντα· ἔχεται δὲ κατύπερθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τείνον ὄρος, ἐν τῷ αἱ λιθοτομίαι ἐνεῖσι. τοῦ ὧν δὴ οὗρος τούτου παρὰ τὴν ὑπώρεην ἦκται ἡ διώρυξ ἀπ' ἐσπέρης μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶ· καὶ ἔπειτα τείνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὗρος πρὸς μεσαμβρίην 15 τε καὶ νότον ἄνεμον, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον. τῇ δὲ ἐλάχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον, ἐκ τῆς βορείης θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐν τὴν νοτίην καὶ Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὗρος, τοῦ οὐρίζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰς 20 σταδίοι χίλιοι ἀπαρτὶ ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον· ἡ δὲ διώρυξ πολλῶ μακροτέρη, ὅσω σκολιωτέρη ἐστί. τὴν ἐπὶ Νεκῶ βασιλῆος οὐρυσσόντες

oppidum Arabiae: influit autem in Erythracum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitiei Aegyptiacae quae ad Arabiam pertinet, ubi planitiei superne contiguus est mons, qui ex adverso Memphidis protenditur, in quo lapicidinae insunt. Ad pedem igitur huius montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. Qua est autem brevissimus et compendarius maxime a boreali mari in australe et hoc Rubrum, quod vocatur, transitus, a Casio monte, qui Aegyptum a Syria disternat, ad Arabicum sinum, sunt exacte mille stadia. Haec est brevissima via: sed fossa multo est longior, quanto maiores habet anfractus: in qua sub Neco fodienda perie-

Αἰγυπτίῳ ἀπάλοντο δυνάδεκα μυριάδες. Νεκὺς μὲν
 25 νῦν μεταξύ ὀρύσσων ἐπαύσατο, μαντήϊου ἐμποδίου γε-
 νομένου τοιοῦδε· „τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προεργάζεσθαι.“
 βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι τοὺς μὴ
 σφι ὁμογλώσσους. Παισαμένης δὲ τῆς διαύρχος δ' 159
 Νεκὺς, ἐτράπετο πρὸς στρατηγίας· καὶ τριήρεις, αἱ μὲν,
 ἐπὶ τῇ βορρῇ θαλάσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀρα-
 βίῳ κέλπῳ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ· τῶν ἔτι οἱ ὅλοιοι
 5 ἐπίδηλοι. καὶ ταύτης τε ἐχράτο ἐν τῷ δέοντι· καὶ Σύ-
 ροισι περὶ ὁ Νεκὺς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε·
 μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας εὐῶσαν
 μεγάλην εἶλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατεργα-
 σάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι, πέμψας ἐς Βραγχί-
 10 δας τὰς Μιλησίων. μετὰ δὲ, ἐκκαίδεκα ἔτεα τὰ πάν-

runt Aegyptiorum centum et viginta millia. In medio
 vero labore substitit Necon, pergere prohibitus ora-
 culi effato, *illud opus eum pro barbaro facere*. Vo-
 cant autem Aegyptii *barbaros*, omnes qui non ipso-
 rum lingua utuntur. (159.) A fodiendâ fossâ post-
 quam destitit *Necos*, ad militares expeditiones susci-
 piendas se convertit: triremesque aedificari iussit,
 alias in boreali mari, alias in Arabico sinu ad Ru-
 brum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
 tur. Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat:
 Syros vero pedestri exercitu adgressus, collatâ acie
 vicit ad *Magdolum*; post illamque pugnam *Cadytin*
 cepit, magnam Syriae urbem. Qua veste indutus has
 res gessit, eam deinde Apollini dedicavit, missam ad
 Branchidas Milesiorum. His rebus gestis *Necos*, post-

τα ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδὶ Ψάμμῃ παραδούς τὴν ἀρχήν.

160 Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ψάμμῃν βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπίκοντο Ἡλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες δικαιότατα καὶ κάλλιστα τίθεται τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων. καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' αὖ τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπέξευ- 5 ρεῖν. ὥς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἡλεῖοι ἐλεγον τῶν εἵνεκα ἀπίκοντο, ἐμβαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος συγκαλέεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπυνθάνοντο τῶν Ἡλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατήκει σφέας ποιεῖν 10 περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα, ἔφασαν ἢ καὶ ἐπιμαθησόμενοι, εἴ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων δικαιότερον ἐπέξευρεῖν. οἱ δὲ, βουλευσάμενοι, ἐπειρώτων

quam sedecim omnino annos regnavit, vita functus est, et filio *Psammi* regnum reliquit.

(160.) Hoc regnante *Psammi*, venerunt in Aegyptum *legati Eleorum*, iactantes æquissime et præclarissime omnium hominum a se Olympiae publica certamina administrari; existimantesque ne Aegyptios quidem, hominum sapientissimos, aliquid quod supra esset, posse reperire. Postquam igitur significarunt Elei, quo consilio in Aegyptum venissent; convocavit rex hic eos ex Aegyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi. Qui ubi convenere, audire Eleos omnia exponentes quae ipsorum officii essent in administrando certamine; quibus expositis, dicebant se venisse sciscitatu-
ros, an Aegyptii aliquid, quod his æquius esset, possent reperire? Tum illi, collato

τοὺς Ἡλείους εἰ σφι οἱ πολῖται ἐναγαγίζονται. οἱ δὲ
 15 ἔφασαν, καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως
 τῷ βουδομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι
 ἔφασαν „σφέας, οὕτω τίβοντας, παντὸς τοῦ δικαίου
 ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίην γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ τῷ
 ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν ζῶον.
 20 ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τίβεναι, καὶ τούτου εἴνε-
 κα ἀπικοίατο εἰς Αἴγυπτον, ξένοισι ἀγωνιστῇσι ἐκέ-
 λευον τὸν ἀγῶνα τίβεναι, Ἡλείων δὲ μηδενὶ εἶναι ἀγα-
 νίζεσθαι.“ Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἡλείοις ὑπεθήκαντο.
 Ψάμμιος δὲ ἐξ ἑτα μούνον βασιλεύσαντος Αἰγύ- 161
 πτου, καὶ στρατευσαμένου εἰς Αἰθιοπίην, καὶ μεταντί-
 κα τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμιος.
 ὃς μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἑωυτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐ-

inter se consilio, quacsiverunt ex Eleis, an cives ip-
 sorum ad certamen admittantur? Et Elei, tam
 suorum, aiebant, quam aliorum Graecorum qui-
 cumque vellet, ei licitum esse in certamen prodire.
 Responderunt Aegyptii, si ita rem administrarent,
 multum eos ab aequitate aberrare: fieri enim nullo
 modo posse, quin certanti civi saveant, iniuriam-
 que faciant peregrino. Quod si ergo cum aequita-
 te vellent certamina administrare, et huius rei
 caussa in Aegyptum venissent; peregrinis tantum
 certatoribus ponerent certamen, Eleorum autem
 neminem admitterent. Haec Aegyptii Eleos monue-
 runt.

(161.) Psammis postquam sex tantum annos reg-
 nasset, expeditionemque suscepisset in Aethiopiam,
 continuo deinde vitam finivit; cui in regnum filius
 successit Apries. Hic post Psammitichum, proavum

δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλέων, ἐπ' ἔτεια πέντε 5
 καὶ εἴκοσι ἄρξας· ἐν τοῖσι ἐπὶ τῇ Σιδῶνι στρατὸν ἤλα-
 σεν, καὶ ἐναυμάχησεν τῷ Τυρίῳ. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἔδεον κακῶς
 γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν
 ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν
 τῷ παρόντι. ἀποπέμψας γὰρ στρατεύματα ὁ Ἀπρίης 10
 ἐπὶ Κυρηναίους, μεγαλωστὶ προσέπταισε. Αἰγύπτιοι
 δὲ ταῦτα ἐπιμεμφομένοι, ἀπίστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δο-
 κίοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίας αὐτοὺς ἀποπέμψαι ἐς
 φαινόμενον κακόν, ἵνα δὴ σφέων φθορὴ γένηται, αὐ-
 τὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχαι. 15
 ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες,
 καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι, ἀπίστησαν ἐκ τῆς
 162 ἰθείης. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς

suum, felicissimus superiorum omnium regum fuit
 per quinque et viginti quos regnavit annos; quibus
 et adversus Sidonem duxit exercitum, et navali pugna
 cum Tyri rege conflixit. Ubi vero adfuit tempus, quo
 in fati erat ut malis premeretur, accidit calamitas
 ex occasione quam ego quidem fusius in *Libycarum*
rerum historia exponam, paucis in praesenti con-
 tentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso,
 ingentem cladem *Apries* acceperat. Quam calamita-
 tem ipsi regi imputantes Aegyptii, ab eo defecerunt;
 quum existimarent, deliberato consilio Apriem hos
 in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi
 periissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret.
 Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redie-
 runt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio de-

Ἀμασιν, καταπαύσοντα λόγουσι. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὀπίσθε ὅστας, περιέθηκε οἱ κυνέην καὶ περιτιθεῖς, ἔφη „ἐπὶ βασιλῆην περιτιθέναι.“ καὶ τῷ οὕτως αἰκούσιον ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὡς διεδείκνυε. ἐπεὶ τε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλείᾳ τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπιστεῶτες, παροσκευάζετο ὡς ἑλθὼν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, ἐπέμπε ἐπ’ Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑαυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ ὄνομα ἦν Πατάρβημις· ἐντεταλμένος αὐτῷ, ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ’ ἑαυτὸν. ὡς δὲ ἀπικόμενος τὸν Ἀμασιν ἐκάλει ὁ Πατάρβημις, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ’ ἵππου κατήμενος) ἐπάρας, ἀπεματαῖσε καὶ τοῦτό μιν ἐκάλει Ἀπρίην

sciverunt. (162.) Qua re cognita, *Apries* ad eos verbis coercendos *Amasin* misit. Et hic, ubi ad Aegyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut coepto desisterent: sed, dum loquitur, Aegyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti eius imponit, simul dicens, *regni caussâ se ei illam imponere*. Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam [communi consensu] Aegyptii hi, qui defecerant, regem illum nominarunt, ducere eos adversus *Aprien* paravit. Quo cognito *Apries*, spectatum inter Aegyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen *Patarbemis*, ad *Amasin* misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. *Patarbemis* ut advenit, *Amasin*que vocavit; equo tunc forte insidens *Amasis*, sublato crure, flatum ventris emisit, atque hoc cum iussit *Apriae*

απάγειν. ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβημιν, βασιλεὺς μεταπεμπομένου, ἵναί πρὸς αὐτὸν τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνεσθαι, ὡς „ταῦτα πάλας παρεσκευάζετο ποιεῖν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην παρίσσεσθαι γὰρ καὶ αὐτὸς, καὶ ἄλλους ἄξιον.“ τὸν δὲ Πατάρβη- 20 μιν ἐκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοῶν τὴν διάνοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον ὁρῶντα, σπουδῇ ἀπύκναι, βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλεῖ δηλῶσαι τὰ πρῆστομένα. ὡς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην, οὐκ ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον αὐτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως 25 ἔχοντα, περταμεῖν προτάξαι αὐτοῦ τὰ τε ὧτα καὶ τὴν ῥῖνα. ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρόνον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἑωυτῶν οὕτω αἰσχρῶς θυμῷ διακείμενον, οὐδένα δὲ χρόνον ἐπισχόντες, ἀπιστίατο πρὸς τοὺς ἑτέρους, καὶ εἰδίδοσαν σφίας 30

reportare. Nihilominus ab eo postulasse, aiunt, Patarbemin, ut ad regem, qui cum arcesseret, abiret. Cui respondisse Amasin, iam pridem hoc ipsum se parare, nec de se eâ causâ conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et alios secum ducturum. Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Aprien vero, quum ille rediens Amasia non adduxisset, ira accensum, nullâ secum ratione initâ, aures naresque praecidi ei iussisse. Quod ubi viderunt reliqui Aegyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam moram facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amasi se tradiderunt.

αὐτοὺς Ἀμασι. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, 163
ἄπλζε τοὺς ἐπικούρους, καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυ-
πτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑαυτὸν Κάρας τε καὶ Ἴωνας, ἀνδρας
ἐπικούρους τρισμυρίους· ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλῆα ἐν Σαί
5 πόλι, μεγάλα ἔοντα καὶ ἀξιοθέητα. καὶ οἱ τε περὶ
τὸν Ἀπρίην, ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν, καὶ οἱ περὶ
τὸν Ἀμασιν, ἐπὶ τοὺς ξείνους. ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλι
ἐγένοντο ἀμφοτέρω, καὶ περῆσθαι ἐμελλον ἀλλήλων.
Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένη· καὶ τούτων οἱ μὲν, 164
ἱερεῖς, οἱ δὲ, μάχιμοι κεκλέαται· οἱ δὲ, βουκόλοι· οἱ
δὲ, συβῶται· οἱ δὲ, κάπηλοι· οἱ δὲ, ἐρμηνεῖς· οἱ δὲ,
κυβερῆται. γένη μὲν Αἰγυπτίων τοσαῦτά ἐστι· οὐνό-
5 ματα δὲ σφι κέεται ἀπὸ τῶν τεχνέων. οἱ δὲ μάχιμοι
αὐτέων καλέονται μὲν Καλασιρίης τε καὶ Ἑρμοτύβις·

(163.) Quo cognito Apries, armavit auxiliares, et adversus Aegyptios duxit: habuit autem secum Carum et Ionum auxiliarium triginta millia: regia autem et sedes erat in urbe Sai, amplum et spectatu dignum aedificium. Apries igitur cum suis profectus est adversus Aegyptios; et Amasis cum Aegyptiis adversus regis auxiliares: quumque ambo circa Momemphim oppidum essent, in eo erant ut pugnae discrimen experirentur.

(164.) Sunt in Aegypto septem hominum genera. Horum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii bubulci, alii subulci, institores alii, alii interpretes, alii navium gubernatores. Tot sunt Aegyptiorum genera, sive classes: quibus nomina imposita sunt ab artibus quas exercent. Bellatorum rursus alii *Calasiries* nominantur, alii *Hermotybies*: qui ex hisce sunt

- ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσί. (κατὰ γὰρ τὴν νομοὺς Αἴγυ-
 165 γυπτος ἅπαντα διαραίρηται.) Ἑρμοτυβίων μὲν οἶδε
 εἰσὶ νομοὶ Βουσιρίτης, Σαίτης, Χερμμίτης, Παπρη-
 μίτης, νῆσος ἡ Προσωπίτις καλεομένη, Ναθὼ τὸ ἥμι-
 συ. ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσὶ γενό-
 μενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους γενοίατο, ἑκαταίδεκα μυριά- 5
 δες. καὶ τούτων βαναυσίης οὐδεὶς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ'
 166 αἰέονται ἐς τὸ μάχιμον. Καλασιρίων δὲ οἶδε ἄλλοι
 νομοὶ εἰσὶ Ὀηβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανί-
 της, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαυθί-
 της, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύσιος, Μυεκφορίτης·
 οὗτος ὁ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκίει, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. 5
 οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσὶ γεγόμενοι, ὅτε ἐπὶ
 πλείστους ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν.
 οὐδὲ τούτοις ἐξίστι τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίην, ἀλλὰ

praefecturis. (Nam in praefecturos [νομος Graeci
 vocant] tota distributa Aegyptus est.) (165.) Her-
 motybiium nomi sunt: Busirites, Saïtes, Chemmites,
 Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Natho ex
 dimidiâ parte. Hisce ex praefecturis sunt Hermoty-
 bics; numero (quando maximus eorum numerus)
 centum et sexaginta millia. Et horum nullus artem
 ullam sellulariam aut opificium didicit: rei mili-
 tari unice vacant. (166.) Calasyrium nomi hi:
 Thebanus, Bubastites, Aphthites, Tanites, Mende-
 sius, Sebennytes, Athrihytes, Pharbaethites, Thmui-
 tes, Onuphites, Anysius, Myecphorites, qui nomus
 in insula est, ex adverso Bubastis oppidi. Hi sunt
 nomi Calasyrium; quorum numerus, quando maxi-
 mus, ducentorum quinquaginta millium virorum est.

τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκέουσι μῦνα, παῖς παρὰ πατρός
ἐκδεκόμενος. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων 167
μεμαθήκασι οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρῖναι
ὄρέων καὶ Θρηίκας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυ-
δοὺς, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους, ἀποτιμωτέ-
5 ρους τῶν ἄλλων ἡγημένους πολητέων τοὺς τὰς τέχνας
μανθάνοντας, καὶ τοὺς ἐκγόνους τούτων· τοὺς δὲ ἀπαλ-
λαγμένους τῶν χειρωναξίων, γενναίους νομιζόμενους
εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀντιμένους. με-
μαθήκασι δ' ὧν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλι-
20 στα Λακεδαιμόνιοι. ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς
χειροτέχνας. Γέρεα δὲ σφι ἦν τὰδε ἐξαφαιρεμένα μού- 168
νοισι Αἰγυπτίων, παρὲξ τῶν ἱεράων· ἀρουραὶ ἐξαίρετοι
δυσάδεκα ἑκάστῳ ἀτελεές. ἡ δὲ ἀρουρα ἑκατὸν πηχέων

Neque hisce licet opificium ullum artemve exercere,
solam rem militarem exercent, puer a patre institu-
tus. (167.) An igitur etiam hoc ab Aegyptiis Graeci
acceperint, non possum liquido iudicare; quum et
Thracas et Scythas et Persas et Lydos et omnes fere bar-
baros populos videam minore in honore, quam alios
cives, habere hos qui artes et opificia discunt, horum-
que posteros; eos vero, qui opificium nullum exercent,
generosos et nobiles existimare, ac praesertim hos qui
rei militari unice vacant. Receptum quidem hoc est
apud Graecos ~~etiam omnes~~, sed maxime apud Lace-
daemonios. Minime vero Corinthii eos contemnunt
qui manibus artes exercent. (168.) Praemium autem
bellatoribus hoc eximium tribuitur, iuxta cum sacer-
dotibus, prae ceteris omnibus Aegyptiis: duodecim
euique arva praecipua, vectigalis immunita. Habet ap-

ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντη. ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμῶ. ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασιν ἦν 5
ἐξαραιρημένα. τὰ δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο, καὶ οὐδ' αὖ ὧτοί. Καλασιρίων χίλιοι, καὶ Ἑρμοτυβίων ἄλλοι, ἐδορυφόρον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τουτοῖσι δ' ὧν τὰ δὲ πᾶρεξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδото ἐπ' 10
ἡμέρῃ ἑκάστη, ὅπου σίτου σταθμὸς πέντε μνῆαι ἑκάστω, κρεῶν βοείων δύο μνῆαι, οἴνου τέσσερες ἀρυστήρες. ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφόροισι ἐδίδото.

- 169 Ἐπεὶ τε δὲ συνιόντες, ὅ τε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους, καὶ ὁ Ἀμασις πάντας τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπίκοντο εἰς Μώμεμφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ξῖνοι, πλήθει δὲ πολλῶ ἐλάσσονες ὄντες, κατὰ τοῦτα ἐσωθήσαν. Ἀπρίεω δὲ λέγεται εἶναι 6

tem *arvum* centum cubitos Aegyptios quaquaversum: estque Aegyptius cubitus Samio aequalis. Ista igitur omnes atque singuli praecipua habebant: praeterea vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur commodis. Milleni Calasirii, totidemque Hermotybii, quotannis corporis custodes erant regis. His igitur, praeter arva illa, In singulos dies haecce tribuebantur: cocti cibi farinacci definitum pondus, quinque librae cuique; carnis bubulae librae duae, vini cyathi quatuor. Haec tribuebantur corporis custodibus.

(169.) Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti, *Apries* auxiliares copias ducens, *Amasis* vero Aegyptios omnes, ad Momemphin oppidum pervenere, armis congressi sunt. Et fortiter quidem pugnant peregrini; sed, quum numero longe essent inferiores, eo victi profligatique sunt. Dicunt autem, *Apriæ*

ἥδε ἡ διάνοια, μηδ' ἂν θεόν μιν μηδένα δύνασθαι παύ-
 σαι τῆς βασιληΐης· οὕτω ἀσφαλές ἐαυτῷ ἰδρῦσθαι
 ἔδοκε. καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἐσώθη· καὶ ζωγρηθεὶς,
 ἀπήχθη εἰς Σαῖν πόλιν, εἰς τὰ ἐαυτοῦ οἰκία πρότερον
 10 ἑόντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἤδη βασιληΐα. ἐνθαῦτα δὲ τέως
 μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιληΐοισι, καὶ μιν Ἀμασις εὖ
 περιεῖκε. τέλος δὲ, μεμφομένων Αἰγυπτίων ὡς οὐ ποιεῖ
 δίκαια, τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἐαυτῷ ἔχθιστον, οὐ-
 τω δὲ παραδοῖ τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοισι. οἱ δὲ
 15 μιν ἀπέπνιξαν, καὶ ἔπειτα ἔβαψαν ἐν τῇσι πατρώησι
 ταφῇσι. αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχοτά-
 τω τοῦ μεγάρου, ἐσιόντι ἀριστερῆς χειρός. ἔβαψαν δὲ
 Σαῖται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βα-
 σιλίας ἔσω ἐν τῷ ἱρῷ. καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆ-
 20 μα, ἑκαστέρῳ μὲν ἔστι τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίου

hanc stetit sententiam, ne Deum quidem ullum
 regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi stabili-
 tum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devictus
 est: et, quum vivus in hostium pervenisset potestatem,
 Sain abductus est in pristinam suam domum, quae
 nunc Amasidis regia erat. Ibi aliquamdiu in regia
 nutritus est, et bene eum habuit Amasis: ad extre-
 mum vero, quum exprobrarent Aegyptii non recte
 eum facere quod alat virum et ipsis et sibi inimicis-
 simum, tradidit Aprien Aegyptiis; qui eum strangu-
 larunt, ac deinde in patrio sepulcro sepeliverunt. Se-
 pulcrum illud in Minervae templo est, proxime aedem
 sacram, intrantibus a laeva manu. Saitae enim cunctos
 ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc se-
 peliunt. Nam Amasidis etiam monumentum aliquan-

καὶ τῶν τούτου προπατόρων· ἔστι μέντοι καὶ τοῦτο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, παστάς λιθίνη μεγάλη, καὶ ἡσκημένη στύλοισι τε φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοις, καὶ τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. ἔσω δὲ ἐν τῇ πασταδί διξὰ θυρώματα ἔστηκε· ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστί. 25

- 170 Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῖν ἐπὶ τοιούτῳ πρῆγματι ἐξαγορεύειν τούνομα, ἐν Σαῖι, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παντὸς τοῦ τῆς Ἀθηναίης ἐχόμεναι τοίχου. καὶ ἐν τῷ τεμένει ὄβελοι ἐστασι μεγάλοι λίθινοι· λίμνη τέ ἐστι ἐχομένη, λιθίνη κρη- 5
πῖδι κεκοσμημένη, καὶ ἐργασμένη εὖ κύκλῳ, καὶ μέγας, ὡς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν Δήλῳ, ἡ τροχοει-
171 δὴς καλεομένη. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δίκηλα τῶν παθόντων αὐτοῦ νυκτὸς ποιεῖν, τὰ καλέουσι μυστήρια

to quidem longius ab aede sacra abest quam Apriae et eius progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula templi, thalamus lapideus ingens, columnis ornatus palmas arbores imitantibus alioque sumtu. Intra thalamum, repositorium est binis foribus clausum, atque inibi est regis sepulcrum. (170.) Est vero etiam sepulcrum eius, cuius nomen tali occasione edere mihi nefas, in eodem Minervae templo Saitano, post aedem sacram, toti postico parieti aedis Minervae contiguum. Et in area templi stant obelisci ingentes lapidei: iuxtaque eos lacus est, lapidea crepidine ornatus et circumcirca pulvere elaboratus, eadem (ut mihi videtur) magnitudine qua est lacus Deli, qui orbiculatus nominatur. (171.) In hoc lacu exhibent noctu speciem imaginemque casuum, qui illi [deo] acciderunt, quae *mysteria* vocant Aegyptii: de qui-

Αἰγύπτιοι. περὶ μὲν νυν τούτων, εἰδοῖ μοι ἐπὶ πλέον
ὡς ἕκαστα αὐτῶν ἔχει, εὐστομα κείσθω. καὶ τῆς Δή-
5 μητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες Θεσμοφόρια κα-
λέουσι, καὶ ταύτης εἰδοῖ μοι πέρι εὐστομα κείσθω,
πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσὶ ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέ-
ρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦ-
σαι, καὶ διδάσασαι τὰς Πελασγιώτιδας γυναῖκας.
10 μετὰ δὲ, ἐξαναστάσης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δω-
ρείων, ἐξαπάλετο ἡ τελετή· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πε-
λοποννησίων καὶ οὐκ ἐξαναστάντες Ἀρκάδες, διέσωζον
αὐτὴν μῦθοι.

Ἀπρίεω δὲ ὧδε καταραιομένην, ἐβασίλευσε Ἄμα- 172
σις, νομοῦ μὲν Σαίτεω ἑὸν· ἐκ τῆς δὲ ἦν πόλις,
ὄνομά οἱ ἐστὶ Σιούφ. τὰ μὲν δὴ πρῶτα κατόνοντο
τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μοίρῃ μεγάλη
5 ἦγον, ἅτε δὴ δημότην τὸ πρὶν εἶντα, καὶ οἰκίης οὐκ

bus equidem, quamquam satis singula quo pacto se
habeant norim, silentium agere debeo. Etiamque de
Cereris sacris, quae Thesmophoria Graeci vocant,
silentium mihi agendum; nisi quatenus de his verba
facere fas est. Danaï filiae sacra haec ex Aegypto ad-
tulerant, et Pelasgicas mulieres ea docuerant. Deinde,
postquam tota Peloponnesus a Doribus eversa est et
sedibus suis excita, perierunt haec sacra; solique Ar-
cades, qui in Peloponneso manserunt, neque inde
migrare coacti sunt, illa conservarunt.

(172.) Aprie ita sublato, *Amasis*, in Aegypto
regnavit, ex Saitanā praefecturā oriundus, et quidem
ex oppido cui nomen Siuph. Et primo quidem spre-
verunt Aegyptii Amasin, nec ullo magnopere loco

ἐπιφανίος· μετὰ δὲ, σοφίῃ αὐτοὺς ὁ Ἀμασις, οὐκ ἀγνωμοσύνη προσηγάγετο. ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσιος, ἐν τῷ αὐτὸς τε ὁ Ἀμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἑκάστοτε ἑναπονίζεατο. τοῦτον κατ' ὧν κόψας, 10 ἀγάλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐπαιήσατο, καὶ ἰδρυσέ τῆς πόλιος ὅκου ἦν ἐπιτηδεύτατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι φοιτέοντες πρὸς τὸ γάλμα, ἐσέβοντο μεγάλως. μαθὼν δὲ ὁ Ἀμασις τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιούμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους, ἐξέφη· φὰς „ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τῷ 15 γάλμα γεγονέναι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνέμειν τε καὶ ἐνουρέειν, καὶ πόδας ἑναπονίζεσθαι, τότε δὲ μεγάλως σέβεσθαι. ἤδη ὧν, ἔφη λέγων, ὁμοίως αὐτοὺς τῷ ποδανιπτῆρι πέπραγέναι· εἰ γὰρ πρότερον

habuere, ut qui de plebe olim fuisset, et ex domo minime illustri. Deinde vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium eos redegit. Erant ei quum aliae res pretiosae permultae, tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et convivae omnes lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confringi, ex eoque confici dei simulacrum iussit, quod in loco urbis opportunissimo erexit. Et Aegyptii frequentes ad simulacrum conveniebant, illudque magnâ religione colebant. Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Aegyptiis, quod res erat, declaravit; dicens, *factum esse simulacrum illud ex pelluvio, in quod paullo ante et evomuisent Aegyptii et imminxissent, et pedes in eo abluissent, qui nunc illud magna religione colant. Iam igitur (sic loqui pergebat) suam sortem simillimam huic pelluvio*

• 187, 42.

20 εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι εἶναι αὐτέων βα-
 σιλεύς.“ καὶ τιμᾶν τε καὶ προμηθεύσθαι ἐαυτοῦ ἐκέ-
 λευε. τοιοῦτῳ μὲν τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους,
 ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν. Ἐχράτο δὲ καταστάσει πρῆ- 173
 γμάτων τοιῇδε. τὸ μὲν ὄρθριον, μέχρι ἔτου πληθώρας
 ἀγορῆς, προθύμως ἐπρησσε τὰ προσφερόμενα πρήγμα-
 τα· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἔπινε τε καὶ κατέσκαπτε τοὺς
 5 συμπτώτας, καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων. ἐχθε-
 σθέντες δὲ τούτοις οἱ φίλοι αὐτοῦ, ἐνουθέτηον αὐτὸν,
 τοιαύδε λέγοντες· „ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεαυτοῦ
 „πρόεσθηκας, ἐς τὸ ἄγαν Φαῦλον προάγων σεαυτόν.
 „σε γὰρ χρεὴν ἐν θρόνῳ σεμνῷ σεμνὸν θωκίοντα, δι'
 10 „ἡμέρης πρῆσσειν τὰ πρήγματα· καὶ οὕτω Αἰγύπτίῳ
 „τ' ἀν' ἐπιστέατο ὥς ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλου ἀρχονται,

*esse: etsi enim prius fuisset plebeius, at in prae-
 sentia esse illorum regem, itaque illorum esse of-
 ficiū, sese honorare suique respectum habere.*
*Tali modo Aegyptios eo adduxit, ut illi serviri ae-
 quum censerent. (173.) Idem in rebus agendis hoc
 usus est instituto: primo mane, usque ad id tempus
 quo celebrari forum hominibus solet, studiose per-
 agebat negotia quaecumque obferebantur: ab illo
 vero tempore ad potandum et ad cavillandum cum
 compotoribus se dabat, iocisque et rebus ludicris in-
 dulgebat. Quibus rebus offensi amici, admonuerunt
 eum, dicentes: Non ē dignitate tua, Rex, te ipse
 moderas; et nimis te humiliter demittis. Debebas
 tu, venerando in throno venerabilis sedens, per
 totum diem administrationi rerum vacare. Ita
 scituri erant Aegyptii, a magno viro se regi, tu-*

„καὶ ἄμεινον σὺ ἂν ἤκουες. νῦν δὲ ποιέεις οὐδαμῶς βα-
 „σιλικά.“ Ὁ δ' ἄμειβετο τοιοῦδε αὐτοῦς· „Τὰ τόξα
 „οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἐνταν-
 „νύουσι· ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν 15
 „πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἴη, ἐκραγεῖν ἂν ὥστε ἐς
 „τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. οὕτω δὴ καὶ
 „ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατεσπουδᾶσθαι αἰεὶ,
 „μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑαυτὸν ἀνιέναι, λάθοι ἂν
 „ἦτοι μανεῖς, ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γινόμενος. τὰ ἐγὼ 20
 „ἐπιστάμενος, μέρος ἑκατέρῳ νέμω.“ Ταῦτα μὲν τοὺς
 174 Φίλους ἀμείψατο. Λέγεται δὲ ὁ Ἀμασις, καὶ ὅτε
 ἦν ἰδιώτης, ὡς Φιλοπότης ἐὼν καὶ Φιλοσκάμμων, καὶ
 οὐδαμῶς κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δὲ μιν ἐπιλαί-
 ποι πίνοντά τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεια, κλέπτε-

*que melius audires. Nunc quae tu agis, minime
 decent regem. Quibus ille his verbis respondit: Qui
 arcu utuntur, hi eum, quando fert usus, tendunt:
 postquam usi sunt, remittunt. Si enim perpetuo
 intentus esset, rumperetur; ut illo, ubi opus foret,
 non amplius possent uti. Eadem nempe est homi-
 nis conditio. Quod si quis semper vellet seriis re-
 bus esse intentus, nec vicissim ad iocum se remit-
 tere; imprudenti huic accideret, ut vel furiosus
 fieret vel stupidus. Hoc ego intelligens, utrique
 rei suam partem tribuo. Hoc ille amicis responsum
 dedit. (174.) Aiunt autem eumdem Amasin, quum
 privatus fuisset, etiam tunc computationes cavilla-
 tionesque amasse, nec ullo modo seriis rebus fuisse
 intentum; et, quando potantem voluptatibusque in-
 dulgentem defecissent necessaria, circumvisse et*

5 σκε ἂν περιϊάν. οἱ δ' ἂν μιν φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτε-
ρα χρήματα, ἀρνεύμενον ἄγεσκον ἐπὶ μαντήϊον ὅκου
ἐκάστοισι εἶη· πολλὰ μὲν δὴ καὶ ἀλίσκετο ὑπὸ τῶν
μαντήϊων, πολλὰ δὲ καὶ ἀποφεύγεσκε. ἐπεὶ τε δὲ καὶ
ἐβασίλευσε, ἐποίησε τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν
10 ἀπέλυσαν μὴ Φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱεῶν οὔτε
ἐπεμέλετο, οὔτε ἐς ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδέν· οὐδὲ Φοι-
τέων ἔθυε, ὡς οὐδενὸς εἰσοῖσι ἀξίοισι, ψευδέα τε μαντήϊα
κεκτημένοισι. ὅσοι δὲ μιν κατέδησαν Φῶρα εἶναι, τού-
των δὲ ὡς ἀληθέως θεῶν ἑόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα
15 παρεχομένων, τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.

Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν Σαίῃ τῇ Ἀθηναίῃ προπύλαια θου- 175
μάσιαι οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλλόμενος
τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάλῃ, ὅσων τε τὸ μέγαθος λί-

furto abstulisse aliena. Iam qui adfirmabant habere eum suam pecuniam, hi eum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique utebantur: et a multis passim oraculis furti convincebatur, ab aliis absolvebatur. Postquam autem regno potitus est, hoc fecit: quicumque dii eum furti crimine absolverant, horum templa negligebat, neque ad illa reficienda quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula. Qui vero furti eum arguerant, horum prae-
cipuam curam agebat, ut qui vere dii essent, et ora-
cula non mendacia exhiberent.

(175.) Et primo quidem in Sai urbe ad Minervae templum propylaea exstruxit mirabilia, superiores omnes, [qui talia exstruxerant,] altitudine superans, et amplitudine, et ipsorum lapidum tum magnitudi-

5
 10
 15

5ων ἐστὶ, καὶ οἰκίαν τέων· τοῦτο δὲ, κλοσσούς με-
 γάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκειας ἀνέθηκε, λάθους
 τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφύας τὸ μέγαθος ἐκόμι-
 σε. ἡγάγετο δὲ τούτων τοὺς μὲν, ἐκ τῶν κατὰ Μέμ-
 Φιν εὐσεύων λιθοτομίων· τοὺς δὲ ὑπερμεγάρους, ἐξ
 Ἐλεφαντίνης πόλιος, πλὸν καὶ εἴκοσι ἡμερέων ἀπε-
 χούσης ἀπὸ Σαΐος. τὸ δὲ οὐκ ἥμισυ αὐτέων, ἀλλὰ
 μάλιστα θωυμάζω, ἐστὶ τόδε· οἶκημα μονόλιθον ἐκό-
 μισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος· καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν
 ἐπ' ἕτεα τρία, δισχίλιοι δὲ οἱ προσετιτάχατο ἄνδρες
 αἰωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἦσαν κυβερνήται. τῆς δὲ
 στέγης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἔξωθεν, ἐστὶ εἰς τε καὶ
 εἴκοσι πῆχεις· εὖρος δὲ, τεσσαρεσκαίδεκα· ὕψος δὲ,
 ὀκτώ. ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἔξωθεν τῆς στέγης τῆς μου-
 νάλιου ἐστί. ἀτὰρ ἔσωθεν τὸ μῆκος, ὀκτωκαίδεκα πη-

ne tum qualitate. Statuas item magnas et ingenti mole
 androsphinges dedicavit, lapidesque alios immanis
 magnitudinis ad reficienda aedificia adgerendos cura-
 vit. Horum alii ex lapidina, quae adversus Mem-
 phin est, atgerebantur: ii vero qui immani erant
 magnitudine, ex Elephantine urbe, quae dierum non
 minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex
 his non minime miror, sed maxime omnium, *aedes*
est ex uno lapide, quam ex Elephantine urbe trans-
 portandam curavit: qua in transportanda per tres
 annos occupati erant duo millia hominum, cui ea
 cura commissa erat, hique omnes erant navium gu-
 bernatores. Huius aedis longitudo extrinsecus est
 unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quatuor-
 decim; altitudo, octo cubitorum: hae sunt mensurae

χέων, καὶ πυγόνος· τὸ δὲ εὖρος, δωδέκα πηχέων· το
21 δὲ ὕψος, πέντε πηχέων ἐστί. αὕτη τοῦ ἱεροῦ κείται πα-
ρὰ τὴν ἐσοδόν. ἔσω γὰρ μιν εἰς τὸ ἱερόν Φασι τῶνδ' εἶπ-
κα οὐκ ἐσελκύσαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς, ἐλκομένης
τῆς στέγης, ἀναστεινάζαι, οἳά τε χρόνου ἐκγεγονότος
πολλοῦ, καταχθόμενον τῷ ἔργῳ· τὸν δὲ Ἄμασιν, ἐν-
25 θυμιοτὸν παιησάμενον, οὐκ εἶν' ἐτι προσητέρῳ ἐλκεί-
σαι. ἤδη δὲ τινες λέγουσι, ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ'
αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ
ἐσελκυσθῆναι. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοις ἱεροῖς 176
ὁ Ἄμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος
ἀξιοθέητα· ἐν δὲ, καὶ ἐν Μέμφι, τὸν ὑπὸ τῆς καίμενης κο-
λοσσόν· τοῦ Ἡφαιστείου ἐμπροσθε· τοῦ πόδες πέντε
5 καὶ ἐβδομήκοντά εἰσι τὸ μῆκος. ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βά-

aedis huius *monolithae* extrinsecus. Intrinsecus lon-
gitudinis est octodecim cubitorum et viginti digitorum;
latitudo, duodecim cubitorum; altitudo, quinque cu-
bitorum. Posita haec est ad introitum templi: nam
intra templum aiunt hac causâ non fuisse pertra-
ctam: architectum, quum aegre promoveretur aedes,
multumque temporis esset insumtum, vehementer do-
lentem operis molestiam, ingemuisse; idque animad-
vertentem *Amasin* non permisisse ut ulterius promo-
veretur aedes. Alii vero aiunt, quemdam ex his qui
vectibus promovere aedem conabantur, fuisse ab illa
oppressum, et ea causâ non intus fuisse promotam.
(176.) Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis
dedicavit *Amasis* opera ob magnitudinem spectatu
digna: in his Memphi *colossus* illum resupinum
ante Vulcani templum, cuius longitudo septuaginta

θρῶ ἐτάσσι, Αἰθιοπικοῦ ἐόντος λίθου, δύο κολοσσοί, εἰκοσι ποδῶν τὸ μέγας ἐὼν ἑκάτερος· ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἔνθεν τοῦ μεγάρου. ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσοῦτος καὶ ἐν Σαί, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέρμφι τῇ Ἰσι τε τὸ ἐν Μέρμφι ἱερὸν Ἀμασίς ἐστι ὁ ἐξοικοδο- 10 μήσας, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιοβητότατον.

- 177 Ἐστ' Ἀμασίος δὲ βασιλῆος λέγεται Αἴγυπτος μά-
 λιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποτα-
 μοῦ τῇ χώρῃ γινόμενα, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι
 ἀνθρώποισι. καὶ πόλις ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας 5
 τότε δις μυρίας τὰς οἰκισμένας. νόμον δὲ Αἰγυπτίοισι
 τόνδε Ἀμασίς ἐστι ὁ καταστήσας ἀποδιδυκνύναι ἕτερος
 ἑκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων, ὅθεν βιοῦ-

CLXXVI. 8. μεγάρου. μεγάλου, magni, ed. Schæf. cum Valla.

quinque pedum est: et super eadem basi duae stant
 statuae, utraque vicenūm pedum magnitudine, altera
 ab unā aedis sacrae parte, altera ab alterā: [sive,
 quarum altera hinc, altera illinc adstat maiori.] om-
 nia haec ex Aethiopico lapide perfecta. Est autem
 etiam in Sai urbe similis *colossus* lapideus, eodem
 habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum
 illud, quod Memphi est, Amasis exstruxit, magnum
 et spectatu dignissimum.

(177.) Regnante *Amasi* dicunt Aegyptum prospe-
 ritate maxime floruisse, tum quod ad commoda spe-
 ctat quae fluvius regioni largitur, tum ad ea quae e
 terra homines percipiunt: et oppida habitata in ea
 tunc fuisse vicies mille. Amasis etiam est, qui legem
 illam Aegyptiis constituit, ut *Aegyptiorum* quisque
 quotannis apud nomi sui praefectum profiteretur;

ται' μὴ δὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίην
 ζῶν, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν
 10 ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον, Ἀθηναίοισι ἔθετο· τῷ ἑκά-
 νονι ἐς αἰεὶ χρέωνται, ἐόντι ἀμώμῳ νόμῳ. Φιλέλλην 178
 δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις, ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετε-
 ξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοισι ἐς
 Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πόλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ
 5 μὴ βουλομένοισι αὐτέων οἰκεῖν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομέ-
 νοισι, ἔδωκε χώρους ἐνιδρύσασθαι βωμοὺς καὶ τεμένεα
 θεοῖσι. τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτέων τέμενος, καὶ οὐνο-
 μαστοτάτον ἐὼν καὶ χρησιμώτατον, καλούμενον δὲ Ἑλ-
 λήνιον, αἰδὲ πόλις εἰσὶ αἱ ἰδρυμέναι κοινῇ, Ἰώνων μὲν,
 10 Χίος, καὶ Τέως, καὶ Φώκαια, καὶ Κλαζομεναί· Δα-
 ρείων δὲ, Ρόδος, καὶ Κνίδος, καὶ Ἀλικαρνησός, καὶ

*unde vitam sustentet: qui hoc non faceret, aut lo-
 gitimum victum non declararet, is morte plecteretur.* Quam legem laudabilem Solon, ab Aegyptiis
 acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo eā utun-
 tur. (178.) *Graecorum amicus* quum esset *Amasis*,
 et alia in Graecorum nonnullos beneficia contulit, et
 eis, qui in Aegyptum venirent, *Naucratin* urbem ha-
 bitandam concessit: qui vero sedes in Aegypto figere
 nollent, tantum mercandi caussa in eam navigarent,
 his areas adsignavit ubi aras et templa diis erigerent.
 Maximum igitur illorum templum et celeberrimum,
 maximeque frequentatum, quod *Hellenium* nomina-
 tur, communi consilio sumtuque statuerunt hae civi-
 tates: ex Ionibus, Chius, Teos, Phocaea, et Clazome-
 nae; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus,
 et Phaselis; ex Acolibus, sola Mitylcnæorum civi-

Φάσηλιν· Αιολέων δὲ, ἡ Μιτυληναίων μούνη. τούτων
 μὲν ἐστὶ τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπο-
 ρίου αὐταὶ αἱ πόλεις εἰσὶ αἱ παρέχουσαι. ὅσαι δὲ ἄλ-
 λαι πόλεις μεταποιεῦνται, οὐδὲν σφι μετὸν μεταποιεῦν- 15
 ται. χωρὶς δὲ, Αἰγυπῆται ἐπ' ἐωυτῶν ἰδρύσαντο τέμενος
 Διός· καὶ ἄλλο Σάμιοι, Ἡρῆς· καὶ Μιλήσιοι, Ἀπόλ-
 179 λωνος. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπό-
 ριον, καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο
 στομάτων τοῦ Νείλου ἀπύκοιτο, χρῆν ὁμόσαι „μὴ μὲν
 ἐκέντα ἐλθεῖν“ ἀπομόσαντα δὲ, τῇ νηὶ αὐτῇ πλέειν ἐς
 τὸ Κανωβικόν· ἢ εἰ μὴ γε οἶά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀν- 5
 τίους πλέειν, τὰ Φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βαρίσι περὶ
 τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπύκοιτο ἐς Ναύκρατιν. οὕτω μὲν
 180 δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάν

tas. Horum est hoc templum, haeque civitates con-
 stituunt praesides emporii. Quod si quae aliae par-
 tem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad
 se pertinentem. Praeter istud vero templum, seor-
 sim Aeginetae statuerunt Iovis fanum; et Samii aliud
 Iunonis; tum Milesii, Apollinis. (179.) Fuitque
 olim solum in Aegypto emporium *Naucratis*, nec
 aliud ullum. Quod si quis in aliorum Nili ostiorum
 aliquod intrasset, iurare eum oportebat, *invitum eo*
se venisse; tum, hoc praestito iure iurando, cum
 navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare,
 aut, si per contrarios ventos hoc ei non licuisset,
 oportebat merces navigiis Aegyptiis circum Delta
 circumvehere, donec Naucratin pervenisset. Ita Nau-
 cratis in honore erat. (180.) Quum Amphictyones,
 postquam superius templum Delphicum fortuito casu

191, 57.

των τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἔοντα νηὸν τριηκοσίων ταλάντων ἐξεργάσασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἑὸν αὐτόθι, αὐτομάτως κατεκρή· τοὺς Δελφούς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημόριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν. πλανώμενοι δὲ οἱ Δελφοὶ περὶ τὰς πόλεις, ἐδωτίναζον· ποιεῦντες δὲ τοῦτο, οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἐνέικαντο. Ἀμασις μὲν γὰρ σφι ἔδωκε χίλια στυπηρῆς τάλαντα· οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκούντες Ἕλληνες, εἴκοσι μνέας.

Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις φιλότῃ τε καὶ συμ- 181
μαχίῃ συνεθήκατο. ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν, εἴτ' ἐπίθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως φιλότῃς Κυρηναίων εἵνεκα. γαμέει δ' ὢν, οἱ μὲν λέγουσι Βάττειω, οἱ δ' Ἀρκεσίλειω θυγατέρα, οἱ δὲ, Κριτοβούλου, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου· τῇ ὄνομα ἦν

conflagraverat, illud quod nunc est trecentis talentis elocassent aedificandum, cuius summae quartam partem Delphenses pro sua portione tenebantur conferre; circumeuntes hi per civitates, atque dona corrogantes, haud parum ex Aegypto retulerunt. Amasis enim mille eis dedit talenta aluminis; Graeci vero, in Aegypto habitantes, viginti libras.

(181.) Idem *Amasis* cum *Cyrenaeis* mutuam amicitiam societatemque contraxit. Constituitque etiam uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Graecam habere uxorem desideraret, sive omnino amicitiae caussâ, quam cum *Cyrenaeis* colebat. Duxit igitur spectati inter populares suos viri (quem *Battum* alii, alii *Arcesilam*, rursusque alii *Critobulum* dicunt) filiam, nomine *Ladice*. Cum qua quoties

Λαδίκη. τῇ ἐπὶ τε συγκλίνοιτο ὁ Ἀμασις, μίσγε-
σθαι οὐκ οἶός τε εἵνετο· τῇσι δὲ ἄλλῃσι γυναῖξί ἐχρᾶ-
το. ἐπεὶ τε δὲ πολλὸν τοῦτο εἵνετο, εἶπε ὁ Ἀμασις
πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεομένην· „ὦ γυναῖ, κα- 10
„τά με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμὴ μηχανὴ μὴ
„οὐκ ἀπολωλέναι κάκιστα γυναικῶν πασέων.“ Ἡ δὲ
Λαδίκη, ἐπεὶ τέ οἱ ἀνενυμένη οὐδὲν εἵνετο πρῶτος ὁ
Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ὑπ’
ἐκείνῃ τὴν νύκτα μίχθῃ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γὰρ οἱ κα- 15
κῶ ἵσθαι μῆχος, ἄγαλμά οἱ ἀποπέμψειν εἰς Κυρήνην.
μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις· καὶ
τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁκότε ἔλθοι πρὸς αὐτήν, ἐμίσγετο καὶ
κάριτα μιν ἔστρεψε μετὰ τοῦτο. ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε
τὴν εὐχὴν τῇ θεῷ. ποιησαμένη γὰρ ἄγαλμα, ἀπέ- 20
πέμψε εἰς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦν σόον, ἔξω

CLXXXI. 14. νόῳ. *Alii in τῷ νῳ, in templo.*

concupisceret Amasis, coire non poterat, quum tamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi saepius ei accidit, dixit ad hanc Ladicen Amasis: *Veneficiis, ó mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes, quo minus pessime pereas, mulierum pessima.* Tum Ladice, postquam negando nihilo placatorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis, (id enim unum esse calamitatis effugium) statuat se ei Cyrenen missuram. Et post hoc conceptum votum continuo cum ea coit Amasis; et, quoties deinde cupido cum incessit, coibat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa faciendam curavit imaginem, Cyrenenque misit; quae adhuc

τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄστεος. ταύτην τὴν Λαδί-
κην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου, καὶ ἐπύ-
θετο αὐτῆς ἢ τις εἶη, ἀπέπεμψε δωρεὰ εἰς Κυρηνήν.
Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἀμασις εἰς τὴν Ἑλλάδα 182
δα· τοῦτο μὲν, εἰς Κυρηνήν ἀγάλμα ἐπίχρυσεν Ἀθη-
ναίης, καὶ εἰκόνα ἑαυτοῦ γραφῇ εἰκασμένην· τοῦτο δὲ,
τῇ ἐν Λίνδῳ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα, καὶ
5 θώρηκα λίνεον ἀξιοθέητον· τοῦτο δ', εἰς Σάμον τῇ Ἥῃ
εἰκόνας ἑαυτοῦ διΦασίας ξυλίνας, αἱ ἐν τῷ νηῷ τῷ με-
γάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρῃς ἐμεῦ, ὅπισθε τῶν θυ-
ρέων. εἰς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑαυ-
τοῦ τε καὶ Πολυκράτους τοῦ Αἰάκειος· εἰς δὲ Λίνδον,
10 ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἶνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Λίνδῳ
τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας

mea aetate superfuit, extra Cyrenaeorum urbem spe-
tans. Eamdem Ladicen Cambyses, Aegypto potitus,
postquam ex ea, quaenam esset, cognosset, illacsam
Cyrenen remisit. (182.) Dedicavit Amasis dona
etiam in Graeciam: et primum quidem Cyrenen Mi-
nervae statuam misit inauratam, et sui imaginem pi-
cturâ adsimulatam: tum Minervae quae Lindi colitur,
duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu
dignum; denique Iunoni Samiae binas sui imagines
ex ligno sculptas, quae in magno templo ad meam
usque aetatem steterunt post fores. Et Samum qui-
dem dona haec miserat hospitii caussâ, quod ei cum
Polycrate Aeacis filio intercesserat: Lindum vero,
nullius quidem hospitii caussâ, sed quoniam Miner-
vae templum Lindi exstructum esse perhibetur a
Danaï filiabus, quae ad illam oram adpulissent, quum

ιδρυθῆαι προσδχούσας, ὅτε ἀπεδίδρῃσκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἀμασις. Εἶλε δὲ Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων, καὶ κατεστρέψατο εἰς Φόρου ἀπαγωγὴν.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Β΄.

fugerent Aegypti filios. Haec sunt donaria, quae Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprum, a nemine ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi fecit.

FINIS LIBRI SECUNDI.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMĪ.

Auctoris consilium in scribendis his Historiis. (*Proem. coll. cap. 5.*) Inimicitiarum inter Graecos et Asiae populos prima origo, mutui raptus mulierum, *Iús, Europae, Medae, Helenae.* (*Cap. 1-5.*) Primus e barbaris *Croesus*, Lydiae rex, Graecos Asiam incolentes tributarios fecit. (6.) Lydorum primi reges, ab *Atye* oriundi: dein *Heraclidae*, quorum primus *Agron*, postremus *Candaules*; (7.) qui insano uxoris amore captus, stolidum consilium init. (8-10.) Reginae iussu *Gyges* Candaulem interficit, et imperium ad *Mermnadas* transfert: (11-13.) donaria Delphos mittit, Mileto et Smyrnae arma infert, Colophonem capit. (14.) *Ardys*, Gygis filius: quo regnante *Cimmerii* Sardes capiunt. (15.) *Sadyattes* bellum undecim annorum inchoat cum Milesiis, continuatum ab eius filio *Alyatte*; qui Cimmericos ex Asia eiicit, et cum *Thrasybulo*, Milesiorum tyranno, pacem componit. (16-22.) Thrasybuli amicus *Periander* Corinthius, cuius aetate *Arion*, dithyrambi auctor, delphino per mare vectus, Corinthum salvus evasit. (23. 24.) *Glaucus*, inventor artis ferruminandi. (25.)

Croesus, Alyattae filius, postquam Graecos Asiam incolentes tributarios fecit, insulanos adgressurus, callido monito deterretur a Biante sive a Pittaco. (26. 27.) *Solon* Sardes venit, et cum *Croeso* de fortuna humana disputans, primo *Tellum*, dein *Cleobin* et *Bitonem* hominum beatissimos praedicat. (29-32.) *Croesi* somnium de filio. (34.) *Adrastus*, supplex receptus a *Croeso*, (35.) aprum in Olympo Mysiae feriturus, *Croesi* filium invitus occidit. (36-45.) Medis a *Cyro* devictis, *Croesus* de Persarum potentia sollicitus, *Oracula* consulturus, primum veracitatem illorum tentat: (46. 47.) probat maxime *Delphicum*, tum et *Amphiarai* oraculum: (48. 49.) magnifica

Herod. T. I. P. I. H h

dona ex auro et argento Delphos mittit; (50. 51.) et alia Thebas ad Amphiarum. (52.) Oraculorum anceps responsum de bello Persis inferendo. (53. 54.) Denuo consulit Croesus de imperii sui diuturnitate. (55.)

Graecorum populum potentissimum *Croesus* socium sibi conciliaturus, reperit prae caeteris excellere *Lacedaemonios* et *Athenienses*; illos *Hellenicae* stirpis, principes generis *Dorici*; hos, *Pelasgicae* stirpis, *Ionici* generis principes. (56.) *Hellenicae* gentis migrationes variae. (*ibid.*) *Pelasgi* barbara lingua usi. *Attica* gens ex *Pelagis* ad *Hellenas* transit, linguamque mutavit. (57.) Quare plurimum creverint *Hellenes*; *Pelasgi* minus. (58.) *Pisistratus*, Croesi aetate tyrannidem occupaverat *Atheniensium*, in tres factiones scissorum: (59.) bis eiectus, bis denuo imperium recuperavit: (60-63.) Naxum insulam armis subegit; Delum expiavit. (64.) *Lacedaemonii*, florentes legibus a *Lycurgo* datis, (65.) bello cum *Tegeatis* parum prospere gesto, ad extremum, reperiunt *Orestis* ossibus, superiores discesserant. (66-68.) Foedus cum *Lacedaemoniis* init *Croesus*. (69.) Crater ab his *Croeso* missus, intercipitur a *Samiis*. (70.)

Sapiens vir *Lydus Croeso* frustra dissuadet bellum adversus *Persas*. (71.) *Cappadoces*, a *Graecis Syrii* dicti, prius *Medis*, nunc *Cyro* parebant: inter eos et *Lydiam Halys* fluvijs terminus erat. (72.) *Cappadociam Cyro* eripere cogitat *Croesus*, et ulcisci *Asyagem* *Medum*, ad finem suum, cui *Cyrus* regnum ademerat. Adfinitas illa contracta fuerat pace inter utriusque patrem, *Alyatten* et *Cyaxarem*, composita post bellum ob *Scythas* transfugas gestum: quo bello inciderat solis defectus, a *Thalete* praedictus. (*cf. cap.* 103.) Pacem conciliaverat *Labynetus*, rex *Babyloniae*. (73. 74.) Traiecto *Halys* praelium in agro *Pterio* inter *Croesum* et *Cyrum* aequo Marte committitur. (75. 76.) *Sardes* redit *Croesus*, proximo vere bellum redintegraturus. (77.) De portento, quod *Sardibus* incidit, consuluntur *Telmisenses* aruspices. (78.)

Croesum in *Lydiam* sequitur *Cyrus*, et praelio prospere pugnato, in quo camelos equitatui hostium opposuit, *Sardes* obsidet. (79-81.) *Lacedaemonii*, auxilio vocati a *Croeso*, cum *Argivis* de *Thyrea* contendebant: selecti utrimque trecenti iuvenes se mutuo trucidarunt; unus *Laco* victor discessit: in luctu *Argivi* comam tondere, *Lacedaemonii* alere comam, tunc primum instituerunt. (82.) His *Croeso* opem laturis nunciatur, captum illum esse a *Cyro*. (83.)

Meles olim rex *Lydiae* *leonem*, e pellice natum, circa *Sardium* murum portari iusserat: capta arx est ex ea muri parte, quae insuperabilis visa erat. (84.) *Croesi* filius mutus, *Persa* in patrem irruente, subito loqui coepit. (85.) *Croesus*, compedibus vinctus, et rogo impositus, *Solonis* recordatus est. (86.) Quum in eo esset ut igni cremaretur, partim *Cyri* poenitentia, partim miraculoso imbree, incolumis servatus est. (87.) Colitur *Croesus* a *Cyro*, eique bonum dat consilium. (88. 89.) *Apollini* *Delphico* per legatos mala sua exprobrat; qui vicissim illi vaticiniorum suorum (in his illius, quo *mulum* dixerat *Cyrum*) reddit rationem. (90. 91.) Memorantur alia donaria diversis in templis a *Croeso* consecrata; et supplicium de homine sumtum, qui fratri *Croesi* contra ipsum faverat. (92.)

Memorabilia *Lydiae*: ingens *Alyattae* sepulcrum: *Lydiae* puellae, meretrices; *Gygaea* palus. (93.) *Lydi* primi aurum et argentum signarunt; cauponas instituerunt; fame pressi, ludos varios invenerunt: *Thyrreno* duce, *Atyis* filio, coloniam in *Umbriam* miserunt. (94.)

Exponere nunc adgreditur Scriptor, *CYRUS* hic quisnam fuerit, qui *Croesum* regno exuit; et qua pacto *Asiae* imperio potiti sint *PERSAE* illi, quorum successores, quum universam subigere *Graeciam* conati essent, ipsi compluribus nobilissimis praeliis superati a *Graecis*, turpi fuga salutem in *Asia* coacti sunt repetere. (95.)

Superioris *Asiae* imperium postquam per 520 annos tenuissent *Assyrii*, ab his primi defecerunt *Medi*,

et in libertatem se vindicarunt, dein alii populi. (*Ibid.*) Apud Medos *Deiaces*, regnum adfectans, iuri dicundo primum operam navavit, dein callido usus consilio, ad extremum rex nominatus, *Ecbatana* condidit: (96-98.) tum, rerum administrandarum ordine constituto, severe ius dixit. (99. 100.) Varii *Medorum populi*. (101.) *Deioci*, postquam annos 53 regnasset, successit filius *Phraortes*; qui, *Persis* et aliis Asiae gentibus imperio suo subiectis, *Assyrios* adgressus periit, anno regni vicesimo secundo. (102.) Hunc secutus *Cyaxares*, militum genera distinxit, et per ordines partitus est; idem qui *Lydis* bellum fecit. (103. coll. c. 74.)

Cyaxari, *Ninum* obsidenti, *Assyriorum* caput, superveniunt *Scythae*, ex Europa in Asiam erumpentes. (*Eod. cap.* 103. coll. l. 15. et IV. 10 seq.) *Scythae*, subactis Medis, omni Asia potiuntur. (104.) Eisdem in Aegyptum pergentibus occurrit *Psammetichus* rex, eisque ut redeant persuadet. Horum nonnulli *Veneris Uraniae* templum Ascalone spoliant, indeque morbo muliebri adficiuntur. (105. cf. IV. 67.) Post annos 28 *Scythae* Asia eiiciuntur; regnum recipiunt *Medi*, et *Nino* captâ *Assyriam* sibi subiiciunt. (106.)

Cyaxari, quadragesimo ex quo regnare coeperat anno, successit filius *Astyages*; qui *Mandanen* filiam, ob somnium sibi oblâum, homini *Persae*, cui *Cambysi* nomen, dedit in matrimonium. (107.) Alio somnio territus *Astyages*, puerum quem *Mandana* peperit (eundem qui dein *Cyrus* nominatus est) *Harpago* tradit necandum. (108.) *Harpagus* puerum bubulco regis tradit exponendum in montium iugis: (109. 110.) sed ille suum puerum mortuum exponit, illumque pro suo educat. (111-113.)

Cyrus, puer decennis, a collusoribus rex nominatus, severum imperium exercet, eoque nomine apud *Astyagen* accusatur. (114.) Interroganti regi animo constanti respondens, agnoscitur ab eo; et bubulcus verum fatetur. (115. 116.) *Harpagus* factum excusat; et *Astyages* dissimulat iram: (117. 118.) sed idem mox

Harpago carnes filii comedendas adponit. (119.) Cya-
xares, deliberatione cum Magis instituta, impletum
somnia fatum credens, salvum puerum ad parentes in
Persiam dimittit. (120. 121.) Fama sparsa de nutrice
illius cane. (122. coll. c. 110.)

Harpagus, regis odio, exstimulat *Cyrum* adversus
avum, literis missis corpori leporis exenterati insutis.
(123. 124.) *Persarum diversi populi*, quos callido
invento *Cyrus* ad defectionem a Medis inpellit. (125.
126.) *Medi* praelio fusi a *Persis*. (127.) Altero prae-
lio *Astyages* vivus capitur a *Cyro*. (128. 129.) Ita
Cyrus et *Persae superiori Asia potiti sunt*, cui
per 128 annos *Medi* imperaverant. (130.)

Persarum instituta. Dii et sacrificia. (131. 132.)
Mores: diem natalem festum agunt: quo victu vi-
vant: vino indulgent: eorum verecundia: compotan-
tes deliberant. (133.) Osculatio et adoratio salutan-
tium: observantiae cultus inter vicinos: quam de se
ipsi habeant opinionem. (134.) Externos mores fa-
cillime adsciscunt. (135.) Numerosa soboles patri-
bus laudi et honori: liberorum educatio. (136.) Im-
munitas a poena capitali ob unum solum delictum.
Parricidium non credunt fieri posse. (137.) Menda-
cium et aes alienum res omnium turpissimas ducunt:
lepra adfectis aut vitilagine quid faciant. Fluminum
cultus. (138.) *Nomina* omnia desinere in literam S.
(139.) Sepultura. *Magi* Persarum et sacerdotes Ae-
gyptiorum qua in re differant. (140.)

Ionum et *Aeolensium* legatis, Sardes missis,
Cyrus fabulam narrat de tibicine et piscibus: quo me-
tu illi territi (praeter *Milesios*, quibuscum foedus fe-
cerat) oppida muniunt, et Spartam legatos mittunt.
(141.) *Ionicae civitates duodecim*, communi
Ionum nomine (quod respuunt alii populi eiusdem
stirpis) gaudent, et communi in loco sacro, cui *Pa-
nionium* nomen, conveniunt, communeque festum
Panionia celebrant. (142. 143. coll. c. 148.) Similiter
quinque *Dorienses civitates* (olim sex, priusquam
excluderetur *Halicarnassus*) ad templum *Triopici
Apollinis* commune sacrum ludosque celebrant. (144.)

Iidem Iones olim in Peloponneso (sicut dein *Achaei*) duodecim civitates tenuerant. (145.) Ionibus Asiam incolentibus immixtae sunt aliae familiae Graecae, quae non sunt ex Ionica stirpe. Qui Iones *Athenis* in Asiam migrarunt, hi *Caricas* duxere uxores, quarum occiderant parentes. (146.) *Apaturia* festum, et *Panionia*. (147. 148.) *Aeolicae* civitates, in continente. (149.) *Smyrna* ex his amissa. (150.) *Aeolicae* civitates in *Ida*, cum his non coniunctae: reliquae, in insulis. *Aeolenses* ob *Cyri* metum Ionibus se adiungunt. (151.)

Lacedaemonii *Ionibus* auxilium negant; sed tamen *Cyros*, ne Graecos vexet, denunciant. (152.) *Cyrus* contemptum respondit: *Sardibus* redit, *Croesum* secum duceus; *Babyloniis* bellum ipse, Ionibus per legatos, facturus. (153.)

Lydi, *Pactya* duce, rebellant: quibus *Cyrus*, intercedente *Crosso*, veniam dat hac lege, ut arma tradant, et virilem vitae rationem cum muliebri permittent. (154-156.) *Pactyas* *Cumas* effugit; de quo *Persis* tradendo *Cumani* oraculum *Branchidarum* consulentes, mirum referunt responsum. (157-159.) *Chij* *Pactyam*, a *Cumanis* ad ipsos dimissum, *Persis* tradunt, pretium pacti *Atarnensem* agrum. (160.) *Mazares*, dux *Persarum*, bello persequitur eos qui cum *Pactya* rebellaverant. (161.) Cujus successor *Harpagus*, iactis aggeribus urbes *Ionicas* oppugnans, primum *Phocaeam* adgressus est. (162.)

Phocacenses olim longinquas exercuerant navigationes; et *Arganthonium*, *Tartessi* regem, habuerant amicum: (163.) nunc, urbe relicta, *Corsicam* habitatum abierunt; unde, post praelium navale cum *Carthaginensibus* et *Tyrrhenis* parum prospere commissum, *Rhegium* petentes, *Hyelam* sive *Veliam* oppidum condiderunt, *Agyllaecorum* ager, caedibus pollutus, quo pacto expiatus. *Cyrus* heros. (164-167.) *Teii*, *Harpago* moenibusposito, *Thraciam* petentes, *Abderam* condiderunt. (168.) Caeteri *Iones*, continentem habitantes, servitutem subierunt. (169.) *Biantis* olim consilium *Ionibus* datum; item aliud *Thaletis*. (170.)

Cares, olim insulani, Minoi paruerant, *Leleges* dicti. Eorum tria utilia inventa. *Iupiter Carius*. Tres fratres, *Mysus*, *Lydus*, *Car*. (171.) *Cauniorum* origo et mores. (172.) *Lycii*, olim *Termilae* dicti, ex Creta Sarpedone duce in Asiam migraverant: horum quisque genus suum a matribus, non a patribus, derivat. (173.) *Caria* ab Harpago subacta. *Cnidii* frustra conantur isthmum perficere. (174.) *Pedasensium* virtus: Minervae sacerdos in adversis eorum barbata. (175.) *Xantho* et *Cauno* oppidis non prius potitus est Harpagus, quam armati omnes pugnando, reliqui incolae igne ab eisdem succenso, periissent. (176.)

Cyrus superiorem omnem Asiam (Assyriam et Babyloniam) subigit. (177.) *Babylonis* urbis magnitudo, pulcritudo, fossae, murus, fluvius interfluens, templa. (178-183.) Regina olim *Semiramis* per campum, inundari ab Euphrate solitum, aggeres duxerat. (184.) *Nitocris* cursum Euphratis flexuosum reddidit, et lacunam ingenti ambitu effodit: (185.) fluminis labra intra urbem opere lateritio munivit, et ponte iunxit. (186.) Sepulcrum sibi extruxit cum dolosa inscriptione, qua dein delusus *Darius* est. (187.)

Adversus *Labynetum*, Babyloniae regem, profiscitur *Cyrus*. (188.) Aqua ex *Chaepe* fluvio. (*ibid.*) *Gyndem* amnem in 360 rivos scindi *Cyrus* iubet. (189.) Babylonios, praelio victos et in urbem compulsos, frustra obsidet. (190.) *Euphrate* in lacunam derivato, intrans per alveum, incautos opprimit *Babylonios*. (191.)

Babylonicae regionis potentia. Equorum foetura. Canes *Indici*. (192.) Ager quomodo irrigetur, fertilissimus frugum, arborum sterilis: oleum ex sesamo: ex palma panis et vinum et mel. (193.) Navium ex Armenia *Babylonem* venientium structura et ratio. (194.) Corporum cultus apud Babylonios. (195.) Laudabilis ratio qua *pueruli* olim in matrimonium vendebantur. (196.) Aegroti componuntur in foro. (197.) Sepultura, luctus, alia. (198.) Lascivissima de cultu *Myllitae*, Veneris Assyriae. (199.) Tres *Babyloniorum* tribus non nisi piscibus vivunt. (200.)

Adversus *Massagetas* expeditionem parat *Cy-*

rus. (201.) *Araxes* fluvius: eius insulae; insulani odore fructus cuiusdam in ignem coniecti inebriari gaudent. (202.) *Mare Caspium. Mons Caucasus*, et incolarum vitae ratio. (203.) *Massagetarum* situs: cur eos bello petierit *Cyrus*. (204.) *Tomyri* reginâ dolo frustra tentatâ, *Araxem* traicere *Cyrus* parat. (205.) Optionem *Tomyris* *Cyro* proponit. (206.) *Croesi* consilio usus *Cyrus*, *Araxem* traicit; filium vero suum *Cambysen* cum *Croeso* in Persiam remittit. (207.) Somnium *Cyri* de *Dario*, *Hystaspis* filio. (208-210.) *Massagetarum* pars tertia per dolum caesa; *Tomyridis* filius captus. (211.) Mater filium repetens, minatur *Cyro*. (212.) Iuvenis vitam sibi adimit. (215.) Praelium acerrimum: victrix *Tomyris* saevit in *Cyri* cadaver. (214.) *Massagetarum* cultus: auro et aere abundant, argenti et ferri egent. (215.) Uxores habent communes: aetate provecos mactant et epulantur: Soli equos immolant. (216.)

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

CAMBYSES, *Cyri* filius, expeditionem in *Aegyptum* suscipit. (Cap. 1.) *Antiquitatem gentis Aegyptiae* mira ratione exploravit *Psammitichus*. (2.) Quibus auctoribus vetustas res *Aegyptiorum* exponat *Herodotus*; de Diis caute verba facturus. (3.) Primi *Aegyptii annum* invenerunt, et in XII. partes distribuerunt. (4.) Regnante *Mene*, tota *Aegyptus*, exceptâ *Thebaide*, palus fuerat. (5.) Mensurae terrarum: orgya, stadia, parasangae, schoeni. (6.) *Aegyptus* a mari usque *Heliopolin* in latitudinem patet; (7.) inde angusta, montibus utrimque cincta. (8.) Iter *Heliopoli Thebas*, et *Thebis Elephantinen*. (9.) Terra inter montem *Arabicum* et *Libycum*, olim sinus maris, similis *Arabico* sinui. (10. 11.) Solum *Aegypti* a vicinarum terrarum solo diversum. (12.) Quanta fuerit *Nili altitudo*, quum *Aegyptum* irrigaret regnante *Mene*; quanta, *Herodoti* aetate. Famis periculum metuendum *Gracis*, ni pluât; (13.) *Aegyptiis*, quando *Nilus* non poterit inundare terram,

cuius fructum nunc minimo labore percipiunt Aegyptii. (14.)

Refelluntur Iones, solum Delta *Aegyptum* esse dicentes. (15. 16.) Asiae et Africae terminus *Nilus*: eius cursus, et septem ostia. (17.) Oraculi responsum, *quousque pateat Aegyptus*. (18.) *Nili singularis natura*. (19.) De *caussa incrementi annui Nili* sententiae tres, Herodoto improbatæ: (20-23.) Herodoti sententia: (24. 25.) inversis coeli regionibus, *Danubio* idem eventurum. (26.) Auras cur non expiret *Nilus*. (27.) De *Nili fontibus* fabula. (28.) *Nili cursus* ultra Elephantinen; *Tachompsa* insula; oppidum *Meroë*. (29.) *Automoli*, praesidiarii olim Aegyptiorum, qui ad *Aethiopes* transfugerunt. (30.) Ab occidente ibi fluit *Nilus*. (31.) *Nasamones* iuvenes *interiora Africae* peragrarunt, donec ad fluvium pervenerunt, quem esse *Nilum* existimat Herodotus cum *Etearcho*, rege Ammoniorum. (32-34.)

Aegyptiorum mores, ab aliis populis prorsus diversi: (35-37.) duplex *scripturae* genus. (37.) *Ritus religiosi*. Boum sacrificandorum exploratio et immolatio. (38-40.) Boves feminae *Isidi* consecratae. Graecos aversantur Aegyptii. (41.) Non eosdem Deos colunt omnes Aegyptii, nisi *Isidem* et *Osiridem*. Iupiter *Ammon* cur arietina facie. (42.) *Hercules*, antiquus apud Aegyptios deus. (43.) *Hercules Tyrius*, et *Thasius*. Graecorum *Hercules*, alius *Olympius*, alius heros. (44.) Absurda Graecorum de *Hercule* fabula. (45.) *Pan* apud Mendesios, in antiquis temporibus octo deorum numero. (46.) *Sues* non immolant Aegyptii, nisi semel quotannis *Lunae* et *Baccho*. (47-48.) *Melampus* Bacchi sacra, a Cadmo accepta, Graecos docuit. (49.)

Deos siles Graeci partim ab Aegyptiis, partim a Pelasgis acceperunt; unum *Mercurium* ab Afriis. (50.) *Mercurii* imagines erectis pueris. *Pelasgi* Samo-thraciam incolentes. *Cabirorum sacra*. (51.) Deos olim Pelasgi nullis nominibus propriis insignitos coluerant. (52.) *Homeri* et *Hesiadi* theogoniae. (53.) Origo duorum *Iovis oraculorum*, Ammonii et Do-

donaci. (54-57.) *Pompae* sacrae, diversis diis diversas in urbes ductae ab Aegyptiis. (58. 59.) *Dianae* festum Bubasti celebratum. (60.) *Isidis* festum, in urbe Busiri. (61.) *Minervae* festum nocturnum, *Lucernis* per totam Aegyptum *accensis*. (62.) *Solis* festum Heliopoli; *Latonae*, in Buto urbe; *Martis* festum Papremi, quo fustibus se mutuo caedebant. (63. 64.) Aegyptiorum et Graecorum in templis adeundis castitas. (64.)

Bestiarum cultus. (65.) *Felium* singularis instinctus: luctus in morte felis, et canis. (66.) Bestiarum mortuorum sepultura. (67.) *Crocodili* natura et mores: (68.) nomen graecum est: Aegyptiis *champsas* vocatur. (69.) Captura crocodilorum. (70.) *Hippopotamus*. (71.) Lutra, lepidotus piscis, vulpanser. (72.) *Phoenix*, avis fabulosa. (73.) Sacri serpentes Thebis. (74.) Ex Arabia advolantes *serpentes alatos* conficiunt *ibides* aves, quae idcirco sacrae habentur. (75. 76.)

Aegyptii, omnium hominum doctissimi. Eorum cura corporis; cibus et potus. (77.) In comessatione meminerunt mortis. (78.) Carmen patrium *Maneros*, qui Graecis *Linus*. (79.) Honor maiorum natu. Salutatio mutua. (80.) Vestis linea; item lanca, sed hac indutos templum ingredi nefas. Consentiunt *Orphica* et *Bacchica* instituta, eademque *Aegyptia* et *Pythagorica*. (81.) Ex diei natalis et ex prodigiorum accurata observatione praedicunt futura. (82.) Divinationem solis diis tribuunt. (83.) *Latonae* oraculum. (*ibid.* coll. c. 155.) Morborum aliorum alii medici. (84.) Luctus in morte propinquorum. (85.) Triplex *condiendorum cadaverum* ratio. (86-88.) Nobilis mulier non continuo post mortem conditur. (89.) A crocodilo raptus, aut fluvio mersus, sacrum funus. (90.) In urbe Chemmi templum *Persei*. (91.) Aegyptiorum loca palustria incolentium victus *e loto*, et *byblos*. (92.) *Pisces gregales* in mare enantant, redeuntque ad parienda ova. (93.) Oleum ex *kiki* s. *sillicyprio*. (94.) Remedium adversus *culices*. (95.) *Navium* structura et cursus. (96.) Aegypti a

Nilo inundatae facies et navigatio ultro citroque. (97.) *Anthylla* urbs, et *Archandropolis*. (98.)

Antiqua *Aegypti* historia. Primus rex *Menes*, Memphin condidit, in eaque Vulcani templum. (99.) Post Menem reges cccxxx: in his Aethiopes xviii. Regina *Nitocris*, caedem fratris ulta. (100.) *Moeris* rex. (101.) *Sesostris* Asiam et Europam, Thraciam usque, subigit. (102. 103.) *Colchi*, ab Aegyptiis oriundi. (104. 105.) Cippi a Sesostri positi. (106.) Reditus in Aegyptum. (107 - 110.) *Geometriae* origo. (109.) *Colossi* a Sesostre positi. (110.) *Phero* rex, caecus factus, recuperato visu saevit in mulieres. (111.) *Proteus* rex: *Veneris hospitae* templum. (112.) *Parin*, cum *Helena* in Aegyptum delatum, eiecit Proteus; Helenam et opes marito servavit. (113 - 115.) Eam famam non ignoravit *Homerus*. (116.) *Cypria carmina* non sunt Homeri. (117.) Aegyptiorum narratio de *Troia* expugnata. (118.) *Menelaus* Aegyptiis pro beneficio iniuriam reddidit. (119.) *Helenam* Troiae non fuisse probat Herodotus. (120.)

Rhampsinitus rex: duo collossos posuit, *Aestatem* et *Hiemem*. Regium thesaurum exspoliantes duo fratres, alter laqueo captus; alter capite fratris amputato elapsus, callidissimâ audaciâ cadaver fratris publice suspensum aufert, et ad extremum gener fit regis. (121.) Idem rex *vivus ad inferos* descendisse fertur, et cum *Cerere* aleâ lusisse. (122.) *Metempsychosin* statuunt Aegyptii. (123.) *Cheops* rex, impius et durus, maximam *pyramidem* struxit. (124. 125.) Eiusdem filia ex corporis quaestu aliam *pyramidem* posuit. (126.) *Chephren* rex, tertiam *pyramidem* struxit. (127.) Illas pyramides Aegyptii vocant *pastoris Philitionis*. (128.) *Mycerinus* rex, mortuam filiam unicam excavatae *bovi lignae* inclusit, splendide ornatae. (129 - 132.) Idem dein, noctes diesque luxuriando, reliquum vitae spatium duplicare instituit. (133.) *Pyramidem* reliquit, quae falso *Rhodopidis* esse creditur. (134.) *Rhodopis* mater, *Aesopi* olim conserva, tum in Aegyptum ab-

ducta, denique a Charaxo *Sapphus* fratre liberata. (134. 135.) *Asychis* rex: lex de mutuo: pyramis latericia. (136.)

Anysis rex caecus regno exiit: *Sabaco* Aethiops per 50 annos in Aegypto regnat. (137.) *Bubastis* dea, Graecis *Diana*: cuius magnificum templum in Bubasti urbe. (138.) *Sabaco*, somnio territus, in Aethiopiam redit; *Anysis* rex, ex *Elbo* insula rediit, ubi latuerat, regnum recipit. (139. 140.) *Sethon* rex; Vulcani sacerdos, spernit ordinem militarem. *Sannacheribus*, rex Assyriae, Aegyptum adgressus, ingenti clade divinitus adficitur. (141.)

A primo rege *Mene* ad *Sethonem*, intra 11340 annos, nullus deus inter homines adparuit. Bis *sol*, ubi nunc occidit, ortus est; et, ubi nunc oritur, occidit. Tres *generationes* conficiunt centum annos. (142.) *Hecataeum*, genus suum a deo repetentem, rident sacerdotes Thebani. Colossi cccxlv, totidem sacerdotum imagines; *piromis* ex *piromide* genitus. (143.) Ante homines, in Aegypto *dii* regnaverant; quorum postremus *Orus*, *Ostridis* filius, qui *Typhonem* oppressit. *Orus*, Graecis *Apollo*: *Osiris*, *Bacchus*. (144.) Apud Aegyptios *Pan* est in antiquissimorum deorum numero; mediae aetatis, *Hercules*; postremae, *Bacchus*: omnes quidem longe antiquiores Graecorum diis. Nempe Graeci, quo tempore prima dei aliquis notitia ad eos pervenit, eo natum illum deum perhibent. (145. 146.)

Post *Sethonem XII reges* creati, Aegyptum in totidem partes distributam tenuerunt. (147.) Horum mirabile opus, *Labyrinthus*: (148.) et opus adhuc mirabilius, *Moeridis lacus*. (149. 150.) *Psammitichus*, aeneorum virorum ope adiutus, regnum solus occupat. (151. 153.) *Apidi*, qui Graecis *Epaphus*, aulam exstruit. (153.) Agrum *Ionibus* et *Caribus* tribuit: quorum lingua instituti pueri Aegyptii, *interpretum* munere deinde functi sunt. Abhinc *Aegypti historia certior*. (154.) *Latonae* oraculum in urbe Buto, ubi *aedes ex uno lapide caeca*, et lacus in quo Chemmis insula natans. (155. 156.)

Azotum, Syriae urbem, post 28 annorum obsidionem capit Psammitichus. (157.) Huius filius *Necos* fossam e Nilo in sinum Arabicum ducere instituit: classes ad utrumque mare aedificat: Syros ad *Magdolum* devincit, *Cadytin* magnam Syriae urbem capit. (158. 159.) *Psammis* rex: ad quem *Elei* legatos mittunt. (160.) *Apries*, bellum cum Phoeniciis prospere gesserat. Accepta a *Cyrenaeis* clade, exercitus ab eo deficit, et *Amasin* regem nominat, contra quem *Ionas* et *Caras* armat rex. (161-165.) Aegyptiorum VII genera vel ordines. *Calasyries* et *Hermotybies*, ordinis militaris. Utrorumque nomini et numerus. (164-166.) Ordinis militaris apud omnes gentes maior dignitas quam opificum. (167.) Stipendium et commoda militum Aegyptiorum. (168.) *Apries* praelio victus et captus. Sepultura regum *Sai*, in Minervae templo. (169.) Ibidem sepultura alicuius dei, et mysteria. Cereris sacra a Danai filiabus in Peloponnesum adlata. (170. 171.)

Amasis rex, generis obscuritatem callido invento a contemptu vindicavit: (172.) mane negotia peragebat, per reliquum diei tempus otio et genio indulgebat; (173.) olim privatus, iocorum et potus amans, ne a furtis quidem abstinuerat. (174.) *Aedem monolitham* (cf. c. 155.) Elephantine Sain ad Minervae templum transportari curavit. (175.) Alia templa exornavit, novaque exstruxit. (176.) Eius aetate vices mille urbes et oppida in Aegypto florebant: lege cavit, ut quotannis quisque, unde vivat, profiteretur. (177.) *Graecis* Naucratin habitandam concessit, aliisque in locis templa et aras statuere permisit. (178.) Sola *Naucratis* olim Aegypti emporium. (179.) Templo Delphico deflagrato, Delphenses magnifice donavit rex. (180.) Uxor eius *Ladice*, Cyrenaea, Veneri votum factum exsolvit. (181.) Ad plura Graecorum templa, in his ad Minervae quod Lindi est, donaria misit Amasis. Idem primus *Cyprum* subegit, tributariamque fecit. (182.)
